

DE ONDERWIJSVISITATIE

Cluster bachelors-na-bachelors in het Onderwijs (boek 1)

Een onderzoek naar de kwaliteit van de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs en bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren aan de Vlaamse hogescholen

www.vluhr.be Brussel - 4 december 2012

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
CLUSTER BACHELORS-NA-BACHELORS IN HET ONDERWIJS (BOEK 1)**

Ravensteingalerij 27, bus 3 & 6
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
info@vluhr.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLUHR-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
www.vluhr.be > kwaliteitszorg > rapporten

Wettelijk depot: D/2012/12.784/7

VOORWOORD

De visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar oordelen en de daaraan ten grondslag liggende motivering, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij heeft verricht naar de onderwijskwaliteit van de bachelor-na-bacheloropleidingen Onderwijs: buitengewoon onderwijs en Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren in Vlaanderen.

De visitatiecommissie heeft hierbij de visitatieprocedure *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA, Brussel – september 2008* gevolgd, waarbij zij niet enkel aanbevelingen en suggesties formuleert in het kader van de continue kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs, maar ook een oordeel geeft in het kader van de accreditatie van de opleiding.

De visitatie en dit rapport passen in de werkzaamheden van de instellingen en van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hoger onderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs.

Met dit rapport wordt de bredere samenleving geïnformeerd over de wijze waarop de instellingen en meer bepaald de betrokken opleiding omgaat met de kwaliteit van haar onderwijs. Toch is het rapport in de eerste plaats bedoeld voor de hogeronderwijsinstelling die de opleiding aanbiedt. Op basis van de bevindingen van het rapport kan de instelling nu en in de nabije toekomst actie nemen om de kwaliteit van het onderwijs in de opleiding te handhaven en verder te verbeteren. De lezer moet er zich echter terdege bewust van zijn dat het rapport slechts een momentopname biedt van het onderwijs in de opleiding en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De VLUHR dankt allen die meegewerkt hebben aan het welslagen van dit proces van zelfevaluatie en visitatie. De visitatie was niet mogelijk geweest zonder de inzet van al wie binnen de hogeronderwijsinstelling betrokken was bij de voorbereiding en de uitvoering ervan. Tevens is de VLUHR dank verschuldigd aan de voorzitter, de leden en de secretaris van de visitatiecommissie voor de betrokkenheid en deskundige inzet waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Bert Hoogewijs

voorzitter VLHORA

Marc Vandewalle

secretaris-generaal VLHORA

Boek 1

Voorwoord	3
DEEL 1 ALGEMEEN DEEL	
hoofdstuk I De onderwijsvisitatie cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs	9
1.1 Inleiding	9
1.2 De betrokken opleidingen	9
1.3 De visitatiecommissie	10
1.3.1 Samenstelling	10
1.3.2 Taakomschrijving	12
1.3.3 Werkwijze	12
1.3.4 Oordeelsvorming	14
1.4 Indeling van het rapport	14
hoofdstuk II Domeinspecifiek referentiekader	15
2.1 Decretale bepalingen	15
2.2 Gehanteerde input	15
2.3 Gemeenschappelijke domeinspecifieke competenties	
Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en	
remediërend leren	16
2.3.1 Inleiding	16
2.3.2 Eindcompetenties	16
2.3.3 Besluit	18
hoofdstuk III De cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs	
in vergelijkend perspectief	19
hoofdstuk IV Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten cluster	
bachelors-na-bachelors Onderwijs	31
DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN ONDERWIJS:	
BUITENGEWOON ONDERWIJS	
Artesis Hogeschool Antwerpen	39
Arteveldehogeschool	71
Hogeschool West-Vlaanderen	107
Karel de Grote-Hogeschool	141
Katholieke Hogeschool Leuven	179
Bijzonder kwaliteitskenmerk: innovatie	214
Katholieke Hogeschool Limburg	221
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	253

Boek 2

DEEL 3 OPLEIDINGSRAPPORTEN ONDERWIJS:	
ZORGVERBREDING EN REMEDIËREND LEREN	
Arteveldehogeschool	7
Karel de Grote-Hogeschool	43
Katholieke Hogeschool Limburg	81
Lessius Mechelen	115
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	141
Katholieke Hogeschool Kempen	177
BIJLAGEN	
Bijlage 1 Curriculum Vitae van de commissieleden	213
Bijlage 2 Erkenningscommissie	219
Bijlage 3 Onafhankelijkheidsverklaringen	251
Bijlage 4 Bezoekschema's	287
Bijlage 5 Lijst van afkortingen en letterwoorden	291

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs

1.1 Inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie verslag uit van haar bevindingen over de onderwijskwaliteit van de bachelor-na-bacheloropleidingen Onderwijs: buitengewoon onderwijs en Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren, die zij in 2011 in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) heeft onderzocht.

Dit initiatief past in de werkzaamheden van de universiteiten en de hogescholen en van de VLUHR met betrekking tot de kwaliteitszorg van het hogescholenonderwijs, zoals bepaald in artikel 93 van het decreet van de Vlaamse Gemeenschap van 4 april 2003 betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

1.2 De betrokken opleidingen

De cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs wordt door 10 hogescholen aangeboden. De visitatiecommissie bezocht op:

- 8 en 9 november 2011: Artesis Hogeschool Antwerpen
- 12 en 13 oktober 2011: Arteveldehogeschool
- 12 en 13 oktober 2011: Hogeschool West-Vlaanderen
- 25 en 26 mei 2011: Karel de Grote-Hogeschool
- 30 november en 1 december 2011: Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende
- 18 en 19 maart 2011: Katholieke Hogeschool Kempen
- 22 en 23 november 2011: Katholieke Hogeschool Leuven
- 27 en 28 april 2011: Katholieke Hogeschool Limburg
- 11 en 12 mei 2011: Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen
- 6 en 7 mei 2011: Lessius Mechelen

Op 4 en 5 mei 2011 en 13 en 14 december 2011 werden respectievelijk ook de Erasmushogeschool Brussel en de Hogeschool Gent gevisiteerd. Deze hogescholen hebben gemeld dat zij vanaf het academiejaar 2013-2014 de opleiding niet meer zullen aanbieden, waardoor het visitatieproces werd stopgezet en de opleidingsrapporten niet werden opgenomen in deze publicatie.

1.3 De visitatiecommissie

1.3.1 Samenstelling

De visitatiecommissie werd samengesteld conform de procedure van de *Handleiding Onderwijs-visitaties VLIR|VLHORA, Brussel – september 2008*. Meer in het bijzonder werden de richtlijnen van de Erkenningcommissie Hoger Onderwijs met betrekking tot de onafhankelijkheid van de commissieleden opgevolgd. Na de samenstelling van de commissie door het bestuursorgaan van de VLUHR, werd het instellingsbesluit verzonden op 7 maart 2011.

Gezien het aantal betrokken hogescholen werden 10 deelcommissies samengesteld.

De visitatiecommissie

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Peter Verleg</i>
Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Ludo Heylen</i>
Domeindeskundige:	<i>Els Palmaers</i>
Domeindeskundige:	<i>Maria Beerten</i>
Domeindeskundige:	<i>Helga Melis</i>
Domeindeskundige:	<i>Kathleen Deweerdt</i>
Domeindeskundige:	<i>Annita Wuestenberg</i>
Domeindeskundige:	<i>GertJan Boog</i>
Domeindeskundige:	<i>Bernard Billiet</i>
Domeindeskundige:	<i>Ludo Govaerts</i>
Domeindeskundige:	<i>Erica de Bruïne</i>
Student:	<i>Katrien Torfs</i>
Student:	<i>Jolien Moorthamer</i>
Student:	<i>Tine Jamaer</i>
Student:	<i>Karen Van Tichelt</i>
Student:	<i>Karen Oeyen</i>
Student:	<i>Kelly Arys</i>

Deelcommissie 1 die de Arteveldehogeschool bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Peter Verleg</i>
Domeindeskundige:	<i>Els Palmaers</i>
Domeindeskundige:	<i>Maria Beerten</i>
Domeindeskundige:	<i>Helga Melis</i>
Student:	<i>Katrien Torfs</i>

Deelcommissie 2 die Lessius Mechelen bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Peter Verleg</i>
Domeindeskundige:	<i>Els Palmaers</i>
Domeindeskundige:	<i>Maria Beerten</i>
Domeindeskundige:	<i>Kathleen Deweerdt</i>
Student:	<i>Jolien Moorthamer</i>

Deelcommissie 3 die de Katholieke Hogeschool Limburg bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Peter Verleg</i>
Domeindeskundige:	<i>Els Palmaers</i>
Domeindeskundige:	<i>Kathleen Deweerdt</i>
Domeindeskundige:	<i>Helga Melis</i>
Student:	<i>Katrien Torfs</i>

Deelcommissie 4 die de **Artesis Hogeschool Antwerpen** bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Peter Verleg</i>
Domeindeskundige:	<i>Els Palmaers</i>
Domeindeskundige:	<i>Kathleen Deweerdt</i>
Domeindeskundige:	<i>Helga Melis</i>
Student:	<i>Tine Jamaer</i>

Deelcommissie 5 die de **Karel de Grote-Hogeschool** bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Peter Verleg</i>
Domeindeskundige:	<i>Els Palmaers</i>
Domeindeskundige:	<i>Maria Beerten</i>
Domeindeskundige:	<i>Helga Melis</i>
Student:	<i>Tine Jamaer</i>

Deelcommissie 6 die de **Katholieke Hogeschool Leuven** bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Peter Verleg</i>
Domeindeskundige:	<i>Els Palmaers</i>
Domeindeskundige:	<i>Maria Beerten</i>
Domeindeskundige:	<i>Helga Melis</i>

Deelcommissie 7 die de **Katholieke Hogeschool Kempen** bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Ludo Heylen</i>
Domeindeskundige:	<i>Annita Wuestenberg</i>
Domeindeskundige:	<i>GertJan Boog</i>
Domeindeskundige:	<i>Bernard Billiet</i>
Student:	<i>Karen Oeyen</i>

Deelcommissie 8 die de **Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende** bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Ludo Heylen</i>
Domeindeskundige:	<i>Ludo Govaerts</i>
Domeindeskundige:	<i>Erica de Bruine</i>
Domeindeskundige:	<i>Annita Wuestenberg</i>
Student:	<i>Katrien Torfs</i>

Deelcommissie 9 die de **Hogeschool West-Vlaanderen** bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Ludo Heylen</i>
Domeindeskundige:	<i>Ludo Govaerts</i>
Domeindeskundige:	<i>Erica de Bruine</i>
Domeindeskundige:	<i>Annita Wuestenberg</i>
Student:	<i>Karen Oeyen</i>

Deelcommissie 10 die de **Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen** bezocht heeft.

Voorzitter en onderwijsdeskundige:	<i>Ludo Heylen</i>
Domeindeskundige:	<i>Ludo Govaerts</i>
Domeindeskundige:	<i>Annita Wuestenberg</i>
Domeindeskundige:	<i>Bernard Billiet</i>
Student:	<i>Kelly Arys</i>

Voor een kort curriculum vitae van de commissieleden, zie bijlage 1.

Indien een commissielid omwille van persoonlijke redenen niet kon deelnemen aan een (gedeelte van een) visitatiebezoek, werden diens aandachtspunten behandeld door de andere leden van de visitatiecommissie, eventueel steunend op de vragen en opmerkingen die het commissielid tijdens vroegere bezoeken aangebracht had.

Vanuit de VLUHR werden twee projectbegeleiders en vier secretarissen aangesteld. Voor de visitatie van de cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs waren dit:

Projectbegeleiders:

Filip Lammens
Evelien Vandenhautte

Secretarissen bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

Artesis Hogeschool Antwerpen:	Evelien Vandenhautte
Arteveldehogeschool:	Lieve Paternoster
Hogeschool West-Vlaanderen:	Evelien Vandenhautte
Karel de Grote-Hogeschool:	Evelien Vandenhautte
Katholieke Hogeschool Leuven:	Lieve Paternoster
Katholieke Hogeschool Limburg:	Evelien Vandenhautte
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen:	Lieve Paternoster

Secretarissen bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

Arteveldehogeschool:	Lieve Paternoster
Karel de Grote-Hogeschool:	Evelien Vandenhautte
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende:	Evelien Vandenhautte
Katholieke Hogeschool Leuven:	Chara Baeyens
Katholieke Hogeschool Limburg:	Evelien Vandenhautte
Lessius Mechelen:	Klara De Wilde

1.3.2 Taakomschrijving

De commissie geeft op basis van het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de gesprekken ter plaatse:

- een oordeel over de onderwerpen en facetten uit het accreditatiekader van de NVAO;
- een integraal oordeel over de opleiding;
- suggesties om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering.

Op aanvraag van de opleiding geeft de commissie een beoordeling van de voorgedragen bijzondere kwaliteitskenmerken. De beoordeling van het bijzonder kwaliteitskenmerk heeft geen invloed op de globale beoordeling van de opleiding en het accreditatiebesluit van de NVAO.

1.3.3 Werkwijze

De visitatie van de cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs aan de hogescholen gebeurde conform de werkwijze zoals die is vastgelegd in de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, Brussel – september 2008*.

Voor de beschrijving van de werkwijze van de visitatiecommissie worden vier fasen onderscheiden.

- fase 1, de installatie van de commissie;
- fase 2, de voorbereiding;
- fase 3, het visitatiebezoek;
- fase 4, de schriftelijke rapportering.

Fase 1 *De installatie van de visitatiecommissie*

Op 18 maart 2011 werd de visitatiecommissie officieel geïnstalleerd.

De installatievergadering stond in het kader van een kennismaking, een gedetailleerde bespreking van het visitatieproces aan de hand van de *Handleiding Onderwijsvisitaties VLIR|VLHORA, Brussel – september 2008* en een toelichting van het ontwerp van domeinspecifiek referentiekader. Daarnaast werden een aantal praktische afspraken gemaakt, onder meer met betrekking tot het bezoekschema, de bezoekdagen en de te lezen eindwerken en/of stageverslagen.

Fase 2 *De voorbereiding*

De visitatiecommissie heeft een domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding opgesteld en aan de opleidingen bezorgd.

Elk commissielid heeft het zelfevaluatierapport en de bijlagen bestudeerd, de geselecteerde eindwerken gelezen en haar/zijn argumenten, vragen en voorlopig oordeel vastgelegd in een checklist, waarvan de secretaris een synthese heeft gemaakt. De synthese werd uitvoerig besproken en beargumenteerd door de commissieleden. Op basis van de bespreking en de door de commissieleden opgestuurde vragenlijsten, inventariseerde de secretaris kernpunten en prioriteiten voor de gesprekken en het materialenonderzoek bij de visitatie.

Fase 3 *Het visitatiebezoek*

De VLUHR heeft een bezoekschema ontwikkeld dat desgevallend aangepast werd aan de specifieke situatie van de opleiding. De bezoekschema's werden opgenomen als bijlage 4. Tijdens de visitatie werd gesproken met een representatieve vertegenwoordiging van alle geledingen die bij de opleiding betrokken zijn. Tijdens de visitatie werd bijkomend informatiemateriaal bestudeerd en werd een bezoek gebracht aan de instelling met het oog op de beoordeling van de accommodaties en de voorzieningen voor de studenten. Tijdens de visitatie werd voor de verdere bevraging gebruik gemaakt van de synthese van de checklist en de vragenlijsten.

Binnen het bezoekschema werden een aantal overlegmomenten voor de commissieleden voorzien om de bevindingen uit te wisselen en te komen tot gezamenlijke en meer definitieve (tussen)oordelen. Na de gesprekken met de vertegenwoordigers van de opleiding hebben de visitatieleden hun definitief (tussen)oordeel per facet en per onderwerp gegeven.

Op het einde van het visitatiebezoek heeft de voorzitter een korte mondelinge rapportering gegeven van de ervaringen en bevindingen van de visitatiecommissie, zonder expliciete en inhoudelijk waarderende oordelen uit te spreken.

Fase 4 *De schriftelijke rapportering*

De secretaris heeft in samenspraak met de voorzitter en de commissieleden, op basis van het zelfevaluatierapport, de checklisten en de motiveringen een ontwerp opleidingsrapport opgesteld. Het ontwerprapport geeft per onderwerp en per facet het oordeel en de motivering van de visitatiecommissie weer. Daarnaast werden – waar wenselijk en/of noodzakelijk – aandachtspunten en eventuele aanbevelingen voor verbetering geformuleerd.

Het ontwerp opleidingsrapport werd aan de hogescholen gezonden voor een reactie. De reactie van de opleiding op het ontwerp opleidingsrapport werd door de commissie in een slotvergadering besproken. De visitatiecommissie stelde ook een vergelijkend gedeelte op. Hierin worden de belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de visitatie vergelijkenderwijs weergegeven. Tevens werden de oordelen per onderwerp, per facet en per hogeschool in een vergelijkende tabel weergegeven.

Het vergelijkende deel en de vergelijkende tabel werden samen met het antwoord van de visitatiecommissie op de reacties van de opleidingen en het definitieve opleidingsrapport aan de hogescholen toegezonden.

Het vergelijkende deel en de opleidingsrapporten werden samengebracht in het voorliggende visitatierapport van de bachelor-na-bacheloropleidingen Onderwijs: buitengewoon onderwijs en Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren, dat op 4 december 2012 gepubliceerd werd.

1.3.4 Oordeelsvorming

De commissie legt in een eerste fase een oordeel per facet vast. Daarna legt de commissie een oordeel per onderwerp vast op basis van de oordelen van de facetten die van het onderwerp deel uitmaken.

In de oordelen per onderwerp wordt steeds een overzicht gegeven van de oordelen per facet. In geval van een compensatie van facetten, wordt het oordeel op onderwerpniveau gevolgd door een motivering en aangevuld met de weging die de commissie hanteerde in de oordeelsvorming op onderwerpniveau. In de overige gevallen wordt voor de motivering van het oordeel op onderwerpniveau verwezen naar de argumentatie bij de facetten.

De oordelen per facet en per onderwerp hebben betrekking op alle locaties, afstudeerrichtingen en varianten. Daar waar er een onderscheid in het oordeel per afstudeerrichting en/of locatie en/of variant nodig is, wordt dit aangegeven in het rapport.

De commissie houdt in haar beoordeling rekening met accenten die de opleiding eventueel zelf legt, met het domeinspecifiek referentiekader en met de benchmarking ten opzichte van de gelijkaardige opleidingen in andere instellingen van hoger onderwijs.

Alle oordelen en wegingen volgen de beslisregels zoals geformuleerd in de *Handleiding Onderwijs-visitaties VLIR|VLHORA, Brussel – september 2008*. Op het niveau van de facetten volgen de oordelen een vierpuntschaal: 'onvoldoende', 'voldoende', 'goed' en 'excellent'. Op het niveau van de onderwerpen en op het niveau van de opleiding in haar geheel geeft de commissie een antwoord op de vraag of er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn. Hierbij kan het oordeel 'voldoende' of 'onvoldoende' luiden.

1.4 Indeling van het rapport

Het rapport bestaat uit 2 boeken. Het eerste boek bestaat uit twee delen. In het eerste deel vindt u in hoofdstuk 1 de algemene inleiding met betrekking tot de cluster bachelor-na-bacheloropleidingen Onderwijs.

In hoofdstuk 2 vindt u het domeinspecifiek referentiekader van de cluster bachelor-na-bacheloropleidingen Onderwijs. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste conclusies en bevindingen van de commissie met betrekking tot de opleiding per facet vergelijkenderwijs weergegeven en tot slot worden in hoofdstuk 4 de toegekende scores in tabelvorm samengevat.

In deel 2 bevindt zich voor elke afzonderlijke hogeschool en dus voor elke afzonderlijk gevisiteerde opleiding een deelrapport. De deelrapporten bevatten de aanbevelingen die de commissie doet ten aanzien van elke afzonderlijke hogeschool. In het eerste boek zijn de deelrapporten voor de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs terug te vinden.

In het tweede boek vindt u alle deelrapporten voor de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren.

De bijlagen bij het visitatierapport kan u hier ook terugvinden.

HOOFDSTUK II

Domeinspecifiek referentiekader opleidingen bachelor-na-bachelor Onderwijs: buitengewoon onderwijs en Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

2.1 Decretale bepalingen

De visitatiecommissie heeft ervoor gekozen om de algemene competenties vermeld in artikel 58 van het structuurdecreet (art. 58 § 2 1°) over te nemen. Het betreft volgende competenties: “het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren”.

De visitatiecommissie wenst daarbij na te gaan of al deze competenties door de opleiding vertaald worden naar de specifieke context van buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

2.2 Gehanteerde input

Referentiekaders van de opleidingen:

- Domeinspecifiek referentiekader Associatie Universiteit Gent;
- Opleidingsprofiel Artesis Hogeschool Antwerpen;
- Opleidingsprofiel Arteveldehogeschool;
- Opleidingsprofiel Erasmushogeschool;
- Opleidingsprofiel Hogeschool Gent;
- Opleidingsprofiel Hogeschool West-Vlaanderen;
- Opleidingsprofiel Karel de Grote-Hogeschool;
- Opleidingsprofiel Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende;
- Opleidingsprofiel Katholieke Hogeschool Kempen;
- Opleidingsprofiel Katholieke Hogeschool Leuven;
- Opleidingsprofiel Katholieke Hogeschool Limburg;
- Opleidingsprofiel Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen;
- Opleidingsprofiel Lessius Mechelen.

Wettelijke bronnen:

- Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (04/04/2003);
- Decreet betreffende de lerarenopleidingen in Vlaanderen (15/12/2006);
- Decreet betreffende de Regionale Technologische centra en houdende noodzakelijke en dringende onderwijsbepalingen (07/05/2004);
- Decreet betreffende het landschap basisonderwijs: zorg op 3 niveaus (2003, onderafdeling zorgbeleid, artikel 153septies en artikel 153octies);
- Decreet betreffende Gelijke Onderwijskansen;
- Ontwerpdecreet leerzorg.

Brondocumenten onderschreven door werkveld:

- Competentieprofiel buitengewoon onderwijs (Gemeenschapsonderwijs);
- Kijkwijzer lerarencompetenties buitengewoon onderwijs (Gemeenschapsonderwijs);
- School-of-Educationproject/Afstemming van de banabaopleidingen op de implementatie van het zorgkader en de competenties Banaba B.O. en zorgverbreding. LEOZ competentieprofiel Inclusief bekwaam.

Internationale referentiekaders:

- Bruïne, E.J. de, Claassen, W., Siemons, H., & Jansma, F. (2004). *Bekwaam & Speciaal. Generiek competentieprofiel speciale onderwijszorg*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Claassen, W., Bruïne, E.J. de & Siemons, H. (2009). *Inclusief Bekwaam. Generiek competentieprofiel inclusief onderwijs*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.

2.3 Gemeenschappelijke domeinspecifieke competenties Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en remediërend leren

2.3.1 Inleiding

Deze competenties bouwen verder op het competentieprofielen van leerkracht in het regulier onderwijs, zoals bepaald door besluit van de Vlaamse regering van 5 oktober 2007 en bekrachtigd door het decreet van 7 december 2007. Deze basiscompetenties vormen de start voor de bachelor-na-bacheloropleidingen maar dienen binnen deze opleidingen ook te worden uitgediept en aangevuld. De commissie wenst in dit DSR echter meer nadruk te leggen op diversiteit, gedifferentieerd en planmatig werken, specialisme tussen verschillende leergebieden, samenwerking en multidisciplinariteit, diagnostisch en oplossingsgericht denken, creatieve leeromgevingen en een empathische en communicatieve omgangs- en opleidingsstijl.

De commissie hanteert eenzelfde domeinspecifiek referentiekader voor de opleiding Buitengewoon onderwijs en de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren, maar stelt wel dat de context waarin deze competenties worden toegepast, kan verschillen. Dit maakt dat de toepassingscomponent in beide opleidingen verschillend dient te zijn. De commissie zal in alle instellingen, en in het bijzonder de instellingen die beide opleidingen aanbieden, nagaan of deze profilering in de opleidingen merkbaar is.

2.3.2 Eindcompetenties

De beginnende beroepsbeoefenaar:

1 Omgaan met diversiteit

- Ziet de diversiteit binnen de groep als een meerwaarde en heeft een positieve grondhouding met betrekking tot de mogelijkheden en kansen van leerlingen;
- Kan doelgericht en planmatig handelen op individueel, klas- en schoolniveau ten aanzien van specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften en kan deze aanpak coördineren;

- Kan hulp- en ondersteuningsvragen formuleren en bijstellen vanuit een handelingsgerichte en/of herstelgerichte aanpak;
- Kan het onderwijsaanbod, leerlijnen en inhoud afstemmen op diverse individuele onderwijs- en opvoedingsbehoeften van de leerlingen.

2 Constructief samenwerken en ondersteunen

- Constructieve deelname aan het pedagogisch en didactisch klimaat op school, aan vergaderingen en overleg en het bieden van beleidsondersteuning mbt onderwijsvernieuwing, projecten en schoolvisie, dit zowel op microniveau van de klassen en groepen als op mesoniveau van de school en lokale ondersteunende context;
- Kan constructief en emancipatorisch samenwerken met collega's, leerlingen, ouders, gezinnen, professionele (externe) begeleiders en de bredere omgeving van de leerlingen;
- Heeft zicht op de ondersteuningsbehoeften en –mogelijkheden van ouders/opvoeders en leerlingen en kan op basis hiervan een afstemming en wisselwerking tot stand brengen tussen de verschillende actoren die wenselijk is voor de ontwikkeling van de leerlingen, desgewenst in samenwerking met centra voor leerlingenbegeleiding;
- Kan een handelingsplanning en groepsplannen opstellen en implementeren in een multidisciplinair team.

3 Investeren in professionele ontwikkeling

- Heeft actief aandacht voor nationale en internationale professionele oriëntatie en deskundigheidsbevordering;
- Investeert in de eigen professionele ontwikkeling en kan cyclisch leren uit eigen ervaringen, andermans ervaringen en andere bronnen, zet de eigen ontwikkeling in om het beleid van de school te inspireren en benut te aangeboden kansen om zich verder te ontwikkelen;
- Heeft zicht op eigen kwaliteiten en werkpunten, en kan de eigen ondersteuningsbehoeften bepalen om opvoedings- en onderwijsprocessen van leerlingen effectief te sturen;
- Ontwikkelt coachingsvaardigheden en kan collegiale ondersteuning bieden en vragen.

4 Efficiënte leef- en werkomgeving creëren

- Kan in samenwerking met een deskundig team een leef- en leeromgeving creëren waarin de zelfstandigheid van leerlingen wordt bevorderd en waarin open communicatie wordt afgestemd op de omgangsvormen in de leefwereld van de leerlingen;
- Is pedagogisch competent in de omgang met leerlingen en streeft een evenwicht tussen veiligheid en uitdaging na: kan een veilige leer- en werkomgeving creëren met houvast en structuur, leerlingen welkom laten voelen en mogelijkheden geven, leerlingen respectvol met elkaar laten omgaan, inspelen op de individuele hulpvraag van de leerlingen of van de groep;
- Is didactisch competent in de omgang met leerlingen en kan een krachtige leeromgeving creëren: herkent de specifieke noden van de leerlingen op basis van observatie en informatie, motiveert leerlingen en heeft aandacht voor zelfstandig en samenwerkend leren;
- Is organisatorisch competent in de omgang met leerlingen en andere betrokkenen: kan een leef- en werkomgeving creëren die ordelijk, rustig en taakgericht is, kan in overleg met teamleden adequate keuzes maken rond doelstellingen en aanpak en kan administratieve gegevens efficiënt verzamelen en te verwerken;
- Is in staat tot effectief klasmanagement dat het evenwicht houdt tussen sturing en ruimte voor eigen initiatief van leerlingen.

5 Attitude en interpersoonlijke communicatie

- Is in staat tot empathisch handelen;
- Werkt handelingsgericht, waarbij de onderwijs- en ondersteuningsbehoeften van de leerling centraal staat;
- Maakt contact met de leerlingen en zorgt ervoor dat zij contact kunnen maken met de leerkracht en andere leerlingen;
- Geeft leerlingen leiding maar laat ruimte voor eigen verantwoordelijkheid en inbreng;
- Schept een goed klimaat voor samenwerking met leerlingen en tussen leerlingen onderling;
- Kent diverse communicatie- en omgangsvormen in de leefwereld van leerlingen;
- Kent op een praktisch niveau communicatietheorieën, groepsdynamica en interculturele communicatie alsook de implementatie hiervan voor het eigen handelen.

2.3.3 Besluit

Onderwijs en met name de zorg voor kinderen was de voorbije jaren onderhevig aan grondige veranderingen.

- Steeds meer kinderen worden gediagnosticeerd met advies voor extra zorg. Dit heeft deels te maken met betere wetenschappelijke inzichten in leer- en gedragsproblemen en met een grotere professionele aandacht voor deze problemen, maar ook met het groeiende aantal kinderen met socio-emotionele problemen, gedragsproblemen en leerproblemen.
- Onderwijs in Vlaanderen scoort goed op internationale vergelijkende studies maar de kloof tussen de kopgroep en de achterblijvers is nergens zo groot. Het onderwijs slaagt er niet in de kloof tussen deze groepen in het systeem te dichten. Integendeel, het onderwijs wordt vaak verweten de sociale ongelijkheid te reproduceren. De kans om in het buitengewoon onderwijs te komen wanneer je moeder laaggeschoold is, is 8 tot 10 maal hoger dan bij een kind van een hooggeschoolde moeder. Kinderen uit kansarme gezinnen hebben 5 maal meer kans op schoolse vertraging in het eerste leerjaar.
- Het grote aantal kinderen met zorg en het debat rond gelijke onderwijskansen stelt vragen bij de houdbaarheidsdatum van het reguliere leerstofjaarklassensysteem en de manier waarop het onderwijs omgaat met interne en externe differentiatie. De diversiteit wordt steeds duidelijker zichtbaar in onderwijs. De uitdaging bestaat erin op zoek te gaan naar manieren om kinderen volgens hun eigen individuele mogelijkheden en talenten kansen te geven. Dit veronderstelt een openheid en bereidheid om op zoek te gaan naar aangepaste methodieken, aangepaste organisatievormen en aangepaste structuren.

Deze veranderingen stellen de opleidingen voor de uitdaging hun opleidingsprogramma's voortdurend aan te passen aan de zich wijzigende realiteit.

De commissie zal in het bijzonder nagaan of de opleidingen over voldoende aanpassingsvermogen beschikken om in te spelen op de veranderende situatie in het werkveld en voldoende stilstaan bij het werken aan het onderbouwen van een duurzame visie op zorg.

HOOFDSTUK III

De cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs in vergelijkend perspectief

WOORD VOORAF

In dit hoofdstuk geeft de visitatiecommissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de bachelor-na-bacheloropleidingen Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en remediërend leren in Vlaanderen. De commissie besteedt bij de vergelijking vooral aandacht aan elementen die haar met meest in het oog gesprongen zijn of die zij belangrijk acht, en aan vaststellingen die zij in meerdere rapporten heeft gedaan. Het is niet de bedoeling van de commissie om de individuele opleidingsrapporten in detail te herhalen. Waar relevant zal de commissie voorbeelden van goede praktijk aanhalen.

ALGEMENE OVERWEGINGEN

Sinds het academiejaar 2004–2005 zijn de bachelor-na-bacheloropleidingen formeel opgenomen in de structuur van het professioneel en academisch Hoger Onderwijs in Vlaanderen. Formele erkenning van de opleidingen geschiedt op basis van accreditatie door NVAO. De visitatie van de beide bachelor-na-bacheloropleidingen – Buitengewoon Onderwijs en Zorgverbreding en Remediërend Leren – is de eerste kennismaking van deze opleidingen met het accreditatiekader. De visitatiecommissie geeft in het algemeen gedeelte een vergelijkend perspectief en overzicht van belangrijke observaties, conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van het visiteren van de 15 opleidingen.

De bachelor-na-bacheloropleidingen Onderwijs: buitengewoon onderwijs en Onderwijs: Zorgverbreding en remediërend leren

In het kader van doelmatigheid, effectiviteit en kwaliteitsontwikkeling van de opleidingen vraagt de commissie aandacht voor de navolgende overwegingen en aanbevelingen:

De visitaties van de bachelor-na-bacheloropleidingen hebben hun nut en noodzaak aangetoond. Het interne debat over de opleiding, onder druk van een aanstaande visitatie, levert een positieve bijdrage aan de kwaliteitsbewustwording- en ontwikkeling bij de docenten en bij betrokken stakeholders, zowel inhoudelijk als strategisch. De zelfevaluatierapporten zijn in algemene zin van redelijke tot goede kwaliteit en getuigen van reflectief vermogen bij alle betrokkenen ten aanzien van de sterke en zwakke kanten van de opleiding. De visitatie blijkt een katalysator te zijn voor bewustwording en innovatie.

De commissie stelt vragen bij de huidige doelmatigheid en effectiviteit van het visitatietraject, ook in relatie tot de kosten en baten voor de opleidingen. De doorlooptijd van het traject belemmert de effectiviteit en continuïteit van de kwaliteitsontwikkeling van de opleiding. Opleidingen zijn erbij gebaat als de bevindingen van de commissie kort na het visitatiebezoek beschikbaar zijn, opdat mogelijke verbeterprojecten in gang gezet kunnen worden die tot gewenste effecten leiden op korte termijn. De betrokkenheid en motivatie van de lectoren en opleidingsverantwoordelijken wordt op deze wijze erkend en gestimuleerd.

De commissie heeft waardering voor de inzet en betrokkenheid van alle medewerkers en verantwoordelijken voor en tijdens de visitatie. Voorbereiding en uitvoering van de visitaties zijn mogelijk gemaakt doordat de opleidingen tijdig de benodigde informatie en documentatie ter beschikking stelden. De begeleiding en facilitering van de commissie tijdens de visitatie is goed georganiseerd. De openhartigheid van de deelnemers aan de gesprekken heeft een positieve invloed op het functioneren van de commissie tijdens de visitatie en op de kwaliteit van haar bevindingen.

De samenstelling van de (interne en externe) gespreksgroepen die aan de visitatie deelnemen, roept soms vraagtekens op. De commissie heeft de indruk dat deze samenstelling onvoldoende recht doet aan het principe van 'representativiteit' en pleit voor meer à select gekozen gespreksdeelnemers.

In algemene zin heeft de commissie waargenomen dat de opleidingen gedegen en integer hebben gewerkt aan de ontwikkeling en uitvoering van de opleidingen die inhoudelijk van toegevoegde waarde zijn voor de ontwikkeling van de professionaliteit van de leraar.

Geconcludeerd moet echter worden dat een reflectie op het doel van de opleidingen, het vereiste kwaliteitsniveau, de financiële en personele omkadering en de noodzakelijke samenwerkingsrelaties – zeker met de initiële opleidingen – meer regie vereist op Vlaams niveau. Het maatschappelijke en politieke debat over de doelstellingen van inclusief onderwijs eist een beleidsrijke onderwijsagenda. Het onderwijsveld draagt een grote verantwoordelijkheid naar ouders en kinderen. Het is aan (politieke) bestuurders daartoe de noodzakelijke voorwaarden te creëren om recht te doen aan de verwachtingen in deze. Het is aan de lerarenopleidingen om vanuit een naar 'buiten' gerichte attitude initiatief te nemen om vorm te geven aan wenselijke innovaties naar inhoud en samenwerking.

Meer structurele samenwerking

De commissie stelt vast dat de competentiematrix van de Associatie KU Leuven voor de beide bachelor-na bacheloropleidingen een waardevol richtinggevend document is geweest voor de inrichting van de opleidingen. De kwaliteit van deze matrix is aanleiding geweest voor meer inhoudelijke samenwerking tussen de hogescholen en heeft als zodanig een voorbeeldfunctie in Vlaanderen. De commissie waardeert deze ontwikkeling zeer, maar komt tegelijkertijd tot de bevinding dat deze samenwerking zich in een beginstadium bevindt. Diversiteit in opleidingsconcepten is noodzakelijk en wenselijk, maar ontkent niet de noodzaak van doelmatige en effectieve samenwerking.

De commissie pleit in dit kader voor een meer structurele samenwerking tussen lerarenopleidingen. Het gezamenlijk ontwikkelen van een integrale visie op opleiden – inhoudelijk, didactisch, organisatorisch, financieel en personeel – heeft een aantoonbare meerwaarde en leidt tot meer herkenbare opleidingen voor de beroepspraktijk en voor de studenten. Deze samenwerking hoeft geenszins afbreuk te doen aan de eigen visie en verantwoordelijkheid van de afzonderlijke opleidingsinstituten. Netwerkorganisaties hebben hun doelmatigheid en effectiviteit aangetoond. De werkgevers in het basisonderwijs en het secundair onderwijs dienen van meet af aan betrokken te zijn in dit proces. Dit vraagt om proactief beleid en veronderstelt een cultuuromslag in de lerarenopleidingen die zich in de samenleving – en in bijzonder naar de beroepspraktijk – als innoverend en beroepsgericht willen profileren en positioneren.

Grenzen aan kleinschaligheid

De omvang van sommige opleidingen – qua aantal studenten – baart de commissie zorgen. Stedelijke of regionale samenwerking – ook tussen de verschillende zuilen – is wenselijk en noodzakelijk. Volgens de commissie hypothekeert kleinschaligheid de vereiste kwaliteit van de opleidingen alsook de efficiënte aanwending van personele en financiële middelen. Er zijn derhalve grenzen aan kleinschaligheid.

Een opleiding met twee afstudeerrichtingen

De commissie stelt vragen bij het nut en de noodzaak van twee bachelor-na-bacheloropleidingen in het kader van het zorgcontinuüm. Vastgesteld is dat de beide opleidingsprogramma's – uitgaande van dezelfde competentiematrix- in accenten weliswaar verschillend zijn, maar tegelijkertijd grote overeenkomsten vertonen. De commissie pleit dienaangaande voor één opleiding – inhoudelijk geënt op het zorgdebat – met een gemeenschappelijke stam en 2 functionele (of meer) afstudeerrichtingen.

Externe oriëntatie

Opvallend blijft de overwegende 'interne gerichtheid' van de meeste opleidingen. Vastgesteld kan worden dat het primaire proces in de opleidingen veel aandacht vraagt en krijgt. De druk is groot: uitvoering van de (les)-taken, begeleiding en overleg vragen veel tijd. Hierdoor raakt de noodzakelijke externe oriëntatie (ontwikkelingen in de samenleving, samenwerking met externen, professionalisering en internationale oriëntatie) voor de docenten ondergeschikt, ondanks het feit dat ze van groot belang zijn voor de kwalitatieve impulsen van het opleidingsprogramma. De commissie vraagt hiervoor de aandacht van de opleidingsverantwoordelijken.

Samenwerking werkveld

Over de samenwerking met het werkveld is de commissie bezorgd. Het is niet altijd duidelijk wie tot het 'werkveld' van de opleidingen behoort. De commissie pleit voor een brede definitie en opvatting hiervan: de scholen voor basis- en secundair onderwijs, centra voor leerlingbegeleiding, universiteit, pedagogische begeleidings- en nascholingsdiensten, diensten in de educatieve en curatieve (remediërende) sector, gezondheids- en welzijnsinstellingen. In algemene zin zijn de contacten met de afnemende scholen goed. De vraag stelt zich of deze contacten leiden tot intensieve samenwerking en afstemming ten aanzien van de inhoud van de opleiding en de begeleiding van studenten. De indruk bestaat dat effectieve inbreng van de beroepspraktijk meer een gekoesterde wenselijkheid dan een gerealiseerde feitelijkheid is. Waar kunnen opleiding en scholen elkaar op aan spreken zonder formele overeenkomst? Er is dienaangaande meer vrijblijvendheid dan wenselijk in een dergelijke samenwerkingsrelatie.

Over en weer is veel waardering en respect voor elkaars positie en inspanning. De mentoren-cursus, die door verschillende hogescholen aan de beroepspraktijk wordt aangeboden, wordt gewaardeerd. Verdere professionalisering van deze leergang verdient de aandacht als ook de overweging om deze leergang te financieren door de overheid die daarmee het belang van mentorenvorming erkent en faciliteert. Tevens adviseert de commissie de overheid de afschaffing van de financiële toelage voor de mentoren te heroverwegen.

De samenwerking tussen opleiding en werkveld kan en moet verbeterd worden. Het dient vanzelfsprekend te zijn dat de opleidingen selectief zijn in het kiezen van stagescholen en mentoren op basis van heldere selectiecriteria.

Naar de opvatting van de commissie verdient de rol van de stageschool en de mentor in de begeleiding en in beoordeling van de student in het kader van kwaliteitsontwikkeling nadere precisering qua rol en verantwoordelijkheid. De erkenning van deze verantwoordelijkheden voor de beroepspraktijk bevordert en versterkt de samenwerking en het vertrouwen tussen opleiding en afnemend veld. Structureel partnership tussen beide organisaties levert duurzame kwaliteitseffecten op voor beiden. In de opvatting van de commissie een onontkoombare doelstelling voor de nabije toekomst.

Diversiteitsbeleid

De commissie stelt vast dat het diversiteitsbeleid in de beide opleidingen nog onvoldoende expliciet tot ontwikkeling is gekomen. Deze vaststelling betreft de inhoud van het aangeboden programma waar de thematieken allochtone en autochtone kansarmoede, taalbeleid en meertaligheid, interculturaliteit, gelijke onderwijskansen e.d. onvoldoende uitgediept worden. De vaststelling betreft ook het personeelsbeleid waar in beperkte mate aandacht gegeven wordt aan de vorming van een personeelsformatie die een goede afspiegeling is van de hedendaagse maatschappij, zeker in de context van een grootstad. Allochtone lesgevers, ervaringsdeskundigen kansarmoede en lesgevers met functiebeperkingen komen slechts uitzonderlijk voor in het lesgeverskorps. Bij de rekrutering van nieuwe studenten dienen hogescholen meer inspanning te doen om studenten uit deze groepen te interesseren voor het leraarsberoep.

Internationalisering in de bachelor-na-bacheloropleiding

De internationale oriëntatie en samenwerking voor studenten en medewerkers in de beide gevisiteerde opleidingen verdient expliciet de aandacht van de verantwoordelijke beleidsmakers binnen de hogescholen /opleidingen. Praktische bezwaren mogen de noodzakelijke beleidsintenties niet oneigenlijk belemmeren. Lectoren en studenten zijn gebaat met deze externe professionele oriëntatie: het inhoudelijke vakmanschap wint aan diepgang. Vele mogelijkheden zijn voorhanden om deze internationale dimensie toe te voegen aan de leerervaringen van betrokkenen. Het bevorderen van de mobiliteit, internationalisation@home, literatuurstudie en excursies zijn goede voorbeelden waarvan de commissie heeft kennis genomen tijdens de visitaties.

Samenwerking initiële opleiding en bachelor-na-bacheloropleiding

De commissie pleit voor intensieve samenwerking en wederzijdse afstemming binnen de lerarenopleidingen en/of met verwante opleidingen op hogeschool of universiteit, zoals eerder verwoord. Het verdient aanbeveling de bachelor-na-bacheloropleidingen meer structureel in te bedden in het beleid (inhoudelijk en personeel) van de hogeschool en de associatie. Deze zienswijze biedt tevens de mogelijkheid om de inhoudelijke ontwikkeling en programmering van de curricula door een vast team van lectoren te laten uitvoeren, zeker indien de band met de beroepspraktijk aantoonbaar gewaarborgd is. Hierdoor is het eigenaarschap van het opleidingsprogramma meer herkenbaar dan in het vaak voorkomend opleidingsconcept met veel gastdocenten. Het uitvoeren van het opleidingsprogramma door een vast kernteam verhoogt de consistentie van de opleidingsdoelen in relatie tot de competentiematrix, de betrokkenheid en verantwoordelijkheid van de docenten en de herkenbaarheid van de doelen voor de studenten. Bovendien draagt deze personele inzet bij aan de consistentie en objectivering van de permanente evaluatie en toetsing van de opleiding. Voor eventuele specifieke onderwerpen kan zeker gebruik gemaakt worden van de bijzondere expertise van gastdocenten.

De rol van de hogeschool bij stage en werkplekieren

Verschillende bachelor-na-bacheloropleidingen organiseren de opleiding in voltijds – en deeltijdtrajecten. Deeltijdse opleidingen worden gevolgd door cursisten die werk en studie combineren. De voltijdse opleidingen worden gevolgd door cursisten die geen directe werkervaring hebben met het aangeboden opleidingsprogramma. Daarvoor is een stageperiode opgenomen in het programma. Voor deeltijdscursisten is geen stage voorzien, maar het zogenoemde werkplekieren. Beide opleidingsvarianten hebben voor- en nadelen, alsook een eigen dynamiek om het beroepsgerichte karakter van de opleiding te bewerkstelligen.

De commissie is van mening dat de taak en verantwoordelijkheid van de opleiding in de begeleiding van cursisten in beide stagevarianten verdere professionalisering en systematisering behoeft. Ten aanzien van de werkplek-variant stelt de commissie vast dat het aanbeveling verdient om deze variant niet uitsluitend in de eigen school te laten plaats vinden. Het opdoen van werkervaring elders heeft aantoonbare meerwaarde voor de cursist in zijn professionele toerusting en

ontwikkeling. Bovendien draagt dit bij tot objectivering van de evaluatie – en beoordeling van de werkzaamheden van de cursist. Praktische bezwaren zijn naar de mening van de commissie ondergeschikt aan de noodzaak van de verdere professionalisering van de opleiding en begeleiding. Het gebruik van de werkvormen intervisie en supervisie in de begeleiding van studenten tijdens stages en werkplekleren wordt door de commissie gewaardeerd. De indruk bestaat dat de toepassing ervan nog meer rendeert indien geïnvesteerd wordt in de verdere professionalisering van medewerkers, mentoren en studenten in deze methodieken.

Deeltijdse opleidingen

De deeltijdopleidingen verdienen beleidsmatig meer aandacht van hogescholen, overheid en schoolbesturen. De combinatie van gezin, werk en studie vraagt om bijzondere vormen van begeleiding en ondersteuning van de cursisten door hogescholen, aangepast aan de fysieke beschikbaarheid van lectoren en cursisten. De vraag aan de overheid is op welke wijze leraren gestimuleerd kunnen worden vanuit de verloningsystematiek om deel te nemen aan geaccrediteerde bachelor-na-bacheloropleidingen. Het volgen van professionaliseringsactiviteiten door medewerkers moet voor schoolbesturen aanleiding zijn een faciliterend beleid voorhanden te hebben en daarvoor te kunnen beschikken over de noodzakelijke financiële middelen.

Geen lesbevoegdheid op marginale basis

De commissie is van oordeel dat de consequenties van het instroombeleid voor de gevisiteerde opleidingen aandacht vraagt en beleidsmatig aanscherping en heroverweging behoeft. Het kunnen verwerven van een lesbevoegdheid voor het onderwijs op basis van een marginaal pedagogisch opleidingsprogramma tijdens de bachelor-na-bacheloropleiding (of zelfs zonder specifiek programma) doet geen recht aan de status en verworven eindkwalificaties van de leraar die een driejarige bacheloropleiding heeft gevolgd. De commissie pleit bovendien uitdrukkelijk voor een opleiding op maat voor BGV-leerkrachten, die de huidige bachelor-na-bacheloropleiding oneigenlijk gebruiken omdat zij niet over een bachelordiploma beschikken.

Vakliteratuur

De commissie is bezorgd over de wijze waarop (recente en/of buitenlandse) vakliteratuur geraadpleegd is en verwerkt wordt in de bachelorproef. Het verdient aanbeveling om cursisten meer expliciet te vragen of te verplichten kennis te nemen van deze Nederlandstalige en internationale vakliteratuur. Het stimuleren van kennisontwikkeling is een noodzakelijk onderdeel en voorwaarde voor het realiseren van competentiegericht opleiden.

In dit kader pleit de commissie tevens voor meer balans tussen de proces- en productgerichte evaluatievormen en voor meer objectivering van de beoordeling van de eindkwalificaties van de cursist. Het toetsbeleid verdient expliciet meer aandacht van de opleidingsverantwoordelijken en medewerkers.

Bachelorproef

De commissie is van oordeel dat de bachelorproef van de studenten het visitekaartje van de opleiding kan zijn en als zodanig aan hoge en strenge kwaliteitseisen dienen te voldoen. Aandacht voor de proceskant van de evaluatie en beoordeling van de bachelorproef is zeker aanwezig, maar de commissie pleit voor het meer expliciet maken van de noodzakelijke kennis en vaardigheden in de gepresenteerde bachelorproef. Op deze wijze heeft de bachelorproef een functie voor de stagescholen en mogelijk een (publicitair) belang voor de opleiding in het kader van de Maatschappelijke Dienstverlening en Onderzoek.

Studietijd

Bijzondere aandacht vraagt de commissie voor de studietijd. Vastgesteld is door de commissie dat studiemetingen al dan niet verricht worden of niet hebben geleid tot betrouwbare gegevens over de begrote en reële studietijd bij het merendeel van de gevisiteerde opleidingen. De commis-

sie vindt dit een zorgelijke conclusie omdat een wettelijk verankerde kwantitatieve inspanning op deze wijze niet aantoonbaar gerealiseerd wordt door veel opleidingen. In dit kader vraagt de commissie tevens aandacht voor nadere studie omtrent het vinden van de antwoorden op studiebevorderende en belemmerende factoren die door cursisten en lectoren gesignaleerd zijn, met name in de deeltijdopleiding. Deze opleiding veronderstelt eigentijdse en aangepaste vormen van studiebegeleiding en coaching.

Financiering van bachelor-na-bacheloropleiding

De commissie is van mening dat de huidige bekostigingsystematiek (50 procent) door de Vlaamse overheid van de bachelor-na-bacheloropleidingen moeilijk te verzoenen is met het maatschappelijk en onderwijskundig belang. De financiële omkadering verdient op korte termijn de volle aandacht. De commissie zal hieromtrent nadrukkelijk rapporteren aan de beleidsverantwoordelijken.

De visitaties van voornoemde opleidingen nodigen de commissie tevens uit tot een aantal reflecties over de herpositionering van de lerarenopleidingen in de huidige complexe samenleving en in de educatieve infrastructuur van het Vlaamse onderwijslandschap.

Kansen lerarenopleidingen / bacheloropleidingen

De complexiteit van de huidige samenleving is gebaat bij kwalitatief hoogstaand onderwijs dat verzorgd wordt door vakbekwame leraren. De grondslag voor een succesvolle onderwijsloopbaan en een kansrijke maatschappelijke ontplooiing is in sterke mate afhankelijk van de kwaliteit van het onderwijs. Kinderen de nodige instrumentele kennis en vaardigheden bijbrengen blijft een opdracht van leraren. Daarnaast hebben zij de belangrijke taak om kinderen zelfstandig te leren denken, waardoor deze later als volwassene kunnen participeren en een bijdrage kunnen leveren aan een democratische samenleving.

Deze aannamen vereisen naar de mening van de commissie een herbezinning op de inrichting en positionering van de lerarenopleidingen in Vlaanderen.

- De noodzakelijke beroepsgerichtheid van de lerarenopleidingen en de gevisiteerde bacheloropleidingen veronderstelt een intensieve structurele betrokkenheid en samenwerking tussen de beroepspraktijk en de opleidingen en omgekeerd.
- De kwaliteit van de vakbekwame leraar is in hoge mate mede afhankelijk van de kwaliteit van de instroom. De maatschappelijke status en de aantrekkelijkheid van het beroep dient opnieuw inzet te zijn van nadere studie en innovatieve beleidsmaatregelen.
- De inrichting van een specifieke Masteropleiding voor leraren kan een bijdrage leveren aan de kwalitatieve ontwikkeling van het onderwijs.

Toelichting

- Initieel onderwijs en post-initieel onderwijs dienen noodzakelijkerwijs structureel met elkaar verbonden te zijn. Beide entiteiten versterken elkaar indien de uitvoering van de onderwijsactiviteiten in handen is van lectoren die naast hun academische opleiding in de gelegenheid gesteld worden de rijkdom van de beroepspraktijk te ervaren door een actieve bijdrage te leveren aan de schoolontwikkeling en de professionalisering van leraren. De erkenning van de noodzaak van Maatschappelijke Dienstverlening en Onderzoek voor lerarenopleidingen is van eminent belang voor de kwalitatieve ontwikkeling van deze opleidingen. De lerarenopleidingen dienen derhalve een meer prominente positie na te streven in het brede educatieve veld door actief te zijn in de dienstverlening en de uitvoering van wetenschappelijk praktijkgericht onderzoek.

De inhoudelijke samenwerking met het brede educatieve veld wordt hierdoor versterkt. De studenten in opleiding hebben meer profijt van de beroepsgerichte inbreng van lectoren die actuele kennis en recente ervaring hebben met het domein waarvoor zij opleiden. Deze herpositionering vraagt om een herijking van de financiële en arbeidsvoorwaardelijke omkadering van de lerarenopleidingen en de medewerkers. Het benoemings- en professionaliseringsbeleid voor lectoren dient gestoeld te zijn op de brede inzetbaarheid van de professional voor zowel de opleiding als voor de beroepspraktijk.

- Vastgesteld is door de commissie dat de instroom van de lerarenopleidingen door beleidsverantwoordelijken en docenten als zorgelijk wordt gedefinieerd, alsook de onevenwichtigheid (man/vrouw) in de samenstelling van de studentenpopulatie. De toenemende kwantitatieve instroom vanuit het TSO en BSO in de lerarenopleidingen vraagt een meer specifiek toelatings- en opleidingsbeleid. Het belang van de vakbekwame leraar in de huidige complexiteit van de samenleving, waarin innovatie, voortgaande mondialisering en de noodzaak van solidariteit en gemeenschapszin evident is, heeft veel consequenties voor de inhoud van het onderwijs en de noodzakelijke (agogische) competenties van de leraar. De keuze voor een Masteropleiding voor leraren – ook voor het basisonderwijs – is mogelijk in dit perspectief alleszins gerechtvaardigd en kan een kwaliteitsimpuls geven aan de verantwoordelijkheid die het onderwijs heeft ten aanzien van kinderen en ouders. In dit kader is echter tevens een (verplicht) professionaliseringsbeleid voor leraren en opleiders gewenst, een beleid dat recht doet aan de noodzaak om een ooit verworven bevoegdheid voortdurend te toetsen aan wenselijke actuele bekwaamheden.

Een professionele ‘opleiding voor opleiders’ kan hiertoe een bijdrage zijn.

Op weg naar professionele arbeidsorganisaties in basis- en secundair onderwijs?

De inrichting van professionele arbeidsorganisaties in het basis- en secundair onderwijs – met aantrekkelijke arbeidsvoorwaarden en aansprekende loopbaanontwikkeling – heeft een positieve aanzuigende werking op abiturienten voor het leraarschap. De aanvaarding en implementatie van het principe van ‘erkende ongelijkheid’ in de functieopbouw en verloningsystematiek kan een bijdrage zijn aan de ontwikkeling van een moderne arbeidsorganisatie waarin persoonlijke groei gestimuleerd, erkend en gehonoreerd wordt. Het beroep leraar vereist meer differentiatie, persoonlijke groei en status.

Conclusie

De samenleving vereist een vakbekwame didactische leraar en een pedagogisch begaafd inspirator. Leraren hebben een belangrijke spilfunctie in de ontwikkeling en vorming van kinderen en jongeren. Deze aanname vraagt om een herbezinning op de bestaande competentieprofielen en selectiecriteria voor de leraar. Behalve de noodzakelijke (vak-)inhoudelijke deskundigheid vraagt het leraarsberoep in de huidige tijd meer nadrukkelijk om communicatieve en sociale vaardigheden, assertiviteit, een naar buiten gerichte houding en ondernemerschap. Hernieuwde aandacht voor de innovatie van de opleiding en de professionalisering van leraren en directies wordt door de samenleving zeer gewaardeerd. Lerarenopleidingen dienen een spilfunctie te ambiëren in de educatieve infrastructuur. De commissie adviseert de lerarenopleidingen daartoe zelf het initiatief te nemen- in samenspraak met het werkveld. De huidige tijd biedt kansen aan de opleidingen om de bestuurlijk-politieke aandacht te vestigen op het maatschappelijk belang van het leraarschap.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie

De commissie kon vaststellen dat alle opleidingen in meer of mindere mate hebben nagedacht over het uitwerken van een goed onderbouwd, performant en richtinggevend competentieprofiel met competentieclusters, waarbij op een degelijke manier rekening wordt gehouden met de algemene, algemeen beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties. Bij de meeste opleidingen is de competentiematrix verder geconcretiseerd in beheersingsniveaus en gedragsindicatoren. Het is de commissie hierbij opgevallen dat vrijwel alle opleidingen over het algemeen meer ambitie mogen hebben en in het bijzonder om een internationale component in de doelstellingen op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

De commissie stelde tijdens de bezoeken vast dat de competentieclusters als geheel bij de meeste opleidingen goed in elkaar zitten en dat zij grotendeels overeenkomen met het domeinspecifiek referentiekader dat de commissie heeft opgesteld. De commissie is van mening dat de meeste opleidingen uitgaan van handelingsgericht werken als kader, maar dat de opleidingen ook kritischer zouden mogen zijn en zich ook zouden mogen toetsen aan andere denkkaders. Een dergelijke kritische kijk zou eveneens voor de studenten een meerwaarde zijn. Verder vraagt de commissie zich af waarom opleidingen niet vaker kiezen voor een duidelijke profilering ten opzichte van elkaar in het competentieprofiel.

De commissie heeft vastgesteld dat de meeste opleidingen inspanningen leveren om de doelstellingen bekend te maken aan hun stakeholders. De opleidingen zouden volgens de commissie eveneens kunnen nadenken over het verbreden van de samenstelling van de resonantieraad/opleidingscommissie. Bij sommige opleidingen stelde de commissie vast dat de competentiematrix en het geheel van competentiegericht onderwijs en evaluatie nog niet volledig doorleefd en gedragen worden in alle geledingen van de opleidingen en het werkveld. Ook merkt de commissie op dat de competenties soms nog te weinig gevolgen hebben bijvoorbeeld voor competentiegericht evalueren.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud

Volgens de commissie zijn de meeste opleidingen er op een adequate manier in geslaagd om de doelstellingen te vertalen naar concrete opleidingsonderdelen. Bij enkele van de instellingen kwam de commissie tot de vaststelling dat het programma of sommige programma-inhoudten het nauwelijks mogelijk maken om alle vooropgestelde competenties te verwerven. Verder is het de commissie opgevallen dat het programma van sommige opleidingen een traditionele en rigide insteek heeft.

Er is bij de meeste opleidingen een vorm van curriculumherziening die het mogelijk maakt medewerkers, studenten en werkveld te betrekken bij het aanpassen van het programma aan actuele vernieuwingen, noden en vragen. De commissie is echter van mening dat deze herzieningen bij sommige opleidingen nog te veel ad hoc gebeuren en meer vanuit de competentiematrix zouden moeten vertrekken.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid

De commissie stelde tijdens de bezoeken vast dat de aandacht voor vakliteratuur en referenties in bijna alle opleidingen kan verbeterd worden. Ook de mediatheken van de opleidingen kunnen in de meeste gevallen meer toegerust worden met voor de opleidingen bruikbare materialen en de studenten zouden meer gestimuleerd mogen worden om gebruik te maken van de mediatheken.

De commissie heeft tijdens de bezoeken vastgesteld dat er over de opleidingen heen een grote variatie bestaat wat praktijkervaring in het algemeen en de duur, de organisatie en de begeleiding van de stage of het werkplekleren in het bijzonder betreft. Bij een tweetal opleidingen is er voor de studenten nauwelijks de mogelijkheid om een gedegen stage-ervaring te verwerven. De commissie pleit voor een degelijk uitgebouwde stage met ondersteuning en begeleiding van de hogeschool. Tevens is de commissie voorstander van een degelijke professionele ondersteuning van mentoren die studenten mee begeleiden tijdens de stage.

Volgens de commissie zijn er bij slechts enkele opleidingen reeds *good practices* te vinden wat het toegepast wetenschappelijk onderzoek betreft. Andere opleidingen kunnen hier nog een tandje bijsteken.

Facet 2.3 Samenhang

De commissie is van mening dat bij alle opleidingen sprake is van samenhang tussen de verschillende opleidingsonderdelen. Wel zijn er bij sommige opleidingen geen formele systematieken om overlap na te gaan en samenhang te bewaken. Volgens de commissie is hier meer regie nodig. Het grote aantal gastdocenten bemoeilijkt bij sommige opleidingen de samenhang in het programma.

Facet 2.4 Studieomvang

De commissie kon vaststellen dat alle opleidingen qua studietoestand voldoen aan de eisen gesteld door het decreet.

Facet 2.5 Studielast

De commissie heeft vastgesteld dat de meeste opleidingen blijvende aandacht moeten schenken aan systematische studietijdmetingen, de responsgraad en opvolging van de resultaten van deze metingen. De commissie heeft tijdens de bezoeken vastgesteld dat de opleidingen zich bewust zijn van het feit dat de opleiding voor werkstudenten zwaar is wegens de combinatie van werk en studie. De meeste opleidingen leveren inspanningen om piekbelasting te voorkomen.

Facet 2.6 Afstemming vormgeving - inhoud

De commissie heeft vastgesteld dat een aantal opleidingen intervisie en supervisie als meest gebruikte werkvorm in hun programma uitwerken. De commissie pleit in deze voor een grotere aandacht voor de professionalisering van het personeel dat instaat voor het begeleiden van de studenten in supervisie- en intervisiesessies.

De commissie is van mening dat bijna alle opleidingen beschikken over een didactisch concept dat in lijn staat met de visie en de doelstellingen. Daarbij maken de opleidingen ook gebruik van een vrij uitgebreid aanbod aan werkvormen die in de meeste gevallen aansluiten bij het didactisch concept en die kaderen binnen de principes van volwassenenonderwijs. Toch kan de aansluiting bij het competentiedenken nog duidelijker gemaakt worden. Bij enkele opleidingen stelde de commissie een overaanbod van hoorcolleges vast. Gastdocenten kunnen bij sommige opleidingen meer mee worden genomen in het verhaal van competentiegericht onderwijs.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

De commissie geeft aan dat er op vlak van beoordeling en toetsing nog inspanningen nodig zijn. Zo kunnen vrijwel alle opleidingen nog inspanningen leveren op het vlak van het uitwerken van een transparant en objectief toetsbeleid. De meeste opleidingen beoordelen nog niet competentiegericht. Bij enkele opleidingen is er geen koppeling van de competenties en gedragsindicatoren met de toetsvormen. Er is nog te vaak een gebrek aan transparantie en duidelijkheid rond wat er geëvalueerd wordt en hoe men de norm kan halen. Vaak ontbreken beoordelingsformulieren bij de evaluatie. Ook bij het aanleveren van feedback aan studenten kunnen sommige opleidingen nog een tandje bijsteken.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

De commissie kon vaststellen dat alle opleidingen voldoen aan de decretale voorschriften voor wat betreft de instroomvoorwaarden voor een bachelor-na-bacheloropleiding. Wel stelde de commissie een grote variatie vast met betrekking tot de al dan niet aanwezigheid van een didactische module voor niet-onderwijsinstromers. Dergelijke modules hebben een beperkt aantal studiepunten, wat de commissie doet besluiten dat deze niet in verhouding staan met het programma van de initiële lerarenopleiding.

Het EVC- en EVK-beleid van de hogescholen wordt niet in alle opleidingen toegepast of geconcretiseerd. Verder kan er volgens de commissie in het algemeen meer aandacht worden geschonken aan het diversiteitsbeleid van de instellingen. Dit geldt zowel voor diversiteit in de inhoud van het programma, als diversiteit in studenten- en personeelsbeleid.

ONDERWERP 3 INZET VAN PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit personeel

De commissie heeft vastgesteld dat vrijwel alle opleidingen functionerings- en evaluatiegesprekken voorzien voor hun vaste personeelsleden, maar dat dit meestal niet geldt voor de gastdocenten. De commissie is er voorstander van om een formele procedure van evaluatie van het personeel ook te veralgemenen naar alle personeelsleden.

Verder pleit de commissie voor meer aandacht voor professionalisering van het personeel.

De commissie stelde bij de bezoeken vast dat bij sommige opleidingen de verhouding tussen het hogeschoolpersoneel en de gastdocenten/gastprofessoren scheef is gegroeid. Het bewaken van de consistentie tussen alle personeelsleden wordt op deze manier erg bemoeilijkt. De commissie is echter van mening dat sommige opleidingen slechts kwaliteitsvolle opleidingen kunnen worden indien men streeft naar een gezonde mix van statutair personeel en gastdocenten.

Facet 3. Eisen professionele gerichtheid

De commissie heeft vastgesteld dat alle opleidingen gastdocenten aantrekken omwille van hun expertise. De gastdocenten die de opleidingen inzetten staan zelf deeltijds in de praktijk, waardoor de band met het werkveld en de beroepspraktijk versterkt wordt. Bij enkele opleidingen is het inzetten van gastdocenten echter vrijwel de enige band van de opleiding met de praktijk. Blijvend oog hebben voor de link naar de praktijk, ook voor de statutaire personeelsleden, is aan te bevelen.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

De commissie heeft tijdens de bezoeken vastgesteld dat enkele opleidingen geleid lijken te worden door één persoon, wat de opleidingen in kwestie kwetsbaar maakt. Het aantal VTE bij personeelsleden ligt bij sommige opleidingen zeer laag. De commissie raadt de opleidingen aan met een kritische blik te onderzoeken of het inzetten van een groot aantal gastdocenten een troef dan wel een last voor de opleiding betekent, gezien de regie over de inhoud van het programma kan bemoeilijkt worden bij een hoog aantal gastdocenten. Ook dienen sommige opleidingen te reflecteren over de taakstelling van personeelsleden, en dan met name over de verhouding van onderwijsactiviteiten en organisatorische taken. Vooral studiebegeleiding komt bij een bachelor-na-bacheloropleiding bij de personeelsleden van de opleiding zelf terecht. De commissie vraagt erover te waken dat deze extra taken niet ten koste gaan van de inhoudelijke kwaliteit. De commissie heeft vastgesteld dat de werkdruk van de personeelsleden bij vrijwel alle opleidingen hoog ligt. Wel heeft de commissie tijdens de bezoeken gesproken met een gemotiveerd en betrokken personeelskorps bij alle opleidingen, waarvoor de commissie waardering heeft.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

De commissie heeft geconstateerd dat enkele bezochte opleidingen moeten roeien met de riemen die ze hebben. De campussen waar deze opleidingen ingericht worden zijn niet aangepast aan de eisen die het hoger onderwijs anno 2011 stelt. Wel heeft de commissie bij de opleidingen die op dit facet lager scoren vernomen dat de hogescholen plannen hebben voor een nieuwe campus. De commissie kijkt samen met de opleidingen uit naar de realisatie van de toekomstplannen. De commissie is van mening dat de opleidingen nog verdere inspanningen zouden mogen leveren om de studenten aan te zetten meer en beter gebruik te maken van de mogelijkheden van de bibliotheek/mediatheek.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

De commissie heeft vastgesteld dat alle studiebegeleidingsmogelijkheden op de instellingen aanwezig zijn, maar aangezien de studiebegeleiding niet op het niveau van bachelor-na-bachelorstudenten voorzien is, maken de studenten er dan ook weinig tot geen gebruik van. In alle opleidingen ligt, gezien de laagdrempeligheid tussen student en docent, studiebegeleiding in handen van de personeelsleden. De commissies vindt het een meerwaarde als andere vormen van begeleiding op maat gemaakt voor de bachelor-na-bachelorstudent kunnen voorzien worden, zoals begeleiding bij actieonderzoeken, begeleiding bij de combinatie van studie en werk of bij het hanteren van internationale bronnen.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de meeste opleidingen ingebed zijn binnen het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool. Bij enkele opleidingen kon de commissie merken dat ze nog maar recent waren opgenomen binnen het beleid van de instelling, en dat het kwaliteitszorgsysteem nog in een beginfase zat. Alle opleidingen hadden wel aandacht voor systematische bevragingen van de stakeholders. Enkele stakeholders, zoals het werkveld en de alumni, kunnen volgens de commissie nog meer systematisch worden betrokken bij de kwaliteitszorg binnen de opleidingen. Ook dient er volgens de commissie bij een aantal opleidingen expliciete aandacht te zijn voor het verhogen van de responsgraad bij de enquêtes.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Over het algemeen heeft de commissie geconcludeerd dat de meeste opleidingen voldoende werk maken van het formuleren van en werken aan verbeteringsacties. Bij enkele opleidingen eindigen de resultaten van bevestigingen en focusgesprekken niet altijd in goed uitgewerkte verbeteringsacties. Verder vindt de commissie dat enkele opleidingen erop moeten letten dat ze niet in een beginfase van de PDCA-cyclus blijven steken.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

De commissie stelt zich vragen bij de werkelijke invloed van het betrekken van de resonantieraad. Aandacht voor het voldoende breed samenstellen van deze resonantieraden is volgens de commissie dan ook aangewezen. Hierbij denkt de commissie bijvoorbeeld aan externe leerlingenbegeleiders, onderwijsbegeleiders, vertegenwoordigers van het socio-educatieve veld, ouders en alumni. Bovendien stelde de commissie vast dat op vlak van alumnibeleid en alumniwerking enkele instellingen nog inspanningen kunnen leveren zodat de alumni na hun afstuderen de banden met hun opleiding niet verliezen. Enkele opleidingen hebben hiervoor reeds goede voorbeelden voorhanden.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Uit de gesprekken blijkt dat de stakeholders de kwaliteit van de opleiding voldoende vinden. Studenten voelen zich beter voorbereid op het werkveld, zijn meer zelfzeker, geven reflectie vaak als sterk punt van de opleiding aan, en verwerven meer praktijkervaring. Daarnaast moest de commissie vaststellen dat bij een aantal opleidingen diepgang en praktijkervaring ontbreekt zodat de opleiding niet aan de verwachtingen van de stakeholders beantwoordt.

De commissie heeft vastgesteld dat er een variatie binnen de opleidingen bestaat in de kwaliteit van de bachelorproeven. De aard van begeleiding van de bachelorproef en de vorm van de bachelorproef zelf (in sommige opleidingen is een portfolio opgevat als een bachelorproef) speelt hierin ook een rol. Bij sommige opleidingen is het niet duidelijk hoe de studenten in hun bachelorproef of portfolio een integratie van de competenties moeten aantonen, en hoe ze moeten bewijzen dat ze alle competenties hebben verworven. Verder meent de commissie dat er meer aandacht mag zijn voor het evenwicht tussen product- en procesevaluatie in deze.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

De commissie kon uit de verkregen cijfers opmaken dat het onderwijsrendement in de opleidingen in orde is, ondanks dat systematische en objectieve rendementsgegevens veelal ontbreken. De commissies pleiten voor het formuleren van streefcijfers aangezien streefcijfers en streefdoelen volgens de commissies immers aanbevelenswaardige instrumenten in het kader van een doelmatig richtinggevend kwaliteitsbeleid zijn.

HOOFDSTUK IV

Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs

De oordelen van de commissie op de zes onderwerpen en de daarbij horende facetten wordt in een vergelijkende tabel gegeven. De commissieleden hebben per facet een score op een vierpuntschaal (onvoldoende, voldoende, goed, excellent) en per onderwerp een score op een tweepuntschaal (onvoldoende, voldoende) gegeven.

De toekenning van het oordeel slaat op het geheel van het facet en het onderwerp en is onderbouwd met argumenten. De oordelen moeten gelezen worden in samenhang met de tekst in de deelrapporten per instelling. Deze tabellen dienen dan ook met de nodige omzichtigheid te worden benaderd.

Verklaring van de scores op facetniveau:

E	Excellent	De opleiding realiseert voor het facet een niveau waardoor de ze zowel in Vlaanderen als internationaal als een voorbeeld van goede praktijk kan functioneren.
G	Goed	Het niveau van de opleiding stijgt voor het facet boven de basiskwaliteit uit.
V	Voldoende	De opleiding beantwoordt voor dit facet aan de basisstandaard of basisnorm voor respectievelijk een professionele bachelor, academische bachelor of master.
O	Onvoldoende	De opleiding presteert voor het facet beneden de gestelde verwachting en er is voor dit punt beleidsaandacht is.
NVT	Niet van toepassing	Het facet is voor beoordeling van de opleiding niet van toepassing.
oké		Wordt vermeld bij het facet studieomvang indien de opleiding voldoet aan de decretale eisen omtrent de studieomvang.

Verklaring van de scores op onderwerpniveau:

V	Voldoende	de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau voldoet aan de basiskwaliteit.
O	Onvoldoende	de visitatiecommissie geeft hiermee aan dat de opleiding op onderwerpniveau niet voldoet aan de basiskwaliteit.

Verklaring van de gebruikte afkortingen in de tabel en opsomming van de gevisiteerde afstudeer-richtingen, locaties en eventuele verwanten zoals brugopleiding, anderstalige opleiding, ...

Buitengewoon onderwijs	ARTESIS	Ahs	HOWEST	KdG	KHLEUVEN	KHLim	KATHO
Onderwerp 1	V	V	V	V	V	V	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	V	G	G	G	E	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V	G	V	V	G	V	G
Onderwerp 2	O	V	V	V	V	V	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	O	G	O	V	G	G	V
Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	O	G	V	V	G	G	V
Facet 2.3 Samenhang	V	G	V	V	G	V	V
Facet 2.4 Studietoerusting	oké	oké	oké	oké	oké	oké	oké
Facet 2.5 Studietijd	O	V	V	V	V	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V	G	V	G	G	G	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	O	V	V	V	G	V	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	V	V	G	V	G
Onderwerp 3	V	V	V	V	V	V	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	V	G	V	G	E	V	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	V	G	V	G	E	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	O	V	O	V	G	G	V
Onderwerp 4	V	V	V	V	V	V	V
Facet 4.1 Materieële voorzieningen	O	V	V	O	G	O	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V	G	V	G	G	G	G
Onderwerp 5	O	V	V	V	V	V	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V	G	V	V	E	V	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	O	V	V	V	G	V	G
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveid	O	G	V	V	G	V	V
Onderwerp 6	O	V	V	V	V	V	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	O	G	V	V	G	G	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	V	V	V	V	V	V
Bijzonder kwaliteitskenmerk	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT
Facet 1 Differentiatie en profilering	NVT	NVT	NVT	NVT	G	NVT	NVT
Facet 2 Kwaliteit	NVT	NVT	NVT	NVT	G	NVT	NVT
Facet 3 Concretisering	NVT	NVT	NVT	NVT	G	NVT	NVT

De oordelen zijn van toepassing voor:

- **ARTESIS: Artesis Hogeschool Antwerpen**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs
- **Ahs: Arteveldehogeschool**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs
- **HOWEST: Hogeschool West-Vlaanderen**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs
- **KdG: Karel de Grote-Hogeschool**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs
- **KHLEUVEN: Katholieke Hogeschool Leuven**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs
- **KHLim: Katholieke Hogeschool Limburg**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs
- **KATHO: Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

Opgelet:

De Hogeschool Gent en de Erasmushogeschool Brussel werden niet opgenomen in de tabel omdat deze instellingen hebben gemeld de opleiding vanaf het academiejaar 2013-2014 niet meer te zullen aanbieden.

Zorgverbreding en remedieënd leren	Ahs	KdG	KHBO	KHK	KHLim	LESSIUS M
Onderwerp 1	V	V	V	V	V	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G	G	V	G	G	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G	V	V	V	V	G
Onderwerp 2	V	V	V	V	V	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	G	V	V	V	G	V
Facet 2.2 Eisen professionele en academische gerichtheid	G	V	V	V	G	G
Facet 2.3 Samenhang	G	V	V	V	V	G
Facet 2.4 Studieomvang	oké	oké	oké	oké	oké	oké
Facet 2.5 Studietijd	V	V	V	V	V	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G	G	V	G	G	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V	V	O	V	V	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V	V	V	V	V	V
Onderwerp 3	V	V	V	V	V	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G	G	V	G	V	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G	G	V	V	G	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V	V	G	G	G	V
Onderwerp 4	V	V	V	V	V	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	V	O	G	G	O	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G	G	G	V	G	G
Onderwerp 5	V	V	V	V	V	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	G	V	V	V	V	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V	V	V	G	V	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	G	V	V	V	V	V
Onderwerp 6	V	V	V	V	V	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G	V	V	V	G	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V	V	V	V	V	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

- **Ahs: Arteveldehogeschool**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren
- **KdG: Karel de Grote-Hogeschool**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren
- **KHBO: Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren
- **KHK: Katholieke Hogeschool Kempen**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren
- **KHLIM: Katholieke Hogeschool Limburg**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren
- **LESSIUS M: Lessius Mechelen**
bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

DEEL 2

Opleidingsrapporten Onderwijs:
buitengewoon onderwijs

ARTESIS HOGESCHOOL ANTWERPEN

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs wordt aangeboden aan de Artesis Hogeschool Antwerpen. De hogeschool biedt opleidingen aan in zeven departementen, namelijk de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, het departement Bedrijfskunde, lerarenopleiding en sociaal werk, het Koninklijk Conservatorium, het departement Gezondheidszorg, het departement Industriële wetenschappen en technologie, het departement Ontwerpwetenschappen en het departement Vertalers en tolken. In een tiental studiegebieden biedt de hogeschool zowel professionele bacheloropleidingen als academische bachelor- en masteropleidingen aan. De hogeschool kan hiervoor gebruikmaken van een aantal campussen die verspreid liggen over Antwerpen, Lier, Turnhout en Mechelen.

Samen met de Universiteit Antwerpen, de Plantijn Hogeschool, de Karel-de-Grote Hogeschool en de Hogere Zeevaartschool vormt de Artesis Hogeschool Antwerpen de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA). De hogeschool heette tot voor 2008 kortweg de Hogeschool Antwerpen. Een fusie met de Plantijn Hogeschool vormt één van de toekomstplannen van de hogeschool.

De opleiding Buitengewoon onderwijs wordt ingericht op de Campus Zuid binnen het departement Bedrijfskunde, lerarenopleiding en sociaal werk. De vroegere BO-cursus die vóór 1995 door het Stedelijk Onderwijs Antwerpen werd ingericht, werd in 1995 de Voortgezette Opleiding voor Buitengewoon Onderwijs (VOBO) in de pas gefusioneerde Hogeschool Antwerpen. Ten gevolge van de bamahervorming werd de VOBO omgevormd tot de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs.

De hogeschool telt zo'n 8500 studenten. De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs wordt in het academiejaar 2011–2012 gevolgd door 24 studenten. Zij kunnen de opleiding via een deeltijds modeltraject van twee jaar afwerken.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het bezoek kunnen vaststellen dat de opleiding impliciet aandacht heeft geschonken aan het integreren van algemene en algemeen beroepsgerichte competenties bij het opstellen van haar competentieprofiel. Het doel van de opleiding is immers om studenten te laten afstuderen als gespecialiseerde leraar in het buitengewoon onderwijs. Daarvoor moeten afgestudeerden beschikken over kennis en vaardigheden zoals analytisch en synthetisch kunnen denken, probleemoplossend kunnen denken, een kritische houding bezitten, resultaatgericht zijn, verantwoordelijkheidszin en omgevingsbewustzijn bezitten, een goede communicatie kunnen tentoonspreiden, in team kunnen werken, inter- en intrapersonlijk inzicht vertonen, creatief zijn, en zelfstandigheid en initiatief kunnen tonen. Deze algemene en algemene beroepsgerichte competenties zijn – geëxpliciteerd in de competentiematrix, en komen aan bod bij de ECTS-fiches per opleidingsonderdeel.

In haar competentiematrix heeft de opleiding eveneens een twaalfal beroepsspecifieke competenties geïntegreerd. Deze zijn volgens de commissie afgetoetst aan het decreet en zijn op het niveau van een professionele bachelor. De competenties van de opleiding Buitengewoon onderwijs zijn geïnspireerd op het decreetale profiel van leraren in Vlaanderen, competentieprofielen van andere opleidingen Buitengewoon onderwijs in Vlaanderen en het 'generiek competentieprofiel speciale onderwijszorg' van Nederland. In het competentieprofiel van leraren in Vlaanderen vormen tien functionele gehelen (rollen van de leraar) de basis. Deze rollen zijn

- 1 de leraar als begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen,
- 2 de leraar als opvoeder,
- 3 de leraar als inhoudelijk expert,
- 4 de leraar als organisator,
- 5 de leraar als innovator/onderzoeker,
- 6 de leraar als partner van de ouders of verzorgers,
- 7 de leraar als lid van een schoolteam,
- 8 de leraar als partner van externen,
- 9 de leraar als lid van de onderwijsgemeenschap,
- 10 de leraar als cultuurparticipant.

De opleiding stelt dat haar competentieprofiel hierbij aansluiting vindt.

De commissie heeft een document kunnen inzien dat de koppeling legt tussen de tien functionele rollen van een leraar en de competenties waarover een student Buitengewoon onderwijs dient te beschikken. De commissie heeft uit de ingekeken documenten en tijdens de gesprekken evenwel niet kunnen afleiden waarop de keuze voor de twaalf beroepsspecifieke competenties, gelinkt met de tien functionele rollen, gebaseerd is. De commissie mist met andere woorden de toelichting bij de gedane keuze.

De commissie heeft uit de ingekeken documenten afgeleid dat de opleiding geen prestatie-indicatoren heeft vermeld in haar competentieprofiel. Ook mist de commissie de explicitering van de niveaus waarop de opleiding verwacht dat haar studenten afstuderen, zoals integratie- of expertniveau. Het competentieprofiel verrijken met vermelding van een afstudeerniveau en gedragsindicatoren kan volgens de commissie een meerwaarde bieden, bijvoorbeeld bij het opstellen van evaluatiecriteria.

Verder vestigt de commissie de aandacht op de internationale component in de doelstellingen, die tot op heden niet expliciet aanwezig is. Studenten zouden volgens de commissie meer aandacht kunnen besteden aan internationale modellen of het integreren van internationale bronnen tijdens hun werkzaamheden. Een dergelijke internationale dimensie in de beroepsspecifieke competenties integreren, betekent volgens de commissie een meerwaarde voor de opleiding in haar geheel.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt aandacht voor de internationale component in de doelstellingen.
- De commissie adviseert de opleiding om na te denken over het opstellen van niveaus en prestatie-indicatoren.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft bij het inkijken van het competentieprofiel afgeleid dat de opleiding haar studenten zowel een orthopedagogische als een orthodidactische basis wil meegeven. Deze keuze vindt de commissie terug in de competentiematrix. De opleiding heeft enkele competenties die studenten dienen te verwerven – zoals de samenwerking met ouders, leerlingen en de school, het planmatig handelen en het afstemmen van leerinhouden op de specifieke behoeften van de leerlingen – uitgesplitst naar onderwijs (A-pijler) en opvoeding (B-pijler). Deze opsplitsing vindt de commissie positief. Daartegenover staat dat de commissie bij de vergelijking van haar eigen domeinspecifieke referentiekader met het competentieprofiel van de opleiding enkele

zaken mist. Volgens de commissie stimuleert de opleiding de aandacht van studenten voor hun eigen groeiproces onvoldoende expliciet. Dit uit zich in het feit dat de opleiding niet werkt met een groeiportfolio of iets dergelijks. Verder vindt de commissie geen dekking van de competentie van het 'effectieve klasmanagement' in het competentieprofiel van de opleiding terug. Het competentieprofiel van de opleiding geeft ook geen expliciete aandacht aan interpersoonlijke communicatie, zoals voorzien in het domeinspecifieke referentiekader van de commissie.

Zoals vermeld heeft de opleiding de inspiratie voor het opstellen van haar competentieprofiel gehaald bij het beroepsprofiel van leraren in Vlaanderen. De opleiding heeft haar competentiematrix eveneens vergeleken met matrices uit bijvoorbeeld de Katholieke Hogeschool Leuven en de Erasmushogeschool Brussel. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding ook internationaal inspiratie heeft opgedaan. Het opleidingsgebonden competentieprofiel werd met name afgestemd op het competentieprofiel van de speciale onderwijszorg van Nederland (brochure 'Bekwaam en speciaal'). De commissie is tevreden over deze internationale invalshoek, maar kan zich zeker vinden in de stelling van de opleiding dat de internationale aftoetsing vrij beperkt is gebleven. Een uitbreiding hiervan kan zeker een meerwaarde bieden.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek van de opleiding vernomen dat het werkveld en de studenten enige inspraak hebben gehad in het opstellen van het competentieprofiel. Vooral de gastdocenten die zelf werkzaam zijn in het werkveld en de studenten die ook al werkzaam zijn in het (buiten)gewoon onderwijs konden volgens de opleiding hun vragen en noden inbrengen. De commissie vindt het eveneens raadzaam dat de doelstellingen zouden kunnen worden afgetoetst in een resonantieraad met vertegenwoordigers van het werkveld.

Bij het voeren van de gesprekken met verschillende stakeholders heeft de commissie kunnen afleiden dat de competentiematrix bekend is bij de betrokkenen. Zo deelden de studenten de commissie mee dat de opleiding of de docent per opleidingsonderdeel hen bij het begin van het academiejaar op de hoogte brengt van de te verwerven competenties. Bovendien staan de competenties vermeld op de studiewijzer die voor elk opleidingsonderdeel voorhanden is. In het opleidingsonderdeel 'Algemeen kader van de opleiding' wordt van de studenten verwacht dat ze hun competenties als leraar vergelijken met de competenties die de opleiding nastreeft. De competenties komen impliciet ook aan bod in de taken die de studenten verwerken. De studenten met wie de commissie sprak, vonden de vermelding van de competenties een steun bij het schrijven van verslagen en taken. Ook de alumni konden dit bevestigen. Zij lieten de commissie weten dat ook zij op de hoogte waren van de competentiematrix. De studenten gebruikten de competentie nog te veel als controlemiddel om te zien of hun taak eraan beantwoordt en te weinig als richtwijzer. Volgens de commissie kan de opleiding nog meer inspanningen leveren om de communicatie over de competentiematrix te optimaliseren. De commissie stelt dat de verschillende stakeholders de competentiematrix kennen als term, maar dat het nog geen concreet levend gegeven geworden is dat gedragen is door en doorleefd is bij alle stakeholders. Hierbij kunnen gedragsindicatoren gekoppeld worden aan de evaluatie. De vertegenwoordigers van het werkveld stelden dat de competentiematrix bij hen vooral aan bod komt bij de evaluaties van de stages. De commissie heeft bij het inkijken van de stagedocumenten en evaluatiedocumenten echter geen verwijzingen naar de competentiematrix gevonden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan aandacht te schenken aan het groeiproces van de studenten, interpersoonlijke communicatie en effectief klasmanagement in het competentieprofiel.
- De opleiding moet erover waken dat de competentiematrix voldoende gekend is en geactiveerd wordt bij haar stakeholders.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	voldoende
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft de commissie meegedeeld dat zij een vijftal jaar geleden haar programma een andere wending heeft gegeven. Uit de ingekeken documenten en tijdens het visitatiebezoek is het voor de commissie duidelijk geworden dat de opleiding bij het opstellen van haar programma de typegerichte aanpak heeft verlaten, maar toch is blijven vertrekken van het 'Integrerend orthopedagogische model' van De Fever. Verschillende elementen die in dit model geïntegreerd worden (zoals diagnostisch proces, hulpvraag, handelingsplan, uitvoering en evaluatie van het handelingsplan, opvoedingsdimensies en de directe en indirecte beïnvloedende omgeving), worden verankerd in het programma en het competentieprofiel van de opleiding. Net zoals het competentieprofiel is ook het programma gebaseerd op de twee pijlers: A-pijler (onderwijscontext) en B-pijler (opvoedingsdimensies en beïnvloedende omgeving binnen en buiten de school).

De opleiding start met een opleidingsonderdeel Algemeen kader van de opleiding, waarin de opleiding de doelstellingen en de aanpak van de opleiding duidelijk maakt aan de studenten. Vervolgens krijgen de studenten over de twee jaar heen opleidingsonderdelen uit elk van de bovenvermelde pijlers, die respectievelijk gericht zijn op enerzijds het handelingsgericht onderwijsproces binnen de school (zoals Handelingsgerichte diagnostiek, Ontwikkelingsaspecten en -stoomissen, Handelingsplanning en Orthodidactische en pedagogische principes) en anderzijds op opvoeding en omgeving (zoals NT2 Taalbeleid, Opvoedingsdimensies en -problemen, Beïnvloedende omgevingsfactoren en Werkveld). Ten slotte volgen de studenten ook de afsluitende opleidingsonderdelen Stage, reflecteren en intervisie en Eindwerk. Positief vindt de commissie het dat de opleiding nagaat of de competenties uit het competentieprofiel aan bod komen in de opleidingsonderdelen. Tijdens de gesprekken vernam de commissie dat de meeste docenten dit individueel voor hun opleidingsonderdeel nakijken. Enige regie vanuit de opleidingscoördinator

van dit gegeven is volgens de commissie wenselijk. De commissie vreest immers dat niet alle doelstellingen gerealiseerd kunnen worden met deze programma-inhouden. Zo stelt de commissie vast dat er in het programma weinig aandacht is voor de samenwerking met ouders en externe betrokkenen. Ook de vertaling van het reflecteren over het eigen ontwikkelingsproces ontbreekt.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek gemerkt dat de opleiding exclusief vasthoudt aan het model van De Fever. De commissie heeft daardoor de indruk gekregen dat het programma nogal rigide en té voorschrijvend is. Het gebruik van interactietheorieën en holistische modellen is positief, maar mag volgens de commissie niet blijven steken in één theorie. De commissie wil benadrukken dat nieuwe modellen beschikbaar zijn, die meer volledig de hedendaagse opvattingen over buitengewoon onderwijs weergeven. De commissie vraagt zich af of een student de ruimte krijgt om andere kaders dan dat van De Fever aan te wenden, indien dergelijke kaders op de plaats van hun tewerkstelling aangereikt zouden worden. Bovendien zijn er in het programma geen keuzemogelijkheden, wat de studenten als een gemis ervaren. De opleiding stelt zich tot doel een brede basis mee te geven aan haar studenten, die deze basis dan individueel naar hun concrete werksituatie kunnen vertalen. In de praktijk blijkt deze vertaalslag niet evident te zijn. Niet alleen wensen studenten keuzeopleidingsonderdelen om zich in een bepaalde richting te specialiseren, maar missen zij ook het gericht volgen van opleidingsonderdelen die betrekking hebben op hun concrete praktijksituatie (kleuter – lager – secundair onderwijs).

De commissie betreurt het dat de opleiding geen mogelijkheden tot internationale oriëntatie biedt, zowel voor studenten als voor docenten. De opleiding verklaart dat zij daarvoor te klein is en dat studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding een internationale ervaring meegeven geen prioriteit is. In de documenten die de commissie heeft kunnen inkijken, wordt nauwelijks melding gemaakt van enige internationale ervaringen voor de studenten. Nochtans meent de commissie dat korte internationale bezoeken aan scholen van buitengewoon onderwijs een grote meerwaarde zouden betekenen voor de opleiding en haar studenten. Als docenten aan docentenmobiliteit doen, doen zij dit op eigen initiatief. De opleiding heeft hier geen aandeel in.

Tijdens het bezoek heeft de commissie vastgesteld dat curriculumherziening een informeel proces is. Bevragingen vanuit de hogeschool zijn weinig representatief wegens een vaak beperkte respons. De informatie van studenten die aan het einde van een academiejaar bevraagd worden, is een aanzet tot aanpassingen, maar de verbeteringsacties lijken niet gericht te gebeuren om de kwaliteit van het programma te verhogen. De opleiding tracht het werkveld bij curriculuminnovatie te betrekken. De commissie betreurt het dat geen afzonderlijke resonantiegroep voor buitengewoon onderwijs bestaat, zodat de vragen en noden uit het buitengewoon onderwijs beter behandeld kunnen worden. Tot nu toe staan de resonantieraden voor de initiële lerarenopleidingen in voor het contact van de opleiding met het werkveld. Het werkveld deelde de commissie mee dat de opleiding tijdens toevallige ontmoetingen luistert naar de opmerkingen die het aanbrengt, maar het werkveld wil systematisch bij curriculumherziening worden betrokken en mist hiervoor een formeel moment. De commissie is van mening dat de opleiding geen expliciete regie (planning, afstemming, opvolging, bijsturing) van het programma voorziet. Uit de ingekeken documenten blijkt niet dat de opleiding dit in de toekomst plant.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om formeel na te gaan of alle competenties aan bod komen in het programma.
- De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding niet exclusief vasthoudt aan één bepaald model binnen het programma, maar ook de mogelijkheid laat andere modellen te verkennen. Keuzeopleidingsonderdelen invoegen kan hiervoor een oplossing zijn.
- De opleiding moet erover waken dat de curriculumherziening geformaliseerd wordt en dat de stakeholders systematisch betrokken worden bij dit proces.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding stelt zichzelf tot doel een combinatie van kennisverwerving en het praktisch toepassen ervan aan te bieden. Dit kan volgens de opleiding gerealiseerd worden, omdat het zelfstandig verwerven van kennis tijdens het volgen van de opleidingsonderdelen gecombineerd kan worden met het maken van taken en de onmiddellijk inzetbare praktijkervaring van de studenten, aangezien zij tewerkgesteld zijn in het (buitengewoon) onderwijs. De commissie wil dit enigszins nuanceren. De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat vier van de twaalf studenten uit het eerste jaar nog niet werkzaam waren in het onderwijs op het moment dat zij de studies in de opleiding Buitengewoon onderwijs aanvingen. Het betreft studenten uit de initiële lerarenopleiding die het eerste opleidingsjaar uit de opleiding Buitengewoon onderwijs aanvangen om een aantal studiepunten af te werken. De opleiding moet ook vaststellen dat deze studenten vaak afhaken en het tweede jaar niet aanvangen. Doordat ze nog niet in de praktijk werkzaam waren, dienden zij hun eigen stageplaats te zoeken – de commissie wil de opleiding erop attenderen dat ze daar niet altijd in slaagden – en was het voor hen moeilijk bepaalde praktijkgerichte taken te maken buiten de stageperiode. Er werd van hen ook verwacht dat ze op vrijwillige basis gingen observeren in het buitengewoon onderwijs. Een oplossing voor dit probleem is volgens de commissie wenselijk. De overige studenten gaven immers aan dat ze de combinatie van de studie met werken als positief (zij het zwaar) ervoeren in het kader van het volgen van deze opleiding.

Een eerste kennismaking met de actuele beroepspraktijk zit in het inschakelen van gastdocenten in de opleiding die zelf werkzaam zijn in het buitengewoon onderwijs en hun ervaringen meenemen in de opleidingsonderdelen. Studenten kunnen de praktijkgerichtheid van de gastdocenten waarderen. Wel kreeg de commissie de indruk dat de graad van praktijkgerichtheid van de opleidingsonderdelen verschilt van docent tot docent. Sommige opleidingsonderdelen worden immers op een hoog abstractieniveau gedoceerd, en dit terwijl de commissie pleit voor een verregaande praktijkgerichtheid van alle opleidingsonderdelen met een degelijke theoretische onderbouwing.

Zoals eerder vermeld, krijgen de studenten ook via praktijkopdrachten een inzicht in de concrete praktijk van het buitengewoon onderwijs. De commissie heeft enkele van deze opdrachten kunnen inkijken en meent dat diepgang ontbreekt in sommige opdrachten. Verder zijn de praktijkopdrachten bedacht door de docent, maar sporen ze niet altijd met de leerbehoeften en professionele vragen van de studenten. Deze praktijkvragen van de cursisten zouden volgens de commissie eerder de aanleiding moeten zijn van de praktijkopdrachten. De opleiding werkt bijgevolg eerder te taakgestuurd en nog te weinig vraag- of probleemgestuurd. De studenten gaven aan dat zij casussen uit de eigen praktijk meenemen naar de lessen, maar de commissie kreeg de indruk dat dit eerder occasioneel het geval is.

De studenten voeren in het tweede deel van de opleiding dertig uur stage uit. Studenten die al werkzaam zijn in het buitengewoon onderwijs volgen indien mogelijk stage in hun eigen school. Voor studenten die in het gewone onderwijs werken, kijkt de opleiding of orthopedagogische en orthodidactische toepassingen met betrekking tot zorg mogelijk zijn in de school van tewerkstelling. Voor de studenten die nog niet werken in het buitengewoon onderwijs zoekt de opleidingscoördinator in samenspraak met de student een stageplaats. De studenten met wie de commissie in gesprek ging, konden de stage waarderen, maar gaven aan dat zij een uitbreiding van de stage zouden appreciëren. Ook een uitwisselingsstage tussen studenten onderling kan volgens de studenten erg waardevol zijn, zodat ze stage kunnen lopen in een andere school dan die waarin ze tewerkgesteld zijn.

Tijdens de stage worden studenten begeleid door een docent. Op de plaats van tewerkstelling stelt de school in overleg met de opleiding een mentor aan die de student kan begeleiden. De commissie onderschrijft het belang van zo'n mentor in de stageschool en waardeert het initiatief van een mentorenavond. De opleiding plant ook drie intervisiemomenten, waar in kleine groepen van studenten het beeldmateriaal dat de studenten meebrengen van hun stage besproken wordt, en waaruit de werkpunten van de student in kwestie worden gedistilleerd. Daarnaast komt een docent van de opleiding ter plaatse de stageschool bezoeken om de student verdere begeleiding te bieden. De studenten die de commissie zag, waren tevreden over de intervisie en het uitwisselen van informatie en tips met collega-studenten.

Het is voor de commissie tijdens het visitatiebezoek wel niet duidelijk geworden hoe en welke competenties worden ingezet tijdens de stage die de studenten lopen. Aangezien de stage een belangrijk moment is bij de competentieontwikkeling van de student vindt de commissie het wenselijk dat de opleiding hieraan uitdrukkelijke aandacht besteedt.

Naast de stage dienen de studenten tegen het einde van hun opleiding een eindwerk af te leveren. Ook hier is het voor de commissie nog onhelder of en hoe het competentieprofiel aangewend wordt en alle eindcompetenties behaald worden. Het eindwerk wordt in de opleiding gepercipieerd als een in theorie publiceerbaar artikel van een tien à vijftien pagina's, waarbij het onderwerp zo mogelijk aansluit bij een thema waarmee de studenten in hun onderwijspraktijk worden geconfronteerd. De studenten passen met andere woorden een aspect uit hun eigen praktijk in binnen de bruikbare theorieën zodat het, in artikelvorm, ook bruikbaar zou moeten zijn voor collega's. De commissie vindt het jammer dat de opleiding haar studenten niet meer aanspoort om de artikelen raadpleegbaar te maken voor collega's. Publicatie van de artikels van studenten kan volgens de commissie immers bijdragen tot de maatschappelijke dienstverlening en het praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek van de opleiding, wat tot op heden in de schaduw blijft staan. De opleidingscoördinator probeert nu de betere werkstukken door te sturen naar redacties. Ook gaven de studenten aan dat peer review bij het eindwerk een meerwaarde zou zijn. Studenten hadden graag de eindwerken van hun medestudenten gelezen.

Wat vakliteratuur en het studiemateriaal betreft, is de commissie van mening dat de cursussen van sommige opleidingsonderdelen goed zijn uitgewerkt. Ander cursusmateriaal staat niet op de digitale leeromgeving Blackboard. Het bronnenmateriaal dat in de syllabi aan bod komt, is soms verouderd (bijvoorbeeld uit de jaren 1970) en gebruikt achterhaalde termen. Hier dient de opleiding volgens de commissie meer aandacht aan te schenken. Een uniforme aanpak voor alle syllabi is volgens de commissie dan ook wenselijk.

De commissie is het eens met de studenten die stellen dat zij een grote waarde hechten aan de bezoeken in verschillende scholen voor buitengewoon onderwijs en voorzieningen voor volwassenen met een beperking die zij in het kader van de opleiding kunnen doen. Hierdoor kunnen zij hun blik verruimen en het werkveld beter leren kennen. De commissie vraagt zich af of een

dergelijk initiatief zich ook niet over de landsgrenzen heen zou kunnen afspelen. Een bezoek in een buitenlandse school zou de studenten nog meer kunnen stimuleren. In het kader van internationalisering zou de opleiding de studenten ook verder kunnen aansporen meer gebruik te maken van buitenlands bronnenmateriaal. De commissie heeft geconcludeerd dat studenten zich vaak laten afschrikken door het Engelse taalgebruik van de meeste (digitale) bronnen. Dat de studenten voldoende gevarieerd en recent bronnenmateriaal aanwenden, is echter volgens de commissie een meerwaarde.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie dringt aan op een grotere aandacht voor de effectieve praktijkgerichtheid en het vraaggestuurde karakter van de praktijkopdrachten die de studenten maken.
- De commissie adviseert de opleiding het competentieprofiel en het behalen van de competenties niet uit het oog te verliezen bij de stage en het eindwerk.
- De opleiding kan erover waken dat de eindwerken van de studenten raadpleegbaar zijn voor elkaar voor peer feedback. Indien effectief gepubliceerd, kunnen de eindwerken een effectieve bijdrage leveren aan de maatschappelijke dienstverlening en/of het praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek van de opleiding.
- De commissie beveelt de opleiding aan een uniforme en kwaliteitsvolle aanpak voorop te stellen bij het opstellen van de syllabi en ander cursusmateriaal.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft tijdens de gesprekken en in de door de commissie gelezen documenten te kennen gegeven dat de samenhang in het programma vooral te vinden is in het aanbieden van twee pijlers, enerzijds een pijler gericht op het onderwijsproces en de school, en anderzijds een pijler gericht op opvoeding en omgeving. Ook de opleidingsonderdelen worden ingericht rekening houdende met deze pijlers. Concreet komt het er dus op neer dat in het ene opleidingsjaar de A-pijler wordt ingericht en in het tweede jaar de B-pijler, of omgekeerd. Drie opleidingsonderdelen (Algemeen kader van de opleiding, Stage, reflecteren en intervisie en Eindwerk worden jaarlijks aangeboden. Aangezien beide pijlers een inhoudelijk geheel vormen, kan een student eveneens eerst instappen bij pijler B en daarna pas pijler A volgen. De commissie is van mening dat de opleidingsonderdelen van pijler A (onderwijsproces en school) inderdaad een logisch geheel vormen. Impliciete samenhang komt volgens de commissie ook aan bod doordat de theorie en het holistische model van De Fever de rode draad zijn doorheen de opleiding. Dit neemt echter niet weg dat de commissie ervan overtuigd is dat het een meerwaarde zou zijn om het gebruik van het model van De Fever te herbekijken. De samenhang van de opleidingsonderdelen die behoren tot pijler B (opvoeding en omgeving) is volgens de commissie echter minder duidelijk. Ook de samenhang tussen beide pijlers kan volgens de commissie nog verder geëxpliciteerd worden.

De studenten en alumni met wie de commissie in gesprek ging, waren over het algemeen niet ontevreden over de samenhang in het programma. Wel gaven zij aan dat het opleidingsonderdeel NT2 Taalbeleid overlapt met wat de meeste studenten al in de initiële lerarenopleiding gevolgd hebben. De docenten gaven tijdens hun gesprek met de commissie aan dat er voor hen geen

formele systematieken zijn om de samenhang en de overlap in het programma na te gaan. Sommige docenten gaan voor hun eigen opleidingsonderdeel na of het al dan niet overlapt met een ander. Verder is de opleidingscoördinator voor hen de centrale spilfiguur om de samenhang in het programma te bewerkstelligen. Zodoende maakt de commissie de opmerking dat een kwaliteitsvolle regie van de samenhang van de verschillende opleidingsonderdelen en opdrachten, met het oog op differentiëren, wenselijk is. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek namelijk de indruk gekregen dat de samenhang in het programma nog te veel afhangt van toevalligheden of de goodwill van de docenten. Er is enige regie door de opleidingscoördinator, maar de commissie vreest dat door de lage toebedeelde tewerkstellingstijd (zie facet 3.3) de opleidingscoördinator weinig tijd over heeft om de samenhang in het programma te verzekeren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om de samenhang tussen beide pijlers en binnen de B-pijler duidelijker te expliciteren.
- De commissie vraagt aandacht voor een kwaliteitsvolle regie over de samenhang tussen de verschillende opleidingsonderdelen en de praktijkopdrachten. Een formele systematiek voor docenten om samenhang en overlap te detecteren, is eveneens wenselijk.

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs bestaat uit 2 studiejaren van elk 30 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een bachelor-na-bachelor.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de bestudeerde documenten en de gesprekken die ze tijdens het visitatiebezoek gevoerd heeft, heeft de commissie afgeleid dat de studenten soms moeite hebben met de combinatie van werken (en eventueel een gezin) en studeren, en dat ze deze combinatie als belastend en studiebelemmerend ervaren. Nochtans heeft de opleiding er bewust voor gekozen het aantal contacturen per week beperkt te houden en de toetsing met permanente evaluatie voor het academiejaar vooruit te plannen. Concreet gaat het volgens de studenten om een zestal uur per week die ze effectief op de hogeschool aanwezig zijn voor lessessies en een tweetal uur per week die ze besteden aan het maken van praktijkopdrachten. Ook de stage, de voorbereiding van de stage en het maken van de zelfreflectie en het verslag nemen volgens de opleiding een bepaalde tijd in beslag. De commissie wil deze stelling echter nuanceren. Op basis van informatie verkregen tijdens het visitatiebezoek, als uit het gesprek met de alumni blijkt dat de begrote studietijd een ruime overschatting van de reële studiebelasting is. De afgestudeerden gaven aan dat enkele grote taken wel wat werk vergen, maar dat het aantal studie-uren eigenlijk slechts ongeveer één derde van de vereiste studietijd vergt. Verder vernam de commissie tijdens het bezoek dat sommigen de opleiding aanvatten omdat het diploma gemakkelijk en zonder al te veel inspanning te halen was, een stelling die door de commissie met verwondering onthaald werd. Op basis van informatie uit de gesprekken vreest de commissie dat de opleiding zo niet in de buurt van de decretaal vooropgestelde minimumgrens van 1500 uur op jaarbasis komt. De commissie heeft ook vastgesteld dat de studiepunten niet lijken te corresponderen met de studielast van de eindwerken en andere opleidingsonderdelen. Volgens de commissie kan de huidige studielast niet de mogelijkheid bieden om de doelstellingen te realiseren.

De opleiding gaf tijdens het visitatiebezoek aan dat binnen de hogeschool enkel studietijdmetingen binnen een opleidingsonderdeel georganiseerd worden als problemen gesignaleerd zijn. Met andere woorden, indien studenten geen klachten formuleren, wordt de studietijd ook niet expliciet bevraagd. Volgens de commissie richt de opleiding de focusgesprekken met de studenten te eenzijdig op de grootte van de studiebelasting en niet zozeer op een zo objectief mogelijke studietijdmeting. De opleiding heeft bijgevolg geen exact zicht op de studietijd en -last. Bijsturing is hier volgens de commissie dan ook nodig.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie acht het noodzakelijk dat de opleiding de relatie tussen de studiepunten en de studietijd herziert en het aantal studie-uren optrekt, teneinde de decretaal vastgestelde minimumgrens te behalen.
- De commissie vraagt dringende aandacht voor het formeel bevragen van de studietijd, zowel in schriftelijke bevragingen per opleidingsonderdeel als in focusgesprekken.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Tijdens het visitatiebezoek is de commissie tot het oordeel gekomen dat de principes van onderwijs aan volwassenen te vinden zijn in deze opleiding. De opleiding houdt met andere woorden rekening met de maturiteit van de doelgroep, aangezien de instromers studenten zijn die al een bachelordiploma behaalden en doorgaans ook al in het werkveld actief zijn. De opleiding heeft daarom de contacturen gereduceerd, zodat studenten voldoende tijd krijgen om persoonlijk en groepswork te maken. De docenten met wie de commissie een gesprek voerde, gaven aan dat studenten in vakantieperiodes meestal voldoende tijd krijgen om hun taken af te werken. De studenten konden deze aanpak waarderen. De opleiding kan volgens de commissie aandacht blijven schenken aan een voldoende aantal contacturen waarin theoretische kennis aan bod komt om het didactische concept te blijven ondersteunen.

De opleiding stelt dat zij streeft naar een combinatie van kennisverwerving en het praktisch toepassen van de verworven kennis. Dit uit zich in het zelfstandig verwerven van kennis tijdens de contacturen en door zelfstudie, en het praktisch toepassen ervan bij het maken van praktijkopdrachten, de stage en het toepassen van de opgedane kennis in de eigen werkpraktijk. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek kunnen vaststellen dat binnen deze opleiding het reflecteren van de studenten op zichzelf en op het eigen leerproces en -traject minder aan bod komt, hoewel intervisie als werkvorm in de opleiding zit. Meer aandacht besteden aan het professionaliseren van de werkvormen die het reflecteren van studenten tot doel hebben, vormt volgens de commissie een kwaliteitsverbetering in de uitwerking van het didactische concept.

De studenten gaven in hun gesprek met de commissie aan dat de opleiding een voldoende variëteit aan werkvormen aanbiedt in de verschillende opleidingsonderdelen. De opleiding voorziet onder meer werkvormen als activerend college, zelfstudie, zelfstandig werk, reflectie en teamwerking. Positief vindt de commissie het dat de opleidingscoördinator in gesprek gaat met nieuwe docenten en hen dan ook de verwachtingen in verband met onder andere werkvormen meedeelt. De commissie kon uit het gevoerde gesprek met de docenten afleiden dat de docenten de werkvormen voor hun opleidingsonderdeel kiezen. Wel kreeg de commissie hierbij de indruk dat niemand de regie en coördinatie over de gebruikte werkvormen heeft. Volgens de commissie kan een formele docentenbijeenkomst, waarbij afstemming kan bekomen worden, een oplossing vormen voor dit probleem. Ook kan de opleiding aandacht schenken aan de koppeling tussen de gebruikte werkvormen en de leerdoelen van een bepaald opleidingsonderdeel. Volgens de commissie maakt de opleiding deze koppeling nu nog te weinig. Indien minder abstract gedoceerd wordt, kunnen volgens de commissie meer kansen geschept worden voor een grotere inbreng van praktijkvoorbeelden door studenten.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek de ter beschikking gestelde syllabi kunnen inkijken en is van mening dat de inhoud ervan in orde is. Het is voor de commissie tijdens het bezoek echter niet duidelijk geworden of de opleiding naar een uniformiteit bij het opstellen van de syllabi streeft, en of de studenten en docenten de werkmiddelen kunnen evalueren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om de koppeling tussen de gebruikte werkvormen en de na te streven leerdoelen te maken. Formeel docentenoverleg over de werkvormen biedt hierin een meerwaarde.
- De commissie raadt de opleiding aan om de reflectie op het eigen handelen en de reflectie op het leerproces en -traject duidelijker op te nemen als werkvorm.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals de commissie heeft kunnen afleiden uit de ingekeken documenten en de gevoerde gesprekken geeft de opleiding voornamelijk aandacht aan permanente evaluatie. De opleiding toetst bijna elk opleidingsonderdeel met praktijkgerichte werkstukken of taken. De commissie kon zien dat de opleiding bij het beoordelen een onderscheid maakt tussen kennistoetsen, projectopdrachten, reflectieopdrachten, vaardigheidstoetsen, en eindwerk en stage. De toetsvormen zijn door de hogeschool vastgelegd, maar de opleiding kan zelf beslissen welke toetsvormen zij aanwendt. De praktijkgerichte opdrachten maken op zichzelf 55 procent uit van de totale beoordeling. De commissie heeft in de aangeleverde documenten een koppeling gezien van de toetsvorm aan de studiepunten van de verschillende opleidingsonderdelen.

De commissie mist hierbij de koppeling van de toetsvormen met de na te streven competenties. De commissie heeft er met andere woorden geen zicht op of en hoe de opleiding toetst of de studenten de competenties bereiken. De commissie is dan ook van mening dat een aanpassing hiervan de kwaliteit van het toetsgebeuren zal verbeteren.

De studenten die de commissie gesproken heeft, gaven aan dat zij op voorhand op de hoogte zijn van de evaluatiecriteria en daar tevreden over zijn. De criteria zijn te vinden in de syllabi van de opleidingsonderdelen en in de studiegids. Voor sommige opleidingsonderdelen, zoals Handlingsplanning, heeft de opleiding een bundel met kwaliteitseisen opgesteld, die ter beschikking staat van studenten en docenten. Ook voor de stage werkt de opleiding met een kijkwijzer, die volgens de commissie objectieve evaluatiecriteria bevat. Bij de evaluatie gaat de opleiding na of de student de kwaliteitseisen die daarin vermeld zijn, behaalt. De commissie is tevreden over het werken met dergelijke toetswijzers, maar heeft tijdens het bezoek en de gesprekken vastgesteld dat het toetsbeleid nog niet helemaal geobjectiveerd is. De evaluatie is met andere woorden hoofdzakelijk in handen van de individuele docent. De docenten hebben voldoende onderwijservaring en evalueren doordacht, maar onderling wordt nog niet genoeg afgestemd en de evaluatie heeft dus regie. De docenten rekenen op de opleidingscoördinator om alles in goede banen te leiden, maar er kan niet aangetoond worden of en hoe exact met de evaluatiecriteria rekening wordt gehouden voor ieder opleidingsonderdeel.

De commissie heeft dus kunnen vaststellen dat in de opleiding nog geen formele procedure voorhanden is om objectieve evaluatiecriteria te bewaken of bij te sturen.

Tijdens het gesprek met de docenten hoorde de commissie dat de opleiding tussentijdse feedback voorziet. Ook dit is docentafhankelijk en ligt bij gastdocenten met slechts een beperkte onderwijsopdracht moeilijk, zodat studenten niet altijd weten of ze feedback kunnen vragen. In de scholen waar de studenten tewerkgesteld zijn, is geen mogelijkheid tot feedback gezien. De studenten kunnen wel zelf een mentor aanspreken indien ze dat wensen. Ook geeft de opleiding aan dat zij de studenten aanmoedigt tot peer feedback. Idealiter kijken studenten elkaars werkstukken in. Wel is het voor de docenten niet duidelijk of dat ook effectief zo gebeurt. Een verduidelijking van het beleid inzake feedback kan hier volgens de commissie verandering in brengen.

De betrokken partijen hebben tijdens de gesprekken met de commissie het toetsbeleid van het eindwerk en de stage verduidelijkt. De stage wordt enkel beoordeeld door de opleiding zelf en niet door de mentoren. Studenten kunnen voor feedback wel terecht bij mentoren, en ook in de drie geplande intervisiemomenten kunnen ze feedback bekomen. Ook kunnen studenten bij de ombudspersonen van de hogeschool terecht indien er zich problemen voordoen. Voor de evaluatie van de stage ontwikkelde de opleiding een evaluatieformulier, dat de studenten en de betrokken beoordelaars kennen, teneinde de evaluatie zo objectief mogelijk te laten verlopen. De commissie waardeert de intentie van de opleiding om de eindbeoordeling te baseren op onder andere de reflectievaardigheden tijdens de intervisiemomenten, het afgelegde leerproces, de integratie van orthopedagogische en orthodidactische principes tijdens de stage, zoals zichtbaar gemaakt wanneer de docenten een bezoek brengen aan de stageschool, en het stageschrift dat studenten opstellen (zie ook *facet 2.2*). Ook voor het eindwerk geldt dat een evaluatieformulier voorhanden is, zodat docenten rekening kunnen houden met verschillende rubrieken bij het beoordelen. Volgens de commissie kan de kwaliteit van dit document verhogen indien gedragscriteria om de quoterings te objectiveren, worden toegevoegd. De commissie kon afleiden dat twee docenten onafhankelijk van elkaar het evaluatieformulier invullen en de eindbeoordeling een gemiddelde is van de scores van beide docenten. De commissie betreurt het dat er bij de evaluatie geen externe persoon of jury betrokken is om de evaluatie van het eindwerk nog meer te objectiveren. Ook stelt de commissie dat het nog niet voldoende duidelijk is welke competenties de studenten bereiken, en in welke mate. De commissie mist met andere woorden gedragsindicatoren die kunnen aantonen op welk niveau een student over een bepaalde competentie beschikt. Ook vindt de commissie het jammer dat de docenten geen aandacht vragen voor het al dan niet publiceerbaar zijn van het artikel dat de studenten als eindwerk indienen.

Na het inkijken van de examens stelt de commissie dat de examenvragen op niveau zijn. Over het algemeen stelt de commissie dat een link leggen naar de competentiematrix bij het evalueren, zowel op het niveau van de opleiding als op het niveau van de individuele student, de kwaliteit van het toetsbeleid van de opleiding zal verbeteren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie verzoekt de opleiding om het toetsbeleid nog verder te koppelen aan de competentiematrix. Ook objectieve gedragsindicatoren kunnen de kwaliteit van het toetsbeleid verbeteren.
- De commissie beveelt de opleiding aan aandacht te schenken aan het beleid inzake feedback.
- De commissie bepleit regie op het toetsbeleid.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bacheloropleiding.

De commissie is van mening dat de opleiding duidelijke toelatingsvoorwaarden hanteert. Informatie aan potentiële studenten wordt geboden via de website van de hogeschool, de jaarlijkse wervingscampagne, en de opencampusdagen en infodagen in alle vestigingen van de hogeschool. De opleiding richt zich hierbij vooral op studenten die professioneel actief zijn. Het gaat concreet om personen die al een bachelor in het Onderwijs hebben behaald of personen die werken in de sector van het buitengewoon onderwijs. In het laatste geval is een tewerkstellingsattest vanuit de instelling waar ze actief zijn een voorwaarde voor het volgen van de opleiding. Uit dit attest moet blijken dat de studenten onderwijservaring hebben verworven tijdens hun tewerkstelling. Tijdens de gesprekken met de commissie gaf de opleiding immers aan dat ze zich niet hoofdzakelijk richt op andere instromers, bijvoorbeeld orthopedagogen of logopedisten, maar dat deze wel kunnen instromen. De opleidingscoördinator bewaakt de didactische kwaliteiten van de instromers. De commissie heeft vastgesteld dat recent de mogelijkheid geboden wordt dat studenten uit de initiële lerarenopleiding die al 150 studiepunten behaalden, ook worden toegelaten tot de opleiding Buitengewoon onderwijs en op die manier 'keuze'-opleidingsonderdelen kunnen volgen. Deze studenten kunnen het diploma van de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs slechts behalen op voorwaarde dat ze eerst hun diploma van de initiële lerarenopleiding behalen. Volgens de commissie brengt deze optie echter moeilijkheden met zich mee. De opleiding stelt zich immers tot doel dat studenten niet alleen een theoretische basis aangereikt krijgen, maar dat studenten praktijkopdrachten volgens hun eigen praktijk (kleuteronderwijs, lager onderwijs of secundair onderwijs) afwerken. Studenten uit de initiële opleiding staan echter nog niet in de praktijk en moeten – zo kon de commissie afleiden uit het gesprek met de studenten – soms taken uitstellen, omdat deze zonder praktijkervaring (nog) niet realiseerbaar zijn. De opleiding kan volgens de commissie bijgevolg haar model, waarbij de opleiding en de werkervaring gecombineerd worden, niet waarmaken. De opleiding geeft zelf aan dat dit een problematische kwestie is en dat ze op een andere manier met deze studenten moet omgaan. Naast bovenvermelde fundamentele problemen is ook gebleken dat dergelijke studenten meestal afhaken voor het tweede opleidingsjaar. De commissie is van mening dat een meer modulair aanbod gericht tegemoet zou kunnen komen aan deze studenten en hun specifieke competentieontwikkeling.

De opleiding gaf aan dat ze rekening houdt met de vooropleiding van haar studenten. In het geval van de opleiding Buitengewoon onderwijs betekent dit concreet dat alle studenten hetzelfde basisprogramma aangeboden krijgen, maar dat zij kunnen diversifiëren naargelang de vooropleiding (kleuteronderwijs, lager onderwijs, secundair onderwijs) door middel van de taken die studenten afwerken. De studenten richten hun taken en eindwerk immers op hun specifieke praktijksituatie. Volgens de studenten is dit een positief gegeven. De commissie is van mening dat de opleiding nog niet voldoende rekening houdt met de verschillen tussen studenten en hun leerbehoeften. Deze verschillen zouden al in het basisprogramma aan bod kunnen komen en niet enkel in de uitgewerkte taken. Bovendien zou het binnenbrengen in de opleidingsonderdelen van diversiteit, waardoor de studenten kennis maken met andere contexten (kansarmoede, allochtonen, specifieke noden...), volgens de commissie een meerwaarde betekenen voor de opleiding. Verder gaf de hogeschool ook aan te willen werken aan het diversiteitsbeleid om meer allochtone studenten aan te trekken, gezien de grootstedelijke context waarin de hogeschool zich bevindt. Dit vindt de commissie een positieve zaak. Het doortrekken van dit diversiteitsbeleid tot op het niveau van het personeelsbeleid is volgens de commissie een meerwaarde voor de opleiding.

Volgens de commissie verloopt de EVK-procedure volgens de regels. Op het moment van het visitatiebezoek had een student een procedure voor vrijstelling voor een bepaald opleidingsonderdeel aangevraagd en toegewezen gekregen. De trajectbegeleider van de hogeschool en enkele docenten van de opleiding hebben de eindverantwoordelijkheid over het al dan niet toekennen van vrijstellingen. Volgens de opleiding zijn er nog geen gevallen van EVC voorgekomen.

De commissie is tevreden vast te stellen dat de opleiding eraan werkt afstemming met de initiële lerarenopleidingen te zoeken. Zo is de opleidingscoördinator van de bachelor-na-bacheloropleiding personeelslid binnen de initiële lerarenopleiding en kan die zo inhoudelijk de link leggen tussen de initiële opleidingen en de bachelor-na-bacheloropleiding. Hierbij moet er volgens de commissie wel over gewaakt worden dat de inhoud die in de bachelor-na-bacheloropleiding aan bod komen een verdieping vormen en niet bijdragen tot onnodige overlap.

Studenten uit de initiële lerarenopleiding kunnen eveneens een stage in het buitengewoon onderwijs volgen, om de samenwerking tussen de initiële lerarenopleidingen en de bachelor-na-bacheloropleiding te stimuleren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan een oplossing te zoeken voor het probleem met instructeurs die (nog) niet in de onderwijspraktijk staan, en aandacht te besteden aan de didactische vorming van studenten die een andere vooropleiding dan een lerarenopleiding genoten.
- De commissie spoort de opleiding aan oog te hebben voor het diversiteitsbeleid voor studenten en medewerkers.

Oordeel over onderwerp 2, programma: [onvoldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	onvoldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	onvoldoende
facet 2.3	samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	onvoldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	voldoende
facet 2.7	beoordeling en toetsing	onvoldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een negatieve afweging en stelt dat de opleiding onvoldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat het gebrek aan koppeling tussen de competenties, de evaluatie en de programma-inhouden, en de regie over dit geheel een ernstig tekort is, waarmee de opleiding worstelt. De commissie vreest dat niet alle doelstellingen met deze programma-inhouden kunnen gerealiseerd worden. Vooral de competenties met betrekking tot

zelfreflectie, leren van andermans ervaringen, en samenwerking en communicatie met ouders en andere betrokkenen worden onvoldoende in het programma vertaald. De opleiding houdt volgens de commissie te strak vast aan het verouderde model van De Fever. Het ontbreken van keuzemogelijkheden, de onduidelijkheid over welke competenties met stage en eindwerk worden bereikt en het feit dat de opleiding te weinig vraag- of probleemgestuurd werkt, dragen volgens de commissie niet bij tot het realiseren van een kwaliteitsvol programma. Bovendien is de studiebelasting van de opleiding niet conform de vooropgestelde 60 studiepunten en is studietijdmetering geen prioriteit binnen de opleiding. Ook de evaluatie binnen de opleiding laat nog te veel ruimte voor verbeteringen.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek inzage gekregen in het personeelsbeleid van de hogeschool. Daarbij is het de commissie opgevallen dat enkele wijzigingen op hogeschoolniveau zijn doorgevoerd, waardoor het departement Bedrijfskunde, lerarenopleiding, sociaal werk (BLS) als het ware ontstaan is als een toevallig samenzijn op dezelfde vestigingsplaats. De commissie vraagt zich af of de verhuis naar een nieuwe campus niet een aanleiding kan zijn tot een herschikking van de samenstelling van het departement. De recente wijzigingen in de taakomschrijving van de opleidingscoördinator zorgen ook nog voor enige onduidelijkheid. De functie van het hoofd Studiegebied, die onder andere de tweewekelijkse vergaderingen van de opleidingscoördinatoren van de lerarenopleidingen voorziet, is weggefallen. Dit zorgt ervoor dat opleidingscoördinatoren meer verantwoordelijkheid hebben gekregen. De opleidingscoördinator van de opleiding Buitengewoon onderwijs coördineert de onderwijsgebonden activiteiten van het team. De commissie vernam tijdens de gesprekken dat de opleiding geen uitgesproken wervingsbeleid hanteert. Gezien de opleiding vooral werkt met gastdocenten met een beperkte opdracht is het de opleidingscoördinator die een netwerk opbouwt en op zoek gaat naar geschikte kandidaten die de gewenste functies kunnen vervullen.

De commissie is tevreden te vernemen dat de begeleiding van nieuwe medewerkers in orde is. De opleidingscoördinator heeft bij de aanwerving, naast de professionele gerichtheid van de gastdocenten, ook aandacht voor de didactische kwaliteiten van de nieuwe (gast)docenten. De commissie is tevreden over het intakegesprek dat de opleidingscoördinator met de nieuwe docenten voert en waarin wederzijdse verwachtingen over zaken als cursusinhouden, werkvormen, evaluatiecriteria en competenties besproken worden. Volgens de studenten introduceert de opleidingscoördinator nieuwe docenten en is zij bij de start van de lessen aanwezig, waardoor er steeds de mogelijkheid tot feedback en wederzijds contact is. De studenten gaven tijdens hun gesprek met de commissie aan dat zij op het einde van het academiejaar de mogelijkheid hebben om anoniem sterke en zwakke punten van de docenten en de opleidingsonderdelen aan te geven. De docenten met wie de commissie sprak, vonden dit een goed systeem, aangezien zij dan de mogelijkheid hebben om bij te sturen op basis van de opmerkingen die de studenten formuleren.

Daarnaast betreurt de commissie het dat geen formele functionerings- en evaluatiegesprekken plaatsvinden binnen de opleiding. Ook is de commissie van mening dat oog hebben voor de betrokkenheid van de personeelsleden bij het hogeschoolbeleid een aandachtspunt is. Ook het administratief-technisch personeel gaf aan zich te weinig actief betrokken te voelen bij het beleid. Er is eerder een gevoel van afhankelijkheid ten aanzien van het centrale beleid.

De commissie heeft geen duidelijk beeld gekregen van de professionaliseringsactiviteiten van de personeelsleden. De leden van het ATP gaven aan dat zij vanuit de hogeschool niet aangespoord worden om aan professionalisering te doen. Vorming vragen ze op eigen initiatief aan. Gastdocenten worden verondersteld experts te zijn in hun vakgebied en daarom zelf verantwoordelijk te zijn voor hun eigen professionalisering. De commissie stelt dat gemeenschappelijke vormingsdagen over onderwijsaangelegenheden op de hogeschool de professionalisering van de gastdocenten ten goede kunnen komen, en hen de mogelijkheid bieden samen te komen en over de opleiding te discussiëren en te overleggen. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek immers vastgesteld dat de docenten allemaal zeer gemotiveerd zijn en verder bij de opleiding betrokken willen worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om te reflecteren over formele betrokkenheid van de gastdocenten bij de hogeschool, bijvoorbeeld via evaluatiegesprekken door de opleidingscoördinator of functioneringsgesprekken. Evaluaties van personeelsleden lijken tot nu toe immers nog niet gesystematiseerd.
- De commissie acht de professionalisering van docenten en gastdocenten een uitdrukkelijk aandachtspunt.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is tevreden over de praktijkgerichtheid van de gastdocenten van de opleiding. De studenten en alumni kunnen de professionele gerichtheid van de gastdocenten die zelf in de dagdagelijkse realiteit van het buitengewoon onderwijs werken, appreciëren. De opleidingscoördinator gaat daarom op zoek naar de meest geschikte mensen om een onderwijsopdracht in de bachelor-na-bacheloropleiding te vervullen. De commissie is evenzeer van mening dat de cv's van de gastdocenten overtuigend zijn en aantonen dat de docenten voldoende ervaring in de beroepspraktijk bezitten. De opleiding geeft aan te streven naar een mix van achtergronden binnen het docentenkorps; het netwerk van de docenten is volgens de commissie dan ook voldoende uitgebreid. Wel meent de commissie dat de opleiding de competente visie en het potentieel van de gastdocenten nog efficiënter kan aanwenden. Gastdocenten zouden in hun lessen meer casussen uit de praktijk kunnen aanwenden en ook meer vraaggestuurd kunnen werken, zodat de praktijkgerichtheid van het programma ook verhoogt. Ook kunnen de gastdocenten meer ingezet worden om de link naar de initiële opleidingen te leggen.

De commissie is tot het besluit gekomen dat de gastdocenten meer overleg zouden kunnen plegen met elkaar. Op het moment van de visitatie gebeurde dit slechts sporadisch en informeel. Een formeel overlegplatform of regelmatig opleidingsvergaderingen organiseren zou volgens de commissie een meerwaarde bieden. Dat gastdocenten nu ook allemaal een account op het digitale leerplatform bezitten, en toegang krijgen tot het posten en raadplegen van bijvoorbeeld cursusmateriaal is volgens de commissie zeker een stap in de goede richting.

Uit de ingekeken documenten kon de commissie afleiden dat docenten op regelmatige basis deelnemen aan cursussen, seminars of workshops om de inhoud van de lessen actueel te houden. Ook internationale bijscholingen stonden op hun curriculum. De commissie is van mening dat een grotere doorstroming van hun professionaliseringsactiviteiten naar de opleiding een meerwaarde zou betekenen.

Wat maatschappelijke dienstverlening en onderzoek betreft, heeft de commissie vastgesteld dat meerdere gastdocenten relevante onderzoekservaring bezitten, die de opleiding kan verrijken. De commissie betreurt het dat de opleiding echter weinig tot geen gebruik maakt van deze onderzoekscomponent in haar programma.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan nog beter gebruik te maken van de visie en het (onderzoeks)potentieel van de (gast)docenten.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Buitengewoon onderwijs werkt met twee hogeschoolgebonden docenten en negen gastprofessoren in de beide opleidingsjaren. In totaal wordt de opleiding verzorgd door elf leden van het onderwijzend personeel. De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat het team van docenten en de opleidingscoördinator en hun taakinvingingen erg beperkt zijn. Alle leden van het onderwijzend personeel werken deeltijds. Samen hebben zij een VTE van 0,63. De opleidingscoördinator is slechts voor 10 procent van haar taakstelling ingeschaald in de opleiding Buitengewoon onderwijs, en de commissie meent dan ook dat de ter beschikking gestelde tijd voor de opdracht te beperkt is in functie van de verantwoordelijkheid en taakomschrijving van een opleidingscoördinator. De commissie heeft de indruk gekregen dat de opleidingscoördinator binnen deze beperkte taakstelling te veel of zelfs uitsluitend administratieve en organisatorische opdrachten voor de bachelor-na-bacheloropleiding uitvoert, waardoor het inhoudelijke overzicht dat de opleidingscoördinator dient te bezitten, onder druk komt te staan. Bovendien is de werkdruk van de opleidingscoördinator zeer hoog, gezien zij wel zeer betrokken is bij de opleiding. De commissie vraagt zich af hoe zij dit alles nog kan bolwerken.

Over het ATP zijn in de ingekeken documenten weinig gegevens voorhanden. De commissie weet niet hoeveel personeelsleden van het ATP beschikbaar zijn voor de opleiding in het bijzonder. Uit het gesprek met de leden van het administratief-technisch personeel kon de commissie opmaken dat ook zij kampen met een hoge werkdruk en personeelstekort, dit laatste voornamelijk in de bibliotheek.

De commissie heeft in de ingekeken documenten gezien dat het merendeel van de docenten in de opleiding veertigers en vijftigers zijn. De commissie is van mening dat het mogelijk moet zijn om in de toekomst ook jongere docenten aan te trekken, teneinde de leeftijdscurve te egaliseren.

De student-lectorratio bedroeg in het academiejaar 2008–2009 20,2 en 22,9 in 2009–2010.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om de taakstelling van de opleidingscoördinator dermate uit te breiden dat deze naast de administratieve en organisatorische ook de inhoudelijke regie over de opleiding in handen heeft.
- De opleiding moet waken over het welzijn van haar medewerkers en oog hebben voor de hoge werkdruk.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel:	voldoende
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid:	voldoende
facet 3.3	kwantiteit personeel:	onvoldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

De commissie is van mening dat de beperkte taakstelling van de opleidingscoördinator en de versnippering van de 0,63 VTE verdeeld over verschillende personeelsleden de kwaliteit van de opleiding hinderen. Een kwaliteitsvolle werking, en inhoudelijke coördinatie en opvolging zijn volgens de commissie slechts mogelijk mits een substantieel aantal uren voor de opleidingscoördinator. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek kunnen afleiden dat het docententeam uit bekwame en gemotiveerde mensen bestaat, die zich willen inzetten voor de opleiding. Ze hebben relevante onderzoekservaring en praktijkervaring in het buitengewoon onderwijs. Door dit intrinsieke potentieel, dat door een goed beleid beter kan geactiveerd worden, heeft de commissie de inzet van het personeel positief afgewogen.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vernomen dat de opleiding, samen met alle andere professionele opleidingen van de hogeschool, een volledig nieuwe campus plant te betrekken in Antwerpen-Noord tegen eind 2014. De commissie kijkt uit naar de nieuwe faciliteiten die deze verhuis met zich mee zal brengen.

Op het moment van het visitatiebezoek werd de opleiding georganiseerd op de Campus 't Zuid in Antwerpen. De campus is vlot bereikbaar met het openbaar vervoer. De campus is 's avonds niet heel laat geopend, wat het voor de studenten die op maandagavond les volgen, soms niet gemakkelijk maakt. Zo was er onder deze studenten onduidelijkheid over de beschikbaarheid van het studentensecretariaat 's avonds. De campus is, zoals de commissie heeft kunnen vaststellen, verouderd. Volgens de opleiding klagen studenten soms over slechte akoestiek. Wanneer de studenten op de campus zijn, krijgen zij meestal les in een vast leslokaal, waarin de gebruikelijke faciliteiten zoals beamer en pc aanwezig zijn. Tijdens het gesprek met de commissieleden gaven studenten aan dat het wel eens gebeurt dat een computer midden in een presentatie uitvalt omdat deze in stand-by toestand terechtkomt. Een snelle aanpassing van de instellingen kan volgens de commissie dit probleem snel verhelpen.

De docenten kunnen gebruikmaken van een docentenkamer met pc's en een werkruimte. In de hogeschool zijn ook twee lokalen met pc's aanwezig waarvan studenten via een reserveringsstelsel gebruik kunnen maken. In de focusgesprekken gaven studenten aan dat ze vaak hun weg niet konden vinden op de digitale leeromgeving Blackboard. Volgens de commissie kan het organiseren van een infosessie over het werken met Blackboard veel frustraties inzake deze problematiek wegnemen.

Aan de achterkant van de campus aan de Bouwmeesterstraat, bevindt zich het studentenrestaurant van de campus, waar maaltijden worden aangeboden door de Sociale Voorzieningen Hogeschool Antwerpen (SOVOHA). De studenten beschikken in de gebouwen waar de lessen plaatsvinden, ook over een refter met drankautomaten.

De bibliotheek ligt enkele straten verder dan de leslokalen. Dit heeft volgens de commissie tot gevolg dat er voor studenten een bijkomende drempel is om gebruik te maken van de bibliotheekfaciliteiten. De openingsuren van de bibliotheek zijn niet aangepast aan de studenten die op maandagavond les volgen. Positief vond de commissie het dat de bibliotheek aangesloten is op het A-netwerk, en dat studenten dus gemakkelijk uit andere hogescholen en de universiteit uit de associatie werken kunnen ontlenen. De commissie is van mening dat de accommodatie van de bibliotheek niet voldoet aan de voorwaarden om zowel het personeel als studenten op een efficiënte en optimale wijze gebruik te laten maken van de bibliotheek. Het blijft dus uitkijken naar de nieuwe campus. De bibliotheek bevat volgens de commissie zowel verouderd als meer recent materiaal in verband met het buitengewoon onderwijs. Meer relevante literatuur voor de opleiding, die nu slechts in beperkte mate aanwezig is, is aangewezen. Wel ontbreekt materiaal rond leerzorg in de bibliotheek.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan aandacht te besteden aan de openingsuren van de bibliotheek, in het licht van de studenten die 's avonds les volgen.
- De commissie adviseert de opleiding om ervoor te zorgen dat nieuwe en relevante werken worden aangekocht voor de bibliotheek. Ook moeten de studenten meer gestimuleerd worden om gebruik te maken van de bibliotheekfaciliteiten.
- De commissie beveelt de opleiding aan infosessies te organiseren rond het gebruik van het digitale leerplatform Blackboard en het A-netwerk.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek uit de gesprekken en de ingekeken documenten kunnen afleiden dat het studiebegeleidingssysteem van de hogeschool in zijn algemeenheid op punt staat. Er wordt (departementaal) voor instroom-, doorstroom- en uitstroombegeleiding gezorgd. Zo kunnen studenten als ze dit wensen, begeleiding krijgen van een zorgcoördinator, studiebegeleiders, trajectbegeleiders of een ombudspersoon, die ten dienste staan van de studenten. De commissie is op basis van de verschillende gesprekken tot de conclusie gekomen dat de studenten van de opleiding Buitengewoon onderwijs, gezien hun profiel als bachelor-na-bachelorstudent, niet of nauwelijks gebruikmaken van de studiebegeleiding die binnen de hogeschool ter beschikking staat. Het contact tussen de studenten en de opleidingscoördinator of de docenten is tevens zo nauw dat deze laatsten de studiebegeleiding binnen de opleiding kunnen opvangen.

De studenten krijgen via de digitale leeromgeving Blackboard informatie over de studieloopbaanvoorzieningen en -begeleiding. Zo gaven de studenten aan dat zij weten bij wie ze terecht kunnen voor het aanvragen van onder andere vrijstellingen. De studiebegeleiders en de ombudspersonen met wie de commissie in gesprek ging, gaven aan dat studenten wellicht niet genoeg beseffen dat ze een beroep kunnen doen op de sociale diensten van de hogeschool. De commissie vindt dus dat de studiebegeleidingsdienst zich nog meer kenbaar kan maken aan de studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding.

De opleiding heeft informeel zicht op de redenen van afhaken. Volgens de opleiding zijn de slaagkansen erg hoog en zijn niet-geslaagden die studenten die voortijdig afhaken. De combinatie van werken en gezin en studeren doet sommige studenten hun studie stopzetten. Verder zijn het ook de studenten die de opleiding aanvatten als onderdeel van een bijkomend studiejaar om alle studiepunten van de initiële lerarenopleiding te behalen die voortijdig afhaken. De commissie kan zich vinden in de acties die de opleiding onderneemt om piekbelasting en verrassingen te vermijden. Zo ontvangen studenten bij de eerste les de jaarplanning van het volledige academiejaar, zodat ze zich kunnen organiseren, worden de momenten van toetsing van bij de aanvang bekendgemaakt, en starten en eindigen de lessen op de hogeschool net na en net voor de drukke periodes (september of juni) in een schooljaar.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de diensten van de studentenbegeleidingsdienst nog beter bekend te maken onder de studenten.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	onvoldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

Op het moment van het visitatiebezoek heeft de commissie vastgesteld dat de staat van de gebouwen niet meer voldoet aan de eisen van het hedendaags hoger onderwijs. Er zijn weinig faciliteiten gericht op de bachelor-na-bachelorstudenten en andere factoren, zoals de bibliotheek die niet op dezelfde campus als de leslokalen ligt of de vreemde combinatie van de lerarenopleidingen met Bedrijfskunde in één departement, bemoeilijken de situatie van de bachelor-na-bacheloropleiding. De commissie is van mening dat de nieuwe campus waar naartoe wordt gewerkt, zeker een aantal tekortkomingen zal verhelpen. Daarom beoordeelt ze het onderwerp voorzieningen als voldoende. De commissie wijst erop dat de nieuwe campus ook aan een aantal essentiële voorwaarden zal moeten voldoen om de kwaliteit van het onderwijs in de bachelor-na-bacheloropleiding te bewaken, met name onder ander de kwaliteit van de bibliotheek, de openingsuren van de campus en de contactmogelijkheden met de initiële lerarenopleidingen.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft bij het inkijken van de ter beschikking gestelde documenten een idee gekregen van het kwaliteitsbeleid van de hogeschool en van de opleiding. Het kwaliteitszorgsysteem van de Artesis Hogeschool Antwerpen heeft een getrapte structuur, die van de centraal gestuurde kwaliteitszorg over de departementaal gestuurde kwaliteitszorg naar de opleidingen loopt. Op hogeschoolniveau zorgt een integrale kwaliteitszorgcommissie voor het kwaliteitsbeleid. Op departementaal niveau wordt een departementale stuurgroep IKZ samengesteld uit vertegenwoordigers van elk studiegebied en een departementale kwaliteitscoördinator. De commissie is van mening dat er binnen de organisatie aandacht is voor geregisseerde kwaliteitszorg, maar uit de gesprekken die de commissie tijdens het bezoek gevoerd heeft, kon zij opmaken dat recent enkele veranderingen hebben plaatsgevonden binnen de departementale structuur, waardoor de opleiding in onzekerheid leeft, onder andere wat kwaliteitszorg betreft. De commissie heeft gemerkt dat pogingen worden ondernomen om de spanningen tussen het centrale en decentrale beleid te verminderen. De commissie hoorde immers tijdens de gesprekken dat de balans tussen het top-down- en bottom-upbeleid soms onevenwichtig is, waardoor frustraties van het personeel aan de oppervlakte komen. De commissie meent dat door het doorbreken van deze 'wij-zijcultuur' het kwaliteitsbeleid meer van onderuit geïnspireerd zal worden.

De opleiding bevaart de studenten van de opleiding op regelmatige tijdstippen. Een eerste schriftelijke bevraging wordt georganiseerd na afloop van elk afgerond opleidingsonderdeel. Studenten beantwoorden vragen over de inhoud, vormgeving, relevantie, studiemateriaal en werklust van het opleidingsonderdeel in kwestie. Bij het inkijken van de bevragingen is de commissie van mening dat de vragenlijsten goed zijn samengesteld en de studenten voldoende kritische opmerkingen kunnen aanbrengen in verband met de gevolgde opleidingsonderdelen. De commissie meent echter dat verbeteringen nodig zijn om de responsgraad van de bevragingen te verhogen. Deze bleek tot nu toe te laag te zijn, waardoor men kan twijfelen aan de betrouwbaarheid en validiteit van de gegeven antwoorden. Van de studenten wordt eveneens verwacht dat ze anoniem via een schriftelijke programma-evaluatie feedback geven over onderwerpen als de doelstellingen, samenhang, studielast, werkvormen en studiemateriaal, evaluatie, stage en eindwerk, voorzieningen, studiebegeleiding en algemene tevredenheid. De commissie kon bij het inkijken van de antwoorden voor deze enquête zien dat het minst goed beoordeelde aspect de internationalisering in de opleiding betreft. Ten slotte worden op het einde van het academiejaar focusgesprekken georganiseerd met alle studenten over onderwerpen als inhoud, organisatie van het onderwijs, de lesgevers, toetsing, studiebelasting en de tevredenheid over het programma. Studenten gaven aan dat zij tijdens een dergelijk focusgesprek voldoende kritische opmerkingen konden uiten. De commissie stelt dat een meer uitgebreide verslaggeving van de focusgesprekken en een terugkoppeling van de resultaten van verbeteringsacties een meerwaarde zouden betekenen.

De commissie mist een formele bevraging van het werkveld en de alumni. Het werkveld kan wel opmerkingen aanbrengen in de gesprekken met de opleidingscoördinator in het begin van het academiejaar, op de ontmoetingsmomenten bij de deliberatie of diploma-uitreiking of op de mentorenavond. In de ingekeken documenten kon de commissie lezen dat in het academiejaar 2009–2010 een competentiemeting bij alumni en werkveld werd opgezet, maar dat de responsgraad van deze bevraging te laag was. De commissie vindt deze bevraging een goed initiatief en stelt dat de opleiding kan nadenken over het verhogen van de responsgraad bij beide groepen van betrokkenen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan manieren te onderzoeken om de responsgraad van de bevragingen van de stakeholders te verhogen.
- De opleiding moet erover waken dat al haar stakeholders op voldoende wijze bevragd worden.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de documenten die de commissie heeft ingekeken, kon zij opmaken dat de opleiding verbeteringsplannen geformuleerd heeft op korte, middellange en lange termijn. De meest recent geformuleerde verbeteringsacties betreffen onder andere meer overleg met andere opleidingen in binnen- en buitenland, het samenstellen van een constante pool van gastlectoren, administratieve ondersteuning van de studenten 's avonds en het uitbouwen van een representatief

samengestelde resonantieraad. De commissie kon zien dat enkele van deze verbeteringstrajecten voortkomen uit wat de studenten hebben aangegeven in de focusgesprekken, maar anderzijds is de commissie ook van mening dat andere zaken die in de focusgesprekken aan bod komen, niet eindigen in goed uitgewerkte verbeteringsacties. De commissie heeft uit de ingekeken documenten immers niet kunnen afleiden hoe de concrete acties, het tijdspad of de prioritering van de verbeteringsacties eruitzien. Ook tijdens de gesprekken werd dit voor de commissie niet verduidelijkt. De commissie heeft dus geen indicatie van hoe of wanneer de verbeteringstrajecten zullen worden aangepakt en wanneer men resultaten kan verwachten.

Verder heeft de commissie tijdens het bezoek ook de indruk gekregen dat veel verbeteringstrajecten van de opleiding Buitengewoon onderwijs ad hoc, intuïtief en incidenteel zijn. De opleiding gaf tijdens de gesprekken met de commissie toe dat er in verband met de verbeteringstrajecten een 'just do it'-mentaliteit heerst. De commissie vraagt zich hierbij af of de beschikbare personeelsomkadering de ruimte biedt om gestructureerd met verbeteringstrajecten aan de slag te gaan. De commissie is echter van mening dat een systematische opvolging van verbeteringsacties een absolute noodzaak is. Binnen de hogeschool is het systeem van PDCA-cycli (*Plan-Do-Check-Act*) aanwezig, maar daar maakt de opleiding geen gebruik van. De kwaliteitszorgmedewerkers die met de commissie praatten, gaven aan dat geen platform voorzien is om actiepunten te rapporteren binnen de opleiding Buitengewoon onderwijs, terwijl dat in andere opleidingen wel het geval is. De opleiding probeert kwaliteitszorg enigszins op te vangen met bevestigingen en focusgesprekken, maar volgens de commissie is het een ernstige tekortkoming als de opleiding helemaal geen gebruik kan maken van het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan een duidelijke prioritering, actieplan en tijdspad uit te werken voor haar verbeteringstrajecten.
- De commissie dringt aan op een systematische opvolging van de verbeteringsacties, die tot nu toe te ad hoc zijn.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals al eerder vermeld (zie *facet 5.1*), betreft de opleiding de studenten door twee schriftelijke bevestigingen over de opleidingsonderdelen en het programma in het algemeen, en door een focusgesprek op het einde van een academiejaar. De commissieleden zijn tevreden over de inhoud van de bevestigingen, maar zijn van mening dat de terugkoppeling van de resultaten naar de studenten uitdrukkelijke verbetering behoeft. Zo gaven de studenten van het tweede jaar in hun gesprek met de commissie aan dat, gezien het bij de bevestiging over de opleidingsonderdelen om opleidingsonderdelen uit het eerste jaar ging en ze deze in het tweede jaar niet meer volgden, ze niet goed weten wat met hun opmerkingen gebeurt. Een systematische terugkoppeling van de resultaten van de bevestigingen naar de studenten biedt in deze een oplossing. Ook bij de andere bevestiging en het focusgesprek kan de opleiding korter op de bal spelen, en de resultaten of de evaluatie van de verbeteringsacties terugkoppelen naar het studentenpubliek.

Volgens de commissieleden is er met het docentenbestand weinig systematisch overleg. Docenten kunnen in het gesprek met de opleidingscoördinator wel opmerkingen formuleren, maar dit gegeven is niet systematisch of structureel voorzien. Eén keer per academiejaar is er een moment waarop overleg tussen collega's plaatsvindt. Dit kan volgens de commissie uitgebreider en met meer regelmaat. Hoewel sommige docenten contact houden via andere opdrachten die niet met de hogeschool of de opleiding verbonden zijn, weten de collega-docenten vaak immers niet van elkaar waar men mee bezig is, wat gevolgen heeft voor onder andere het curriculum van de opleiding.

De commissie heeft tijdens het bezoek duidelijk de nood aan structureel en systematisch overleg bij de vertegenwoordigers van het werkveld gevoeld. Het werkveld heeft contact met de opleiding via de docenten, een jaarlijks overlegmoment en de mentorenavond. Sommige collega's hebben ook in hun andere werkomgeving contact met elkaar, maar hun contact en overleg zijn niet geïnstitutionaliseerd binnen de hogeschool. Het werkveld vindt het, net als de commissie, jammer dat er geen afzonderlijke resonantieraad voor de opleiding Buitengewoon onderwijs is. Tot nu toe zijn er enkel voor de initiële lerarenopleidingen resonantieraden, waar de vertegenwoordigers van het buitengewoon onderwijs wat kunnen inbrengen. De commissie vindt een afzonderlijke resonantieraad wenselijk. Bovendien hoorde de commissie dat de resonantieraden van de initiële opleidingen slechts eenmaal per jaar samenkomen. Dit vindt de commissie te weinig. Regelmatige en structurele bijeenkomsten kunnen de kwaliteitsbewaking binnen de opleiding verstevigen. De commissie pleit dan ook voor een snelle opvolging van het geplande verbeteringstraject om een representatief samengestelde resonantieraad voor de opleiding Buitengewoon onderwijs uit te bouwen.

De alumni van de opleiding worden na het afstuderen nauwelijks of niet betrokken bij de opleiding. Er is geen alumni-enquête voorhanden en van een alumniwerking is geen sprake. Nochtans zouden alumni het een meerwaarde vinden om blijvend betrokken te worden bij het uitwerken van de opleiding en vinden zij het niet organiseren van een alumniwerking een gemiste kans. Ook staan zij niet afkerig tegenover navorming die georganiseerd is door de opleiding.

De commissie heeft tijdens de gesprekken gemerkt dat er vanuit de opleiding een bereidheid is om samen te werken met andere sectoren en andere (hoge)scholen in Antwerpen en binnen de associatie. De commissie kan een dergelijke samenwerking alleen maar aanmoedigen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om meer en structureel overleg binnen het docentencorps te stimuleren, alsook de betrokkenheid van de alumni en het werkveld te realiseren.
- De commissie raadt de opleiding aan snel werk te maken van de uitwerking van een representatief samengestelde resonantieraad voor de opleiding Buitengewoon onderwijs.
- De opleiding moet de stakeholders informeren over de resultaten van de bevestigingen en over de opvolging van eventuele verbeteringsacties.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: [onvoldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	onvoldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	onvoldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een negatieve afweging en stelt dat de opleiding onvoldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie weinig zicht gekregen op concrete verbeteringsacties, en evenmin op het tijdsplan en de prioritering in het uitwerken ervan. Het feit dat het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool niet van toepassing is voor de bachelor-na-bacheloropleiding en de niet-systematische aanpak van de verbeteringstrajecten wegen door. Ook de terugkoppeling van de resultaten van de bevestigingen behoeft uitdrukkelijke verbetering. De commissie merkt ook op dat er weinig tot geen overleg is met het werkveld door het ontbreken van een opleidingseigen resonantieraad, dat de responsgraad bij de bevestigingen laag is en dat er geen sprake is van een alumnibeleid. Volgens de commissie ondermijnen deze tekortkomingen de kwaliteit van de opleiding.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek met de verschillende stakeholders een gesprek kunnen aangaan, en heeft zo nota kunnen nemen van de mening en de waardering van de betrokkenen met betrekking tot de opleiding.

Enkele studenten die met de commissie in gesprek gingen, lieten weten dat zij zich over het algemeen meer zelfzeker voelden in hun werkpraktijk, ze staan meer open voor thema's die met buitengewoon onderwijs te maken hebben en ze overleggen sneller met collega's. Wel geven ze in bevestigingen aan dat ze zich vragen stellen bij de praktijkgerichtheid van sommige opleidingsonderdelen.

De commissie heeft in haar gesprek met de afgestudeerden weinig loyaliteit en vereenzelviging met de opleiding vastgesteld. De afgestudeerden gaven aan dat andere opleidingen in andere hogescholen inhoudelijk rijker en meer inspirerend zijn dan deze opleiding. Bovendien gaven enkele alumni aan dat de opleiding naar verluidt gemakkelijk te halen is zonder er veel inspanningen voor te leveren. De alumni zouden de opleiding aan collega's hoofdzakelijk aanbevelen omwille van de haalbaarheid en de beperkte studiedruk.

De vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie sprak, vermeldden dat de opleiding mensen aflevert die qua vakjargon en handelingsplanning gegroeid zijn. Bovendien vertonen studenten volgens het werkveld een blikverruiming en meer probleemoplossend vermogen in vergelijking met die studenten die de bachelor-na-bacheloropleiding niet hebben gevolgd.

De commissie vraagt zich af of een beperkt aantal uren stage in de eigen school wel voldoende is om een ruimere blik op de praktijk van het buitengewoon onderwijs in het algemeen te verwerven.

De commissie heeft enkele van de eindwerken ingekeken, en is tot de conclusie gekomen dat de eindwerken vaak te theoretisch zijn en de link met de praktijk missen. Bovendien is het eindproduct vrij mager en weinig diepgaand in relatie tot de 4 studiepunten die bij het opleidingsonderdeel Eindwerk horen. De commissie is verwonderd dat alle studenten toch lijken te slagen, hoewel sommige eindwerken onvoldoende zijn qua niveau. De commissie heeft geen zicht op hoe studenten de eindcompetenties verwerven bij het afwerken van het eindwerk, aangezien in het evaluatieformulier van het eindwerk geen enkele link gemaakt wordt met de competentiematrix. De commissie vraagt zich verder af waarom de keuze is gemaakt voor een (publiceerbaar) artikel als eindwerk als dit niet leidt tot de kwaliteit die verwacht wordt en de publicatie van een artikel niet kan gerealiseerd worden. Na het bezoek vernam de commissie dat twee eindwerken van het academiejaar 10-11 goedgekeurd werden voor publicatie in het tijdschrift 'School- en klaspraktijk' van Garant. De commissie hoopt dat de opleiding deze weg kan verderzetten.

De commissie maakt de bedenking dat het niet duidelijk is welke precies de competenties zijn die studenten moeten verwerven bij het schrijven van een dergelijk artikel, en of en hoe het mogelijk is studenten uit de bachelor-na-bacheloropleiding hiertoe op te leiden. Er zijn met andere woorden geen duidelijke kwaliteits- en beoordelingscriteria voor het eindwerk.

Verder zijn er volgens de commissie geen gegevens beschikbaar in verband met internationalisering, omdat binnen de opleiding nauwelijks aan internationalisering wordt gedaan. De commissie heeft tijdens de rondleiding op de campus kunnen zien dat binnen de initiële lerarenopleidingen wel voldoende inspanningen worden geleverd om internationalisering mogelijk te maken. De commissie erkent dat het voor een bachelor-na-bacheloropleiding, met voornamelijk werkstudenten als doelpubliek, geen sinecure is om internationalisering te introduceren. Toch meent de commissie dat initiatieven zoals korte buitenlandse schoolbezoeken, het werken met meer buitenlandse bronnen of internationalisation@home een meerwaarde betekenen voor de opleiding. Ook is aandacht voor internationalisering bij de docenten wenselijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan na te denken over het concept en de evaluatie van het eindwerk.
- De commissie adviseert de opleiding te reflecteren over mogelijke (korte) buitenlandse bezoeken in scholen voor buitengewoon onderwijs, alsook over andere internationale initiatieven voor zowel studenten als docenten.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op

Vlaams niveau tussen 45 en 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie heeft uit de gevoerde gesprekken en uit de ingekeken documenten kunnen afleiden dat de opleiding streeft naar hoge slaagpercentages en een korte doorstroomtijd, gezien het profiel van werkende instromers. In de ingekeken documenten kon de commissie zien dat de opleiding geen streefcijfers heeft geformuleerd. De commissie wil het formuleren van streefcijfers aanmoedigen. Streefcijfers en -doelen zijn volgens de commissie immers aanbevelingswaardige instrumenten in het kader van een doelmatig richtinggevend kwaliteitsbeleid.

Wel zijn slaagcijfers voorhanden. Daarbij is het de commissie opgevallen dat een hoog percentage van studenten (95 procent) in de opleiding slaagt. Indien studenten niet slagen, is dit te wijten aan het feit dat ze vervroegd afhaken en niet meer deelnemen aan de evaluatie wegens de combinatie werk/studie of omwille van persoonlijke redenen. Het is voor de commissie niet duidelijk geworden of de opleiding op een formele of informele manier onderzoekt waarom studenten precies afhaken, door middel van bijvoorbeeld een exitgesprek. Volgens de commissie kunnen exitgesprekken immers nuttige informatie bevatten, zodat verbeteringstrajecten kunnen worden opgesteld.

Volgens de ingekeken documenten doen alle studenten die alle credits behalen dit binnen de vooropgestelde termijn van twee jaar.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding streefcijfers voor het rendement ontwikkelt.
- De commissie vraagt aandacht voor het formele onderzoek naar niet-slagen en afhaken. Ook een exitgesprek bij die studenten die afhaken, is een meerwaarde.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [onvoldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	onvoldoende
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een negatieve afweging en stelt dat de opleiding onvoldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

De commissie sluit zich aan bij de vraag van de studenten naar meer praktijkgerichtheid in de opleidingsonderdelen. Verder maakt de commissie zich zorgen over de twijfels die de afgestudeerden hebben over de opleiding. Om het gerealiseerde niveau op te krikken, zijn vanwege de opleiding nog veel inspanningen nodig op vlak van het eindwerk, het linken van de competenties aan de evaluatie van de stage en het eindwerk, en de internationalisering binnen de opleiding.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie heeft niet alle verwachte informatie uit het zelfevaluatierapport kunnen halen. Het zelfevaluatierapport, dat op het eerste zicht overzichtelijk oogt, was te beknopt uitgewerkt, waarbij sommige onderdelen onvolledig uitgewerkt en vaak onvoldoende geëxpliciteerd zijn.

Na het bezoek rapporteerde de opleiding volgende verbeteracties reeds te hebben ondernomen:

- Tijdens het visitatiebezoek (begin academiejaar) waren nog niet alle stageplaatsen ingevuld, maar alle studenten hebben een stage aangevat bij de start van het 2de semester.
- Met betrekking tot de eindwerken kunnen we melden dat 2 werken van het academiejaar 10–11 die de commissie heeft kunnen inkijken, goedgekeurd werden voor publicatie in het tijdschrift 'School- en klaspraktijk' van Garant.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	onvoldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	onvoldoende
onderwerp 6	resultaten	onvoldoende

is de commissie van mening dat er onvoldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1: Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	V
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2: Programma	O
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	O
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	O
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	O
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	O
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3: Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	V
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	O
Onderwerp 4: Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	O
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg	O
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	O
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	O
Onderwerp 6: Resultaten	O
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	O
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

Artesis: Artesis Hogeschool Antwerpen

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

ARTEVELDEHOGESCHOOL

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

De organisatie van cursussen voor leerkrachten voor het buitengewoon onderwijs in Gent kent een lange traditie die teruggaat tot de eerste helft van de vorige eeuw. In de jaren 1960 kende het buitengewoon onderwijs een explosie, en werden de toelatingsvoorwaarden voor de opleiding Buitengewoon onderwijs (BO-cursus genoemd) versoepeld. Sinds 1995 organiseert één van de rechtsvoorgangers van de Arteveldehogeschool de Voortgezette Lerarenopleiding Buitengewoon Onderwijs of VOBO, waarin de BO-cursus geïntegreerd wordt in overleg met de Diocesane Pedagogische Begeleidingsdienst en het Vlaams Verbond voor Katholiek Buitengewoon Onderwijs (VVKBuO). VOBO werkt voor, met en in het buitengewoon onderwijs en werkt volgens de principes van volwassenenvorming. Na een decreetwijziging worden alle personeelsleden van het buitengewoon onderwijs tot de VOBO toegelaten.

De Arteveldehogeschool is ontstaan op 31 december 2000 uit de fusie van vier Gentse katholieke hogescholen. Sinds 2003 maakt de hogeschool deel uit van de Associatie Universiteit Gent, samen met de Universiteit Gent, de Hogeschool Gent en de Hogeschool West-Vlaanderen. De Arteveldehogeschool is met bijna 11.000 studenten en 1080 personeelsleden de grootste katholieke hogeschool, de tweede grootste hogeschool en de vierde grootste instelling voor hoger onderwijs in Vlaanderen. In het academiejaar 2010–2011 richt de Arteveldehogeschool veertien professionele bacheloropleidingen in, drie bachelor-na-bacheloropleidingen (BNB) en dertien postgraduaatsopleidingen, verspreid over negen campussen.

Op de campus Kattenberg worden de initiële lerarenopleiding Lager en Secundair onderwijs ingericht, alsook drie bachelor-na-bacheloropleidingen (BNB) in het Onderwijs: Buitengewoon onderwijs, Zorgverbreding en remediërend leren en vanaf september 2011 ook nog Schoolontwikkeling. De campus telt ongeveer 2000 studenten, van wie 250 in de twee BNB-opleidingen in het onderwijs zijn ingeschreven. 150 studenten volgen in 2009–2010 de BNB Buitengewoon onderwijs.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De Arteveldehogeschool wil met haar twee BNB-opleidingen, namelijk Buitengewoon onderwijs (BuO) enerzijds en Zorgverbreding en remediërend leren (ZRL) anderzijds een bijkomende professionele bacheloropleiding aanbieden aan wie meer of beter zorg wil dragen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon of het buitengewoon basis- of secundair onderwijs. Daarbij wil ze zowel de gemeenschappelijkheid als de eigenheid van het gewoon en buitengewoon onderwijs beklemtonen.

De missie en het nieuwe algemene onderwijsconcept dat hogeschoolbreed in 2009 opgesteld werd, is vertaald in een opleidingsconcept voor de BNB Buitengewoon onderwijs (BuO), dat richtinggevende beleidsdoelen formuleert op basis van zeven krachtlijnen:

- het opleidingsprogramma is studentgericht en gericht op individuele leerbehoeften;
- het opleidingsprogramma stimuleert de student tot actief, zelfstandig en samenwerkend leren;
- het opleidingsprogramma is gericht op maatschappelijke ontwikkelingen en op de behoeften van het werkveld;
- het opleidingsprogramma is doorzichtig en evenwichtig, het onderwijs is didactisch kwalitatief van hoog niveau;
- het opleidingsprogramma heeft een wetenschappelijke en innovatieve onderbouw;
- het opleidingsprogramma is gericht op flexibiliteit, internationale samenwerking en uitwisselbaarheid;
- het opleidingsprogramma is waardegeoriënteerd en persoonsgericht; de persoonlijke en professionele groei van de student staan centraal.

Naar buiten toe profileert de hogeschool zich duidelijk met de slagzin 'Denk, doe, word'. Ze appelleert hiermee expliciet aan het competentieprofiel waarbij kennis, vaardigheden en attitudes in het vizier komen. De zes kernprincipes waarop ook al de VOBO-opleiding gebaseerd was, blijven gelden voor de BNB BuO. Zo kiest de opleiding voor verdieping van kennis en vaardigheden, niet voor een cursorische benadering van leer- of andere problemen/stoornissen en hun behandeling. De opleiding richt zich tot een brede doelgroep. Naast de klasleraar BuO richt de opleiding zich bijvoorbeeld ook tot de therapeuten of orthopedagogen in de school, en tot GON- en ION-begeleiders. In de schoot van het VVKHO en samen met alle hogescholen van het katholieke onderwijsnet werden de beroepsspecifieke competenties voor de leraar buitengewoon onderwijs

en zorgverbreding bepaald. De Arteveldehogeschool stemde deze beroepsspecifieke competenties verder af met de medewerkers van de hogescholen van het gemeenschaps- en provinciaal onderwijs, waardoor het mogelijk werd om tot vijf beroepsspecifieke competenties te komen die in alle Vlaamse hogescholen gelden. Het doel van elke BNB-opleiding in het onderwijs is dat alle studenten de volgende erkende competenties verwerven:

- werken volgens plan: planmatig handelen ten opzichte van specifieke onderwijsbehoeften op individueel niveau, groeps- en schoolniveau, in duurzame interactie met alle betrokkenen, daarbij zorgvragen formuleren en permanent bijstellen, met de nadruk op observatie, assessment en handelingsgerichte diagnostiek;
- omgaan met diversiteit en achterstelling: positief en deskundig omgaan met elke vorm van diversiteit door het onderwijsaanbod, de leerlijnen en de inhouden uit de diverse leerdomeinen functioneel af te stemmen op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen;
- samenwerken met gezinnen en netwerken: vanuit een gedeelde zorg constructief en emancipatorisch samenwerken met de leerlingen, de gezinnen en alle betrokkenen in het team en uit de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsbehoeften;
- teamwerk en coördinatie van onderwijs en zorg: het proces van handelingsplanning implementeren door collegiale consultatie, coaching van collega's, beleidsondersteuning en coördinatie op schoolniveau;
- professionaliseren via reflectie en leren van elkaar: gestructureerd leren uit eigen en anderen ervaringen via een cyclisch proces, en daarbij het eigen handelen dynamisch en creatief bijsturen.

Om de vijf competentiedomeinen die in heel Vlaanderen worden erkend, verder te concretiseren, formuleert de opleiding voor elk van de vijf competentievelden een aantal onderliggende competenties. Op die manier ontstaat een lijst van zestien competenties. De opleiding toetste deze competenties af aan het Structuurdecreet en aan de niveaurescriptoren van niveau 6, beschreven in het Vlaamse decreet betreffende de kwalificatiestructuur. Curricula en referentiekaders van andere Vlaamse en Nederlandse hogescholen, en van de Europese partners met wie de opleiding samenwerkt voor de module 'Inclusive education', werden vergeleken. Alle medewerkers, van wie een groot deel uit het beroepenveld komt, werden in diverse overlegvergaderingen geconsulteerd over de competenties. In het academiejaar 2009–2010 werden de competenties ook afgetoetst aan het domeinspecifieke referentiekader, opgesteld door de BNB-opleidingen binnen de Associatie Universiteit Gent. De opbouw van elke competentie wordt geconcretiseerd in een aantal bouwstenen in de vorm van kennis, vaardigheden en attitudes. Aan elke competentie wordt binnen meerdere opleidingsonderdelen gewerkt, en er wordt aangegeven welk competentieniveau (in een eenvoudige afgebakende situatie, een eenvoudige reële situatie, een complexe situatie) nagestreefd wordt. De commissie is van mening dat de opleidingsdoelstellingen voldoen aan de beoordelingscriteria die gelden voor een bacheloropleiding, en dat het beroepenveld intens bij het overleg betrokken werd. In de competentiegids wordt voor de vijf competentievelden, elk met hun onderliggende competenties en competentieniveaus, uitgewerkt via welke bouwstenen de student ze ontwikkelt. Op de jaarlijkse teamdagen bespreekt het opleidingsteam voorstellen tot bijsturing van de competentiegids.

De commissie heeft waardering voor de doelstellingen en het onderwijsconcept van de BNB BuO. De BNB slaagt erin aansluiting te vinden bij actuele en internationale tendensen, onder meer wat inclusie betreft. De commissie is van mening dat er een grote mate van consistentie bestaat in de mate waarin de vertaling gebeurd is naar de beroepsprofielen. Het concept van de BNB BuO is volgens de opleiding gericht op het aankweken van duurzame competenties en op de verruiming van het blikveld. De opleiding wil geen recepten aanreiken voor mogelijke problemen. Het onderwijs is georganiseerd volgens de principes van volwassenenvorming, maar is ingebed in de bamastructuur. Inzichten worden voortdurend getoetst aan de praktijk.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De BNB-opleidingen in het onderwijs, namelijk Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en remediërend leren, zijn via verschillende decreten op een specifieke manier ingebed in de bamastructuur van het hoger onderwijs. Binnen de decretale basis voor de erkenning als bachelor-na-bachelor baseert de opleiding de inhoud onder meer op de wet op het buitengewoon en geïntegreerd onderwijs (1970). Het voorontwerp van decreet betreffende leerzorg en de bijhorende memorie van toelichting bieden een belangrijk kader voor de toekomst van het buitengewoon onderwijs en de zorgbegeleiding in het gewoon onderwijs, zoals aan bod komt in het geïntegreerd onderwijs (GON) en inclusief onderwijs (ION). Beide onderwijssystemen worden in de leerzorgmatrix, beschreven in het ontwerpdecreet op leerzorg, in één kader samengebracht, waarbij aan elke leerling de leerzorg die hij nodig heeft, wordt aangeboden. Aan dit referentiekader refereert de opleiding expliciet. Het leerzorgkader is gelinkt aan wat de huidige en vorige Vlaamse onderwijsministers naar voor schuiven en aan de politieke onderhandelingen met de onderwijskoepels, de onderwijsvakbonden, de ouderverenigingen en het brede werkveld. De opleiding hanteert dit kader echter ook breder dan vanuit de politieke inkleuring. Het copromotorschap van de Arteveldehogeschool, samen met de Universiteit Antwerpen, in het onderzoek 'Praktijktest leerzorg' is daarbij cruciaal. De BNB-opleiding maakt ook gebruik van diverse internationale referentiekaders, zoals het inclusief onderwijs, en vergelijkt zich met verschillende Europese initiële bacheloropleidingen in het Onderwijs en vervolgoopleidingen, zoals een professionele masteropleiding in *Special education en/of in Special educational needs* (SEN), waar de specialisatie voor kinderen en jongeren met specifieke onderwijsbehoeften deel van uitmaakt.

Het was een bewuste keuze om voor de BNB BuO en ZRL een gezamenlijk competentieprofiel te ontwikkelen met het VVKHO-VVKBuO-competentieprofiel van de leraar buitengewoon onderwijs en het VVKHO-profiel van de interne zorgbegeleider als vertrekpunt, aangezien de noden van afgestudeerden van de beide opleidingen gelijklopend zijn, ondanks de toepassing in twee diverse contexten (respectievelijk het buitengewoon en het gewoon onderwijs). De onderwijskoepel VVKHO vertegenwoordigt het beroepenveld. De Arteveldehogeschool heeft er bovendien voor gekozen om voor de BNB BuO en de BNB ZRL één opleidingsteam te vormen, dat instaat voor de gezamenlijke competentieontwikkeling en de omzetting naar een opleidingsprogramma van de beide BNB's in het onderwijs. De opleiding kiest resoluut voor een concept dat ook vroeger al in het ingediende omvormingsdossier naar de BNB verdedigd werd naar de overheid, namelijk één BNB met twee verschillende afstudeerrichtingen. De opleiding vertrekt van de visie van een grote samenwerking tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs, met leerzorg als langetermijnperspectief en met sleutelwoorden als 'werken in team' en 'samenwerken met gezin en netwerken'. Handelingsgericht werken is de vertrekbasis en vindt toepassingen in de geëigende

context van de beide soorten onderwijs. Het realiseren van een synthese in leerzorgtrajecten in het BuO en het reflectief ervaringsleren, waarbij de praktijk ingebed is in een school, is wezenlijk voor de BNB BuO. Qua methodiek wordt voor de BNB BuO de nadruk gelegd op:

- handelingsgericht omgaan met verschillen in het BuO;
- interdisciplinair afstemmen en ondersteunen;
- van handelingsplanning tot handelingsplan.

De commissie heeft waardering voor de duidelijke profilering van de BNB BuO, die tot stand gekomen is in nauw overleg met het werkveld, namelijk een gemeenschappelijk denkkader, één continuüm van zorg voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en vanuit een visie die schoolontwikkeling in de brede zin nastreeft. De opleiding is er zich goed van bewust dat het leerzorgkader nog officieel moet worden ingevuld. Om die reden is een constante afstemming tussen de opleidingsdoelstellingen en de realiteit in het werkveld nodig.

Het motief en de kracht van de gemeenschappelijke stam van twee BNB-opleidingen met twee verschillende beroepsprofielen ligt volgens de opleiding bij het onderwijsveld zelf, waarvan de toekomst ligt in synergie tussen het gewoon onderwijs en het BuO. Mensen zullen dus de brug moeten kunnen slaan tussen beide werkvelden. De Arteveldehogeschool wil bijgevolg anticiperen op een toekomst die er nu nog niet is. Bovendien zijn de opleidingsverantwoordelijken van mening dat de verschillende contexten voor de beide BNB-opleidingen gevormd wordt door de differentiatie waarmee kinderen zorg nodig hebben. In de kern is er veel gelijkheid tussen beide opleidingen, zeker op het niveau van de competentie om gedrag te vertonen dat aangepast is aan de context die zich zal aandienen. Ten slotte is het rechtenperspectief van het kind, zoals dat in het VN-verdrag opgenomen is, in dit verband heel belangrijk.

De medewerking van het werkveld aan het curriculum van de BNB BuO is ontstaan vanuit de vroegere BO-cursus. De werking van de hogeschool heeft zich toegespitst op het reflecteren over wat men in het werkveld doet, samen met de lesgevers. Veel externe medewerkers die overdag een taak hadden in het BuO, hebben meegewerkt aan de uitwerking van de BNB BuO. Ook de verbreding van de doelgroepen werd gestimuleerd door het werkveld en werd doorgesproken op de opleidingsadviesraad (OAR). De Associatie Universiteit Gent (AUGent) zorgt voor expertisedeling en mentorenvorming via onder meer enkele associatieonderzoeksgroepen. Binnen de AUGent is ook het gemeenschappelijke referentiekader aan bod gekomen. De commissie heeft vastgesteld dat dit referentiekader voldoet aan het domeinspecifieke referentiekader van de commissie, dat hetzelfde is voor de BNB BuO en de BNB ZRL.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding ondersteunt de studenten in het ontwikkelen van de erkende eindcompetenties op de vijf competentievelden, zoals vermeld in facet 1.1. Om te groeien in deze competenties biedt de opleiding vijf leerlijnen aan (één voor elke competentie), die elk bestaan uit één of meerdere opleidingsonderdelen. Het betreft:

- de leerlinggerichte lijn;
- de planlijn of planmatige lijn;
- de teamlijn;
- de gezinslijn of gezinsgerichte lijn;
- de reflectielijn.

De manier waarop aan elk van de competenties gewerkt wordt in bepaalde opleidingsonderdelen gaf aanleiding tot het opstellen van een competentiematrix, waarin de leerlijnen en de vooropgestelde competentiegroei duidelijk worden. In die competentiematrix wordt ook bepaald tot op welk niveau de aan elk opleidingsonderdeel (OLOD) gerelateerde competenties worden verworven, en wordt de relatie tussen de opleidingsonderdelen en de competenties zichtbaar. In de competentiegids wordt voor de vijf competentievelden, elk met hun onderliggende competenties en competentieniveaus, uitgewerkt via welke bouwstenen de student ze ontwikkelt. De ECTS-fiches bevatten per opleidingsonderdeel de competentiegerichte doelstellingen op het vlak van kennis, vaardigheden en attitudes, en de bijhorende competenties en competentieniveaus.

Vanaf 2005 kreeg het curriculum vorm, vertrekkend van wat de maatschappij nodig heeft. Begrippen als 'inclusie' en 'ouderparticipatie' werden geconcretiseerd en uitgewerkt, en hierrond worden ervaringsdeskundigen uitgenodigd om een inbreng te komen doen.

De opleiding biedt een modeltraject aan, dat op twee manieren kan gevolgd worden: ofwel loopt het traject over vier semesters (avondonderwijs op woensdag en donderdag, en praktijk op de eigen school voor BuO), ofwel kiezen studenten voor een voltijds traject, dat loopt over twee semesters (duaal onderwijs met avondonderwijs en dagonderwijs, aangevuld met praktijk in een door de opleiding geselecteerde opleidingsschool). De praktijk van het voltijdse traject vindt plaats op maandag, dinsdag en woensdagvoormiddag (2,5 dagen per week). Beide trajecten zijn gebaseerd op dezelfde opleidingsonderdelen, kennen dezelfde inhouden en doelstellingen, en richten zich op dezelfde eindcompetenties, hanteren dezelfde werkvormen en beoordelingsvormen, baseren zich op dezelfde praktijkopdrachten, ondersteund door een mentor in de school, en ze werken met dezelfde verantwoordelijken van opleidingsonderdelen en lesgevers. Wat de beide trajecten onderscheidt, is vooral de opeenvolging van opleidingsonderdelen in de tijd en de duur

van het traject. De visie achter het duaal leren is dat de beste manier om de job te leren, erin bestaat om ondergedompeld te worden in de realiteit, waarbij de mentor de coach en begeleider is.

In het modeltraject wordt gestart met de inleidende, gemeenschappelijke opleidingsonderdelen 'Leerzorg', 'Werken volgens plan' en 'Werken in team'. Leerzorg en handelingsgericht werken, worden daarin aangeboden als basiskaders voor het omgaan met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Deze opleidingsonderdelen worden gemeenschappelijk georganiseerd voor alle studenten van de beide BNB's in het onderwijs, en ze vormen de start van de leerlinggerichte lijn, de planlijn en de teamlijn. Vertrekkend van de leerzorgvisie in een continuüm van zorg, gaan de studenten van de BNB BuO en van de BNB ZRL 'samenwerkend' van elkaar leren in het omgaan met kinderen met specifieke onderwijsbehoeften en hun omgeving. In de tweede helft van de opleiding situeert zich nog het gemeenschappelijke opleidingsonderdeel 'Samenwerken met gezin en netwerken', waarmee de gezinslijn vorm krijgt. Vanuit de drie gemeenschappelijke inleidende opleidingsonderdelen verdiept de student zich in drie specifieke opleidingsonderdelen, in lijn met de gekozen BNB. Die sluiten dus nauw aan bij de praktijk in de werkcontext van buitengewoon onderwijs. Het betreft de opleidingsonderdelen 'Handelingsgericht omgaan met verschillen in het BuO', 'Van handelingsplanning tot handelingsplan' en ten slotte 'Interdisciplinair afstemmen en ondersteunen'. In de voornoemde vier leerlijnen krijgen studenten inhoudelijke input, die ze telkens toetsen aan eigen praktijkvoorbeelden in een school in het werkveld. Elk opleidingsonderdeel omvat immers praktijkopdrachten.

De vijfde leerlijn, de reflectielijn, voegt inhoudelijk gezien geen nieuwe denkkaders toe. Wel bouwt deze leerlijn verder op kaders rond reflecteren uit de initiële bacheloropleidingen, met name de reflectiekring van Korthagen en de leerstijlen van Kolb. In de supervisie brengen studenten hun persoonlijke werkzorgen naar voor in een kleine supervisiegroep. Onder begeleiding van een daartoe opgeleide supervisor leren ze systematisch en diepgaand reflecteren over eigen leervragen en die van hun medestudenten in het opleidingsonderdeel Supervisie. In de avondtrajecten maken studenten vanuit hun supervisiegroep de overgang naar reflectief ervaringsleren via intervisie. Het voltijdse traject (door de opleiding duaal traject genoemd) doet aan reflectief ervaringsleren aan de hand van de wekelijkse begeleidingsgesprekken met de daartoe opgeleide mentor in de opleidingsschool.

De vijf leerlijnen van het modeltraject ondersteunen de competentiegroei met expliciete kansen voor toepassing in complexe, reële praktijksituaties. Het groeiproces mondt uit in het opleidingsonderdeel 'Leerzorgtrajecten realiseren', waarin de student alle verworven kennis, vaardigheden en attitudes integreert in een leerzorgtraject met één kind of een groep leerlingen in de eigen school. In dit opleidingsonderdeel, dat als bachelorproef wordt opgevat, kan ook op schoolniveau aan schoolontwikkeling worden gewerkt.

De inhoud van de opleidingsonderdelen richten zich op het BuO in de brede zin, waarbij aandacht voor didactische en pedagogische vaardigheden hand in hand gaan met dienstbare inzichten uit psychologische en medische kaders. In lijn met de uitgeschreven onderwijsvisie voor de BNB streeft het opleidingsteam ernaar om de kennis in te brengen die op dat moment relevant is in de context waarin de student zich bevindt, omdat dan veel betere resultaten geboekt worden. Een student is immers dan in staat om de probleemstelling te analyseren en zichzelf te sturen. De supervisor helpt de studenten om de aangereikte kennis te kunnen benutten, en aan hem worden dus heel hoge eisen qua expertiseniveau gesteld.

Hoewel de Arteveldehogeschool twee BNB-opleidingen in het onderwijs aanbiedt, namelijk de BNB BuO en de BNB ZRL, blijven de opleidingsverantwoordelijken voorstander van één BNB met twee afstudeerrichtingen, zoals ze dat ook steeds in alle officiële communicatie onderbouwd

hebben. De opleiding wil steeds kunnen refereren naar de praktijksituatie, waarbij ze veel waarde hecht aan reflectie en actie in alle opleidingsonderdelen. In de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen worden referentiekaders aangereikt die gelden voor de twee BNB-opleidingen. Het opleidingsteam verdedigt sterk de gemeenschappelijke stam van de beide BNB-opleidingen, en stelt de supervisiegroepen gemengd samen met studenten uit het gewoon en het buitengewoon onderwijs, zodat ze maximaal van elkaar kunnen leren. Keuzeopleidingsonderdelen laten de studenten kiezen voor een aanpak vanuit verschillende denkkaders. De opleiding vertrekt van de beginsituatie van de student: studenten moeten voedsel kunnen vinden in de referentiekaders die worden aangeboden. Supervisie en intervisie worden gehanteerd als specifieke methodieken van de praktijkbegeleiding in de verschillende opleidingsonderdelen. De leerbehoeften moeten gerealiseerd worden, vandaar dat wordt gewerkt met leergroepen. De evaluatie wordt gezien als formatief. Samen met de individuele feedback betekent die evaluatie een verder leermoment. Ten slotte is de individuele feedback van de studenten altijd heel belangrijk als element van interne kwaliteitszorg.

In 2008–2009 ontwikkelde de opleiding, in overleg met de opleidingsraad en de opleidingsadviesraad een specifiek traject voor studenten zonder lerarendiploma die in het BuO werken. In die scholen worden nu functies opgenomen die vroeger door het Psycho-Medisch-Sociaal centrum (PMS) Buitengewoon onderwijs (nu CLB) werden verzorgd – bijvoorbeeld langdurige individuele leerlingbegeleiding en ouderbegeleiding. Studenten met een sociaal-agogisch, psychologisch of (ortho)pedagogisch diploma en praktijkleerkrachten beroepsgerichte vorming (BGV) krijgen via een extra opleidingsonderdeel van vier studiepunten de basis mee van didactiek en klasmanagement. Zelfs als de afgestudeerden later aan de slag gaan als bijvoorbeeld logopedist en niet in het onderwijs terecht komen, is de opleiding nog zinvol, omdat ze beter met de collega's in de school kunnen communiceren rond ontwikkelingsdoelen of het werken met groepen. De opleiding spreekt enthousiast over de verbreding van de instroom, waardoor andere dan pedagogische diploma's toegelaten worden. De commissie drukt de zorg uit dat de verbreding (door de diverse instroom) niet ten koste zou gaan van de verdieping in de opleiding.

De commissie stelt een grote dynamiek vast bij het opleidingsteam om het curriculum bij te sturen, door heroriëntering van opleidingsonderdelen en door wijziging van bepaalde accenten, met de bedoeling voortdurend in te spelen op de behoeften die geformuleerd worden vanuit het beroepenveld. Alle ingrepen aan het curriculum worden op voorhand getoetst op de opleidingsraad en de OAR. De noden tot bijsturing worden geïnventariseerd in de wekelijkse vergaderingen van het opleidingsteam. Het opleidingsteam houdt bij dit alles rekening met de evaluaties van de opleidingsonderdelen door de studenten, zowel op papier als digitaal, als in de opleidingsraad. Het clusteroverleg biedt de opleidingsonderdeelverantwoordelijken kansen om curriculumwijzigingen voor te bereiden, en samen na te denken over mogelijke concretisering en gevolgen. Per opleidingsonderdeel wordt een opleidingsonderdeelteam (OLOD-team) gevormd, bestaande uit één of meer leden van het opleidingsteam (waaronder de opleidingsonderdeelverantwoordelijke) en uit gastsprekers (externe medewerkers). Dit team staat in voor de realisatie van het opleidingsonderdeel.

De komende academiejaren wil de opleiding de competentiegerichte doelstellingen als bouwstenen van de diverse opleidingsonderdelen actualiseren. In het opleidingsplan en de bijhorende kwaliteitsplannen wordt een fasering uitgetekend voor het actualiseren van de opleidingsonderdelen per leerlijn.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding werkt met een kleine kern van vaste personeelsleden, aangevuld met een groot aantal externe medewerkers (ongeveer 150 voor de twee BNB's samen). De studenten en de oud-studenten geven aan dat de vele gastsprekers die uitgenodigd worden om een specifiek onderwerp nader toe te lichten, een sterk punt van hun opleiding zijn, omdat de lessen vaak heel inspirerend werken, bijvoorbeeld de lessen over leerstoornissen.

De beroepspraktijk neemt in het opleidingsprogramma een centrale plaats in. Praktijk is het geheel van activiteiten die een student vervult binnen de context van zijn school, gericht op de doelen van het opleidingsonderdeel waarvoor de student is ingeschreven. De activiteiten betreffen het observeren, het actief participeren en het realiseren van initiatieven in de praktijk. De praktijkschool is ofwel de eigen school – indien de student, ingeschreven in het avondtraject, tewerkgesteld is in een school – ofwel is het een school waar de student als vrijwilliger praktijk mag lopen in functie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Een volume van (minimum) zeven uur praktijk per week op een school geldt voor alle studenten die het avondtraject volgen en die niet in het BuO werken, ongeacht of ze al dan niet eerder een pedagogisch diploma behaald hebben. De student vraagt aan de directie wie als mentor kan fungeren. Het kiezen van een mentor gebeurt in overleg met de student en de directie, en desgevallend de verantwoordelijke voor het mentoraat in de school (soms trajectmentor genoemd). Naargelang de praktijkopdrachten kan de student zich richten tot de verantwoordelijke voor mentoraat in de school of tot een andere collega, bijvoorbeeld een klasmentor, een interne en/of externe medewerker in de scholengemeenschap of in het CLB, die hem kan coachen bij bepaalde praktijkopdrachten. Dit gebeurt liefst in overleg met de directie en de trajectmentor, aan de hand van het profiel van de mentor (de praktijkgids bevat een bijlage rond de rol van directie en mentor in de praktijk). De mentor neemt de rol op van een deskundige collega die de student begeleiding en ondersteuning biedt bij de realisatie van zijn leerdoelen in de praktijk. De mentor helpt een leeromgeving voor de opleidingsdoelen te creëren, geeft waar nodig aanvangsbegeleiding en informatie over de school, voorziet coaching en geeft de student de nodige (begeleidings)feedback.

In het voltijdse traject loopt de student 2,5 dagen praktijk in een school voor buitengewoon basis- of secundair onderwijs die door de opleiding is geselecteerd als opleidingspartner. Het opleidingsteam staat in voor de prospectie en werving van opleidingsscholen, vanuit het profiel van de opleidingsschool, waarvoor criteria zijn uitgeschreven. De directie van de opleidingsschool wijst de mentor(en) aan op basis van het profiel van de mentor en van de student in de duale leerroute. Deze profielen bevinden zich in de opleidingsgids. De student krijgt voor zijn praktijk begeleiding van een mentor in de school (met wekelijks een gesprek van één uur). De rol van de mentor is uitgebreider dan deze in het avondtraject: hij vervult de rol van medeopleider van de student op de werkplek, in het bijzonder op het vlak van (ortho)didactiek, klasmanagement en handelingsplanning.

De opleiding voorziet geen afzonderlijke stageperiode. Voor elk opleidingsonderdeel worden de duale principes (een combinatie van theorie en praktijk) toegepast en krijgt de student praktijkopdrachten die worden uitgevoerd in de praktijkschool. De opleiding waarborgt, onder meer dankzij de selectie van haar opleidingsscholen, een krachtige leeromgeving van de student. De verschillende praktijkopdrachten zijn breed gesteld, omdat de invulling heel verschillend kan zijn, maar ze zijn volgens de commissie en de studenten duidelijk uitgeschreven in een praktijkgids. Begeleiding gebeurt door de mentor op de (praktijk)school en door een trajectcoach van de opleiding. Ook de verantwoordelijke voor elk opleidingsonderdeel en de supervisor ondersteunen de student. De opleidingsscholen en de scholen waar de praktijk plaatsvindt, kennen de beoordelingscriteria voor de praktijkopdrachten maar moeten zelf geen beoordeling uitspreken. De mate waarin de student competenties verworven heeft in de praktijk en de mate waarin hij in de praktijk bepaalde activiteiten gerealiseerd heeft, spelen bij de beoordeling een belangrijke rol. Op basis van hun praktijkervaring geven studenten elkaar feedback tijdens intervisiegesprekken. De student kan in de keuzesessies en de keuzeopleidingsonderdelen opteren voor onderwerpen die aansluiten bij zijn beroepspraktijk of kennis nemen van nieuwe ontwikkelingen in het beroepenveld. In het opleidingsteam zit een groot aantal medewerkers die deeltijds in het werkveld staan. Op die manier ontstaat een expertise-inbreng in de opleiding en kan het curriculum op het werkveld worden afgestemd. De studenten en de oud-studenten die met de commissie in gesprek gingen, geven aan dat de beoordelingscriteria op competentieniveau geformuleerd worden. Ze vinden die duidelijk terug in de competentiegids, en beschouwen die als een uitstekend instrument bij hun competentieontwikkeling tijdens hun hele studietraject.

Het programma van de BNB is afgestemd op de internationale ontwikkelingen. Tussen 2001 en 2004 realiseerde de opleiding twee European Intensive programs (IP's). De inhoud van het IP 'Inclusive education: a long and winding road', gericht op nieuwere rollen van onderwijsmedewerkers in het inclusief onderwijs, vormden een belangrijk aandachtspunt bij de curriculumontwikkeling in de periode 2005–2010. Onder meer de opleidingsonderdelen Leerzorg, Samenwerken met gezin en netwerken en Interdisciplinair afstemmen en ondersteunen hebben specifiek aandacht voor inclusief onderwijs, en de rol die diverse onderwijsmedewerkers daarin kunnen vervullen ten aanzien van de leerling en zijn gezin. Gerelateerd aan de inhoud van het IP 'Social skills' gaven twee medewerkers van de opleiding jarenlang bijscholing aan een vormingsinstituut van de universiteit van Lyon, en in een scholengroep rond sociale en communicatievaardigheden. De 'axenroos' werd zo in vele Franse scholen geïmplementeerd, en er werden trainers gevormd. De opleiding nam in 2004–2005 ook deel aan het Interreg-project 'Linker'. Het project legde linken tussen ouders en school, en tussen school en andere welzijns- en gezondheidsvoorzieningen. Via dit project leerde de opleiding het kader van Handelingsgerichte diagnostiek (HGD) en Handelingsgericht werken (HGW) kennen. Samen met de CLB-partners blijft de opleiding ook nu nog een belangrijke rol spelen in de Vlaamse netoverschrijdende stuurgroep HGD/HGW om de denk-kaders van internationale Nederlandse experts om te zetten naar de Vlaamse onderwijssituatie. Sinds 2005 is de module rond *Inclusive education* ingebed in het programma 'Bridges in education', georganiseerd door de BNB en de initiële lerarenopleidingen van de hogeschool. De BNB BuO is voortdurend bezig met de implementatie van wat in Europa beweegt rond inclusie via de Europese partners van dit programma. De ngo EASPD (*European Association of Service providers for Persons with Disabilities*) is in dit verband een belangrijke stakeholder.

Studenten van het voltijdse traject buitengewoon onderwijs en een medewerker van de opleiding namen tussen 2008 en 2010 deel aan het IP 'Interdisciplinary course on Intercultural Competences', waarvan de inhoud aansluit bij het opleidingsonderdeel Handelingsgericht omgaan met verschillen. Op het moment van de visitatie loopt een 'Kortdurend Opleidingsinitiatief' (KOI) over *Quality in education*. Studenten van de opleiding kregen in 2009–2010 ook de kans om deel te nemen aan een Grundtvig-project 'SWANN' van de bachelor in het Onderwijs: Secundair onderwijs. Ondanks al deze voorbeelden stelt de opleiding dat het moeilijk is om studenten BNB aan

internationale projecten te laten deelnemen, omwille van de vaak zware combinatie van studie met werk en/of gezin. Het opleidingsteam wil aan studenten veel kansen geven en onderzoekt de mogelijkheid om Intensive programs (IP) aan te bieden. De opleiding weet dat Comenius-projecten door de schooldirecties weinig bekend worden gemaakt aan hun medewerkers, en wil daar in de toekomst extra aandacht aan besteden. De commissie heeft waardering voor de internationale oriëntering van de BNB BuO, en moedigt de opleiding aan om kansen te blijven geven aan de mobiliteit van studenten en medewerkers.

De opleiding neemt deel aan verschillende projecten van toegepast onderzoek, waarvan de resultaten ingebed werden in de inhoud van de opleidingsonderdelen uit het programma van de BNB BuO. De commissie heeft waardering voor de visie van de dienst Onderzoek en dienstverlening, waar de opleiding zich ook bij aansluit, en die ook naar de toekomst mogelijkheden biedt voor intense samenwerking tussen de scholen en de (initiële) lerarenopleidingen, zoals dat gebeurt in het project rond draagkracht. Daarnaast worden studenten aangemoedigd om zelf toegepast onderzoek te doen dat bijdraagt aan de schoolontwikkeling in hun praktijkschool. Dit gebeurt het meest expliciet in het opleidingsonderdeel 'Leerzorgtrajecten realiseren buitengewoon onderwijs', waarin de student zijn bachelorproef realiseert. In dit opleidingsonderdeel van zeven studiepunten krijgen studenten de kans om alle bouwstenen van de opleiding te integreren in een praktijkrealisatie in de school. De studenten ontwikkelen en realiseren immers een kwaliteitsvol leerzorgtraject voor één kind/jongere met specifieke onderwijsbehoeften, een groep kinderen/jongeren of de school en ondersteunen daarmee extra hun verbondenheid met het werkveld. Ze kiezen het onderwerp van hun bachelorproef op basis van de noden van de school, liefst in samenspraak met de directie. Wanneer de studenten een onderwerp indienen bij de BNB-opleiding wordt nagegaan of dit haalbaar is binnen de rol die de student in de school heeft. De studenten worden verdeeld op basis van de praktijkcontext, en de coaches worden toegewezen op basis van die praktijkcontext. De rol van de coach is niet zo erg gebonden aan de inhoudelijke kennis, maar hij heeft wel kennis over processen. De studenten ondernemen in hun praktijk doelgerichte acties en interventies vanuit een verruimde visie en theoretische achtergrond, zoals ze die hebben opgebouwd in de eerdere opleidingsonderdelen (aangetoond in eerdere beoordelingstaken). Dit sluit qua concept aan bij de ideeën van een ontwikkelingsportfolio, waarin de student getuigt van zijn ontwikkelingsproces in het komen tot een integratie van opgedane inzichten in een praktijkrealisatie. Het wetenschappelijk onderbouwen vormt daarbij volgens de begeleiders van de bachelorproeven een uitdaging.

Sinds 2009–2010 werd het eindwerk omgevormd naar een bachelorproef. Dat omvormingsproces is volgens de commissie nog niet helemaal voltooid: het niveau van de bachelorproeven kan nog verhogen, en onder meer de probleemstelling, de bronvermelding en de lay-out kunnen nog verbeterd worden. De commissie raadt de opleiding aan om het concept van de bachelorproef nog beter uit te schrijven. De alumni die met de commissie in gesprek gingen, benadrukken dat het belangrijk is dat hun bachelorproef een praktische waarde heeft en later nuttig kan gebruikt worden in een school. Als voorbeeld wordt het gemotiveerd verslag over de proeftuinwerking (tijdelijke projecten, ondersteund door de overheid, in het kader van onderwijsinnovatie) aangehaald, die ontwikkeld werd voor het secundair onderwijs.

Studenten die bij de instap geen lerarendiploma hebben, volgen tijdens hun hele opleiding het specifieke opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs' (vier studiepunten). In dit opleidingsonderdeel staan klasmanagement en didactiek als basiscompetenties van de leraar centraal. Het jargon uit de onderwijswereld wordt aangereikt, zodat alle medewerkers uit het BuO goed met elkaar zouden kunnen communiceren. Anders dan bij de meeste andere opleidingsonderdelen maakt, naast een bachelorproef en een mondelinge presentatie, ook 'de feedback op de praktijk' rechtstreeks deel uit van de beoordeling van dit opleidingsonderdeel. De lesgever die dit opleidingsonderdeel verzorgt, is tevens mentor in het BuSO.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om het concept van de bachelorproef nog beter uit te schrijven.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De sequentiële opbouw in de competenties, die binnen elk van de vijf leerlijnen (zoals vermeld in facet 2.1) wordt aangegeven, is zichtbaar in de competentiematrix en de competentiegids. Daarin staat voor elke competentie immers aangeduid in welke opeenvolgende opleidingsonderdelen ze wordt gerealiseerd, inclusief het competentieniveau waarop dit gebeurt.

Studenten en lesgevers krijgen zo zicht op de kennis, vaardigheden en attitudes die aan het eind van elk opleidingsonderdeel verwacht worden. Dit geeft de samenhang aan tussen de opleidingsonderdelen, alsook hoe opleidingsonderdelen verder bouwen op elders in het opleidingstraject aangeboden bouwstenen. Studenten krijgen de competentiegids tijdens de introductielessen om hun competenties in te schatten, en kunnen hem doorheen hun verdere traject gebruiken om stil te staan bij hun competentieontwikkeling. De commissie stelt vast dat de theorie en de praktijk voor elk opleidingsonderdeel goed met elkaar in overeenstemming zijn.

Om de kansen op flexibilisering te optimaliseren, heeft de opleiding ervoor gekozen om slechts minimaal volgtijdelijkheid tussen opleidingsonderdelen in te bouwen. Volgtijdelijkheid betekent dat een student zich pas kan inschrijven voor een opleidingsonderdeel als hij een ander opleidingsonderdeel gevolgd heeft, of ervoor geslaagd is. De opleiding heeft enkel volgtijdelijkheid ingebouwd voor het opleidingsonderdeel 'Leerzorgtrajecten realiseren'. De student kan zich pas inschrijven voor dit opleidingsonderdeel als hij ook het opleidingsonderdeel 'Van handelingsplanning tot handelingsplan' gevolgd heeft. Om een leerzorgtraject te kunnen realiseren in een bachelorproef heeft de student immers de inhouden rond planmatig werken nodig.

De commissie is van mening dat het gemeenschappelijke traject voor de studenten van beide leerroutes (voltijds traject en avondtraject) logisch opgebouwd is. Opleidingsonderdelen die apart aangeboden worden voor studenten van het voltijdse modeltraject, beogen exact dezelfde competenties en doelstellingen als in het avondtraject. Ze worden door dezelfde opleidingsonderdeleverantwoordelijke ontwikkeld en beheerd. Deze verantwoordelijken bewaken overigens de samenhang van het programma via het regelmatig gehouden clusteroverleg. Die opleidingsonderdelen kennen soms een andere volgorde in de tijd in beide trajecten, omdat het om een traject over twee of over vier semesters gaat. Differentiatie in het programma gebeurt aan de hand van een aantal keuzemodules voor verschillende opleidingsonderdelen. Die modules kunnen per academiejaar aangepast worden aan de instroom, en zijn bijgevolg afgestemd op de praktijk van de studenten, maar de samenhang komt er niet door in het gedrang. De studenten kunnen hun keuze steeds met hun trajectcoach bespreken, zodat die het beste aansluit bij zijn interesses, praktijk of eerdere ervaringen. De studenten en de oud-studenten die met de commissie in gesprek gingen, vragen dat de verschillende keuzemogelijkheden nog duidelijker worden toegelicht via een korte beschrijving, zodat ze nog beter hun keuze kunnen maken. Doordat studenten niet alleen in september maar ook bij de start van het tweede semester kunnen instappen, wordt de volgorde van sommige opleidingsonderdelen wel gewijzigd.

Specifiek voor de studenten zonder lerarendiploma heeft de opleiding een gedifferentieerd traject uitgewerkt. De studenten volgen niet alleen in semester 1 een extra opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs', dat hen helpt te compenseren voor het feit dat zij de basiscompetenties van de leraar niet hebben verworven. In de keuzesessies is er specifiek aandacht voor de eerder verworven competenties van deze doelgroep.

Een aantal studenten die de opleiding hebben afgerond, is geïnteresseerd om nog een tweede bachelor-na bachelor-in het Onderwijs te volgen. Gezien de vele gemeenschappelijke opleidingsonderdelen met vrijstelling kunnen studenten na de BNB BuO de BNB ZRL volgen in een traject van twee semesters. Ook tijdens het traject is overstappen van de ene BNB naar de andere relatief soepel mogelijk, zeker na semester één. Dit is vooral interessant voor studenten die tijdens hun traject van werk veranderen, en voor studenten die een functie uitoefenen waarvoor zij zich zowel willen professionaliseren voor het gewoon als het buitengewoon onderwijs, bijvoorbeeld GON- en ION-begeleiders.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het BNB-programma omvat 60 studiepunten en wordt aangeboden in een voltijds traject over één academiejaar en een deeltijds traject, gespreid over twee academiejaren. De eerste schijf (eerste academiejaar) van het deeltijdse traject omvat 33 studiepunten; de tweede schijf (tweede academiejaar) omvat 27 studiepunten). De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van de BNB.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Sinds 2008–2009 laat de opleiding de studenten hun studielast inschatten via de onlinestudietijdmeting. De handleiding die centraal voor de hele hogeschool opgesteld werd, laat de opleiding toe om de studietijdmeting zelf te organiseren, met de steun van de dienst Onderwijsontwikkeling en

internationalisering. In 2009–2010 werd voor alle opleidingsonderdelen een meting uitgevoerd. De resultaten van het eerste semester 2009–2010 werden besproken in de opleidingsraad (met de studenten en de lesgevers) en de opleidingsadviesraad (met studenten, lesgevers, oud-studenten, vertegenwoordigers van mentoren, directies en breder werkveld). In semester één was het algemene besluit dat de gemeten studielast per opleidingsonderdeel ongeveer één studiepunten lager ligt dan de begrote studielast. In het tweede semester 2009–2010 bleek de gemeten studietijd voor de meeste onderdelen vrij gelijkaardig aan de begrote studielast. De opleiding geeft aan dat de studietijdmetingen op het ogenblik van de visitatie nog in de beginfase staan, maar toch werden in 2009–2010 al acties ondernomen toen bleek dat de studenten het onderscheid tussen uren 'stage', uren 'taken in zelfstudie' en uren 'zelfstudie' moeilijk konden maken. De opleiding ontwikkelde daarom een praktijkgids en praktijkopdrachten per opleidingsonderdeel om de verwachtingen voor de voorziene uren praktijk te verhelderen. Na de eerste meetresultaten gebeurden in 2010–2011 enkele bijstellingen, bijvoorbeeld een verhoging van de taken voor de praktijkopdrachten of een wijziging in de studiepunten. Zo werden de studiepunten voor 'Supervisie' verhoogd van drie naar vijf. De commissie verneemt van de studenten dat ze er niet van op de hoogte zijn dat ze het jaar nadien hun tijdsbesteding voor hun studie zullen moeten opgeven. De commissie raadt de opleiding daarom aan om, in samenwerking met de dienst Kwaliteitszorg en de dienst Onderwijsontwikkeling en Internationalisering, meer transparantie bij de metingen te voorzien, teneinde het belang van studietijdmetingen in relatie met de studeerbaarheid van het programma te beklemtonen.

Studeerbaarheid hangt echter niet alleen af van het aantal uren dat de student aan onderwijs en studie besteedt, maar ook van de opeenvolging van opleidingsonderdelen, het uurrooster, het studiemateriaal, de onderwijskwaliteit en de onderwijsorganisatie. Mogelijke studiebelemmerende factoren die soms zorgen voor een bijkomende studielast zijn het aantal opdrachten of piekmomenten door onvoldoende spreiding van de studielast. De studenten in de BNB combineren studeren met werken of met een intensieve vorm van vrijwillige praktijk in een school, en daarnaast ook vaak met een gezin. Dat maakt het afwerken van alle lessen en beoordelingstaken binnen het modeltraject soms minder vanzelfsprekend. De opleiding tracht daarom de opdrachten en taken voor de opleidingsonderdelen al aan de studenten te bezorgen bij de start van een opleidingsonderdeel, zodat zij het verwerken ervan kunnen spreiden over het semester.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan het belang van studiemetingen bij de studenten te beklemtonen als een van de instrumenten om de studeerbaarheid van het programma in kaart te brengen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals al in facet 1.1 vermeld, heeft de commissie vastgesteld dat het didactische concept van de BNB-opleiding in lijn is met de geformuleerde doelstellingen. De ontwikkeling van een competentiegericht curriculum houdt volgens de opleiding ook de afstemming in van de onderwijs-

werkvormen en de leermiddelen. De dienst Onderwijsontwikkeling en internationalisering van de hogeschool zorgt voor procesbegeleiding van de opleidingen en ontwikkelde het instrument 'CoWeb' (Competentiegerichte onderwijsvormen en beoordelingsvormen), dat de opleiding en de lesgever kan ondersteunen bij het selecteren van de meest geschikte werkvormen en evaluatievormen in de context van de opleiding.

De commissie stelt vast dat de opleiding gebruikmaakt van een uitgebreide mix van didactische werkvormen. Daarbij worden aspecten van interactief samenwerkend leren, kennisonderwijs, probleemgestuurd onderwijs, duaal onderwijs en werkplekleren gecombineerd. De BNB BuO wordt gekenmerkt door een sterke interactieve inslag met relatief weinig hoorcolleges. Wel wordt om organisatorische redenen de eerste les van elk opleidingsonderdeel aan de volledige groep gegeven. De opleiding maakt gebruik van verschillende groepeeringsvormen, zoals leergroepen en supervisie- en intervisiesessies. In leergroepen reflecteren de studenten over hun leerproces en hun leertraject, gelinkt aan de eigen praktijk. Dit wordt gecoacht door de trajectcoach. De leergroepfunctie heeft tot doel:

- de leerinhouden te verwerken, met vertaalslag naar de eigen praktijk
- een reflectie mogelijk te maken over het persoonlijke leerproces
- het eigen leren in handen te nemen
- bevordering van een 'nestgevoel' in een herkenbare, vertrouwde groep

Leergroepen zijn soms homogeen, soms gedifferentieerd samengesteld, afhankelijk van het opleidingsonderdeel. Zo wordt voor 'Handelingsgericht omgaan met verschillen in het BuO' een verschillend aanbod gecreëerd, al naargelang de vooropleiding van de studenten. Supervisie- en intervisiesessies zijn gericht op reflectief ervaringsleren in een kleine groep met een achtal studenten BNB BuO of ZRL met diverse achtergronden (lerarenopleiding Kleuter-, Lager en Secundair onderwijs) en van verschillend niveau, onder begeleiding van een daartoe speciaal opgeleide supervisor. De diversiteit van de instroom wordt maximaal benut als mogelijkheid om de leeransen voor de studenten te kunnen verhogen. Door studenten samen te zetten, kunnen ze referentiekaders samen delen en leren ze effectief ook samenwerken. De opleiding verwoordt het als: 'de kracht van structuur is groter dan de kracht van cultuur'.

De commissie heeft vastgesteld dat supervisie en intervisie sterk uitgebouwd zijn, zeker in het voltijdse traject. Bovendien worden de supervisors bijna altijd uit het werkveld zelf gerekruteerd: het gaat om contractuele personeelsleden met een eerder kleine opdracht in de opleiding, die voornamelijk in het buitengewoon onderwijs werken en de supervisorsopleiding aan de hogeschool hebben gevolgd.

Er zijn weinig hoorcolleges waar de studenten uit de BNB BuO en ZRL samenzitten. Het gebeurt wel dat toelichting gegeven wordt over de keuzesessies bij een bepaald opleidingsonderdeel, maar de studenten vinden het les volgen in grote groepen niet zo goed, ook al omdat studenten uit de BNB ZRL de studie volgen uit eigen interesse.

De opleiding geeft de studenten onmiddellijk na hun inschrijving toegang tot de elektronische leeromgeving DiLeAhs (digitale leeromgeving van de Arteveldehogeschool), waar ze de overkoepelende digitale cursus 'opleidingsinformatie' vinden. Daarin kunnen studenten onder meer hun praktijkgegevens aan de opleiding bezorgen, het keuzeaanbod raadplegen, keuzes doorgeven aan de opleiding, aankondigingen terugvinden, de lokalenplanning raadplegen, de diverse gidsen consulteren en formele documenten downloaden. Voor elk van de opleidingsonderdelen biedt de opleiding ook een digitale cursus aan. Bij het begin van het academiejaar geeft de opdrachtgever Digitaal leren en ICT een introductie, zodat de studenten zich op alle nodige digitale cursussen inschrijven. Het digitale onderwijsmateriaal wordt intensief en divers gebruikt, en ondersteunt zowel het beperkte aantal uren contactonderwijs als het praktijkleren van de student. De student kan van op afstand zelf met de leerinhouden aan de slag.

De opleiding verkiest het gebruik van digitaal onderwijsmateriaal ook om praktische redenen. Cursusteksten die gedrukt dienen te worden, dienen immers maanden vooraf klaar te zijn, wanneer de opleiding nog geen zicht heeft op de praktijkknoden van de instromende studenten en het specifieke engagement van de externe lesgevers. De opleiding wil alle lesgevers de kans geven hun studiemateriaal af te stemmen op recente ontwikkelingen. Digitaal studiemateriaal kan tot vlak voor de start van de lessen online geplaatst worden en ook na de lessen nog aangevuld worden. Om de gebruiksvriendelijkheid te verhogen, hanteren alle opleidingsonderdeelverantwoordelijken een eenvormige structuur in de verschillende cursussen. Elke digitale cursus bevat informatie over het opleidingsonderdeel (met de ECTS-fiche), het eigenlijke studiemateriaal, informatie over de praktijk, alsook over de evaluatie. De commissie heeft het digitale cursusmateriaal kunnen raadplegen en stelt vast dat er kwaliteitsverschillen zijn voor wat de vorm van het studiemateriaal betreft. Soms beperkt de cursus zich tot hand-outs of slides van een PowerPoint-presentatie. De commissie is van mening dat de cursussen inhoudelijk voldoen: ze zijn erg actueel en bevatten vele verwijzingen naar relevant bronmateriaal. Tijdens de lesgeversvergaderingen zorgen de opleidingsonderdeelverantwoordelijken ervoor dat de lesgevers leren werken met de digitale leeromgeving, eventueel met ondersteuning van de opdrachtgever Digitaal leren en ICT. Op die manier kan het digitaal leren geoptimaliseerd worden en kan de leeromgeving worden uitgebreid. In de opleiding wordt ook een beperkt aantal handboeken gebruikt. De studenten vragen wel dat de handboeken vroeger op het jaar ter beschikking zouden worden gesteld.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om de handboeken vroeger op het jaar ter beschikking te stellen van de studenten.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het beoordelen van competenties bij studenten stelt nieuwe en andere eisen aan evalueren, namelijk minder gericht op memoriseren en reproduceren, en meer op het redeneren en het correcte gebruik van kennis, vaardigheden en attitudes om veelzijdige en complexe problemen te behandelen. Het gaat bij assessment over een voortdurende dialoog tussen de lesgever en de student tijdens het hele leerproces, in plaats van enkel bij de uiteindelijke resultaatscontrole. In de wijze waarop studenten worden beoordeeld, zit een aspect van kwaliteitsborging. Die beoordeling gebeurt volgens de principes van het volwassenenonderwijs. Het beoordelen van de praktijk gebeurt door de opleiding, niet door de mentor in kwestie. De mentor in de school waar de praktijk plaatsvindt, is geen beoordelaar maar een begeleider in het leerproces. De mentor dient wel twee keer per jaar feedback over de leerwinst van de student in, die de student digitaal aan de opleiding bezorgt. Voor de drie opleidingsonderdelen bij het begin van het modeltraject kiest de opleiding beoordelaars onder de medewerkers van het opleidingsteam of ex-medewerkers die het gehele opleidingsprogramma goed kennen. Ze kennen de studenten niet omdat ze noch lesgever, noch trajectcoach zijn. De opleiding zorgt er op die manier voor dat de beoordeling zo objectief mogelijk kan gebeuren. De student moet kunnen aantonen dat hij bepaalde dingen heeft uitgeprobeerd. Voor alle andere opleidingsonderdelen wordt een lesgever als beoordelaar ingeschakeld die de student kent van tijdens het leerproces.

In de BNB-opleiding zijn er geen eigenlijke examens. Voor elk opleidingsonderdeel worden een beoordelingstaak en een praktijktaak voorzien. Een beoordelingstaak is een schriftelijk ingediend rapport waarin de student de opgedane kennis, vaardigheden en attitudes en/of de bereikte competenties demonstreert. Per opleidingsonderdeel (OLOD) zijn de competenties die aan bod kunnen komen, opgelijst. De student kan zelf kiezen aan welke competentie hij specifiek wil werken. Hij dient dus vaak persoonlijke leerdoelen te formuleren voor zijn verdere opleidingstraject en ontwikkeling. Dit gebeurt vanuit een visie die aansluit bij persoonlijke ontwikkelingsplanning. Studenten mogen ook kleine groepen maken (leergroepen) om samen aan een project te werken. Op het einde van de opleiding moeten uiteraard wel alle beoogde competenties verworven zijn. Het opleidingsteam stelt duidelijk dat niet iedereen slaagt: de student moet namelijk voldoende scoren op de vijf basiscompetenties. De criteria omvatten dat de kennis niet alleen verworven moet zijn, maar ook effectief gebruikt wordt in de praktijkcontext. Het 'ECTS grading system' geldt als leidraad voor het beoordelen van de student en wordt omgezet in een numerieke quotering op twintig. Op die manier wordt de correlatie tussen een cijfer en de beoordelingscriteria zichtbaar en wordt die effectief toegepast.

De beoordelaar schrijft ten aanzien van elke student ook een individueel feedbackverslag bij de quotering van de praktijkopdrachten, waarin hij aangeeft waarom hij welke quotering krijgt, met oog voor sterktes en leerpunten. Indien de quotering en/of feedback verdere toelichting vraagt, richt de student zich rechtstreeks tot de opleidingsonderdeelverantwoordelijke en/of de trajectcoach.

De opleiding heeft een systeem (stappenplan) ontwikkeld om taken door verschillende mensen te laten beoordelen, en de gegeven quoteringen te delen met de studenten en de medebeoordelaars. Doorgaans gebeurt de beoordeling van een bachelorproef door drie mensen: het teamlid, de beoordelaar van het bachelorproef en de coach (met een adviserende stem). Het draaiboek 'Leerzorgtrajecten realiseren' fungeert als bachelorproefgids, en bevat de beoordelingscriteria en quoteringsregels voor de bachelorproef en de presentatie ervan. De commissie heeft hier waardering voor. De commissie is van mening dat de evaluatie van taken en praktijkopdrachten degelijk verloopt.

Op de vraag aan de gespreksgroep Kwaliteitszorg en onderwijsontwikkeling hoe de verhouding tussen kennis en praktijkervaring bewaakt wordt, en of dan gekozen wordt voor proces- of productevaluatie, verneemt de commissie dat door de aanwezige mix van beoordelingsvormen de onderliggende kennis moet kunnen worden onderzocht, aansluitend bij het onderwijsconcept. Binnen de Arteveldehogeschool wordt gewerkt aan een toetsbeleid in het kader van onderwijskwaliteitszorg, en in oktober 2011 wordt er zelfs een studiedag aan gewijd, waarop de rol van kenniselementen in het curriculum zal worden onderzocht. De beoordelingstaken worden momenteel gescreend. De opleiding vindt het alleszins belangrijk dat de resultaatevaluatie doelgericht moet zijn en geïnterpreteerd moet worden vanuit de referentiekaders. De commissie pleit voor een kritische analyse en reflectie op het huidige evaluatiebeleid/toetsbeleid, en beveelt – waar mogelijk en wenselijk – een grotere balans tussen proces- en productevaluatie/toetsing aan, zodat een grotere objectivering kan worden bekomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt – waar mogelijk en wenselijk – een grotere balans tussen proces- en productevaluatie en toetsing aan, zodat een grotere objectivering kan worden gerealiseerd.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor na bacheloropleiding.

BNB-opleidingen zijn in de regel slechts toegankelijk voor houders van een bachelordiploma. Voor de BNB's in het Onderwijs kunnen daarnaast ook alle personeelsleden in het onderwijs zich inschrijven, ook als zij geen eerste bachelordiploma hebben. Dat is bijvoorbeeld belangrijk voor de leraars Beroepsgerichte vorming (BGV) of Technisch adviseur (TA). Om tegemoet te komen aan de grote vraag naar flexibilisering vanwege afgestudeerden in de gezondheidszorg (logopedisten, ergotherapeuten, kinesisten) en het sociaal-agogisch werk (maatschappelijk werkers, Bachelors en Masters in de Orthopedagogiek en Psychologie) versoepelde de Arteveldehogeschool de toelatingsvoorwaarden vanaf het academiejaar 2008–2009, toen dit decretaal mogelijk werd gemaakt. Sindsdien kan iedereen zich inschrijven die houder is van een bachelor- of masterdiploma en/of die ingeschreven is als personeelslid van een school (tewerkstelling bij het departement Onderwijs voor minstens één uur). De opleiding vindt het een meerwaarde dat sinds enkele jaren andere diploma's instromen, hoewel in de scholen soms vooroordelen bestaan rond iemand die geen pedagogisch diploma heeft. De opleiding hoopt dat via de BNB een betere communicatie en een vlottere samenwerking tussen alle personeelsleden van een school kan tot stand komen.

Studenten met een diploma van Bachelor in het Onderwijs: Kleuter-, Lager, Secundair onderwijs of een specifieke lerarenopleiding hebben bij hun instroom al een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs om te beginnen werken als leraar algemene en sociale vorming (ASV) in het buitengewoon basis- en/of secundair onderwijs. Maar het diploma van de BNB wordt door veel schoolbesturen als een bewuste keuze voor het buitengewoon onderwijs beschouwd en als voorwaarde tot een vaste benoeming. Voor studenten zonder lerarendiploma van een geïntegreerde of een specifieke lerarenopleiding wordt het diploma van de BNB in het Onderwijs gelijkgesteld met een bewijs pedagogische bekwaamheid (BPB). Dat geeft hen na het afstuderen een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs met lesbevoegdheid in de vakken in het secundair onderwijs waarvoor zij de vakbekwaamheid verkrijgen via hun eerste bachelor- of masterdiploma, of via hun erkende nuttige ervaring. Net om die reden dienen deze studenten een extra opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs' te volgen. De studenten signaleren ook dat bij inschrijving niet voldoende werd benadrukt dat een BNB niet volstaat voor een benoeming in het buitengewoon kleuter- of lager onderwijs indien de student niet beschikt over een pedagogisch bachelordiploma. Diverse initiatieven van de hogeschool en de opleiding hebben de bedoeling uitgebreide informatie te verschaffen aan mogelijke kandidaat-studenten. Voorafgaand aan de inschrijving geeft de opleiding zowel via de website, via mail als persoonlijk tijdens de infodagen heel veel uitleg over de effecten van het diploma BNB Buitengewoon onderwijs. Voor de opleiding zijn de belangrijkste stakeholders voor het informeren van kandidaat-studenten die al in het onderwijs werken, de directies, men-

toren, pedagogische begeleiders, oud-studenten en de externe lesgevers in het brede werkveld. Voor de kandidaat-studenten die pas afstuderen, informeren vooral de verantwoordelijken voor uitstroom, trajectbeheer en trajectcoaching in de initiële bacheloropleidingen hun afstuderenden over de mogelijkheden om verder te studeren in de BNB. De opleiding mailt al deze stakeholders daarom jaarlijks enkele specifieke berichten die verwijzen naar de onlinefolders op de website. Via de maandelijkse digitale nieuwsbrief krijgen ook meer dan 4000 van deze stakeholders informatie over de infodagen, nieuwe folders, nieuwe trajecten of opleidingsonderdelen.

De opleiding vindt het noodzakelijk om goed in te spelen op doelgroepen die flexibele leerwegen nodig hebben. Via de EVK-procedure kunnen studenten die al een bachelor- of een masterdiploma behaald hebben, vrijstellingen aanvragen, en zij volgen dan een geïndividualiseerd studietraject. Toekenning van vrijstellingen op basis van EVC/EVK gebeurt via de trajectbeheerder. De opleiding kent geen typevrijstellingen: elk dossier wordt afzonderlijk bekeken. Drie instromende studenten behaalden vrijstellingen via een EVK-aanvraag. De EVC-procedure is omslachtig en werd nog maar één keer doorlopen.

In het academiejaar 2009–2010 schreven 151 studenten zich in voor de BNB BuO. Het gaat om 113 instromers en 38 doorstromers. Veertig instromers stapten in de eerste schijf van het modeltraject in, 52 studenten schreven zich in voor het voltijdse traject en negentien studenten volgden een persoonlijk deeltraject. De grootste groep instromers heeft als vooropleiding een bachelor in het Onderwijs, namelijk 45 studenten. Verder valt de zeer grote groep instromers op uit de bachelor in de Orthopedagogie, namelijk 28 studenten. Vijf studenten hebben geen vooropleiding hoger onderwijs maar zijn tewerkgesteld in het BuO. Het betreft leraars die BGV geven (bakkerij, schilderen, groenbeheer), en de hogeschool wil ze terdege voorbereiden op werken in het BuO, door ze een traject van 64 studiepunten te laten volgen. Het BNB-traject wordt in feite opgevat als een equivalent voor een specifieke lerarenopleiding. Veertig van de 250 studenten uit de beide BNB-opleidingen zijn niet in het bezit van een lerarendiploma. De hogeschool denkt aan de invoering van een performant digitaal studentvolgsysteem om gemakkelijker allerlei indicatoren te kunnen aanleveren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan het door de hogeschool ontwikkelde digitale studentvolgsysteem zo vlug mogelijk te implementeren in de opleiding.

Oordeel over onderwerp 2, programma: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	goed
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3	samenhang van het programma	goed
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Anders dan de meeste hogescholen kent de Arteveldehogeschool geen departementen, maar is ze gestructureerd in opleidingen (of clusters van opleidingen) en diensten. Aan het hoofd staat een opleidingsdirecteur, die samen met de opleidingscoördinator het opleidingsmanagementteam (OMT) vormt. Voor de gezamenlijke competentieontwikkeling in de beide BNB's in het Onderwijs staat één opleidingsteam (OT) in, bestaande uit het onderwijzend personeel (OP) en het administratief-technisch personeel (ATP) van de opleiding. Een belangrijke functie van het OT is informatiedoorstroming, zowel voor informatie uit beleids-, participatie- en overlegorganen van de opleiding en de hogeschool, als voor praktische informatie met betrekking tot de opleidingsorganisatie. Het opleidingsteam biedt tevens een reflectiekamer en een denktank voor het opleidingsbeleid. Gezien het relatief kleine OT (ongeveer tien personeelsleden), de gevarieerde verantwoordelijkheden van de medewerkers en de nood aan onderlinge afstemming vergadert het opleidingsteam wekelijks. Daarnaast werkt een ruime groep van externe medewerkers mee om de BNB verder vorm te geven.

Per opleidingsonderdeel wordt een opleidingsonderdeelteam (OLOD-team) gevormd, bestaande uit één of meer leden van het opleidingsteam en uit de hierbij betrokken gastsprekers (externe medewerkers). Eén van de leden functioneert als opleidingsonderdeelverantwoordelijke (OLOD-verantwoordelijke). Dit OLOD-team staat in voor de realisatie van het opleidingsonderdeel. De OLOD-verantwoordelijke staat in voor de coaching en de evaluatie van de externe medewerkers. Het personeel van de Arteveldehogeschool wordt ondersteund via opleidingsteambijeenkomsten, clusteroverleg en verschillende fora, die over de opleidingen heen en in samenwerking met de centrale diensten tot stand komen.

De commissie heeft waardering voor de gekozen besturingsfilosofie van de hogeschool, die ertoe leidt dat medewerkers zich betrokken voelen bij het beleid van de hogeschool, initiatief nemen, zich verantwoordelijk voelen en serieus genomen worden. De gedragen communicatie met korte lijnen valt op. De organisatiestructuur heeft een positieve invloed op de organisatiecultuur, die zorgt voor een stimulerende omgeving. In alle opleidingen van de hogeschool werd een raamwerk met functies en takenprofielen uitgewerkt. Mensen met dezelfde functie, tewerkgesteld in verschillende opleidingen, overleggen op gestructureerde wijze met elkaar in diverse fora.

Uit de gesprekken met het personeel krijgt de commissie een indruk van grote verbondenheid, niet alleen in de opleiding maar ook met de andere diensten en opleidingen in de hogeschool: er is sprake van een sterk 'Arteveldegevoel'. De commissie heeft loyale, betrokken en deskundige medewerkers ontmoet, die elkaar benaderen vanuit een groot mutueel respect. Het OT luistert naar elkaar en naar de studenten. De BNB BuO is een zorgopleiding, en de gerichtheid naar zorg passen de medewerkers ook toe in hun onderlinge functioneren (*teach what you preach*). De BNB's in het Onderwijs hebben de ambitie om iets te betekenen in het onderwijs, en ze willen werken vanuit de feedback van de scholen.

De hogeschool heeft een procedure voor werving en selectie van statutaire medewerkers opgesteld. Contractuele medewerkers worden op dezelfde manier geworven. Bij aanwerving van nieuwe medewerkers (en vervangende medewerkers) streeft de opleiding naar een complementariteit aan profielen binnen het opleidingsteam. Het is van belang dat de teamleden een achtergrond hebben met betrekking tot gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs vanuit verschillende invalshoeken (functies). De commissie heeft waardering voor de manier waarop de hogeschool omgaat met diversiteit bij de rekrutering van haar medewerkers. Interdisciplinair werken is belangrijk voor de BNB's in het Onderwijs. Mensen die aangeworven worden, kijken niet alleen door de bril van onderwijs maar zijn bijvoorbeeld vertrouwd met thuisbegeleiding, en zitten als het ware rond de onderwijsschil. De commissie vraagt wel aandacht voor meerdere facetten van diversiteit (naast functionele beperkingen) van de hogeschool, hetgeen tot uiting zou kunnen komen bij (de werving van nieuwe medewerkers en) bij de ontwikkeling van het programma.

De opleiding heeft een lijst met profielkenmerken voor medewerkers vooropgesteld. Zo omvat het profiel voor de mentor de criteria deskundigheid, een degelijke persoonsgerichte begeleiding geven en brugfiguur zijn in het team om de rol van de student te kunnen duiden. Nieuwe medewerkers volgen een specifiek professionaliseringstraject, georganiseerd door de hogeschool. Ze krijgen ook een peter of meter in de opleiding toegewezen. De hogeschool heeft ook een loopbaanbeleid uitgewerkt, dat waarborgt dat iedere medewerker structureel gevolgd wordt in zijn ontwikkelingsproces. Het functioneringsgesprek tussen medewerker en opleidingsdirecteur neemt een prominente plaats in de ontwikkelingscyclus in. Er is ruimte voor de medewerker om desiderata kenbaar te maken. De OLOD-verantwoordelijken zijn beschikbaar voor de externe medewerkers, omdat de opleiding de sturing van deze grote groep belangrijk vindt. Anders bestaat het gevaar dat iedereen uitsluitend op de hogeschool komt tonen waarin hij expert is.

De jaarlijkse evaluatie door de studenten komt als feedback ook terug naar de lesgevers. Het OP wordt deskundig ondersteund, bijvoorbeeld voor het maken van videofilms die tijdens de lessen moeten gebruikt worden. In het forum Digitaal leren zitten overigens lectoren en ATP samen, waardoor de dienstverlening naar het lesgeven toe optimaal vorm krijgt. Het ATP dat met de commissie in gesprek ging, waardeert de zelfstandigheid, de autonomie en de flexibiliteit waarmee het werk kan georganiseerd worden, niet alleen vanwege de opleidingsverantwoordelijken maar ook vanwege de centrale diensten. Er wordt zorgzaam omgesprongen met feedback door de opleidingsdirecteur, de opleidingscoördinator en de OLOD-verantwoordelijken, en het ATP heeft veel aan mekaar.

Een taakinfillingsmodel zorgt ervoor dat alle opdrachten evenwichtig gespreid worden over alle medewerkers en volgens hun competenties, en maakt ieders engagement zichtbaar. De taakinfilling resulteert in een taakfiche waarin de verschillende taken en verantwoordelijkheden van de medewerkers worden opgelijst. Bij het verdelen van de taken streven de opleidingscoördinator en de opleidingsdirecteur ernaar de medewerkers zo veel mogelijk in te zetten volgens hun kernkwaliteiten. Het takenpalet van de interne medewerkers is zeer uitgebreid: het gaat niet alleen om de taak als lesgever, tutor of coach, maar ook om OLOD-verantwoordelijke, beoordelaar, trajectcoach, supervisor, intervisor en/of opdrachthouder. De commissie stelt vast dat de taken duidelijk omschreven zijn, maar ze drukt haar bezorgdheid uit over de werkdruk van de interne medewerkers. De medewerkers beamen die hoge werkdruk, maar geven aan dat die besproken kan worden met het management, waardoor de last draaglijker wordt.

Participeren is geen dode letter, zelfs niet voor externe medewerkers. Op regelmatige basis zijn er reflectiemomenten (intervisie) waarop over de opleiding gepraat wordt: als ploeg hebben ze een inbreng om leraren nog professioneler te maken voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften. Goed zorgzaam kwaliteitsvol onderwijs in elke klasgroep aanbieden, drijft de groep. In

de dagelijkse realiteit is een aantal externe medewerkers geconfronteerd met de praktijk van het BuO, en ze vinden in de BNB kracht en bemoediging om in het BuO te werken. Volgens hun eigen zeggen maakt dit van hen betere mensen, en dat is bevorderlijk voor de kwaliteit van de externe medewerkers.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding voert een dynamisch personeelsbeleid van gerichte diversiteit bij medewerkers, waarbij de expertise en ervaring actief uitgewisseld worden met het brede werkveld, zowel nationaal als internationaal. Die expertise situeert zich hoofdzakelijk op de volgende domeinen: expertise met betrekking tot de doelcompetenties en inhouden van de opleiding, met betrekking tot het opleiden in het kader van de BNB-opleiding, en met betrekking tot onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Behalve de opleiding en de beroepservaring van de medewerkers zijn de regelmatige professionalisering (via literatuurstudie, deelname aan congressen en studiedagen) en de netwerking via deelname aan projecten onderzoek en ontwikkeling relevant. De opleiding kiest bewust voor een grote groep externe medewerkers (meer dan 100) die erg actief zijn in het werkveld en veel expertise binnenbrengen in de opleiding. De kosten voor die professionalisering betaalt de opleiding niet, want die worden betaald door de organisatie waarin de externe medewerker tewerkgesteld is. De expertise van al deze externe medewerkers wordt gemanaged door de opleidingsonderdeelverantwoordelijken, die altijd deel uitmaken van het kleine onderwijsteam.

De interne medewerkers houden contact met het werkveld via de contacten met scholen in het kader van de praktijk van studenten. Naar aanleiding van de feedback die de mentoren geven over de leerwinst van de student voor wat de praktijk in de school betreft, is er een gesprek tussen de mentor en een interne medewerker, waar de opleiding heel veel belang aan hecht. De medewerkers kunnen hun ervaring met betrekking tot het omgaan met specifieke onderwijsbehoeften ook uitwisselen met studenten tijdens leergroepbijeenkomsten, en tijdens 'supervisie' en 'reflectief ervaringsleren'. De medewerkers zijn tevens betrokken bij de bijeenkomsten van mentoren en bij de mentorenvorming, die niet alleen veel kans biedt tot uitwisseling van expertise, maar ook kwaliteitsverhogend werkt voor de begeleiding van de studenten op de school waar de praktijk plaatsvindt. Aan de mentoren biedt de opleiding een mentorenvorming aan, die gratis is, met een aanbod van begeleidings- en coachingstechnieken. De mentorenopleiding werd ontwikkeld door de hogeschool in samenspraak met het werkveld (de begeleiders van de praktijk), en wordt gefinancierd door het Expertisenetwerk Lerarenopleiding van de Associatie Universiteit Gent (AUGent). In het voltijdse traject hebben alle mentoren deze opleiding gevolgd, en de mentoren nemen soms de rol van coach op in het avondtraject.

De opleiding organiseert ook een tweejarige opleiding voor supervisors. Eigen medewerkers krijgen de kans om die opleiding te volgen en dus supervisor te kunnen worden. Ook via de AUGent is expertisedeling mogelijk.

De hogeschool heeft een duidelijke visie op professionalisering van het personeel, die onderscheiden wordt van navorming. Professionalisering blijft niet beperkt tot het volgen van vorming, training en opleiding. Ook interne netwerking (clusterwerking, deelname aan werkgroepen, fora en projecten, de jaarlijkse 'Onderwijsdag'), externe netwerking, zelfstudie, e-learning, intervisie, coaching, schoolbezoeken en werkplekleren dragen bij tot de professionalisering van medewerkers. De medewerkers kunnen colloquia van directies bijwonen, georganiseerd door de onderwijskoepel VVKBuO. Op de campus is een schat van een mediatheek gevestigd, die ook bereikbaar is voor de BNB-studenten. De professionele expertise die in de hogeschool aanwezig is, kan op elk moment geraadpleegd worden via de cv's van de medewerkers, die een bruikbare en zeer interessante database vormen, bijvoorbeeld bij de zoektocht naar eigen personeelsleden die mogelijk in andere opleidingen kunnen worden ingezet. Sommige personeelsleden werken mee aan internationale projecten (stafmobiliteit), en die mobiliteit wil de opleiding nog verhogen. In het academiejaar 2010-2011 zijn zes lesgevers naar het buitenland geweest om er colleges te verzorgen. Deelname aan projecten levert overigens niet alleen professionalisering op maar ook waardevolle externe financiering. Het OP drukt zich lovend uit over de grote leerkansen in de hogeschool en over de mogelijkheid om zich te kunnen professionaliseren.

De begeleiders van bachelorproeven komen zelf uit het werkveld. Het betreft vaak directies of mentoren met een aantal jaren ervaring in het buitengewoon onderwijs. Van die mensen wordt een natuurlijke realiteitszin verwacht, en de mogelijkheid om een brug te slaan tussen het werkveld en alle ideeën die er ontstaan enerzijds en de opleiding anderzijds. Teneinde bij de bachelorproeven de verschillende taken goed te kunnen scheiden, laten de OLOD-verantwoordelijken zich door deze externe begeleiders assisteren.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het team van interne medewerkers kent een mix van personeelsleden die voltijds of deeltijds aan de hogeschool verbonden zijn, en bestaat uit tien OP-leden (negen lectoren, één praktijklector en twee ATP-leden). De ongeveer 97 externe medewerkers of gastsprekers (samen ongeveer 1 VTE) zijn per definitie voor een beperkt volume verbonden aan de opleiding. In totaal gaat het om 5,10 VTE, waarvan 4,70 VTE aan OP-leden. Acht van de twaalf interne personeelsleden zijn vrouwen. De leeftijdsgroep 50-59 jaar is het sterkst vertegenwoordigd. De opleiding is zich bewust van het feit dat deze medewerkers de opleiding kunnen verlaten en wil ervoor zorgen dat de expertise van de opleiding op peil blijft. Bij het OP is er een gelijke verdeling van personeelsleden met een tijdelijke aanstelling en een vaste benoeming. De student-VTE-ratio bedraagt 31,9.

De commissie heeft waardering voor het transparante interne allocatiemodel dat in de Arteveldehogeschool wordt gebruikt voor de verdeling van de VTE's aan elke opleiding. Daarmee tracht ze onder meer de gevolgen van de ondermaatse basisfinanciering van de BNB's te milderen. Volgens de commissie is dit de voornaamste oorzaak van de hoge werkdruk bij het personeel. De oplei-

ding is zich terdege van de situatie bewust, maar kan daar vooralsnog geen afdoend antwoord op geven. De commissie raadt de opleiding aan de hoge werkdruk van het personeel te blijven bewaken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de hoge werkdruk van het personeel te blijven bewaken.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **[voldoende](#)**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De BNB BuO wordt georganiseerd op de campus Kattenberg, die bij de commissie studentvriendelijk overkomt, ook ten behoeve van de BNB-studenten, en vlot met het openbaar vervoer te bereiken is. Alle leslokalen zijn uitgerust met een krijt- en/of wit bord en een overheadprojector. Bijna alle leslokalen beschikken over een audio-installatie en grootbeeldprojectie. Op de campus zijn tevens twee lectorenruimten met landschapskantoren, een vergaderzaal, een studentencafeteria – die ook 's avonds geopend is – en twee overlegruimten voor gesprekken gevestigd. De opleiding zegt creatief te moeten zoeken naar oplossingen om de vele gesprekken tussen een medewerker en een student te kunnen organiseren, want er is acuut plaatsgebrek. Er zijn verder zes computerlokalen en een mediatheek met een uitgebreide collectie in functie van de initiële lerarenopleidingen Lager en Secundair onderwijs, alsook voor de BNB's in het Onderwijs. De commissie is van mening dat het aanbod aan boeken en tijdschriften kwalitatief in orde is. In samenspraak met de verschillende opleidingen wordt de collectie steeds verder uitgebouwd, rekening houdend met een verdeelsleutel voor investeringen per opleiding. Op de digitale leeromgeving kunnen de studenten ook suggesties doen voor aankoop van boeken. De mediatheek heeft ruime openinguren, ook 's avonds, en uitzonderlijk wordt de mediatheek voor een lesgroep van de BNB na 18 uur opengesteld. De opleiding wil de markt volgen, en tracht digitale tijdschriften en databanken te verwerven, die soms gratis en soms betalend zijn. Ze worden ter beschikking gesteld van studenten en personeel, die hiervoor niet ter plaatse hoeven te komen, want er is een thuisverbinding via

de pc mogelijk. In 2010 waren er voor de lerarenopleidingen op de campus Kattenberg meer dan 26.000 uitleningen. Externe gebruikers betalen een bescheiden toegangssom, behalve de partners van de opleiding, zoals mentoren, externe medewerkers, directies en opleidingsadviesraadleden. Zij worden door de opleidingsdirecteur, in samenspraak met de opleiding, bepaald en kunnen de mediatheek gratis gebruiken. In de mediatheek kunnen de studenten gebruikmaken van 72 pc's en andere voorzieningen. Voor de studenten zijn binnen en ook buiten diverse plekken voorzien waar ze samen kunnen zitten. Alle voorzieningen zijn getroffen om de toegang tot de campus voor andersvaliden mogelijk te maken. Er is zelfs een evacuatieplan voor rolstoelgebruikers uitgewerkt.

De commissie oordeelt dat de onderwijslokalen behoorlijk uitgerust zijn, maar dat de werkomgeving voor de medewerkers zou kunnen verbeteren. De investeringen voor ICT zijn groot en houden een groeiperspectief in. De Arteveldehogeschool zorgt voor centrale ondersteuning wat betreft ICT en digitaal leren. De medewerkers digitaal leren zijn verantwoordelijk voor de inhoudelijke ondersteuning van de educatieve software en voor de digitale leeromgeving DiLeAhs. Zij organiseren regelmatig vorming en bijscholing voor de medewerkers. Voor onderwijsondersteunende software (leer- en instructiepakketten) is er centrale ondersteuning vanuit de dienst Onderwijsontwikkeling en internationalisering. De commissie is van mening dat de huidige financiering van de BNB-opleidingen in het Onderwijs het principe van de 'redelijkheid en billijkheid' tart, en in het geheel niet in overeenstemming is met het maatschappelijke en onderwijskundige belang van deze opleidingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om aanpassingen te doen aan sommige werkruimten, met het oog op een aangename werkomgeving.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de Arteveldehogeschool worden de termen 'trajectbeheer', 'trajectcoaching' en 'zorgcoaching' gehanteerd in plaats van studiebegeleiding. Gezien de grote impact op de slaagkansen van de studenten wordt aan deze begeleiding grote aandacht besteed.

De trajectcoach staat in voor eerstelijnsbegeleiding van de student en is standaard voor elke student. Bedoeling is dat de studenten hun talenten kunnen ontwikkelen en persoonlijke groei kunnen realiseren. De contacten tussen trajectcoach en student worden ingebouwd in het curriculum en omvatten:

- Begeleiding in trajectkeuzes;
- Reflecteren met studenten over het leerproces en de competentieontwikkeling;
- Ondersteuning van de verstaatslag tussen aangeboden inhouden van opleidingsonderdelen en de praktijk van de student. De trajectcoach zorgt voor inhoudelijke bijsturing, voorbereiding en/of toelichting, zodat de informatie die aangereikt wordt door (vaak) externe medewerkers kan omgezet worden in 'werkbaar kennis' voor studenten;
- Vast vertrouwenspersoon en aanspreekpunt op psychosociaal vlak.

De trajectcoach reikt dus mogelijkheden aan om het studietraject aan te passen indien dat nodig is, bijvoorbeeld als het traject te zwaar blijkt te zijn om werk en privéleven met elkaar te combineren. De opleiding is van mening dat zonder trajectbegeleiding deze studenten misschien zouden afhaken. De trajectcoach wil de student ook voortdurend de link laten leggen met de eigen praktijk, en zorgt dus voor de transfermogelijkheden naar hun individuele werksituatie. Trajectcoaches begeleiden verschillende studenten per academiejaar: in het voltijdse traject worden 25 tot 30 studenten door één coach begeleid. In het avondtraject zijn de groepen groter (ongeveer 40). Elke week is er persoonlijk contact met de student via een gesprek of via mail. Door deze manier van werken heeft de trajectcoach een goed overzicht over de opleiding en is hij het eerste aanspreekpunt voor de klasgroep. De studenten en de oud-studenten hebben ten aanzien van de commissie de goede en efficiënte werking van de trajectbegeleiding bevestigd.

De student die ingeschreven is voor een persoonlijk deeltraject (PDT) kan ook contact opnemen met de trajectbeheerder. Die geeft ondersteuning rond de volgende items:

- Het samenstellen en beheren van persoonlijke deeltrajecten; de trajectbeheerder fungeert als contactpersoon tussen de student en het opleidingsteam in het kader van de EVK/EVC procedure;
- Toepassen van het beleid en het opvolgen van vrijstellingen;
- Samenwerking met het opleidingsteam vanuit de dossierkennis van de PDT-student;
- Raad geven bij de deliberatie van PDT-studenten.

De student kan ten slotte het initiatief nemen om de zorgcoach aan te spreken. Zijn taken zijn:

- De zorgvraag van de student verkennen en de gevolgen voor de opleiding inschatten;
- Overleggen over bijzondere statuten en aanvraag van faciliteiten;
- De toegekende faciliteiten effectief mogelijk maken en het opleidingsteam ondersteunen rond redelijke aanpassingen;
- De student aanzetten tot verdere begeleiding indien dit noodzakelijk zou blijken.

De zorgcoach vangt dus mensen op met vragen die buiten de verantwoordelijkheid van de trajectcoach liggen, zoals functiebeperkingen of een tijdelijke problematische leefsituatie. De studenten kunnen faciliteiten krijgen, eventueel zelfs een trajectspreiding. Een zorgcoach is zeer veel beschikbaar en kan de privacy van studenten respecteren. Hij of zij is uiteraard op de hoogte van de mogelijke faciliteiten. Daarom is het belangrijk om over voorbeelden te beschikken. Die krijgt de zorgcoach aangereikt op een forum, waar collega's van elkaar kunnen leren.

De commissie is van mening dat de begeleiding van de studenten sterk uitgebouwd is, en dat de opleiding beschikt over gekwalificeerde en betrokken begeleiders. De begeleiding op het niveau van de BNB's is herkenbaar ingebed in het beleid van de hogeschool. De opleiding is van mening dat het rendement van de studies behoorlijk is, maar dat studieadvies ook nodig is om het welbevinden te bevorderen, bijvoorbeeld door studiefaciliteiten te voorzien.

Als voorbeeld van instroombegeleiding zijn de instapcursussen en de taalcoaching vermeldenswaard. De hogeschool wil een bijdrage leveren aan de toegankelijkheid van haar opleidingen door te zorgen voor gelijke startkansen voor alle studenten. Daartoe worden algemene en opleidings-specifieke instapcursussen georganiseerd in de week voor het academiejaar aanvangt. Studenten kunnen zich hiervoor inschrijven na hun officiële inschrijving. Er wordt een beperkte financiële bijdrage gevraagd. Voorbeelden van instapcursussen voor de BNB-studenten zijn onder andere expressie, mondelinge presentatie, zakelijk schrijven, studievaardigheden en MS Windows. Jaarlijks worden deze instapcursussen door de deelnemers geëvalueerd en bijgestuurd.

Uit de ervaring van de lesgevers blijkt dat bepaalde studenten hun taalvaardigheid niet altijd kunnen inschatten, met name de studenten zonder voorafgaand bachelordiploma. De opleiding wil ervoor zorgen dat deze taalzwakke studenten optimaal en zo vroeg mogelijk tijdens hun leertraject gebruikmaken van taalondersteuning. De begeleidingsmogelijkheden kunnen deze studenten met de trajectcoach overlopen. In dit verband zal de opleiding onderzoeken of voor deze instromende studenten de taalscreening 'Test je taal' van de Arteveldehogeschool zinvol is. Binnen het extra opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs' van het gedifferentieerde traject voor studenten zonder lerarendiploma wordt ook bekeken welk vakjargon in het onderwijs deze studenten soms missen.

Hogeschoolbreed zijn procedures uitgewerkt voor studenten die zich tijdens de studie wensen te heroriënteren. Daaronder wordt het wijzigen van het gekozen leertraject maar ook het stopzetten van de gekozen opleiding verstaan. Een student die een heroriëntering wenst te doen, moet altijd eerst een gesprek hebben met de trajectcoach. Dit gesprek kan resulteren in het wijzigen van het type of de inhoud van het contract: de trajectcoach stuurt de student dan door naar de trajectbegeleider om een nieuw leertraject uit te tekenen, dat na goedkeuring door de opleidingsdirecteur resulteert in een nieuw contract. De student die beslist om zijn opleiding te beëindigen, heeft een exitgesprek met de trajectcoach, die de trajectbeheerder en de opleidingscoördinator verwittigt. Er wordt ook een formulier ingevuld waarmee gepeild wordt naar de motieven om af te haken.

BNB-studenten kunnen in de Arteveldehogeschool een beroep doen op de diensten van SOVOArte, maar doorgaans maken zij daar geen gebruik van. Campus Kattenberg, met 2000 studenten, voorziet hiervoor twee tot drie VTE's.

Omdat er in de BNB geen examens georganiseerd worden, is de ombudswerking voor de BNB ook niet intensief (één tot twee studenten per jaar). Studenten krijgen via de trajectbegeleider informatie over het bestaan van de ombudsmedewerker, bij wie ze terechtkomen als ze bedenkingen, vragen of klachten hebben of als ze denken aan een beroepsprocedure. De ombudsmedewerker begeleidt de studenten in dat geval tot aan de interne beroepsprocedure inzake examencijfers. De ombudsmedewerkers van de hogeschool overleggen ook onderling en krijgen bijkomende vorming tijdens het 'Forum van de ombudsmedewerkers'. Tijdens dit forum worden onder meer de gebeurtenissen in de verschillende opleidingen tijdens de voorbije examenperiode besproken en wordt geanticipeerd op de volgende examenperiodes, met bijvoorbeeld informatie over het nieuwe studiecontract.

Tot op heden gebeurt geen registratie van het aantal studenten dat een beroep doet op een of andere vorm van studiebegeleiding, maar er wordt gewerkt aan een digitaal studentvolgsysteem, waarmee alles in de toekomst zal kunnen geregistreerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	voldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De Arteveldehogeschool heeft een intern kwaliteitszorgsysteem uitgerold, zowel in de kernprocessen als in de ondersteunende processen, zowel in de centrale diensten als in de opleidingen. De hogeschool hanteert hiervoor het *Prose/Improve*-instrument, gebaseerd op het EFQM-model, waarbij de belanghebbenden een actieve en bijzondere plaats hebben in de uitbouw van de kwaliteitszorg (KZ). Het kwaliteitsmodel steunt op het uitgangspunt dat alleen excellente resultaten kunnen geboekt worden indien een organisatie voortreffelijk beheerd wordt. Daarvoor is sterk leiderschap nodig, dat het beleid en de strategie stuurt, medewerkers begeleidt, partnerschappen afsluit, en middelen en processen vakkundig beheert. Dit uit zich in een tastbare kwaliteitscultuur en een verbeteringscyclus op alle echelons van de organisatie, de reden waarom kwaliteitszorg structureel ingebed is in de hele organisatie. De commissie heeft kunnen vaststellen dat het doorlopen van de PDCA-cirkel in alle processen en op alle niveaus aanleiding geeft tot voortdurend verbeteren. Kwaliteitszorg wordt als één van de strategische doelen vooropgesteld, en de opleidingen krijgen de ruimte voor initiatief om de kwaliteitszorg zelf vorm te geven. De hogeschool heeft een strategisch plan opgesteld met kritische succesfactoren en streefgetallen. Dat proces doen starten, ging volgens de gespreksgroep Onderwijsontwikkeling en kwaliteitszorg haast zonder moeite: er dienden zich zo veel vrijwilligers aan om mee na te denken dat kandidaten moesten geweigerd worden. De hogeschool maakt ook een groot verschil tussen interne en externe KZ. Bevestigingen uitvoeren is een voorbeeld van interne KZ, de accreditatiescan in voorbereiding van een ZER staat in functie van externe KZ.

Op basis van de beschikbare documentatie en aan de hand van de diverse gesprekken stelt de commissie vast dat het besturingssysteem van de hogeschool performant is, en dat vanuit het beleid de klemtoon gelegd wordt op zelf verantwoordelijkheid nemen en zelf kunnen organiseren. Diensten werken ondersteunend voor de diverse initiatieven in de opleidingen, en de betrokkenen ervaren dat ook zo.

De BNB BuO sluit zich aan bij het kwaliteitsstreven van de hogeschool. De opdrachtgever KZ van de opleiding ontmoet de medewerkers van de dienst KZ en de opdrachtgevers KZ van de andere opleidingen in het forum Integrale kwaliteitszorg. De bestaande structurele taakgroepen staan rechtstreeks in voor de realisatie van de hen toegewezen verbeteringsdoelen. Voor de verbeteringsdoelen waarvoor geen taakgroep actief is, wordt een kwaliteitsverbeteringsteam (KVT) opgestart, dat ad hoc bestaat tot het verbeteringsdoel gerealiseerd is. De opleiding neemt deel aan hogeschoolbrede kwaliteitsverbeteringsteams (KVT), en is betrokken bij het overleg in verschillende fora waarin collega's uit andere opleidingen en diensten samenwerken. Studenten, medewerkers, werkveld en afgestudeerden worden op regelmatige wijze bevestigd. De bevestiging van deze belanghebbenden wordt gestroomlijnd, niet alleen qua organisatie, maar ook qua timing en ritme van bevestigingen. Diverse bevestigingen worden vanuit de dienst KZ georganiseerd, en voor de BNB worden specifieke vragenlijsten voor de stakeholders ontwikkeld. De commissie heeft de resultaten en de analyses van deze bevestigingen kunnen inkijken, en heeft grote waar-

dering voor het werk dat gepresteerd is en voor de wijze waarop kwaliteitszorg integrerend deel uitmaakt van het handelen binnen de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Binnen de hogeschool en ook binnen de opleiding leeft een cultuur van voortdurende verbetering. De commissie heeft aan de hand van de beschikbare documenten vastgesteld dat de PDCA-cyclus spontaan wordt doorlopen. Dat kwaliteitszorg de basis vormt van het strategische en operationele management van de hogeschool en de opleiding, en een effectief verbeteringsbeleid op alle niveaus realiseert, wordt volgens de commissie aangetoond door de centrale plaats die het opleidingsplan en het kwaliteitsplan innemen in de dynamiek van de opleiding. Dit opleidingsplan omvat alle strategische beleidsdomeinen die in de opleiding aan bod komen. De langetermijndoelen zijn geordend volgens het beleidsdomein. Per academiejaar zijn er twee meetmomenten (in januari en juni) waarop de verbeteringsacties in het opleidingsplan onder de loep genomen worden.

Het kwaliteitsplan wordt jaarlijks opgesteld en is afgeleid uit het opleidingsplan. Het is een verzamelaar van de operationele doelen, zowel uit de top-down- als bottom-up-beweging, die in één academiejaar worden opgezet. Voor elk doel is de proceseigenaar een bestaande taakgroep of een kwaliteitsverbeteringsteam (KVT). Per verbeteringsdoel wordt tevens bepaald welk resultaat men beoogt tegen een bepaalde streefdatum. Het kwaliteitsplan zal digitaal ter beschikking gesteld worden van alle medewerkers en studenten als Sharepoint ingevoerd is. Op het einde van elk academiejaar worden de realisaties van het kwaliteitsplan geëvalueerd en wordt een nieuw kwaliteitsplan opgesteld.

De commissie krijgt diverse kwaliteitsvolle voorbeelden van gerealiseerde verbeteringsdoelen, onder meer de informatieverstrekking aan kandidaat-studenten, de bijsturing van de ECTS-fiches op basis van uitgevoerde studietijdmetingen, de inrichting van het opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs' als antwoord op de instroom van niet-leraren en de verschillende verbeteringsacties aan het curriculum van de BNB. De commissie doet de suggestie om voor SOVOArte en de ombudswerking indicatoren te voorzien, zodat de werking met relevant cijfermateriaal kan onderbouwd worden. De commissie is van mening dat de interne en de externe communicatie (onder meer met betrekking tot internationalisering) nog kan verbeterd worden. De studenten en de oud-studenten geven aan dat ze vrij laat geïnformeerd worden over internationalisering, en dat de communicatie vanuit de hogeschool nog zou kunnen verbeterd worden.

Verbeteringsacties worden geïnitieerd door de opleiding; zij houdt het roer in handen en kiest de nieuwe accenten. Meestal zijn studenten, oud-studenten of het werkveld de aanleiding voor verandering. Op een forum kan de opleidingscoördinator voor de BNB-opleiding verdere ondersteuning vragen.

Als voorbeeld van een recent verbeteringstraject wordt het borgen van de procedures voor de praktijk in de school aangehaald; praktijkopdrachten worden meer in lijn gezet en op elkaar afgestemd.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om voor SOVOArte en de ombudswerking indicatoren te voorzien, zodat de werking met relevant cijfermateriaal kan onderbouwd worden.
- De commissie raadt de opleiding aan om de interne en de externe communicatie nog te verbeteren.

Facet 5.2 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken met de studenten verneemt de commissie dat zij van mening zijn dat zij een stem hebben in de opleiding. Er wordt naar hen geluisterd, zowel op informele wijze als op formele wijze in de opleidingsraad. Ze kunnen daar bijvoorbeeld melden dat lessen soms minder goed lopen. Ze zien het effect, omdat wijzigingen voor een aantal opleidingsonderdelen doorgevoerd worden. De studenten maken deel uit van de consensusgroepen bij de Prose-evaluaties van verschillende aandachtsgebieden. Studenten worden betrokken bij de beoordeling van hun mentor (die betrokken is bij de beoordeling van de praktijkcomponent) en de evaluatie van opleidingsonderdelen.

De medewerkers worden sterk betrokken bij het opleidingsmanagement. De interne medewerkers vergaderen bijna wekelijks met de opleidingscoördinator en de opleidingsdirecteur. Medewerkers kunnen zelf agendapunten aanreiken, en bereiden vaak mee visieteksten of verbeteringsacties voor. Via de bijeenkomsten van de OLOD-teams krijgen ook externe medewerkers kansen om rechtstreeks feedback te geven aan de interne medewerkers. De nieuwsbrief voor Arteveldemedewerkers verhoogt ook het groepsgevoelen.

Het werkveld wordt prominent betrokken bij de opleiding door het overleg met de scholen waar de studenten hun praktijk uitvoeren. Schooldirecties en de mentoren worden drie keer per jaar op de hogeschool uitgenodigd. Ze worden dan onder meer bevraagd over de haalbaarheid van de leerstof en de taken die de studenten krijgen. Dit is misschien de verklaring voor het feit dat de responsgraad op bevestigingen van het werkveld eerder laag is. De vertegenwoordigers van het werkveld hebben in het gesprek met de commissie het grote belang onderstreept dat zij aan die contacten hechten. Vandaar het engagement dat ze willen tonen en het belang dat ze hechten om als partnerschool te mogen worden aanzien. De inbreng van het werkveld krijgt structureel gestalte via de opleidingsadviesraad (OAR). Het werkveld (met name de mentoren) wordt ook uitgenodigd op het overleg met de OLOD-teams. Anderzijds wonen de interne medewerkers van de opleiding de colloquia bij voor directeurs BuO. Mentoren krijgen ook een mentorenopleiding aangeboden, hetgeen ongeveer dertig contactmomenten met de hogeschool inhoudt. Ze worden begeleid in de 'Wegwijs van de BNB', en het begeleiden van studenten en beginnende leraren. De mentor verbetert zelf qua kwaliteit, waardoor de mentorenvorming ook een meerwaarde biedt voor de (praktijk)school en voor de student.

De opleiding heeft regelmatige contacten met de pedagogische begeleidingsdiensten en de centra voor leerlingenbegeleiding van de verschillende netten, en is ook vertegenwoordigd in de adviesraad van het bisdom. Die begeleidingsdiensten van de verschillende netten worden ook betrokken bij het onderzoek en de dienstverlening, en leveren een aantal gastsprekers voor de opleiding. Vaak is er een probleemstelling die leeft in het werkveld, en daar speelt de opleiding graag op in.

Een echte alumniwerking is er nog niet; de alumniwerking is pas in het academiejaar 2010–2011 opgestart. Kleine groepjes oud-studenten werken bijvoorbeeld wel samen als lerarenopleiders secundair onderwijs. Enkele oud-studenten hebben ook vanuit het BuSO al mee invulling gegeven aan een opleidingsonderdeel van de BNB. De opleiding denkt er ook aan om oud-studenten van vorig jaar hun werk te laten presenteren voor een groep van oud-studenten als voorbeeld van navorming. Via de alumniwerking zullen de oud-studenten zich kunnen inschrijven voor één enkel opleidingsonderdeel (via een creditcontract), of ze zullen zich kunnen inschrijven voor de BNB Schoolontwikkeling, die vanaf 2011–2012 start. Ze zullen ook uitgenodigd worden op de mondelinge verdediging van de bachelorproeven. Alumni komen ook in contact met de opleiding als mentor of als gastspreker (externe medewerker). Opleiders uit het BuO krijgen soms de mogelijkheid om zich te professionaliseren, en via onderzoek en dienstverlening kunnen ze hiervoor financiering krijgen. Op die manier wordt het werkveld betrokken bij de opleiding. Enkele alumni werken mee aan PWO-projecten, waarbij ze in hun eigen school onderzoek uitvoeren. Het nieuwe PWO-project rond het gemotiveerd verslag wekt overigens veel interesse bij het werkveld. Er is een nieuwsbrief voor alumni, alsook een vacaturedatabank. De commissie besluit dat er een begin van alumnibeleid is, dat stilaan vorm krijgt en dat gefaciliteerd wordt door de hogeschool.

De commissie is van mening dat onderzoek, opleiding en werkveld met elkaar verbonden worden in tijd en ruimte, en drukt hiervoor haar waardering uit. De commissie heeft uit de verschillende gesprekken kunnen opmaken dat de opleiding beschikt over loyale en betrokken 'supporters': studenten, oud-studenten en vertegenwoordigers van het werkveld.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	goed
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De vertegenwoordigers van het werkveld die met de commissie in gesprek gingen, drukken hun waardering uit voor het niveau van deze BNB BuO. De afgestudeerden halen volgens de commissie de eindkwalificaties, en ze weten wat het buitengewoon onderwijs verwacht. Volgens enkele schooldirecties maken afgestudeerden van de BNB-opleiding in scholen soms het verschil, onder meer door de inbreng van reflectievaardigheden. De kwaliteit van de leerlingenbegeleiding in het BuO kan globaal gezien in een school verhoogd worden dankzij de inbreng van inzichten van afgestudeerden uit deze BNB-opleiding. Ook individuele handelingsplanning en groepswerkplanning blijken in het BuO heel belangrijk, en die kennis en vaardigheden hebben de studenten specifiek leren toepassen. Het werkveld is van mening dat elke BGV-leerkracht in het BuO de BNB BuO zou moeten volgen. Via Smartschool werd in één school op succesvolle wijze een leerlingvolgsysteem opgezet, met de inbreng van de studenten BNB.

Het werkveld schetst het beeld van de Arteveldehogeschool via de contacten met de BNB-opleiding: een omgeving met groot engagement, gedrevenheid, motivatie en betrokkenheid. Het is een hogeschool 'in beweging' en vol dynamiek, heel open en toegankelijk. Het werkveld voelt zich 'thuis' en wil de contacten met de opleiding blijven koesteren, omdat men als mens rijker wordt in een warme, respectvolle en inspirerende omgeving. De BNB-opleiding is volgens het werkveld ook vernieuwend te noemen: bij nieuwe projecten is de opleiding bijna steeds één van de partners. De commissie onderschrijft volmondig de mening van de vertegenwoordigers van het werkveld. De commissie heeft ook grote waardering voor het opleidingsprogramma en voor het niveau van de beoordelingstaken, die een verwerking van de praktijk bevatten. Hoewel het niveau van de bachelorproeven doorgaans behoorlijk is, moedigt ze de opleiding aan om het concept van de bachelorproeven verder uit te schrijven, waardoor het niveau nog kan verhogen. De begeleiding en de beoordeling van de praktijk en de bachelorproef zijn volgens de commissie vermeldenswaard.

De opleiding heeft in de loop van de afgelopen jaren een groot netwerk opgebouwd. De opleiding neemt deel aan verschillende projectgroepen, is betrokken in het overleg met andere BNB-opleidingen en is ook internationaal actief, zeker op het vlak van docentmobiliteit en wat onderzoeksprojecten betreft. De BNB-opleiding staat vooraan op het vlak van handelingsgericht werken, en is vertegenwoordigd in ortho-werkgroepen van verschillende scholen of van scholengemeenschappen. Het onderzoek en de dienstverlening verbonden met de BNB-opleiding zorgen voor een sterke output en een significante derde geldstroom. Door de ondermaatse financiering van de BNB-opleidingen door de Vlaamse overheid is solidariteit in de hogeschool absoluut noodzakelijk om de BNB-opleidingen overeind te houden. De BNB-opleidingen in het Onderwijs werken voor projecten ook intens samen met de initiële lerarenopleidingen van de hogeschool.

De afgestudeerden zijn zeer tevreden over hun opleiding, zowel over het programma als over de lesgevers. Dit blijkt uit de gesprekken met de commissie, maar ook uit de resultaten van de bevestigingen. De commissie verneemt in verschillende gespreksgroepen dat de combinatie van werken en leren heel hard is, maar dat de opleiding heel veel energie teruggeeft. In elk opleidingsonderdeel is overleg met de medestudenten mogelijk. Intervisie en supervisie worden bijzonder gewaardeerd. De vele uitwisselingen van ervaringen maken de mensen rijker. De studenten geven aan dat internationalisering niet heel sterk aangemoedigd wordt. De commissie raadt de opleiding aan om internationaliseringsmogelijkheden voor de studenten beter bekend te maken. Het aantal afgestudeerden van de BNB BuO is de laatste jaren sterk toegenomen. Hogeschoolbreed werd een quick scan uitgevoerd om te weten waar de afgestudeerden tewerkgesteld worden. Op het ogenblik van de visitatie is voor de BNB's nog niet in kaart gebracht waar de afgestudeerden na hun studies juist terecht komen. Wel is het zo dat ongeveer 90 procent van de studenten uit het voltijdse traject werkt in het BuO, terwijl dat voor het avondtraject 100 procent is. Vermits de meeste studenten al werkten in het onderwijs bij hun inschrijving, gaat de opleiding ervan uit dat de meesten in het onderwijs werken.

De studenten en de alumni die met de commissie in gesprek gingen, geven aan dat schooldirecties soms personeelsleden wat onder druk zetten om de BNB BuO te volgen, hetgeen de motivatie negatief kan beïnvloeden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om internationaliseringsmogelijkheden voor de studenten beter bekend te maken.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding zegt – in navolging van de hogeschool – geen streefcijfers voor de BNB te formuleren, omdat dit weinig zinvol is. De hogeschool wil eerst een grondige doorstroomanalyse uitvoeren en de leerpunten die hieruit voortvloeien, omzetten in het beleid. In het licht van het Flexibiliseringsdecreet zal het beleid zich vooral focussen op de slaagcijfers van de eerste schijf en op de gemiddelde studieduur van het modeltraject. De hogeschool wil bij het definiëren van het beleid ook de studie-uitval als een belangrijke indicator in haar beleid opnemen.

De slaagcijfers voor de BNB BuO zijn hoog. Van de studenten die in 2008–2009 voor meer dan 53 studiepunten ingeschreven zijn, slaagt 96 procent minstens voor 75 procent van de opgenomen studiepunten. De uitval bedraagt ongeveer 7 procent, en is duidelijk lager dan het hogeschoolgemiddelde. Globaal gezien slaagt ongeveer 83 procent van de studenten voor de BNB BuO. Voor de meer dan 250 inschrijvingen voor beide opleidingen samen in het academiejaar 2009–2010 werden 21 uitstroombesprekken gevoerd met studenten die vroegtijdig wilden uit-

schrijven; als belangrijkste reden werden gezondheid, gezinslast en heroriëntatie aangehaald. De commissie pleit voor het formuleren van streefcijfers, streefdoelen en het gebruikmaken van benchmarkgegevens. De opleiding geeft aan om in de toekomst cijfers en gegevens omtrent de tewerkstelling van haar afgestudeerden te verzamelen.

In het academiejaar 2008–2009 blijkt dat 44 procent van de studenten een voltijds traject volgt en 41 procent slaagt binnen de vooropgestelde tijd; 56 procent volgt het deeltijdse traject en 54 procent behaalt het diploma na twee jaar. Vijf procent heeft meer dan twee jaar nodig om het diploma te halen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de BNB BuO aan om streefcijfers en streefdoelen te formuleren, en gebruik te maken van benchmarkgegevens.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	goed
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Het ZER is zeer helder geschreven, heeft een zorgvuldige lay-out en is uitvoerig gedocumenteerd. Andere documentatie werd overvloedig en transparant ter beschikking gesteld tijdens de visitatie.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	G
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 2.3 Samenhang	G
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	G
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

Ahs: Arteveldehogeschool

- Bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

HOGESCHOOL WEST-VLAANDEREN

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs wordt aangeboden aan de Hogeschool West-Vlaanderen (Howest). De hogeschool biedt opleidingen aan in drie departementen: het departement Professionele bacheloropleidingen Howest-Brugge, het departement Professionele bacheloropleidingen Howest-Kortrijk en het departement Academische bachelor- en masteropleidingen. De hogeschool biedt 27 bacheloropleidingen en zeven masteropleidingen aan op vier campussen in Brugge en Kortrijk.

De hogeschool maakt samen met de Universiteit Gent, de Arteveldehogeschool en de Hogeschool Gent deel uit van de Associatie Universiteit Gent (AUGent).

De bachelor-na-bachelor Buitengewoon onderwijs wordt ingericht door het departement Professionele bacheloropleidingen Howest-Brugge. Dit departement heeft twee campussen ter beschikking. De opleiding wordt georganiseerd op de campus Sint-Jorisstraat in Brugge. Op deze campus worden verder ook de andere lerarenopleidingen aangeboden, alsook de bachelor Sociaal werk en de bachelor Toegepaste psychologie.

Nadat in 2006 de voortgezette lerarenopleiding Lager onderwijs werd afgebouwd bij de Hogeschool West-Vlaanderen en omgebouwd werd tot een traject dat aangeboden werd via studieduurverkorting, nam de hogeschool het initiatief om een nieuwe opleiding aan te bieden. De Hogeschool West-Vlaanderen sloot een samenwerkingsovereenkomst af met de zich in dezelfde associatie bevindende Hogeschool Gent, die haar voortgezette opleiding Buitengewoon onderwijs had omgevormd tot een bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs. Deze overeenkomst bepaalde dat elke hogeschool de opleiding Buitengewoon onderwijs tweejaarlijks zou aanbieden. Vanaf het academiejaar 2010–2011 gaan beide hogescholen hun eigen weg. De opleiding Buitengewoon onderwijs van de Hogeschool West-Vlaanderen wordt nu afzonderlijk en jaarlijks ingericht met een volledig nieuw curriculum.

In de opleiding Buitengewoon onderwijs zijn in het academiejaar 2010–2011 22 studenten ingeschreven die de opleiding via een (deeltijds) modeltraject van twee jaar afwerken.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingsstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek inzage gekregen in de ter beschikking gestelde documenten, en heeft daarbij vastgesteld dat de opleiding de decretaal vooropgestelde algemene en algemene beroepsgerichte competenties, samen met de beroepsspecifieke competenties geïntegreerd heeft in een visie die die competenties waaraan een afstuderende leraar aan Howest moet voldoen, vooropstelt. Bovendien heeft de opleiding deze competenties op een geïntegreerde en samenhangende manier voorgesteld in een competentieprofiel dat gestoeld is op vier beïnvloedende contexten en vijf leerlijnen, die uiteindelijk samenvloeien in het opleidingsprogramma.

De vier contexten (1. maatschappelijke context, 2. decretaale context, 3. schoolcontext en 4. persoonlijke context) verankeren vijf leerlijnen die zich binnen de algemene doelstellingen en de eindcompetenties van de opleiding vertalen. Deze leerlijnen omvatten de planlijn (handelingsgericht werken), de leerlinggerichte lijn (diversiteit beklemtonen), de samenwerkingslijn (met collega's, zorginstanties, CLB...), de teamgerichte lijn (team- en schoolgerichte houding) en de reflectielijn (reflectie op het eigen handelen door de student).

Zoals de commissie heeft kunnen vaststellen, vertrekt de opleiding bij het opstellen van haar eindcompetenties en doelstellingen vanuit tien kerntaken (rollen) die een leraar in het werkveld vervult.

De rollen van de toekomstige leraar zijn:

- de leraar als begeleider van leeren ontwikkelingsprocessen;
- de leraar als opvoeder;
- de leraar als inhoudelijk expert;
- de leraar als organisator;
- de leraar als partner van de ouders of verzorgers;
- de leraar als lid van een schoolteam;
- de leraar als partner van externen;
- de leraar als innovator, onderzoeker;
- de leraar als lid van de onderwijsgemeenschap;
- de leraar als cultuurparticipant.

Deze kerntaken of rollen worden op hun beurt gekoppeld aan één of meerdere competenties. De commissie is tevreden vast te stellen dat de opleiding haar inspiratie voor het opstellen van deze doelstellingen heeft gehaald bij het werkveld, dat grootschalig werd bevestigd. Uiteindelijk streeft de opleiding zo zeven eindcompetenties na, die op hun beurt bestaan uit 27 deelcompetenties.

De zeven eindcompetenties waar de opleiding naartoe werkt, zijn:

- De leraar is interpersoonlijk competent in de omgang met leerlingen;
- De leraar is orthopedagogisch competent in de omgang met leerlingen;
- De leraar is orthodidactisch competent in de omgang met leerlingen;
- De leraar is organisatorisch competent in de omgang met leerlingen;
- De leraar is competent in samenwerking met collega's;
- De leraar is competent in samenwerking met de omgeving van de school;
- De leraar is competent in permanent leren uit eigen en andermans ervaring via reflectie en ontwikkeling.

Verder vraagt de opleiding van haar studenten dat ze enkele attitudes bezitten (zoals beslissingsvermogen, kritische ingesteldheid, leergierigheid, flexibiliteit, verantwoordelijkheidszin, relationele gerichtheid, organisatievermogen en zin voor samenwerking) die aansluiten bij de basiscompetenties van de initiële opleidingen, maar evenzeer richtinggevend zijn in de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs.

De commissie is van mening dat de opleiding er een duidelijke en onderbouwde visie op nahoudt, die eveneens samenhang met de initiële opleidingen waarborgt. De opleiding heeft bij het opstellen van haar competentieprofiel het competentiegericht leren centraal gesteld en heeft deze keuze goed onderbouwd. De commissie merkt hierbij op dat de opleiding hoge eisen stelt aan haar studenten. Studenten worden, ongeacht hun vooropleiding, verwacht de competenties te bereiken op een gespecialiseerd niveau. Volgens de commissie is het vooral voor niet-onderwijsinstromers echter niet zo eenvoudig om op dit gespecialiseerde niveau te functioneren, vooral wat de didactische competenties betreft.

De commissie is van mening dat de opleiding de competenties heeft afgetoetst aan het decreet en dat ze ook beantwoorden aan de decretale eisen van een professionele bachelor. Bovendien heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding koppelingen gemaakt heeft tussen de competenties en de rollen van een leraar, tussen de beroepsspecifieke competenties en de algemene en de algemeen beroepsgerichte competenties en de attitudes die een leraar dient te bezitten, en tussen de eindcompetenties en kerntaken die een leraar in het beroepenveld uitoefent.

Volgens de commissie heeft de opleiding het opstellen van de competentiematrix gestoeld op (inter)nationale bronnen, zoals de Dublin-descriptoren, het Vlaamse kwalificatieraamwerk en het domeinspecifieke referentiekader van de lerarenopleidingen van de Associatie Universiteit Gent. In het buitenland heeft men vooral inspiratie opgedaan in Nederland (zoals onder andere het generieke competentieprofiel 'Bekwaam en speciaal' uit de speciale onderwijszorg van de Stichting Beroepskwaliteit Leraren en het competentieprofiel 'Inclusief bekwaam' van het Landelijk Expertisecentrum Onderwijs en Zorg) en Groot-Brittannië (functiebeschrijving en -activiteiten van een 'special educational needs teacher').

De commissie vraagt enige aandacht voor de internationale component in de doelstellingen, die tot op heden niet expliciet aanwezig is. Een internationale dimensie integreren in de competentiematrix, waarin aandacht hebben voor diversiteit bij de leerlingen prominent aanwezig is, kan een meerwaarde bieden voor de hele opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan een internationale component in de doelstellingen te integreren.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals eerder vermeld (facet 1.1), heeft de opleiding inspiratie gevonden bij bronnen in Nederland, Engeland en het domeinspecifieke referentiekader van de Associatie Universiteit Gent om haar competentieprofiel vorm te geven. Bovendien heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding rekening gehouden heeft met opmerkingen uit het werkveld, omdat ze de opleidingscommissie (resonantiegroep) van de opleiding heeft betrokken bij het uitwerken van de opleidingsdoelstellingen. Een gastdocent die bij het opstellen van het competentieprofiel was betrokken, meldde de commissie dat de eind- en deelcompetenties erg herkenbaar waren.

De commissie is van oordeel dat de competentiematrix van de opleiding een doordacht werkstuk is met eigen accenten en een duidelijke profilering, waarbij een verfrissende visie aan de basis ligt. Het feit dat de rollen van leraren (zie facet 1.1) ruimer zijn ingevuld dan het domeinspecifieke referentiekader kan bij de commissie op instemming rekenen. De commissie merkt anderzijds op dat ze bij het vergelijken van het competentieprofiel van de opleiding met haar eigen domeinspecifieke referentiekader ook enkele verschillen heeft opgemerkt. Zo is het onderdeel 'een efficiënte leefomgeving creëren' in zijn uitwerking door de opleiding beperkter ingekleurd dan wat de commissie in haar domeinspecifieke referentiekader beschrijft. Ook het didactische aspect in de competenties blijft volgens de commissie in de schaduw staan. Volgens de commissie is hierin de relatief beperkte plaats van de stage binnen de opleiding symptomatisch.

De commissie heeft tijdens de gesprekken met de stakeholders gemerkt dat de competentiematrix nog niet helemaal doorleefd is bij het werkveld, de (gast)docenten en de studenten, en daardoor nog te weinig aanwezig is in de opleiding. Het werkveld is betrokken in het opstellen van het competentieprofiel, maar deze betrokkenheid beperkt zich te veel tot de opleidingscommissie, waarin experts vanuit de directies van scholen buitengewoon onderwijs, CLB, leerkrachten, pedagogische begeleidingsdiensten en lectoren (minstens de opleidingscoördinator) zitting hebben. Het werkveld gaf tijdens de gesprekken met de commissie aan dat het de competentiematrix soms ziet als een technisch instrument dat moeilijk hanteerbaar is. Stagementoren gaven in hun gesprek met de commissie immers aan dat zij de nood ervaren om meer uitleg te krijgen over de competentiematrix. De commissie is bijgevolg positief over de handleiding voor mentoren en gastdocenten die de opleiding uitgewerkt heeft. De opleiding vraagt haar (gast)docenten om bij het starten van de opleiding na te gaan welke competenties tijdens hun lessen nagestreefd worden. Zo zal de opleiding van elk opleidingsonderdeel een themafiche opstellen met de compe-

tenties waaraan gewerkt wordt, zodat de competenties transparanter en toegankelijker worden gemaakt. De commissie hoopt dat hiermee de competentiematrix en haar plaats en gebruik binnen de opleiding voor deze stakeholders duidelijker worden.

Studenten worden vanaf het begin van de opleiding op de hoogte gebracht van de nagestreefde competenties door middel van de studiegids. De commissie kijkt uit naar de door de opleiding beoogde themafiches per opleidingsonderdeel, zodat studenten een duidelijker zicht hebben op de in dat opleidingsonderdeel nagestreefde competenties. Studenten krijgen vooral inzicht in de competentiematrix bij de bespreking van het POP (Professioneel Ontwikkelingsplan) en de groeiportfolio. Studenten deelden de commissie immers mee dat zij doorheen het traject van hun opleiding hun competentieniveau door middel van een kritische reflectie vier keer dienen te situeren op het 'competentiewiel', een instrument om hun persoonlijke ontwikkelingstraject te visualiseren. Hierbij geven zij de ontwikkelingspunten aan waaraan ze wensen te werken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan de didactische component in de competentiematrix, die nu nog te veel in de schaduw blijft staan, te versterken.
- De commissie vraagt blijvende aandacht voor de bekendmaking van het competentieprofiel, in die zin dat de transparantie en de toegankelijkheid van de competentiematrix worden verhoogd.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het bezoek in de ter beschikking gestelde documenten het opleidingsprogramma kunnen inkijken. De opleiding werkt met 'vensters' als naam voor de oplei-

dingsonderdelen. De benaming 'venster op...' is afkomstig uit de initiële lerarenopleiding, waar met dezelfde terminologie wordt gewerkt. Elk jaar wordt de module 'Venster op het werkveld: visie en referentiekader' opgestart, waarin studenten inzage krijgen in de visie van de opleiding en het referentiekader waarin wordt gewerkt (onder andere maatschappelijke context, beeldvorming, GON, ION en inclusie). Daarnaast krijgen studenten in het eerste opleidingsjaar opleidingsonderdelen waarin een (ortho)pedagogisch kader wordt geschetst en waarin hen theoretische kaders worden meegedeeld. Verder start de opleiding met het POP, intervisie en de portfolio/werkplekleren in het eerste jaar. In het tweede jaar volgen de studenten opleidingsonderdelen waarin ze efficiënt leren omgaan met sociaal-emotionele probleemsituaties en problematische leersituaties. Het POP, intervisie en de portfolio bouwen verder op hetgeen in het eerste jaar is aangebracht. Ook leveren de studenten hun afstudeeropdracht in tegen het einde van het tweede jaar. Twee vensters, namelijk 'Venster op innovatie' en 'Venster op communicatie' kunnen zowel in het eerste als in het tweede jaar worden gevolgd.

In de ingekeken documenten kon de commissie lezen dat de vertaalslag van het competentieprofiel naar het opleidingsprogramma gebeurt via het competentietraject, het leertraject dat de student volgt om het leerresultaat aan te tonen. Elke eindcompetentie is gekoppeld aan zo'n competentietraject, waarin beschreven staat hoe de student laat zien hoe hij een competentie beheerst (gedrag en vaardigheden), gebaseerd op inzichten en theorieën (cognitie), voordat hij deze kan toepassen in de praktijkcontext. De commissie vindt dit geheel echter niet duidelijk. Volgens de commissie zijn de intenties en de visie van de opleiding prima uitgewerkt, maar krijgen zij geen voldoende concreet uitgewerkte vertaling in het programma. In het vormgeven van het programma lijkt zelfs het competentiedenken kunstmatig te zijn opgesplitst in denken en doen. Ook de rollen van leraren die in het competentieprofiel van belang zijn, zijn niet omgezet in een programma. Dit bemoeilijkt de herkenbaarheid van de competenties in het aanbod. Op de studiefiches staan niet alleen de competenties maar ook de moduledoelstellingen vermeld. Ook dit belemmert de herkenbaarheid van de competenties, aangezien de moduledoelstellingen niet in termen van competenties zijn geformuleerd, waardoor het lijkt alsof de inhouden centraal staan en niet de competenties.

De commissie heeft bij het bekijken van het programma vastgesteld dat er in het curriculum geen dekking dreigt te zijn van alle eindcompetenties. Zo ligt in het programma veel nadruk op eindcompetentie 1 (interpersoonlijke), eindcompetentie 2 (pedagogische) en eindcompetentie 7 (reflectie), maar is er onvoldoende aandacht voor eindcompetentie 3 (didactische) en 6 (samenwerking met omgeving en ouders). Bovendien kan eveneens meer aandacht worden geschonken aan eindcompetentie 4 (organisatorisch) en 5 (samenwerking met een team). Vooral het ontbreken van de aandacht voor het didactische in het programma leidt er volgens de commissie toe dat studenten onvoldoende worden voorbereid op één van de vooropgestelde deelcompetenties, met name het bieden van een deskundige en evenwichtige afstemming van het onderwijsaanbod – inclusief de leerlijnen – op de specifieke situatie van de leerling. Volgens de commissie is de beeldvorming van leerlingen met hun specifieke hulpvragen en het van daaruit werken aan hun onderwijsnoden eerder zwak. Men blijft hangen bij het individuele ontwikkelingsplan, en trekt dit niet door naar het groepswerkplan en het schoolwerkplan. Verder stelt de commissie vast dat de opleiding moet opletten voor een overaanbod in het curriculum rond conflicthantering. De commissie merkte op dat taalstoornissen en rekenproblemen weinig aandacht krijgen in het programma. Een aantal inhouden in het programma hoort meer thuis in de initiële opleiding.

Verder merkt de commissie op dat de opleiding principieel een brede inzetbaarheid van haar studenten beoogt. Zo geeft de opleiding een brede basis van het buitengewoon onderwijs mee aan haar studenten, maar de uitdieping blijft toch beperkt, omdat geen enkele keuzemogelijkheid in het programma vervat zit. De studenten hebben het moeilijk om de vertaalslag te maken

van wat zij aangeleerd krijgen naar hun eigen werkpraktijk. De commissie hoorde tijdens het gesprek met de alumni dat zij de specificiteit van bepaalde keuzeonderdelen gemist hadden in hun opleiding. De commissie vindt het jammer dat de opleiding er toch niet voor gekozen heeft een keuzetraject op te starten, hoewel deze optie werd getoetst bij het werkveld. De commissie is er voorstander van dat een aantal kleine keuzes die de opleiding plant te introduceren en bij de studenten aftoetst, effectief hun ingang vinden in het curriculum.

Wat curriculumherziening betreft, heeft de commissie kunnen vaststellen dat dit gebeurt in samenspraak met het werkveld, dat vertegenwoordigd is in de opleidingscommissie. Ook heeft de opleiding via informeel contact (bijvoorbeeld bij intervisiemomenten en het leerjournaal) zicht op de wensen en noden van studenten wat het programma betreft. Recent worden studenten ook betrokken bij curriculumherziening door hun deelname aan een semestriële studentenparticipatiecommissie. De studenten die de commissie te woord stonden tijdens het visitatiebezoek bevestigden hun betrokkenheid bij de opleiding via deze participatiecommissie.

De commissie heeft in de ter beschikking gestelde documenten het internationaliseringsbeleid van de Hogeschool West-Vlaanderen kunnen inkijken. De commissie betreurt het dat dit beleid niet schijnt te gelden voor de opleiding Buitengewoon onderwijs. De commissie erkent dat het voor het doelpubliek niet evident is om gedurende een lange periode buitenlandse ervaring te verwerven. Toch vindt de commissie dat korte internationale uitwisselingen en bezoeken op het programma zouden kunnen staan. De commissie kijkt uit naar het realiseren van mogelijkheden met de preferentiële partners in Nederland en naar mogelijke samenwerkingen met ZAMISE (*Zambian Institute for Special Education*). Studenten gaven tijdens hun gesprek met de commissie aan dat zij geen tegenstander zijn van buitenlandse stages. Ook is het volgens de commissie een meerwaarde om, zoals de opleiding van plan is, studenten internationale bronnen te laten aanwenden en verwerken in taken, bachelorproef en portfolio.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt uitdrukkelijke aandacht voor het vertalen van de visie en de intenties van de opleiding in het programma.
- De commissie beveelt de opleiding aan een evenwichtige dekking van alle eindcompetenties in het programma te voorzien.
- De opleiding kan nadenken over het nastreven van meer diepgang door het invoeren van keuzemogelijkheden, zodat studenten een zekere specialisatie kunnen bereiken.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek opgemerkt dat de opleiding haar studenten in contact brengt met de actuele beroepspraktijk. Dit gebeurt al impliciet doordat de meeste

studenten van de opleiding zelf al werkzaam zijn in het buitengewoon onderwijs. In intervisie- en supervisiesessies kunnen de studenten met elkaar van gedachten wisselen over hun werkverderingen. Bovendien trekt de opleiding gastprofessoren en -sprekers uit het werkveld aan. Het verhaal van de gastsprekers die hun ervaringen voor de studenten uiteenzetten, beleven de studenten als een zinvol onderdeel van de opleiding. De studenten en de alumni met wie de commissie sprak, lieten weten dat zij ook veel informatie haalden uit het bezoek aan scholen voor buitengewoon onderwijs in het kader van bijvoorbeeld handelingsgericht werken. Tijdens een dergelijk scholenbezoek kunnen studenten van de opleiding klassen bezoeken, met de directeur van de school praten en kijken hoe het schoolwerkplan eruitziet. Daarover kunnen studenten ook een taak maken. De studenten en alumni ervoeren dit als zeer waardevol.

De opleiding hanteert eveneens werkpleklers om de band met de beroepspraktijk aan te scherpen. Volgens de commissie heeft werkpleklers een specifieke invulling, en heeft de opleiding de commissie niet helemaal duidelijk gemaakt dat zij deze invulling geeft aan de stage. De opleiding streeft ernaar haar studenten op hun stageplaats niet alleen les te laten geven, maar ook een concreet project te laten uitvoeren dat zo mogelijk banden heeft met de bachelorproef. Alle studenten voeren vier weken stage uit. De studenten die al in het buitengewoon onderwijs werkzaam zijn, hoeven geen participerende observatiestage uit te voeren. Studenten die werkzaam zijn in het gewoon onderwijs of geen onderwijsopdracht hebben, voeren wel een receptieve stage van twee weken uit. De commissie is verwonderd over het feit dat in de stage twee weken observatiestage voorafgaat aan de eigenlijke actieve stage, vooral omdat het doelpubliek voornamelijk bestaat uit studenten die al een lerarendiploma op zak hebben. De commissie wil het participerende van de stage benadrukken. Volgens de commissie moet de zinvolheid van het observeren onderzocht worden, aangezien het niet helemaal lijkt te kloppen binnen de visie die men voorstaat. De commissie is positief over het feit voor studenten die al werkzaam zijn in het buitengewoon onderwijs, studenten die in het gewoon onderwijs werken en voor studenten die nog niet actief zijn in het onderwijs een verschillend stagetraject wordt uitgetekend. Toch kan hier volgens de commissie nog meer nagedacht worden over het aantal weken stage dat een student met een afwijkende vooropleiding moet uitvoeren. Momenteel is dit voor elk traject vier weken (met twee weken participerende observatiestage, uitgezonderd de studenten die al in het buitengewoon onderwijs werken). De commissie vraagt zich af of iemand die nog geen ervaring heeft in het buitengewoon onderwijs niet meer stage dient uit te voeren dan iemand die deze ervaring wel al bezit. Volgens de commissie zijn werkpleklers en reflecterend leren vanuit de praktijk belangrijke hefboomen, maar deze moeten dan ook voldoende uitgebreid aanwezig zijn. Volgens de commissie is een uitgebreidere stage om voldoende didactische competenties te verwerven, aangewezen.

Wat de begeleiding van de stage betreft, heeft de commissie kunnen vaststellen dat er een goede communicatie is tussen de stageplaatsen van de studenten en de opleiding. De commissie apprecieert dat in het kader van het nieuwe curriculum begeleiders intensief stagebezoeken uitvoeren. Ook studenten kunnen deze inbreng van de hogeschool waarderen. Ook worden er in de stagescholen gericht gezocht naar mentoren die de studenten kunnen begeleiden in hun stageervaring, en dit voor alle studenten, ook diegenen die stage lopen in dezelfde school als waar ze werkzaam zijn. De commissie is tevreden over het feit dat de opleiding voor de mentoren een stagehandleiding voorzien heeft en daarin de opzet en het doel van de stage heeft beschreven.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding op zich niet aan maatschappelijke dienstverlening of projectmatig onderzoek doet. Wel ziet de opleiding het afstudeerproject van de studenten als een vorm van dienstverlening naar het werkveld. De opleiding beschouwt het afstudeerproject als het sluitstuk van de opleiding, waarbij studenten moeten aantonen dat zij de vooropgestelde competenties beheersen. De opleiding vat deze bachelorproef op als een actieonderzoek, waarbij men ervan uitgaat dat studenten in hun werkplek voor een probleem worden geplaatst waarvoor zij

een oplossing dienen te zoeken. Ook in dit opzicht lijkt het de commissie moeilijk om een volledig actieonderzoek uit te voeren indien een student slechts enkele weken stage loopt. Een verschil in duur van de stage zou ook hier een oplossing kunnen bieden. De commissie heeft uit de gesprekken afgeleid dat de begeleiding van het actieonderzoek kan verbeterd worden. De opleiding is zich bewust van deze noodzaak en probeert hier oplossingen voor te zoeken. Zo heeft de opleiding een 'Handleiding bij de bachelorproef' voorzien voor de studenten. Bij het presenteren van de bachelorproef nodigt men eerstejaarsstudenten uit. Ook meent de commissie dat het een meerwaarde zou zijn indien de resultaten van de bachelorproef gepresenteerd voor of teruggekoppeld zouden worden naar het werkveld. De commissie is positief over het aanwenden van een 'critical friend' (een collega of andere betrokkene), die feedback kan geven aan de student over zijn actieonderzoek. Volgens de commissie kan het initiatief van een 'critical friend' nog beter werken als de opzet ervan nog meer gecommuniceerd wordt naar studenten, en als het duidelijk wordt dat observatiemomenten of feedbackgesprekken van en met de 'critical friend' gepland worden.

Nieuwe en eventueel internationale ontwikkelingen komen het curriculum voornamelijk binnen via de (gast)professoren. De commissie vindt het positief dat de opleiding voor de gastdocenten een handleiding heeft uitgewerkt. Ook komen de studenten in contact met vakliteratuur. De opleiding wil het gebruik van internationale vakliteratuur integreren in de taken en in de bachelorproef, wat tot nu toe geen sinecure was. Zo dienen de studenten van het tweede jaar een internationaal artikel te bestuderen en twee internationale bronnen in hun actieonderzoek te verwerken. De commissie hoopt dat deze ontwikkeling snel ingang kan vinden in de opleiding.

Verdere initiatieven om de student kennis te laten maken met en inzicht te geven in de beroepspraktijk, vindt men in de opleiding terug onder de portfolio, het POP en het leerjournaal. In het leerjournaal nemen studenten interessante boeken, tijdschriftartikelen, tv-programma's... op die aansluiten bij hun eigen interessesfeer. Volgens de commissie kan de opleiding erover waken dat dit document geen samenraapsel wordt van artikels en dat er meer verwijzingen naar de cursussen in verwerkt worden. In het POP situeren de studenten zich op het competentiewiel (facet 1.2) en geven zij werkpunten aan. Volgens de commissie is het nog niet helemaal duidelijk waarop studenten zich baseren om zichzelf hier een score op te geven. Tijdens intervisiemomenten verkeren de studenten in de mogelijkheid ervaringen uit te wisselen en over hun eigen ervaringen te reflecteren. In het werkinstrument portfolio zitten de stage, taken en reflectieverlagen vervat. Volgens de commissie zijn dit op zich goede initiatieven, maar is het soms niet altijd duidelijk wat de onderscheidende elementen tussen deze drie werkstukken zijn. Ook kan een verdere motivatie waarom ze bepaalde zaken al dan niet opnemen in deze werkstukken de kwaliteit verbeteren.

Het studiemateriaal dat de commissie heeft ingekeken kan volgens de commissie nog meer uitgewerkt worden. Zo vond de commissie veel PowerPoint-presentaties terug in het cursusmateriaal, waarvan de commissie niet steeds de meerwaarde inzag. Ook kunnen volgens de commissie meer verwijzingen naar vakliteratuur opgenomen worden in de syllabi. Ook meer linken leggen naar andere types in het buitengewoon onderwijs dan het type waarmee de cursist werkt, zou volgens de commissie een meerwaarde zijn.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie verzoekt de opleiding te reflecteren over de duur van de stage en de zinvolheid van een participerende observatiestage.
- De commissie adviseert de opleiding om de cursussen en syllabi te voorzien van meer verwijzingen naar vakliteratuur.
- De opleiding zou de studenten nadrukkelijker de relatie moeten aangeven tussen portfolio, POP en leerjournaal enerzijds en de te verwerven competenties anderzijds.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit de gesprekken en uit de ingekeken documenten kunnen afleiden dat de opleiding samenhang nastreeft door te werken op micro-, meso- en macroniveau. Concreet betekent dit dat de student in het eerste jaar van zijn opleiding vooral vanuit grote kaders (macroniveau) vertrekt om tot het mesoniveau te komen, waarin het pedagogisch-didactische handelen en zaken als handelingsplanning, handelingsgerichte diagnostiek en diagnostisch handelen centraal staan. In het tweede jaar staat de concrete klaspraktijk (microniveau) centraal, en leren de studenten via praktijkgerichte voorbeelden en *good practices* hoe ze problemen in de klas en de praktijk kunnen aanpakken. In hun gesprek met de commissie bevestigden de studenten deze aanpak. Daartegenover staat dat de commissie hier vooral onthouden heeft dat de studenten het eerste jaar als theoretisch, en het tweede jaar als meer praktijkgericht en concreter ervaren. Volgens de commissie hoeft deze lineaire benadering van theorie naar praktijk niet voor een bachelor-na-bacheloropleiding. Het verweven van theorie en praktijk, en deze al in het eerste opleidingsjaar beter op elkaar afstemmen, kan volgens de commissie de motivatie van studenten maar ook de samenhang verhogen.

De commissie heeft vastgesteld dat een student ook later kan instappen in de opleiding en het gemiste deel op het einde kan inhalen. Zo las de commissie in de ter beschikking gestelde documenten dat twee studenten zich in het academiejaar 2009–2010 vanaf het tweede semester inschreven. Deze aanpak kan echter ook de samenhang binnen het programma in het gedrang brengen. Volgens de commissie is voorzichtigheid inzake deze materie aangewezen.

Volgens de commissie kan de grote groep (externe) lesgevers de samenhang en de betrokkenheid bij het programma bemoeilijken. De commissie was tevreden vast te stellen dat de opleiding dit tracht op te lossen doordat de opleidingscoördinator de eerste les(sen) van (nieuwe) gastdocenten bijwoont en hun lessen evalueert, om zo zicht te krijgen op de inhoud van hun lessenspakket. Zo kan de opleidingscoördinator de link tussen de verschillende docenten leggen. De gastdocenten gaven aan dat de opleiding hen op voorhand bevroegt om zicht te krijgen op de inhoud van hun lessen en zo overlap te vermijden. Ook vindt de commissie het gebruik van een handleiding voor gastdocenten een positief gegeven. Gastdocenten krijgen op die manier een zicht op wat van hen verwacht wordt. De opleiding vraagt nu aan de gastdocenten om themafiches per module op te stellen waaraan ook competenties gelinkt worden om het geheel duidelijker te maken. Tijdens de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken werden nog meer oplossingen naar voren gebracht die volgens de commissie een meerwaarde kunnen bieden, zoals het samenstellen van een moduleteam met de betrokken lesgevers of zelfs kleinere initiatieven, zoals het uitwisselen van contactgegevens, zodat gastdocenten (informeel) overleg zouden kunnen plegen met elkaar. De commissie wil deze ideeën aanmoedigen indien zij de samenhang in het programma ten goede komen.

Studenten hebben in het gesprek met de commissie laten weten dat zij weinig overlap in het programma ervaren. Vaak ondervinden ze dat wanneer een sessie begint, de gastdocent vraagt of zij bepaalde zaken al behandeld hebben; zo kan overlap vermeden worden. De alumni deelden in hun gesprek met de commissie mee dat zij voelden dat rekening gehouden was met hun opmer-

kingen over overlap in het oude programma. Volgens hen heeft de opleiding inspanningen geleverd om gastdocenten aan te spreken van wie de inhoud aansluit bij de visie en het programma die de opleiding vooropstelt. De commissie heeft gemerkt dat de opleiding haar informatie over de samenhang in het programma vooral via een informele weg ontvangt. Het bevragen van de studenten over de samenhang in het programma door middel van een systematische en geformaliseerde bevraging is volgens de commissie een meerwaarde.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om het theoretische kader van het eerste opleidingsjaar meteen praktisch om te zetten.
- De commissie pleit ervoor om via een formele en gesystematiseerde enquête studenten te bevragen over de samenhang of overlap in het programma.

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bachelor-na-bacheloropleiding bestaat uit twee studiejaar van elk 30 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoegang van een bachelor-na-bachelor.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Binnen de Hogeschool West-Vlaanderen wordt gewerkt met de techniek van het tijdschrijven (die per module om de zes jaar gebeurt) om de studielast van de opleidingen te detecteren. Hiertoe noteren studenten wekelijks hoeveel tijd ze spenderen aan het maken van opdrachten en het verwerken van de leerstof. De kleinschaligheid van de opleiding Buitengewoon onderwijs en de responsgraad van het tijdschrijven verhinderen daarentegen om een representatieve weergave van de studielast te verkrijgen. Toch wil de opleiding deze techniek voor elke module verder zetten en zal ze vanaf 2010–2011 per jaar de studielast van een twee- of drietal modules meten.

Gezien de kleinschaligheid van de opleiding opteerde deze opleiding om de studielast eveneens te bewaken via de methode van paarsgewijs vergelijken, waarbij opleidingsonderdelen onderling met elkaar vergeleken worden wat studielast betreft. Dit ziet de opleiding als haalbaar om jaarlijks te herhalen. De opleiding vroeg de studenten om de modules van het eerste jaar (nieuwe curriculum) te rangschikken van zwaar naar licht. De resultaten hiervan waren volgens de opleiding niet verrassend. De commissie heeft in de ter beschikking gestelde documenten kunnen vaststellen dat een zevental studenten de enquête invulde. De commissie vindt dit aantal studenten nog steeds niet erg representatief. Een hogere responsgraad zou de kwaliteit en de validiteit van deze bevestigingen verhogen.

Verder worden in de semestriële studentenenquêtes om de drie jaar een aantal vragen gesteld over de begrote en reële studielast. Ook hier erkent de opleiding dat de responsgraad te laag was, omdat de enquête niet klassikaal was afgenomen. Dit wel doen, zou volgens de commissie tot een hogere responsgraad en bijgevolg tot een meer objectieve meting leiden. De resultaten geven immers aan dat de studenten te weinig studietijd investeren dan wat tegenover het aantal studiepunten verwacht wordt. De opleiding gaf aan dat dit niet in overeenstemming is met wat studenten zelf aangeven tijdens overlegmomenten. Volgens de commissie levert de opleiding ernstige inspanningen om zicht te krijgen op de subjectieve taakbelasting, maar blijft het onduidelijk hoe men effectief voldoende uren binnen de opleiding presteert, aangezien geen objectieve cijfers beschikbaar zijn. De commissie stelt dat de opleiding blijvende aandacht moet hebben voor de daadwerkelijke invulling van de decretaal vooropgestelde 1500 uren studietijd.

Daarnaast maakt de opleiding gebruik van informele contacten met de studenten en hun bijdrage in de studentenparticipatiecommissie om informatie te bekomen over de studielast en de studiebevorderende en -belemmerende factoren. Zo zijn de studiebevorderende factoren onder andere het feit dat de lesroosters en de opdrachten tijdig aangekondigd worden, de bereikbaarheid van de opleidingscoördinator en het laagdrempelige contact tussen lectoren en studenten. De studenten en alumni met wie de commissie sprak, konden dit bevestigen. Studiebelemmerende factoren zijn vooral de combinatie van de studie met het werk en/of gezin en het feit dat de opleiding een brede basis van het buitengewoon onderwijs wil meegeven, waardoor een aantal sessies in het opleidingsprogramma niet altijd even relevant is voor elke student die in een specifieke context is tewerkgesteld. Ook dit werd bevestigd door de studenten en alumni.

De opleiding bespreekt de resultaten van de studietijdmetingen met de betrokken (gast)professor van de modules. Vervolgens worden de resultaten van de studietijdmetingen eveneens teruggekoppeld naar de studenten via de studentenparticipatiecommissie. De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding oplossingen zoekt bij knelpunten. Zo was uit de studietijdmeting gebleken dat een student veel tijd spendeert aan en nodig heeft voor zijn bachelorproef. Daarom is het accent op opdrachten in het eerste jaar gelegd, zodat de student in het tweede jaar voldoende ruimte en mogelijkheid heeft om zijn afstudeerwerk te realiseren. Ook de mogelijkheid om de opleiding te spreiden over drie jaar ervaren de studenten en alumni als positief.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan een voldoende hoge responsgraad te voorzien voor haar studietijdmetingen.
- De commissie vraagt de opleiding blijvende aandacht te hebben voor de daadwerkelijke invulling van de decretaal vooropgestelde 1500 uren studietijd.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding stelt zich tot doel competentiegericht onderwijs aan te bieden in een krachtige leeromgeving voor de studenten. Het didactische concept uit zich in de volgende uitgangspunten: studenten zijn zelfstandig en flexibel, zijn in staat tot kritische reflectie en open communicatie, de student geeft zijn eigen ontwikkelingspunten aan, de student integreert alle verworven kennis, attitudes en (werkplek)ervaringen, en men vertrekt in de opleiding vanuit reflecterend leren vanuit praktijkvoorbeelden.

Om dit concept waar te maken, heeft de opleiding voor werkvormen geopteerd die 'interactie', 'eigen visie in breder perspectief plaatsen' en 'leren uit eigen en andermans ervaringen' centraal stellen. Uit de ingekeken documenten heeft de commissie afgeleid dat de volgende werkvormen in de opleiding aan bod komen: interactieve gespreksvormen, opdrachten, rollen- en simulatiespel, groepswork, zelfstudie, werkplekleren, intervisie, supervisie, coaching, groeiportfolio, leerjournaal, POP en de bachelorproef. De commissie is tevreden over de diversiteit van de werkvormen in de opleiding en het feit dat klassieke hoorcolleges tot een minimum worden herleid, maar wijst erop dat het nog niet helemaal duidelijk is hoe de werkvormen op competentiegericht onderwijs zijn afgestemd. De commissie erkent dat de opleiding, zoals zij zelf aangeeft, nog zoekende is wat competentiegericht onderwijs betreft en wil de opleiding stimuleren haar werkvormen nog meer op haar didactische concept af te stemmen. De commissie vindt dat op dit moment de werkvormen nog meer duidelijk kunnen maken hoe studenten kansen krijgen om onder andere te groeien in autonomie, in verantwoordelijkheid opnemen, in het nemen van initiatief, in handelen in gespecialiseerde contexten en in kritisch evalueren.

De commissie is tevreden over de initiatieven die de opleiding onderneemt om de stakeholders op de hoogte te brengen van de keuze van de werkvormen. Zo heeft de opleiding een handleiding voor docenten, waarin de koppeling met het didactische concept, de doelstellingen en de eindcompetenties gemaakt wordt. De commissie wil suggereren dat de opleiding hierin ook expliciet de koppeling met de werkvormen maakt, teneinde de gastdocenten voldoende informatie te geven over de nieuwe visie, zodat de werkvormen kunnen groeien, evolueren en variëren. Positief vindt de commissie de handleiding voor de portfolio, waarin uitdrukkelijk de relatie met de competentiegerichtte uitgangspunten van de opleiding wordt gelegd. Studenten vinden de portfolio immers een belangrijke werkvorm, waarin zij hun groeipunten en de reflectie over hun eigen handelen kunnen aangeven.

De commissie heeft tijdens het bezoek kunnen vaststellen dat de werkmiddelen, de opdrachten en de theoretische kaders van een lessessie in samenspraak met de gastdocenten vastgelegd worden. In hun sessies doen docenten een beroep op onder andere hand-outs (PowerPoint-presentaties), video- en filmmateriaal, oefenmateriaal, handboeken, handleidingen, kranten- en/of tijdschriftartikelen en websites. Het lesmateriaal is terug te vinden op het elektronische leerplatform Leho.

De opleiding evalueert de werkvormen en -middelen door middel van feedback van studenten en zelfevaluatie door gastprofessoren en gastsprekers. De opleiding vraagt aan de studenten om jaarlijks voor elke module de kwaliteit van het studiemateriaal en het gebruik van de elektronische leeromgeving te evalueren. De commissie kon uit de resultaten afleiden dat de meeste studenten de kwaliteit van het leermateriaal goed vinden en akkoord gaan met het nuttig gebruik van Leho als leerplatform. Positief is het volgens de commissie ook dat de opleidingscoördinator de lessen van nieuwe gastdocenten bijwoont, en feedback geeft over inhoud en werkvormen. Hierdoor kan het gebruik van de verschillende werkvormen bewaakt en geoptimaliseerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie stimuleert de opleiding om haar werkvormen nog beter af te stemmen op het didactische concept en het competentiegericht opleiden.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Gezien het didactische concept van de opleiding zich richt op competentiegericht onderwijs maakt de opleiding eveneens werk van het uitwerken van competentiegericht evalueren. Er worden in de opleiding Buitengewoon onderwijs geen reguliere examens ingericht, maar men meet het beheersingsniveau van de te bereiken competenties via instrumenten als permanente evaluatie, opdrachten, engagement, groeiportfolio, POP en supervisie. Bij het inkijken van de documenten heeft de commissie gemerkt dat er sinds het schrijven van het zelfevaluatierapport bij de opleiding al zichtbare verbeteringen merkbaar zijn, maar dat de opleiding in het competentiegericht evalueren nog verder moet groeien. De commissie is tevreden vast te stellen dat al evaluatiecriteria zijn uitgeschreven voor de bachelorproef en de stage. Ook heeft de commissie gemerkt dat er tussentijdse kritische feedback wordt gegeven op de bachelorproef en werkstukken. Studenten gaven tijdens het gesprek met de commissie aan dat zij de evaluatiecriteria van bachelorproef, stage en enkele taken kenden.

Bij de meeste opleidingsonderdelen wordt onder de vorm van permanente evaluatie (taken of opdrachten, presentaties, praktijkgerelateerde casestudies...) getoetst of het gespecialiseerde niveau van de competenties werd bereikt. Ook aanwezigheid en deelname aan oefeningen, groepswerk, groepsdiscussie en intervisie zijn binnen de opleiding belangrijk. Daarom stelt de opleiding een aanwezigheidsgraad van 75 procent voorop, een maatregel die volgens de opleiding door de studenten werd aangevraagd en ondersteund werd in de studentenparticipatiecommissie, als voorwaarden tot slagen in een module. De commissie vindt dat er nog onduidelijkheid is hoe de competenties precies worden getoetst. De commissie merkt dat evalueren nog te veel gebeurt vanuit de beoogde kennis en vaardigheden, gekoppeld aan de leerinhouden en minder vanuit de te behalen competenties. Daardoor stelt de commissie vast dat de beoordeling van taken en opdrachten nog te weinig transparant gebeurt vanuit evaluatiecriteria of gedragsindicatoren. Hierdoor is het voor de commissie moeilijk om te zien hoe een student het gespecialiseerde niveau bereikt. De commissie kijkt dan ook uit naar de realisatie van gedragsindicatoren, waarvan de opleiding al geopperd heeft hierin te willen investeren in de toekomst.

De beoordeling van de stage verloopt in overleg met het werkveld, maar de opleiding blijft de hoofdverantwoordelijke voor de eindbeoordeling. In de stageschool volgt de stagementor het pedagogisch-didactische handelen van de student. De commissie is positief over de stagebezoeken die de lectoren afleggen. Na elk stagebezoek bespreekt de lector de lesactiviteit die hij of zij heeft bijgewoond en wordt een stageverslag opgemaakt, waarin een algemene beoordeling en een evaluatie van de geobserveerde les wordt gegeven. Bij de uiteindelijke evaluatie zijn het eindverslag van de stagebegeleider, het eindverslag van de mentor en een beoordeling van de attitudes van de student opgenomen. Hier wordt ook aandacht besteed aan de competenties die de student dient na te streven. Ook de stageportfolio van de student, met onder meer verslagen van reflecties, verslagen van intervisie en supervisie, en lesvoorbereidingen en begeleidend materiaal, zijn belangrijk bij de beoordeling. De commissie vindt het uitschrijven van een stagehandleiding door de opleiding een positief initiatief. Hierdoor hebben de student, de docent en de stagementor in de betrokken school een goede handleiding, waarin de doelstellingen, het verloop, de begeleiding en het assessment van het werkplekleren zijn uitgelegd.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek van de opleiding vernomen dat er nog werk aan de winkel is wat de competentiegerichte beoordeling van de bachelorproef betreft. Wel is de commissie positief over een teamoverleg binnen de opleiding waar toetsing aan bod is gekomen. De commissie heeft kunnen zien dat de opleiding inspanningen levert om het niveau van haar evaluatie te verhogen. Bij de beoordeling van de bachelorproef speelt zowel het proces als het afgeleverde product een rol. Drie personen zijn betrokken bij het assessment van de bachelorproef: de promotor, een tweede lezer (een lector of een externe expert uit het werkveld) en een 'critical friend', die de studenten zelf aandragen. De commissie vindt dat het werken met drie beoordelaars het objectiviteitsgehalte van de evaluatie verhoogt. Aspecten die deze 'jury' beoordeelt, zijn de inhoudelijke verwerking, het praktische gedeelte (het verwerken van de competenties), het taalgebruik, het initiatief en de mate van zelfstandige verwerking, de lay-out en de mondelinge presentatie van de bachelorproef.

De studenten krijgen jaarlijks de kans om het toetsgebeuren per opleidingsonderdeel en per lesgever te evalueren in de studentenenquête. De studenten die de commissie gehoord heeft, zijn over het algemeen vrij tevreden over de wijze van toetsing. De studenten geven ook aan ze vooral veel halen uit de tussentijdse feedbackmomenten. De commissie heeft uit de ter beschikking gestelde documenten afgeleid dat studenten het belangrijk vinden de juiste informatie te krijgen over feedback en het evaluatiegebeuren in het algemeen. De opleiding kan hier dus nog meer aandacht aan besteden. De commissie vernam eveneens dat de opleiding nog meer aandacht zou kunnen besteden aan de juiste keuze van een promotor voor de bachelorproeven.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding moet volgens de commissie werk maken van een competentiegerichte evaluatie die gekoppeld wordt aan gedragsindicatoren.
- De commissie beveelt de opleiding aan blijvende aandacht te schenken aan de beoordeling van stage en bachelorproef. Een juiste keuze van promotor is hierbij een belangrijk aspect.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bacheloropleiding.

De opleiding probeert naar eigen zeggen rekening te houden met haar instroom. Zo heeft de opleiding gemerkt dat in het academiejaar 2010–2011 het merendeel van haar studenten uit de initiële lerarenopleidingen instroomt, van wie bijna de helft de opleiding bachelor in het Onderwijs: Lager onderwijs heeft gevolgd. Tijdens datzelfde academiejaar was één student een Bachelor in de Orthopedagogie. Wat pedagogische competenties betreft, is deze vooropleiding geen belemmering om de opleiding Buitengewoon onderwijs aan te vatten. Om het tekort aan didactische competenties bij te spijkeren, wordt van studenten die geen lerarenopleiding genoten hebben en die geen ervaring hebben in het buitengewoon onderwijs vanaf het academiejaar 2010–2011 verwacht dat zij een extra module van zes studiepunten volgen. Deze module 'Didactische competenties algemeen', die vaak via afstandsonderwijs wordt gevolgd, wordt aangeboden in het CVO-IVO (in samenwerking met de specifieke lerarenopleiding in deze instelling). Het volgen van deze module is een voorwaarde om te kunnen starten met het werkplekleren. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek de indruk gekregen dat de opleiding zich vooral richt naar instromers die uit de initiële lerarenopleidingen komen. Andere vooropleidingen lijken zo wat vergeten te worden, hetgeen de alumni tijdens hun gesprek met de commissie beaamden. De commissie vindt het positief dat de opleiding studenten uit een andere vooropleiding een didactische module laat volgen, maar heeft haar bedenkingen bij het aantal studiepunten dat deze module behelst en of zo kan gegarandeerd worden dat deze studenten de didactische competenties dan ook op voldoende mate kunnen beheersen. Ook het feit dat deze module in de meeste gevallen via afstandsonderwijs wordt aangeleerd, roept vragen op bij de commissie. Blijvende aandacht voor deze problematiek is aangewezen.

Positief vindt de commissie dat de opleidingscoördinator intakegesprekken voert met studenten bij de inschrijving om naar hun motivatie te peilen. Bij deze intakegesprekken en infodagen zou de opleiding aan de studenten met een afwijkende vooropleiding kunnen meegeven dat bij het volgen van deze opleiding hun onderwijsbevoegdheid in de praktijk eerder beperkt zal zijn. Ook het uitvoeren van een langere stage zou een oplossing kunnen bieden. Volgens het onderwijzend personeel waarmee de commissie sprak, wordt tijdens de lessen gedifferentieerd door casussen uit de praktijk van de verschillende studenten te behandelen en hen daarop te laten reflecteren, zodat studenten met een verschillende vooropleiding van elkaar kunnen leren. Ook bij intervisie- en supervisiesessies komt deze studentendifferentiatie aan bod.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat het EVC- en EVK-beleid van de opleiding op punt staan, en dat de studenten bij inschrijving voldoende geïnformeerd worden over de mogelijkheid tot het aanvragen van vrijstellingen op basis van EVC of EVK. De com-

missieleden hebben ook gezien dat in de opleiding niet veel gebruikgemaakt wordt van deze faciliteiten. Vrijstellingen werden in het verleden aangevraagd door een student die eerder de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren had gevolgd. Volgens de opleiding worden verder niet veel vrijstellingen aangevraagd, maar willen de meeste studenten de volledige opleiding volgen.

De vertegenwoordigers van het werkveld zijn het met de opleiding en de commissie eens dat meer werk kan gemaakt worden van de aansluiting van de bachelor-na-bacheloropleiding met de initiële lerarenopleiding. De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs zou een verdieping en specialisatie moeten zijn op de kennis en competenties aangereikt in de initiële opleidingen, wat nu nog niet altijd het geval is. De commissie heeft vastgesteld dat een aantal initiatieven al een aanzet heeft gegeven om deze samenwerking te verstevigen. Zo is er in de basisopleiding Secundair onderwijs de mogelijkheid om via een keuzeopleidingsonderdeel een module uit de bachelor-na-bacheloropleiding te volgen. Ook stelt de opleiding Buitengewoon onderwijs zich jaarlijks voor bij de initiële opleidingen. De opleiding geeft aan dat meer personeel uit de initiële opleidingen zou kunnen participeren aan de bachelor-na-bacheloropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om aandacht te schenken aan de problematiek die gepaard gaat met het volgen van de beperkte didactische module door niet-onderwijsinstromers, aangezien zij het moeilijker hebben om de (vooral didactische) competenties op een gespecialiseerd niveau te beheersen.

Oordeel over onderwerp 2, programma: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	onvoldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	voldoende
facet 2.3	samenvang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	voldoende
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat de opleiding volop bezig is zich te heroriënteren. De opleiding houdt er een duidelijke visie op na, waarin competentiegericht leren centraal staat. De opleiding is nu bezig met een vertaalslag van de keuzes die ze gemaakt heeft naar het programma. De commissie merkt op dat niet alle keuzes die de opleiding heeft gemaakt al zichtbaar zijn in het programma, dat nog een stempel draagt uit het verleden, maar dat ze bezig is aan een vernieuwingsproces. Daardoor is het nog onduidelijk hoe alle competenties evenwichtig in het programma aanwezig zijn. De commissie heeft echter opgemerkt dat de opleiding

zich bewust is van deze tekortkomingen, en inspanningen levert om structureel en planmatig via haar verbeteringsbeleid curriculumherziening aan te pakken. De opleidingscoördinator gaf tijdens de gesprekken aan de visitatie te willen gebruiken als input voor het verdere verbeteringsbeleid. De commissie is van mening dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de geplande curriculumherziening tot een goed einde te brengen.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit het inkijken van de ter beschikking gestelde documenten kunnen afleiden dat het personeelsbeleid van de hogeschool goed is uitgewerkt en de opleiding daar de vruchten van plukt. Bij het aanwerven van nieuwe personeelsleden zijn zaken als inhoudelijke deskundigheid, werkveldervaring, het hebben van didactische kwaliteiten, verantwoordelijkheidsgevoel, organisatietalent en studentgericht denken en handelen van belang. In de opdrachtomschrijving van het onderwijzend personeel vindt de commissie onderwijzende taken, begeleidingstaken, toegepast onderzoek/opdrachten, maatschappelijke dienstverlening en organisatorische/administratieve taken terug. De opleidingscoördinator ziet erop toe dat de teamleden efficiënt worden ingezet en dat jaarlijks de opdrachten van de teamleden worden herbekeken.

Volgens de commissieleden verloopt de begeleiding van nieuwe personeelsleden goed. Vaste personeelsleden van de hogeschool worden bij aanwerving door het departementshoofd gebriefd over de praktische aspecten van de job. De opleidingscoördinator heeft het met het nieuwe personeelslid over de inhoudelijke en andere facetten van het functioneren in de opleiding en het team. Eveneens biedt de hogeschool jaarlijks en bij de start van elk semester een onthaalprogramma aan, waarin toelichting wordt gegeven over de missie en de strategie van Howest, en over de visie op onderwijs, onderzoek en dienstverlening. Ook kunnen de docenten steeds op het intranet terecht voor verdere nuttige informatie. De commissie was tevreden over de handleiding voor gastdocenten die de opleiding recent heeft uitgewerkt. Op die manier krijgen ook de docenten die slechts een beperkte taakin-vulling hebben in de opleiding meer voeling met de opleiding, hun plaats in de opleiding en de plaats van de opleiding binnen de hogeschool.

De commissie is tot de vaststelling gekomen dat voor de vaste personeelsleden van de hogeschool vanaf het academiejaar 2011–2012 een begeleidingscyclus een verplicht gegeven wordt. Een dergelijke begeleidingscyclus omvat een planningsgesprek, een functioneringsgesprek, een afrondingsgesprek en tussentijdse feedback. Ook heeft de commissie kunnen zien dat vanuit de hogeschool evaluatiecriteria per personeelscategorie zijn opgesteld. De commissie heeft wel gemerkt dat geen functioneringsgesprekken voor gastprofessoren en (eenmalige) gastsprekers voorzien zijn. Gezien zij de opleiding grotendeels dragen, is er volgens de commissie het gevaar voor minder kwaliteitsbewaking dan bij de ingeschaalde docenten van de hogeschool. De commissie is daarom positief over het feit dat de opleidingscoördinator zo veel mogelijk (eerste) les-

sen van gastdocenten en -sprekers volgt, en zo voeling houdt met de kwaliteit van het aanbod dat wordt gegeven. De opleidingscoördinator vult ook een evaluatieformulier in over deze lessen. Bovendien kan door het laagdrempelige contact tussen de opleidingscoördinator en de studenten ook de feedback van de studenten over de didactische kwaliteiten van de (gast)docenten onmiddellijk meegenomen worden in de evaluatie van de docenten. Toch pleit de commissie ervoor deze procedure te formaliseren en ook voor externe gastdocenten een soort van 'begeleidingscursus' met evaluatiegesprekken te voorzien. Gast sprekers en gastprofessoren die niet voldoen aan de beoogde kwaliteit worden niet opnieuw door de opleidingscoördinator gecontacteerd.

Wat het professionaliseringsbeleid op didactisch vlak betreft, kon de commissie zien dat de onderwijsondersteunende dienst van de hogeschool verschillende initiatieven aanbiedt. Zo organiseert de hogeschool jaarlijks interne studiedagen. In het academiejaar 2010–2011 werd een dag georganiseerd met als centrale thema 'creativiteit' en een dag met andere actuele onderwijs-thema's op het programma. Verder kunnen docenten een beroep doen op nascholing in een aanbod van actuele thema's op onderwijskundig en didactisch vlak, zoals competentiegericht opleiden, casusgeoriënteerd werken in het kader van begeleid zelfstandig leren en portfolio-evaluatie. Ook kunnen de personeelsleden op het intranet aankondigingen van congressen terugvinden. De commissie betreurt het dat gastdocenten niet de mogelijkheid bezitten om deel te nemen aan dergelijke professionaliseringsactiviteiten vanuit de hogeschool. Dit zou evenwel een meerwaarde kunnen betekenen voor de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om het personeelsbeleid naar de gastdocenten toe te formaliseren.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon in de gesprekken duidelijk horen dat gastdocenten voor de opleiding Buitengewoon onderwijs worden aangetrokken omwille van hun vakinhoudelijke expertise. De gastdocenten en gastsprekers uit de opleiding zijn professionals die zelf ervaring hebben in het (buiten)gewoon onderwijs en hun ervaringen aan de studenten willen delen. De studenten zijn dan ook tevreden over de mate van de professionele gerichtheid van hun lesgevers. Ook eenmalige gastsprekers zijn een meerwaarde en worden door de studenten geapprecieerd. Volgens de commissie zijn deze eenmalige gastsprekers nog te weinig geïntegreerd in de opleiding. In het kader van kwaliteitszorg zou meer overleg tussen gastsprekers, eventueel digitaal, wenselijk zijn. Zoals eerder aangehaald (zie facet 2.9), zou ook meer personeel dat al werkzaam is in de initiële lerarenopleiding zich kunnen specialiseren en verdiepend lesgeven in de bachelor-na-bacheloropleiding om continuïteit te verzekeren. Wel bieden het feit dat studenten feedback kunnen geven op het functioneren van gastdocenten en gastsprekers, en het feit dat de opleidingscoördinator de eerste les of lessen van de gastdocenten volgt en evalueert, een meerwaarde voor de opleiding. De

opleiding werkt eveneens aan het opstellen van een vrij stabiel team van gastdocenten, dat elk academiejaar zijn inbreng in de opleiding heeft. Volgens de commissie kan de opleiding daarbij opletten dat het aanbod dat de gastdocenten in de opleiding brengen, alle competenties dekt.

Wat het vakinhoudelijke professionaliseringsbeleid betreft, kon de commissie uit de ingekeken documenten afleiden dat personeelsleden ofwel zelf op zoek kunnen gaan naar passende navorming wanneer zij een lacune vaststellen in hun vakinhoudelijke expertise, ofwel gebruik kunnen maken van diverse navormingen die vanuit het werkveld georganiseerd worden. Ook hier geldt dat dit systeem niet geldt voor de gastprofessoren en de gastsprekers. De gastdocenten zijn zelf verantwoordelijk voor hun professionaliseringsactiviteiten. Hier houdt de opleidingscoördinator tijdens het bijwonen van de lessen een oogje in het zeil en bewaakt zo de kwaliteit van de lessesies. In de opleiding bestond tot nog toe geen traditie van onderzoek, maar de opleiding streeft ernaar om zo mogelijk gastdocenten of -sprekers aan te trekken die betrokken zijn in onderzoekswerk en zo hun onderzoeksexpertise met de studenten kunnen delen. In de lessen rond inclusie en inclusief onderwijs gebeurde dit al. Ook heeft de commissie in de handleiding kunnen lezen dat inbreng rond wetenschappelijk onderzoek door de gastdocenten geapprecieerd wordt. De opleiding zou dit aspect nog verder kunnen benadrukken.

De opleiding heeft zelf aangegeven dat lectorenmobiliteit en de uitbouw van internationale contacten belangrijke werkpunten zijn. Voor deze verbeteringsactie heeft de opleiding eveneens een projectfiche opgesteld. De commissie kon immers ook zien dat lectoren momenteel weinig of niet aan lectorenmobiliteit doen. Ervaring opdoen bij buitenlandse partners of het bijwonen van buitenlandse congressen zou echter een meerwaarde vormen voor de opleiding. De commissie hoopt dan ook dat de geplande samenwerking met de partners in Zambia vorm krijgt in een structureel samenwerkingsakkoord.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie stimuleert de opleiding om meer aandacht te schenken aan het beter integreren van de gastsprekers binnen de opleiding.
- De commissie raadt de opleiding aan professionalisering, lectorenmobiliteit en het uitbouwen van internationale contacten door gastdocenten meer te benadrukken.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek inzicht gekregen in het personeelsbestand van de opleiding. De opleidingscoördinator is voor 80 procent als onderwijzend personeel ingeschaald in de hogeschool. Dertig procent daarvan gaat naar de opleiding Buitengewoon onderwijs. Dit is op dit ogenblik het enige lectorpersoneelslid dat aan de hogeschool is verbonden. De rest van het onderwijzend personeel in de opleiding bestaat uit een zestal gastdocenten en zestien gastsprekers met een wel erg beperkte opdracht. Ook zij werken deeltijds in de opleiding en hebben samen een VTE van 0,20 procent. De opleiding wordt met andere woorden gedragen door een hoeveelheid aan gastdocenten, gastsprekers en de opleidingscoördinator, en dit voor slechts 0,50 procent VTE aan onderwijzend personeel. Dit wekt bezorgdheid op bij de commissie, die zich afvraagt hoe het

organiseren van een opleiding met zo'n beperkt VTE nog te bolwerken valt. De commissie vraagt zich verder ook af of er dan wel sprake kan zijn van een team dat in gezamenlijkheid de verantwoordelijkheid kan dragen voor de inhoud en kwaliteit van de opleiding. De commissie kan zich dan ook vinden in de intentie van de opleiding om teamvorming te bevorderen. Zo vindt de commissie het positief dat er zich rond de opleidingscoördinator een viertal vaste gastdocenten heeft geschaard die samen het kernteam van de opleiding vormen. Wel vernam de commissie tijdens het visitatiebezoek dat de werkdruk voor de docenten en vooral het kernteam erg hoog ligt. Volgens de commissie mag de opleiding het welzijn van haar medewerkers niet uit het oog verliezen. Ook de handleiding voor gastdocenten is volgens de commissie al een stap in de goede richting om eenduidigheid in de opleiding te handhaven. Ondanks deze inspanningen die al zijn geleverd, blijft het voor de commissie de vraag of het beperkte docententeam over voldoende draagkracht zal blijven beschikken om de kwaliteit van de opleiding blijvend te garanderen.

Voor de zes opleidingen van het departement Howest Brugge campus Sint-Jorisstraat is er 9,7 VTE administratieve en technische ondersteuning. De opleiding kan beroep doen op ondersteuning van deze personeelsleden. De leeftijdscategorieën van het ATP en de gastsprekers waren niet voorhanden en bijgevolg heeft de commissie geen zicht op de leeftijdscurve.

De student-lectorratio bedraagt 44. De commissie vraagt zich af of de gastdocenten en gastsprekers wel voldoende bereikbaar zijn voor de studenten. Wegens het aanbieden van twee opleidingsjaren is het aantal studenten licht gestegen, en ook de student-lectorratio is op een viertal jaar tijd van 20 naar 55 gegaan. De commissie vindt dit een alarmerende vaststelling.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het wenselijk om te evolueren naar een hogere en hogeschoolgebonden VTE-bezetting van het onderwijzend personeel, teneinde de kwaliteit van de opleiding te bewaken.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	voldoende
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	voldoende
facet 3.3	kwantiteit personeel	onvoldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

De opleiding wordt gedragen door de opleidingscoördinator, een zestal gastdocenten en een aantal eenmalige gastsprekers, en dit samen voor een VTE van 0,40. Daarnaast staat dat de student-lectorratio 55 bedraagt, waardoor de commissie zich afvraagt of de docenten voldoende bereikbaar zijn voor de studenten. Met een beperkte inzetbaarheid van docenten ligt het zwaartepunt van de opleiding in de handen van de gastdocenten. Deze grote groep gastdocenten meenemen in de opleidingsvisie, dat goed opvolgen en begeleiden noodzaakt een doorgedreven begeleidingsopdracht die verder gaat dan er zorg voor dragen dat elke gastdocent een inhoudelijke inbreng heeft die een meerwaarde is voor de student. Toch kon de commissie tijdens de gesprekken met

de betrokkenen afleiden dat de docenten zich gedreven en enthousiast toonden, betrokken bij de inhoud die hij/zij wil overbrengen, met kennis van zaken wat de eigen thema's betreft, en met interesse voor de ontwikkeling van de studenten. De commissie stelde ook vast dat er aanzet en bereidwilligheid zijn om gelijkgerichtheid in deze docentenploeg te bewerkstelligen. De opleiding heeft al inspanningen geleverd om teamwerking te verstevigen, de gastdocenten worden geëvalueerd en van feedback voorzien door de opleidingscoördinator, er is een handleiding voor gastdocenten opgesteld enzovoort. Met de beoordeling 'voldoende' wil de commissie haar overtuiging uiten dat er al een goede aanzet is met de vernieuwde visie, maar ze verwacht dat de hogeschool het proces versnelt en op basis van de aanbevelingen werk maakt van het met spoed op poten zetten van een door alle partijen gedragen project.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens de rondleiding op de campus gezien dat de opleiding gehuisvest is in een erg sfeervol, zij het verouderd gebouw. Het gebouw werd in 1870 als Rijksnormaalschool gebouwd onder leiding van de toenmalige stadsarchitect van Brugge, die ook het stationsgebouw van Antwerpen-Centraal op zijn palmares mag schrijven. Het gebouw werd op het moment van het schrijven van het zelfevaluatie-rapport gebruikt voor een 900-tal studenten, maar die capaciteit kan indien nodig opgetrokken worden tot 1200 studenten. De bezettingsgraad van de lokalen ligt ongeveer rond 80 procent en is dus vrij hoog. Tijdens het gesprek met de studenten kwam de commissie te weten dat de verwarming niet altijd naar behoren werkt in het gebouw. Het ATP kon dit probleem erkennen. Volgens hen zijn de vragen en de noden van de studenten duidelijk gekend. De hogeschool bekijkt op dit moment of ze iets kunnen aanvangen met een site in de stationsbuurt. Het ATP gaf daarom aan dat de hogeschool op dit moment geen al te grote investeringen op het vlak van verwarming en dergelijke uitvoert.

Bij het bezoek aan de lokalen heeft de commissie kunnen zien dat alle lokalen voorzien zijn van een pc en een internetaansluiting. In sommige lokalen is ook een smartboard aanwezig. Videomateriaal wordt gedigitaliseerd, zodat het via een computer afspeelbaar is. Daardoor zijn er nog weinig videospelers te vinden op de campus. In de loop van het jaar 2010 is draadloos internet beschikbaar voor elke student. De campus is nog niet meegestapt in het laptopproject van de hogeschool, waardoor het gebruik van laptops niet verplicht is voor elke student. Studenten kunnen voor computergebruik terecht in het open leercentrum met 40 computers, het onthaal waar zestien pc's ter beschikking staan en de mediatheek waar nogmaals zestien pc's in gebruik zijn.

De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs maakt zo goed als vast gebruik van twee lokalen in de E- en C-vleugel van het gebouw. In die lokalen zijn een beamer en pc aanwezig. Soms vindt een lessessie plaats in een bijzonder lokaal, zoals het lokaal voor drama of kleine geprekslokalen voor de supervisie. De commissie heeft vastgesteld dat in de hogeschool een lift, automatische deur en hellende vlakken aanwezig zijn, waar studenten met een functiebeperking gebruik van kunnen maken.

Voor de studenten zijn ruimtes voorzien, onder andere aan het onthaal. Ook de docenten en de gastdocenten kunnen beschikken over een werkruimte.

De cafetaria is in eigen beheer van de hogeschool en biedt studenten dagelijks gevarieerde warme maaltijden aan. De commissie was onder de indruk van het initiatief (met het oog op de maatschappelijke opdracht van de hogeschool) om werkzoekende personen uit de horecaopleiding Hobo, die via de VDAB ingezet worden, in te schakelen bij het opdienen en afruimen. Studenten kunnen in de koffieruimte ook zelf koffie nemen indien ze dit wensen.

De mediatheek huisvest werken van twee locaties van de hogeschool. In de mediatheek is er een groepsruimte met pc's, waar ook infosessies worden gegeven over het leren werken met de catalogus en het opzoeken in Howest-databanken. De commissie is tevreden dat deze sessies ook worden aangeboden aan studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding. Wel heeft de commissie geconstateerd dat de hogeschool geen actieve politiek voert om de bachelor-na-bachelorstudenten bij de bibliotheek of bij de beschikbare digitale bronnen te brengen. Studenten van de opleiding maken volgens de commissie weinig tot geen gebruik van de mediatheekfaciliteiten. De bibliotheek is slechts geopend tot 17 uur op woensdagavond, terwijl de studenten tot 18 uur les krijgen. Hierdoor kunnen zij minder makkelijk gebruikmaken van de bibliotheekfaciliteiten dan studenten die overdag les volgen. Zij kunnen wel tijdens de normale openingsuren terecht in de bibliotheek. Bovendien was de collectie in de bibliotheek niet helemaal up-to-date en kan de opleiding hier enige aandacht aan besteden. De commissie heeft opgemerkt dat op het vlak van onderwijs geen internationale tijdschriften voorhanden waren in de bibliotheekcollectie.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat binnen de opleiding enthousiast gebruikt wordt gemaakt van het digitale leerplatform Leho, en kan een verdere gestructureerde ingebruikname van dit leerplatform alleen maar onderschrijven.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding kan erover waken dat de collectie in de bibliotheek up-to-date blijft en de studenten hun weg naar de mediatheek vinden.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek gemerkt dat de opleiding binnen de hogeschool gebruik kan maken van een waaier aan begeleidingsmaatregelen in het kader van studie- en studentenbegeleiding. Zo kunnen studenten indien gewenst een beroep doen op de talentcoach van de hogeschool voor ondersteuning bij het aanvragen van bijzondere faciliteiten (bijvoorbeeld bij studenten met een functiebeperking of topsporters). Ook de ombuds van de hogeschool staat ter beschikking van de studenten, indien bij toetsen of opdrachten problemen zouden optreden. De commissie heeft uit de gesprekken met studenten en alumni afgeleid dat ze weinig tot geen gebruikmaken van deze vormen van begeleiding.

Initiatieven die wel gelden voor de opleiding Buitengewoon onderwijs omvatten onder meer het feit dat de hogeschool/opleiding aanwezig is op SID-in's (studie-informatiedagen) in Vlaanderen en zo een geïnteresseerd publiek kan aantrekken. Ook bij de initiële opleidingen wordt de opleiding Buitengewoon onderwijs voorgesteld. Scholen voor buitengewoon onderwijs ontvangen brochures voor geïnteresseerde personeelsleden. In de loop van het academiejaar organiseert het departement vier infosessies waarop (potentiële) studenten terecht kunnen voor informatie, cursussen kunnen inkijken of een gesprek kunnen voeren met de opleidingscoördinator. Ook de studiegids is een mogelijke bron van informatie. De commissie heeft vastgesteld dat door de kleinschaligheid van de opleiding de opleidingscoördinator zeer dicht bij de studenten staat en veel van de begeleiding en vragen kan opvangen. De opleidingscoördinator voert meestal vóór een inschrijving een persoonlijk of telefonisch gesprek met de potentiële student of heeft contact via e-mail.

Bij de start van het academiejaar organiseert de opleiding een onthaaldag, waarop studenten kunnen kennismaken met de opleiding (waaronder het competentieprofiel, de portfolio, het leerjournaal, het POP en werkpleklers) en de studentenfaciliteiten. Op de onthaaldag zijn ook de docenten aanwezig, evenals de portfoliobegeleiders. Ook brengen de studenten een bezoek aan de mediatheek en het open leercentrum. De studenten gaven in hun gesprek met de commissie aan dat zij goed waren ontvangen bij de start van de opleiding. Ook had de opleiding hen doorverwezen naar de dienst Studentenvoorzieningen, indien studenten vragen hadden of meer wilden weten over bepaalde financiële kwesties.

Ook tijdens de opleiding kan de opleidingscoördinator van dichtbij de begeleiding van de studenten opvolgen. Bij de pauzes van de lessessies kunnen studenten koffie verkrijgen en de studenten van het andere opleidingsjaar ontmoeten. Studenten kunnen eveneens bij de intervisiesessies problemen aankaarten.

Op opleidingsniveau functioneert een trajectbegeleider, die de studenten die een afwijkend traject wensen te volgen, kan begeleiden. De taken van trajectbegeleider worden in de opleiding Buitengewoon onderwijs opgenomen door de opleidingscoördinator. In samenwerking met de trajectbegeleider wordt een individueel traject voor de student bepaald dat rekening houdt met de volgtijdelijkheid binnen het programma. De opleidingscoördinator is eveneens het aanspreekpunt voor feedback, administratieve vragen en werkpleklers.

Alumni van de opleiding kunnen terecht op de alumniwebsite van de hogeschool voor nieuws, activiteiten en vacatures. De studenten blijven via de alumniwebsite ook bereikbaar voor de opleiding voor bevragingen en vacatures. De hogeschool is ook vertegenwoordigd op de afstudeerbeurs, die samen met de associatiepartners wordt georganiseerd.

De commissie heeft uit de gesprekken en de ingekeken documenten afgeleid dat de begeleidingsvormen uit de hogeschool aanwezig zijn in de opleiding, maar dat studenten hier – zoals eerder vermeld – geen vragende partij voor zijn. Daarom wil de commissie suggereren dat de opleiding kan investeren in andere vormen van begeleiding die meer gericht zijn op een bachelor-na-bacheloropleiding. De commissie denkt hierbij aan ondersteuning bij het actieonderzoek, ondersteuning bij verdiepend werken in de bibliotheek, ondersteuning bij het verkennen van internationale bronnen of ondersteuning bij de combinatie van werk/gezin/studie.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan te investeren in begeleidingsvormen die specifiek gericht zijn op de bachelor-na-bacheloropleiding.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	voldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals de commissie heeft kunnen afleiden uit de ingekeken documenten die tijdens het visitatiebezoek ter beschikking werden gesteld, wordt de kwaliteitszorg in de hogeschool aangestuurd door de centrale diensten. De hogeschool werkt met de PDCA-cyclus (*Plan-Do-Check-Act*) als methodiek voor kwaliteitszorg. Voor bevestigingen gebruikt de hogeschool een onlinebevestigingssysteem met een geïntegreerde rapporteringsmodule. Voor zelfevaluatie wendt de hogeschool het instrumentarium van PROSE (een vertaling van het EFQM-model voor hoger onderwijs) aan.

Naast een centrale voltijdse kwaliteitsmedewerker opereert op departementaal niveau een departementale kwaliteitscoördinator voor 50 procent VTE. Binnen de professioneel gerichte bacheloropleidingen wordt een kwaliteitszorgmedewerker aangesteld voor 10 procent VTE. In de opleiding Buitengewoon onderwijs wordt de taak van kwaliteitszorgmedewerker opgenomen door de opleidingscoördinator. Zij neemt taken op zoals het interpreteren van meetresultaten, terugkoppeling van deze resultaten naar het opleidingsteam of de studenten, het bewaken van de uitvoering van de IKZ-jaarplanning, het uitschrijven van verbeteringstrajecten en projectfiches, het bewaken van de realisatie van deze verbeteringstrajecten en het deelnemen aan kwaliteitszorgoverleg.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat wegens de kleinschaligheid van de opleiding de opleidingsverantwoordelijken vrijwel onmiddellijk zicht hebben op wat leeft binnen de opleiding. Naast verschillende bevestigingen zitten studenten en docenten vaak met de opleidingscoördinator rond de tafel, en problemen krijgen zo snel mogelijk een oplossing. Er is dus een goede opvolging na het melden van problemen. Toch is de systematiek met betrekking tot kwaliteitszorg in deze kleine opleiding niet optimaal. De commissie is van mening dat een verhoogde systematiek in dit handelen de interventies minder ad hoc zal maken.

De opleiding heeft veelvuldig contact met haar stakeholders via informele gesprekken, maar ook via de volgende bevragingen:

- De opleiding bevraagt de studenten aan de hand van een semestriële studentenenquête die minstens om de drie jaar elke module evalueert met betrekking tot het leerproces, de evaluatie, de stage en het eindwerk. Ook de departementale werking wordt in een tweede deel van deze enquête bevraagd. De commissie kon in de ingekeken documenten lezen dat de responsgraad van bevragingen die niet klassikaal werden afgenomen, zeer laag was in vergelijking met enquêtes die wel klassikaal werden afgenomen. De commissie stelt dus voor de responsgraad te verhogen door de bevragingen telkens klassikaal af te nemen, zodat de relevantie en de validiteit van de resultaten ook verhoogd wordt.
- Verder is er een drop-outenquête voor die studenten die zich tijdens hun opleiding uitschrijven. Dit wordt gecombineerd met een exitgesprek met de opleidingscoördinator. Zo kan de opleiding zicht krijgen op de redenen van afhaken. Ook voert de opleiding een instroomonderzoek uit. Hier kunnen studenten aangeven hoe zij onthaald zijn, en waarom ze voor de opleiding en de hogeschool hebben gekozen.
- Sinds kort kunnen studenten aan de opleiding verbeteringspunten meegeven via de studentenparticipatiecommissie, waarin twee studenten van elk opleidingsjaar en de opleidingscoördinator zitting hebben. Zij komen twee keer per jaar samen (zie ook facet 5.3).
- De opleiding bevraagt de alumni twee keer. Een eerste keer gebeurt dit door middel van een enquête in het eerste semester na het afstuderen. Daarin peilt de opleiding naar de algemene tevredenheid van de pas afgestudeerden over de opleiding in het algemeen, waarbij zaken als lessessies, gastdocenten, studietijd, praktijkgerichtheid, actualiteitsgehalte en het programma van de opleiding aan bod kunnen komen. De commissie heeft vastgesteld dat de laatste bevraging van pas afgestudeerden dateert van het academiejaar 2008–2009. Met de opmerkingen die de alumni in deze bevraging naar voren hebben gebracht, heeft de opleiding rekening gehouden bij het opstellen van het nieuwe opleidingsprogramma. De commissie kijkt uit naar de resultaten van de volgende uitstroomenenquête, die zal plaatsvinden na het eerste semester van het academiejaar 2011–2012. De hogeschool hanteert een alumni-enquête die driejaarlijks wordt afgenomen. Ook hier dateert de laatst afgenomen enquête van 2009–2010 en is het uitkijken naar de volgende alumnibevraging, die zal plaatsvinden in het academiejaar 2012–2013.
- Het werkveld wordt in combinatie met de stage bevraagd over de tevredenheid van de stageplaatsen. Dit gebeurt voornamelijk tijdens de vergaderingen van de werkveldcommissie (de resonantiegroep van deze opleiding). De commissie kon ook lezen dat de tevredenheid van de stageplaatsen via een korte bevraging wordt opgenomen in de handleiding voor mentoren. Het werkveld wordt verder via mail bevraagd. Tijdens het gesprek met de vertegenwoordigers van het werkveld vernam de commissie dat ook het contact tussen de opleiding en de gastdocenten, die vaak nog in het werkveld staan, en de feedback die uit dit contact voortvloeit, de kwaliteitszorg binnen de opleiding ten goede komt. Toch vindt de commissie ook het formele luik belangrijk, en vraagt de commissie om inspanningen te leveren om een grotere participatie van studenten te verkrijgen bij de formele overlegkanalen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan te waken over de relevantie en validiteit van de resultaten van de bevragingen, vooral bij het bevragen van de studenten. Dit kan door meer bevragingen klassikaal te organiseren, zodat de responsgraad van de enquêtes verhoogt.
- De commissie beveelt de opleiding aan de bijeenkomsten van de studentenparticipatiecommissie te formaliseren.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit de ingekeken documenten afgeleid dat de opleiding een zelfevaluatie-oefening achter de rug heeft naar aanleiding van de visitatie en het schrijven van het visitatierapport. Hierbij stelde de opleiding dat zij een haalbaar en realistisch verbeteringsplan heeft uitgewerkt voor de komende vier jaar. Hierin staat een vijftal grote verbeteringsdoelen centraal: competentiegericht onderwijzen en evalueren, samenwerking met de stakeholders optimaliseren, structureel inbedden van internationalisering in de opleiding, een alumniwerking opzetten en een vaste studietijdmeter inplannen. De commissie heeft kunnen vaststellen dat deze verbeteringsacties deadlines hebben waar de opleiding naartoe werkt. De commissie waardeert het dat verbeteringsplannen opgevolgd worden door de vaste teamvergaderingen, waarin deze steeds een agendapunt zijn. De opleiding heeft opgemerkt dat het inbedden van internationalisering, door de specificiteit van de opleiding, geen haalbare verbeteringsactie was.

Binnen de hogeschool – en ook binnen de opleiding – wordt voor het opstellen van verbeteringsdoelen gewerkt met projectfiches, die een soort van concrete operationalisering van de PDCA-cirkel zijn. In een dergelijke projectfiche kan de opleiding immers aangeven welke acties ze zal ondernemen om de verbeteringspunten te remediëren en de sterke punten verder uit te bouwen. Ook is er ruimte in de projectfiches om over de stand van zaken en de voortgang van de acties te rapporteren. De commissie is onder de indruk van het feit dat elke medewerker van de hogeschool deze fiches via het intranet kan inkijken om inspiratie op te doen en van anderen te leren.

Naast het vijftal grote verbeteringsdoelen die voor middellange tot lange termijn gelden, kunnen studenten, docenten en het werkveld vragen en problemen aangeven waarmee rekening kan worden gehouden. Deze opportuniteit krijgen ze in de studentenparticipatiecommissie, de werkveldcommissie en het (informele) overleg met de gastdocenten. Zo zijn in het verleden aanpassingen gebeurd in het opleidingsprogramma en ervaart de opleiding dat gedragsindicatoren nodig zijn om competentiegericht te kunnen evalueren. De commissie heeft tijdens het bezoek gezien dat de laatste drie jaar een frisse wind is gaan waaien in de opleiding. De opleiding is daarom ook niet vergelijkbaar met de opleiding hoe ze twee tot drie jaar geleden was. Volgens de commissie is het veranderingsproces geïllustreerd. Toch merkte de commissie op dat de planmatige aanpak en de check van de verbeteringsacties niet altijd gesystematiseerd zijn en meer ad hoc gebeuren. De commissie vindt dat een planmatige en gesystematiseerde aanpak in het kader van kwaliteitszorg gewenst is.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om aandacht te hebben voor het verder systematiseren en het formaliseren van de aanpak van de verbeteringsacties.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat de opleiding voldoende inspanningen levert om haar stakeholders te betrekken. De commissie heeft tijdens de gesprekken dan ook meermaals gehoord dat de stakeholders zich voldoende gehoord voelen.

De studenten gaven het sterkst aan dat de opleiding rekening houdt met wat zij als opmerkingen of verbeteringspunten aangeven, en dat de opleiding de resultaten van de verbeteringsacties snel terugkoppelt. Er is met andere woorden een sterke overlegcultuur tussen de opleiding en de studenten. Wegens de kleinschaligheid van de opleiding zetten de hogeschool en de opleiding zelf, in vergelijking met de schriftelijke enquêtes, veel meer in op de resultaten die zij met de studentenparticipatiecommissie kunnen bereiken. De studenten vinden dan ook dat zij veel inspraak in de opleiding krijgen. Ook gaven ze aan veel belang te hechten aan intervisie- en supervisiegesprekken, en hebben zij daarom zelf in de participatiecommissie voorgesteld een aanwezigheidsgraad van 75 procent te hanteren. Tijdens het gesprek met de kwaliteitsverantwoordelijken hoorde de commissie dat het niet gemakkelijk is om vaste vertegenwoordigers te vinden voor deze participatiecommissie, en dat een constant wisselende samenstelling de goede werking kan hinderen. Gezien de commissie een dergelijke participatiecommissie een sterk gegeven vindt, kan de opleiding de studenten meer motiveren om als vast lid deel uit te maken van de studentenparticipatiecommissie.

De gastdocenten worden bij de kwaliteitszorg van de opleiding betrokken door het nauwe en laagdrempelige contact met de opleidingscoördinator. Ook het feit dat de opleidingscoördinator bij de eerste lessen van een (nieuwe) gastdocent aanwezig is en dat de opleiding een handleiding aan de gastdocenten heeft verstrekt, versterkt de samenwerking.

Het werkveld is betrokken bij de opleiding via de werkveldcommissie en de mentoren die de studenten begeleiden tijdens hun werkplekleren. In de werkveldcommissie hebben de directies van een vijftal scholen, de pedagogische begeleidingsdienst en de Centra voor Leerlingenbegeleiding (CLB) zitting. De visitatiecommissie heeft uit de verslagen van de werkveldcommissie kunnen afleiden dat punten zoals werkplekleren, competentiegericht onderwijs, bachelorproef en dergelijke aan bod komen. De commissie heeft de indruk dat de werkveldcommissie nog niet zo vaak is samengekomen. De opleiding gaf tijdens het visitatiebezoek aan dat de contacten met de mentoren bij het werkplekleren ook nog niet diepgaand zijn. De commissie is dan ook van mening dat de samenwerking met het werkveld in de werkveldcommissie en met de mentoren structureler, uitgebreider en diverser kan. Ook een ruimere bevraging is wenselijk om de samenwerking met het werkveld en de mentoren te bevorderen.

De opleiding houdt contact met de alumni via de alumni-enquête en de bevragingen bij de pas afgestudeerden. Een degelijke alumniwerking is er op dit moment echter nog niet. De opleiding werkt hiervoor wel een projectfiche uit. De opleiding wil de alumni immers inschakelen als er-

varingsdeskundigen in de opleiding en een aanbod voor hen creëren. De commissie kan deze plannen ten zeerste onderschrijven. Tijdens het gesprek met de alumni heeft de commissie de nood aan een alumniwerking immers duidelijk gevoeld. De opleiding gaf eveneens aan dat zij met de studenten heeft bekeken wat voor de opleiding hun rol of bijdrage als alumnus kan zijn. Daaruit is gebleken dat ze graag op de hoogte worden gehouden van onderzoeken, studiedagen en de mogelijkheid om bachelorproeven te begeleiden, of dat ze op infodagen zelf een getuigenis vanuit studentenperspectief willen geven.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie spoort de opleiding aan de samenwerking met het werkveld en de mentoren uit te breiden en te structureren.
- De commissie raadt de opleiding aan werk te maken van een degelijke alumniwerking.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De docenten van de opleiding gaven in het gesprek met de commissie aan dat het de bedoeling van de opleiding is om professionelen af te leveren of om de professionaliteit van studenten die al werkervaring hebben, te optimaliseren. De commissie heeft uit de gesprekken die zij heeft gevoerd met alle betrokkenen – hoewel de delegaties studenten, afgestudeerden en werkveld met wie de commissie sprak, telkens vrij beperkt waren – afgeleid dat zij tevreden zijn over de opleiding. De studenten vonden de brede waaier van de opleiding, de getuigenissen tijdens de lessessies, de communicatie met de opleidingscoördinator en de grote betrokkenheid van de studenten bij de opleiding de sterkste punten. De commissie heeft tijdens het bezoek gezien dat de studenten een weg afleggen in hun opleiding. Daardoor voelden de studenten zich voldoende voorbereid voor hun instap in het werkveld. De studenten die geen onderwijskundige achtergrond hadden, meldden wel dat er wegens de beperkte stage bij hen twijfels optraden of zij wel voldoende toegerust waren om de instap in het onderwijsveld te maken. Hieraan kan de opleiding meer aandacht schenken.

De alumni waren tevreden over de opleiding die zij hadden gevolgd. In de uitstroomenquête die de commissie heeft kunnen inkijken, gaven de afgestudeerden aan dat de opleiding toepasbaar is binnen het werkveld. Zij vertelden de commissie dat ze vooral tevreden zijn over de portfolio en over de praktijkgerichtheid in de lessessies.

Ook de vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie sprak, toonden hun tevredenheid over de afgestudeerden van de opleiding. Volgens hen staan leraren die de opleiding hebben gevolgd, sterker in hun schoenen dan zij die dat niet hadden gedaan. Vooral het aspect van handelingsplanning kan op waardering rekenen bij het werkveld. Leraren die de opleiding hebben gevolgd, hebben ook meer theoretische achtergrond, en kijken volgens het werkveld op een andere manier naar de specifieke leerlingen en hun context.

Volgens de commissie kan de opleiding op enkele vlakken nog meer inspanningen doen om de kwaliteit van de eindwerken te optimaliseren. Hierbij behoren het stimuleren van de onderzoekskwaliteiten van de studenten, het stimuleren van de studenten om een goede (internationale) bronvermelding te hanteren, en de studenten aan te sporen om in de eindwerken blijk te geven van een ondersteunende kennis en vraagstelling. De commissie vindt dat het zichtbaar worden van hoe het niveau van de opleiding gerealiseerd wordt, ook versterkt kan worden. Behalve de eindwerken kunnen ook andere werkvormen hiervoor worden ingezet. Volgens de commissie zijn het leerjournaal, de portfolio, het POP en het reflectieverslag goede pogingen om het leerproces van de student in kaart te brengen, maar zijn ze vaak nog te weinig transparant voor derden om te kunnen interpreteren.

De commissie betreurt het dat internationalisering slechts een zeer minieme plaats inneemt in de opleiding. De commissie meent immers dat de studenten zouden gebaat zijn bij korte uitwisselingen, bezoeken aan scholen voor buitengewoon onderwijs over de landsgrenzen heen of andere initiatieven. Ook docentmobiliteit is wenselijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan het leerproces van de studenten transparanter te maken voor externen. Ook de kwaliteit van de eindwerken kan verder geoptimaliseerd worden.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vernomen dat de opleiding tot nog toe geen eigen rendementscijfers heeft geformuleerd. Op Vlaams niveau worden streefcijfers of gemiddelden in verband met het onderwijsrendement gedefinieerd, en de hogeschool werkt aan het formuleren

van streefcijfers wat slaagcijfers, gemiddelde studieduur en drop-out betreft. De opleiding kan dan afoetsen hoe zij zich gedraagt conform die streefcijfers. Wel merkt de opleiding op dat de bachelor-na-bacheloropleiding in dit aspect een atypische opleiding is.

De commissie heeft vastgesteld dat in de opleiding veel ingezet wordt op intervisie en supervisie. Via deze wegen leggen studenten een belangrijke weg af in de opleiding. De meeste studenten halen net daarom de eindstreep. De opleiding investeert volgens de commissie sterk in deze sociale dimensie van leren en lijkt daarin ook rendement te halen.

De opleiding voert geen formeel onderzoek uit naar redenen van afhaken en drop-out, maar heeft eerder informeel zicht op de redenen van afhaken via het nauwe contact met de studenten, die aangeven wat de moeilijke punten zijn (combinatie gezin en studie, combinatie werk en studie, onderschatting van de studielast...). Ook de drop-outenquête en het exitgesprek met de opleidingscoördinator dragen daarin hun steentje bij. Deze enquête wordt echter enkel gekoppeld aan een officiële uitschrijving, wat niet altijd het geval is in de opleiding. Volgens de opleiding laten sommige studenten bij afhaken niets meer van zich horen. De opleidingscoördinator deelde de commissie mee dat zij in dat geval de student bij afhaken nog contacteert via e-mail of een afsluitend gesprek aanbiedt, waarop zij al dan niet kunnen ingaan.

De gemiddelde studieduur bedraagt twee jaar, met andere woorden de voorziene studietijd van vier semesters. De flexibilisering in de opleiding zorgt ervoor dat studenten hun opleiding kunnen afleggen in minder tijd (een studente had vrijstellingen gekregen via EVC) en eventueel in meer tijd (vijf semesters of een tweede zit, nodig voor het afwerken van de bachelorproef of een andere gevolgde module).

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan snel werk te maken van het formuleren van streefcijfers.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	voldoende
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Volgens de commissie was het zelfevaluatierapport een handig instrument bij het voorbereiden van het visitatiebezoek en de basis voor de constructieve gesprekken die de commissie heeft gevoerd. Hier en daar oogde het ZER slordig. Het was ook niet helemaal duidelijk of wat in het ZER stond, bedoeld was al wens, toekomstplan, iets dat al gerealiseerd of op gang is. Ook kon meer verduidelijkt worden of iets geldt voor de hogeschool, voor een aantal hogeschoolopleidingen of ook specifiek slaat op de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	O
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3: Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	V
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	O
Onderwerp 4: Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V
Onderwerp 5: Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6: Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

HOWEST: Hogeschool West-Vlaanderen

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KAREL DE GROTE-HOGESCHOOL

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs wordt aangeboden aan de Karel de Grote-Hogeschool. Deze hogeschool biedt opleidingen aan in zes departementen Audiovisuele en beeldende kunst (Sint Lucas Antwerpen), Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Industriële wetenschappen en technologie, Lerarenopleiding en Sociaal-agogisch werk. De hogeschool biedt zowel bachelor- als masteropleidingen aan. De hogeschool telt meer dan 9000 studenten en 1000 medewerkers, en ligt verspreid over dertien campussen in Antwerpen.

De hogeschool behoort sinds 2003 tot de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA).

De opleiding Buitengewoon onderwijs ontstond midden de jaren 1980 als cursus Buitengewoon onderwijs op initiatief van vzw's, meestal geassocieerd met diocesane centra. Sinds de omvormingen naar aanleiding van het Hogescholendecreet (1994) ontwikkelde deze cursus zich tot de Voortgezette Opleiding Buitengewoon Onderwijs (VOBO) aan de pas gefusioneerde Karel de Grote-Hogeschool. Na de hervormingen met betrekking tot de bachelor-masterstructuur werd de opleiding in 2007 omgedoopt tot de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs (BABO).

De opleiding Buitengewoon onderwijs maakt deel uit van het departement Lerarenopleiding, dat drie campussen ter beschikking heeft. De bachelor-na-bacheloropleiding werd op het moment van het visitatiebezoek ingericht op de campus Noord 1 – Pothoekstraat. Het departement biedt naast de bacheloropleidingen in Kleuteronderwijs, Lager onderwijs en Secundair onderwijs ook het postgraduaat Verantwoordelijke in de kinderopvang en het getuigschrift Mentorenvormingen voor leraren aan. Sinds dit jaar kunnen studenten ook de professionele bacheloropleiding Pedagogie van het jonge kind volgen. Verder biedt het departement de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs aan, samen met haar zusteropleiding, de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren (BAZO). Beide opleidingen worden vanuit een op elkaar afgestemd en miniem van elkaar verschillend competentieprofiel georganiseerd.

In de opleiding Buitengewoon onderwijs zijn in 2009–2010 88 studenten aanwezig, die de opleiding zowel voltijds als deeltijds kunnen volgen in een modeltraject van respectievelijk één of twee jaar.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft bij het inkijken van de ter beschikking gestelde documenten kunnen vaststellen dat de opleiding de decretaal vooropgestelde algemene en algemene beroepsgerichte competenties, samen met de beroepsspecifieke competenties vertaald heeft en op een geïntegreerde manier voorgesteld heeft in een competentieprofiel, dat uit vijf functionele gehelen bestaat. Deze gehelen zijn:

- 1 planmatig handelen ten aanzien van specifieke onderwijsbehoeften op individueel, groeps- en schoolniveau, in duurzame interactie met alle betrokkenen, en daarbij zorgvragen formuleren en permanent bijstellen, met de nadruk op observatie, assessment en handelingsgerichte diagnostiek;
- 2 positief en deskundig omgaan met elke vorm van diversiteit door het onderwijsaanbod, de leerlijnen en de inhoud uit de diverse leerdomeinen functioneel af te stemmen op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen;
- 3 vanuit een gedeelde zorg constructief en emancipatorisch samenwerken met de leerlingen, de ouders/gezinnen en met alle betrokkenen in het team/de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsbehoeften;
- 4 het proces van handelingsplanning implementeren door collegiale consultatie, coaching van collega's, beleidsondersteuning en coördinatie op schoolniveau;
- 5 gestructureerd leren uit eigen en andermans ervaringen via een cyclisch proces, en het eigen handelen dynamisch en creatief bijsturen.

Vanuit deze functionele gehelen stelde de opleiding een competentiematrix op met zestien beroepsspecifieke kerncompetenties, die een specificatie vormen van bovenstaande rollen waaraan een leerkracht Buitengewoon onderwijs voldoet. Bij elke competentie groepeert de opleiding enkele prestatie-indicatoren, die kunnen gerealiseerd worden op drie niveaus startniveau, integratieniveau en het expertniveau. De opleiding beoogt de verwerving van de competenties op integratieniveau. De commissie apprecieert het dat de BABO-competenties zich van een initiële (leraren)opleiding onderscheiden door ze in te zetten op een hoger beheersingsniveau dan de competenties van de initiële opleidingen en/of door verbreding of verdieping.

De commissie kon met tevredenheid constateren dat de opleiding bij het opstellen van haar competentieprofiel inspiratie heeft gehaald uit verscheidene bronnen, waaronder het decreet, de Dublin-descriptoren, het Vlaamse Kwalificatieraamwerk, het besluit van de Vlaamse regering met betrekking tot de beroepsprofielen van de leraren (B.S. 29/11/2007) en de onderwijsvisie van de hogeschool. De opleiding vulde deze basisbronnen aan met andere beroepsspecifieke bronnen en profielen, en informatie gedistilleerd uit contacten met de onderwijswereld en gelijkaardige opleidingen in Vlaanderen en het buitenland.

De commissie stelt dat de internationale component in de doelstellingen, die tot op heden niet expliciet aanwezig is, versterkt kan worden. Het over de grenzen heen kijken, is nochtans een belangrijk aspect in de opleiding. In de opleidingsvisie zit de uitwisseling met het buitenland vervat als een mogelijkheid voor de studenten en docenten om hun visie en praktijk te verrijken. Bovendien heeft de opleiding een 'Internationaal programma' als alternatief keuzetraject in het opleidingsprogramma verwerkt, waar de commissie waardering voor heeft. In die zin vindt de commissie het een meerwaarde als de opleiding deze internationale component ook expliciet in de doelstellingen zou vermelden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt enige aandacht voor het versterken van de internationale component in de doelstellingen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is tevreden over de uitgebreide en internationale bronnenlijst die de opleiding hanteerde. Uit beschikbare informatie heeft de commissie namelijk vastgesteld dat de opleiding haar competentieprofiel schetste vanuit een competentiematrix die opgesteld werd in het kader van een samenwerking van bachelor-na-bacheloropleidingen van acht Vlaamse hogescholen in het Expertisenetwerk (ENW) 'School of Education Associatie KU Leuven'. Verder gebruikte de opleiding andere kaders en profielen als basis voor het opstellen van haar competentiematrix, waaronder visieteksten van vakverenigingen en het VVKSO (Vlaams Verbond van Katholiek Secundair Onderwijs), met een speciale focus op buitengewoon onderwijs, en het Nederlandse 'Beroepsprofiel en Opleidingsprofiel HBO voor Leraar Speciaal Onderwijs'. Bovendien worden de competenties afgestemd tijdens informele contacten en structurele vergaderingen met de lesgevers en het werkveld. De commissie vindt het positief dat de opleiding eveneens de pedagogische begeleidingsdiensten, de Centra voor Leerlingenbegeleiding en vrijwilligersorganisaties betreft bij het opstellen van het competentieprofiel.

De opleiding heeft bij de uitwerking van haar competentieprofiel meerdere stakeholders betrokken. De eindverantwoordelijkheid bij het opstellen van de competentiematrix ligt bij het kernteam van de opleiding. De lectoren met wie de commissie in gesprek ging, lieten weten dat dit kernteam hen had uitgenodigd om na te gaan in hoeverre het competentieprofiel terug te vinden is bij de studenten, en of het voldoende herkenbaar was. De docenten gaven aan dat het competentiegericht leren een grote aanpassing vroeg. Toch herkennen zij de competenties en vinden ze competentiegericht leren een interessant proces. Ook heeft de opleiding het competentieprofiel besproken met de begeleiders van de portfolio's en de mentoren, en heeft ze de competentiematrix naar voor gebracht op de stuurgroep (resonantiegroep), waarin onder andere vertegenwoordigers van het werkveld zitting hebben. De stakeholders lieten de commissie weten tevreden te zijn over de mate van betrokkenheid bij het uitwerken van het competentieprofiel. Dit profiel was voor hen erg herkenbaar.

Bij het vergelijken van haar eigen domeinspecifieke referentiekader met dat van de opleiding, stelt de commissie dat het omgaan met diversiteit (in brede zin) – de eerste eindcompetentie in het domeinspecifieke referentiekader van de commissie – beperkt wordt ingevuld. Volgens de commissie is aandacht voor diversiteit geen rode draad doorheen het programma, maar zijn wel losstaande sporen terug te vinden. Zowel de hogeschool, het departement als de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs belijdt de diversiteitsgedachte, doch dit is beperkt tot aandacht voor functiebeperkingen en tot informatie over kansarmoede, aangebracht door externe gespecialiseerde diensten. Nochtans zit de aandacht voor diversiteit in de competentie 'Planmatig samenwerken aan een duurzame interactie met de buurt en de school, en de omgeving' vervat. Noch in het programma, de instroom van studenten als in de samenstelling van het personeelskader is sprake van diversiteit. De commissie stelt dat een uitbreiding van de uitvoering van het diversiteitsbeleid van de opleiding een meerwaarde biedt.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek gemerkt dat de competentiematrix bekend is bij het werkveld, de docenten en de studenten. De opleiding heeft de doelstellingen en competenties gecommuniceerd naar het werkveld via de stuurgroep. Ook hanteert de opleiding de competentiematrix als basis van de mentorenopleiding. Wanneer studenten hun stage-ervaring in het werkveld opdoen, gaan ook zij uit van de competentiematrix, zodat de opzet ervan nogmaals bekendgemaakt wordt in de betrokken school. Tweemaal per jaar geeft de opleiding infosessies over de competentiematrix aan de mentoren en de andere betrokkenen bij de stagebegeleiding. Het werkveld gaf aan dat als bezorgdheden of opmerkingen over het competentieprofiel zouden ontstaan, het de mogelijkheid heeft om dit naar de opleiding te communiceren via de stuurgroep. Ook de (gast)docenten zijn op de hoogte van de competentiematrix. Het kernteam licht de opleidingsdoelstellingen en de competentiematrix voor hen toe. De gastdocenten van de keuzeopleidingsonderdelen zijn hier volgens de opleiding eerder sporadisch bij betrokken. De commissie vindt dat ook zij beter op de hoogte zouden kunnen zijn van de opleidingsdoelen en competentiematrix.

De competentiematrix is eveneens bekend bij de studenten. Studenten worden door de opleiding op de hoogte gebracht van de competentiematrix, de doelstellingen en de opleidingsvisie door de informatie hieromtrent aangebracht in de studiegids, die tevens online beschikbaar is. Verder bieden ook de digitale leeromgeving, Blackboard en de ECTS-fiches meer informatie over de doelstellingen. Per opleidingsonderdeel vinden de studenten de te verwerven competenties terug. De docenten zetten bij het begin van hun lessenspakket en tijdens de POP-sessies (Professioneel ontwikkelingsplan) de doelstellingen uiteen. Tijdens het gesprek met de studenten is het de commissie opgevallen dat zij goed op de hoogte waren van de competentiematrix, maar dat sommige studenten deze matrix beschreven als een complexe puzzel. De opleiding moet er dus over waken dat ze bij het opstellen van de matrix niet vervalt in ellenlange opsommingen van competenties en prestatie-indicatoren, waarbij de betrokkenen het bos door de bomen niet meer zien.

De opleiding wordt georganiseerd in samenwerking met haar zusteropleiding, de bachelor-na-bachelor Zorgverbreding en remediërend leren (BAZO). De competentiematrices van BABO en BAZO lopen op vele punten gelijk (BABO heeft zestien kerncompetenties, BAZO heeft er zeventien). De commissie, net zoals de andere stakeholders, vindt het gemeenschappelijke deel van de opleiding een meerwaarde omdat, kennis delen op deze manier mogelijk wordt. Toch is de profilering van de beide opleidingen volgens de commissie niet scherp. Ook maatschappelijke evoluties, zoals inclusief onderwijs, doen volgens de commissie beide programma's en profielen steeds dichter naar elkaar toe groeien. De commissie vraagt zich af of de opleiding niet kan nadenken over het al dan niet wenselijk zijn van de inrichting van twee bachelor-na-bacheloropleidingen. De vertegenwoordigers van het werkveld meldden immers dat zij niet afwijzend staan tegenover het aanbieden van slechts één bachelor-na-bacheloropleiding, indien dit kan opgevangen worden door het aanbieden van keuzetrajecten met een focus op enerzijds buitengewoon onderwijs en anderzijds zorg. De commissie houdt een pleidooi voor het maken van een duidelijke keuze ofwel voor de inrichting van één opleiding met een breder profiel, ofwel voor de beide opleidingen maar met een helder profiel en heldere doelstellingen.

De BABO-opleiding focust zich op de doelgroepen lager onderwijs en secundair onderwijs, en niet zozeer op het kleuteronderwijs. Dit ervaren de studenten als een gemis.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding moet meer stakeholders meer structureel betrekken bij het overleg met betrekking tot het competentieprofiel.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **[voldoende](#)**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat de opleiding zowel van de competentiematrix als van de wensen van het werkveld uitgaat om haar curriculum vast te leggen.

Volgens de commissie is kennis beperkt aanwezig in het programma. De focus ligt overwegend op vaardigheden en attitudes. Hierdoor komen de kennisinhouden in de verdrinking. De commissie vindt dat de opleiding een betere balans in de verhouding tussen kennis, vaardigheden en attitudes kan bewerkstelligen.

De commissie heeft de opbouw van het programma bij het inkijken van de ter beschikking gestelde documenten grondig bestudeerd. De meeste opleidingsonderdelen zijn samengestelde opleidingsonderdelen en bestaan uit een aantal deelopleidingsonderdelen, die inhoudelijk samenhangen. In de startfase van de opleiding kan de student kennismaken met basiskaders en -begrippen in het opleidingsonderdeel Referentiekaders. Verder maken de studenten kennis met enkele orthodidactische thema's zoals Handelingsplanning, Psychodiagnostiek en Denkontwikkend onderwijs. Hier merkt de commissie op dat twee opleidingsonderdelen Orthodidactische thema's voorzien zijn. De opleiding zou volgens de commissie kunnen onderzoeken of de programmering van twee gelijkaardige opleidingsonderdelen een meerwaarde dan wel een belasting betekent voor de opleiding.

Ook orthopedagogische thema's komen aan bod. In het opleidingsonderdeel Communicatie leidt de opleiding de student op in de samenwerking en communicatie met ouders en alle betrokkenen in het team en/of de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsbehoeften. Zicht krijgen op zijn profiel en de competenties waaraan hij beantwoordt, doet de student via het opleidingsonderdeel POP (Professioneel ontwikkelingsplan). Daarvoor werkt de student een portfolio uit waarin hij zijn leerproces documenteert. Ten slotte doet de student aan actieonderzoek in het kader van zijn eindwerk. Ook hierin krijgt competentieontwikkeling een grote plaats. Vakoverschrijdende elementen komen volgens de commissie vooral voor in de onderdelen Actieonderzoek en Professioneel ontwikkelingsplan door het gebruik van een portfolio.

Er is geen afzonderlijk onderdeel Stage/werkervaring. De stage-ervaring wordt immers geïntegreerd opgenomen in alle opleidingsonderdelen studenten gaan met de aangeboden en gekozen leerstof aan de slag in hun praktijk en brengen hierover verslag uit in hun leerportfolio. De studenten worden hierbij begeleid tijdens de POP-sessies.

De commissie stelt dat zij in het programma thema's rond diversiteit mist. Volgens de commissie representeert noch het programma noch de samenstelling van de studenten en het personeel op dit moment de multiculturaliteit en de grootstedelijke context (*zie ook facet 1.2*). Het is de commissie bijvoorbeeld opgevallen dat de opleiding thema's als kansarmoede uitbesteedt aan externe gespecialiseerde diensten. De commissie beveelt de opleiding aldus aan om dergelijke thema's dominant, ruimer en meer geïntegreerd in het programma op te nemen.

In de opleiding zijn twee keuzetrajecten voorzien van elk tien studiepunten. Op basis van de gesprekken met onder andere de studenten en afgestudeerden concludeert de commissie dat het inrichten van keuzepakketten een sterk gegeven is. Studenten kunnen namelijk, in het kader van flexibele leertrajecten, zelf hun eigen keuzepakket samenstellen naargelang hun vooropleiding, hun interesses of de noden en vragen waar ze in hun praktijk mee geconfronteerd worden. De studenten en alumni waren tijdens de gesprekken met de commissie vooral enthousiast over de brede waaier en het grote aanbod (een 50-tal keuzetrajecten) aan keuze-opleidingsonderdelen. De alumni vertelden de commissie dat zij informatie en leerstof uit de keuzetrajecten nog steeds in hun praktijk toepassen. De commissie vindt dat de opleiding bij het grote aanbod aan keuze-

mogelijkheden de balans moet bewaken in relatie tot de doelstellingen. De opleiding moet er met andere woorden over waken dat het enorme aanbod aan keuzemogelijkheden niet versnipperend werkt, en de aandacht afleidt van de algemene en specifieke onderwijs- en opvoedingsnoden van alle leerlingen. Bovendien leidde de commissie uit het gesprek met de studenten af dat sommige keuzemogelijkheden als té specifiek op een bepaalde doelgroep/bepaald type uit het buitengewoon onderwijs gericht zijn en andere dan weer te algemeen gevonden worden. De opleiding zou de samenhang en eventuele overlap tussen de keuzemogelijkheden beter kunnen opvolgen.

De internationale dimensie in het programma is volgens de commissie duidelijk zichtbaar. Vooreerst tracht de opleiding buitenlandse ervaring in de lessen te integreren door bijvoorbeeld andere (buitenlandse) onderwijsmodellen en -methodieken aan te duiden. De opleiding streeft naar een door de departementale dienst Internationalisering vooropgestelde 10 procent docentenmobiliteit. Verder krijgen de studenten de kans om een alternatief internationaal keuzeprogramma op te stellen met een maximum van 20 studiepunten. Dit kan door middel van een lange uitwisseling, bijvoorbeeld via de programma's van Erasmus, Comenius, VLIR-UOS... Ook korte verkenningen en uitwisselingen met een maximum van zes studiepunten per project zijn mogelijk. De opleiding werkt voor deze uitwisselingen het nauwst samen met de preferentiële partners van het departement, maar studenten kunnen zelf ook een studie- of stageplaats zoeken. De studenten maken naar aanleiding van hun buitenlandervaringen een aantal specifieke opdrachten, en tonen in hun portfolio aan hoe ze aan hun competentieverwerving hebben gewerkt. De studenten met wie de commissie sprak, waren positief over deze mogelijkheid om buitenlandse ervaring te verwerven. De commissie merkt ook op dat de studenten voldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheden tot internationalisering. Via de dienst Internationalisering worden zij geïnformeerd. Ook de studenten die vanuit het buitenland terugkomen en hun ervaringen delen, spelen een grote ambassadeursrol. Voor de deeltijdse studenten, die moeilijker tot internationale mobiliteit komen, zoekt de opleiding alternatieve oplossingen. De commissie onderschrijft de visie van de opleiding om de internationale oriëntatie verder te verdiepen, zowel voor studenten als docenten.

De commissie is tevreden vast te stellen dat curriculumherziening en -innovatie gebeurt op basis van regelmatige overlegmomenten van het kernteam en de docenten. Het kernteam, dat wekelijks vergadert, organiseert eveneens enkele keren per jaar een denkdag om zich te bezinnen over onder andere het programma. De docenten die in gesprek gingen met de commissie, deelden mee dat de opleiding regelmatig overleg met hen pleegt inzake het curriculum en inhoudelijke afstemming zoekt. De docenten hebben het gevoel dat die afstemming er wel degelijk is, en zij weten tot wie van het kernteam ze zich moeten richten indien ze wijzigingen aan het programma wensen door te voeren. Ook de studenten nemen deel aan de procedures voor curriculuminnovatie. Via de jaarlijkse WOPST-bevragingen (Waardering Onderwijsprocessen door Studenten) geven zij feedback over de opleidingsonderdelen. De resultaten daarvan bespreekt de opleiding in focusgesprekken. In navolging daarvan kan de opleiding gerichte verbeteringsacties voorstellen. Studenten kunnen eveneens deel uitmaken van de stuurgroep, waarin ook de opleidingscoördinator, het kernteam, docenten, pedagogische begeleiders, directies van partnerscholen en een CLB-begeleider functioneren en reflecteren over curriculumvernieuwing. Ten slotte bestaat sinds het academiejaar 2008–2009 een nauwe samenwerking met een vaste groep van partnerscholen de POLS-werking (Professioneel Ontwikkelende Leerschool). Ook dit overleg maakt het mogelijk nieuwe evoluties en initiatieven in het curriculum te bespreken. De commissie vindt dit een positieve evolutie, en wil de opleiding aanmoedigen het werkveld en de andere stakeholders de kans te geven om een nog grotere invloed op het opleidingsprogramma uit te oefenen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om thema's rond diversiteit dominanter, ruimer en meer geïntegreerd in het programma op te nemen.
- De opleiding moet de samenhang van de keuzemogelijkheden blijvend bewaken.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de studenten vooral kennismaken van de actuele beroepspraktijk door de stage die zij lopen. Voltijdse studenten gaan vier dagdelen per week naar een werkplek. Deeltijdse studenten werken eenzelfde aantal uren in hun eigen tewerkstellingsplaats, gespreid over twee jaar. De commissie is positief over de integratie van de stage in alle opleidingsonderdelen, waardoor de student met de aangeboden leerstof aan de slag gaat in de lespraktijk of schoolcontext, en hierover verslag uitbrengt in zijn leerportfolio. Volgens de studenten en de afgestudeerden met wie de commissie sprak, is het een meerwaarde dat zij zelf hun stageplaats kunnen kiezen, afhankelijk van hun interesses of de competenties waaraan zij dienen te werken. Volgens de commissie kan het kiezen door studenten van hun stageplaats nog meer legitiem worden indien de opleiding werk maakt van de ontwikkeling van kwaliteitscriteria voor de stagescholen, in relatie met het opleidingsprogramma en in samenwerking met de beroepspraktijk. De commissie kon afleiden uit de gesprekken en de ingekeken documenten dat de competentiematrix het uitgangspunt vormt van de stage-ervaring. Studenten geven in het begin van de opleiding hun beginsituatie inzake competenties aan en duiden de competenties aan waaraan zij zullen werken. Op die manier verloopt hun leer- en groeiproces van praktijk, theorie en persoonlijke reflectie op een cyclische wijze.

De studenten lieten de commissie weten dat zij het appreciëren dat de opleiding de stage op zich niet beoordeelt en zij zo 'fouten kunnen maken'. Gezien de studenten al een diploma verworven hebben voor zij deze opleiding startten, heeft het werkveld ook niet de indruk dat de stage op zich beoordeeld moet worden. De stage vormt echter een onderdeel van het opleidingsonderdeel 'Professioneel ontwikkelingsplan' (POP). Via tussentijdse evaluaties van de portfolio, het volgen van de POP-sessies en de regelmatige gesprekken met de leertrajectbegeleider, de mentor en de klasleraar werkt de student aan het updaten van zijn persoonlijke competentieprofiel. Op het einde van de opleiding stelt de student zijn portfolio mondeling voor aan de trajectbegeleider, de mentor (voor de voltijdse opleiding) en een docent. De studenten vinden de portfolio een goed werkinstrument. Vooral de zelfreflectie die daarbij aan bod komt, vinden de studenten een inspirerend gegeven.

De commissie heeft kunnen concluderen dat de begeleiding van de stage zich voornamelijk situeert bij de mentor op de werkplek, die de student via tussentijdse gesprekken en een exitgesprek opvolgt en bijstuurt (een mentor is enkel voorzien voor de voltijdse opleiding). De vertegenwoor-

digers van het werkveld meldden de commissie tevreden te zijn over de (gratis) mentorenopleiding die de opleiding voorziet. Ook vanuit de opleiding zelf krijgt de student (vooral de studenten van de deeltijdse opleiding) een degelijke begeleiding in de POP-sessies en door de trajectbegeleider. Tijdens het werkplekleren krijgt de student een bezoek van de trajectbegeleider. De studenten en afgestudeerden kunnen deze vorm van begeleiding ten zeerste appreciëren. De commissie merkte op dat de band van het onderwijzend personeel en de studenten inzake begeleiding gebaseerd is op vertrouwen. Beide groepen zijn hier positief over. Ook de bereikbaarheid van de begeleiders ervaren de studenten als een sterk punt. De commissie vraagt zich wel af of en in welke mate deze begeleiding eerder toevallig en informeel is. Een meer gestructureerde aanpak inzake begeleiding is volgens de commissie wenselijk. De commissie heeft eveneens gemerkt dat de opleiding verschillende manieren om studenten te begeleiden, voorziet (POP-sessies, supervisiegroepen, leergroepen...). Er is een veelheid aan initiatieven waarvan de samenhang en de toegevoegde waarde niet altijd even duidelijk zijn voor de commissie. Deze organisatie kan volgens de commissie efficiënter en systematischer ingericht worden. De opleiding realiseert zich dat de begeleiding van de deeltijdse studenten niet eenvoudig is en een specifieke aanpak vergt, omdat zij al tewerkgesteld zijn. De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om via een project 'Begeleiding van deeltijdse studenten' zicht te krijgen op methodieken en denkpijlers om aan dit probleem te verhelpen.

De studenten schrijven een eindwerk met als doel hun eigen ervaringen in de praktijk te koppelen aan de theorie (literatuur). Dit eindwerk vat de opleiding op als een actieonderzoek, waarbij de student uitgaat van reële noden en vragen uit zijn praktijk. Hierbij beschrijft de student een probleem, voert hij onderzoek uit en reflecteert hij op het eigen pedagogisch-didactisch handelen. Als hulp in het begeleidingsproces houden de studenten een onderzoeksdagboek bij en zoeken zij een 'kritische vriend', die hen in vertrouwen kritische reflectie en ondersteuning biedt. De begeleider beoordeelt het actieonderzoek via een aantal vastgelegde evaluatiecriteria en beoordelingsdocumenten. De student stelt zijn actieonderzoek voor aan medestudenten en de begeleider. De commissie is het eens met de vertegenwoordigers van het werkveld die stellen dat het een meerwaarde zou betekenen indien de studenten het actieonderzoek ook aan het team in de stageschool zouden voorstellen, en zo de resultaten kunnen terugkoppelen.

Volgens de commissie is de door de opleiding gebruikte vakliteratuur een goede mix tussen actualiteit en recente literatuur, en kwalitatieve standaardliteratuur.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding inspanningen levert om actief deel te nemen aan onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Zo werkte de opleiding op vraag van de Universiteit Antwerpen en de KU Leuven mee aan een OBPWO-project (Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek), dat de implementatie van het zorgbeleid in Vlaamse gewone basis- en secundaire scholen in kaart moet brengen. Wat maatschappelijke dienstverlening betreft, is het mogelijk dat personen uit de partnerscholen van het POLS-kader mits betaling enkele keuzetrajecten kunnen volgen als bijscholing. De opleiding voorziet een gratis mentorenopleiding van vier dagen voor deze partnerscholen. De opleiding geeft ook aan dat men werkt aan het uitwerken van een concept van medewerking aan een hogeschoolbrede maatschappelijke dienstverlening. De commissie ondersteunt deze intentie. De commissie stelt wel dat de opleiding niet te veel hooi op haar vork mag nemen, en aandacht moet behouden voor de impact op de werking en de belasting van de opleiding. Met het oog op de efficiënte aanwending van tijd en personele/financiële middelen is het volgens de commissie aangewezen om na te gaan in hoeverre bepaalde opdrachten behoren tot de corebusiness van de opleiding/departement/hogeschool, en of het al dan niet aangewezen is deze in samenwerking te doen met andere organisaties uit het werkveld, die in deze ook een opdracht hebben of de opdracht als corebusiness hebben.

De commissie heeft geconstateerd dat de opleiding kwaliteitseisen aan de stage- en partnerscholen stelt. Dit vertaalt zich in een sneuveltekst over kwaliteitsstandaarden voor de POLS-partnerschappen. De commissie is positief over dit initiatief, maar stelt dat dit document zich nog in een premature fase bevindt. De uitwerking ervan moet volgens de commissie nog tot stand komen. De commissie hoopt dat de opleiding snel aan de slag zal gaan, en dit document tot een volwaardig kwaliteitsinstrument kan hanteren en implementeren. De commissie pleit in deze ook voor een zorgvuldige innovatie- en implementatiestrategie, die samen met alle betrokken actoren wordt ontwikkeld. Het POLS-project kan in deze een belangrijke rol spelen.

De commissie merkte op dat studenten voldoende worden gestimuleerd om internationale ervaring op te doen, middels het internationale programma dat daarvoor is uitgewerkt. Ook integreren docenten internationale methodieken en vakliteratuur in hun lessen. Wel vernam de commissie tijdens het visitatiebezoek dat studenten niet altijd op de hoogte zijn van beurzen of andere internationale uitwisselingsmogelijkheden in hun vakgebied. De communicatie die de opleiding met haar studenten daarrond voert, moet volgens de commissie geoptimaliseerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan een gestructureerde aanpak voorop te stellen wat betreft de organisatie van de begeleiding van de stages en actieonderzoeken.
- De commissie vindt het een meerwaarde indien de resultaten van de actieonderzoeken van de studenten teruggekoppeld worden naar de stagescholen en het brede werkveld.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek weinig klachten gehoord van de verschillende stakeholders wat de samenhang van het programma betreft. De commissie heeft uit de ingekeken documenten geconcludeerd dat er een logische opbouw in het programma zit. Volgens de commissie heeft het programma een sterke gemeenschappelijke vorming van 40 studiepunten, die goed wordt aangevuld met keuzetrajecten voor 20 studiepunten. De opleiding voorziet samenhang in haar programma door middel van vijf principes:

- 1) De student moet verbonden zijn aan het onderwijs door werk of stage, en werkt met kinderen met specifieke noden en mogelijkheden in een pedagogisch-didactische context. Bovendien geldt voor alle opleidingsonderdelen het principe dat de student ingeschreven moet zijn voor het opleidingsonderdeel 'Professioneel ontwikkelingsplan', of dat met succes afgerond heeft. Een verdieping of verbreding is mogelijk door het aanbod van keuzetrajecten en door het actieonderzoek.
- 2) Het programma is coherent en bouwt verder op kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes.
- 3) Handelingsgericht denken is het centrale uitgangspunt van de opleiding en het programma.
- 4) Vaardigheden en attitudes evolueren in de loop van het academiejaar. Vooral de opleidingsonderdelen 'Communicatie' en 'Professioneel ontwikkelingsplan' richten zich op een doorgedreven integratie van alle competenties.
- 5) De nadruk ligt in het programma op het sturen naar zelfstandigheid en het inzetten van talenten. Studenten kunnen daarbij rekenen op begeleiding in de vorm van leertrajectbegeleiding,

(consulterende) supervisie en de portfolio. Het programma wordt daarbij gekenmerkt door een afwisseling van onderwijsactiviteiten en stage tijdens het academiejaar, en door de samenstelling van de keuzetrajecten.

Volgens de commissie wordt de samenhang van het programma enigszins bemoeilijkt door de hoeveelheid van de keuzetrajecten en de uitvoering ervan, met name door het grote aantal gastdocenten. Hoewel het binnenhalen van gastdocenten met hun expertise een sterk punt is, vraagt de coördinatie van het grote aantal gastdocenten een aanzienlijke tijdsinvestering van onder andere de opleidingscoördinator. De balans van het programma en de afstemming ervan met de gastdocenten bewaken, is volgens de commissie dan ook wenselijk.

In de opleiding zijn flexibele leertrajecten en werken op maat mogelijk door de keuzetrajecten, het internationale programma, en de eigen accenten in het professioneel ontwikkelingsplan en de stage. De opleiding past het studieprogramma aan de individuele noden van de student aan. De commissie heeft gemerkt dat een aantal varianten mogelijk is een modeltraject, een persoonlijk deeltraject, deeltijds traject, diplomacontract, studenten met een bijzonder statuut, en (in mindere mate) met vrijstellingen op basis van EVC en EVK. Volgens de opleiding leiden het Flexibiliseringsdecreet en deze variatie aan leerroutes ertoe dat bijna de helft van de studenten een van het modeltraject afwijkend opleidingsprogramma volgt. De commissie wil de opleiding erop wijzen oog te hebben voor de grenzen van de flexibilisering, en na te gaan wat voor de opleiding draagbaar en wenselijk is. Bij een dergelijke aanpak is de kans op versnippering van inhoud/kennis immers groot.

De opleiding tracht volgens de commissie eveneens de samenhang in het programma te bewaken door erop te letten dat onbewuste overlap in het programma geminimaliseerd wordt. In de WOPST-bevraging krijgen de studenten de mogelijkheid overlap aan te geven. Ook in de evaluaties die de gastdocenten opvragen, geven studenten overlappings in de keuzetrajecten aan. Bewuste overlap komt eveneens voor, maar dit vinden de studenten niet storend. De docenten gaven in het gesprek met de commissie aan dat ze graag meer overleg zouden plegen met gastprofessoren om de samenhang in het programma te bewaken. De commissie was tevreden te vernemen dat de opleiding een denkdag met gastprofessoren heeft opgestart om meer gemeenschappelijk te werken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan de samenhang van het programma te bewaken, in het licht van het grote aanbod van keuzetrajecten en de afstemming met de vele gastdocenten.
- De opleiding moet oog hebben voor de grenzen van de flexibilisering, teneinde te veel versnippering te voorkomen en het geheel dragelijk te houden voor de opleiding(scoördinator).

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De voltijdse bachelor-na-bacheloropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. De deeltijdse opleiding bestaat uit 2 studie jaren van elk 30 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een bachelor-na-bacheloropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In het verleden waren er op hogeschoolniveau studietijdmetingen gebaseerd op de techniek van paarsgewijze vergelijking, maar de resultaten stonden niet in verhouding met de geleverde inspanningen en de doorlooptijd van dit proces. Daarom organiseert de hogeschool nu beperkte studietijdmetingen als onderdeel van de WOPST-bevraging. Per opleidingsonderdeel worden de studenten bevraagd over de bestede studietijd, het aantal toegekende studiepunten en de studiebelasting. In het academiejaar 2009–2010 heeft één student van de opleiding gedurende een bepaalde periode via tijdschrijven verslag uitgebracht van zijn studieactiviteiten.

Uit de ingekeken documenten heeft de commissie afgeleid dat het curriculum van de opleiding zo is opgebouwd dat de studielast van de normstudent op 1500 uren in 40 lesweken ligt. Dit getal ligt net binnen de decretaal vooropgestelde limieten (tussen 1500 en 1800 uur op jaarbasis) en is volgens de commissie erg voorzichtig gekozen. Verder wijst de opleiding erop dat na bevragingen is gebleken dat 40 procent van de studenten (vooral voltijdse studenten) aangeeft dat de bestede studietijd lager ligt dan de begrote studietijd. De commissie kan zich bijgevolg zeker vinden in de stelling van de opleiding dat gericht onderzoek naar studiebelasting nodig is. De commissie kijkt uit naar de concretisering en timing van dit onderzoek.

Wat studiebelemmerende factoren betreft, heeft de opleiding hier informeel zicht op via gesprekken met studenten. Deeltijdse studenten ervaren vaak wel een hoge studielast in combinatie met hun werk en gezin. Piekbelastingen komen voor, zoals bij het afwerken van de portfolio als de optie voor bepaalde keuzetrajecten. De commissie vindt het positief dat de opleiding inspanningen levert om de studietijd te spreiden. Zo houdt de opleiding rekening met individuele problematieken van studenten, wordt een gesprek gevoerd met de trajectbegeleider, gebruikt de opleiding permanente evaluatie om piekmomenten te vermijden en zoekt men naar mogelijkheden om de *work-life balance* te optimaliseren. Hierbij is het de commissie opgevallen dat de opleiding het idee van afstandsleren opperde. De commissie vraagt zich af of de opleiding achter het principe van afstandsleren staat en of dit kan samengaan met het principe van kennisdeling. Volgens de commissie staat de uitwerking van de ideeën die de opleiding naar voor brengt, nog in zijn kinderschoenen en is verder overleg hierover nodig.

De studenten en afgestudeerden met wie de commissie sprak, bevestigden de resultaten van de studietijdmetingen. Deeltijdse studenten ervaren een grotere studiebelasting in combinatie met werk en gezin dan voltijdse studenten. Alle studenten ervaren piekmomenten wanneer zij aan hun actieonderzoek moeten werken. Anderzijds hebben de meeste studenten voldoende motivatie om zich in te spannen voor hun studie. Bovendien meldden zij dat het feit dat de lessenroosters lang op voorhand bekend zijn, een pluspunt is. Zo kunnen zij de keuzetrajecten deels kiezen in functie van hun beschikbaarheid. Ook de optie om de opleiding te spreiden over een maximum van vijf jaar vinden de studenten positief. De kwaliteitsverantwoordelijken die een gesprek met de commissie aangingen, meldden dat studenten de studietijd vaak onderschatten, omdat zij werkervaring, studiereizen... niet meerekenen. De commissie vindt het positief dat de communicatie daaromtrent al werd verbeterd door het invullen van de WOPST-bevragingen, onder toezicht van een begeleider die de student hierop wijst.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om gericht onderzoek te voeren naar studietijd en studiebelasting.
- De commissie adviseert de opleiding te onderzoeken in hoeverre afstandslernen een bijdrage levert aan een meer effectieve organisatie van de opleiding en in hoeverre het samengaat met kennisdeling.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding beoogt studenten af te leveren die zelfstandig problemen kunnen oplossen in hun werksituatie. Dit verwezenlijken de studenten via een open leerhouding, waarin ze mogelijkheden leren zien, initiatieven leren bedenken en mechanismen leren onderkennen. Het didactische concept dat de opleiding daarvoor bedacht heeft, past volgens de commissie volledig in het volwassenenonderwijs. Hiervoor heeft de opleiding een aantal principes geformuleerd waaraan haar volwassenenonderwijs moet voldoen:

- 1** een begeleidingsmodel waarbij de student leer- en werkdoelen vooropstelt die hij onder begeleiding en feedback realiseert;
- 2** een duale visie op leren waarin theorie en praktijk in een voortdurende wisselwerking staan;
- 3** kennisdeling lectoren en studenten delen onderling ervaringen en expertise;
- 4** zelfstandigheid en zelfsturing gelden voor de samenstelling van het keuzetraject, de keuze in het werkplekleren en de verwerking van opleidingsonderdelen.

De commissie is positief over de bovenstaande principes. Wel pleit de commissie ervoor om deze balans tussen zelfsturing, opleiden en begeleiding te bewaken. Ook heeft de commissie van de opleidingscoördinator en de studenten vernomen dat de opleiding van haar studenten zo goed als 100 procent aanwezigheid vereist in de lessen. De commissie vraagt de opleiding na te denken of en hoe dit samengaat met de principes van volwassenenonderwijs en afstandsonderwijs. De commissie is van mening dat het didactische concept van de opleiding tot zijn recht komt omdat de opleiding zelfsturing kan toepassen.

De commissie is eveneens tevreden over de variëteit aan werkvormen die de opleiding hanteert. Van de veertien werkvormen die op hogeschoolniveau gehanteerd worden, past de opleiding er twaalf toe. De opleiding legt hierbij de nadruk op vernieuwende werk- en onderwijsvormen in het volwassenenonderwijs. De commissie heeft vastgesteld dat bij kennisoverdracht het hoorcollege/onderwijsleercollege de meest gebruikte werkvorm is die de opleiding hanteert. De studenten lieten weten dat zij veel voldoening halen uit het gebruik van de portfolio (bij werkplekleren en POP-sessies) en het leerlogboek (bij het opleidingsonderdeel Communicatie). Verder zijn ook de stage zelf, waaruit cases worden aangebracht in de opleidingsonderdelen, en het actieonderzoek volgens de commissie sterke werkvormen, die aansluiten bij het didactische concept en de doelstellingen van de opleiding. De commissie is ook positief verrast te vernemen dat voor de lectoren een vormingsdag werd georganiseerd, waarop ook werkvormen en hoe die aan te passen aan volwassenenonderwijs als thema aan bod kwamen. Volgens het onderwijzend personeel was het een tijd geleden sinds deze dag had plaatsgevonden. De commissie vindt dit een uiterst interessant initiatief en wil de opleiding aanmoedigen verder te investeren in dergelijke initiatieven.

Wat de werkmiddelen betreft, kon de commissie zien dat de opleiding de studeerbaarheid van de cursussen verhoogt door eenvormigheid in het cursusmateriaal na te streven. Hiervoor maakt de opleiding gebruik van een handleiding met kwaliteitscriteria voor syllabi, die ontwikkeld werd door de dienst Onderwijs van de hogeschool. De commissie is tevreden over de zorg voor de kwaliteit van de onderwijs- en leermiddelen. De opleiding wordt immers gestimuleerd om het kwaliteitskeurmerk voor onderwijsmiddelen te halen.

Het cursusmateriaal is voorzien van verwijzingen naar referentieboeken, artikelen en websites over het desbetreffende vakgebied. De opleiding maakt er werk van om de lesgevers erop te wijzen ook verplichte literatuur op te nemen in de cursus en deze duidelijk te omschrijven voor de studenten. Over het cursusmateriaal heeft de commissie van de studenten en afgestudeerden geen klachten gehoord.

Tijdens de gesprekken met de studenten en de lectoren heeft de commissie kunnen vernemen dat studenten na elke sessie onderworpen worden aan een korte (mondelijke) bevraging. Hier kunnen zij problemen met de werkvormen, leermiddelen en aanpak van de lector melden. De opleidingscoördinator gaat hierover in gesprek en stelt verbeteringsacties voor. Ook in de WOPST-bevragingen kan de student zijn opinie over de werkmiddelen en -vormen aangeven. De commissie kon uit de ingekeken documenten opmaken dat de opleiding werkt aan verbeteringsmaatregelen inzake *blended learning* en het gebruik van ICT in de opleiding. De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om het gebruik van laptops in het onderwijs in het academiejaar 2011–2012 door te voeren.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit de gesprekken en de ingekeken documenten kunnen afleiden dat de opleiding een gevarieerd toetsbeleid hanteert. Volgens de opleidingscoördinator met wie de commissie sprak, maakt de opleiding gebruik van tien van de dertien mogelijke evaluatievormen die de hogeschool vooropstelt. De opleiding zou daarbij de kwaliteit van en het evenwicht tussen de verschillende soorten evaluaties nog meer gestructureerd kunnen bewaken. In het kader van kwaliteitsbewaking is het volgens de commissie immers noodzakelijk om tot een voortdurende herijking te komen van de evaluatievormen die toegepast worden.

Taken, toetsen, leerlogboek, portfolio en actieonderzoek zijn de belangrijkste toetsvormen van de opleiding. De opleidingsonderdelen waarin kennis vervat zit, worden meestal aan de hand van taken getoetst. Volgens de studenten is er niet echt sprake van reguliere examens. De commissie vindt het opvallend dat er weinig vormen van kennistoetsen zijn in de opleiding. Ook in de portfolio, het belangrijkste evaluatie-instrument van de opleiding, is het kennisgedeelte eerder beperkt. De opleiding stelt immers persoonlijke ontwikkeling (kwaliteit en authenticiteit) centraal. Volgens de commissie is een balans tussen proces- en productontwikkeling eerder aangewezen. De commissie vernam tijdens de gesprekken wel dat de opleiding naar een ander evaluatiebeleid is overgestapt, nadat aan de stuurgroep de vraag was voorgelegd of kennistoetsen noodzakelijk waren. Het idee van de opleiding om kennis te evalueren via openboekexamens kan de commissie onderschrijven.

Het belangrijkste evaluatie-instrument van de opleiding is de portfolio, waarin theorie en praktijk met elkaar worden verbonden. Studenten brengen hun leerproces in kaart via de portfolio. Ook de vormelijke aspecten van de portfolio worden beoordeeld. Op het einde van de opleiding stelt de student zijn portfolio mondeling voor met het oog op kennisdeling. Daarbij zijn de leertrajectbegeleider en een andere docent verbonden aan de opleiding aanwezig. Voor de voltijdse studenten is ook hun mentor aanwezig. Ook voor het leerlogboek heeft de opleiding evaluatiecriteria uitgewerkt, die rekening houden met inhoudelijke en vormelijke aspecten, zoals het bepalen van de beginsituatie van de student, de kansen die hij aangrijpt, zijn vorderingen, de mate van reflectie en het eindgesprek. Portfolio en leerlogboek zijn volgens de opleiding voorbeelden van permanente evaluatie, waarbij de opleiding de mate waarin studenten initiatieven bedenken, deze initiatieven opvolgen en erover reflecteren toetst.

De studenten zijn op de hoogte van de evaluatiecriteria via een 'Evaluatiewijzer' die de opleiding uitgewerkt heeft en aan alle studenten bezorgt. Ook via de ECTS-fiches komen studenten te weten wat van hen verwacht wordt. De docenten ontvangen concordantietabellen waarin per opleidingsonderdeel zichtbaar is welke kerncompetenties moeten getoetst worden. De commissie deelt de bezorgdheid van de opleiding over de vraag of het behalen van (eind)competenties voldoende kan getoetst worden. Positief is dat de hogeschooldienst Onderwijs de brochure 'Oneindig getoetst' heeft uitgegeven om het competentiegericht toetsen te optimaliseren. De commissieleden hebben tijdens het visitatiebezoek weinig negatieve opinies gehoord over de transparantie van de evaluatiecriteria. De studenten vinden de portfolio een goede manier van evalueren, aangezien zij aangespoord worden tot reflectie over het eigen handelen. De oud-studenten waren vooral tevreden over het feit dat ze bij het afleveren van taken onmiddellijk feedback konden verwachten en niet hoefden te wachten op het proces van de portfolio.

De commissie heeft opgemerkt dat het werkveld de handen afhoudt van evaluatie. De stage op zich wordt niet beoordeeld. Stage-ervaringen worden wel mee opgenomen in de portfolio. Het werkveld deelde de commissie mee dat het, gezien het feit dat het om een bachelor-na-bacheloropleiding gaat en het erop vertrouwt dat deze studenten al stagecompetenties verworven

hebben, niet de indruk kreeg dat het de studenten hoefde te beoordelen. Bovendien zou dat betekenen dat de studenten van de deeltijdse opleiding beoordeeld zouden worden door collega's. De commissie stelt dat de opleiding mogelijke pistes om het werkveld te betrekken bij de evaluatie van studenten moet onderzoeken. De commissie vindt het positief dat een mentor betrokken wordt bij de mondelinge presentatie van de portfolio van de voltijdse studenten.

De opleiding evalueert jaarlijks de kwaliteit van het toetsgebeuren. De studenten kunnen hun waardering over de toetsing in hun opleiding uiten in de WOPST-bevraging. Docenten kunnen dit in vergaderingen met het kernteam en met het brede docentenkorps. Daaruit heeft de opleiding de concordantietabellen, die per opleidingsonderdeel aangeven welke competenties getoetst, worden gedistilleerd. In het academiejaar 2009–2010 heeft het kernteam van de opleiding het toetsingsbeleid via een SWOT-analyse ontleed. Aandachtspunten, zoals de eenvormigheid van evaluatiecriteria en het geven van een overzicht van taken, werkt de opleiding in het academiejaar 2011–2012 uit in verbeteringstrajecten. De commissie kon bijvoorbeeld een document inkijken dat de betekenis van quoteringen vastlegt, wat de eenvormigheid van de evaluatiecriteria ten goede komt. De commissie kijkt uit naar een snelle uitvoering van de verbeteringstrajecten inzake het evaluatiebeleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan de balans tussen het toetsen van procesontwikkeling en het toetsen van productontwikkeling te bewaken.
- De commissie adviseert de opleiding mogelijke pistes om het werkveld bij het evaluatiegebeuren te betrekken, te onderzoeken.
- De commissie vraagt de opleiding de verbeteringstrajecten inzake het evaluatiebeleid snel tot uitvoering te brengen.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bacheloropleiding.

Dit betekent dat alle houders van een bachelor- of masterdiploma zich kunnen inschrijven voor de opleiding Buitengewoon onderwijs. Wel volgen studenten die geen initieel lerarendiploma, aggregaat of GPB-getuigschrift hebben een 'Vorbereidingsprogramma BO en ZO Didactiek'. Ook personeelsleden die al werken in het buitengewoon onderwijs, al dan niet met een pedagogisch bekwaamheidsbewijs, worden toegelaten, mits voorlegging van een attest afgeleverd door de instelling waar zij werken. De commissie drukt haar bezorgdheid uit over het verwerven van de

juiste competenties in het 'Vorbereidingsprogramma Didactiek', dat zes studiepunten telt. De vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie in gesprek ging, waren eveneens gereserveerd over dit voorbereidingsprogramma, en over het aannemen van studenten met een afwijkend instroomprofiel om voor de klas te staan. Volgens hen moeten dergelijke studenten deze opleiding niet volgen indien zij zich daadwerkelijk willen profileren als leerkracht, maar bij voorkeur een (verkorte) lerarenopleiding volgen. Volgens de commissie verdient het voorbereidingsprogramma van zes studiepunten dus heroverweging. Ondanks de wettelijke mogelijkheid daartoe is het voorbereidingsprogramma voor de opleiding en de beroepspraktijk mogelijk niet wenselijk.

De commissie heeft positief gereageerd toen ze vernam dat de opleiding bij een afwijkend instroomprofiel sterk investeert in een intakegesprek, waarbij de opleiding peilt naar de motivatie van de studenten en daarbij afwegingen maakt naar opportuniteiten van studenten. De opleiding raadt niet-onderwijsinstromers in sommige gevallen aan om een verkorte lerarenopleiding die de hogeschool recent begon aan te bieden, te volgen in plaats van het voorbereidingsprogramma didactiek.

De commissie heeft uit de ingekeken documenten kunnen opmaken dat de opleiding haar studenten heeft ingedeeld naar geslacht, leeftijd, diploma secundair onderwijs en diploma hoger onderwijs om een zicht te krijgen op de verschillende instroomprofielen. Het is de commissie opgevallen dat er bijna geen sprake is van socioculturele diversiteit in het studentenpubliek van deze opleiding allochtone en kansarme studenten stromen niet door. De opleiding merkt op dat, daar al weinig allochtone studenten de initiële opleiding volgen, de instroom van allochtone studenten in de bachelor-na-bacheloropleiding niet voor de hand ligt. De opleiding heeft al gesprekken gevoerd met het onderwijsbeleid van de stad Antwerpen. De commissie hoopt dat de opleiding haar inspanningen verderzet om de diversiteit in het studentenpubliek te stimuleren. Het stimuleren van diversiteit dient volgens de commissie eveneens een hogeschoolbreed actiepoint te zijn. Ook kan de opleiding meer inspanningen doen om mannelijke studenten te rekruteren, aangezien zij in de absolute minderheid zijn. 86 procent van de studentenpopulatie in het academiejaar 2009–2010 bestaat uit vrouwen.

De commissie is tot de vaststelling gekomen dat het EVC- en EVK-beleid in de opleiding ontwikkeld en geïmplementeerd is. De opleiding merkt wel op dat, aangezien het EVC-beleid vrij omslachtig is, studenten deze procedure liever vermijden. De commissie is het eens met de stelling van de opleiding dat er, in samenwerking met de hogeschool, kan gezocht worden naar een meer toegankelijke vrijstellingsprocedure. In samenwerking met het expertisenetwerk 'School of Education Associatie KU Leuven' heeft de opleiding het project 'Instroombeleid vrijstellingen op basis van EVK in de bachelor-na-bacheloropleidingen en aanzet tot aangepaste studietrajecten' uitgewerkt. Hiertoe ontwikkelde de opleiding een transparante vrijstellingenwijzer met vrijstellingen van bepaalde opleidingsonderdelen, afhankelijk van de instroomkarakteristieken van haar studenten.

Gezien de overgrote meerderheid van de instromers in de opleiding een initieel lerarendiploma op zak heeft, is het volgens de commissie belangrijk dat de opleiding de afstemming met de initiële lerarenopleiding blijft bewaken. Uit het gesprek met de opleidingscoördinator kon de commissie afleiden dat de opleiding coördinatie en aansluiting met de initiële opleidingen zoekt. De opleiding is van mening dat sommige denkkaders die nu in de bachelor-na-bacheloropleiding zitten, naar de basisopleidingen verplaatst zouden moeten worden. Dan kan de bachelor-na-bacheloropleiding gespecialiseerder en meer verdiepend gaan werken. Volgens de opleiding is hetzelfde discours bezig in het Expertisenetwerk. Ook overlegt de opleidingscoördinator jaarlijks met de docenten die in de basisopleiding zorg opnemen in hun programma. De opleiding wil dit

in de toekomst als systematisch agendapunt op de departementsvergaderingen meenemen. De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om verder onderzoek te voeren naar de afstemming met de initiële opleidingen.

Wat de afstemming met de instromende studenten betreft, heeft de commissie vastgesteld dat de studiebegeleiding van de opleiding onder andere vervat zit in het intakegesprek dat de opleiding met haar startende studenten voert. Zoals vermeld peilt de opleiding naar de motivatie van de studenten, en stuurt ze studenten met een afwijkend instroomprofiel waar nodig door naar de verkorte lerarenopleiding. Ook bevindt de student zich in de mogelijkheid om, afhankelijk van zijn instroomprofiel en zijn specifieke noden, gedifferentieerde leertrajecten op te stellen vanuit zijn professioneel ontwikkelingsplan (onder begeleiding van de leertrajectbegeleider). Wanneer een student niet slaagt voor het programma waarvoor hij is ingeschreven of indien zich een onevenwichtige spreiding van zijn studie voordoet, kan hij de opleiding vervolgen via een persoonlijk deeltraject (PDT). Ook hierin wordt de student volgens de commissie degelijk begeleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan het voorbereidingsprogramma didactiek aan heroverweging te onderwerpen.
- De opleiding kan meer inspanningen doen om een divers en multicultureel studentenpubliek aan te trekken.
- De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om verder onderzoek te voeren naar de afstemming met de initiële opleidingen.

Oordeel over onderwerp 2, programma: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	voldoende
facet 2.3	samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud:	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft op basis van de gevoerde gesprekken en de ingekeken documenten kunnen vaststellen dat het personeelsbeleid van de hogeschool goed uitgewerkt is. Er lopen op hogeschoolniveau verschillende projecten van de directie HR die het wervingsbeleid ondersteunen. De commissie kan zich vinden in deze projecten, die met de borging van aanwervingscriteria te maken hebben. Zo maakte de hogeschool een competentiewoordenboek, dat dient als leidraad voor het bespreken, beoordelen en ontwikkelen van competenties bij het personeel. Ook is onder andere een project gericht op het professionaliseren van de HR-evaluatiecyclus en het voeren van op strategie en resultaten afgestemde functionerings- en beoordelingsgesprekken.

Wat het personeelsbeleid op het niveau van de opleiding betreft, legt de opleiding bij het aanwerven van haar personeelsleden nadruk op onderwijskundige en vakinhoudelijke expertise. Ook belangrijk zijn verschillende algemene attitudes en vaardigheden, zoals studentgerichtheid, resultaatgerichtheid, innoverend vermogen, de capaciteit om gemakkelijk bij te leren en de houding om zich permanent bij te scholen. Gespecialiseerde competenties op het vlak van communicatie, zowel vergadertechnisch als relationeel, op alle niveaus (leerlingen, leraren, directies en beleids mensen) zijn essentieel. Ook moet volgens de opleiding een nieuw personeelslid aandacht schenken aan het lesgeven aan studenten met hoge verwachtingen tegenover hun specialisatiejaar, en moet hij oog hebben voor het persoonlijke leertraject van de student. Een ruime interesse in vakinhoudelijke materie, zoals netwerking, internationalisering, onderzoek en evoluties in het werkveld, de onderwijskunde en in het beleid zijn eveneens aangewezen.

De commissie kon uit de beschikbare documenten afleiden dat de taakstelling van de personeelsleden bestaat uit 85 procent onderwijsactiviteiten (voorbereiding, contacturen, vakbegeleiding, bijscholing, vakoverleg, evaluatie- en examenactiviteiten). Tien procent van de taken van het kernteam (bestaande uit vier lectoren en drie ondersteuners van het ATP) gaat naar onderwijs- en organisatieondersteunende activiteiten, zoals deelname aan teamvergaderingen, de stuurgroep en aan infodagen, verzorging van contacten met de scholen, de opname van deeltaken met betrekking tot internationalisering, ombuds en studieloopbaancoördinatie, deelname aan werkgroepen (zoals *blended learning*) enzovoort. De externe lesgevers besteden deze 10 procent van hun taakstelling aan deelname in het POLS-overleg of aan de stuurgroep. De resterende 5 procent ten slotte is weggelegd voor persoonlijke vorming en professionalisering.

De begeleiding van de nieuwe personeelsleden verloopt volgens de commissie goed. De hogeschool richt een ontmoetingsmoment in waarop het personeelslid geïnformeerd wordt over de missie, het strategisch plan, de overlegorganen en de organisatiestructuur van de hogeschool. De hogeschool biedt professionalisering op maat aan met afzonderlijke trajecten voor onderwijzend en ondersteunend personeel. De nieuwe personeelsleden ontvangen eveneens een informatie-

map. In het departement en de opleiding maken de nieuwkomers kennis met de werkomgeving en de digitale leeromgeving. Zij ontvangen ook een nieuwsbrief, waarmee ze op de hoogte worden gesteld van de belangrijkste activiteiten van het departement. De opleidingscoördinator volgt en begeleidt de nieuwe personeelsleden. Het departementshoofd nodigt hen uit voor een gesprek, enkele weken na aanvang van het dienstverband. Coaching van de nieuwe personeelsleden gebeurt door de opleidingscoördinator en -ondersteuner, en de leden van het kernteam.

De commissie heeft vastgesteld dat een cyclus van functioneringsgesprekken in de opleiding loopt. De leden van het kernteam en het administratief-technisch personeel worden aan de hand van deze gesprekken geëvalueerd en bijgestuurd. Gezien het grote aantal gastdocenten en het kleine aantal contacturen dat elk van hen doceert in de opleiding, voert de opleiding geen geformaliseerde functionerings- en evaluatiegesprekken met hen. De commissie heeft wel opgemerkt dat de opleidingscoördinator op regelmatige tijdstippen gesprekken voert en overleg pleegt met deze groep docenten. Ook worden zij aan de hand van korte studentenbevragingen geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd. De commissie is positief over deze manier van werken, maar is wel voorstander van het formaliseren van deze procedure. De opleiding kan nadenken over een formele procedure van functioneringsgesprekken, ook voor de externe gastdocenten.

De commissie beoordeelt het professionaliseringsbeleid van de opleiding als goed. Volgens de commissie krijgen de personeelsleden voldoende kansen om zich te vormen en bij te scholen. De hogeschool organiseert jaarlijks een hogeschoolcongres voor personeelsleden met betrekking tot een onderwerp aangaande het onderwijs. Docenten kunnen eveneens studiesessies volgen aan het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO), opgericht door de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen. Het departementsbestuur organiseert jaarlijks een departementsdag met opleidingsoverstijgende onderwerpen, zoals leertrajectbegeleiding, gebruik van portfolio, peer assessment, werken met Blackboard enzovoort. In het academiejaar 2010-2011 staat het thema *blended learning* centraal. In de opleiding nemen docenten zelf het initiatief om hun professionalisering uit te werken, onder stimulans van de opleidingscoördinator. De commissie heeft de cv's van de docenten ingekeken en reageerde positief over de professionaliseringsactiviteiten opgenomen door de verschillende docenten. De commissie was in het bijzonder onder de indruk van de trainingen in coaching en supervisie die de docenten van het kernteam hadden genoten, waardoor de begeleiding en coaching van studenten positief beïnvloed wordt.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het visitatiebezoek concluderen dat (gast)docenten in de opleiding worden gekozen omwille van hun expertise. De gastdocenten hebben ervaring in en/of zijn actief in het werkveld als directie, pedagogische begeleider, CLB-medewerker, zorgcoördinator, klasle-

raar enzovoort. Deze band met de praktijk vinden de studenten en afgestudeerden eveneens een meerwaarde. De commissie merkt wel op dat de opleiding het personeelsbeleid inzake de externe gastdocenten dient te bewaken. In het kader van een kwalitatief personeelsbeleid kan de opleiding investeren in meer overlegmomenten tussen en een betere communicatie met de gastdocenten, wat de samenhang in het opleidingsprogramma ten goede kan komen.

Wat het vakinhoudelijke professionaliseringsbeleid betreft, heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding zich bewust is geworden van de noodzaak aan een degelijke nascholing en vorming voor haar (gast)docenten. De commissie heeft gemerkt dat een begin van systematiek in het professionaliseringsbeleid van de opleiding is terug te vinden. Het kernteam van de opleiding geeft aan dat het waar mogelijk de 5 procent taakinfilling die voorzien is voor professionalisering nog verder aanvult. In teamvergaderingen zit bijvoorbeeld een vaste rubriek 'professionalisering'. Het kernteam en het team van gastdocenten houden jaarlijks een gezamenlijke studiedag. De opleidingscoördinatoren volgen af en toe ook sessies van de gastsprekers. De cv's van de gastdocenten die de commissie heeft ingekeken, vertoonden een verscheidenheid aan mogelijke navormingsworkshops en -congressen. De commissie is hierover tevreden. Ook heeft de commissie gezien dat internationale uitwisselingen op het programma van de meeste gastdocenten stonden. Deze internationalisering draagt volgens de commissie bij tot de professionele gerichtheid van het team en de individuele docent. De gastdocenten zijn met andere woorden in staat de verbinding te leggen tussen de opleiding en de beroepspraktijk. Bovendien was de commissie tevreden te lezen dat sommige externe gastdocenten in hun vakgebied onderzoek uitvoeren en de resultaten publiceren.

Uit het gesprek met de leden van het administratief-technisch personeel heeft de commissie onthouden dat de opleiding veel ondersteuning ondervindt vanuit het ATP. Bovendien zijn het ATP-personeel en het kernteam zeer sterk betrokken bij het dagelijkse beleid van de opleiding. De commissie vindt dit een gunstige ontwikkeling en hoopt dat de opleiding deze manier van werken in de toekomst zal verderzetten.

Tijdens het gesprek met het werkveld viel het de commissie op dat de mentoren enthousiast reageerden indien een mogelijkheid tot gemeenschappelijke vorming (opleiding en werkveld) zou bestaan. Hoewel de eerste stappen al zijn gezet – vertegenwoordigers van het werkveld mogen vanuit de partnerscholen in het POLS-project meestappen, cursussen volgen in de opleiding en samen met opleiding andere scholen (bijvoorbeeld in Nederland) bezoeken – zou de commissie dit graag geïntensifieerd willen zien. Het verderzetten en optimaliseren van het gemeenschappelijke navormingsbeleid is volgens de commissie dan ook een meerwaarde.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het (voor het grootste deel gemeenschappelijk) onderwijzend personeel van de opleidingen BABO en BAZO samen telt 63 leden. Vier lectoren vormen het kernteam van de beide opleidingen en

zijn enkel tewerkgesteld in de hogeschool. Dit kernteam wordt aangevuld door 59 lectoren, van wie zeven als contractueel bediende verbonden zijn aan de hogeschool, en de overige 52 als expert via een dienstverleningsovereenkomst of via een organisatie meewerken in de opleiding. Deze 59 personeelsleden bestaan uit 10 lectoren en 49 praktijklectoren, die voornamelijk lesgevers in de keuzetrajecten zijn. Sommigen verzorgen ook mee het verplichte programma en kunnen onder meer supervisor zijn, lid van de stuurgroep of begeleider bij het actieonderzoek. Het ATP dat de opleiding ondersteunt, telt drie leden. De commissie heeft in de ter beschikking gestelde documenten kunnen lezen dat enkel de opleidingscoördinator voltijds is aangenomen op de hogeschool en alle andere personeelsleden deeltijds werken. In combinatie met het grote aantal gastlectoren, die elk slechts een klein aandeel onderwijsactiviteiten op zich nemen, wekt deze vaststelling de bezorgdheid van de commissie. Volgens de commissie is momenteel sprake van een scheve verhouding tussen het hogeschoolpersoneel en de gastlectoren. Deze scheve verhouding hypothekeert de kwaliteit en de efficiëntie van de opleiding. De commissie vindt dat de regie over de inhoud van het programma, alsook de kwaliteitsbewaking van beoordeling en toetsing op die manier gevaar kan lopen. Een piste die de commissie oppert, is een reflectie over de afbouw van de hoeveelheid gastdocenten in de opleiding, en de evolutie naar meer hogeschoolgebonden en voltijdse VTE in het personeelsbestand.

De commissie heeft de leeftijdsstructuur van het personeel kunnen inkijken. Vijf personeelsleden vallen in de leeftijdscategorie 20-29, vijftien in de leeftijdscategorie 30-39, negentien in de categorie 40-49, 23 in de categorie 50-59 en drie in de leeftijdscategorie 60-69. Hierbij is het de commissie opgevallen dat iets meer dan 40 procent van de personeelsleden 50 jaar en meer is. De commissie meent dat deze scheve curve naar de toekomst toe nieuwe perspectieven kan openen de opleiding kan erover nadenken om jonge medewerkers aan te trekken, teneinde de leeftijdsstructuur alsook het statuut van het personeel in balans te brengen.

De student-lectorratio bedraagt 25,25. Hierbij wordt enkel rekening gehouden met het kernteam en de praktijklectoren die contractueel verbonden zijn aan de hogeschool.

De commissie is van oordeel dat de taakbelasting van vooral het kernteam hoog is, gezien het grote aantal gastlectoren, die slechts een kleine opdracht in de opleiding verzorgen. Het kernteam neemt bijgevolg een grote coördinatieopdracht op zich, terwijl het kernteam slechts 2,95 VTE beslaat. De commissie heeft evenwel kunnen vaststellen dat het kernteam erg gemotiveerd is om opdrachten op zich te nemen, in die mate dat de opleiding haar prioritaire doelen en opdrachten als bakens ter afweging naar voren heeft geschoven. Toch pleit de commissie voor de uitbouw van het kernteam, waardoor de draagkracht groter wordt. Volgens de commissie zou dit tot gevolg hebben dat meer kansen tot vernieuwing mogelijk worden, en de prioritaire acties sneller en systematischer zouden kunnen worden aangepakt.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan na te denken over de verhouding tussen het aantal gastdocenten en het aantal hogeschooldocenten.
- De commissie pleit ervoor om het kernteam van de opleiding uit te breiden om de hoge taakbelasting te spreiden.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Buitengewoon onderwijs was tijdens het visitatiebezoek gehuisvest op de campus Noord Pothoek van de Karel de Grote-Hogeschool. De opleiding deelde deze campus met de professionele bacheloropleiding Secundair onderwijs en met de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren. Op de campus is eveneens een lagere en secundaire school gehuisvest. Volgens de opleiding werkt deze samenwerking goed, maar is wekelijks overleg vereist. Globaal gezien is de commissie van mening dat de huidige accommodatie niet meer voldoet aan de moderne eisen van hoger onderwijs voor studenten anno 2011. Ondanks dit gegeven heeft de commissie tijdens de rondleiding in de infrastructuur gemerkt dat het departement en de opleiding inspanningen leveren om het verouderde gebouw toch zo functioneel en adequaat mogelijk te maken voor het onderwijsgebeuren. De opleiding roeit met andere woorden met de riemen die ze heeft. De commissie vernam dat de hogeschool plannen heeft voor een nieuwe campus, die vanaf het jaar 2015 zal gebruikt worden. Vanaf september 2011 tot die tijd zal de opleiding tijdelijk op nog een andere campus gehuisvest worden.

De campus die de commissie bezocht, ligt op het vlak van bereikbaarheid niet ongunstig. Zo is de campus vlot bereikbaar met het openbaar vervoer. Studenten en docenten die per fiets naar de campus komen, kunnen hun fiets gratis in de (afgesloten) stallingen plaatsen, mits betaling van een waarborg. Wel heeft de commissie geluiden opgevangen over een mogelijk onveiligheidsgevoel in de buurt waar de campus gelegen is. De commissie heeft eveneens opgemerkt dat er veel trappen in de gebouwen zijn, wat de bereikbaarheid voor mindervalide studenten bemoeilijkt. De opleiding probeert deze studenten zo veel mogelijk in flexibele lokalen onder te brengen die te bereiken zijn via liften. De commissie hoopt dat voldoende rekening wordt gehouden met mindervalide studenten in de plannen van de nieuwe campus.

De infrastructuur van de campus Noord Pothoek waarvan de opleiding gebruikmaakt, omvat gewone leslokalen, een polyvalent lokaal, acht aula's, computerlokalen en een cafetaria. De commissie kon tijdens het bezoek zien dat de leslokalen en aula's voorzien zijn van televisieschermen, beamers, dvd-spelers en draadloos internet. Enkele lokalen, zoals de kleinere aula's, zijn uitgerust met een smartboard. Sommige docenten spreken hun zorg uit over het niet aangepast zijn van de lokalen aan hun opdracht. De bachelor-na-bacheloropleiding heeft niet het gevoel dat zij een 'eigen' lokaal ter beschikking heeft, maar dat zij eerder meegezogen wordt in het 'schoolse' van de initiële opleiding, en van de lagere en secundaire school die zich op dezelfde campus bevinden.

De opleiding heeft eveneens enkele computerlokalen ter beschikking. In de gangen staan pc's, waarop studenten de elektronische leeromgeving Blackboard of de uurroosters kunnen raadplegen. Alle gebouwen voldoen aan de veiligheidsnormen, en jaarlijks zijn er evacuatieoefeningen. De commissie kon wel afleiden dat deze oefeningen niet 's avonds plaatsvinden, waardoor de studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding uit de boot vallen. Externe lesgevers staan afwijzend tegenover evacuatieoefeningen omwille van het grote tijdsverlies.

Studenten kunnen voor het nuttigen van een maaltijd terecht in de cafetaria op de campus, waar ze zowel broodjes als warme snacks kunnen krijgen. De commissie betreurt het dat de cafetaria enkel overdag geopend is, waardoor deze openingen niet afgestemd zijn op de bachelor-na-bachelorstudenten, die voornamelijk 's avonds de lessen volgen. Voor de avondstudenten is er volgens de commissie slechts een minimum aan voorzieningen (microgolfoven, automaten...) voor eten en drinken.

De lectoren kunnen gebruikmaken van een lectorenruimte, waar zij kunnen werken en een maaltijd eten. Er zijn vaste pc's en draadloos internet voor laptops beschikbaar.

De studenten worden 's avonds ontvangen door een onthaalmedewerker, die dan tevens de rol van contactpersoon voor de (gast)docenten op zich neemt. Volgens de commissie is het 's avonds niet bereikbaar zijn van de dienst Studentensecretariaat een minpunt.

De bibliotheek van het departement Lerarenopleiding ligt verspreid over twee campussen. De bibliotheek die de commissie bezocht, bevat vooral werken die handelen over het secundair onderwijs. De opleiding heeft aangegeven over een tweede bibliotheek te beschikken waar ook standaardwerken voor de professionele bacheloropleidingen kleuter- en lager onderwijs aanwezig zijn. Ook heeft de bibliotheek werken over orthopedagogie in haar bezit. Volgens de commissie draagt deze verspreiding van de bibliotheek over twee campussen niet toe tot de bereikbaarheid voor de studenten. De commissie heeft ook vastgesteld dat de bibliotheek dagelijks om 17 uur sluit. Hierdoor is de bibliotheek niet afgestemd op de studenten van de opleiding Buitengewoon onderwijs, die 's avonds les volgen. Ondanks het feit dat de bibliotheek is ondergebracht in twee verouderde gebouwen, heeft de commissie gezien dat deze nieuwe aanwinsten herbergt en ze op de website van de bibliotheek aankondigt. Ook werkt de bibliotheek samen met andere hogescholen en universiteiten, waardoor uitwisseling mogelijk is en een ruimer aanbod voorhanden is voor de student. Niettegenstaande staan volgens de commissie ook een pak verouderde en dus achterhaalde werken in de bibliotheek. Deze dienen geactualiseerd te worden. De commissie miste ook enkele pedagogische tijdschriften in het bibliotheekmateriaal.

Dit alles doet de commissie besluiten dat de plannen die de hogeschool heeft voor een nieuwe campus uitermate wenselijk zijn. In de nieuwe campusplanning zullen de initiële opleidingen en de bachelor-na-bacheloropleidingen samen met de opleidingen van Gezondheidszorg en Sociaal-pedagogisch werk worden ingericht. Dit kan volgens de commissie de afstemming van de opleiding

Buitengewoon onderwijs met de initiële lerarenopleidingen en andere opleidingen bevorderen. Ook met betrekking tot de tussentijdse fase tussen 2011 en de nieuwe campus in 2015 dienen maatregelen getroffen te worden om de beoogde afstemming tussen de initiële opleidingen en de bachelor-na-bacheloropleiding te garanderen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan aandacht te hebben voor het actualiseren van materiaal in de bibliotheek.
- De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om met het departementsbestuur mogelijkheden te onderzoeken om de bibliotheek, de cafetaria en het studentensecretariaat ook 's avonds voor de bachelor-na-bachelorstudenten open te houden.
- De commissie vraagt de opleiding maatregelen te treffen om, met het oog op de vernieuwde campus en de tussentijdse fase tussen 2011 en 2015, de beoogde afstemming tussen de initiële lerarenopleidingen en de bachelor-na-bacheloropleiding blijvend te garanderen.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek opgemerkt dat binnen de Karel de Grote-Hogeschool een groot aantal faciliteiten in verband met studiebegeleiding aanwezig zijn. Deze faciliteiten staan volgens de commissie op punt en zijn toegankelijk voor de studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding. Op hogeschoolniveau staat STUVO-KdG in voor studentenvoorzieningen en psychosociale studentenbegeleiding. Tijdens de gesprekken met de stakeholders is het de commissie opgevallen dat studenten, wegens een zeer degelijke individuele (leertraject) begeleiding vanuit de opleiding, nauwelijks of niet een beroep doen op de begeleidingsvoorzieningen van de hogeschool. Wel doet de opleiding een beroep op de sociale diensten van de hogeschool voor die studenten die om psychosociale begeleiding verzoeken. De hogeschooldienst koppelt daarover terug naar de opleiding. De commissie was bovendien erg tevreden over de sterke website, die de student van informatie voorziet in verband met de instroom- en doorstroombegeleiding.

De opleiding peilt naar de motivatie van inkomende studenten via e-mailverkeer en een persoonlijk gesprek. Bij niet-onderwijsinstromers kan de opleiding hen alsnog aanraden eerst een verkorte lerarenopleiding te volgen. De startende studenten worden verder op de hoogte gebracht van de begeleidingsmogelijkheden via infosessies in het begin van het academiejaar. Indien een student afwijkt van een modeltraject ontvangt hij studietrajectbegeleiding bij het uitzetten van zijn studietraject.

Tijdens de opleiding zelf is de begeleiding van de student vooral de verantwoordelijkheid van de leertrajectbegeleider tijdens de POP-sessies (facet 2.2) en van de individuele docenten van de afzonderlijke opleidingsonderdelen. De leertrajectbegeleider coacht de student individueel en in groep, helpt hem bij het maken van keuzes in de opleidingsonderdelen en volgt hem doorheen

zijn hele studietraject op. De begeleiders krijgen tijdens de POP-sessies informeel zicht op de reden van afhaken en uitstelgedrag. Deze vorm van begeleiding is volgens de commissie doeltreffend. De studenten waarderen de hechte band die zij met hun leertrajectbegeleiders opbouwen. De opleiding zou het onderzoek naar uitstelgedrag en afhakers volgens de commissie kunnen systematiseren.

Op hogeschoolniveau is een ombudsdienst aanwezig, maar de studenten maken nauwelijks gebruik van deze dienst. De commissie heeft tijdens het bezoek opgevangen dat docenten uit het kernteam ook ombudsfuncties opnemen. Volgens de commissie heeft dit ogenschijnlijk positief gegeven gevolgen voor de taakbelasting van de docenten, alsook voor het onafhankelijk optreden vereist voor een ombudsman. Volgens de commissie dient zowel de taakbelasting als het onafhankelijk optreden te worden gewaarborgd. Een deontologische code kan in deze houvast bieden.

Studenten die overwegen om in het buitenland te studeren of in het buitenland stage te lopen, worden daarover geïnformeerd via informatieavonden. De departementale dienst Internationalisering zorgt voor de registratie van de student in de partnerinstelling. Het anker Internationalisering kijkt na of de voorbereiding van de reis goed verloopt en onderhoudt de contacten met de partnerinstelling. Een student die in het buitenland verblijft, kan voor begeleiding terecht bij zijn leertrajectbegeleider. De studenten nemen hun ervaringen in het buitenland ook op in hun portfolio. Ook op de bestemming is er een contactpersoon die begeleiding en opvolging kan bieden. Nu en dan reist een docent uit de opleiding naar de partnerinstelling in het buitenland om de kwaliteit van de studeer- en/of stageplaatsen na te gaan.

Ook voor inkomende studenten worden soortgelijke regelingen getroffen. De hogeschool werkt samen met de partnerinstellingen van de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen, en brengt onder andere informatiebrochures voor inkomende buitenlandse studenten uit. De commissie hoorde dat de opleiding de laatste jaren geen buitenlandse studenten had ontvangen en hoopt dat daar de komende jaren verandering in kan komen. De hogeschool gaf aan pistes te onderzoeken met betrekking tot het uitwerken van een programma in het Engels, al dan niet in samenwerking met buitenlandse instellingen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	onvoldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

De commissie heeft vastgesteld dat de tekortkomingen voor het onderwerp 'voorzieningen' zich voornamelijk situeren in het feit dat de opleiding op het moment van de visitatie georganiseerd werd op een campus die niet meer voldeed aan de moderne eisen van het hoger onderwijs en studenten anno 2011. Verder zijn het actualiseren van het materiaal in de bibliotheek en de ope-

ningsuren van de bibliotheek, cafetaria en studentensecretariaat voor de bachelor-na-bachelorstudenten aandachtspunten. De commissie heeft tijdens het bezoek vernomen dat de opleiding vanaf het academiejaar 2011–2012 zou verhuizen en dat de hogeschool plannen heeft voor een nieuwe campus, die vanaf het jaar 2015 zal gebruikt worden. Indien de opleiding maatregelen kan treffen om de afstemming tussen de initiële lerarenopleiding en de bachelor-na-bacheloropleiding blijvend te garanderen, uit de commissie haar vertrouwen dat de opleiding de vastgestelde tekortkomingen zal wegwerken.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool transparant is en doelmatig is georganiseerd. De hogeschooldienst Kwaliteitszorg bereidt het beleid voor, en bepaalt speerpunten en meetinstrumenten die in het kwaliteitszorgsysteem worden aangewend. Bovendien is deze hogeschooldienst verantwoordelijk voor een aantal metingen op hogeschoolniveau, met name een driejaarlijkse studententevredenheidsenquête, een personeelstevredenheidsenquête en instroom- en uitstroombevragingen. De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat hogeschoolbreed kwaliteitszorgprojecten worden uitgeschreven. Deze tekenen een kader uit waarbinnen de departementen volgens de commissie voldoende autonomie krijgen om een eigen concretisering uit te werken. Zo heeft de opleiding Buitengewoon onderwijs de autonomie gekregen om binnen het thema 'internationalisering' zelf het beleid uit te werken. In de verschillende departementen opereert een coördinator Kwaliteitszorg, die het kwaliteitszorgsysteem en haar processen en instrumenten communiceert naar de opleidingen.

Op opleidingsniveau neemt een ankerpersoon Kwaliteitszorg (in de opleiding Buitengewoon onderwijs is dit dezelfde persoon als de opleidingscoördinator) deel aan het departementale overleg inzake kwaliteitszorg. De ankerpersoon Kwaliteitszorg volgt de projecten op, organiseert metingen en bespreekt de opvolging van verbeteringstrajecten met het kernteam. Dit kernteam vergadert wekelijks; in elke vergadering wordt een hoofdthema uitgewerkt. In die zin zorgt het kernteam voor permanente kwaliteitsbewaking binnen de opleiding. De leden van het kernteam zijn jaarlijks aanwezig op twee 'denkdagen' rond een bepaald thema, waaruit een actieplan ontstaat. In 2009 voerde het kernteam een volledige SWOT-analyse uit over de opleiding, om tot een sterkte-zwakteanalyse te komen. De opleiding heeft hierna verbeteringstrajecten uitgestippeld (zie facet 5.2).

De commissie heeft uit de gesprekken en de ingekeken documenten vastgesteld dat de opleiding haar stakeholders bevaart om de kwaliteit van de opleiding te meten.

Studenten worden bevaart over de inhoud van de verschillende opleidingsonderdelen in een WOPST-bevraging (Waardering Onderwijsprocessen door Studenten). Deze studentenbevraging loopt volgens een driejarige cyclus. Inhoud, leermiddelen, begeleiding en toetsing zijn facetten die in deze bevraging geëvalueerd worden. Ook kunnen studenten hun mening geven over de

studielast, en krijgen ze de kans een sterk punt en een verbeteringspunt voor de opleiding aan te geven. De commissie is positief over het feit dat de opleiding ondersteund wordt door een begeleider van op hogeschoolniveau, die naast algemene vragen, ook opleidingsspecifieke vragen in de metingen voorziet. Verder was de commissie tevreden over de inspanningen die de opleiding geleverd heeft om de responsgraad van de studentenbevragingen te verhogen. Waar vroeger de enquête digitaal via het elektronische leerplatform werd afgenomen, neemt de opleiding de WOPST-bevraging nu in een laatste les van een opleidingsonderdeel schriftelijk af en verwerkt deze via de software QMP (*QuestionMark Perception*).

Studenten geven ook feedback over de opleidingsonderdelen die gastdocenten doceren. Hierna kan een gastdocent zijn of haar cursus aanpassen aan de opmerkingen die de studenten aanleverden. De commissie heeft vastgesteld dat zowel de gastdocenten zelf als de studenten tevreden zijn over deze manier van werken.

In het jaar 2010 werd hogeschoolbreed een enquête 'Barometer' van de studenten afgenomen. Deze bevraging richtte zich op vragen over de opleidingen, de hogeschooldiensten en de studentenvoorzieningen. Achteraf werden via een focusgesprek met studenten de resultaten en de verbeteringstrajecten besproken. De commissie heeft kunnen lezen dat de responsgraad van deze bevraging slechts 19 procent bedroeg. Volgens de commissie zou de opleiding meer inspanningen kunnen leveren om de studenten te stimuleren aan deze bevraging deel te nemen.

Het personeel wordt bevraagd via een hogeschoolbrede personeelstevredenheidsenquête 'Werk en welbevinden'. Zoals de commissie heeft kunnen lezen, kunnen de personeelsleden over een tiental facetten (onder andere werkdruk, taakinhoud, professionalisering en betrokkenheid bij het beleid) hun mening aanduiden.

De opleiding heeft de afgestudeerden in 2009 bevraagd over de opleiding als geheel, het curriculum, de competenties, stagemogelijkheden en alumniwerking. Het is de commissie tijdens het visitatiebezoek niet geheel duidelijk geworden wat de opleiding met de resultaten van deze bevraging heeft aangevangen. De commissie vraagt dan ook aandacht voor het verwerken van deze informatie met het oog op verbeteringstrajecten.

De opleiding bezorgt de leden van het werkveld, en dan met name de directies van het buitengewoon onderwijs, een aangepaste enquête met vragen over de personeelsleden – afgestudeerden van de opleiding – die de directieleden in dienst hebben. Ook de competenties en hun belang in de opleiding worden bevraagd. De commissie betreurt het dat bij het inkijken van de bevraging bleek dat maar zeven personen de enquête hadden ingevuld. Ook hier kan de opleiding een tandje bijsteken om de responsgraad te verhogen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding inspanningen te leveren om een valide responsgraad bij haar bevragingen te realiseren.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding veel verbeteringstrajecten geformuleerd heeft. De commissie stelt dat de opleiding veel 'WOPST' (met andere

woorden veel bevragingen) inricht en dat uit deze bevragingen veel cijfermateriaal naar voren komt, maar dat het niet altijd even duidelijk is hoe deze resultaten precies worden vertaald naar verbeteringsacties. De commissie vraagt aandacht voor het inventariseren en analyseren van de resultaten van de bevragingen met het oog op het opzetten van verbeteringsprojecten. Met andere woorden, de commissie vindt dat de verbeteringsacties beter gestoeld kunnen worden op kritisch geanalyseerd cijfermateriaal.

Verbeteringsacties worden geconcretiseerd door het gebruik van PDCA-formulieren. De commissie onderschrijft de dynamiek die in deze werkwijze wordt gevolgd. Wel vraagt de commissie erop te letten dat het gebruik van de PDCA-cyclus niet te beperkt blijft. De commissie stelt vast dat er sprake is van het inzetten van verbeteringsprojecten, maar pleit toch voor een duidelijke prioritering van de verbeteringsprojecten en het afwerken van de PDCA-cyclus, zodat de resultaten beter geïnterpreteerd kunnen worden.

De verbeteringsacties die de opleiding momenteel vooropgesteld heeft, betreffen zaken als het explicieter communiceren van lesmomenten, de afstemming met de initiële opleidingen, de transparantie van de evaluatie van enkele opleidingsonderdelen, de optimalisatie van de openingsuren van de cafetaria en bibliotheek enzovoort. Enkele maatregelen (*work-life balance*, *afstandsleren...*) zijn prioritair behandeld. In opvolging van de SWOT-analyse die het kernteam op een denkdag maakte (*facet 5.1*), bracht de opleiding vijf strategische vragen naar voor, waarvan drie vragen (in verband met de interne en externe positionering, de rode draad in het opleidingsprogramma en de transparantie van het opleidingsprofiel) als prioritaire verbeteringstrajecten gemarkeerd worden. De commissie vraagt de opleiding erover te waken dat ze dit ambitieuze project voldoende kan bolwerken en de verbeteringsprojecten kan verankeren.

De commissie voelt aldus een duidelijke nood aan prioritering en matiging van de verbeteringsprojecten. Er lopen namelijk op diverse niveaus (hogeschool, departement, opleiding) gelijktijdig verschillende verbeteringsacties, die volgens de commissie onvoldoende in een gestructureerd en getimed geheel zijn geplaatst. Bij sommige verbeteringsacties heerst immers onduidelijkheid over de wijze waarop ze worden aangepakt. De commissie is van oordeel dat het efficiënter en effectiever is zich te beperken tot slechts enkele projecten, en pas na afwerking nieuwe projecten aan te vatten. Ook de operationalisering en integratie van hogeschoolbrede verbeteringstrajecten vragen aandacht. De commissie merkte in de gesprekken die zij voerde met de opleidingscoördinatoren op dat de stand van zaken en de resultaten van het in de hogeschool aangewende managementinstrument *Balanced Scorecard* (BSC) te weinig gekend is bij de bachelor-na-bacheloropleiding. De commissie vraagt zich bijgevolg af of de hogeschoolbrede vernieuwingen op die manier niet te veel top-down verlopen. Het veralgemeende gebruik van de *Balanced Scorecard* kan volgens de commissie voor de opleiding van belang zijn voor de structurele inbedding van vernieuwingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding moet erover waken het gebruik van de PDCA-cyclus bij het opstellen van haar verbeteringsacties te verhogen.
- De commissie beveelt de opleiding aan om een prioritering en matiging van de verbeteringsprojecten voorop te stellen, zodat de effecten van de verbeteringsacties duidelijk zichtbaar worden.
- De commissie vraagt de opleiding de inventaris en de kritische analyse van de resultaten van de bevragingen te gebruiken voor het opzetten en het uitvoeren van verbeteringsprojecten.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van oordeel dat de opleiding meerdere initiatieven heeft genomen om haar stakeholders te betrekken bij de opleiding en de kwaliteitszorg ervan. Zo kon de commissie vaststellen dat de studenten, naast het geven van feedback en het invullen van enquêtes, bij de opleiding worden betrokken doordat zij deel kunnen uitmaken van de stuurgroep van de opleiding. Ook kunnen zij betrokken worden in verschillende ad-hocwerkgroepen en focusgesprekken. Voor hun deelname en inbreng kunnen zij twee studiepunten verdienen (de opleiding brengt dit in als keuzetraject). De opleiding dient erover te waken dat deze deelname niet enkel gebeurt op basis van de te verdienen studiepunten, maar dat studenten ook geëngageerd zijn. De commissie betreurt het te vernemen dat studenten wegens hun statuut als bachelor-na-bachelor niet deelnemen aan de departementale (studenten)raad. De commissie beschouwt het als een meerwaarde indien dit wel het geval zou zijn.

De commissie heeft uit de gesprekken met de docenten kunnen afleiden dat (gast)docenten zich betrokken voelen bij de opleiding en zich eveneens zelf voor de opleiding engageren. Zij ervaren voldoende openheid om te kunnen communiceren met het kernteam en de opleidingscoördinator. Zij hebben volgens de commissie voldoende mogelijkheden om verbeteringspunten aan te geven. Ook nemen de docenten deel aan verschillende departementale en opleidingsgebonden werkgroepen.

De opleiding betreft het werkveld in de stuurgroep. De commissie heeft uit de gesprekken onthouden dat de opleiding het belang inziet van het betrekken van het advies van het werkveld in haar werking. Volgens de opleiding waren de contacten met de stuurgroep en de frequentie van de contactmomenten intensief. De commissie merkt op dat de opleiding inspanningen kan leveren om de vertegenwoordiging van het werkveld in de stuurgroep te optimaliseren. Naast studenten, directies van afnemende scholen, personeel van de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) en pedagogische begeleiders zouden volgens de commissie ook andere externe hulpverleners, ouderverenigingen, zelfhulpgroepen en oud-studenten zitting kunnen hebben in de stuurgroep. De commissie vraagt op die manier aandacht voor het betrekken van verschillende (onderwijs)netten waarin de (oud-)studenten tewerkgesteld zijn of een stageplaats vinden.

Het werkveld ervaart eveneens een sterke betrokkenheid in de opleiding via de mentorenopleiding en het POLS-overleg (Professioneel Ontwikkelende Leerschool). Dit regelmatige overleg maakt het mogelijk dat de opleiding het werkveld op de hoogte houdt van recente evoluties in onder andere het programma en het beleid van de opleiding. Het werkveld kan eveneens zijn noden, vragen en adviezen aan de opleiding doorgeven. De commissie is tevreden over de POLS-werking. De vertegenwoordigers van het werkveld voelen zich gehoord in de opleiding. In de enquête gericht aan de directies van de scholen waar afgestudeerden tewerkgesteld zijn, las de commissie dat zij de nood voelen om dicht bij de opleiding betrokken te zijn, en dan vooral in de vorm van lidmaatschap in de stuurgroep of POLS-overleg. De commissie wil de opleiding aanmoedigen een voldoende representatieve groep zitting te laten hebben in de beide overlegorganen.

De commissie heeft uit het gesprek met de afgestudeerden kunnen afleiden dat de opleiding weinig of niet in een alumniwerking investeert. De commissie betreurt het dat afgestudeerden na hun afstuderen de binding met de opleiding verliezen. De afgestudeerden gaven tijdens hun gesprek van de commissie aan dat zij het eveneens een spijtige zaak vinden dat er geen alumni-vereniging en dus geen verdere betrokkenheid bij de opleiding is. Het is ook niet vanzelfsprekend om op die manier terugkoppeling te krijgen van de resultaten van de alumni-enquêtes die de opleiding uitstuurt. Volgens de commissie zouden afgestudeerden een plaats moeten krijgen in de stuurgroep van de opleiding. Ook de responsgraad van de digitale bevestigingen zou verhoogd kunnen worden.

De commissie stelt vast dat de terugkoppeling van verbeteringsacties naar de stakeholders voor verbetering vatbaar is.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan de samenstelling van de stuurgroep te verbreden.
- De commissie adviseert de opleiding een alumninetwerk uit te bouwen en na te denken over initiatieven die de blijvende betrokkenheid van de afgestudeerden bij de opleiding garanderen.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de ter beschikking staande documenten heeft de commissie kunnen lezen dat de opleiding zich tot doel stelt ruim inzetbare en gespecialiseerde leerkrachten te vormen. De commissie meent dat dit een contradictio in terminis is.

De commissie heeft uit de reacties van studenten en afgestudeerden met wie zij gesprekken voerde, kunnen afleiden dat onder deze stakeholders een vrij grote mate van tevredenheid heerst

over de kwaliteit van de opleiding. Beide groepen vinden dat de opleiding een verdieping vormt op wat zij al kenden uit hun initiële opleidingen. Een van de grootste troeven van de opleiding is volgens de alumni dat zij de kans krijgen hun eigen leertraject en leerproces in handen te houden. De afgestudeerden gaven verder aan dat zij zaken die de opleiding hun bijbracht, meenamen naar en nog steeds toepassen in hun beroepspraktijk. Vooral het bewuster worden van zichzelf, de reflectie over problematieken die zij in de praktijk ervaren en de praktijkervaring die men opbouwt tijdens de stage, zijn volgens hen sterke punten van de opleiding. Ook de studenten vinden het een pluspunt om tot zelfreflectie uitgedaagd te worden. De meeste afgestudeerden vinden een job die aansluit bij het opleidingsprofiel.

De vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie sprak, delen vrijwel dezelfde mening. Ook zij zijn positief over de kwaliteit van de studenten die de opleiding aflevert. De opleiding levert volgens het werkveld mensen af die aansluiten bij wat het werkveld verwacht. Bovendien nemen leden van directies liever mensen die de opleiding gevolgd hebben, aan voor bepaalde functies. Ook voor benoeming is het volgen van de opleiding vaak een vereiste. De sterke punten van de opleiding zijn volgens het werkveld het feit dat (oud-)studenten professioneel en didactisch steviger in hun schoenen staan, en dat ze handelingsgericht werken beter kunnen aanpakken. Ook de koppeling van de opleidingsonderdelen en het actieonderzoek met de competentiematrix vindt het werkveld positief.

Bij het lezen van de actieonderzoeken heeft de commissie haar bedenkingen in verband met de wisselende kwaliteit ervan geformuleerd. De commissie kon zien dat sommige actieonderzoeken wel degelijk gestoeld zijn op en vertrekken vanuit de competentiematrix, maar dat was niet bij alle actieonderzoeken die de commissie heeft ingekeken, het geval. De commissie vraagt verder met betrekking tot het actieonderzoek meer aandacht voor het evenwicht tussen het product en het proces. Zo moet er volgens de commissie in de actieonderzoeken meer aandacht zijn voor een degelijke theoretische onderbouwing. Ook de portfolio's zijn volgens de commissie van wisselende kwaliteit, doordat elke student op zijn eigen manier zijn persoonlijke groei aanduidt. Volgens de commissie kan het werken met transparante en eenduidige criteria de kwaliteit van de portfolio's verbeteren.

De commissie heeft tijdens het bezoek vernomen dat de opleiding dit jaar gestart is met stagebezoeken. Dit initiatief beoordeelt de commissie als positief. Volgens de commissie leidt het gebrek aan evaluatie van de stage en het gebrek aan transparante evaluatiecriteria evenwel tot onduidelijkheid over hoe de stagekwaliteit bewaakt en begeleid wordt.

Wat internationalisering betreft, heeft de commissie uit de ingekeken documenten kunnen vernemen dat studenten vooral korte stages/workshops doen in het buitenland, zoals een tweedaagse uitwisseling in Nederland. Slechts een klein aantal studenten gaat op uitwisseling of stage voor langere tijd. Hierbij is het de commissie opgevallen dat het vooral om studenten van de voltijdse opleiding gaat. Voor studenten van de deeltijdse opleiding die in hun praktijk werken, is het immers niet vanzelfsprekend om zich voor langere tijd naar het buitenland te begeven. Zowel de commissie als de opleiding zelf stelt dat internationale ervaring blijvend gestimuleerd moeten worden bij de studenten.

Wat docentmobilititeit betreft, heeft de opleiding streefdoelen geformuleerd, maar dit slechts op 3 VTE (het kernteam). De commissie vraagt zich af of dit streefdoel wel representatief is. Men kan zich afvragen hoe de gastdocenten opgevolgd en gestimuleerd worden om deel te nemen aan internationale uitwisselingen of workshops.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan aandacht te schenken aan het evenwicht tussen het proces en het product, wat de afwerking van de actieonderzoeken en de portfolio betreft.
- De opleiding moet er volgens de commissie over waken dat gastdocenten en deeltijdse studenten voldoende worden gestimuleerd voor internationale mobiliteit.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding heeft in het kader van kwaliteitszorg verschillende metingen en bevestigingen bij haar stakeholders georganiseerd. Het resulterende cijfermateriaal en de analyse ervan veronderstellen het formuleren van streefcijfers. De commissie is tijdens het visitatiebezoek echter tot de vaststelling gekomen dat de opleiding geen systematisch onderzoek naar het onderwijsrendement voert, en ook geen streefcijfers inzake het rendement formuleert. De opleiding meldde dat op departementsniveau benchmarkgegevens inzake de slaagpercentages van de studenten voorhanden waren. De opleiding heeft deze cijfers echter nog niet aangewend of besproken. Ten aanzien van het rendement pleit de commissie voor het formuleren van streefdoelen en streefcijfers, en voor het gebruikmaken van de benchmarkgegevens.

De commissie kon uit de gelezen documenten opmaken dat de opleiding het belang van contacten met andere opleidingen inziet om het beleid inzake onderwijsrendement uit te stippelen. Hiervoor werd al nagedacht over een mogelijkheid tot samenwerking met het Expertisenetwerk *School of Education*, om met verschillende opleidingen een meetinstrument te ontwikkelen en een gemeenschappelijke databank op te richten om het uitstroomprofiel van de studenten in kaart te brengen. De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om op eigen houtje en met eigen middelen – het projectvoorstel werd immers verworpen – oplossingen te zoeken voor deze problematiek.

Het slaagpercentage van de opleiding ligt vrij hoog. In het academiejaar 2009–2010 slaagde 95 procent van het studentenpubliek erin het volledige deeltraject af te werken. De gemiddelde studieduur van de opleiding beslaat één jaar en vijf maanden, wat volgens de opleiding volledig in lijn van haar verwachtingen ligt. Studenten die twee academiejaren of meer nodig hebben, volgen het deeltijdse traject of een flexibel studietraject.

De opleiding voert geen formeel onderzoek uit naar niet-slagen of drop-out in de opleiding. Wel heeft de opleiding hier informeel zicht op. Studenten worden immers uitgenodigd tot een exitgesprek met de leertrajectbegeleider. De meest voorkomende redenen voor studie-uitval zijn onderschatting van de studielast, en de combinatie van het aanvatten van de studie met werk

en gezin. Bij het exitgesprek probeert de opleiding indien nodig het leertraject van de student in de mate van het mogelijke aan te passen, om alsnog de opleiding te kunnen verderzetten. De commissie waardeert het dat een student die afhaakt, persoonlijk wordt benaderd via deze werkwijze. Bovendien geeft het exitgesprek ook nuttige informatie, zodat verbeteringstrajecten kunnen worden opgesteld. De rapporten van de gesprekken worden na het gesprek ook doorgestuurd naar de studieloopbaancoördinator en ombudspersoon van de lerarenopleiding en de hogeschool. De commissie kon echter niet vaststellen of deze personen ook met deze informatie nog aan de slag gaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding streefcijfers voor het rendement ontwikkelt.
- De commissie beveelt de opleiding aan formeel onderzoek naar afhaken, drop-out en niet-slagen te voeren.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	voldoende
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLOBALAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie beoordeelt het ZER van de opleiding als een lijvig en verzorgd document, dat professioneel oogt en vlot leesbaar is. De kritische reflecties bij elk onderdeel bezorgden de commissie stof tot discussie. Wel kwamen vage en algemene beschrijvingen soms voor, waardoor het voor de commissie niet altijd duidelijk was of de beschreven feiten golden voor de hogeschool in haar geheel of de bachelor-na-bacheloropleiding in het bijzonder.

Na het bezoek rapporteerde de opleiding volgende verbeteracties reeds te hebben ondernomen: Graag willen volgende elementen toevoegen aan deze opmerking:

- Tot academiejaar 11–12 legden we vanuit de keuzetrajecten internationalisering de link met de competentiematrix. Vanaf academiejaar 12–13 worden de internationaliseringscompetenties, bepaald door de hogeschool, geïntegreerd in de ECTS-fiches voor 10 procent van het curriculum.
- Tot op heden heeft de Expertisenetwerkgroep die bestaat uit een samenwerking van 8 bachelor-na-bacheloropleidingen binnen de School of Education van de associatie KU Leuven er bewust voor gekozen om de expliciete verwijzing naar ‘internationalisering’ niet op te nemen in de competentiematrix. De aanbeveling om dit expliciet op te nemen bij functioneel geheel 5.1. (‘bereid zijn zich voortdurend informeren en bij te scholen mbt het begeleiden van leerlingen met specifieke onderwijsnoden’) zal aan de ENW-werkgroep dan ook worden voorgelegd.
- Bij aanvang van het academiejaar 2011–2012 zijn alle lesgevers van alle vakken uitgenodigd op een informatieve startvergadering waarbij alle aspecten, in het bijzonder de doelstellingen van de opleiding, expliciet werden toegelicht. Dit initiatief zal jaarlijks hernomen worden.
- In academiejaar 12–13 wordt vanuit de kwaliteitsstandaarden een gevalideerde vragenlijst ontwikkeld i.s.m. de UA. Het POLS-project zal hierin inderdaad een belangrijke rol spelen.
- Sinds het academiejaar 11–12 werd van start gegaan met een competentiegroei-verslaggeving die in dialoog met de praktijk, de student en de leertrajectbegeleider tot stand komt en voortdurend wordt opgevolgd en bijgestuurd.
- De opleiding heeft in het academiejaar 2012–2013 als prioritair actiepunten een kritische herziening van het evaluatiebeleid.
- Het nieuwe infrastructuurplan komt tegemoet aan de vragen van de commissie 1 bibliotheek en een verruiming van de openingsuren. In afwachting daarvan is sinds maart 2012 gratis interbibliothecair verkeer op aanvraag van de studenten. De digitale catalogus geeft studenten de kans om vanop afstand werken te bestellen.
- Binnen de hogeschool wordt hier een project rond opgezet in het kader van instroom-, doorstroom- en uitstroombeleid.
- De responsgraad van de wopsten (waardering onderwijsprocessen door studenten) is sinds 2010–2011 maximaal (98 procent) gezien deze worden voorgelegd aan de studenten op het einde van de laatste les van een opleidingsonderdeel.
- Vanaf het academiejaar 12–13 is de alumniwerking een prioritair actiepunten van de hogeschool.
- De hogeschool heeft in het academiejaar 11–12 het project streefcijfers voorbereid door de diensten onderwijs en kwaliteitszorg. Vanaf 12–13 wordt dit project uitgerold binnen de opleidingen.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	O
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

KdG: Karel de Grote-Hogeschool

- Bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL LEUVEN

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

De KHLeuven is in 1995 ontstaan uit een fusie van zes hogescholen uit de regio Leuven-Diest en heeft vier departementen:

- departement Lerarenopleiding (DLO);
- departement Economisch hoger onderwijs (ECHO);
- departement Gezondheid en technologie;
- departement Sociale school Heverlee.

De hogeschool organiseert professionele bacheloropleidingen in de studiegebieden Onderwijs, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Gezondheidszorg, Industriële wetenschappen en technologie en Sociaal-agogisch werk. Daarnaast organiseert de KHLeuven bachelor-na-bacheloropleidingen (BNB's), postgraduat en permanente vorming. Als kennisinstelling doet de hogeschool ook aan onderzoek en dienstverlening. Sinds 2002 maakt de KHLeuven deel uit van de Associatie KU Leuven.

Het departement Lerarenopleiding (DLO) ontstond bij de oprichting van de KHLeuven uit een fusie van twee normaalscholen met een lange traditie: het Pedagogisch Hoger Onderwijs van het Heilig Hartinstituut Heverlee en de Zusters van de Voorzienigheid Diest. Het DLO telt twee vestigingsplaatsen: Diest en Heverlee. In Diest worden twee professionele bacheloropleidingen aangeboden, namelijk Bachelor in het Onderwijs: Lager onderwijs en Bachelor in het Onderwijs: Kleuteronderwijs. In Heverlee wordt dit aanbod aangevuld met de opleiding Bachelor in het Onderwijs: Secundair onderwijs en Bachelor in het Onderwijs: Buitengewoon onderwijs (BaBU). Het DLO richt ook twee postgraduaatopleidingen in: 'Mentor in aanvangs- en stagebegeleiding' en 'School voor allen'. Dit laatste postgraduaat wil een antwoord bieden op de vraag naar verdere professionalisering bij leerzorg en diversiteit in het lager en secundair onderwijs. Dit postgraduaat ontstond in het BaBU-team, en de activiteiten worden vooral door de lectoren van het BaBU-team verzorgd.

In 1995 startte de KHLeuven met de 'Voortgezette Lerarenopleiding Buitengewoon Onderwijs' (VOBO). In Vlaanderen bestonden wel al cursussen Bijzonder onderwijs, die door allerhande instanties werden ingericht. In Vlaams-Brabant werd deze cursus ingericht door de vakbond COV (Christelijk Onderwijzersverbond). Dit initiatief was al een drietal jaar uitgedoofd toen de KHLeuven, na de fusie van de toenmalige lerarenopleidingen van Diest en Heverlee, van start ging met de VOBO. Aanvankelijk was dit enkel als deeltijdse opleiding bedoeld voor mensen die werkten in het buitengewoon onderwijs. Externe lesgevers verzorgden de sessies, en het geheel werd gecoördineerd door een halftijdse opleidingscoördinator. De opleiding zou oorspronkelijk tweejaarlijks

georganiseerd worden, maar door de grote vraag vanuit het werkveld werd van bij de start de opleiding jaarlijks ingericht. Er was ook een groeiende interesse bij de studenten van de initiële lerarenopleiding in deze opleiding. Vanaf 1997–1998 wordt ook een voltijds opleidingsprogramma aangeboden. Er studeerden in dat academiejaar 37 studenten af in het voltijdse programma en negentien in het deeltijdse. Sindsdien kent vooral het voltijdse programma een gestaag groeiend studentenaantal. In 2005 werd de VOBO omgevormd tot een professionele bachelor-na-bacheloropleiding Bachelor in het Onderwijs: Buitengewoon onderwijs (BaBU). In 2010–2011 volgen 173 studenten deze BaBU: 109 in het voltijdse programma en 64 in het deeltijdse programma. In 2011 telt de hogeschool 7500 studenten en 700 personeelsleden. Het departement DLO telt ongeveer 2300 studenten, van wie 425 in Diest en ongeveer 1850 in Heverlee. Sedert 2006 is het DLO lid van het Expertisenetwerk 'School of Education' (SoE) van de Associatie KU Leuven, dat 22 leden telt. Het departementshoofd van het departement DLO uit de KHLeuven is voorzitter van dit expertisenetwerk. Binnen SoE is een werkgroep rond de BNB in het Onderwijs (zowel Buitengewoon onderwijs, Zorg en remediërend leren en Intercultureel onderwijs) actief.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingsstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **excellent**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De BaBU is een specialisatie die verdieping van de competenties, verworven in de bacheloropleiding, mogelijk maakt, specifiek in het domein van het buitengewoon onderwijs. De opleidingen waaruit de BaBU hoofdzakelijk rekruteert, zijn Bachelor in het Onderwijs (leraar lager onderwijs, secundair onderwijs en kleuteronderwijs), Bachelor in het Sociaal werk, en bacheloropleidingen van paramedische aard (Logopedie, Kinesithérapie) en van sociaal-agogische aard (Orthopedagogie). De opleiding BABU biedt een sterke verdieping in kennis en vaardigheden en de integratie hiervan in de praktijk van het werkveld van het buitengewoon onderwijs.

De BaBU wil zich als een competentiegerichte opleiding profileren. Al vanaf de start in 1995 stond in de toenmalige VOBO een competentiegerichte benadering centraal. In 2005 werden binnen de VLHORA door alle BNB-opleidingen in het studiegebied Onderwijs vijf functionele gehelen geformuleerd die bepalend zijn voor de programma's van de betrokken opleidingen. Deze zijn:

- planmatig begeleider van leerlingen met specifieke onderwijsnoden: handelen ten aanzien van specifieke onderwijsbehoeften op individueel, groeps- en schoolniveau, in duurzame interactie met alle betrokkenen. Daarbij worden zorgvragen geformuleerd en permanent bijgesteld, met nadruk op observatie en handelingsgerichte diagnostiek;
- vertaler van het onderwijsaanbod, de leerlijnen en inhoud uit diverse leerdomeinen, rekening houdend met de specifieke onderwijsnoden van de leerlingen: positief en deskundig omgaan met elke vorm van diversiteit;
- partner van ouders, leerlingen en een ruim team van betrokkenen uit de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsnoden, vanuit een maatschappelijke verbondenheid: vanuit een gedeelde zorg constructief en emancipatorisch samenwerken;
- coach van collega's en coördinator van beleidsondersteunende maatregelen bij de implementatie van het planmatig handelen op klas- en schoolniveau: collegiale consultatie, coaching van collega's, beleidsondersteuning en coördinatie op schoolniveau;
- een zichzelf sturende en geëngageerde persoon die voortdurend leert uit eigen en andermans ervaringen, en uit meerdere bronnen: gestructureerd leren uit eigen en andermans ervaringen via een cyclisch proces, en het eigen handelen dynamisch en creatief bijsturen.

Deze functionele gehelen of rollen zijn afgeleid van de eerder bepaalde competenties voor de 'Voortgezette Opleidingen Buitengewoon Onderwijs en Zorg' (VOBO-VOZO). Om het competentie-ontwikkeland opleiden in de hogeschool te implementeren, ontwikkelden alle opleidingen vanaf 2005–2006 een competentiematrix in het kader van een hogeschoolbreed PWO-project. In deze competentiematrix worden de opleidingscompetenties (ook kerncompetenties genoemd) geconcretiseerd in indicatoren, die in drie beheersingsniveaus worden ondergebracht. Het startniveau veronderstelt dat basisnoties van de competenties aanwezig zijn. Er wordt van uitgegaan dat dit niveau bij alle studenten al verworven is bij de start van de opleiding. Het integratieniveau veronderstelt voldoende beheersing van de competenties in een vertrouwde praktijkcontext. In het expertniveau geeft de student blijk van een uitstekende, professionele beheersing van de competenties in uiteenlopende contexten. Dit is het niveau dat men bereikt na jarenlange professionalisering in het werkveld, en is dus een resultaat van levenslang leren.

Deze matrix werd verder geoptimaliseerd in 2007–2008 in het kader van een project van het Expertisenetwerk 'School of Education' (SoE) van de associatie KU Leuven, met als partner de meeste voortgezette opleidingen voor Buitengewoon onderwijs, Zorg en Intercultureel onderwijs (ICO), die samenwerken in het kader van het Vlaams Verbond van Katholieke Hogescholen (VVKHO). De BaBU van KHLeuven was initiatiefnemer, penhouder en projectleider van dit project. In de competentiematrix worden de opleidingscompetenties uitgewerkt tot een begrijpelijk instrument, dat als basis dient voor de opbouw van het opleidingsprogramma, de inhoud van de opleidingsonderdelen en het formuleren van evaluatiecriteria. Sinds het academiejaar 2008–2009 bestaat het opleidingsprofiel van de BaBU uit zestien kerncompetenties, die ressorteren onder de vijf voornoemde functionele gehelen. Deze kerncompetenties van de BaBU bouwen verder op de algemene, algemeen beroepsgerichte en de beroepsspecifieke competenties die de studenten in hun vooropleiding (bacheloropleiding) hebben verworven. De commissie is van mening dat zij voldoen aan de beoordelingscriteria. De competentiematrix expliciteert de relatie tussen de opleidingscompetenties en de beroepspraktijk waarin deze competenties moeten worden gerealiseerd. Het instrument is volgens de opleiding dan ook geen statisch gegeven, maar is net zoals de beroepspraktijk dynamisch. Uit de verschillende gesprekken die de commissie gevoerd heeft, komt ze tot de conclusie dat de competentiematrix als het ware de ruggengraat van de opleiding vormt, bij alle stakeholders goed bekend is, erg nuttig wordt geacht en ook effectief wordt gebruikt.

De BaBU ontwikkelde een eigen visie op de opleiding, die aansluit bij de onderwijsvisie van KHLeuven en tegemoetkomt aan de specifieke kenmerken van de opleiding. Kernbegrippen hierbij zijn: autonomie, verbondenheid en competentie. De opleidingsbehoeften van de student staan centraal: de opleidingsbehoeften die voortkomen uit de praktijkervaringen van de studenten, vormen de basis van hun keuzetraject binnen de opleiding. De BaBU hanteert een ontwikkelingsvisie, en daarbij wordt het VN-verdrag als toetssteen genomen: de context waarin een kind mag leren en leven, is belangrijk. De participatie-idee van elk kind staat hierbij centraal: het apart nemen van een kind moet bijgevolg zo veel mogelijk vermeden worden. Omdat de context bij elk ecosysteem belangrijk is, spreekt de BaBU van een ecologische opleidingsvisie, die breder gaat dan de holistische visie. Het sterke geloof in het positief groeien van elk kind op alle vlakken zorgt voor een bijzonder krachtige benadering, die haaks staat op het defect-model, dat in het werkveld nog vaak als visie op handicap wordt gehanteerd. In een ecologische visie vertrekt men van de kansen en mogelijkheden die een rijke context te bieden heeft. In die zin wil de BaBU nieuwe inzichten introduceren bij opleiders voor het buitengewoon onderwijs. Handelingsgericht werken en inclusie zijn bepalend voor de competenties van de opleiding. De kraanvogelsymboliek die het DLO in het logo van het departement hanteert, wil overigens uitdrukking geven aan dynamiek, kwaliteit, en de kans op 'uitvliegen' en ruimte geven.

Het departementshoofd en de opleidingsverantwoordelijke zien de BaBU als een opportuniteit om onderzoek en onderwijs te combineren, en op die manier de onderwijspraktijk te verbeteren.

De competenties van de opleiding zijn deels het resultaat van praktijkgericht onderzoek. In een context waarin reflecteren over schoolontwikkeling voortdurend aan de orde is, kan de integratie van onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening een extra stimulans betekenen voor studenten die kiezen voor deze BNB in het Onderwijs, en die vaak al een groot maatschappelijk engagement vertonen om zich voor jongeren in te zetten.

De commissie heeft grote waardering voor de consistente beleidsvoering van de hogeschool, die waarneembaar is via de rationaliteit van het beleid inzake de keuze voor kwaliteit van de opleiding onder het motto: niet het vele is goed, maar het goede is veel. Van hoog tot laag in de organisatie is het beleid waarneembaar, gebaseerd op de kernbegrippen autonomie, verbondenheid en competentie. Op basis van de gesprekken en van de vele documenten die de commissie kon raadplegen, komt de commissie tot het besluit dat de BaBU niet alleen erg goed weet waarvoor ze staat en dat ook duidelijk verwoordt naar alle stakeholders, maar in Vlaanderen werkelijk toonaangevend is en met overtuiging de innovatieve ideeën uitdraagt. De voortrekkersrol van de KHLeuven in de *School of Education* is duidelijk zichtbaar. De partners in SoE zijn niet alleen de bacheloropleidingen Buitengewoon onderwijs, maar ook de bacheloropleidingen Zorg en remediërend leren en Intercultureel onderwijs. De competenties beperken zich niet tot de leraren buitengewoon onderwijs, maar zijn ook in het gewoon onderwijs van toepassing. De opleiding stelt dat, onafhankelijk van de onderwijscontext waarin een leerling met specifieke zorgvragen zich bevindt, hij een leerkracht nodig heeft die deze competenties bezit. Die benadering is volgens de commissie zeker nog niet overal in het werkveld doorgedrongen, en in die zin werkt de BaBU vernieuwend. De opleiding wordt door het Vlaamse onderwijsbeleid regelmatig geconsulteerd en krijgt specifieke onderzoeksopdrachten in het kader van het onderwijskundig beleids- en praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek (OBPWO), bedoeld voor de voorbereiding, uitvoering, evaluatie en bijsturing van het onderwijsbeleid en de onderwijspraktijk.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Volgens de BaBU zijn de opleidingscompetenties niet alleen representatief voor het werkveld waartoe wordt opgeleid; ze zijn ook conform de eisen die zowel in binnen- als buitenland aan een professionele bacheloropleiding worden gesteld. De opleidingscompetenties sluiten aan bij de onderwijsvisie van de KHLeuven en het wettelijke kader, zoals dat in het Structuurdecreet van 2003 door de Vlaamse overheid is uitgetekend. Ze stroken eveneens met de indicatoren van niveau 6 van het Europees Kwalificatiekader. De commissie beaamt de conclusies die de opleiding trekt, en is daarom van mening dat de opleidingsdoelstellingen voldoen aan het bachelorniveau. De commissie stelt vast dat de opleiding de concordanties met het Europees Kwalificatiekader,

de onderwijsvisie van de hogeschool en het Structuurdecreet gevisualiseerd heeft in een heldere tabel. De BaBU heeft dankzij de expertise die al door de opleiding ontwikkeld was, bijgedragen tot het formuleren van de competenties die alle opleidingen in Vlaanderen nu als uitgangspunt nemen.

De BaBU gebruikt de competentiematrix om de competenties te operationaliseren, zodat ze hanterbaar worden in een opleidingscontext. De competentiematrix wordt gebruikt als ankerpunt om de verschillende taken, het actieonderzoek, het groeiboek en de stages aan op te hangen. De indicatoren zijn in een groeilijn geordend, wat het instrument bijvoorbeeld geschikt maakt als reflectie- en begeleidingsinstrument. De competentiematrix van de BaBU wordt jaarlijks herzien, omdat de opleiding wil inspelen op veranderingen die zich in het werkveld voordoen. Daarbij is de houdbaarheidsdatum van de zestien competenties langer dan die van de indicatoren per beheersingsniveau. Zowel de studenten als het opleidingsteam worden bij dit herzieningsproces betrokken. Een aanzet hiervoor gebeurt tijdens de tweedaagse van het BaBU-team. Die aanzet wordt vervolgens in de adviesraad bij vertegenwoordigers van studenten en werkveld getoetst. De adviesraad bestaat uit vertegenwoordigers van alle betrokken actoren, namelijk werkveld, studenten, het lectorenteam, de initiële lerarenopleidingen, collega-opleidingen, de KU Leuven, pedagogische begeleiding en het COV (als vroegere inrichter van de opleiding).

De commissie stelt vast dat de indicatoren jaarlijks worden geëvalueerd en waar nodig aangepast in functie van de actuele ontwikkelingen in de beroepspraktijk. De praktijkcomponent van de opleiding wordt sterk uitgewerkt met de scholen (dus het werkveld), en kan bijgevolg beschouwd worden als een vorm van werkplekleren. De commissie besluit dat de scholen werkelijk partner zijn in het opleidingsproces, onder meer voor wat de afstemming van de doelstellingen op het relevante beroepenveld betreft.

De BaBU streeft ernaar haar opleidingsdoelstellingen ook in een ruimer internationaal kader te verankeren. Sedert 2008 onderhoudt de opleiding nauwe contacten met de Nederlandse hogeschool Windesheim, die een masteropleiding *Special educational needs* (SEN) organiseert. Beide opleidingen organiseren regelmatig gemeenschappelijke studiedagen waar over de opleidingsdoelstellingen en de concretisering ervan in het opleidingsprogramma wordt gereflecteerd. Het opleidingsprofiel van de BaBU was eveneens een inspiratiebron voor het Landelijk Expertisecentrum Onderwijs en Zorg, dat in Nederland opleidingsprofielen heeft uitgeschreven voor masteropleidingen SEN.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	excellent
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De BaBU streeft ernaar haar opleidingsvisie in een consistent programma gestalte te geven. Dit betekent dat de krachtlijnen van deze visie ook de pijlers zijn waarop het opleidingsprogramma rust, namelijk:

- **Autonomie:** de studenten worden geschoold in de eigen werk- of stagesituatie. De vragen en behoeften die in deze praktijk ontstaan, vertalen zich in verschillende keuzemogelijkheden in het programma. Resultaat hiervan is een 'in service'-programma met een ruim aanbod aan keuzemogelijkheden (persoonlijk leertraject). De studenten worden immers als volwassenen beschouwd.
- **Competentie:** de wisselwerking tussen theorie en praktijk wordt in de samenhang van het programma geconcretiseerd door de koppeling van praktijkopdrachten aan iedere module. Deze opdrachten dienen zowel om de hoor- en werkcolleges voor te bereiden, als om de leerinhouden in de praktijk van het onderwijs effectief toe te passen. Alle studenten, ongeacht hun vooropleiding of hun (beoogde) werksituatie, moeten zich kunnen waarmaken door te werken aan hun competenties.
- **Verbondenheid:** studenten diepen zowel onderling als met lectoren (leer)ervaringen uit. De BaBU wil zich als opleiding verbonden weten met kinderen in het buitengewoon onderwijs (BuO) en met de studenten, vandaar dat zij oplegt dat de studenten effectief aanwezig dienen te zijn.

De opleiding wordt aangeboden in een voltijds en in een deeltijds traject. Het voltijdse programma wordt als een eenjarige dagopleiding georganiseerd, het deeltijdse traject als een tweejarige weekendopleiding. Altijd krijgt de student een gepersonaliseerd leertraject aangeboden, gebaseerd op zijn persoonlijke interesse (voltijds traject VT) of de context waarin hij werkt (deeltijds traject DT), dankzij een uitgebreide reeks keuzeopleidingsonderdelen. Het VT richt zich vooral op pas afgestudeerde bachelors zonder ervaring in het werkveld SEN. De voltijdse studenten starten elke week met twee dagen stage, gevolgd door twee dagen waarop de verschillende opleidingsonderdelen worden aangebracht in de hogeschool zelf. Vrijdag is voorbehouden voor zelfstudie, taken en actieonderzoek. In het voltijdse programma omvat stage een derde van het totale aantal studiepunten. De studenten worden betrokken bij de keuze van de school, het type buitengewoon onderwijs en het niveau van onderwijs waar de stage plaatsvindt.

Het DT richt zich in de eerste plaats tot studenten die al in het werkveld SEN actief zijn. Zij kunnen de leerinhouden, vaardigheden en attitudes voortdurend en onmiddellijk uitproberen, oefenen en kritisch toetsen in de werkelijkheid van hun klas- en schoolomgeving. Zij leren effectief op hun werkplek. In het deeltijdse programma is dit werkplekleren dan ook geïntegreerd in de

opleidingsonderdelen. Deze kandidaten, die meestal ouder zijn dan de kandidaten van het voltijdse programma, hebben ervaring in een welbepaald segment van het buitengewoon onderwijs (bijvoorbeeld leerlingen met autismespectrumstoornissen in het buitengewoon basisonderwijs), van waaruit ze de lessen met hun inbreng verrijken. Zij focussen zich op leereffecten die onmiddellijk zichtbaar zijn in hun praktijk. Zij bevinden zich in een drukke fase van hun persoonlijke ontwikkeling: beginnende leerkrachten, jonge gezinnen, gezinsuitbreiding... Daarom willen ze het maximale rendement halen uit de tijdsinvestering van deze studie. De opleiding probeert hieraan tegemoet te komen door een specifieke jaarplanning met lessen in het weekend en op woensdagnamiddag.

Beide programma's bestaan uit verplichte, gemeenschappelijke opleidingsonderdelen en een waaier aan keuzemogelijkheden. De gemeenschappelijke opleidingsonderdelen zijn 'Visie en netwerken', 'Handelingsplanning', 'Teamwerking buitengewoon onderwijs', 'Reflecterend leren' en 'Actieonderzoek'. Zij vormen de hoekstenen van het programma. De opleiding is concentrisch en niet modulair: in elk opleidingsonderdeel worden verschillende competenties verworven en gaandeweg verdiept. Dit is duidelijk te zien in de concordantiematrix, die geldt voor zowel het VT als het DT. Deze matrix geeft aan welke competenties in welke opleidingsonderdelen worden gerealiseerd. Op deze wijze kan op opleidingsniveau bewaakt worden of alle competenties voldoende aan bod komen. De concordantiematrix is een dynamisch document dat mee evolueert met de klemtoonverschuivingen (bijvoorbeeld naar aanleiding van ontwikkelingen in het werkveld) in de competenties.

De opleiding denkt eraan om in de toekomst de lessentabel van VT en DT omwille van flexibiliteit meer op elkaar af te stemmen. In de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen worden visies en methodieken verworven die in de keuzeopleidingsonderdelen naar specifieke doelgroepen en/of interessegebieden zijn geconcretiseerd. Drie elementen van de opleiding leggen expliciet de nadruk op het geïntegreerd verwerven en inzetten van alle opleidingscompetenties, namelijk:

- de stages, waarin de verworven kennis en inzichten in de praktijk toegepast worden;
- het actieonderzoek, met als rode draad het handelingsgericht werken, waarvan duidelijk moet aangetoond worden dat het cyclische proces is doorlopen;
- supervisie, intervisie en portfolio.

Zowel in het VT als in het DT krijgen studenten verschillende keuzemogelijkheden, zodat ze een traject kunnen samenstellen, waarin hun leerlingen met wie zij werken of willen werken, grondig bestudeerd worden. VT-studenten zijn nog niet aan het werk in een specifiek segment van het werkveld SEN, maar hebben meestal een vrij brede interesse. DT-studenten weten aan welke leerlingen zij onderwijzen, en willen meestal zo snel mogelijk het onderwijs bestuderen dat zij in hun beroepsleven aan hun doelpubliek geven. Alle studenten kunnen daarom in hun traject verschillende keren een keuze maken voor een bepaald doelpubliek, gebaseerd op het cognitieve niveau van de leerlingen en de leeftijd van de doelgroep. De studenten moeten een major en een minor kiezen (de keuze van de major bepaalt de tweede stage in het VT), alsook een verdiepende module of thema. Voor elk van deze drie opleidingsonderdelen worden minstens vijf keuzemogelijkheden geboden. Sommige keuzeopleidingsonderdelen zullen volgens de opleidingsverantwoordelijken misschien in de toekomst verplichte onderdelen worden, zoals Autismespectrumstoornissen (ASS) en Gedragsproblematiek, omdat alle studenten er uiteindelijk mee te maken krijgen. De commissie heeft uit de gesprekken met studenten, oud-studenten en het werkveld kunnen opmaken dat de opleiding voor wat het programma aangaat, sterk de vinger aan de pols houdt. De commissie suggereert de opleiding om nog verder te reflecteren over de balans tussen opleidingsverantwoordelijkheid (visie en sturing van het programma) en de persoonlijke leerbehoeften van studenten. De commissie beseft dat het een moeilijke oefening is, want zowel studenten als oud-studenten geven aan dat zij ervaren: 'kiezen is verliezen'.

Voor elk opleidingsonderdeel bestaan ECTS-fiches, die de leerdoelen, gedragsindicatoren, de opdracht en evaluatie duidelijk weergeven. De *ECTS Award* die KHLeuven in het najaar van 2011 in de wacht gesleept heeft, is volgens de commissie het bewijs voor de uitstekende kwaliteit van de ECTS-fiches in alle opleidingen, dus ook in de BaBU, en is een gevolg van het sterke onderwijsbeleid dat in de hele hogeschool gestalte krijgt.

De commissie beoordeelt het programma van de opleiding als consistent en doordacht. Ze heeft waardering voor de wijze waarop het VT en het DT georganiseerd worden. Het programma wordt jaarlijks systematisch geactualiseerd met alle betrokkenen. De commissie is van mening dat de metafoer van de symboliek van de kraanvogel die in het logo van het departement voorkomt, werkelijk van toepassing is op de BaBU, en dat de doelstellingen op uitstekende wijze in het programma worden vertaald. De internationale dimensie in het programma is duidelijk aanwezig, zowel voor onderzoek als via intense samenwerking met de Nederlandse hogeschool Windesheim, voor wat het delen van expertise en het uitwisselen van docenten betreft.

Wat de studentenmobiliteit betreft, maken BaBU-studenten geen gebruik van de mogelijkheid om lange internationale ervaringen op te doen. Dit heeft te maken met het specifieke profiel van de studenten, maar ook met het feit dat één jaar hiervoor weinig ruimte biedt. De opleiding zoekt daarentegen naar mogelijkheden om korte internationale ervaringen in de BaBU vorm te geven. In het kader van SoE werd iemand uitgenodigd die bij Europese projecten betrokken is. Studenten worden ook uitgedaagd om in de verdiepingsmodule een internationale ervaring op te doen. Zij kunnen daarbij kiezen uit twee opties: 'GON en inclusie' waarbij zij een good practice uit het buitenland moeten voorstellen of 'Internationalisering' waarbij studenten een specifiek thema rond SEN met buitenlandse studenten behandelen. Nagenoeg alle studenten kozen in het verleden voor de internationale uitwisselingsoptie.

Op regelmatige basis worden de moduleboeken en de verschillende activiteiten inhoudelijk vernieuwd. Vertrekpunt van alle herzieningen blijft het beleidsplan van de opleiding. Tijdens de jaarlijkse tweedaagse van het volledige opleidingsteam wordt het beleidsplan van de opleiding grondig getoetst, en worden voorstellen rond vernieuwing of curriculumherziening besproken. Kwaliteitsonderzoeken en projectaanvragen hebben eveneens tot doel om op basis van evaluatie- en onderzoeksgegevens de inhoud van opleidingsonderdelen te actualiseren en te optimaliseren. Op opleidingsniveau bewaakt de adviesraad de kwaliteit van de opleiding. De adviesraad bestaat uit de lectoren, uitgebreid met externen en studenten. De opleiding anticipeert hierbij voortdurend op tendensen die vanuit actuele wetenschappelijke inzichten, de samenleving, het werkveld, de hogeschool en het onderwijsbeleid op de opleiding inwerken.

De externe lesgevers worden op de hoogte gebracht van deze veranderingen in een gemeenschappelijke vergadering, in de brochure voor externe lesgevers en bij de voorbereiding van hun bijdrage. Ook voor mentoren en directies van de stagescholen worden overlegvergaderingen georganiseerd. Zij krijgen de informatie ook in allerlei formulieren en in het stagemoduleboek. De commissie heeft verschillende voorbeelden van recente curriculumherzieningen gekregen, onder meer de vervanging van de portfolio door het groeiboek in het VT.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de opleiding worden theoretische achtergronden, denkkaders en methodieken aangereikt. Deze verschillende inhouden zijn per opleidingsonderdeel weergegeven in de moduleboeken. Er wordt van de studenten verwacht dat zij de kennis uit de contactmomenten verder aanvullen met zelfstudie, en vanuit hun praktijkervaring hierover kritisch reflecteren. Voor de uitdieping van deze inhouden worden allerhande taken aangeboden. Bij de uitwerking van deze taken worden de studenten begeleid door de lectoren. De lectoren moedigen de studenten ook aan om daarbij gebruik te maken van het studielandschap, met inbegrip van een e-bibliotheek.

Daarnaast heeft de opleiding ook aandacht voor vaardigheden die het maatschappelijk functioneren ondersteunen. Teamwerk in een professionele context en communicatie zijn uiterst belangrijk, en komen in verschillende opleidingsonderdelen aan bod. Respect voor teamleden, ouders en leerlingen loopt als een rode draad door het hele programma.

De opleiding houdt de praktijk als het ware een spiegel voor en vice versa, en dat wordt overvloedig geïllustreerd met voorbeelden. Door te vertrekken vanuit de leervragen van de studenten staan meteen ook de leerbehoeften van het werkveld centraal in de opleiding. De opleiding probeert hierop een praktijkgeoriënteerd en wetenschappelijk onderbouwd antwoord te bieden op basis van literatuur, onderzoek en (inter)nationale contacten. De opleiding kiest er expliciet voor om veel belang te hechten aan coaching in de eigen werk- of stagesituatie. De opleiding gebeurt dus 'in service'. In het voltijdse programma betekent dit concreet dat twee dagen per week uitgetrokken worden voor stage en twee dagen per week voor contactmomenten. Op die manier worden theorie en praktijk met elkaar verbonden. De vijfde dag is voorzien voor taken en evaluatie. De scholen worden beschouwd als partner in het groeiproces dat studenten doormaken; tussen opleiding, student en school wordt een 'trialoog' opgezet. De opleiding heeft documenten ontwikkeld, gebaseerd op de competentiematrix, als ondersteuning voor de regelmatige gesprekken tussen de mentor in de school en de student. VT-studenten hebben twee verschillende stageperiodes in het buitengewoon onderwijs, in een inclusieve context of ter ondersteuning van een zorgschool. Indien de studenten geen inclusieproject ondersteunen tijdens één van de twee stageperiodes, lopen ze vier dagen observatiestage bij een GON-leerkracht. In het voltijdse programma brengen de studenten ook een week door in een instelling of centrum waar personen met een functiebeperking verblijven of werken (inleefweek). Zo krijgen ze ook een beeld van de leefwereld van deze personen buiten en/of na het onderwijs. De commissie suggereert om te onderzoeken of een student zowel in het buitengewoon onderwijs (BuO) als in het gewoon onderwijs (zorg of ION) stage zou kunnen lopen, en de keuze voor twee verschillende stageplaatsen dus niet helemaal vrij te laten. De opleiding investeert zowel in de eigen begeleiding van de studenten (die nog door de lectoren op stage worden bezocht) als in de ondersteuning van het werkveld in hun begeleidingsopdracht met behulp van de mentorenvormingen. De opleiding ziet de stagebezoeken overigens als een bijkomende mogelijkheid tot afstemming tussen de BaBU en het werkveld.

In het deeltijdse programma zijn studenten ofwel aan het werk in het buitengewoon onderwijs, ofwel lopen ze er zeven uur per week stage. Het uitgangspunt voor zowel het voltijdse als het deeltijdse programma is het bewerkstelligen van een constante wisselwerking tussen theorie en praktijk. Professionals passen hun beroepsvaardigheden immers toe vanuit theoretische kaders en inzichten, die hen in staat stellen te reflecteren en zich professioneel te ontwikkelen. De commissie vraagt de opleiding om in het kader van een meer onafhankelijke oordeelsvorming te overwegen of voor DT-studenten een andere werkplek dan de eigen school ook kan overwogen worden tijdens de stage. Dit is misschien mogelijk via een uitwisseling met een medestudent. Zowel voor VT als voor DT is de evaluatie sterk verankerd in de beroepspraktijk in de vorm van authentieke (stage)opdrachten, waarvan de thema's uit het werkveld afkomstig zijn en die ook in het werkveld moeten gerealiseerd worden. De commissie heeft vele voorbeelden van stageverslagen ingekeken, en heeft waardering voor het concept en de begeleiding van de stages.

De opleiding zoekt aansluiting bij de recente ontwikkelingen in het vakgebied en de beroepspraktijk. Het werkveld SEN is voortdurend in beweging, en de opleiding beschouwt het als haar opdracht om zo adequaat mogelijk op deze dynamiek in te spelen en er waar mogelijk op te anticiperen. In de eerste plaats heeft de opleiding geopteerd voor een duidelijke programmastructuur. Het programma vertrekt in de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen van visieontwikkeling en werkwijze (handelingsplanning), die daarna in de keuzeopleidingsonderdelen worden toegespitst op doelgroepen. In het actieonderzoek (dat als een eindproef kan worden beschouwd) brengen de studenten dan terug de volledige cyclus van handelingsplanning in de praktijk. De uitgangspunten autonomie, competentie en verbondenheid moeten in het actieonderzoek aan bod komen. De opleiding ziet als valkuil van het concept de druk vanuit de praktijk om rond één kind te werken. Ze vraagt dat handelingsplanning ingebed is in een klasgebeuren. De commissie onderschrijft deze bezorgdheid en heeft waardering voor de manier waarop de opleiding daar een antwoord op geeft. De commissie is van mening dat het concept van het actieonderzoek de onderzoekshouding van de studenten stimuleert.

De opleiding vindt het belangrijk dat de communicatie binnen het team ook zichtbaar moet zijn voor wat het actieonderzoek betreft, en daarom werden controleformulieren ontworpen.

De samenwerking met het werkveld is ook intens, omdat de BaBU met de hulp van het Pedagogisch Didactisch Centrum Leuven (PDCL) vele nascholingen voor het werkveld organiseert, en verschillende lectoren van de opleiding als expert gevraagd worden in scholen, pedagogische begeleidingsdiensten en zorgcentra. Het lectorenteam volgt overigens in 2011-2012 meer dan 70 inclusiekinderen (ION) en GON-kinderen in het gewoon onderwijs op, en geeft op die manier bijkomende ondersteuning bovenop of naast de zorg die op school wordt voorzien. Vanuit de maatschappelijke context beveelt de commissie aan om de relatie tussen de initiële lerarenopleidingen en de BaBU te versterken, en nieuwe inhoudelijke impulsen te geven.

De commissie heeft vele voorbeelden gekregen van de integratie van het toegepast wetenschappelijk onderzoek en de dienstverlening in het onderwijsprogramma. Een lector van de opleiding neemt op vraag van het departement Onderwijs sedert 2009 deel aan een Europees project, waarin onderzocht wordt welke competenties essentieel zijn in de opleiding van alle leraren om hen voor te bereiden op inclusief onderwijs. De onderzoeken over inclusief onderwijs waar de BaBU bij betrokken was en de ervaringen in het werkveld, bevestigen het feit dat het onderwijsmodel van de scholen voor buitengewoon onderwijs niet zomaar kan getransfereerd worden naar scholen voor gewoon onderwijs, en de BaBU wil daar rekening mee houden. Inclusie vereist 'anders denken' over de ontwikkeling van leerlingen. Door het onderzoek rond inclusie werkt de opleiding aan een effectieve maatschappelijke nood van leerlingen, leerkrachten, scholen en ouders. Inclusief onderwijs vergt ondersteuning, die op dit ogenblik te weinig geboden wordt. De BaBU wil hier verandering in brengen door de toekomstige opleiders in het buitengewoon onderwijs maar ook in het gewoon onderwijs deze nieuwe inzichten bij te brengen. De commissie heeft vastgesteld dat die inzichten rond inclusie effectief in het programma geïntegreerd zijn.

In het academiejaar 2011–2012 investeert het DLO fors in haar praktijkcomponent.

De opleiding is betrokken bij drie projecten, gefinancierd met het innovatiefonds en defiscaliseringsmiddelen, en die een kwalitatieve uitbouw van de praktijkcomponent als centraal thema beogen. Het betreft:

- 'Innovatie Stage' (SIS): wil het Stage Informatiesysteem, dat momenteel slechts door enkele opleidingen wordt gebruikt als digitaal stageorganisatiesysteem, verder ontwikkelen tot een instrument op maat van de verschillende opleidingen en met een meerwaarde voor het werkveld, de lectoren, de studenten, de opleiding en het departement. Dit moet leiden tot heldere aanvraagprocedures, een betere communicatie met het werkveld en een digitaal documentenbeheer.
- Vervolgproject: Zelfevaluatietool voor Stagescholen (ZETSS). Het ZETSS-project is een *School of Education*-project dat momenteel aan de opleiding Bachelor in het Onderwijs: Lager onderwijs van de KHLeuven wordt gerealiseerd. Het project werkt aan een vernieuwde relatie met de stagescholen, waarbij de wederzijdse bevruchting centraal staat. Dit vervolgproject wil de inzichten en resultaten van dit project in alle opleidingen van het departement implementeren.
- Optimaliseren van het stageconcept en de stagebegeleiding binnen het spanningsveld van stage en flexibilisering. Dit project wil via vergelijkend onderzoek de huidige stageopbouw en efficiëntie van de stagebegeleiding kritisch belichten, en eventuele alternatieven op maat van de DLO-opleidingen uitwerken.

De resultaten van die projecten worden in de tweede helft van het academiejaar 2011–2012 verwacht en zullen later in de opleiding geïmplementeerd worden. De opleiding geeft aan dat de studenten BaBU tot nog toe onvoldoende deelnemen aan onderzoeksprojecten, en zoekt naar mogelijkheden om hieraan te remediëren. De commissie moedigt de opleiding aan hiermee door te gaan.

De opleiding wil een evenwicht zoeken tussen verschillende visies omtrent de huidige en toekomstige praktijk van het buitengewoon onderwijs, om zo haar studenten beter voor te bereiden op de mogelijke 'praktijkschok', waarin ook verschillende meningen naast elkaar bestaan. Vanuit diverse contacten wordt vastgesteld dat er soms een spanningsveld bestaat tussen de opleidingsvisie (die sterk de klemtoon legt op ontwikkeling) en de visie binnen bepaalde segmenten van het werkveld (defectvisie). Dit daagt de opleiding uit om te blijven investeren in een constructieve dialoog met het werkveld. Het werkveld is méér dan scholen; ook begeleidende, therapeutische, socioculturele en maatschappelijke settings krijgen aandacht. Tijdens de opleiding wordt de studenten op het hart gedrukt dat ze zelfs met heel kleine veranderingen iets kunnen realiseren tijdens hun inclusiestage of later in hun beroepsleven. Belangrijk is dat de studenten doordrongen zijn van de visie op handicap, waarbij leerlingen zeer goed in de klas worden ondersteund.

Voor studenten zonder pedagogisch diploma wordt een module voor niet-leraars voorzien (vijf studiepunten), die de studenten extra moeten opnemen. De commissie waardeert dit initiatief, maar vraagt de opleiding op basis van de gesprekken met studenten en oud-studenten om voldoende aandacht voor didactiek in die module te ontwikkelen. Een herbezinning over de module naar inhoud en naar studiepunten behoort volgens de commissie tot de mogelijkheden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om een student zowel in het buitengewoon onderwijs (BuO) als in het gewoon onderwijs (zorg of ION) stage te laten lopen, en de keuze dus niet helemaal vrij te laten.
- De commissie vraagt de opleiding om voldoende aandacht aan didactiek in de module voor niet-leraars te besteden.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De competenties worden in de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen voor het eerst verkend en dan verder uitgediept in de keuzeopleidingsonderdelen met een major/minorconcept. Zoals vermeld in facet 2.1 is het studieprogramma concentrisch opgebouwd, wat betekent dat in ieder opleidingsonderdeel aan meerdere competenties wordt gewerkt. Ondanks de ruime waaier aan keuzemogelijkheden biedt de BaBU volgens de commissie een programmatorisch coherent en inhoudelijk consistent programma aan, zowel voor het VT als voor het DT. Dit wordt gegarandeerd doordat de visie op handicap en het handelingsgericht werken de rode draad is in alle opleidingsonderdelen. De commissie waardeert de transparante visuele voorstelling van het programma-aanbod, dat de studenten in staat moet stellen om hun persoonlijke leertraject uit te tekenen. Het opleidingsteam geeft in de gesprekken met de commissie aan dat het verschil in studiepunten voor enkele gemeenschappelijke opleidingsonderdelen uit het VT en het DT terug zal bekeken worden, in het licht van voldoende flexibilisering en de mogelijke overgang van de ene naar de andere route.

In de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen worden de visie op functiebeperking en de hulpvraag, de cyclus van het handelingsgericht werken, teamwerking en het reflecterend leren behandeld. Deze aspecten worden verder toegespitst naar de doelgroep en/of het interessegebied in de keuzeopleidingsonderdelen. Voor wat de keuzeopleidingsonderdelen betreft, vormen de professionele context waarin de student actief is (vooral in het deeltijdse programma) en/of de stageplaats waarvoor de student zelf kiest (vooral in het voltijdse programma) de uitgangspunten bij het keuzeprocess. Uit de concordantiematrix blijkt dat de beoogde competenties via elk gekozen traject aan bod komen. De student kan zelf zijn persoonlijke leertraject samenstellen, waarbij een doorgaande lijn vertrekt van de theorie naar de eigen praktijk via keuzeopleidingsonderdelen, opdrachten, stage en onderwerp voor het actieonderzoek. Dit gebeurt steeds in samenspraak met de supervisor die de student van bij de aanvang en tijdens de opleiding in dit proces zal begeleiden. De studenten zijn zelf verantwoordelijk voor de keuzes die ze binnen deze opleidingsonderdelen maken. Omdat de laatste jaren bijna alle studenten kiezen voor 'autisme' en 'gedragsproblemen' vraagt het opleidingsteam zich af of het nog opportuun is om deze thema's als keuzeoptie te blijven aanbieden, en of ze niet beter als gemeenschappelijke opleidingsonderdelen kunnen worden geprogrammeerd.

De commissie is van mening dat de samenhang van het programma recht doet aan de uitgangspunten van het onderwijsconcept, dat gebaseerd is op autonomie, competentie en verbondenheid. De commissie heeft kunnen ondervinden dat het onderwijsconcept niet zomaar een woord is, maar een doorleefde werkelijkheid in de hele opleiding en zelfs in het departement. De lectoren nemen de gemeenschappelijke onderwijsvisie in elk opleidingsonderdeel op.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studieomvang, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bachelor-na-bacheloropleiding telt 60 studiepunten en wordt aangeboden in een voltijds traject over één academiejaar en een deeltijds traject, gespreid over twee academiejaren. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studieomvang van een bachelor-na-bacheloropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De hogeschool heeft in 2005 een visie op studeerbaarheid uitgetekend. Volgens deze visie maken studietijdmetingen slechts een onderdeel uit van een cyclisch proces dat de studeerbaarheid van de opleidingen moet garanderen. Iedere lector bekijkt binnen zijn/haar opleidingsonderdeel de gevraagde studiebelasting in verhouding tot de studiepunten. Jaarlijks schatten de lectoren bij het opmaken van de ECTS-fiches van hun opleidingsonderdeel de studiebelasting van de studenten in. Op basis hiervan krijgen de contacturen en taken concreet gestalte. De bedoeling is om binnen de begrote studietijd het opleidingsprofiel zo kwalitatief mogelijk te realiseren. De jaarlijkse studentenevaluaties van de opleidingsonderdelen verschaffen de lectoren informatie om hun praktijk aan te passen in functie van een zo optimaal mogelijke afstemming tussen de begrote en bestede studietijd. Om de bestede studietijd te achterhalen, werd in 2006–2007 in de BaBU een studietijdmeting opgezet. Deze meting werd voor het voltijdse en het deeltijdse programma anders aangepakt.

Studenten uit het voltijdse programma vullen studietijdgegevens in met schatting achteraf. Het resultaat van de studietijdmeting in 2006–2007 toont aan dat voor bijna alle opleidingsonderdelen de bestede studietijd ver beneden de begrote studietijd ligt, namelijk tussen tien en achttien uren per studiepunt. De stage en het actieonderzoek vormden een uitzondering. De opleiding kent geen examens, en dus gaat de meeste studietijd van de studenten naar de contactmomenten, die 67 procent van de studietijd uitmaken. Aan de opdrachten buiten de contacttijd wordt 25 procent van de studietijd besteed, en 8 procent van de studietijd gaat naar het zelf verwerken

van de leerstof. De commissie heeft de analyse van de resultaten van de studietijdmeting kunnen inkijken, alsook de aanbevelingen die werden geformuleerd om de begrote en de bestede studietijd beter op elkaar af te stemmen. De resultaten van deze studietijdmeting werden in 2009–2010 genuanceerd via focusgesprekken. Uit die gesprekken blijkt dat de studenten de opleiding arbeidsintensief vinden, maar dat de inspanningen goed gespreid zijn over het academiejaar. Omdat de studenten ook vrij veel verplichte opdrachten dienen af te werken buiten de contacttijd, heeft een werkgroep de verschillende taken onder de loep genomen en werden die onderling afgestemd. De commissie vindt de oprichting van die werkgroep rond taken lovenswaardig, en ze hoopt dat de doelstelling om regie te voeren over het takenpakket kan gerealiseerd worden. De commissie raadt de opleiding ook aan te onderzoeken op welke wijze aan de vormgeving van de taken kan worden gesleuteld, door bijvoorbeeld minder papierwerk te vragen.

Deeltijdse studenten werken een deel van hun opleiding af tijdens hun job, zodat de methode van het schatten achteraf moeilijk toe te passen is. In het kwaliteitsonderzoek naar studietijd wordt daarom gepeild naar hun subjectieve aanvoelen van de studielast en naar de factoren die daar een studiebelemmerende of -bevorderende rol in spelen. De resultaten van de bevraging zijn in tegenspraak met de resultaten van het onderzoek bij de studenten van het voltijdse programma; voor de meeste opleidingsonderdelen hebben de studenten de indruk dat ze meer tijd besteden dan begroot was. Wellicht spelen de subjectieve beleving, de motivatie en de vaak zware combinatie van de studie met werk en gezin hier een grote rol. De studenten vinden dat ze veel taken moeten maken. Een duidelijke planning of aankondiging van de taken bij het begin van een opleidingsonderdeel kan al een goede hulp zijn. Taken maken tijdens de lessen kan de werkdruk al verlichten, alsook het contact met medestudenten bevorderen. De commissie beveelt aan om de studietijd en studiebelasting voor studenten nader te onderzoeken, zodat de begrote en de bestede studietijd beter op elkaar kunnen worden afgestemd. Met name voor de deeltijdse studenten kan mogelijk gezocht worden naar creatieve organisatorische oplossingen die een bijdrage kunnen leveren aan de kwaliteit van de opleiding.

De studenten van het voltijdse programma geven aan dat de studietijd aanvaardbaar is. De studenten van het voltijdse programma ervaren de opleiding als tijdsintensief, maar merken dat de inspanningen meer gespreid zijn dan in de initiële opleidingen, waardoor er minder piekbelasting is. De studenten van het deeltijdse programma percipiëren de opleiding door de combinatie met arbeid en/of gezin wel als belastend. De opleiding is zich hiervan bewust, en zoekt constant naar een evenwicht tussen vernieuwing en wat haalbaar is. De opleiding staat regelmatig stil bij de wijze waarop de dingen worden aangepakt. Er wordt dan bijgestuurd doordat sommige taken worden geschrapt, of doordat taken evenwichtiger worden verdeeld over de verschillende opleidingsonderdelen.

Studenten zonder pedagogisch diploma dienen bovenop het programma voor de BaBU een pakket voor niet-leraars van vijf studiepunten op te nemen. De commissie verneemt uit het gesprek met de oud-studenten dat zij de vele tips en het rollenspel in dit pakket waarderen, maar dat ze vragende partij zijn voor meer didactiek. De commissie is van mening dat dit pakket kwantitatief nog verder uitgebouwd kan worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan te onderzoeken op welke wijze aan de vormgeving van de verschillende taken kan worden gesleuteld, door bijvoorbeeld minder papierwerk te vragen.
- De commissie beveelt aan om de studietijd en studiebelasting voor studenten nader te onderzoeken, zodat de begrote en de bestede studietijd beter op elkaar kunnen worden afgestemd.
- De commissie raadt de opleiding aan om het pakket voor niet-leraars (vijf studiepunten) nog verder uit te bouwen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de BaBU wordt een breed gamma van werkvormen ingezet, waarbij de klemtoon ligt op dynamische, interactieve en praktijkgebaseerde werkvormen. De werkvormen hebben als kenmerk dat ze tegemoetkomen aan een aantal principes die voor de opleiding erg belangrijk zijn: leren aan en van elkaar, ervaringsgerichte activiteiten, praktijkgebonden, sterke begeleiding in de groei in de competenties en coaching. De werkvormen passen bijgevolg bij de onderwijsvisie, waarvan de pijlers autonomie, verbondenheid en competentie zijn. De werkvorm supervisie is – naast intervisie, groepswerken, discussiefora en presentaties – tekenend voor een grote interactie onder studenten en lectoren. In de meeste opleidingsonderdelen komen mensen getuigen die deel uitmaken van het team rond de betrokken leerling, zoals ouders en leerkrachten. Om de studenten nog beter te kunnen begeleiden in hun groei, is in het voltijdse programma sinds het academiejaar 2010–2011 de portfolio omgevormd tot een groeiboek 'coachingvaardigheden'. Er loopt een pilootproject in het deeltijdse traject om ook daar een groeiboek in te voeren. Op het moment van de visitatie krijgt het deeltijdse programma enkel een inhoudelijke input. Het praktijkgedeelte hierbij wordt nog onderzocht.

Bij het actieonderzoek en voor sommige taken kunnen studenten terecht bij supervisors. Studenten voelen zich op deze manier competent om de opdrachten van de opleiding uit te voeren, en de succeservaring doet hun motivatie toenemen.

De opleiding wil de wisselwerking tussen voltijdse en deeltijdse studenten, en tussen studenten van verschillende opleidingen nog stimuleren door heterogene studentengroepen samen te stellen. Ze wil dat realiseren door bijvoorbeeld haar contacten met binnen- of buitenlandse opleidingen verder uit te bouwen. De opleiding wil de klemtoon leggen op het formatieve karakter en het begeleidend werken. Bedoeling is dat de studenten als persoon kunnen groeien, zodat de instroom in het BuO goed is.

Voor elk opleidingsonderdeel bestaat een syllabus of moduleboek. Jaarlijks worden de moduleboeken bijgewerkt. Alle moduleboeken worden opgesteld volgens een vooraf afgesproken sjabloon, en dat zorgt voor transparantie bij de studenten. Ook de verschillende taken die studenten moeten inleveren, zijn gestandaardiseerd qua lay-out. De commissie heeft grote waardering voor de kwaliteit van de moduleboeken, en voor de wijze waarop die kwaliteit blijvend wordt bewaakt. De commissie verneemt dat in de opleiding nagedacht wordt over het al dan niet digitaliseren van de moduleboeken (handvat voor studenten met een functiebeperking, beschermen van de inhoud...).

De studenten appreciëren zeer sterk de actieve contactmomenten in de BaBU. De opleiding is ervan overtuigd dat die contactmomenten het leerproces van de studenten sterk ondersteunen. De investeringen die het departement de voorbije jaren heeft gedaan in ICT en nieuwe media, hebben ertoe geleid dat de inzet van multimedia bij de lesgevers sterk is toegenomen. Vooral PowerPoint, dvd en het elektronische leerplatform Toledo zijn veel gebruikte leermiddelen. Momenteel gebruikt de opleiding het elektronische leerplatform nog hoofdzakelijk als informatiekanaal

(aanleveren van teksten en PowerPoint-presentaties), als middel om de zelfwerkzaamheidstaken digitaal in te leveren en als discussieforum. Voor het effectief onderwijzen (e-leren) wordt Toledo vooralsnog niet ingezet. De deeltijdse studenten geven aan wat meer last te hebben met het raadplegen van Toledo.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Omdat competentiegericht leren een nieuwe manier van toetsen vraagt, ontwikkelt een hogeschoolbrede werkgroep Toetsbeleid een visie op toetsen en beoordelen, conform de KHLeuven-onderwijsvisie. Om de kwaliteit van de toetsing te garanderen, ontwikkelt elke opleiding van de KHLeuven een toetsbeleid en een toetsplan. In de BaBU geeft de werkgroep Taken en toetsen, in nauwe samenspraak met de lectoren, het toetsbeleid concreet gestalte. In haar opleidingsvisie hecht de BaBU veel belang aan de autonomie van de student. Dit wordt vertaald in een erg persoonlijke aanpak van de evaluatie, met een grote nadruk op permanente evaluatie en de praktijkopdracht. De opleidingsonderdelen worden geëvalueerd door middel van authentieke taken die de studenten in de praktijk (stage en/of werkplek) moeten realiseren. Dit zijn praktijkverslagen, papers, reflecties, het brengen van een presentatie of het realiseren van een project. Vele taken zijn niet enkel bedoeld als evaluatie (summatief toetsen), maar vormen een essentieel deel van het leerproces (formatief toetsen). Het evaluatiebeleid ondersteunt in elk geval het praktijkgerichte karakter van de opleiding. Vanuit de stage brengen de studenten veel ervaring mee die ze kunnen gebruiken om hun taken goed uit te voeren. Doordat de taken gericht zijn op de problemen die de studenten zelf ondervinden, verhoogt dit in grote mate de herkenbaarheid.

De evaluatie van de opleidingsonderdelen situeert zich volledig binnen het kader van de permanente evaluatie. Er zijn dus geen echte examens. In de groeitaken krijgen de studenten de kans om te groeien tijdens het maken van de taken. Dit betekent concreet dat een student taken in verschillende fases maakt, waarop telkens feedback volgt om het leerproces bij te sturen. Deze groeitaken bieden het grote voordeel dat ze maximaal inspelen op de verschillen in beginsituatie van de studenten. Zo kunnen feedback en begeleiding afgestemd worden op het individuele niveau van de student. Tijdens de gesprekken verneemt de commissie dat de opleiding onderzoekt of voor sommige opleidingsonderdelen geen kennistoetsen nodig zijn, omdat kennis van de referentiekaders absoluut noodzakelijk wordt geacht. De commissie moedigt de opleiding aan om dit initiatief verder uit te werken.

De verantwoordelijke lector of het betrokken team van lectoren bepaalt in de eerste plaats de evaluatievorm. De lectoren bepalen duidelijke evaluatiecriteria, en expliciteren die in de moduleboeken en in de ECTS-fiches. Regelmatig worden taken gelijktijdig door twee lectoren verbeterd, om de betrouwbaarheid te doen toenemen. Bij de keuze van de evaluatievorm houden de lectoren rekening met de te bereiken competenties, de onderwijsvorm, de studiebelasting, zinvolheid in de werksituatie (werkstudenten) en de werkbelasting voor de lectoren. De cesuren

zijn volgens de commissie duidelijk vastgelegd, en er worden correctiesleutels ingebouwd om te verzekeren dat lectoren op een gelijkaardige wijze evalueren. Voor de beoordeling van de stage is een leidraad ontwikkeld, die de lectoren volgen. Zowel de verschillende opleidingscompetenties als de groei van de student worden hierbij onder de loep genomen. Om het concrete gedrag van de student op stage kwalitatief in te schatten, inspireren de evaluatoren (lector, mentor maar ook de student zelf) zich op de gedragsindicatoren van de competentiematrix. Dit formulier wordt door de student en door de mentor ingevuld en vormt de basis van een evaluatiegesprek tussen student en mentor, en tussen student en stagebegeleider (vanuit de opleiding).

Zelden wijkt het cijfer dat een student zichzelf toekent, sterk af van de quotering die het opleidingsteam geeft. Voor de evaluatie van het actieonderzoek zijn eveneens duidelijke criteria uitgeschreven.

Het resultaat van de permanente evaluatie is niet alleen een cijfer, maar zeker ook de mondelinge feedback van de lector naar de student. Ook peer-evaluatie door medestudenten via zelf gekozen 'kritische vrienden' maakt deel uit van het evaluatieproces. Ten slotte maken de studenten een portfolio of een groeiboek waarin ze de werkpunten en hun evolutie duidelijk laten zien (zelfevaluatie). De studenten die met de commissie in gesprek gingen, vragen hierop een snellere en sterkere feedback.

De commissie heeft vastgesteld op basis van de documenten die ter beschikking werden gesteld, dat in de BaBU een goede aanzet bestaat tot competentiegericht evalueren van de taken, waarbij de competentiematrix daadwerkelijk wordt gehanteerd, zowel voor het voltijdse als het deeltijdse programma. Wel stelt de commissie vast dat er veel schrijfwerk bij de verschillende taken en opdrachten komt kijken. De opleiding voorziet al wel dat het groeiboek mag ingevuld worden zoals de student dit verkiest: het mag bijvoorbeeld een kunstwerk zijn in plaats van een uitgeschreven paper. De studenten met wie de commissie in gesprek ging, stellen voor dat sommige taken vervangen zouden worden door een casus die ze dienen te bespreken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om te onderzoeken voor welke opleidingsonderdelen kennistoetsen zinvol kunnen zijn, bijvoorbeeld als toetsing van noodzakelijke referentiekaders.
- De commissie beveelt de opleiding aan om de suggestie van de studenten te onderzoeken, waarbij sommige taken vervangen zouden worden door de bespreking van een casus.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor/masteropleiding.

De opleiding richt zich tot twee grote doelgroepen: studenten die al werkzaam zijn in het werkveld SEN en studenten die voltijds studeren. De studenten die al professioneel actief zijn in het werkveld, volgen het deeltijdse programma; de andere studenten kiezen voor het voltijdse of deeltijdse traject, waarin stage is opgenomen. De contactmomenten tussen de lector en studenten van het DT vinden plaats op momenten waarop werkende studenten beschikbaar zijn, voornamelijk tijdens het weekend en op woensdagnamiddagen. Het voltijdse programma richt zich tot studenten die de opleiding tijdens wekdagen willen volgen. In het academiejaar 2010–2011 telt de opleiding 175 studenten. 64 studenten (38 procent) volgen het deeltijdse programma, en 109 studenten (62 procent) volgen het voltijdse programma. Tachtig procent van de studenten is een vrouw.

Het programma houdt rekening met de diversiteit van de instroom, niet alleen doordat twee verschillende trajecten of leerroutes worden aangeboden, maar ook doordat een gepersonaliseerd studietraject kan worden samengesteld via een groot aanbod aan keuzeopleidingsonderdelen. De opleidingsverantwoordelijken stellen dat het programma steeds flexibel wordt aangepast in functie van wijzigingen in de instroomkarakteristieken. De commissie onderschrijft die uitspraak.

De BaBU kent ruime toelatingsvoorwaarden. Het voltijdse programma richt zich naar kandidaatstudenten die al een bachelordiploma hebben behaald en nog niet werkzaam zijn in het werkveld SEN. Traditioneel beschikken deze studenten over een diploma van leraar kleuter-, lager of secundair onderwijs, en starten ze de opleiding kort na het beëindigen van hun vooropleiding. Ze zijn daarom doorgaans jonger dan de studenten van het deeltijdse programma, die meestal al enkele jaren ervaring in het werkveld hebben opgedaan. De samenstelling van deze doelgroep is de voorbije jaren echter significant gewijzigd. Het aandeel studenten met een lerarendiploma als vooropleiding (kleuter, lager of secundair) neemt gestaag af (van bijna 90 procent in 2004–2005 naar 70 procent in 2009–2010). De groep studenten zonder lerarendiploma (voornamelijk ergotherapeuten, logopedisten, sociaal werkers en orthopedagogen) daarentegen vormt een groeiend aandeel in de instroom van het voltijdse programma. Ook bij de instroom van het deeltijdse programma is deze recente evolutie merkbaar. Het relatieve aandeel studenten in het deeltijdse programma dat niet tewerkgesteld is in het werkveld SEN neemt toe. Meestal zijn deze studenten tewerkgesteld in aanverwante sectoren, zoals dagopvang of gewoon onderwijs.

De opleiding heeft een antwoord geboden op de wijzigende instroom met niet-pedagogische vooropleidingen, door een module voor niet-leraars (vijf studiepunten) te voorzien, die deze studenten verplicht dienen te volgen bovenop hun BNB-opleiding van 60 studiepunten.

Samenhangend met de veranderende instroom stijgt het aantal kandidaatstudenten dat een EVC/EVK-procedure doorloopt. Vooral de kandidaten die voor het deeltijdse programma kiezen, hebben – gezien het feit dat ze al werkzaam zijn in het werkveld SEN – vaak waardevolle ervaringsdeskundigheid opgebouwd, die ze via een EVC/EVK-procedure kunnen omzetten in vrijstellingen. Het beleid rond het toekennen van vrijstellingen is voor alle hogescholen van de Associatie KU Leuven. Op die manier ontstaat geen ongewilde competitie tussen de verschillende hogescholen, en wordt het eventuele shopgedrag van studenten ontmoedigd. De EVC/EVK-procedure wordt volgens de opleidingsverantwoordelijken voortdurend bijgestuurd. De commissie heeft aan de hand van documenten kunnen vaststellen dat de EVC/EVK-procedure transparant en consistent wordt toegepast.

De diversiteit van de instroom is voor de BaBU verrijkend: in de supervisie wordt die diversiteit benut, omdat de studenten vanuit verschillende hoeken kunnen kijken naar de feiten. Wel is het zo dat in de KHLeuven heel weinig allochtone studenten ingeschreven zijn. Nochtans levert de BaBU inspanningen om in de communicatie naar abiturienten ook die groep aan te spreken.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 2, programma: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	goed
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3	samenhang van het programma	goed
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	goed
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **excellent**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

KHLeuven hanteert een ontwikkelingsgericht en competentiegericht personeelsbeleid. De aanwezige, gewenste en te ontwikkelen competenties van de medewerkers zijn de bakens waarop dit beleid zich richt. In 2007 werd een competentiewoordenboek ontwikkeld. Hierin staan de voor de KHLeuven relevante en kritische competenties beschreven voor de personeelsleden, met voor elke competentie gedragsindicatoren op drie niveaus. Het competentiewoordenboek en de bijhorende gedragsindicatoren werden begin 2010 geactualiseerd, rekening houdend met de KHLeuven-beleidsplannen, de strategische doelstellingen en de externe evoluties binnen het onderwijslandschap (bijvoorbeeld internationalisering). Dit competentiewoordenboek is een basisinstrument bij werving en selectie, bij de loopbaanbegeleiding van de medewerkers (functionerings- en evaluatiegesprekken), bij de professionalisering en het toewijzen van opdrachten. Op

basis van het competentiewoordenboek werden competentieprofielen opgesteld voor het onderwijzend personeel (2007) en de leidinggevendenden van de KHLeuven (2010).

De hogeschool voert een waarderend personeelsbeleid, bijvoorbeeld doordat succesvolle acties die lectoren in het werkveld realiseren of die in onderzoek en innovatie aan bod komen, ook bekend gemaakt worden in de hogeschool. De hogeschool wil bewust zorgen voor een aantrekkelijk werkklimaat, en streeft ernaar om de goede mensen aan te trekken en te behouden. Daarbij worden personeelsleden gestimuleerd om zich bij te scholen. Het waarderende personeelsbeleid in de BaBU is volgens de commissie in lijn met de visie en de missie van de hogeschool. Er werd een begeleidingsprogramma voor startende lectoren uitgewerkt, en er is grote aandacht voor de professionalisering van het opleidingsteam en van het ATP. De permanente professionalisering van haar personeel beschouwt de hogeschool als een recht en een plicht. De commissie heeft vastgesteld dat een krachtig professionaliseringsbeleid ontwikkeld werd, met een groot accent voor het DLO. Navorming en professionalisering zijn volgens de commissie sterk uitgebouwd, en vormen een voorwaarde om aan de opleiding verbonden te blijven. Het benoemingsbeleid werd recent aangepast na een geslaagd overleg met de personeelsorganisaties: niet alleen de anciënniteit maar ook kwalitatieve criteria spelen een rol. Nieuwe medewerkers krijgen eerst een contract van bepaalde duur en na twee jaar een contract van onbepaalde duur. Bij aanwerving wordt een drietal afspraken met de medewerker gemaakt waarop het personeelslid later zal beoordeeld worden, bijvoorbeeld de deelname aan een project. Eén criterium wordt gekozen worden door de hogeschool, de twee andere kiest het personeelslid zelf. Het voldoen aan die drie criteria is een voorwaarde om voor benoeming in aanmerking te komen.

De commissie heeft vastgesteld dat een brede expertise aanwezig is in het team, bestaande uit meestal universitair geschoolde lectoren met een grote praktijkervaring. Het bezit van een pedagogisch bekwaamheidsbewijs is in het DLO, waartoe ook de BaBU behoort, een strikte vereiste. Niet alleen waarborgt het een minimale didactische kwaliteit, maar vaak geeft het ook een indicatie van een positieve keuze voor een loopbaan in het onderwijs, zowel het buitengewoon als het gewoon onderwijs. Onderwijs-, werkveld- of onderzoekservaring zijn eveneens belangrijke pluspunten aangerekend, omdat zij een bredere inzetbaarheid laten verhopend. De publicatielijst van het OP is volgens de commissie indrukwekkend te noemen. De verbondenheid, het onderlinge respect en de mutuele bemoediging van de personeelsleden is bij de commissie als werkelijk hartverwarmend overgekomen. De commissie heeft een hoog welbevinden bij het OP en het ATP aangevoeld, en heeft een opleidingsteam met grote authenticiteit ontmoet, dat doordrongen is van zijn voorbeeldfunctie (*teach what you preach*). De begeestering van de opleidingsverantwoordelijken werkt aanstekelijk. De open houding van het personeel tijdens de visitatie naar de commissie toe werkte bijzonder productief: op alle vragen werd onmiddellijk en uitvoerig geantwoord, voor zover de overvloedige documentatie tijdens de visitatie al geen uitsluitend bood. Op basis van alle gevoerde gesprekken komt de commissie tot de vaststelling dat het OP uitstekend ondersteund wordt door het ATP. Het opleidingssecretariaat en ICT staan volgens de commissie heel dicht bij de BaBU, waardoor zij in hoge mate zorg voor de opleiding kunnen tonen.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding beschikt over zeer betrokken, loyale en deskundige OP- en ATP-medewerkers, die een eigen verantwoordelijkheid hebben om hun werkdruk te bewaken, en voor wie zelfreflectie een vanzelfsprekende houding geworden is. Iedereen wordt bij de opleiding betrokken; zelfs gastdocenten hebben een inbreng bij curriculumherzieningen. De commissie heeft waardering voor de inspanningen die de opleiding ondernomen heeft om de diversiteit in het korps daadwerkelijk en zichtbaar gestalte te geven. De commissie suggereert om de diversiteit binnen het korps nog meer uit te breiden, onder meer via de aandacht voor het verschil in socioculturele achtergrond. De commissie apprecieert de consistente beleidsvoering van de hogeschool, die waarneembaar is in de wijze waarop de relatie centraal-decentraal gere-

aliseerd wordt. De faciliterende rol van de centrale diensten, maar ook de bezieling en de gedrevenheid van sommige leidinggevendenden uit de diensten en het departement naar de BaBU toe, zijn de commissie niet ontgaan. Het BaBU-team komt bij de commissie als uiterst professioneel over.

Het personeel werkt aan multi-inzetbaarheid: verschillende lectoren zijn verantwoordelijk voor een opleidingsonderdeel. Ze delen ook informatie met elkaar, bijvoorbeeld hun visie op handicap. Via de groeiboeken van de studenten kunnen de docenten ook zien wat in andere opleidingsonderdelen aan bod komt, en bijgevolg hebben ze een duidelijk zicht op de BaBU. De lectoren nemen verschillende taken op; niemand doet alleen stagebegeleiding of supervisie. Ze krijgen ook de kans om zich te professionaliseren. De toewijzing van de taken gebeurt door het departementshoofd, maar voorafgaand is er onderling overleg tijdens de jaarlijkse tweedaagse voor het opleidingsteam.

Omdat veel lectoren ook in een initiële lerarenopleiding werken, is de verbinding tussen de BaBU en deze lerarenopleidingen enigszins verankerd. De commissie heeft waardering voor de wijze waarop de internationale ambitie van de hogeschool en meer bepaald van de BaBU bewaakt wordt in het personeelsbeleid. Het streefcijfer voor mobiliteit van personeel is dat elk personeelslid één internationale ervaring opdoet. Het is één van de criteria in het benoemingsbeleid. Nieuwe lectoren moeten binnen vijf jaar een internationale ervaring opgedaan hebben. De staf van het DLO heeft ook om de twee jaar gezamenlijk een internationale ervaring.

De studenten en de oud-studenten die met de commissie in gesprek gingen, laten zich lovend uit over het laagdrempelige contact tussen cursisten en personeel. De cursisten worden niet als studenten beschouwd maar eerder als partners in het leerproces.

Uit de vele documenten die de commissie kon inkijken en uit de gesprekken met het werkveld, komt de commissie tot het besluit dat de BaBU, dankzij het sterke opleidingsteam, een voortrekkersfunctie heeft verworven in Vlaanderen voor wat de BNB's in het Onderwijs betreft, die algemeen erkend wordt.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: [excellent](#)

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij de uitbouw van het opleidingsteam werd gekozen voor een relatief uitgebreid vast team, waarbij het aantal externe lesgevers beperkt is. Hiermee kent de BaBU van de KHLeuven in vergelijking met collega-opleidingen in Vlaanderen, die meer op externe lesgevers steunen, een eerder aparte structuur. De inbreng van externe lesgevers (gastdocenten) is in de opleiding eerder aanvullend bij de expertise van het vaste team. Voorwaarde hiervoor is dat het vaste team over de nodige expertise beschikt om de opleiding kwalitatief te verzorgen, en een zo breed mogelijk deel van het spectrum van leerlingen met specifieke noden te bestrijken. De commissie is van oordeel dat aan deze voorwaarde in elk geval voldaan is. Het profiel van de lectoren is gestoeld op de drie principes uit de opleidingsvisie van de BaBU, namelijk competentie, verbondenheid en

autonomie. De lectoren van het opleidingsteam hebben zelf ruime expertise in het werkveld, en/of werken nog steeds met leerlingen met beperkingen. Ze hebben een grondige kennis van het buitengewoon onderwijs en van de zorgvragen in het gewoon onderwijs, en gebruiken die praktijkervaring in hun lessen. De teamleden dragen zelf verantwoordelijkheid voor hun professionele ontwikkeling (nascholing, levenslang leren) en formuleren persoonlijke doelen. De commissie heeft vastgesteld dat elk personeelslid gemiddeld zes nascholingsactiviteiten per jaar volgt. Het professionaliseringstraject maakt integreerend deel uit van de taakinfilling van de lector; 7 procent van het takenpakket is bestemd voor professionalisering. Het personeelslid houdt zelf de professionaliseringsactiviteiten bij en bezorgt dat overzicht aan het departementshoofd. Het departement investeert bewust om een ploeg medewerkers te behouden die beslagen zijn in het domein van SEN. De goede relaties met het werkveld worden sterk onderhouden; de lectoren van het opleidingsteam verzorgen vele nascholingen aan leraren, verzorgen pedagogische studiedagen, coachen scholen, participeren aan multidisciplinair overleg (MDO), begeleiden leerlingen en ouders, geven navorming aan busbegeleiders en buschauffeurs die werken met kinderen met beperkingen, en maken deel uit van verschillende netwerken die actief zijn in de wereld van SEN. Ze bieden ook nascholing aan in stagescholen, als dank voor het partnerschap dat die scholen met de BaBU aangaan in het leertraject van de studenten. Tegelijkertijd krijgen de eigen medewerkers de kans om uit te vliegen, en zodoende wordt het symbool van de kraanvogel ook daadwerkelijk gerealiseerd.

De commissie heeft vastgesteld dat de BaBU een toonaangevende rol speelt als opleidingscentrum en dat de opleiders in het werkveld gekend zijn als auteur, onderzoeker, spreker, navormer, expert (op uitnodiging van het departement Onderwijs) en op internationale fora. De BaBU heeft diverse PWO-projecten binnengehaald, en werkt zelfs mee aan onderwijsbeleidsmatig en projectmatig wetenschappelijk onderzoek (OBPWO) dat in opdracht van het departement Onderwijs wordt uitgevoerd. De BaBU werkt verder ook samen met de KU Leuven voor wat onderzoek aangaat. De meerwaarde van de associatie zit hem in de verbinding van het fundamentele en toegepaste onderzoek, respectievelijk aan de universiteit en de hogeschool.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de opleiding werken in het academiejaar 2009–2010 dertien personeelsleden, van wie twee mannen en elf vrouwen. Twaalf lectoren werken in het statuut van onderwijzend personeel, en er is één deeltijdse administratieve ondersteuning als contractueel bediende in een ATP-statuut. In totaal gaat het om 8,5 VTE. De meeste OP-leden werken deeltijds (de grootste groep heeft een opdrachtpercentage tussen 41 en 60 procent). Ze combineren hun opdracht in de BaBU met een opdracht in een andere opleiding van het departement of in het werkveld, of ze hebben een eigen praktijk. Van de twaalf OP-leden zijn er vier tijdelijke en acht vast benoemde personeelsleden. Het aantal VTE's is in vergelijking met 2009 afgenomen, hoewel het aantal studenten nu terug ongeveer hetzelfde is. Het is een bewuste keuze van de opleiding om dat vaste opleidingsteam aan te vullen met een 50-tal gastlectoren, die samen 291 lessen verzorgen. Gastlectoren worden

aangetrokken omwille van hun competenties en hun prestaties in het werkveld van SEN. Veelal zijn ze gespecialiseerd in een heel specifiek element (bijvoorbeeld leerlingen met een cochleaire implantatie, creatieve vorming bij leerlingen met een ernstige verstandelijke beperking, begeleid wonen...). Vaak zijn de gastlectoren ervaringsdeskundigen, bijvoorbeeld oud-leerlingen of ouders. Zij komen getuigen over hun ervaringen en zorgen voor een groter inlevingsvermogen bij de studenten. Om de inbreng van de externe lesgevers zo veel mogelijk in de opleiding te integreren, voorziet de opleiding een jaarlijkse afstemmingsvergadering voor alle externe lesgevers, en verzorgt het vaste teamlid dat verantwoordelijk is voor het opleidingsonderdeel waarin de externe lesgever gaat functioneren, de communicatie met de gastlector.

Een relatief groot deel lectoren is jonger dan 40 jaar, maar daar staat tegenover dat die groep een beperkt opdrachtvolume opneemt in de BaBU. Dit betekent dat de opleiding zich op middellange termijn geconfronteerd ziet met een aanzienlijke uitstroom van lectoren. Om dit te ondervangen, werkt de opleiding systematisch aan de multi-inzetbaarheid en maximale expertisedeling van haar medewerkers.

In vergelijking met de professionele bacheloropleidingen wordt een BNB slechts voor 50 procent gefinancierd door de Vlaamse overheid. Het is dus duidelijk dat zonder de solidariteit van andere opleidingen in de hogeschool deze opleiding onmogelijk kan ingericht en bestaft worden zoals momenteel gebeurt. De ondermaatse financiering van de BNB's in het Onderwijs is volgens de commissie een bijzondere beïnvloedende factor voor de werkdruk van het OP. De bevoegenheid en betrokkenheid van het OP zijn volgens de commissie lovenswaardig maar zorgen eveneens voor een hoge werkdruk, die op termijn mogelijk een gezondheidsrisico kan inhouden.

De BaBU heeft een overeenkomst met het nascholingscentrum van de KHLeuven, waarbij 15 procent VTE terugvloeit naar het departement als compensatie voor alle bijscholingen die de leden van het OP-team van deze BNB organiseren.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	excellent
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	excellent
facet 3.3	kwantiteit personeel	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De overgang naar een meer competentiegerichte opleiding, de uitbouw van een studielandschap, en de toenemende inzet van ICT en multimedia stellen de opleiding op het gebied van infrastructuur voor nieuwe uitdagingen, die haar eigen slagkracht ver te boven gaan. Het infrastructurele beleid is dan ook in de eerste plaats een departementale aangelegenheid. Het departement Lerarenopleiding tracht deze uitdagingen zo adequaat mogelijk aan te gaan, rekening houdend met de financiële en praktische randvoorwaarden. Samen met het beheer van de gebouwen vormen de bibliotheek en de ICT-voorzieningen de speerpunten van het beleid inzake infrastructuur.

Het zwaartepunt van de activiteiten van de BaBU situeert zich op de campus Hertogstraat, die transparant en studentvriendelijk overkomt. De campus is vlot bereikbaar met het openbaar vervoer. Dit gebouw werd in 2007 in gebruik genomen en is aangebouwd aan de bestaande gebouwen van het departement ECHO. De campus is een onderdeel van de Heilig-Hartcampus waartoe behalve het departement ECHO ook een sporthal, een basisschool, een secundaire school, een internaat en een kloostergemeenschap behoren. In de nieuwbouw van de campus Hertogstraat zijn het onthaal van de lerarenopleiding gevestigd, vier leslokalen, een opsplitsbaar auditorium (265 plaatsen), verschillende vergaderruimtes en het BaBU-lokaal. De commissie trof tijdens haar bezoek behoorlijk uitgeruste klaslokalen aan met een pc, beamer en een video-dvd-installatie. Ook de praktijklokalen, en met name de verschillende sportzalen, vormen een troef van de campus.

Het BaBU-lokaal is de centrale ruimte voor zowel studenten als lectoren. Lectoren hebben er hun werkruimte (zeven werkplaatsen met pc's voor negen lectoren) en vergaderruimte. De opleiding hecht veel belang aan een opendeurbeleid; het BaBU-lokaal is altijd toegankelijk voor de studenten om lectoren aan te spreken, informatie te vragen, of gewoon even stoom af te laten. Voor het deeltijdse programma bevinden de leslokalen zich hoofdzakelijk in hetzelfde gebouwencomplex. Hellende vlakken in plaats van trappen, ruime liften, aangepaste toiletten en automatische deuren faciliteren een vlotte toegankelijkheid voor personen met een fysieke beperking. In het academiejaar 2009–2010 was er één student met motorische beperkingen en één student met een sensorische beperking. Eén lector heeft een fysieke functiebeperking. De commissie heeft vastgesteld dat de evacuatiemogelijkheid voor rolstoelgebruikers op de benedenverdieping van de bibliotheek nog niet adequaat voorzien is.

Het nieuwe studielandschap is gevestigd in de campus Hertogstraat en beslaat 1500m², verspreid over drie verdiepingen. Dit studielandschap is in de eerste plaats bedoeld voor studenten van de departementen Lerarenopleiding (DLO) en ECHO, al kunnen alle studenten en lectoren van de KHLeuven er terecht. De KHLeuven-bibliotheken staan ook open voor alumni en mentoren van de stagescholen. Het departement investeert al geruime tijd in de uitbouw van een gevarieerde, kwalitatieve en actuele collectie ten behoeve van haar studenten. Behalve de eigenlijke bibliotheek met een uitgebreide collectie aan boeken, tijdschriften en elektronische databanken, zijn

er enkele werkruimten voor studenten ingericht, alsook zalen voor audiovisueel werk. De bibliotheek heeft ruime openingsuren en kent een verlengde opening op woensdag ten behoeve van de BaBU-studenten. De commissie is van mening dat de collectie boeken en digitale informatie kwalitatief hoogstaand is.

Sinds 2007 zijn vrijwel het hele ICT-beleid, de planning, uitvoering, systeembeheer, gebruikersondersteuning en applicatieontwikkeling gecentraliseerd op KHLeuven-niveau. Dit is een logisch gevolg van de keuze voor een centraal netwerkbeheer. De nieuwbouw van de campus Hertogstraat, waar de studenten hoofdzakelijk lessen volgen, beschikt over 72 computers, die de studenten vrij kunnen gebruiken. Het departement heeft een lector in dienst (30 procent VTE) die verantwoordelijk is voor de pedagogisch-didactische ondersteuning van ICT. Zo ondersteunt deze medewerker lectoren in het gebruik van Toledo. In de KHLeuven worden geregeld nascholingen georganiseerd om lectoren in het gebruik van Toledo en andere digitale ondersteuningsmiddelen te professionaliseren. Tijdens de gesprekken verneemt de commissie dat het ICT-beleid rond de virtuele pc, waarbij de opleiding de software voorziet op de eigen laptop van studenten, verder vorm geeft. De hogeschool wil een doordachte ICT-visie op lange termijn ontwikkelen en zal de komende jaren fors investeren in het serverpark.

Het departement beschikt over een eigen cafetaria waar broodjes, soep, drank en kleine snacks verkocht worden. Voor studenten en lectoren is dat aan een voordeeltarief. De vzw Studentenservice past het verschil bij. Sinds 2006–2007 beschikt de KHLeuven over een eigen sporthal, die ook op de Heilig-Hartcampus ligt. Studenten en personeelsleden kunnen er aan voordelige tarieven sporten, mits de aankoop van een sportkaart.

Uit de tevredenheidsenquêtes blijkt dat meer dan 75 procent van de studenten zich doorgaans heel tevreden toont over de infrastructuur, zijnde het studielandschap, de sportmogelijkheden, de mediatheek en de computerfaciliteiten. De studenten van het deeltijdse programma zijn evenwel ontevreden over de dienstverlening in de cafetaria's. Dat komt omdat zij bijvoorbeeld op zaterdag aanwezig zijn, wanneer de dienstverlening in de cafetaria minder uitgebreid is dan tijdens de weekdays.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om de evacuatiemogelijkheid voor rolstoelgebruikers op de benedenverdieping van de bibliotheek te voorzien.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Een adequate studentenbegeleiding is volgens de opleiding onontbeerlijk om de opleidingscompetenties en opleidingsvisie te realiseren. Een opleiding voor iets oudere mensen die persoonlijke leertrajecten kiezen, vraagt een laagdrempelige en persoonlijke aanpak, en begeleiding op maat. De BaBU past dit toe van bij de eerste informatie aan de studenten tot het afstuderen. De huidige studenten benadrukken dat vooral de mond-tot-mondreclame van (oud-)studenten en het werk-

veld een grote rol speelt bij de rekrutering van de BNB-studenten. De opleiding boort verschillende kanalen aan om zich bij potentiële kandidaat-studenten kenbaar te maken.

Voor de student begint de opleiding met een intakegesprek met een lector. Door zicht te krijgen op de verwachtingen, interesses, vaardigheden en/of professionele behoeften kan een persoonlijk leertraject opgesteld worden, en worden de mogelijkheden voor een eventuele stage bekeken. De commissie verneemt van de studenten en de oud-studenten dat zij de persoonlijke aanpak in de relatie tussen student en lector sterk waarderen, en dat zij de intakegesprekken (bijvoorbeeld met het oog op de keuze van de stageplaats) heel belangrijk achten en ook sterk uitgebouwd vinden. De commissie waardeert deze persoonlijke en laagdrempelige aanpak zeer.

Om de laagdrempeligheid en het persoonlijke karakter van de studentenondersteuning te benadrukken, voert de opleiding een openbeleid. De studenten kunnen altijd in het BaBU-lokaal terecht voor informatie en/of ondersteuning bij één van de lectoren. Deze vlotte bereikbaarheid laat toe om zo kort mogelijk op bal te spelen. Individuele begeleiding bij taken, actieonderzoek en stagebegeleiding kunnen door zowel persoonlijk contact als via het elektronische leerplatform TOLEDO verlopen, alhoewel vooral de studenten van het deeltijdse programma tegenover dit laatste vaak weigerachtig staan. De BaBU heeft aandacht voor de specifieke problematiek van de studenten die ingeschreven zijn voor het DT. De commissie raadt de opleiding aan te onderzoeken op welke wijze het onderwijs- en examenreglement toegankelijker kan gemaakt worden voor DT-studenten. Sinds het academiejaar 2009–2010 wordt de studiegids enkel online ter beschikking gesteld van de studenten. De commissie heeft waardering voor de sterk uitgebouwde trajectbegeleiding, waarbij supervisie en de begeleiding van studenten met problemen vanuit een gevoel van respect belangrijke facetten zijn.

Omdat het departement Lerarenopleiding vasthoudt aan de gelijkwaardigheid van elke student, genieten de BaBU-studenten van dezelfde sociale voorzieningen als de andere studenten. Overigens worden alle studenten ook centraal ondersteund in complementariteit met de departementale acties.

Vanuit haar onderwijsvisie vindt de BaBU het belangrijk dat de studenten zelf kunnen kiezen waarvoor ze ondersteund willen worden. KHLeuven wil de studentenbegeleiding sterk afstemmen op de juiste doelgroep, die voor de BaBU het volwassenenonderwijs is. Kijken naar specifieke noden gebeurt sterk vanuit verbondenheid, vandaar dat empowerment van de (volwassen) medestudenten belangrijk is. De opleiding wil model staan voor de manier waarop ze zelf omgaat met diversiteit. De studentenbegeleiding vormt dus een gedeelde verantwoordelijkheid tussen studenten en opleiding. Voor studenten uit het DT is de combinatie werk/gezin soms heel moeilijk, en de opleiding wil daar rekening mee houden. De opleiding denkt momenteel na over de verplichte vier vijfde aanwezigheid op de contactmomenten. Recent is de hogeschool gestart met een werkgroep Werkstudenten, omdat vanuit die groep een verhoogde instroom waargenomen wordt. Studenten en alumni denken daarin mee. Er stellen zich voor de BaBU-studenten wel omkaderingsproblemen (bijvoorbeeld ondersteuning door de dienst Sociale voorzieningen), omdat deze studenten niet in aanmerking komen voor het statuut als werkstudent (in de decretale betekenis).

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	goed
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **excellent**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vanaf 2000 werd de kwaliteitszorg van de BaBU ingepast in de algemene structuur van kwaliteitszorg, zoals die door de KHLeuven en het departement Lerarenopleiding werd uitgebouwd. Doorheen de jaren is kwaliteitszorg uitgegroeid tot een attitude van alle lectoren. Kwaliteitszorg in de opleiding is gebaseerd op een voortdurende bevraging van de studenten en het werkveld, met het oog op de optimalisering van de opleiding. De opleiding ziet zich hier ook steeds toe genoodzaakt door de snelle veranderingen in het werkveld en het zich wijzigende profiel van haar doelpubliek.

De commissie heeft kennisgemaakt met de duidelijke structuur van het hogeschoolbrede systeem voor KZ, gebaseerd op *European Foundation Quality Management (EFQM)*, dat volledig aansluit bij het onderwijs. Kwaliteitszorg vereist een systematiek. KHLeuven gebruikt daarvoor de Plan Do Check Act-cyclus (PDCA). Deze cyclus wordt voor alle domeinen, voor alle opleidingen en op alle niveaus van de instellingen gebruikt.

Bij de KHLeuven staat de interne kwaliteitszorg centraal en wordt kwaliteitszorg niet beperkt tot die elementen die voor externe kwaliteitszorg, zoals de visitaties, belangrijk zijn. Er is een systeem voor periodieke bevragingen uitgewerkt, en de opleiding volgt dat. Er worden systematisch en op regelmatige basis bevragingen uitgevoerd bij studenten en personeel (algemene tevredenheidsmeting), bij de pas afgestudeerden, bij de langer afgestudeerden (bevraging over opleiding en loopbaan) en bij studenten (studietijdmetingen en evaluatie van opleidingsonderdelen). Focusgroepen met studenten moeten deze bevragingen aanvullen of vervangen. Vanuit de databanken voor personeel en studenten kunnen resultaten geanalyseerd worden en worden numerieke gegevens aangeleverd, die nuttig zijn bij trendanalyses. Op het moment van de visitatie wordt gewerkt aan sleutelindicatoren voor strategische prioriteiten en streefcijfers.

Momenteel beschikt de KHLeuven al over een aantal kwaliteitslabels, die haar door externe instanties zijn toegekend. Relevant voor het departement Lerarenopleiding zijn:

- De KHLeuven nam deel aan de pilot 'instellingsaudit', en kreeg als enige in Vlaanderen het vertrouwen tijdens deze pilot (2008).

- De KHLeuven haalde in november 2009 het kwaliteitslabel van het Europees Sociaal Fonds (ESF Agentschap Vlaanderen vzw). De KHLeuven is daarmee de eerste instelling voor hoger onderwijs in Vlaanderen die het label behaalt.
- Er werd een AISHE-meting (*Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education*) uitgevoerd door Duurzaam Hoger Onderwijs (DHO), een door de NVAO erkend auditbureau. KHLeuven was de eerste hogeschool in Vlaanderen om dit label te behalen.
- De ECTS Award die de hogeschool KHLeuven in november 2011 toegekend kreeg, impliceert dat de ECTS-fiches van de BaBU aan de hoogste kwaliteitsstandaard beantwoorden.

De commissie heeft grote waardering voor de wijze waarop de kwaliteitszorg in de hogeschool en in de opleiding consistent uitgebouwd is, en ze wil dit als mooi voorbeeld onder de aandacht brengen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Centraal in het vastleggen van de streefdoelen en het formuleren van verbeteringsacties is het beleidsplan van de BaBU, dat geënt is op de departementale beleidsprioriteiten en de actielijnen van het onderwijsontwikkelingsplan van de hogeschool. Tijdens de jaarlijkse tweedaagse van het BaBU-team worden alle elementen van de opleiding grondig doorgelicht; het beleidsplan van het vorige academiejaar wordt geëvalueerd, en er wordt een nieuw beleidsplan voor het volgende academiejaar opgesteld. Volgens de BaBU zijn vanaf 2006 de accreditatiecriteria richtinggevend voor het opstellen van het beleidsplan. De formulering van de doelstellingen en acties gebeurt via een PDCA-cyclus, waarbij ook de verantwoordelijkheden voor de opvolging zijn afgebakend. De prioriteiten van het beleidsplan komen tot stand door de resultaten van intern kwaliteitsonderzoek, de behoeften van het werkveld (die onder meer in de adviesraad en het directieoverleg tot uiting komen), het hogeschoolbeleid en de zich steeds wijzigende instroomkarakteristieken. Bovendien moet de opleiding ook inspelen op het zich snel evoluerende hogeschoollandschap: evoluties in het hoger onderwijs in Vlaanderen en de Associatie KU Leuven, die vaak repercussies hebben op de werking van de opleiding.

De commissie stelt vast aan de hand van de gesprekken en de documenten die de opleiding ter beschikking stelde tijdens de visitatie, dat in de BaBU een open en zoekende houding en de reflex tot verbeteren structureel in de opleiding aanwezig zijn. De PDCA-cyclus is kennelijk gaandeweg tot de cultuur van de opleiding, het departement en de hogeschool gaan behoren. De commissie heeft ook grote waardering voor de consistente beleidsvoering van de hogeschool, die waarneembaar is in de balans tussen top-down- en bottom-upbeleidsontwikkeling.

De commissie heeft de resultaten van een aantal verbeteringsacties kunnen vaststellen; zo waren de lectoren niet zo tevreden over de output van de actieonderzoeken. Het invoeren van 'kritische vrienden' is in dit verband een verbeteringsactie geweest. Het moduleboek voor het actieonderzoek werd ook herwerkt en bevat nu een handige handleiding. Studenten moeten niet alleen

een kind begeleiden, maar ze moeten ook laten zien hoe ze de klasgroep hebben aangepakt en op welke wijze ze de ouders bij dat proces hebben betrokken. De cesuren (evaluatiecriteria) zijn ook scherper gesteld. Aan de mentoren wordt gevraagd om het actieonderzoek te ondertekenen. De richtingdocumenten die ontworpen worden voor de stage en die mentoren dienen in te vullen, zijn ook het gevolg van volgehouden verbeteringsacties.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De BaBU voert een participatief beleid, waarin een actieve rol en betrokkenheid van studenten, personeel, alumni en werkveld centraal staan. Deze actoren worden betrokken bij het bespreken en interpreteren van de verzamelde gegevens in verschillende raden en werkgroepen, en bij het uitwerken en opvolgen van de plannen. De commissie stelt vast dat de participatie van de verschillende stakeholders ingebakken zit in de cultuur van de BaBU. De studenten worden bij het opleidingsbeleid betrokken door het studentenoverleg. Op dit overleg komt de werking van de opleiding ter sprake en krijgen de studenten de gelegenheid om feedback, adviezen en/of kritiek te formuleren, die door de opleiding mee worden opgenomen in haar kwaliteitswerking. De studenten zijn betrokken bij een aantal kwaliteitsonderzoeken, maar veel feedback van de studenten komt ook op een eerder informele wijze tot bij de lectoren en het opleidingshoofd. De studenten worden immers als partner in het leerproces beschouwd. De betrokkenheid van de alumni als groep is volgens de commissie niet sterk of diepgaand, wellicht omdat de opleidingsduur te kort is. De opleiding ontmoet evenwel vele alumni als gastprofessor of als stagementor.

De adviesraad speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van de opleiding. Hiervan maken naast de OP-leden en studenten ook vertegenwoordigers van het werkveld deel uit. Het betreft directies, mentoren en experts. De adviesraad garandeert de aansluiting van de opleiding bij de ontwikkeling in het werkveld SEN, en functioneert eveneens als een kritisch klankbord voor de interne werking. In de adviesraad wordt nagegaan of de diverse elementen van vernieuwing of van curriculumherziening stroken met de behoeften en verwachtingen van het werkveld en studenten. Op die manier wordt het werkveld op structurele wijze betrokken bij de besluitvorming, en wordt de verbondenheid met de opleiding nog versterkt. De commissie stelt vast dat de adviesraad effectief veel inbreng gehad heeft en heeft daar waardering voor.

Ook via de stages zijn de contacten tussen de opleiding en het werkveld intens. Jaarlijks wordt ook een overleg tussen schooldirecties en de opleiding georganiseerd. De commissie heeft van de vertegenwoordigers van het werkveld vernomen dat zij ten zeerste de contacten met de opleiding waarderen, bijvoorbeeld als lid van de adviesraad. Directies en mentoren van stagescholen worden uitgenodigd op het jaarlijkse overleg met de opleiding. Aan het werkveld wordt gevraagd om feedback te geven over de inhoud van het curriculum. De vertegenwoordigers van het werkveld zijn van mening dat de BaBU terdege rekening houdt met de adviezen die vanuit de beroepspraktijk worden geformuleerd.

In de kwaliteitszorg is wat het curriculum betreft de belangrijkste rol weggelegd voor het BaBU-team als het op ontwikkeling, sturing en evaluatie aankomt. Op de teamtweedaagse wordt de opleiding grondig doorgelicht, worden aandachtspunten geformuleerd en verantwoordelijkheden toegewezen. Om dit op een kwaliteitsvolle wijze te realiseren, is input nodig van de verschillende actoren die bij de opleiding betrokken zijn. Tot slot zijn ook de functioneringsgesprekken een belangrijk element in de kwaliteitsbewaking.

De teamleden werden in de voorbije vijf jaar betrokken bij de tevredenheidsbevragingen van het personeel, het onderzoek naar de validiteit en betrouwbaarheid van de taken, en de jaarlijkse intervisie op de BaBU-tweedaagse. Op basis van de gesprekken met diverse gespreksgroepen besluit de commissie dat de betrokkenheid van het opleidingsteam zeer groot is. De attitude van de lectoren uit het opleidingsteam is erop gericht om de kwaliteit van de opleidingsonderdelen voortdurend kritisch bij elkaar en bij studenten te bevragen.

De samenwerking inzake kwaliteitszorg op opleidingsniveau en de ondersteuning van de algemene diensten maken het volgens de opleiding mogelijk om betrouwbaar en kwaliteitsvol maatwerk te leveren. De commissie heeft waardering voor de consistente beleidsvoering van de hogeschool, die ook waarneembaar is in de interdepartementale (inhoudelijke) samenwerking via diverse werkgroepen en die de betrokkenheid en het welbevinden van het personeel duidelijk ten goede komt.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	excellent
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	goed
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft haar programma ontwikkeld met het oog op een maximale realisatie van haar doelstellingen. Dit is dan ook de essentiële toetssteen waaraan de opleiding haar kwaliteit wil

spiegelen: in welke mate slaagt de opleiding erin de doelstellingen, die ze zelf heeft geformuleerd, bij haar studenten te realiseren? De mate van realisatie van de doelstellingen werd en wordt bij verschillende betrokkenen bevraagd: de directies van het werkveld, de studenten en de afgestudeerden. De studenten waarderen voor het programma de ruime inhoudelijke input met de vele keuzemogelijkheden. Ze zijn van mening dat ze geholpen worden bij hun problemen zonder dat ze een recept voor de oplossing krijgen. Ze kunnen zeer veel leren uit dat proces. Ook de afgestudeerden vinden de opleiding erg bruikbaar, en ze zijn er bijgevolg enthousiast over. Studenten en oud-studenten zijn erg tevreden en tonen zich loyale supporters van de opleiding. Volgens de commissie zijn er zeker kansen voor een 'opbrengstgericht' alumnibeleid: een intensieve(re) betrokkenheid van alumni bij de curriculumontwikkeling is effectief voor de kwaliteit van het curriculum, en voor de tevredenheid van cursisten en werkveld. Er is duidelijk een wisselwerking tussen de opleiding en de scholen: beide kunnen veel van elkaar leren. De alumni die met de commissie in gesprek gingen, geven aan dat ze destijds met overtuiging gekozen hebben voor de KHLeuven. Hun verwachtingen zijn uitgekomen. Vooral de handelingsplanning was interessant en leerrijk. Het opleidingsteam en de gastsprekers tonen volgens de alumni een grote authentieke expertise. De studenten waarderen de wijze waarop de stage kan worden ingevuld, rekening houdend met hun interesse. De lectoren komen heel dichtbij en begeleiden de studenten op een persoonlijke wijze. De opleiding heeft de oud-studenten ook als persoon veranderd. Dat bestempelen de oud-studenten als het belangrijkste effect van hun opleiding.

De commissie heeft uit het gesprek met de vertegenwoordigers van het werkveld de grote tevredenheid over de BaBU vernomen. Het feit dat het kind met een zorgvraag centraal staat en dat dit in een brede context kan bekeken worden, zijn volgens het werkveld sterke punten van de opleiding. De beroepsbekwaamheid van medewerkers is volgens de directies van scholen toegenomen nadat ze deze opleiding gevolgd hadden. De studenten en de afgestudeerden zijn sterk doordat ze niet alleen theoretische kaders aangereikt kregen, maar die ook konden verbinden met de beroepspraktijk. Vaak groeit uit de inzichten die studenten of afgestudeerden meebrengen naar een school de professionaliteit van het eigen korps.

De waardering van het werkveld voor de opleiding betreft echter niet alleen het inhoudelijke aspect, maar ook de kwaliteit van de samenwerking. Wederzijds maken ze gebruik van elkaars expertise en inspiratie, en dat zorgt voor een win-winsituatie voor de beide partijen. De laatste jaren is de samenwerking tussen het werkveld en BaBU intenser geworden; de scholen kunnen bij de opleiding terecht voor dringende vervangingen en voor het aanvragen van stagestudenten. De opleiding gaat wel na of de beoogde stage voldoet aan de doelstelling die ze voor een stage heeft geformuleerd. Studenten worden ingeschakeld op alle niveaus, bijvoorbeeld ook voor spelbegeleiding. Volgens de vertegenwoordigers van het werkveld hebben de stagiairs heel vaak de juiste houding en pikken ze heel veel op. Ze kunnen soms bepaalde veranderingen in de school in gang zetten. In het geval van problemen grijpt de opleiding snel en afdoend in. Het werkveld ziet zeker nog kansen om de inhoudelijke samenwerking te verdiepen en uit te breiden, en wil hier aan meewerken.

De commissie heeft duidelijk de voortrekkersrol van de BaBU uit de KHLeuven in de betrokken werkgroep van de *School of Education* (SoE) kunnen zien. Het hanteren van de competentiematrix, de grote nadruk op handelingsplanning en de aangepaste EVC/EVK-procedures zijn hier componenten van. De commissie is onder de indruk van de vele realisaties op het vlak van internationalisering, met name de lectorenmobiliteit. Het team wordt vaak gevraagd op nationale en internationale congressen en studiedagen. Ook het toegepast onderzoek is sterk uitgebouwd, getuige de vele publicaties van leden van het opleidingsteam en de concrete samenwerking met de KU Leuven, zelfs aan doctoraten. Verschillende teamleden zijn gekend als auteur van boeken en artikels over opvoeding en onderwijs in het werkveld SEN. De commissie waardeert de hoge kwaliteit van de stages en het actieonderzoek, die ze kan afleiden uit de documenten die ze heeft

kunnen raadplegen. In de actieonderzoeken wordt duidelijk aandacht gegeven aan de theoretische referentiekaders. De theorie en de praktijk worden met elkaar verweven, en er wordt regelmatig verwezen naar de competentiematrix. De commissie is overtuigd van de hoge kwaliteit van de BaBU, die in elk geval het niveau van een bacheloropleiding bereikt. De opleiding is erg actief op het vlak van onderzoek en innovatie. Van vier projecten was het team initiatiefnemer en/of projectleider. De kwaliteit van het opleidingsteam staat volgens de commissie garant voor de continuering van de kwaliteit van de BaBU.

Wat de instroom betreft, merkt de opleiding een toenemende diversiteit, maar in de BaBU komen heel weinig allochtone studenten voor. De opleiding ziet een toename van studenten met special needs. Sommige studenten zijn zelf zoekende naar inzichten over hun eventuele eigen noden. De tewerkstellingsgraad van de opleiding werd onderzocht in 2006–2007 en in 2009. In het onderzoek van 2006–2007 werd de beroepssituatie van de studenten die tussen 2002 en 2006 afstudeerden, bevestigd. Hieruit blijkt dat de tewerkstellingsgraad van de afgestudeerden erg hoog is. Nagenoeg alle afgestudeerden hadden binnen de zes maanden na hun afstuderen een baan. Van deze afgestudeerden was iedereen werkzaam in het onderwijs. 29,7 procent was werkzaam in het gewoon onderwijs en 70,3 procent werkte in het buitengewoon onderwijs. Deze cijfers werden in de bevraging bij de pas afgestudeerden (2009) voor de afstudeerjaren 2007 en 2008 bevestigd. Hiervan was de tewerkstellingsgraad op zes maanden na hun afstuderen in de beide jaren 100 procent. Niet alleen is de tewerkstellingsgraad van de afgestudeerden hoog, de meeste afgestudeerden komen ook in een loopbaan terecht die aansluit bij hun opleiding. De bevraging van de afgestudeerden van 2006–2007 peilde nog naar de types buitengewoon onderwijs waarin de afgestudeerden werkzaam waren. De meeste afgestudeerden die in het buitengewoon onderwijs tewerkgesteld zijn, zijn werkzaam in type 1 en type 8. De aansluiting tussen de opleiding en de latere beroepssituatie wordt voor de uitgangsjaren 2007 en 2008 bevestigd door de bevraging van de pas afgestudeerden in 2009. Hieruit blijkt dat voor 92,7 procent (2007) en 94,1 procent (2008) van de afgestudeerden de functie die ze uitoefenen, overeenstemt met de inhoud van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

Tot dusver werden in de KHLeuven nog geen streefcijfers voor het gewenste onderwijsrendement bepaald. De opleiding kiest voor studie- en studentenbegeleiding, en persoonlijke leertrajecten als dé weg om de slaagkansen van studenten te vergroten. De opleiding wil dit pad verder blijven volgen en zelfs versterken. De commissie raadt de opleiding aan om streefcijfers te formuleren.

In 2007–2008 waren in het voltijdse programma 108 studenten ingeschreven. Van hen waren er vijf die minder dan 53 studiepunten opnamen, en 103 die meer dan 53 studiepunten opgenomen hebben (van de 60 studiepunten in totaal). De vijf studenten die minder dan 53 SP opgenomen hebben, haalden die credits allemaal. Van de studenten die meer dan 53 SP opgenomen hebben, haalde er één tussen 0 en 25 procent van de credits, één tussen 50 en 75 procent van de credits en drie tussen 75 en 100 procent. 98 studenten behaalden alle opgenomen credits. In het totaal is de succesratio voor het voltijdse programma in 2007–2008 95 procent, met andere woorden: 95 procent van de studenten behaalt alle opgenomen credits.

In het deeltijdse programma lijkt de succesratio iets lager, maar elk jaar wordt die beter: in 2009 slaagde 93 procent van de deeltijdse studenten voor alle opgenomen credits. De commissie vindt deze slaagcijfers behoorlijk.

De opleiding voert exitgesprekken met studenten die in de loop van het academiejaar hun studie afbreken. In 2009–2010 waren er drie studenten die de opleiding vroegtijdig stopzetten. De redenen waren psychosociale problemen en het feit dat de opleiding niet beantwoordde aan de verwachtingen. Volgens de opleiding haakt over de voorbije jaren ten hoogste 10 procent af in het eerste semester. Bijna altijd wordt de verkeerde studiekeuze als motief voor het afhaken aangehaald. De opleiding werkt ook zeer sterk op potentiële afhakers: studenten die niet naar de les komen, worden snel aangesproken, zodat kan achterhaald worden wat de problemen zijn.

De gemiddelde studieduur van de studenten van de BaBU blijft al sinds 2005–2006 heel constant. In de lijn met de slaagcijfers bedraagt de gemiddelde studieduur voor de voorbije vijf academiejaren één jaar voor het voltijdse en twee jaar voor het deeltijdse programma. Dit valt samen met de voorziene duur. De flexibilisering heeft niet tot een studieduurverlenging bij de studenten geleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om streefcijfers te formuleren.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	goed
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Het ZER is zeer helder geschreven, heeft een zorgvuldige lay-out en is uitvoerig gedocumenteerd.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

BIJZONDER KWALITEITSKENMERK: INNOVATIE

Facet 1 Differentiatie en profilering

Beoordelingscriteria:

- Het kenmerk levert een betekenisvolle bijdrage aan de differentiatie en profilering in het hoger onderwijs.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De Bachelor in het onderwijs Buitengewoon onderwijs BaBU profileert zich als een innovatief gerichte opleiding. Het opleidingsteam vindt het belangrijk om aan de ontwikkelingen met betrekking tot SEN bij te dragen. Vanuit dat perspectief verricht de opleiding wetenschappelijk onderzoek, implementeert ze de resultaten daarvan in het werkveld en in de opleiding, en draagt ze deze ook uit naar de bredere samenleving. Op deze wijze vervult de opleiding een essentiële rol in de innovatieketen met betrekking tot SEN. De opleiding onderscheidt zich inzake innovatie van aanverwante opleidingen door de aard, de verscheidenheid, de kwantiteit en kwaliteit van de initiatieven die het hele team onderneemt om zowel praktijkgericht onderzoek uit te voeren als de resultaten ervan te implementeren. Het praktijkgerichte onderzoek zelf gebeurt meestal in projectmatig verband, al is een aantal lectoren ook op individuele basis met onderzoek bezig. De implementatie van de onderzoeksresultaten gebeurt via nascholingen, consulting, het formuleren van beleidsadvies, publicaties en deelname aan wetenschappelijke congressen. Door deze kennistransfer draagt de opleiding bij tot vernieuwingen in het werkveld en/of de bredere samenleving. Het praktijkgerichte onderzoek van de BaBU behelst hoofdzakelijk de thema's handelingsplanning, inclusie, opleidingsontwikkeling en onderwijs aan leerlingen met specifieke hulpvragen (SEN). De opleiding wil duidelijk een initiator van vernieuwing zijn. Met het vijfde functionele geheel: 'gestructureerd leren uit eigen en andermans ervaringen via een cyclisch proces, en het eigen handelen dynamisch en creatief bijsturen', dat in facet 1.1 beschreven is als één van de doelstellingen van de BaBU, gaat de opleiding voor de eigen personeelsleden niet vrijblijvend om; de persoonlijke toekomstplanning (PTP) van het opleidingsteam moet namelijk leiden tot ontwikkelend onderwijs.

De opleiding heeft zich, net als andere BNB-opleidingen in het onderwijs, toegelegd op de transfer van de kennis in verband met handelingsgericht werken naar de praktijk van het gewone en buitengewone onderwijs. Via prioritaire navormingsprojecten vanuit SoE slaagde de BaBU erin om handelingsplanning effectief in het werkveld te implementeren. Momenteel is handelingsplanning een methodiek die veelvuldig door het werkveld wordt toegepast.

De commissie heeft diverse voorbeelden gezien die illustreren dat de expertise van de BaBU inzake inclusief onderwijs door de overheid, het werkveld en de wetenschappelijke wereld (met name de KU Leuven) naar waarde wordt geschat. Er wordt door deze actoren veelvuldig een beroep gedaan op de deskundigheid die de BaBU te bieden heeft. Om die expertise in het werkveld en de samenleving te implementeren, zijn de lectoren erg actief op het vlak van nascholingen, publicaties, (internationale) wetenschappelijke congressen en dienstverlening. De lectoren van BaBU nemen deel aan de MDO's van inclusieerlingen. Ze zorgen mee voor de opvolging en coherentie van de ondersteuning, die vaak op lange termijn door opeenvolgende studenten uit de BaBU geboden wordt aan de klasleerkrachten, de school en de leerling. Minstens 55 studenten BaBU hebben in 2011–2012 gekozen voor een inclusiestage. Het gaat daarbij om kleuterleidsters, leerkrachten lager en middelbaar onderwijs, leerkrachten lichamelijke opvoeding, maar ook ergotherapeuten, logopedisten, orthopedagogen en sociaal werkers. De commissie heeft verschillende voorbeelden gekregen waarbij de opleiding als consultant geraadpleegd wordt door de

scholen en de ouders. De postgraduaatsopleiding 'School voor allen' is volgens de commissie in dit verband vermeldenswaard. Dit postgraduaat wil een antwoord bieden op de vraag naar verdere professionalisering ten aanzien van deze onderwijsvernieuwing. De opleiding steunt daarvoor op het internationaal gerenommeerd schoolontwikkelingsinstrument 'Index voor inclusie', dat in de opleiding een centrale plaats inneemt. 'School voor allen' richt zich op interne en externe schoolteammedewerkers die vaak met veel ervaring bijdragen aan de dagelijkse praktijk van zorg en inclusie. De BaBU betreurt het wel dat de brede maatschappelijke discussie over het leerzorgkader wat stilgevallen is. Ook binnen het gewoon en buitengewoon onderwijs staan de meningen en inzichten niet op één lijn.

De BaBU vindt het ook belangrijk de eigen onderwijsontwikkeling onderzoeksmatig te benaderen met het oog op kwaliteitsverbetering. De opleiding was initiatiefnemer en penhouder van twee projecten van de SoE, waarvan de resultaten van het praktijkgerichte onderzoek belangrijke mijlpalen vormden in de ontwikkeling van zowel de eigen opleiding als die van collega-instellingen in Vlaanderen. Voor de vernieuwing van de BaBU naar competentiegericht onderwijs gebeurde een afstemming met het leerzorgkader.

De commissie heeft vastgesteld dat de BaBU haar expertise niet alleen aan het onderwijsveld ter beschikking stelt. Ook andere maatschappelijke groepen die in contact komen met leerlingen buitengewoon onderwijs of met mensen met een fysieke beperking, doen een beroep op de BaBU. Ten slotte is de publicatielijst van de opleiding volgens de commissie opvallend, zowel wat omvang als wat variatie betreft.

De commissie herkent en erkent de voortrekkersrol van de opleiding in het landschap van de opleidingen bachelor-na-bachelor Buitengewoon onderwijs, en dit zowel in de Vlaamse als in een internationale context. De verbinding tussen fundamenteel wetenschappelijk onderzoek aan de KU Leuven en praktijkonderzoek aan de KHLeuven, is volgens de commissie waardevol en levert een belangrijke bijdrage aan de (kennis)attitude van alle betrokkenen. In het team is volgens de commissie een sterke gedragenheid van eenzelfde visie op handicap waar te nemen. Het opleidingsteam wil het inclusiedebat innovatief opnemen, hoewel er ook intern wel kritische vragen over (mogen) gesteld worden.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2 Kwaliteit

Beoordelingscriteria

- Het kenmerk draagt bij tot de kwaliteit van de opleiding.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Door praktijkgericht onderzoek houdt de BaBU de vinger aan de pols van wat in het werkveld gebeurt, zodat ze proactief kan inspelen op bepaalde evoluties. Innovatie en kwaliteitszorg zijn volgens de BaBU onlosmakelijk met elkaar verbonden. Door onderzoek, het expliciteren van de kennis van de lectoren in een brede maatschappelijke context, en door samen te werken met andere opleidingen en kenniscentra houdt men zichzelf een spiegel voor, wat leidt tot kritische reflectie, veranderingen initieert en uiteindelijk de kwaliteit van de opleiding ten goede komt.

De invloed van de prioritaire nascholingsprojecten over handelingsplanning zijn duidelijk in het werkveld herkenbaar. Studenten die werkzaam zijn in het buitengewoon onderwijs herkennen de methodiek zoals ze in opleiding gegeven wordt in hun eigen werkcontext. Toen de prioritaire

nascholingsprojecten rond brede leerzorg voorbij waren, bleek het succes van deze vormingen uit de grote vraag naar meer individu- en schoolteamgerichte nascholingen in scholen die deelgenomen hadden aan deze projecten, en uit de vraag van andere scholen die van het nut van deze vormingen hadden gehoord. De commissie heeft grote waardering voor deze initiatieven, maar durft de vraag te stellen hoever de draagkracht van de BaBU kan gaan en of externe begeleidingsdiensten hierrond ook geen taak dienen op te nemen.

Ook rond het thema leerzorg, dat recent een ruimer maatschappelijk debat werd door de initiatieven van voormalig onderwijsminister Frank Vandenbroucke, speelt de opleiding een voorttrekkersrol; in die mate zelfs dat niet het hele werkveld de visie van de opleiding inzake leerzorg deelt. De visie van de BaBU op inclusie is zo vooruitstrevend dat de afgestudeerden die niet altijd kunnen toepassen in de school waar ze tewerkgesteld zijn.

De opleiding rekent het dan ook tot haar taak om de visie die ze aan haar studenten probeert mee te geven, ook in het werkveld zelf ingang te doen vinden. Het innovatieve karakter van de opleiding blijkt verder uit de waardering van het werkveld voor de expertise die in de BaBU wordt ontwikkeld inzake inclusie. Zo staan de lectoren de stagescholen persoonlijk bij bij het uitbouwen van hun inclusiepraktijk. Jaarlijks blijken de aanvragen vanuit het werkveld hiervoor groter dan wat de opleiding als dienstverlening kan realiseren. Dit wijst op een grote vraag vanuit het werkveld, maar is ook een uiting van grote tevredenheid over de expertise en ondersteuning van de BaBU.

Naast het werkveld en de samenleving komt de innovatiegerichtheid van de opleiding in eerste instantie de opleiding zelf en de studenten ten goede. Nascholing geven in het werkveld bewijst de professionaliteit van de lectoren en komt de BaBU ten goede. Het werkveld verwacht een meerwaarde van deze nascholingen en blijkt deze, gezien het grote succes van de nascholingsinitiatieven, ook te vinden bij het team. Het team zelf moet steeds alert blijven om up-to-date informatie te bieden in deze sessies, en om op een aangepaste manier de schoolteams te coachen. Dit intensieve nauwe contact met het werkveld bevordert dan weer de professionele gerichtheid van de lectoren zelf. De commissie is van mening dat de expertise en de gedrevenheid van het opleidingsteam vermeldenswaard te noemen zijn.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3 Concretisering

Beoordelingscriteria

- De gevolgen van het kenmerk voor de kwaliteit van het onderwijs (instroom, onderwijsprogramma, onderwijsproces, output, voorzieningen, kwaliteit staf) zijn geoperationaliseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding stelt dat de innovatieve gerichtheid van de opleiding duidelijk aantoonbaar is in de doelstellingen van de opleiding, het programma en het personeelsbeleid. De commissie treedt de opleiding hierin volmondig bij.

Zowel het handelingsgericht werken als inclusie is bepalend voor de competenties van de opleiding. De basisstructuur van de competentiematrix steunt op principes van handelingsgericht werken, en dat komt tot uiting in het individueel handelingsplan, klas- en schoolwerkplannen, de samenwerking met participanten (bijvoorbeeld ouders) bij het planmatig werken en in de reflectie op het eigen aandeel in het planmatig handelen. In het SoE-project 'Afstemming van de ba-

naba-opleidingen op de implementatie van het leerzorgkader' werden de bestaande opleidingscompetenties en competentiematrix verder uitgewerkt in partnerschap met collega-opleidingen BNB Buitengewoon onderwijs en Zorg en remediërend leren. De competenties beperken zich dus niet tot leraren buitengewoon onderwijs, maar zijn ook in het gewoon onderwijs van toepassing.

In het programma zijn de resultaten van het praktijkgerichte onderzoek te zien in verschillende opleidingsonderdelen. Handelingsplanning neemt in de eigen opleiding een centrale plaats in. Op die manier sluit de door de BaBU geïnitieerde vernieuwing van het werkveld naadloos aan bij de klemtonen die de opleiding in haar programma legt. Door van handelingsplanning een rode draad in het programma te maken, levert de opleiding aan het werkveld jaarlijks afgestudeerden die vanuit die visie het werkveld blijven bevruchten. Dit wordt ondersteund door de nascholingsinitiatieven die de opleiding hierover blijft verzorgen. De BaBU beschikt ook over heel wat expertise inzake inclusief onderwijs, die de kwaliteit van de opleiding ten goede komt. In de opleidingsonderdelen 'Visie en netwerken' en verdieping 'GON en inclusie' komt de expertise rond inclusie expliciet aan bod. Via de stages wordt deze expertise door de studenten naar het werkveld gebracht. Studenten krijgen de mogelijkheid om één van hun stages in te vullen binnen het gewone basis- of secundair onderwijs. Zij ondersteunen daarbij de klasleerkracht in een klascontext waarin één of meerdere leerlingen met een specifieke ondersteuningsvraag zitten. Studenten nemen hierbij de rol op van co-teacher, waarbij zij een actieve bijdrage nastreven in het klasgebeuren, gekoppeld aan een degelijke inschatting en voorbereiding van de participatiemogelijkheden van de betrokken leerlingen. Hun taak strekt zich ook verder uit naar de hele ondersteuningscontext (bijvoorbeeld begeleiding bij overstap naar het hoger onderwijs, vrijetijdsbesteding of huiswerkbegeleiding aan huis). De aanvraag hiertoe wordt initieel door de ouders gedaan, vaak in samenspraak met de school. Het accent in deze stages ligt op curriculumdifferentiatie en ondersteuningsplanning. Meer dan 50 scholen, verspreid over bijna alle Vlaamse provincies, schakelen een BNB BuO-student in gedurende één dag per week in het ondersteuningsteam van de school. De commissie is overtuigd van de impact die de BaBU heeft op het onderwijs aan kinderen met specifieke hulpvragen (SEN), zowel voor wat ION als voor het BuO betreft.

Alle BaBU-leden zijn betrokken bij initiatieven die de innovatieve gerichtheid van de opleiding ondersteunen, zoals het praktijkgerichte onderzoek, nascholing of het verzorgen van publicaties. Momenteel vormen de onderzoeksprojecten een groot deel van de omkadering van de BaBU. Voor het academiejaar 2009–2010 bedraagt het totale volume dat besteed wordt aan onderzoek bijna 15 procent van het totale opdrachtvolume. Voor een professionele bacheloropleiding, die niet over een regulier financieringscircuit voor onderzoek beschikt maar afhankelijk is van externe opdrachtgevers, is dat erg veel. Deze nauwe verwevenheid tussen onderzoeksopdrachten, het verzorgen van nascholingsinitiatieven en de onderwijsopdracht draagt bij tot een verdere professionalisering van het BaBU-team. Het leidt tot een uitgebreid professioneel netwerk met leerkrachten, stagescholen, de KU Leuven en andere instanties, zoals begeleidingsdiensten en nascholingscentra. Bovendien houdt het team heel sterk de vinger aan de pols van het werkveld en kan het proactief inspelen op behoeften en/of vragen die in het werkveld leven.

Volgens de commissie biedt het kwaliteitskenmerk 'innovatie' de opleiding en ook de hogeschool vele kansen in het kader van dienstverlening en onderzoek ten behoeve van de beroepspraktijk. Het DLO investeert in het academiejaar 2010–2011 overigens fors in innovatie. De klemtoon ligt vooral op de verbetering van de praktijkcomponent in de opleiding. Aan de opleiding werd nog 10 procent VTE extra ter beschikking gesteld om een grondige curriculumvernieuwing te ontwerpen. Het ontwerp van deze vernieuwing heeft als voornaamste focus het herdenken en herteekenen van de programmatorische keuzemogelijkheden, en het uitwerken van een benadering die meer afstand neemt van het doelgroepdenken.

Aanbevelingen ter verbetering: /

ORDEEL OVER HET BIJZONDERE KWALITEITSKENMERK: INNOVATIE

Op basis van de oordelen over:

Facet 1	Differentiatie en profilering	goed
Facet 2	Kwaliteit	goed
Facet 3	Concretisering	goed

kent de commissie het bijzonder kwaliteitskenmerk innovatie toe aan de opleiding.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	E
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	G
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 2.3 Samenhang	G
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	G
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	G
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	E
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	E
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	G
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	E
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	G
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	G
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V
Bijzondere kwaliteitskenmerken	
Facet 1 Differentiatie en profilering	G
Facet 2 Kwaliteit	G
Facet 3 Concretisering	G

De oordelen zijn van toepassing voor:

KHLeuven: Katholieke Hogeschool Leuven

– Bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL LIMBURG

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

De bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs wordt aangeboden aan de Katholieke Hogeschool Limburg (KHLim). Deze hogeschool biedt opleidingen aan in zes departementen: Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Industriële wetenschappen en technologie, Lerarenopleiding, Audiovisuele en beeldende kunsten, en Sociaal agogisch werk. De hogeschool biedt zowel bachelor- als masteropleidingen aan, en dit in meer dan 70 afstudeerrichtingen. De hogeschool telt meer dan 6500 studenten en 800 medewerkers, en ligt verspreid over vijf campussen.

De hogeschool behoort sinds 2002 tot de Associatie Katholieke Universiteit Leuven (AKUL).

De opleiding Buitengewoon onderwijs maakt deel uit van het departement Lerarenopleiding. Het departement heeft twee campussen ter beschikking. De meeste studenten van het departement, ook die van de bachelor-na-bachelor Buitengewoon onderwijs, volgen les op de campus Hemelrijk in Hasselt. De studenten van de initiële lerarenopleiding Secundair onderwijs zijn gevestigd op de campus in Diepenbeek. In het departement Lerarenopleiding van de campus Hemelrijk worden onder andere de bachelor Kleuteronderwijs, de bachelor Lager onderwijs, de bijzondere trajecten voor kleuter-, lager en secundair onderwijs onder de koepel van het avondonderwijs, en ten slotte de bachelor-na-bacheloropleidingen Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en remediërend leren georganiseerd.

De opleiding Buitengewoon onderwijs was al vanaf 1924 aanwezig in Limburg, en kwam in 1994 als officieel erkende opleiding Voortgezette opleiding buitengewoon onderwijs (VOBO) onder de vlag van de in hetzelfde jaar gekoepelde Katholieke Hogeschool Limburg. Na de hervormingen met betrekking tot de bachelor-masterstructuur werd de opleiding in 2006 omgedoopt tot de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs (BABO).

Het departement Lerarenopleiding biedt de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs aan samen met haar zusteropleiding, de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren (BAZO). Beide opleidingen worden ingericht vanuit een zeer miniem van elkaar verschillend competentieprofiel, en studenten uit beide opleidingen krijgen voor 28 studiepunten een gemeenschappelijk programma aangereikt.

In de opleiding Buitengewoon onderwijs is een 170-tal studenten aanwezig, die de opleiding voltijds of deeltijds kunnen volgen in één, twee of drie jaar.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingsstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De focus van de opleiding Buitengewoon onderwijs ligt op het opleiden van haar studenten voor een functie van leraar in het buitengewoon onderwijs. Naar aanleiding van de hervormingen met betrekking tot de bachelor-masterstructuur is de focus verschoven van het werken met individuele kinderen met speciale noden in de specifieke context van het buitengewoon onderwijs naar het geïntegreerd kunnen functioneren met alle betrokkenen die schoolbreed, ook in het gewone onderwijs, een kwaliteitsvolle aanpak in een zorgbrede school vooropstellen. De opleiding stelt zich met andere woorden tot doel om haar studenten tot leraren op te leiden die op zowel kindniveau als op klasniveau kunnen werken, en geeft ook een aanzet tot het werken op schoolniveau.

Om deze visie vorm te geven, hanteert de opleiding het PAUZE-model dat het departement Lerarenopleiding van de hogeschool als kwaliteitskader aanvaardt. Dit PAUZE-model staat voor Persoonsgericht en gepersonaliseerd leren, voor AUthentiek leren dat gericht is op het verwerven van steeds meer Zelfstandigheid en Emancipatie. Met andere woorden, gebruikmakend van dit PAUZE-model leert de student zich bewust worden van zijn eigen waarden en normen, en de eventuele verschillen van zijn eigen referentiekader met dat van de opleiding, krijgt de student de mogelijkheid een eigen leertraject uit te werken en krijgt hij de kans om de te verwerven competenties te oefenen in authentieke leersituaties. Bovendien richt de begeleiding van de opleiding zich op het ontwikkelen van de eigen professionaliteit van de student. De student leert verder kritisch te reflecteren op het eigen handelen en bouwt een instelling tot levenslang leren op. Uit de gesprekken met de studenten kon de commissie afleiden dat studenten dit PAUZE-model (her) kennen en waarderen. Ook de commissie heeft waardering voor het PAUZE-model en beoordeelt het als een sterk gegeven dat de professionaliteit van de studenten bevordert.

De opleiding geeft haar visie verder vorm in een opleidingsprofiel dat uitgaat van vijf functionele gehelen of rollen die aan een leerkracht buitengewoon onderwijs worden toegeschreven. Deze functionele gehelen zijn:

- 1 planmatig handelen ten aanzien van specifieke onderwijsbehoeften op individueel, groeps- en schoolniveau, in duurzame interactie met alle betrokkenen, en daarbij zorgvragen formuleren en permanent bijstellen met nadruk op observatie, assessment en handelingsgerichte diagnostiek;

- 2 positief en deskundig omgaan met elke vorm van diversiteit door het onderwijsaanbod, de leerlijnen en de inhoud uit de diverse leerdomeinen functioneel af te stemmen op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen;
- 3 vanuit een gedeelde zorg constructief en emancipatorisch samenwerken met de leerlingen, de ouders/gezinnen en met alle betrokkenen in het team/de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsbehoeften;
- 4 het proces van handelingsplanning implementeren door collegiale consultatie, coaching van collega's, beleidsondersteuning en coördinatie op schoolniveau;
- 5 gestructureerd leren uit eigen en andermans ervaringen via een cyclisch proces, en het eigen handelen dynamisch en creatief bijsturen.

Vanuit deze functionele gehelen stelde de opleiding een competentiematrix op met zestien beroepsspecifieke kerncompetenties, die een specificatie zijn van de bovenstaande rollen waaraan een leerkracht buitengewoon onderwijs moet voldoen.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding de algemene en algemene beroepsgerichte competenties van de professioneel gerichte bachelor, die decretaal vooropgesteld zijn, heeft gecombineerd met deze functionele gehelen en dus ook de beroepsspecifieke competenties, en ze heeft geïntegreerd in de competentiematrix. De algemene competenties en algemene beroepsgerichte competenties van de opleiding omvatten de volgende: verwerven en verwerken van informatie, denk- en redeneervaardigheid, oplossingsgericht kunnen werken, creativiteit, vermogen tot communicatie van ideeën, problemen en oplossingen, besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid, teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht en planmatig werken, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, vermogen tot kritische reflectie en een ingesteldheid tot levenslang leren. Bij het kennismaken van de BABO-competentiematrix viel het de commissie op dat het PAUZE-model de integratie van de algemene, algemene beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties in het opleidingsprofiel versterkt. De competentiematrix die de opleiding hanteert, is met andere woorden volledig verzoend met het PAUZE-model.

De commissie heeft vastgesteld dat de BABO-competenties geen andere basiscompetenties van een leraar omvatten dan diegene die de initiële bacheloropleidingen poneren, maar dat het in deze bachelor-na-bacheloropleiding om een niveauverschil gaat. De opleiding kiest voor een gradatie in drie niveaus: ten eerste een startniveau of instapniveau, dat een basisnotie van de competenties vereist. Deze basisnotie werd al verworven in de bacheloropleiding. Ten tweede een integratieniveau, waarop beheersing van de competenties in een vertrouwde praktijkcontext plaatsvindt. Ten derde staat een uitstekende, professionele beheersing van de competenties in meerdere contexten centraal op het expertniveau. De opleiding verwacht van haar studenten dat zij de competenties kunnen beheersen op integratieniveau. In een bijkomend jaar Meesterschap in leerzorg hebben de studenten de mogelijkheid om zich de bachelor-na-bachelorcompetenties op expertniveau eigen te maken.

De commissie stelt vast dat de BABO-competenties zich van een initiële lerarenopleiding onderscheiden door ze in te zetten op een hoger beheersingsniveau dan de competenties van de initiële opleidingen en/of door verbreding of verdieping. Voor de instroomgroep van niet-leerkrachten heeft de opleiding haar opleidingsdoelen verruimd met de decretale basiscompetenties op startniveau voor leerkrachten.

De commissie vraagt enige aandacht voor het versterken van de internationale component in de doelstellingen, die tot op heden niet expliciet aanwezig is. Zo worden studenten bij het inzetten van de doelstellingen en de competenties in de praktijk gestimuleerd om onder andere creatief op zoek te gaan naar informatie die de basis vormt voor beeldvorming over een leerling, op zoek te gaan naar communicatiemiddelen en kennis te hebben van meerdere referentiekaders rond

de begeleiding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De commissie stelt dat een internationale dimensie in deze doelstellingen een meerwaarde kan vormen voor de opleiding in haar geheel.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het versterken van de internationale component in de doelstellingen wenselijk.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit beschikbare informatie heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding haar competentieprofiel schetste vanuit een competentiematrix die in samenwerking met andere bachelor-na-bacheloropleidingen in Vlaanderen opgesteld werd in het kader van een Expertisenetwerk *School of Education-project* (ENW) uit 2007. Voor het tot stand komen van haar visie en de competentiematrix verwijst de opleiding naar het competentieprofiel dat al door de Katholieke Hogeschool Leuven werd toegepast en werd afgetoetst bij het werkveld. Ook geeft de opleiding aan contacten te hebben gelegd met de Fontys Hogescholen uit Nederland, om na te gaan op welke manier zij gestalte gaven aan de visie op zorg in het buitengewoon onderwijs. Het is voor de commissie nog niet helemaal duidelijk op welke manier dit competentieprofiel afgetoetst werd bij het werkveld. Op basis van het gesprek met het werkveld stelt de commissie dat meer aandacht voor het meer en systematischer betrekken van het werkveld bij het opstellen van de doelstellingen raadzaam is. De commissie vindt het wenselijk dat meer verbanden met beroepsprofielen en kaders uit het beroepenveld gelegd worden. Dit kan bijvoorbeeld plaatsvinden op de momenten waarop het werkveld en de opleidingsverantwoordelijken samen in de resonantiegroep over de opleiding reflecteren.

In de ter beschikking gestelde documenten duidt de opleiding aan dat haar competenties overeenstemmen met die van een leraar 'special needs', zoals gekend in het buitenland. Het is de commissie tijdens het visitatiebezoek niet helemaal duidelijk geworden waarop deze uitspraak gebaseerd is. De commissie is dan ook van mening dat een nog extensievere vergelijking van het eigen competentiekader met dat van buitenlandse instellingen en vakgenoten het domeinspecifieke karakter van het competentieprofiel van de opleiding kan versterken.

De commissie beoordeelt de wijze van bekendmaking van de doelstellingen bij studenten en het werkveld als positief. Studenten worden door de opleiding op de hoogte gebracht van de competentiematrix, de doelstellingen en de opleidingsvisie door de informatie hieromtrent aangebracht in de studiegids, die tevens online beschikbaar is. Verdere inlichtingen vinden de studenten terug in het cursusmateriaal en op de digitale leeromgeving, Toledo. Op de ECTS-fiches worden de competenties vermeld die per opleidingsonderdeel nagestreefd worden en de manier waarop deze competenties getoetst worden. De commissie heeft tijdens de gesprekken vernomen dat ook bij aanvang

van elk opleidingsonderdeel de doelstellingen worden gecommuniceerd naar de studenten. De competentiematrix wordt eveneens met de studenten besproken tijdens de WAP-sessies (Werken Aan Professionalisering) van de opleiding.

De vertegenwoordigers van het werkveld gaven tijdens het gesprek met de commissie te kennen dat zij door de opleiding op de hoogte worden gebracht van de competenties die een student geacht wordt te verwerven. Dit geschiedt enerzijds via een werkplekbrochure die de opleiding ontworpen heeft, en anderzijds tijdens info- en feedbackmomenten waarop de opleiding mentoren uit het werkveld uitnodigt om ervaringen uit te wisselen. Het werkveld en de commissie appreciëren de bereidwilligheid van de opleiding om het onderwijskundige jargon van de matrix tijdens deze infomomenten te expliciteren. Het werkveld liet verder aan de commissie weten dat het tevreden is over het actualiteitsgehalte van de doelstellingen en dat de doelstellingen stroken met de noden van het werkveld. De commissie steunt de intentie van de opleiding om het werkveld in de toekomst meer bij het bepalen en actualiseren van de domeinspecifieke doelstellingen te betrekken, door de samenwerkingsverbanden te verstevigen die zijn aangegaan met het beroepenveld in de resonantiegroep BABO.

Er zijn bij de commissieleden enkele vragen gerezen over de profilering van de opleiding Buitengewoon onderwijs ten opzichte van haar zusteropleiding, de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren (BAZO). De bewuste keuze van de opleidingen om met een minimaal van elkaar verschillende competentiematrix te werken en voor 28 studiepunten gemeenschappelijke opleidingsonderdelen aan te bieden, maakt het mogelijk om de verschillen tussen de twee opleidingen te verkleinen, waardoor de studenten ervaren dat er een nauwe samenhang, samenwerking en afstemming is tussen het buitengewoon en het gewoon onderwijs. Een overstap tussen beide opleidingen kan hierdoor eveneens gefaciliteerd worden. Deze coöperatie wordt door de commissie ondersteund. Met betrekking tot de profilering van beide opleidingen verwees de opleiding in een gesprek met de commissie naar de plaats van tewerkstelling van haar afgestudeerden (BABO-alumni in het buitengewoon onderwijs, BAZO-alumni in het gewoon onderwijs). De commissie merkt echter op dat deze profilering niet voldoende uitgesproken is. In haar domeinspecifieke referentiekader verwijst de commissie naar de gewenste gemeenschappelijkheid van de competentieprofielen van beide opleidingen, maar benadrukt ze dat de toepassingscomponent van de doelstellingen in beide opleidingen verschillend dient te zijn. De commissie vindt het belangrijk dat, wanneer twee opleidingen ingericht worden, elk van deze opleidingen een eigen profiel behoudt, waarbij beide opleidingen elkaar kunnen versterken en inspireren. Een verheldering van de profilering van beide opleidingen ten opzichte van elkaar, waarbij de synergie tussen BABO en BAZO evenwel behouden blijft, is volgens de commissie wenselijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt aan het werkveld systematischer te betrekken bij het opstellen en het actualiseren van de opleidingsdoelstellingen.
- De commissie acht een extensievere (internationale) benchmarking wenselijk.
- De commissie raadt aan de profilering van de BABO-en BAZO-opleidingen te verduidelijken, rekening houdend met de synergie tussen beide zusteropleidingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het programma van de opleiding is voornamelijk gebaseerd op recente hervormingen en belangrijke onderwijskundige ontwikkelingen, zoals persoonsgericht en competentiegericht leren. Deze nieuwe visie op leren is in de opleiding gerealiseerd in het PAUZE-model, dat ook richting heeft gegeven bij de invulling van de programma-inhoud. De opleiding heeft bij het hervormen en opstellen van het huidige curriculum dan ook vooral rekening gehouden met persoonsgericht, gepersonaliseerd en authentiek leren. De competenties die de studenten dienen te verwerven, nemen hierbij de belangrijkste plaats in en vormen het uitgangspunt van het hele curriculum. De commissie is tevreden met de concentrische of cyclische opbouw van het opleidingsprogramma, die de integratie van de opleidingsdoelen in het programma bevestigt. Het is op die manier mogelijk dat binnen verschillende opleidingsonderdelen cumulatief gewerkt wordt aan het verwerven van de competenties, doordat onderwerpen en begrippen op een steeds hoger beheersingsniveau terugkeren. De commissie is bovendien van mening dat de doelstellingen op een evenwichtige manier aan bod komen in de verschillende opleidingsonderdelen en dat het programma de studenten in staat stelt om de beoogde eindcompetenties te realiseren.

Bij het inrichten van het opleidingsprogramma heeft de BABO-opleiding ervoor gekozen om een basismodule aan te reiken in gemeenschappelijkheid met de BAZO-opleiding. Deze basismodule is erop gericht de studenten te brengen tot algemene inzichten in verband met het brede onderwijsveld en tot een verdieping in diagnostiek van de leerlingen. Ook de opleidingsonderdelen Orthodidactiek en Handelingsplanning, waarin studenten inzicht krijgen in respectievelijk ontwikkelingsdomeinen van het kind en het algemene kader van handelsgericht werken, worden gezamenlijk met de BAZO-opleiding georganiseerd. De studenten lieten aan de commissie weten dat zij deze gemeenschappelijkheid van beide opleidingen in het programma kunnen waarderen. Hierdoor is het immers mogelijk ook opleidingsoverschrijdend van elkaar te leren en om te gaan met diversiteit. Ook de commissie vindt het aanbieden van enkele gemeenschappelijke opleidingsonderdelen in de beide opleidingen een meerwaarde bij het competentiegericht leren.

De spil van het programma is het geheel van werkplekleren, de portfolio die de student opmaakt om zijn leerproces in kaart te brengen, de leergroepen en -sessies waarin de opleiding het werkplekleren begeleidt en het projectwerk (enkel in de voltijdse opleiding) onder de noemer WAP (Werken Aan Professionalisering). Studenten, docenten, alumni en opleidingsverantwoordelijken halen dit gegeven aan als de sterkte van de opleiding. De commissie beoordeelt het opleidingsonderdeel WAP ook als een goede vertaling van een geïntegreerd geheel van doelstellingen waarin vakoverschrijdend en zelfs niveauoverschrijdend gewerkt wordt.

Het opleidingsprogramma voorziet ook een ruim aanbod aan keuzepakketten, die eveneens gemeenschappelijk worden georganiseerd met de BAZO-opleiding. De opleiding duidt aan dat deze keuzepakketten zo gekozen zijn dat ze goed aansluiten bij de te verwerven competenties. Op basis van de gesprekken met onder andere de studenten en afgestudeerden concludeert de commissie dat het inrichten van keuzepakketten een sterk gegeven is. Studenten kunnen namelijk, in het kader van flexibele leertrajecten, zelf hun eigen keuzepakket samenstellen naargelang hun vooropleiding, hun interesses of de noden en vragen waar ze bij het werkplekleren (voltijdse opleiding) of in hun eigen werkpraktijk (deeltijdse opleiding) mee geconfronteerd worden. Dit vormt een grote meerwaarde voor de eigen professionalisering van de student als leerkracht buitengewoon onderwijs. Ook waardeert de commissie de mogelijkheid tot keuze voor een traject met een focus op autisme.

In de BABO-opleiding zijn vier verschillende modeltrajecten mogelijk. Drie daarvan zijn afhankelijk van de vooropleiding van de student. Bij het vierde traject kan de student zich, nadat hij een aantal jaar ervaring in het werken met kinderen/jongeren met een autismespectrumstoornis heeft verworven, ontpoppen tot een specialist in autisme. Modeltraject 1 wordt ingericht voor studenten die al een lerarendiploma in het kleuter-, lager of secundair onderwijs behaald hebben. Traject 2 is gericht op studenten die met een diploma Logopedie, Orthopedagogie of Ergotherapie instromen. Modeltraject 3 wordt gevolgd door studenten met een andere vooropleiding of door deeltijdse studenten Beroepsgerichte vorming (BGV).

Voor de studenten die zonder lerarendiploma instromen (in traject 2 en 3 en eventueel traject 4), wordt een pedagogische module van twaalf studiepunten ingericht, die vervat zit binnen het reguliere opleidingsprogramma van 60 studiepunten. Zij krijgen hiervoor enkele vrijstellingen en/of volgen iets minder keuzeopleidingsonderdelen. Deze module bevat een theoretisch en praktisch luik, en richt zich op het verwerven van de decretale basiscompetenties voor leerkrachten. Uit de gesprekken met het werkveld en de opleidingsverantwoordelijken kon de commissie afleiden dat een module van twaalf studiepunten om deze basiscompetenties te verwerven, evenwel niet in verhouding staat tot het programma van de initiële opleiding. De commissie is in het kader van kwaliteitseisen enigszins bezorgd over het behalen van een pedagogisch bekwaamheidsbewijs en het verwerven van lesbevoegdheid binnen een beperkt aantal studiepunten. De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding deze pedagogische module kritisch onderzoekt en stuurt aan op het voorzien van expliciete oplossingen voor deze problematiek.

De internationale dimensie in het programma vindt de commissie terug in het feit dat de opleiding een inspanning doet om haar studenten de mogelijkheid te bieden om binnen een uitwisselingsproject *'Teachwise – Teacher Education for Working with Inclusive Education in School'* internationale ervaring op te doen met betrekking tot inclusief onderwijs. De studenten die hieraan hadden deelgenomen, lieten aan de commissieleden weten dat ook zij dit een goed initiatief vinden. Daarnaast biedt de opleiding in een keuzepakket een bezoek aan een Nederlandse school voor buitengewoon onderwijs aan.

Binnen het departement Lerarenopleiding is sinds 2005 een domeinverantwoordelijke Internationalisering aangesteld, die verantwoordelijk is voor het verankeren van het internationaliseringsbeleid in de verschillende opleidingen. De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs betreurt het dat zij niet werd meegenomen in het gevoerde beleid, en dit tot het academiejaar 2009–2010. De commissie steunt de intentie van de opleiding om, nu de organisatie van het departement hertekend is en de bachelor-na-bachelorbelangen inzake internationalisering wel behartigd worden, nieuwe initiatieven uit te werken om uitwisselingscontacten met andere internationale scholen aan te gaan. Ook de uitdaging die de opleiding wil aangaan om enkele opleidingsonderdelen in het Engels aan te bieden voor anderstalige studenten vindt de commissie bemoedigend.

De commissie is tevreden vast te stellen dat curriculumherziening en -innovatie gebeurt op basis van evaluaties met studenten en docenten, zowel binnen de WAP-leergroepen als via jaarlijkse

enquêtes. Beide groepen worden bevroegd over de inhoud en aanpak van het programma, en het studiemateriaal dat aangewend wordt. De bemerkingen die uit deze evaluaties voortvloeien, worden in het kernteam van de opleiding besproken, en op basis daarvan worden wijzigingen in het programma geïmplementeerd. Studenten gaven tijdens het gesprek met de commissie aan dat met hun bemerkingen rekening wordt gehouden wanneer het programma bijgestuurd wordt. Zo werd beslist van start te gaan met gemengde WAP-groepen (zowel met een focus op kleuter-lager-secundair onderwijs als met studenten uit de BABO- en BAZO-opleidingen) om het leren van elkaar te stimuleren en maximaliseren, en kwam er meer inhoudelijke afstemming tussen de voltijdse en deeltijdse opleiding. De commissie vindt dit een goede procedure van curriculumherziening en hoopt dat het kernteam de adequate vertaling van de doelstellingen naar het programma nog verder systematisch zal screenen.

De vertegenwoordigers van het werkveld zien de resonantiegroep BABO, die in het academiejaar 2008–2009 in het leven werd geroepen, als een sterk instrument wat de wisselwerking tussen de actuele tendensen in het werkveld en de afstemming daarvan in de opleiding betreft. De commissie onderschrijft de praktijk van de resonantiegroep, die vier keer per academiejaar samenkomt en het werkveld de mogelijkheid biedt om inspraak te verwerven over het opleidingsprogramma.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de waarde van de pedagogische module kritisch te onderzoeken.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken met de studenten en de afgestudeerden heeft de commissie geconstateerd dat de studenten al van in het begin van hun opleiding geconfronteerd worden met de actuele beroepspraktijk. De meeste docenten, in het bijzonder de lesgevers van de keuzepakketten, staan immers zelf ook (deeltijds) in het (buitengewoon) onderwijs, en nemen die ervaring mee bij het onderwijzen en begeleiden van studenten in de opleiding. Studenten geven aan tevreden te zijn met de actualiteit van de informatie die hen op deze manier aangereikt wordt. Ook docenten vinden het positief dat ze op die manier accenten kunnen leggen in de opleiding. De commissie is tevreden over de wijze waarop deze manier van werken de professionele gerichtheid van het programma bevordert.

De commissie heeft het studiemateriaal en de vakliteratuur ingekeken, en is van mening dat deze up-to-date zijn en worden aangepast bij nieuwe ontwikkelingen. Voor cursusmateriaal zijn de docenten van de desbetreffende opleidingsonderdelen verantwoordelijk. De kwaliteit van het cursusmateriaal wordt jaarlijks bevroegd in een enquête die studenten invullen. Studenten en alumni gaven ook aan tevreden te zijn over de inhoud van de vakliteratuur, zelfs in die mate dat alumni na hun afstuderen nog steeds een beroep doen op het materiaal in de mediatheek. Bovendien vinden studenten in het cursusmateriaal verwijzingen terug naar wetenschappelijke

artikelen over de beroepspraktijk. De opleiding werkt eveneens met gastsprekers die vanuit het eigen wetenschappelijk onderzoek inhoud aanbieden.

De nieuwe visie op competentiegericht leren binnen de opleiding heeft ervoor gezorgd dat de opleiding is gaan nadenken over het transferprobleem van theoretische kennis naar de praktijk van de student. De opleiding investeert daarom in een concept van werkplekleren, waarbij theorie en ervaringsgericht leren als het ware parallel met elkaar verbonden zijn. De commissie heeft uit de gesprekken de indruk gekregen dat studenten snel en veel verbanden leren leggen tussen theorie en beroepspraktijk, maar dat omgekeerd ook ervaringen uit de praktijk meegenomen worden en besproken worden in verschillende opleidingsonderdelen. Voor de voltijdse studenten geldt dat zij twee dagen per week naar hun werkplek gaan. Studenten van de deeltijdse opleiding werken in hun eigen beroepspraktijk een equivalent aantal uren aan zorg in het buitengewoon onderwijs en/of aan leerkracht zijn in het buitengewoon onderwijs. In hun gesprek met de commissie reageerden de voltijdse studenten positief over het werkplekleren dat, weliswaar in twee periodes, gespreid is over het hele academiejaar. Zij gaven zelfs aan dat ze ervoor zouden opteren om vier halve dagen per week naar hun werkplek te gaan, zodat ze belangrijke leermomenten en informatie, bijvoorbeeld uit klassenraden, niet zouden missen.

De voltijdse student wordt op de werkplek begeleid door een mentor, die via informatiebijeenkomsten, infomomenten, een werkplekbrochure en een mentorenopleiding door de opleiding op de hoogte wordt gebracht van de inhoud van het werkplekleren en de competenties die de student daar dient te verwerven. De opleiding vraagt niet expliciet mentoren voor de studenten van de deeltijdse opleiding, maar merkt dat ook deze studenten zich vaak laten begeleiden door een collega. De mentoren en studenten vullen op het einde van elke werkplekperiode een feedbackformulier in dat onderling besproken wordt, en waarvan de student daarna de bevindingen daaruit terugkoppelt naar zijn WAP-begeleider tijdens een individueel gesprek. Na het einde van de tweede werkplekperiode gaat de WAP-begeleider bij de voltijdse studenten op werkplekbezoek en vraagt hij/zij om feedback van de mentoren. Tijdens de WAP-sessies zelf gebeurt ook verdere begeleiding en coaching, zowel door de begeleiders als door de medestudenten. Deze WAP-sessies zijn themagecentreerd, en geven de studenten de mogelijkheid de ervaringen uit te wisselen over hun werkplekleren en om de kaders die ze in de WAP-sessies aangereikt krijgen, ook terug mee te nemen naar de praktijk. Na elke WAP-sessie schrijven de studenten leerverslagen.

Van de studenten wordt niet verwacht dat zij een eindwerk afleveren. Wel maken de studenten in het kader van hun werkplekleren een portfolio, waarmee de studenten aan de hand van de competentiematrix hun beginsituatie, hun leervragen en individuele leertrajecten in kaart brengen. Deze portfolio bevat bewijsstukken over de professionalisering van de student, bijvoorbeeld evaluatieopdrachten van de verschillende opleidingsonderdelen, leerverslagen en syntheseverslagen met reflectie op het eigen leerproces, projectwerk, intervisieverslagen en een verslag over de tussentijdse balans van het werkplekleren. Op het einde van de opleiding wordt de studenten gevraagd dat zij hun portfolio mondeling toelichten. De commissie is van mening dat het maken van een portfolio in plaats van een eindwerk goed aansluit bij het concept dat de opleiding koos voor haar programma.

De opleiding is in het academiejaar 2010–2011 begonnen met het implementeren van projectwerk binnen het werkplekleren (tot nog toe enkel in de voltijdse opleiding). Op die manier leert de student de BABO-competenties in een authentieke context nog verder versterken en verankeren, en wordt de samenwerking van de opleiding met het buitengewoon onderwijs verstevigd. De commissie moedigt deze keuze van het projectwerk aan en steunt de intentie van de opleiding om het projectwerk uit te breiden naar de deeltijdse opleiding.

De commissie heeft van alle actoren positieve geluiden gehoord over het concept van en de begeleiding tijdens het werkplekleren, de portfolio en de WAP-sessies. De studenten zijn erg tevreden over het WAP-concept, en halen de manier waarop ze aan zelfreflectie kunnen doen en de vertrouwensband die ze opbouwen met hun WAP-begeleider als sterktes van de opleiding aan. Alumni nemen datgene wat ze geleerd en ervaren hebben uit de leerverslagen nog steeds mee naar hun eigen praktijk. De commissie kon dus met voldoening vaststellen dat het volledige WAP-concept, inclusief werkplekleren, projectwerk en portfolio, daadwerkelijk goed functioneert, en een sterke werkvorm is om zowel vraag- als aanbodgestuurd de doelstellingen te bereiken en de transfer naar de beroepspraktijk te bevorderen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het programma is cyclisch of concentrisch geconstrueerd, uitgaande van de competenties die een BABO-student dient te verwerven. Onderwerpen en begrippen komen op die manier op verschillende hogere niveaus terug. Uit de ter beschikking gestelde documenten heeft de commissie afgeleid dat het programma zo is opgebouwd dat de verschillende opleidingsonderdelen elkaar logisch opvolgen, en dit op vier niveaus. Zo komen de basismodule en het onderdeel Orthodidactiek op het niveau van kennisverwerving en het niveau van inzicht terug. Het opleidingsonderdeel Handelingsplanning vereist een niveau van toepassing. In de keuzepakketten worden deze drie niveaus gecombineerd. Het werkplekleren en het opleidingsonderdeel WAP komen dan ten slotte op een integratieniveau terug. Het concentrische programma heeft tot gevolg dat de studenten bewuste overlap van enkele onderwerpen of begrippen ervaren in verschillende opleidingsonderdelen. Zo gaven de deeltijdse studenten en alumni aan dat ze inhouden uit het opleidingsonderdeel Handelingsplanning wel vaak zien terugkomen. Dit hangt echter ook samen met hun vooropleiding en het feit dat ze op het moment dat ze de opleiding volgen, meestal al enige tijd in de praktijk gewerkt hebben. De commissie steunt de opleiding in haar keuze van cyclisch leren en de concentrische opbouw van het programma, maar acht het wenselijk dat deze keuze en de gevolgen ervan geëxpliciteerd worden naar de studenten.

De opleidingsverantwoordelijken gaven in hun gesprek met de commissieleden aan dat het de verantwoordelijkheid van docenten is om in hun sessies binnen een bepaalde module een logische volgorde te respecteren. Tijdens de gesprekken met de studenten kon de commissie ook vernemen dat zich soms onbewuste overlap van inhouden in enkele opleidingsonderdelen voordoet. Deze overlap ontstaat vooral in de keuzepakketten. De commissie stelt vast dat gastdocenten soms onvoldoende zicht hebben op de cursusinhouden van hun collega's, waardoor deze overlap ontstaat. De commissie raadt de opleiding aan na te denken over de wijze waarop de onbewuste overlap in het programma kan worden geminimaliseerd. Een opname van de cursusinhouden in het takenpakket van de gastdocenten en het verspreiden van deze informatie in een systematisch overleg met de gastdocenten kan volgens de commissie een oplossing zijn.

Om de samenhang en de volgtijdelijkheid in het programma te optimaliseren en te bewaken, maakt de opleiding gebruik van de resultaten van de studentenbevragingen na elk opleidings-

onderdeel en na het afwerken van de opleiding in haar geheel. De alumni gaven tijdens hun gesprek met de commissieleden aan dat zij zich hierbij voldoende gehoord voelen en dat zij de indruk kregen dat de opleiding met hun opmerkingen rekening houdt. De opleiding bespreekt de resultaten van de studentenbevraging ook met een focusgroep van de alumni.

Studenten die bepaalde opleidingsonderdelen volgen met een creditcontract moeten het volgtijdelijkheidsprincipe zeker in acht nemen. Zij kunnen in bepaalde gevallen geen credit verwerven voor een bepaald onderdeel zonder eerst een credit te hebben behaald voor een ander onderdeel. De commissie kon evenwel vaststellen dat een student flexibele en gedifferentieerde leerwegen kan bewandelen door keuzepakketten en de spreiding van de opleiding van twee tot maximaal vijf jaar bij deeltijdse studenten. Het invullen van een individueel opleidingsprogramma wordt begeleid door de opleidingscoördinator en/of de WAP-begeleider.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om haar keuze voor een concentrisch opgebouwd programma te expliciteren naar studenten wanneer bewuste overlap optreedt.
- De commissie vraagt de opleiding om erover te waken dat onbewuste overlap geminimaliseerd wordt. Dit kan door systematisch overleg over de cursusinhouden met de (gast)docenten.

Facet 2.4 Studietoerichting

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoerichting, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten, of bij deeltijdse studenten uit meerdere jaren die samen 60 studiepunten behelzen. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoerichting van een bachelor-na-bachelor.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij de bevraging van de studenten en alumni van de opleiding tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat zij over het algemeen niet ontevreden zijn over de studielast van de

opleiding. De opleiding heeft volgens hen inspanningen geleverd om piekbelastingen te minimaliseren. Gezien de grote praktijkgerichtheid van de opleiding blijft het programma zeker studeerbaar voor de student. De voltijdse studenten ervaren vooral het eerste semester als intensief. Wanneer in het tweede semester de keuzepakketten starten, ondervinden de studenten soms ook een grotere belasting en hadden zij graag meer spreiding gezien. Veel studietijd besteden ze ook aan het maken van taken waarvan de efficiëntie niet altijd wordt ervaren. Bij deeltijdse studenten speelt de combinatie van werk, gezin en studie een grote rol in het ervaren van de studielast. De studenten ervaren bovendien ook verschillen in studielast met betrekking tot de keuzepakketten van kleuter-, lager en secundair onderwijs in de opleiding.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding geen systematische kwantitatieve studielast- en studietijdmetingen verricht. Aangezien deeltijdse studenten hun opdrachten tijdens de werkuren uitvoeren, is het voor deze studenten moeilijk om een exacte studiebelasting of studietijdmeting te registreren. Wel bevaart de opleiding de studenten over de ervaren studiebelasting in studentenevaluaties na elk opleidingsonderdeel. De opleiding heeft verder zicht op de studielast van haar studenten door informele gesprekken met de studenten in de WAP-sessies en gesprekken met de focusgroep van afgestudeerden. De commissie is tevreden over de geluiden die ze over deze werkwijze hoort bij de studenten en alumni. Zij merken op dat met hun opmerkingen rekening wordt gehouden en dat de opleiding inspanningen doet om de studielast te verminderen. Toch vindt de commissie het wenselijk dat zowel kwantitatieve als kwalitatieve metingen van studietijd en studielast op een systematische en geformaliseerde manier plaatsvinden.

Ook op het vlak van studiebelemmerende en -bevorderende factoren geschiedt geen onderzoek door de opleiding. De opleiding heeft wel enigszins zicht op deze factoren via de informele begeleidingsgesprekken met studenten van de leergroepen in het opleidingsonderdeel WAP. Om studiebelemmerende factoren weg te werken, heeft de opleiding de spreiding van het programma over verschillende academiejaren voor de deeltijdse studenten mogelijk gemaakt. Bovendien is volgens de studenten het zelf kunnen samenstellen en plannen van de keuzepakketten een sterk punt van de opleiding. De student ontvangt bij de aanvang van het academiejaar ook een overzichtelijke jaarplanning, zodat hij op voorhand heel wat kan inplannen. Ook hier onderschrijft de commissie deze werkwijze, maar vindt ze dat een systematisch onderzoek naar studiebelemmerende en -bevorderende factoren wenselijk en noodzakelijk is in het kader van kwaliteitszorg.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan werk te maken van systematische en formele studietijd- en studielastmetingen.
- De commissie vraagt de opleiding om eveneens systematisch onderzoek naar studiebevorderende en -belemmerende factoren te voeren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Gekoppeld aan de vernieuwde visie op competentiegericht leren, en in het bijzonder het PAUZE-model van het departement, heeft de opleiding volgens de commissie goede inspanningen

geleverd om een vrij uitgebreid aanbod aan werkvormen te ontwikkelen die aansluiten bij het didactische concept. De opleiding wil haar studenten een krachtige leeromgeving bieden waarbinnen zij zich kunnen ontplooiën tot professionals die op het einde van de opleiding de competenties van een leerkracht buitengewoon onderwijs verworven hebben. De commissie heeft uit de beschikbare documenten kunnen vaststellen dat de opleiding enkele belangrijke voorwaarden vooropstelt om haar didactische concept te verwezenlijken en daar ook gepaste werkvormen aan koppelt. Zo wil de opleiding rekening houden met de voorkennis en het peil van praktijkervaring van de student. Hiertoe werkt de opleiding met casussen, projectwerk en praktijkopdrachten, geeft ze feedback op leerverslagen en voert ze individuele coachinggesprekken. Om de studenten te stimuleren zelf actief bezig te zijn met de aangereikte thema's en inhoud voorziet de opleiding groepsbesprekingen, leerverslagen, intervisiemomenten, reflectie- en praktijkopdrachten. De praktijk wordt nog verder in de opleiding binnengebracht door het werken met casusmateriaal en uiteraard het werkplekleren. De opleiding biedt de student de mogelijkheid om zelf initiatief te nemen en keuzes te maken door het aanbieden van keuzepakketten en het werken met praktijkopdrachten, projectwerk en portfolio. Ten slotte wil de opleiding de aandacht vestigen op het welbevinden van de persoon en relaties binnen de groep. Tijdens de WAP-sessies wordt daarom naast het thema of de inhoud van de sessie voldoende aandacht besteed aan de persoon en zijn interactie met anderen. Groepswerken, partnerwerk en kringgesprekken versterken verder deze interactie tussen de soms heterogene groep van studenten. Hoorcolleges zijn beperkt in deze opleiding, maar dit ervaren de studenten en alumni niet als een gemis. De commissie apprecieert het, net zoals studenten en alumni, dat de onderwijsvisie als een rode draad doorheen het hele onderwijsgebeuren loopt en is tevreden over de variëteit in werkvormen. De commissie evalueert het didactische concept van de opleiding als sterk, omdat het aanzet tot actief werken, zelfsturing en coaching. Het wordt volgens de commissie consistent toegepast van de opleidingscoördinatoren naar de docenten, onder de docenten en WAP-begeleiders onderling, en van docenten en begeleiders naar studenten.

De commissie kon waardering van alle actoren vaststellen wat het hele WAP-gebeuren en de werkvormen die erin vervat zitten, betreft. De opleiding hecht duidelijk veel belang aan het werkplekleren, wat de studenten, alumni en het werkveld eveneens als een positief gegeven aanduiden. WAP is zo als het ware de basis van de hele opleiding. De commissie is van oordeel dat WAP in zijn geheel een sterke en uitdagende werkvorm voor studenten is. De commissie hoopt dat de opleiding kan waken over de kwaliteit van het WAP-gebeuren in het kader van het groeiende aantal studenten en dus ook de grootte van de leer groepen binnen de WAP-sessies. Bovendien hangt het succes van het werkplekleren volgens de commissie deels af van de beschikbaarheid en kwaliteit van de mentoren in het werkveld en van de WAP-begeleiders. Bijgevolg dient er voldoende aandacht te blijven voor de professionele ondersteuning voor de mentoren.

Om het leerproces van de studenten te optimaliseren binnen een beperkt aantal contacturen zoekt de opleiding naar de juiste leermiddelen die aansluiten bij het didactische concept en de te verwerven competenties. Binnen de verschillende sessies wordt vooral gewerkt met zo veel mogelijk authentiek materiaal, zoals het uitwisselen van eigen ervaringen uit de praktijk, door onder andere te werken met gastdocenten en gastsprekers, casusbeschrijvingen van kinderen, videocasussen uit de praktijk en materialen uit scholen. Ook worden vakliteratuur, basishandboeken uit het beroepenveld en nuttige internetadressen gehanteerd. Docenten zijn verantwoordelijk voor het uitwerken van hun eigen cursusmateriaal. Cursusmateriaal dat niet in de sessies wordt gebruikt, kan de student ter informatie op het digitale leerplatform Toledo vinden.

Naar de kwaliteit van het cursusmateriaal wordt gepeild in studentenbevragingen. Het kernteam van de opleiding bewaakt in overleg de kwaliteit van enkele leidraden (jaarplanning, studiegid, WAP-bundel, werkplekbroschure, leidraad voor projectwerking...). De kwaliteitscriteria daarvoor omvatten onder andere het actualiteitsgehalte, de inzetbaarheid voor alle betrokkenen, de vorm-

geving, de inhoud en de relevantie voor volwassenenonderwijs. Indien dergelijke kwaliteitscriteria zouden ontbreken, wordt het (cursus)materiaal herwerkt. De commissie kan deze aanpak waarderen. De opleiding gaat ook gesprekken aan met de docenten na het afwerken van een opleidingsonderdeel om de inhoud en de werkvormen na te kijken. Wanneer er te veel overlap zou zijn, geven studenten dit aan.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De concentrisch opgebouwde opleiding werkt met kerncompetenties, die in elkaar opvolgende beheersingsniveaus verworven worden. Dit systeem is ook de basis van het toetsingsbeleid van de opleiding Buitengewoon onderwijs. Bij de evaluatie richt de opleiding zich op het toetsen van competenties op integratieniveau, maar ook op inzichts- en toepassingsniveau. Voor elk beheersingsniveau werkte de opleiding haar toetsvormen uit. Zo wordt gebruikgemaakt van een schriftelijk openboekexamen en een geïntegreerde opdracht op inzichtsniveau. Het uitwerken van een casus op papier (met schriftelijke en mondeling toelichting) en het maken van een leerverslag toetsen de competenties op toepassingsniveau. Ten slotte toetsen de bewijsstukken in de portfolio en de presentatie ervan, samen met het werkplekleren op zich (dit laatste enkel voor voltijdse studenten), de kerncompetenties op integratieniveau. Na elk opleidingsonderdeel volgt in principe een toetsingsmoment, om na te gaan of de student de vooropgestelde doelen heeft behaald. De commissie vindt dat deze permanente evaluatie goed aansluit bij de visie van de opleiding en het studentenpubliek. Wel vindt de commissie dat de opleiding meer aandacht zou mogen besteden aan het behouden van een goede balans tussen product- en procesevaluatie.

De student wordt op de hoogte gebracht van het evaluatiebeleid van de opleiding via de studiegids en de ECTS-fiches. Voor elk opleidingsonderdeel wordt beschreven wat getoetst wordt en hoe dat zal gebeuren. De commissie waardeert deze transparante en gedetailleerde evaluatiecriteria. Bij de start van elk opleidingsonderdeel brengt de opleiding de studenten van de beoordelingscriteria op de hoogte. De gesprekken met de studenten en alumni toonden de commissie dat zij tevreden waren over de wijze waarop de opleiding deze criteria aan hen bekendmaakt.

De opleiding heeft sinds het academiejaar 2009–2010 geïnvesteerd in het vastleggen van kwaliteitscriteria en krachtlijnen voor goed evalueren. Deze kwaliteitscriteria worden besproken tijdens overlegmomenten en staan ter beschikking van alle docenten in een afzonderlijk document. Tijdens haar gesprek met de alumni vernam de commissie dat niet iedere docent het systeem van permanente evaluatie en de daaraan gekoppelde feedback respecteerde. De commissie moedigt de opleiding aan om hierin verder te investeren en een krachtig kwaliteitsbeleid uit te bouwen, dat door het hele docententeam wordt gedragen. De commissie kijkt hierbij uit naar de implementatie van een recent hogeschoolbreed toetsbeleidsplan. Dit plan wordt bewaakt door een toetscommissie, die de kwaliteit van de toetsen en de professionaliteit van docenten in deze zal bewaken. De studenten en alumni appreciëren het systeem van permanente evaluatie

en feedback. De commissie betreurt het dat de opleiding over de mogelijkheid tot feedback niet altijd even duidelijk gecommuniceerd heeft, zodat sommige studenten er niet altijd van op de hoogte waren dat ze feedback over en reflectie op hun resultaten konden krijgen. Dit punt haalt de opleiding zelf als aandachtspunt aan. De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding hierover verder overleg pleegt en een verbeteringstraject uitwerkt. De opleiding probeert de kwaliteit van de toetsing ook te waarborgen door waar mogelijk te werken met meerdere beoordelaars. Dit is door het praktische aspect niet aan de orde voor alle afzonderlijke praktijkopdrachten, maar waar mogelijk wordt dit opgevangen door de beoordeling en de toepassing van de evaluatiecriteria in groep te bespreken. De opleiding werkt bij het praktijkonderdeel van de pedagogische module wel met meerdere beoordelaars. Ook betreft de opleiding studenten bij het toetsgebeuren door het organiseren van peer feedback.

De beoordeling van het werkplekleren zit vervat in het opleidingsonderdeel Werken aan professionalisering (WAP). Voltijdse studenten krijgen een mentor toegewezen, die een begeleidende rol heeft en gevraagd wordt een feedbackformulier in te vullen (maar geen verantwoordelijkheid heeft in de eindbeoordeling). Deeltijdse studenten worden vaak ook door een mentor/collega begeleid. Het cijfer dat de student krijgt, is gebaseerd op verschillende bewijsmaterialen, zoals de portfolio, leerverslagen, intervisieverslagen, het feedbackformulier van de werkplek, projectwerk en de presentatie van de portfolio. Bovendien drukt dit cijfer uit in hoeverre de student de vooropgestelde competenties beheerst. De commissie is dan ook van mening dat ook het onderdeel WAP over duidelijk geformuleerde en transparante evaluatiecriteria beschikt.

Wanneer een student problemen ervaart bij het afleggen van examens is op het niveau van de hogeschool een ombudsdienst aanwezig waarbij klachten terecht komen, en die kan optreden als bemiddelaar tussen student en docent.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie dringt erop aan een krachtig evaluatiebeleid uit te bouwen, dat door het hele docententeam gedragen wordt.
- De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om het verbeteringstraject inzake evaluatie en feedback uit te voeren.
- De commissie raadt de opleiding aan aandacht te hebben voor een goede balans tussen product- en procesevaluatie.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bacheloropleiding.

Dit betekent dat niet enkel studenten met een bachelordiploma van leerkracht kunnen instromen, maar ook studenten die een ander bachelor- of masterdiploma bezitten. Ongeveer 69 procent van de studenten stroomt in met een leerkrachtendiploma. De overige studenten komen vooral uit de richtingen Pedagogische wetenschappen, Logopedie en Audiologie, Motorische revalidatie en Kinesithherapie, Ergotherapie, Orthopedagogie en Sociaal/Maatschappelijk werk. De opleiding doet volgens de commissie voldoende inspanningen om deze diverse instroom op te vangen, onder meer door het voorzien van een aantal aangepaste modeltrajecten naargelang de vooropleiding (zie *facet 2.1*). Sommige opleidingsonderdelen zijn gemeenschappelijk voor alle instromers. De commissie waardeert het dat studenten hierdoor leren omgaan met diversiteit en van elkaar kunnen leren. Ook de keuzetrajecten en de begeleiding daarin maken volgens de commissie de afstemming op het instroomprofiel mogelijk. De commissie heeft gemerkt dat de keuzetrajecten de studenten zelfs aantrekken om precies voor deze opleiding te kiezen. Wel is het de commissie tijdens de gesprekken met de studenten en afgestudeerden ter ore gekomen dat studenten die instromen vanuit een andere instelling dan de Katholieke Hogeschool Limburg soms de specifieke KHLim-accenten missen. De commissie raadt de opleiding aan om meer aandacht te schenken aan de aansluiting van niet-KHLimstudenten. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door het organiseren van een informatiebijeenkomst om de studenten wegwijs te maken in de werking van de hogeschool en de specifieke kenmerken van de lerarenopleiding aan de KHLim, bijvoorbeeld het ervaringsgericht leren.

Zoals de opleiding zelf aangeeft, hebben ook studenten met een andere vooropleiding dan die van leerkrachten het soms moeilijk om de juiste aansluiting te vinden met de opleiding Buitengewoon onderwijs. De commissie hoorde deze geluiden ook in het gesprek met de studenten en alumni. Om de niet-leerkrachten de kans te geven hun hiaat met betrekking tot startcompetenties van een beginnende leerkracht weg te werken, volgen zij verplicht het opleidingsonderdeel Pedagogische module van 12 studiepunten, dat vervat zit in het reguliere studieprogramma van 60 studiepunten. Zij verkrijgen na afloop van deze module lesbevoegdheid in het secundair onderwijs. De commissie heeft van verschillende stakeholders, zoals het werkveld en de hogeschooldirectie, bedenkingen gehoord in verband met de meerwaarde van deze beperkte module. Het werkveld staat soms huiverig tegenover het aannemen van niet-leerkrachten die deze bachelor-na-bacheloropleiding gevolgd hebben. Ook vraagt men zich af of een programma van 12 studiepunten voldoende is om dezelfde competenties te bereiken dan dewelke een leerkracht na een programma van drie jaar dient te verwerven. De commissie is het eens met deze bezwaren, en vraagt de opleiding na te denken over de plaats en de meerwaarde van de pedagogische module binnen de opleiding.

Uit de gesprekken met docenten en het werkveld heeft de commissie kunnen afleiden dat er verder nood is aan verduidelijking wat betreft de afstemming van de eindcompetenties uit de initiële lerarenopleiding met de startcompetenties van de bachelor-na-bacheloropleiding. De opleiding heeft hiertoe al een eerste aanzet gegeven doordat enkele docenten zowel in de initiële lerarenopleiding als in de bachelor-na-bacheloropleiding lesgeven, en zij zicht hebben op de kennis en competenties die studenten in de initiële opleiding en de bachelor-na-bacheloropleiding dienen te verwerven. Het intensifiëren van de zoektocht naar opportuniteiten om aansluiting te vinden met de kennis die al in de initiële opleiding aanwezig is en verdiepend te werken, kan volgens de commissie ongetwijfeld een meerwaarde bieden.

Studenten die binnen de KHLim al de BAZO-opleiding volgden en de BABO-opleiding aanvatten, kunnen via het EVK-beleid vrijstelling krijgen voor het gemeenschappelijke programma van beide opleidingen, oftewel 28 studiepunten. Ook houders van andere diploma's kunnen via EVK bepaalde vrijstellingen verkrijgen. De opleidingsverantwoordelijken gaven in het gesprek met de commissie aan er in de toekomst de voorkeur aan te geven te werken met vrijstellingen op basis van eerder verworven competenties (EVC). De commissie kan deze wens stellig onderschrijven en hoopt dat

de bachelor-na-bacheloropleidingen snel zullen instappen in het al bestaande EVC-beleid dat uitgewerkt is op het niveau van de hogeschool en het departement. Tot op heden is dit immers nog niet het geval.

De commissie heeft vastgesteld dat het diversiteitsbeleid van de opleiding nog niet op hetzelfde niveau staat als dat van de initiële opleidingen binnen het departement. De opleiding wijst erop dat zij weinig of niet met mensen met een functiebeperking, kansarmen of anderstaligen in aanraking komt. Ook allochtonen stromen te weinig door naar de bachelor-na-bacheloropleiding. De commissie apprecieert het dat de opleiding inspanningen wil doen om ook een dergelijk divers studentenpubliek aan te trekken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- Aandacht schenken aan de aansluiting van instromers vanuit een andere instelling is volgens de commissie wenselijk.
- De commissie vraagt de opleiding om ook blijvend met de initiële opleidingen in overleg te gaan om tot een betere afstemming van de start- op de eindcompetenties te komen.
- De commissie vraagt de opleiding om zich te bezinnen over bijkomende toelatingsvoorwaarden met betrekking tot de instroom van andere bachelors of masters dan die van leerkrachten, en daarbij het EVC-beleid niet uit het oog te verliezen.
- De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om het departementale diversiteitsbeleid te vertalen naar de bachelor-na-bacheloropleiding.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	goed
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3	samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek op basis van de gesprekken en de ingekeken documenten kunnen vaststellen dat de rekrutering van nieuwe medewerkers gebeurt door een procedure waarbij het departementshoofd en de opleidingscoördinator betrokken zijn. De opleiding houdt bij het aanwerven van haar medewerkers onder andere rekening met vakdeskundigheid, teamwerk, passie voor het leerproces van kinderen met specifieke onderwijsnoden en -behoeften, bereidheid tot het ontwikkelen van een eigen 'leerkracht', flexibiliteit en inzetbaarheid binnen verschillende domeinen van de lerarenopleiding. In de taakfiche van de personeelsleden staan rubrieken als WAP-begeleider, docent/leerprocesbegeleider, taken zoals verantwoordelijke werkplekleren of verantwoordelijke keuzepakketten, professionalisering en coördinatietaken.

Volgens de commissie telt de opleiding een enthousiast personeelsteam, dat de vooropgestelde flexibiliteit en passie voor het vak zeker bezit. De opleiding beschikt over docenten die voldoende ruimte krijgen om een eigen invulling te geven aan de opleidingsonderdelen waarvoor zij verantwoordelijk zijn, en de onderwijsvisie van de opleiding onderschrijven en uitdragen. De commissie is positief over hoe deze manier van werken – het consistent en consequent doortrekken van de rode draad van de opleiding – implementatie en integratie van deze visie in het dagelijks handelen garandeert. De studenten spreken dan ook lovende woorden over hun docenten, die bereikbaar zijn – zelfs nog steeds voor afgestudeerden – en rekening houden met het welbevinden van de student.

Op basis van de gesprekken die zij gevoerd heeft tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie geconstateerd dat het beleid van de opleiding inzake functionerings- en evaluatiegesprekken nadrukkelijke verbetering behoeft. Hoewel op hogeschoolniveau een beleid is uitgewerkt met betrekking tot functioneringsgesprekken en evaluatie van docenten met een SWOP-procedure (Systeem voor Waardering en Ontwikkeling van Personeel), is dit beleid nog niet tot op het niveau van de bachelor-na-bacheloropleiding doorgedrongen. Pas vanaf het academiejaar 2010–2011 werd beslist om de SWOP-procedure op alle medewerkers (uitgezonderd de gastsprekers) toe te passen, in plaats van enkel op de statutaire medewerkers. Op het moment van de visitatie was er voor de medewerkers van de opleiding Buitengewoon onderwijs slechts één cyclus van functioneringsgesprekken geweest onder leiding van de opleidingscoördinatoren, die daar op dat moment niet de bevoegdheid voor hadden. Er was evaluatie van docenten door studenten, maar formele evaluatiegesprekken gebeurden niet. De commissie hoopt dan ook stellig dat de SWOP-procedure in de toekomst systematisch zal worden toegepast binnen de opleiding Buitengewoon onderwijs.

De begeleiding van nieuwe medewerkers verloopt volgens de commissie goed. Nieuwe personeelsleden worden op de hoogte gebracht van de werking van de verschillende hogeschooldiensten via twee infomomenten. In de opleiding zelf krijgen zij een onthaalgesprek met het departementshoofd en de opleidingscoördinatoren. Een collega begeleidt hen in de ingroeifase.

De medewerkers van de opleiding ervaren een aanzienlijke nood aan professionalisering. Hoewel 10 procent van de taakbelasting van een medewerker voorzien is voor professionaliseringsactiviteiten is dit in de praktijk niet altijd haalbaar. Volgens de commissie worden personeelsleden tot op heden onvoldoende gestimuleerd om aan professionaliseringsactiviteiten deel te nemen. Zo lieten de medewerkers van het administratief-technisch personeel aan de commissie weten dat leidinggevend die deelnemen aan professionaliseringsactiviteiten de informatie die ze daar verkrijgen, doorgeven aan hen maar dat zij zelf weinig of niet participeren aan nascholingsactiviteiten. Op het vlak van didactiek is bijscholing door het onderwijzend personeel geen evidentie, gezien geen geëigende vorming voor onderwijsgevend beschikbaar is, hoewel de opleiding de overlegmomenten tussen de docenten ook als een onderwijsvernieuwend professionaliseringsactiviteit beschouwt. De commissie is van oordeel dat een voldoende structureel professiona-

liseringsbeleid een voorwaarde is voor het in stand houden van een kwalitatieve opleiding. De commissie spreekt wel haar waardering uit over de professionalisering van de begeleiders van het opleidingsonderdeel Werken aan professionalisering (WAP). Aan hen worden immers hoge eisen gesteld. Zij genieten volgens de commissie voldoende bijscholing (bijvoorbeeld over themagecentreerde interactie) met betrekking tot de begeleiding binnen deze leergroepen en hebben hierbij zelf externe begeleiding genoten. Bovendien slagen zij er eveneens in hun professionaliteit op dit vlak door te geven in het docententeam door het werken met een structureel systeem van intervisie, teamgesprekken en het schrijven van eigen leerverslagen. De commissie hoopt dan ook dat in het takenpakket van de WAP-begeleiders voldoende ruimte overblijft voor hun verdere professionalisering met betrekking tot studiebegeleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie dringt aan op een systematisch en structureel professionaliseringsbeleid voor het onderwijskundig en administratief-technisch personeel.
- De commissie pleit voor een effectieve bewaking en de implementatie in de organisatie van de afspraken die gemaakt worden tijdens de functionerings- en evaluatiegesprekken.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek geconstateerd dat de medewerkers die in de opleiding het onderwijs verzorgen, stevast de verbinding leggen met de beroepspraktijk in hun sessies door het systematische gebruik van casussen en voorbeelden uit de praktijk. Bovendien zorgt de opleiding ervoor dat haar personeel bovenop de pedagogisch-didactische bekwaamheid ook vakexpertise op verschillende relevante domeinen in huis heeft. De opleiding streeft daarvoor naar een samenstelling van een team van medewerkers dat binnen eenzelfde basisdiploma verschillende specialisaties heeft ontwikkeld. De opleiding kan dan ook beschikken over een tiental gastdocenten en een groot aantal externe gastsprekers, die hun onderwijsopdracht in de opleiding combineren met een opdracht in het beroepenveld als leerkracht, directie of zorgcoördinator, en zo voeling behouden met de actuele noden en tendensen in het werkveld. De commissie waardeert het feit dat, naast de docenten verbonden aan de KHLim, externe gastdocenten en -sprekers worden aangetrokken, die specifieke inhoudelijke inbreng en praktijkgerichtheid in de opleiding brengen. Bovendien zijn ook de studenten en afgestudeerden zeer tevreden over de inhoudelijke expertise van hun (gast)docenten.

Wat docentenuitwisseling en -mobiliteit betreft, kon de commissie uit de ingekeken documenten afleiden dat de opleiding goede inspanningen levert om bezoeken in andere scholen, docentenuitwisseling, en deelname aan internationale seminars en conferenties mogelijk te maken. De commissie moedigt de opleiding aan om deze (internationale) activiteiten verder te zetten en uit te breiden. Niettemin lieten de docenten aan de commissie weten dat er enige nood is aan langdurige professionele trajecten in het kader van hun vakinhoudelijke professionalisering. De pro-

fessionalisering die ze op dit moment ervaren, gebeurt vooral door de combinatie van de onderwijsopdracht binnen de opleiding en de andere job die ze in het beroepenveld uitoefenen. Volgens hen erkent de opleiding wel deze noodzaak aan een uitgewerkt professionaliseringsbeleid.

De commissie had opnieuw veel waardering voor het feit dat enkele gastdocenten die deeltijds actief in het beroepenveld werken, eveneens WAP-begeleider in de opleiding zijn. Op die manier slagen zij erin om de actuele noden en evoluties van het werkveld te vertalen in hun begeleiding naar de studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie bepleit een versterking van het vakinhoudelijke professionaliseringsbeleid.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het onderwijzend personeelsbestand van de opleiding, zowel de docenten verbonden aan de hogeschool als de gastdocenten, telt 33 leden. Zij worden bijgestaan door tien leden die deel uitmaken van het administratief-technisch personeel. Ook is in de opleiding een groot aantal gastsprekers ingeschakeld.

De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs beschikt over 11 VTE. Eenentwintig van de 33 docenten van de opleiding Buitengewoon onderwijs zijn tussen 40 en 65 jaar oud. De commissie is het eens met de stelling van de opleiding dat, gezien er veertien docenten tussen 50 en 65 jaar zijn, er in de toekomst de mogelijkheid moet zijn om jonge nieuwe medewerkers aan te trekken.

In het academiejaar 2010–2011 is slechts één personeelslid van de 33 leden van het onderwijzend personeel (lectoren, praktijklectoren en gastprofessoren) voltijds. De overige docenten zijn betrokken in andere opleidingen binnen en buiten de KHLim. Ook bij het administratief-technisch personeel is één medewerker voltijds. Daarnaast is er een groot aantal gastsprekers die elk een klein aandeel lesbevoegdheid in de opleiding hebben.

De student-lectorratio bedraagt 22,64. De personeelsleden zijn gedreven en enthousiast, op zo'n manier dat de commissie tijdens het visitatiebezoek weinig tot geen klachten heeft gehoord over een al te belastende werkdruk. Niettemin wijst de commissie erop dat de opleiding erover dient te waken dat in het kader van de verhogende studentenaantallen de taakbelasting ook niet te gevoelig toeneemt en draaglijk blijft voor alle personeelsleden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan waakzaam te blijven wat de werkdruk van de personeelsleden betreft.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	voldoende
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Buitengewoon onderwijs wordt samen met haar zusteropleiding Zorgverbreding en remediërend leren ingericht op de campus Hemelrijk in het centrum van Hasselt. Deze campus omvat vier gebouwen of blokken, die gegroepeerd zijn rond een gemeenschappelijke 'speelplaats'. De commissie werd rondgeleid in elk van deze gebouwen. Globaal genomen is de commissie, net zoals de opleiding en al haar stakeholders, van mening dat de huidige campus van de lerarenopleiding niet aan de hedendaagse verwachtingen ten aanzien van het hoger onderwijs beantwoordt. De meeste gebouwen op de campus zijn verouderd en soms zelfs in slechte staat. De opleiding roeit met andere woorden met de riemen die zij heeft om met de beperkte materiële infrastructuur haar onderwijs vorm te geven. De hogeschool heeft plannen voor een grondige hervorming van de campus, die evenwel pas ten vroegste vanaf 2015 van start kan gaan. De commissie hoopt dat bij de realisatie van een nieuwe campus voor de lerarenopleiding rekening wordt gehouden met de specifieke noden van de bachelor-na-bacheloropleidingen.

De huidige campus beschikt over 46 werkruimtes voor onderwijsactiviteiten. In blok A kan de opleiding gebruikmaken van enkele polyvalente leslokalen, drie auditoria (twee auditoria met plaats voor een honderdtal studenten en een groter auditorium met ruimte voor 180 studenten) en enkele vaklokalen. Deze lokalen zijn onder andere voorzien van een beamer, en andere technologische en digitale hulpmiddelen. Ook in blok D beschikt de opleiding over enkele leslokalen, waaronder een expressielokaal dat wordt gebruikt voor onder andere expressievakken en rollenspellen, en een teamlokaal waar leergroepen vaak samen les krijgen. Ook de kapel op de campus wordt gebruikt als expressieruimte. De lokalen in blok A en D worden vaak 's avonds in gebruik genomen. Deze blokken zijn gemakkelijk toegankelijk, ook voor studenten met een lichamelijke functiebeperking, via liften en hellende vlakken.

In blok C wordt een studentencafetaria gehuisvest. Deze is volgens de commissie vrij klein. De commissie betreurt het ook dat de cafetaria niet geopend is in de avonduren, zodat een groot deel van de studenten van de opleiding die 's avonds les volgen, de maaltijden die hier worden aangeboden niet kan nuttigen.

In blok D bevinden zich naast een computerlokaal voor docenten eveneens een tweetal computerlokalen met elk 20 pc's, die ter beschikking staan van de studenten. Er is permanent een personeelslid aanwezig wanneer het lokaal vrij is, zodat studenten ononderbroken in het computerlokaal kunnen werken. Wanneer een computerlokaal bezet is voor ICT-lessen of andere opleidingsonderdelen wordt dit op voorhand gemeld. Met gebruik van de studenten- of docentenkaart kan gebruikgemaakt worden van negen copier-printers.

Er zijn voor de opleiding ook enkele docenten- en studentenruimtes ter beschikking. In één docentenruimte kan gewerkt worden en studenten kunnen hier 's avonds eveneens terecht in bepaalde sessies. In een andere docentenruimte hebben de docenten de mogelijkheid om een maaltijd te nuttigen. In de studentenruimte krijgen de studenten informatie over examens en internationalisering via uithangborden. De studentenruimte is bovendien ook 's avonds geopend, zodat ook de studenten van de avondopleidingen hier terecht kunnen.

De commissie heeft enkele positieve geluiden gehoord over de in blok A ondergebrachte mediatheek. De studenten en afgestudeerden lieten in hun gesprek met de commissieleden lovende woorden vallen over de voorzieningen in de mediatheek. Dat de alumni blijvend gebruikmaken van de bibliotheek is volgens de commissie illustratief voor de kwalitatieve werking ervan. De studenten en vooral de docenten hebben inspraak in de nieuwe aankopen voor de mediatheek. Bovendien worden studenten op verschillende manieren wegwijs gemaakt in de mediatheek: de mediatheek heeft een Facebookpagina met een nieuwsgids en heeft ook een eigen webstek, die regelmatig geüpdatet wordt wanneer nieuwe werken beschikbaar zijn. De student heeft via de digitale leeromgeving Toledo ook toegang tot een bibliotheektab, waarop studenten en personeel de communicatie van de mediatheek kunnen raadplegen en opvolgen. Tijdens de gesprekken met de studenten heeft de commissie vernomen dat een rondleiding in de mediatheek in het begin van het academiejaar wel voor de studenten van de initiële opleiding georganiseerd wordt en voor de voltijdse studenten van de bachelor-na-bacheloropleidingen, maar niet voor de deeltijdse studenten. Dit ervaren de deeltijdse studenten als een gemis. De commissie pleit er dan ook voor om ook voor deze studenten een rondleiding in de mediatheek te voorzien. De commissie waardeert het wel dat de mediatheek één avond per week langer open blijft. Ook wordt soms op vraag een extra avondsessie ingelast om de studenten van de bachelor-na-bacheloropleidingen de kans te geven de mediatheek te bezoeken.

Zoals eerder aangehaald, geven de studenten en vooral het personeel aan dat er dringend nood is aan vernieuwingen wat betreft de gebouwen en de ICT-mogelijkheden op de campus. De commissie neemt kennis van de frustraties van het campuspersoneel op dit vlak, en kijkt samen met de opleiding uit naar de snelle realisatie en ingebruikname van een vernieuwde campus.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om rondleidingen in de mediatheek te voorzien voor haar studenten, ook de deeltijdse.
- De commissie onderschrijft de plannen van de hogeschool en de opleiding om een vernieuwde campus te realiseren en in gebruik te nemen.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat de communicatie naar studenten met betrekking tot de studiebegeleiding vlot en duidelijk verloopt. Potentiële studenten worden aangetrokken door vier infodagen tussen februari en september van het departement, een voorstelling al van de bachelor-na-bacheloropleiding in de initiële lerarenopleiding van de hogeschool, een vertegenwoordiging op een jobinspiratiebeurs voor afstuderende studenten van het departement, en door de hogeschool gevoerde campagnes op de website en in de media.

De opleiding voorziet ook instroombegeleiding, en dan vooral wanneer studenten twijfelen of zij de opleiding Buitengewoon onderwijs dan wel de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren zullen volgen. Vooraleer een student zich inschrijft, vindt een intakegesprek plaats, waarin gepeild wordt naar de vooropleiding, de motivatie en verwachtingen van de student in kwestie. Ook bij de keuze van de keuzepakketten wordt begeleiding voorzien voor de student.

De vakgeïntegreerde studiebegeleiding tijdens de opleiding wordt deels door de docenten van de afzonderlijke opleidingsonderdelen op zich genomen, maar situeert zich hoofdzakelijk binnen de WAP-groepen. De commissie kon nogmaals vaststellen dat het WAP-concept zich goed leent tot de inbedding van een structurele studiebegeleiding en de opvolging van het leerproces van de student. De studenten haalden tijdens het visitatiebezoek de inhoudelijke begeleiding en sterke vertrouwensband met hun WAP-begeleider eveneens meermaals aan als sterk punt. Studenten zetten in de opleiding hun eigen leersporen uit, en de WAP-begeleiders volgen deze op een bevredigende manier op, rekening houdend met de vooropleiding en de interesses van de individuele student. Studiebegeleiding is binnen de opleiding op die manier sterk persoonlijk gericht. De commissie merkt daarbij op dat een goede communicatie van deze manier van werken (met name procesbegeleiding) naar potentiële studenten aan te raden is, omdat wellicht niet iedereen hiermee vertrouwd is. De commissie wil hierbij nogmaals haar appreciatie voor de inzet van de WAP-begeleiders beklemtonen, en stelt voor dat de opleiding erop toeziet dat studiebegeleiding expliciet wordt opgenomen in het takenpakket van de WAP-begeleiders.

De commissie stelt vast dat de begeleiding binnen de WAP-groepen, zoals vermeld, zeer persoonlijk en diepgaand is. Wanneer de WAP-begeleiders gewaarworden dat intensief en gespecialiseerd therapeutisch werken nodig is, sturen zij de studenten door naar de sociale dienst van het departement/de hogeschool of verwijzen ze naar externe diensten. De sociale dienst kan psychosociale begeleiding bieden, maar vangt ook studenten op in andere probleemsituaties (zoals financiële problemen).

De commissie bracht tijdens het visitatiebezoek eveneens een bezoek aan het lokaal waar medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de dienst Internationalisering van het departement werken. Hier hoorde de commissie dat internationale studenten die het departement binnenkomen of studenten van de hogeschool die naar het buitenland vertrekken, bij hen kunnen langsgaan indien zich problemen voordoen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om de hoeveelheid en de efficiënte aanwending van de tijdsbesteding van het opleidingsteam te bewaken.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	onvoldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat de voorzieningen op de campus Hemelrijk soms ontoereikend zijn, en niet meer beantwoorden aan de hedendaagse verwachtingen ten aanzien van het hoger onderwijs. Wel kon de commissie afleiden dat de opleiding met een beperkte materiële structuur haar onderwijs zo goed mogelijk vorm probeert te geven. De commissie neemt nota van de plannen van de hogeschool om de campus te hervormen vanaf 2015. Een hervormde campus zal volgens de commissie de tekortkomingen verhelpen. De commissie hoopt dat bij de realisatie van een nieuwe campus voor de lerarenopleiding rekening wordt gehouden met de specifieke noden van de bachelor-na-bacheloropleidingen.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de beschikbare documenten en de gevoerde gesprekken heeft de commissie kunnen afleiden dat binnen de hogeschool een beleidsvisie kwaliteitszorg is ontwikkeld die toelaat enkele uitgangspunten voor het beleid inzake kwaliteitszorg te formuleren. Door middel van een matrixstructuur waarin alle departementen vertegenwoordigd zijn, verankert de hogeschool deze visie in haar organisatie. De commissie merkte tijdens de gesprekken op dat de bachelor-na-bacheloropleidingen Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en remediërend leren tot voor het academiejaar 2010–2011 niet waren opgenomen in deze matrixstructuur, zodat zij geen structurele plaats hadden binnen het departementale beleid. Hierdoor hebben zij tot nu toe een informeel, zij het niet systematisch kwaliteitsbeleid kunnen voeren. Toch wil de opleiding vertrekken vanuit de visie op kwaliteitszorg op centraal niveau en wil ze haar eigen kwaliteitsbeleid daaraan linken. Met de opname in de kwaliteitszorgmatrix van de hogeschool heeft het departement Lerarenopleiding een anker Kwaliteitszorg gekregen dat informatie uitwisselt, advies verleent en fungeert als klankbord voor initiatieven. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding, en dan met name het kernteam dat kwaliteitszorg waarborgt in de opleiding, hiermee haar ideeën en ambities naar het centrale beleid kan stuwen. De opleiding haalde deze nood aan betrokkenheid bij het centrale beleid zelf als aandachtspunt aan. De commissie hoopt dat met de toevoeging van de bachelor-na-bacheloropleidingen in de centrale matrixstructuur de opleiding een balans vindt tussen de top-down- en bottom-upuitwerking van hun kwaliteitsbeleid.

De hogeschool heeft binnen haar kwaliteitszorgsysteem een instrumentarium uitgebouwd, waar ook de opleiding gebruik van maakt om haar kwaliteitsbeleid te realiseren. Zo heeft de opleiding PDCA-sjablonen (*Plan-Do-Check-Act*) ter beschikking bij de uitwerking van haar verbeteringstrajecten, alsook kwaliteitspagina's binnen het intranet en voorbeelden van bevragingen. Het kern-team van de opleiding, bestaande uit een zevental personen, werkt aan het planmatig uitbouwen van kwaliteitszorg door het opstellen van PRIAC's (prioritaire actieplannen) aan de hand van de PDCA-cyclus. Zij vergaderen maandelijks en zetten kwaliteitszorg bij deze teambijeenkomsten op de agenda. Verder be vraagt de opleiding systematisch een aantal doelgroepen.

- De belangrijkste bevragingen worden gericht aan de studenten. Zij worden be vraagd via een elektronische enquête na afloop van elk opleidingsonderdeel. Daarbij kunnen de studenten hun globale waardering per opleidingsonderdeel geven, en aangeven wat behouden dient te worden en wat voor verbetering vatbaar is. Volgens de opleiding is dit een vrijblijvende studentenmeting, zij het dat het belang ervan voor de studenten duidelijk is. De resultaten van deze onlinebevraging worden verwerkt door de centrale diensten; de synthese ervan wordt ter beschikking gesteld van de opleidingscoördinator. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek echter geen zicht gekregen op de responsgraad van deze bevraging. Zij stelt de opleiding voor na te denken over de manier waarop een valide responsgraad gewaarborgd kan worden.
- De studenten worden over de opleiding in haar geheel be vraagd tijdens de WAP-sessies door middel van een methodiek van zelfevaluatie. Op de gesprekken die de WAP-begeleiders met de studenten voeren, worden systematische SWOT-analyses uitgevoerd. De opleiding geeft zelf aan dat de studentenbevragingen nog te weinig zijn afgestemd op de visie.
- Naar aanleiding van het schrijven van het zelfevaluatierapport heeft de opleiding een alumni-bevraging en een interview met een focusgroep van alumni georganiseerd. Voordien werd een dergelijke bevraging niet structureel uitgevoerd binnen de opleiding. De commissie vindt het positief dat alumnibevraging al een standaardprocedure was binnen de hogeschool, en dat de opleiding dankzij haar recent verworven plaats binnen het departement een alumnibevraging nu ook tot de norm zal maken.
- Het werkveld wordt be vraagd op het moment dat docenten op werkplekbezoek gaan. Mentoren, die vaak ook oud-studenten van de opleiding zijn, geven feedback over de opleiding. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding de nood voelde om een formeel communicatieforum op te richten met het werkveld. Vanaf het academiejaar 2008–2009 werd de resonantiegroep BABO geïnstalleerd. De commissie vindt dit een positief initiatief.

Verder kon de commissie uit de ingekeken documenten en de gesprekken afleiden dat de opleiding, naast het befragen van haar stakeholders, ook zelfevaluaties realiseert. Dit gebeurt bijvoorbeeld voor de WAP-werking door het WAP-team en voor het traject 'Autisme' door de betrokken docenten. Ook gebeuren in de opleiding een zelfevaluatie en kritische reflectie aan de hand van een ontwikkelde veranderingstool binnen het ENW-project (expertisenetwerk). Verder wordt diversiteit binnen de opleiding in kaart gebracht via een extern ontwikkeld diversiteitskader en werd een quick scan in 2010 uitgevoerd naar aanleiding van het zelfevaluatierapport. Ten slotte levert een meta-evaluatie van de examenresultaten de opleiding ook een kritische kijk op haar functioneren op. Vanaf het academiejaar 2010–2011 zal deze meta-analyse van toetsresultaten ook op centraal niveau van de hogeschool aangestuurd worden. De commissie onderschrijft deze metingen, maar merkt op dat veel metingen en bevragingen georganiseerd werden in de voorbereidende fase van het schrijven van het zelfevaluatierapport. De commissie stelt de opleiding dan ook voor om erop toe te zien deze bevragingen en metingen te continueren met het zicht op een naar de toekomst gericht kwaliteitszorgbeleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding moet erover waken dat een voldoende en valide responsgraad gegarandeerd is wanneer zij haar stakeholders be vraagt.
- De commissie stelt de opleiding voor bevragingen naar haar stakeholders systematisch en formeel uit te voeren.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit de ingekeken documenten kunnen afleiden dat de opleiding in het verleden uit de evaluaties van verschillende stakeholders gegevens heeft gebruikt om verbeteringsacties met betrekking tot kwaliteitszorg te realiseren. De terreinen waarop deze acties betrekking hadden, waren onder andere de concentrische opbouw van het curriculum, de vormgeving van het WAP-concept, de overschakeling naar competentiegericht leren, de invoer van projectwerking, het werken met gemengde leergroepen, een meer evenwichtige spreiding van de taakbelasting van studenten, de oprichting van een resonantiegroep van het werkveld, en het streven naar een krachtige samenwerking met de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren.

De opleiding heeft ook enkele verbeteringstrajecten voor de toekomst geformuleerd, waaraan ze prioritair wil werken. Deze betreffen voornamelijk de efficiënte organisatie van kernteamvergaderingen, het versterken van de samenwerking met het werkveld en de initiële lerarenopleidingen, de opvolging en beoordeling van het werkplekleren, de ontwikkeling van de elektronische leeromgeving en de uitbouw van de internationale dimensie in de opleiding. Vanuit het KHLim-beleid werkt men met prioritaire actieplannen (PRIAC's), die concrete acties formuleren bij een verbeteringstraject. De commissie vindt het positief dat de opleiding aangaf met deze PRIAC's te willen werken. Het anker IKZ zal op een kernteamvergadering van de opleiding het werken met PRIAC's toelichten en de opleiding ondersteunen om de gewenste verbeteringstrajecten in de vorm van een PRIAC te gieten. De commissie onderschrijft deze consolidatie van de verbeteringstrajecten. Momenteel heeft de opleiding plannen voor verbeteringsacties, maar de commissie heeft nog vragen in verband met de realiseerbaarheid van deze acties, rekening houdend met de werkdruk. Ook vraagt de commissie zich af of prioritering en voortgang binnen de verbeteringsprojecten zichtbaar is, en of binnen het kernteam van de opleiding eensgezindheid heerst over de voorrang en de timing van aanpak. Deze informatie heeft de commissie uit de gesprekken en de ingekeken documenten niet kunnen destilleren. Bovendien merkt de commissie, net zoals de opleiding zelf, op dat de verbeteringstrajecten vaak in de *do*-fase van de PDCA-cyclus blijven steken. De commissie heeft begrip voor het feit dat het kwaliteitszorgbeleid van de hogeschool volop in ontwikkeling is, en dat de opleiding bijgevolg in een lopend proces is terechtgekomen dat het formuleren van klare PRIAC's bemoeilijkt. De commissie stuurt aan op een duidelijke opvolging van de verbeteringstrajecten. De commissie heeft wel gemerkt dat de opleiding een gedrevenheid en bereidheid vertoont om haar verbeteringstrajecten snel en formeel uit te voeren. Het formaliseren van kwaliteitszorg is volgens de commissie nodig, maar mag niet remmend werken op de gedrevenheid en betrokkenheid van de opleidingscoördinatoren. De commissie stelt dat blijvende aandacht voor de balans tussen een top-downkwaliteitsbeleid en de gedragenheid van dit beleid door het volledige kernteam wenselijk is.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie stimuleert de opleiding de opgestarte werking met PRIAC's bij het opstellen van verbeteringstrajecten systematisch te continueren en uit te breiden.

- De commissie adviseert de opleiding blijvende aandacht te schenken aan de realiseerbaarheid en de prioritering van haar verbeteringsacties.
- De commissie beveelt de opleiding aan aandacht te hebben voor de balans tussen het top-down- en bottom-upbeleid inzake kwaliteitszorg.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek geconstateerd dat de opleiding alle doelgroepen – docenten, studenten, alumni en het werkveld – bevraagt en betreft bij de kwaliteitszorg binnen de opleiding.

Docenten gaven tijdens de gesprekken met de commissie aan in open dialoog te kunnen treden met het kernteam van de opleiding. Zo krijgen ze de kans om eigen accenten in de opleiding te leggen. Dit wordt ten eerste gewaardeerd door de docenten. Wat de commissie wel meermaals heeft gehoord tijdens het gesprek met de docenten is dat het onderwijzend personeel niet het gevoel krijgt dat de bachelor-na-bacheloropleiding wordt gehoord in de gehele organisatiestructuur van de hogeschool. De bachelor-na-bacheloropleidingen van het departement Lerarenopleiding werden niet structureel bij het hogeschoolbeleid betrokken. De commissie meent dat het opnemen van de bachelor-na-bacheloropleidingen in het departementale beleid sinds het academiejaar 2010–2011 al een eerste aanzet heeft gegeven om dit probleem van erkenning op te lossen. De commissie waardeert het dat het de opleiding zelf is die hierop aangedrongen heeft.

Studenten worden bevraagd na elk opleidingsonderdeel en over de opleiding in het algemeen tijdens de WAP-sessies. Vanaf dit jaar krijgen studenten ook de mogelijkheid om op hogeschoolniveau inspraak te verwerven in het beleid via een formele afvaardiging in de departementale studentenraad. De commissie heeft niet kunnen achterhalen of studenten uit de opleiding Buitengewoon onderwijs in het bijzonder gedelegeerd zijn in deze studentenraad. Volgens de opleiding werkt deze raad wel goed en willen studenten op die manier ook ingeschakeld worden in thema's als onderwijsontwikkeling. De commissie moedigt de opleiding aan om haar studenten blijvend te motiveren om zitting te hebben in deze pas gevormde departementale raad.

Het werkveld en in het bijzonder de mentoren worden op een vrij informele manier betrokken bij de opleiding tijdens het werkplekbezoek van de opleiding in het kader van de beoordeling van het opleidingsonderdeel WAP. De commissie betreurt het dat deze betrokkenheid niet geformaliseerd wordt met bijvoorbeeld feedbackformulieren of vragenlijsten. Wel stemt de commissie in met de formele betrokkenheid van het werkveld in de opleiding door middel van de resonantiegroep BABO, die enkele keren per jaar vergadert. De commissie stelt vast dat de samenstelling van de resonantiegroep nog verbreed kan worden.

Het administratief-technisch personeel meldde de commissie dat naar hun mening werd gevraagd, maar dat zij niet actief betrokken worden wat beleidsbeslissingen betreft. Volgens de commissie overkomt het beleid hen. De commissie stelt de opleiding voor om ook rekening te houden met de noden en wensen van het administratief-technisch personeel inzake verbeteringstrajecten.

De oud-studenten van de opleiding worden sinds kort in een alumnibevraging betrokken bij de opleiding. Hiervoor was dit niet het geval. Zoals eerder vermeld, zal een alumnibevraging vanaf nu wel standaard gebeuren op aansturen van het hogeschoolbeleid. De afgestudeerden ontvangen nog regelmatig informatie- en promotiemateriaal over de hogeschool of de opleiding. Ook als ze vragen hebben, weten ze nog steeds de opleidingscoördinatoren te bereiken. De alumni haalden tijdens het gesprek met de commissie aan dat zij het jammer vinden dat ze niet meer formeel bij de opleiding worden betrokken eens zij afgestudeerd zijn. De commissie heeft met andere woorden tijdens de gesprekken de nood aan een alumniwerking duidelijk gevoeld. Door een alumnibeleid uit te bouwen, zouden de contacten met de oud-studenten volgens de commissie zeker kunnen verbeteren en zou de opleiding kunnen putten uit de kennis, ervaring en ambitie van de alumni als ambassadeurs van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om de alumniwerking verder uit te bouwen om op de hoogte te blijven van de noden en realisaties van alumni.
- De commissie beveelt een vertegenwoordiging van studenten van de opleiding in de departementale studentenraad aan.
- De commissie raadt de opleiding aan de samenstelling van haar resonantiegroep te verbreden.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie spreekt zich net zoals de andere stakeholders over het algemeen positief uit over het niveau van de opleiding. De opleiding toetst de mate van realisatie van haar doelstellingen aan de hand van (praktijk)opdrachten en werkstukken, die door de afzonderlijke docenten worden geëvalueerd. Vooral tijdens het opleidingsonderdeel WAP wordt via de portfolio een bewijs geleverd van het inzetten van verschillende competenties.

De studenten lieten de commissie weten dat zij zeer tevreden zijn over de kwaliteit van de opleiding en het WAP-concept. Ook al is het WAP-gegeven confronterend, toch halen zij hier een grote voldoening uit.

Ook de oud-studenten zijn tevreden over de fundamentele opties van de opleiding, met name het PAUZE-model, waardoor de student zelfstandig leert om te gaan met situaties waar het kan mislopen. Zij waarderen het dat ze een grote mate van zelfreflectie, probleemoplossend vermogen en zelfstandigheid opbouwen, die zij in hun professionele leven verder inzetten. De meeste van de studenten die deze opleiding volgden, waren gekomen met de verwachting sterker te worden als leraar, zowel in de klas maar ook in de school. Zij voelen zich goed voorbereid op de instap in het werkveld na het volgen van de opleiding Buitengewoon onderwijs.

Ook de vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie sprak, toonden zich tevreden met het bereikte niveau van de opleiding. Zij verklaarden dat de bachelor-na-bacheloropleiding een meerwaarde vormt ten aanzien van de initiële lerarenopleiding en dat ze leerkrachten die deze opleiding hebben gevolgd, prefereren op diegenen die enkel een initieel leerkrachtendiploma op zak hebben. Volgens hen levert de opleiding mensen af die een verschil kunnen maken binnen de school. Ook zij halen de zelfreflectie en het probleemoplossend vermogen van de studenten aan als sterke punten.

Wat internationalisering betreft, wordt geen streefcijfer vooropgesteld aangaande de mobiliteit van de studenten. Tot voor kort werd de opleiding ook niet meegenomen in het internationaliseringsbeleid van het departement. De commissie kijkt uit naar een uitbreiding van de internationaliseringsmogelijkheden nu de opleiding mee opgenomen zal worden in het beleid daaromtrent. De opleiding heeft zelf initiatieven gezocht om internationalisering mogelijk te maken, onder de vorm van een werkplekbezoek in een buitenlandse school binnen een keuzepakket en het Erasmusproject 'Teachwise'. De voorbije jaren lag het gemiddelde aantal studenten die op buitenlands werkplekbezoek gingen rond twaalf. Twee tot drie studenten volgden het 'Teachwise'-programma. De commissie spoort de opleiding aan de mogelijkheid tot internationalisering en mobiliteit te promoten bij de studenten, ook bij de deeltijdse. Studenten die al naar het buitenland zijn gegaan, kunnen daarbij hun ervaringen delen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt aan dat de opleiding, nu zij deel uitmaakt van het departementaal beleid inzake internationalisering, haar studenten aanmoedigt om deel te nemen aan internationaliseringsinitiatieven.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen. De bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon

onderwijs stelt geen streefcijfers in verband met de totale studieduur op. In afwachting van streefcijfers op Vlaams niveau geeft de opleiding wel aan dat hieraan binnen het departement zal gewerkt worden. De commissie wil dit initiatief om streefcijfers te formuleren ten zeerste aanmoedigen. Volgens de commissie zijn streefcijfers en streefdoelen immers aanbevelenswaardige instrumenten in het kader van een doelmatig richtinggevend kwaliteitsbeleid.

De commissie kon vaststellen dat de WAP-begeleiders en het kernteam van de opleiding de slaagpercentages in de gaten houden en het onderwijsrendement trachten te maximaliseren. In het jaar 2008–2009 is het slaagpercentage van de voltijdse opleiding 95 procent, en dat van de deeltijdse opleiding 76 procent. Ook berekent de opleiding het percentage van studenten dat alle credits behaalt waarvoor ze ingeschreven zijn. In 2009–2010 behaalde 94 procent van de deeltijds ingeschreven studenten alle credits, bij de voltijdse studenten is dit 80 procent. Deze resultaten blijven volgens de opleiding vrij constant.

Uit de ingekeken documenten kon de commissie afleiden dat de gemiddelde studieduur voor de voltijdse opleiding werkelijk één jaar beslaat. De gemiddelde studieduur voor de deeltijdse opleiding is twee jaar. Drie procent van de deeltijdse studenten doet er een jaar langer over, en 7 procent onder hen haalt het diploma in één jaar omwille van vrijstellingen via EVK.

Volgens de commissie voert de opleiding geen formeel onderzoek naar het niet-slagen of afhaken van studenten. Wanneer studenten niet slagen, kijkt de opleiding samen met de student op welke manier hij of zij de opleiding zinvol kan afmaken, teneinde het diploma alsnog te behalen. De WAP-begeleider voert met de student een exitgesprek wanneer hij of zij overweegt zich uit de opleiding uit te schrijven, en heeft zo zicht op de redenen van drop-out. De meest voorkomende oorzaken van stopzetten van de studies zijn een foutief ingeschatte belasting wat werkplekklaren betreft, een verkeerde studiekeuze of een te hoog ervaren studielast, gecombineerd met werken en gezin. De commissie waardeert het dat een student die afhaakt, persoonlijk wordt benaderd met deze werkwijze. Bovendien geeft het exitgesprek ook nuttige informatie, zodat verbeterings-trajecten kunnen worden opgesteld.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding streefcijfers voor het rendement ontwikkelt.
- De commissie beveelt de opleiding aan onderzoek naar niet-slagen en afhaken verder door te zetten.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	goed
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLOBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Het zelfevaluatie-rapport van de opleiding was volgens de commissie duidelijk en volledig. Het gaf een goed beeld van de opleiding. De vragen die eruit voortvloeiden, gaven de commissie stof tot waardevolle discussie.

Na het bezoek rapporteerde de opleiding volgende verbeteracties reeds te hebben ondernomen:

- Begin dit academiejaar werden alle avondopleidingen binnen de KHLim gecentraliseerd op één campus in Diepenbeek. Op deze campus is er een studentencafetaria gevestigd die geopend is in de avonden. Deze campus beantwoordt tevens meer aan de hedendaagse verwachtingen ten aanzien van het hoger onderwijs: nieuwbouw, ruime lokalen met beamer, verschillende auditoria...
- De werkplekweek werd dit academiejaar ingevoerd zodat studenten in december in werkplekperiode 1 en in mei in werkplekperiode 2 een volledige week zelf vormgeven op hun werkplek. Op het einde van de eerste werkplekperiode doen de studenten gedurende een week minimum 8 dagdelen werkplekklaren. Op het einde van de tweede werkplekperiode doen de studenten gedurende een week 10 dagdelen werkplekklaren. In deze perioden zijn de studenten zelf maximaal actief bezig in de klas.
- In februari 2012 werd er op departementaal niveau een denkcel toetsing in het leven geroepen, waarbinnen de banaba-opleidingen zorgverbreding en buitengewoon onderwijs vertegenwoordigd zijn. Deze denkcel heeft de taak om:
  - criteria van evaluatie op te stellen om te kijken naar *good practices* (kijkwijzer).
  - *good practices* in kaart te brengen, zowel intern (binnen LER KHLim), als extern.
  - een SWOT-analyse te maken van de huidige toetsingspraktijk binnen LER KHLim die resulteert in een prioritair actieplan.
- Vanaf dit academiejaar is de SWOP-procedure zowel binnen de banaba-opleiding zorgverbreding als buitengewoon onderwijs opgestart en werden er functioneringsgesprekken gevoerd met alle medewerkers.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	G
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	V
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	G
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	O
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

KHLim: Katholieke Hogeschool Limburg

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL ZUID-WEST-VLAANDEREN

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: buitengewoon onderwijs

De Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen (KATHO) is in 1994 ontstaan uit een fusie van zeven hogescholen met vestigingen in Kortrijk, Roeselare, Torhout en Tielt. KATHO Campus Tielt geniet een lange traditie in het opleiden van leerkrachten. De ontwikkeling van het buitengewoon onderwijs in West-Vlaanderen start in de jaren 1960 en bijna tegelijkertijd worden ook de eerste cursussen voor leerkrachten georganiseerd in Roeselare. Omdat de cursisten zelf leerkracht zijn, duiken in de jaren 1980 de eerste denkpijlers op die de opleiding linken aan het pedagogisch hoger onderwijs. Op diverse plaatsen in West-Vlaanderen, waaronder Tielt, organiseren normaalscholen een vervolgopleiding, namelijk VLOBO (Voortgezette Lerarenopleiding voor het Buitengewoon Onderwijs).

Sinds het academiejaar 2002–2003 maakt de KATHO deel uit van de Associatie KU Leuven. In 2004 verandert de VLOBO, onder impuls van de nieuwe bamastructuur, van naam en wordt ze de bachelor-na-bachelor Buitengewoon onderwijs (BnB BuO). Het onderbrengen van de opleiding binnen de KATHO Campus Tielt zorgt voor een nieuw elan. De KATHO neemt het voortouw in het uitbouwen van de opleiding BnB BuO en stimuleert nieuwe onderwijsinitiatieven. De samenwerking tussen de lerarenopleidingen van de verschillende campussen van de KATHO en de KHBO wordt bevestigd onder het voogdijchap van de adviesraad met vertegenwoordigers van de diocesane begeleiding, de drie initiële lerarenopleidingen en mensen uit het brede werkveld. De hogeschool betreft hierbij verschillende scholen, directies en pedagogische begeleiders, waardoor een breed draagvlak ontstaat.

De KATHO biedt een ruim studietoelaanbod aan van achttien professioneel gerichte bacheloropleidingen, vijf BNB-opleidingen en twee masteropleidingen (in samenwerking met de KU Leuven). Met meer dan 8.500 studenten in 2010–2011 is het de grootste hogeschool van West-Vlaanderen. Tweeduizend van die studenten zijn ingeschreven voor afstandsonderwijs. De initiële lerarenopleidingen worden aangeboden op de campus in Torhout of in Tielt. De campus in Tielt verzorgt onderwijs voor meer dan duizend studenten die ofwel de lerarenopleiding Kleuter- of Lager onderwijs volgen, ofwel ingeschreven zijn voor de BNB BuO.

Het totale aantal studenten BNB schommelt tot het academiejaar 2008–2009 gemiddeld tussen 50 en 60, het aantal instromers gemiddeld rond 35. Door de invoering van het afstandsonderwijs is het aantal inschrijvingen toegenomen tot ongeveer 75, wat ongeveer 120 cursisten betekent voor deze BNB.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingsstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De VLOBO is wel ontstaan buiten de hogeschool, maar vermits de BNB BuO nu deel uitmaakt van de KATHO wilden de verantwoordelijken de opleiding inbedden in de KATHO-structuur en -cultuur, en bijgevolg is het voor hen logisch dat de doelstellingen van de opleiding moeten passen in de onderwijsvisie van de hogeschool. Bovendien maakt KATHO deel uit van het partnerschap 'School of Education' (SoE) tussen de 22 verschillende lerarenopleidingen uit de twaalf hogescholen die tot de Associatie KU Leuven behoren. SoE bundelt de kwaliteiten van de lerarenopleidingen met het oog op een wederzijdse versterking, en binnen dat partnerschap werden de basisdoelstellingen van BNB-opleidingen afgetoetst in een internationale context.

De onderwijsvisie van KATHO tekent de krieblijnen uit waarbinnen de hogeschool zich wil waarmaken. Openheid, engagement, innovatie en welbevinden voor studenten en personeel moeten het hele vormingsproces inspireren. De hogeschool wil een bijzonder engagement en veel zorg tonen naar diegenen die het in de maatschappij moeilijk hebben. Betrokken omgaan met mensen met functiebeperkingen past in de missie van de hogeschool. Het concretiseren van de onderwijsvisie van KATHO gebeurt aan de hand van zes strategische doelen.

De hogeschool profileert zich als 'warme hogeschool', en de commissie heeft ondervonden dat dit niet zomaar een slogan is maar dat de hele organisatie, van hoog tot laag, doordrongen is van deze filosofie, en dat ze er haar authentiek handelen naar richt. Deze houding werkt volgens de commissie ook door in de wijze waarop de opleiding omgaat met de cursisten.

Het actualiseren van de onderwijsvisie in 2009 binnen KATHO gaf aanleiding binnen de BNB BuO om de eigen onderwijsvisie te expliciteren. De visietekst van de BNB BuO werd in 2010 uitgeschreven. Een SWOT-analyse van de opleiding leidde tot het formuleren van een aantal strategische opleidingsdoelstellingen, namelijk:

- expliciteren van de samenhang tussen de verschillende opleidingsonderdelen;
- praktijkverankering meer centraal opnemen in de opleiding;
- ontwikkelen van een flexibel programma dat inspeelt op nieuwe tendensen en noden;
- ontwikkelen van meer zelfsturing en zelfstudie;
- inschakelen van meer eigen personeel in de opleiding en een kwalitatieve inbreng van het werkveld;
- ontwikkelen van een systematiek in overlegmomenten en uitschrijven van procedures.

Er werd binnen de SoE een competentiematrix BNB BuO opgesteld met vijf functionele gehelen, die de taak van de leraar omschrijven en waarbij het model van de KHLeuven als basis diende. De vijf thema's of functionele gehelen waren:

- planmatig begeleider van leerlingen met specifieke onderwijsnoden;
- vertaler van het onderwijsaanbod, de leerlijnen en inhouden uit diverse leerdomeinen, rekening houdend met de specifieke onderwijsnoden van de leerlingen;
- partner van ouders, leerlingen en een ruim team van betrokken uit de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsnoden, vanuit een maatschappelijke verbondenheid;
- coach van collega's;
- zichzelf sturende en geëngageerde persoon die voortdurend leert uit eigen en andermans ervaringen, en uit meerdere bronnen.

Het hele model werd door de verschillende partners binnen het SoE-project afgetoetst binnen de eigen opleiding. De terugkoppeling van de verschillende partners leidde tot een aantal aanpassingen. De vijf functionele gehelen bleven behouden, maar de onderliggende competenties werden aangepast op basis van het te bereiken niveau. Voor elk functioneel geheel werden duidelijk uitgeschreven competenties geformuleerd, waaraan ook gedragsindicatoren gekoppeld zijn. Samen vormen ze een competentiematrix. De opleiding heeft ook een duidelijke visie op competentiegericht opleiden geformuleerd. Competentiegericht leren is er volgens de opleiding op gericht dat een student leraarstaken en -rollen op een competente wijze leert uitvoeren. Daarbij vertrekt de opleiding van het gegeven dat veel van de studenten een bachelordiploma behaald hebben en/of via hun werkervaring veel expertise hebben opgedaan, waardoor de opleiding ervan kan uitgaan dat de algemene en de algemeen beroepsgerichte competenties – zoals denk- en redeneervaardigheid, kritische zin, projectmatig werk en rapporteren – impliciet aanwezig zijn bij de studenten. De commissie is van mening dat deze competenties in de doelstellingen van de opleiding opgenomen zijn en dat de doelstellingen op het niveau van een bacheloropleiding geformuleerd zijn. Toch wil de opleiding eventuele lacunes bij individuele studenten in het beheersen van die competenties opvolgen en eraan remediëren. De opleiding is zo geconcipieerd dat de student in grote mate mede verantwoordelijk is voor zijn eigen competentieontwikkeling. Hiertoe treedt de docent op als coach/stimulator van de individuele competenties van de student. De BNB BuO wil de student aanzetten tot kritische reflectie en hem verder professionaliseren in zijn praktijksituatie.

De directie geeft aan dat gewerkt wordt aan een fusie met de KHBO voor wat de lerarenopleidingen betreft. Een adviesraad, met vertegenwoordigers uit de lerarenopleidingen van KATHO Campus Tielt, KATHO Campus Torhout en de KHBO, de Diocesane Pedagogische Begeleidingsdienst (DPB) – die ook de VLOBO heeft opgericht – en het werkveld, fungeert als inhoudelijke reflectie- en werkveldresonantiegroep. De commissie erkent het belang en de meerwaarde van de samenwerking tussen de opleiding en de adviesraad.

Binnen KATHO wordt het belang van interdisciplinaire samenwerking over de verschillende departementen heen sterk onderkend, omdat in een breder netwerk de valorisatie van de aanwezige kennis in samenspraak met het werkveld nog beter kan verlopen. In de toekomst wil KATHO Campus Tielt een expertisecentrum opzetten, waardoor verbreding buiten de grenzen van de eigen hogeschool mogelijk is. De hogeschool wil de professionaliteit versterken en innoverend werken. Specifiek rond zorgverbreding willen verschillende opleidingen in KATHO samenwerken. De commissie waardeert deze aanpak, maar is van mening dat de transfer naar het werkveld met betrekking tot het competentiedenken nog kan worden versterkt, onder meer door de competentiematrix in haar geheel bij het werkveld te bevragen.

Op het niveau van de student zijn de te verwerven doelstellingen sinds het academiejaar 2009–2010 opgenomen in de studie-informatiedocumenten (SID) of studiefiches per opleidingsonderdeel. SID's zijn beschikbaar via de website en kunnen bijgevolg te allen tijde geraadpleegd worden. Op het niveau van de docent worden de doelstellingen besproken in verschillende coördinatievergaderingen. Elke docent verwerkt de competenties uit de competentiematrix en de daarbij horende gedragsindicatoren in het SID-document van het opleidingsonderdeel waar hij verantwoordelijk is. Op het niveau van het werkveld zijn de doelstellingen voorgelegd aan de adviesraad. Via de gids voor praktijkvorming worden de na te streven competenties aan de mentoren bekendgemaakt.

De internationale oriëntatie vormt een vast gegeven in de curricula van KATHO, en dat wil de BNB BuO zowel op het thuisfront als in het buitenland realiseren. Studenten en docenten worden aangemoedigd om een internationale ervaring op te doen via verschillende internationale projecten. Bij de start van het academiejaar, tijdens de campusdagen en via Toledo krijgen de studenten informatie over internationalisering. Een langlopend buitenlands engagement is echter voor studenten met het profiel van de BNB BuO niet evident.

KATHO wil de BNB verankeren door ook in de initiële lerarenopleiding de grote zorg voor jongeren aan bod te laten komen. In het derde jaar kunnen de studenten een keuzevak volgen, zodat ze eventjes met de specifieke problematiek van de BNB in contact kunnen komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om het competentiedenken naar het werkveld toe nog duidelijker te communiceren, en met name de competentiematrix als geheel nog te bevragen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vertrekkende vanuit de KATHO-missie heeft de BNB BuO speciale aandacht voor de volgende accenten: de opleiding biedt een competentiegerichte aanpak aan, waarbij de ervaring van de cursist in het buitengewoon onderwijs expliciet en maximaal gevaloriseerd wordt. De cursist wordt als een volwaardige partner van het leren beschouwd. Dankzij flexibele leerroutes en uitgebreide keuzemogelijkheden wil de opleiding een divers publiek aanspreken. De commissie heeft waardering voor deze aanpak.

De opleidingsdoelstellingen en de programma-inhouden zijn afgestemd op de reglementering op het niveau van het hoger onderwijs en de beroepsprofielen van de leraar. Bij wijzigingen in de wetgeving worden uiteraard de nodige besprekingen gevoerd om de opleidingsdoelstellingen telkens terug af te stemmen op de gewijzigde context voor erkenning. De afstemming van de

doelstellingen op de wensen en behoeften van het beroepenveld gebeurt via de adviesraad, waarin het beroepenveld vertegenwoordigd is, en via de directievergaderingen of coördinatorenraad (CORA), waar via de DPB vragen vanuit de opleiding aan bod komen. De terugkoppeling gebeurt binnen de adviesraad of rechtstreeks aan de opleidingscoördinator. De domeinspecifieke doelstellingen zijn tot stand gekomen via het SoE-project 'Afstemming van de BNB-opleidingen op de implementatie van het leerzorgkader'. Ze zijn afgestemd op de beroepsreglementering, het beroepenveld en de eisen van vakgenoten. De commissie stelt vast dat het domeinspecifieke referentiekader (DSR) dat door de commissie werd aangereikt, herkenbaar is in de doelstellingen.

Binnen het internationale netwerk is de opleiding vertegenwoordigd in het 'ETEN'-programma (European Teacher Education Network) rond 'Special needs' en het Comenius Intensive Program rond 'SNEPS' (special needs in education: participation in society). Het samenwerkingsverband met de verschillende BNB-opleidingen (Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en remedieërend Lernen) over de hogescholen heen in het SoE-project, leidde tot het opstellen van een gemeenschappelijk competentieprofiel. Het samenwerkingsverband werd in 2010 overigens geformaliseerd binnen SoE door de aanvraag tot het vormen van een werkgroep BNB BuO. Die aanvraag werd goedgekeurd.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Waar aanvankelijk alleen leerkrachten werkzaam in het buitengewoon onderwijs de opleidingen startten, heeft de instroom zich geleidelijk aan verbreed – onder invloed van de omschakeling naar een BNB-opleiding – naar studenten met een andere vooropleiding dan Bachelors Initiële

lerarenopleidingen. Het gaat bijvoorbeeld om houders van een bachelordiploma Logopedie, Orthopedagogie of Ergotherapie. Deze paramedici met een niet-pedagogisch diploma deden de behoefte ontstaan aan didactiek in de opleiding. Deze behoefte werd trouwens ondersteund en verwoord door de adviesraad van de BNB BuO; directies van het werkveld waren van mening dat niet-pedagogisch geschoolde instromers een didactische vorming moesten krijgen. Het behalen van het diploma leidt immers tot lesbevoegdheid in het BuSO, weliswaar in beperkte mate. Bovendien is er in het BuLO een toenemende aandacht voor transdisciplinaire samenwerking, waarbij de didactische vorming van paramedici een meerwaarde oplevert.

De opleiding wordt daarom aangeboden via twee opleidingsprogramma's van elk 60 studiepunten: een programma voor leerkrachten en een programma voor niet-leerkrachten. De opleiding bestaat uit een groot aantal verschillende opleidingsonderdelen die modulair zijn opgebouwd, waarbij het ene opleidingsonderdeel los van het andere wordt ingericht. De meeste opleidingsonderdelen komen in de beide opleidingsprogramma's voor en hebben een duidelijke focus. Die kan inhoudelijk zijn, gericht op de ontwikkeling van vaardigheden, of gericht zijn op de individuele ontplooiing. Gemeenschappelijke opleidingsonderdelen zijn bijvoorbeeld Handelingsplanning, Werken met ontwikkelingsdoelen, Casuïstiek, Specifiek orthodidactische thema's, Specifiek agogische vaardigheden en Referentiekaders voor het buitengewoon onderwijs. Samen met de praktijkvorming, die buiten de hogeschool gebeurt (vaak op de eigen werkplek), en de geïntegreerde eindproef (of bachelorproef) gaat het om 54 van de 60 studiepunten. Het programma is geen statisch gegeven maar kan aangepast worden aan de instroom, bijvoorbeeld via de programmering van nieuwe keuzevakken rond een specifiek thema. Bij het programma voor niet-leerkrachten worden de opleidingsonderdelen Specifiek orthodidactische thema's 4 en Buitengewoon onderwijs in zijn context (in totaal zes studiepunten) uit het programma voor leerkrachten vervangen door de opleidingsonderdelen Didactiek basis 1 en Didactiek basis 2. Paramedici die in het BuO tewerkgesteld zijn, hebben namelijk voorkennis omtrent het individueel omgaan met kinderen met een specifieke behoefte. Het opleidingsonderdeel Buitengewoon onderwijs in zijn context behandelt de verschillende sociale organisaties verbonden aan het BuO, en daarin wordt ook de sociale kaart uitvoerig besproken. Ook deze context zal voor de bachelor met een niet-pedagogisch diploma meestal niet vreemd zijn vanuit zijn vooropleiding en/of werkervaring. De twee hierboven aangehaalde opleidingsonderdelen Didactiek worden gevolgd via afstandsonderwijs, samen met studenten uit de bacheloropleiding Lager onderwijs of Kleuteronderwijs. De student kan zelf kiezen of hij de didactiek van het lager onderwijs of van het kleuteronderwijs volgt. Meestal wordt gekozen voor het niveau dat het beste aansluit bij de werksituatie of de toekomstige werkmogelijkheden. De opleiding is van mening dat de cursisten die lesgeven in het BuSO, zelfstandig de verworven competenties voor het kleuter- of het lager onderwijs naar de context van het secundair onderwijs kunnen transfereren. De bachelor Lager onderwijs heeft immers lesbevoegdheid in bepaalde opleidingsvormen binnen het BuSO. De commissie raadt aan om het BuSO in het didactische pakket toch meer aan bod te laten komen.

Sinds het academiejaar 2008–2009 kunnen de studenten de BNB BuO via afstandsonderwijs volgen. Uiteraard blijft de leerroute via contactonderwijs ook aangeboden. Het afstandsonderwijs richt zich naar studenten die niet in staat zijn (of niet wensen) regelmatig naar de campus in Tielt te komen. Zij werken zelfstandig van thuis uit en zijn dus zelf verantwoordelijk voor het opvolgen van hun studievoortgang, die één, twee of drie jaar kan duren. Volgens de oud-studenten die met de commissie in gesprek gingen, is afstandsonderwijs een goed alternatief voor mensen met ervaring in BuO. Voor studenten die geen ervaring hebben met het BuO is contactonderwijs aangewezen, omdat ze veel kunnen leren van de ervaringen die medestudenten aanbrengen, en omdat ze dan in contact komen met leerkrachten uit het BuO. Het contactonderwijs richt zich ook naar studenten die meer structuur wensen in hun opleiding. Zij kunnen bovendien kiezen om hun traject in één of twee jaar af te leggen.

De te bereiken competenties zijn gelijk voor contactonderwijs en afstandsonderwijs; alleen de

werkvormen hangen af van de gekozen leerroute. De student kan zelf kiezen welk opleidingsonderdeel via contact- of afstandsonderwijs wordt gevolgd. De studenten krijgen zelfs de mogelijkheid om in de loop van het academiejaar hun inschrijving voor een bepaald opleidingsonderdeel te wijzigen van contact- naar afstandsonderwijs. Er zijn ook heel veel individuele trajecten omwille van vrijstellingen, grotere spreiding van de opleidingsonderdelen en veranderende werk- of gezinssituaties. Het aantal flexibele leerroutes, aangepast aan de individuele noden van de student, is bijgevolg zeer aanzienlijk. De studietrajectbegeleider treedt op als bemiddelaar om samen met de student een realistisch en haalbaar traject uit te werken, rekening houdend met de planningskalender waarin de logische volgorde van de verschillende opleidingsonderdelen voorkomt.

De gemeenschappelijke competentiematrix voor het BuO, geënt op het leerzorgkader en opgesteld binnen het SoE-project, heeft aanleiding gegeven tot een verdere evaluatie van de bestaande structuur van het programma binnen de BNB BuO van de Campus Tielt. Per opleidingsonderdeel zijn opleidingseigen gedragsindicatoren opgesteld, en dat gaf aanleiding tot een eigen competentiematrix, waarin de te bereiken gedragsindicatoren per competentie worden opgelijst en waarin wordt aangegeven in welk opleidingsonderdeel aan die competentie wordt gewerkt. Onder leiding van de onderwijscoach van KATHO werden vervolgens doelstellingen, werkvormen en evaluatievormen verder op elkaar afgestemd.

Aan de basis van wijzigingen in het curriculum liggen steeds de feedback vanuit de jaarlijkse bevragingen van de studenten, de feedback vanuit de adviesraad of de docenten en de verwachtingen vanuit het beleid. Op basis van deze feedback werkt de opleidingscoördinator, in samenspraak met de betrokken collega's, een voorstel tot herziening van het curriculum uit als gevolg van de periodische optimalisatie van de competentiematrix. Sinds 2009–2010 wordt voor elk opleidingsonderdeel een SID opgesteld, waarin de leerdoelen, de gedragsindicatoren en de concrete opdracht voor de studenten worden geformuleerd. Een SID wordt gezien als een hulpmiddel voor de cursisten om de cursus actief te verwerken. Het document maakt niet noodzakelijk deel uit van de eigenlijke cursus, vandaar dat de commissie het niet in elke cursus aangetroffen heeft. Elke docent licht het SID wel uitgebreid toe tijdens het eerste contactmoment, en dit werd in verschillende gesprekken met de commissie aangehaald. Alle cursisten kunnen de SID's ook raadplegen via Toledo. De praktische handleidingen bij elk opleidingsonderdeel, zoals de beschrijving van de evaluatieopdracht en de planning van de verschillende taken, worden ook nog gebundeld in een studiewijzer, die elke cursist bij inschrijving ontvangt. De commissie heeft vastgesteld dat de cursisten goed op de hoogte zijn van de informatie die ze in de SID's en de studiewijzer kunnen vinden.

De commissie is van mening dat het programma de studenten toelaat om de beoogde eindkwalificaties te behalen. Ze oordeelt echter dat er weinig vakinhoudelijke ondersteuning voorzien is voor de functionele gehelen 1 en 2, en dat voor sommige opleidingsonderdelen de inhoud weinig verdiepend is. De commissie raadt de opleiding aan om meer aandacht te geven aan de competentie uit het functionele geheel 2: 'Vertalen van het onderwijsaanbod, de leerlijnen en inhouden uit diverse leerdomeinen, rekening houdend met de specifieke onderwijsnoden van de leerlingen'. Dit is mogelijk indien de vertaling van de ontwikkelingsdoelen naar de leerdomeinen in het BuO in al hun verscheidenheid op een gestructureerde wijze wordt aangepakt. De studenten die met de commissie in gesprek gingen, zijn van mening dat cursisten die samen in hetzelfde type van BuO staan, veel van elkaar kunnen leren rond het aanpakken van bijvoorbeeld rekenen en muzische vorming, het aankweken van sociale vaardigheden en andere leergebieden. Volgens het OP valt dat onder de verantwoordelijkheid van de eigen school. Wel wil de BNB-opleiding via workshops typegebonden activiteiten organiseren, zodat scholen met hetzelfde type elkaar kunnen ontmoeten en er ook voldoende doorstroming ontstaat tussen het BuO en andere scholen. In het verleden heeft de opleiding al een materialenmarkt georganiseerd, waarop verschillende materialen tentoongesteld worden.

Meer bepaald vraagt de commissie de opleiding om de doelgroep 'cursisten niet-leraars' zonder veel onderwijservaring goed voor ogen te houden bij het uittekenen van het programma. De studenten geven namelijk aan dat ze bij de start van hun opleiding verloren zijn, omdat ze echt basiskennis over het onderwijs missen. De commissie stelt ook vast dat sommige competenties, zoals leren observeren en schriftelijk communiceren met het oog op een verslag voor ouders of CLB, tijdens de opleiding niet extra worden aangeleerd. Die vaardigheden komen wel zijdelings aan bod in het opleidingsonderdeel 'Didactiek 1' uit de Initiële lerarenopleiding, en passen bij de competenties uit het functionele geheel 1: 'planmatig begeleider van leerlingen met specifieke onderwijsnoden'. Voor het BuSO kan het belang hiervan niet voldoende worden onderlijnd.

De BNB BuO wil op verschillende manieren disciplineoverschrijdende elementen in haar opleiding opnemen, en benut daarbij de multidisciplinaire instroom van de studenten. De studenten hebben een heel diverse achtergrond of functie, en de verschillende types en opleidingsvormen uit het buitengewoon onderwijs komen aan bod via de praktijksituatie van de student. Het uitwisselen van informatie tijdens contactmomenten, discussiefora of groepswork werkt 'open-minded' voor de individuele student. De commissie is van mening dat de inhoud van sommige opleidingsonderdelen erg actueel is, bijvoorbeeld 'Het bijzonder onderwijs in zijn context'. De studenten kunnen kennismaken met het werk van collega's uit dezelfde school (maar vanuit een andere discipline) en ook met andere – niet-onderwijskundige – instellingen. Binnen het opleidingsonderdeel 'Orthodidactische thema's' is er een diversiteit aan keuzemogelijkheden om zich in een thema te verdiepen. De studenten worden gestimuleerd om buiten de vertrouwde materie te kiezen. Binnen het opleidingsonderdeel 'Casuïstiek' werkt de opleiding bewust met heterogene groepen, om het leren van elkaar te stimuleren. De commissie verneemt wel uit de gesprekken met de studenten dat intervisiegesprekken voor afstandsstudenten minder goed verlopen. Aangezien het uitwisselen van ervaringen een erg belangrijk leermoment is, heeft de commissie geen zicht op het gegeven of studenten afstandsonderwijs gelijkaardige 'open-minded' en doordringende leerervaringen kunnen opdoen. Omdat de opleiding ervan uitgaat dat de afgestudeerden in elk geval in het BuO zullen werken, worden in het opleidingsonderdeel 'Verdieping in BuO' de verschillende types BuO behandeld, maar komt ook de historiek van het BuO, de veranderende visie op gehandicaptenzorg en het leerzorgkader (LZK) aan bod. De opleidingsonderdelen 'Handlingsplanning' en 'Werken met ontwikkelingsdoelen' zijn volgens de studenten zeer interessant bij het begin van het eerste jaar, want ze hebben die ervaren als een stoomcursus voor het BuO. Voor de studenten die rechtstreeks uit de Initiële lerarenopleiding komen, zijn die opleidingsonderdelen zeer zwaar, omdat ze geen werkervaring in het BuO hebben.

De cursisten en de alumni die in gesprek gingen met de commissie, geven aan dat de opdrachten uit verschillende opleidingsonderdelen een aanzet waren om met de collega's uit het werkveld te gaan overleggen. Zelfs studenten in het afstandsonderwijs waren van mening dat ze via de opdrachten verplicht werden om de cursus door te nemen, waardoor de BNB verdiepend werkt. De oud-studenten suggereren om het opleidingsonderdeel 'Referentiekaders voor het BuO' te vervangen door een discussiemoment voor alle niet-leerkrachten, bijvoorbeeld rond klasmanagement. Voor afstandsstudenten komt het opleidingsonderdeel 'Casuïstiek' wat geforceerd over, omdat de studenten elkaar niet kunnen zien terwijl ze discussiëren. De laatste module van het opleidingsonderdeel 'Specifieke agogische vaardigheden' was volgens de oud-studenten niet zo nuttig, omdat lesgegeven werd aan een grote groep en het vaak om herhalingen gaat van wat ook in de Initiële lerarenopleiding al aan bod kwam. De oud-studenten hebben veel waardering voor de bezoeken aan BuO-scholen, die werden georganiseerd in het kader van het opleidingsonderdeel 'Het BuO in zijn context'. Kennismaking met de situatie in het buitenland vinden ze ook bijzonder leerrijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om meer aandacht te geven aan de competentie ‘Vertalen van het onderwijsaanbod, de leerlijnen en inhouden uit diverse leerdomeinen, rekening houdend met de specifieke onderwijsnoden van de leerlingen’.
- De commissie raadt aan om het BuSO in het didactische pakket meer aan bod te laten komen.
- De commissie geeft de opleiding de raad om de doelgroep ‘cursisten niet-leraars’ zonder veel onderwijservaring goed voor ogen te houden bij het uittekenen van het programma, opdat ze zo snel mogelijk basiskennis over het onderwijs zouden meekrijgen.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De specifieke instroom in de opleiding (studenten die al dan niet vertrouwd zijn met het BuO) zorgt binnen de opleiding voor een spanningsveld tussen de al verworven kennis en nieuwe kennis die de student opdoet. De kennisontwikkeling is daarom vooral gericht op enerzijds het verdiepen van de al aanwezige kennis binnen de eigen werksituatie, en anderzijds op het verruimen van het blikveld van de studenten. Omdat kennisontwikkeling steeds gezien wordt in functie van het werkveld, staat de praktijkgerichte theorie centraal in de opleidingsonderdelen. De commissie vraagt evenwel aandacht voor voldoende wetenschappelijk onderbouwde kennisontwikkeling in de verschillende opleidingsonderdelen. Vaak wordt de theorie (bijvoorbeeld systeemdenken) als dusdanig niet aangehaald, maar de docenten maken de vertaling van de theorie naar de praktische toepassing. Omdat de opleiding een praktijkgerichte opleiding is, wordt van bij de aanvang veel belang gehecht aan maatschappelijke en beroepsmatige vaardigheden, zoals die aan bod komen binnen de context van het didactisch handelen en ook in de sociale context. Het realiseren van die vaardigheden gebeurt binnen de opleiding doorheen de verschillende opleidingsonderdelen, waar teruggekoppeld wordt naar de eigen praktijksituatie. In alle opleidingsonderdelen is een element praktijk voorzien als ervaringsbasis voor de theorie en de opdrachten. De concrete praktijksituaties geven aanleiding tot reflectie op het denken en handelen van de leerkracht. De studenten die in gesprek gingen met de commissie drukken de wens uit dat de opdrachten echt functioneel zouden zijn, zodat de kinderen in de school er ook echt iets aan hebben. De vertegenwoordigers van het werkveld die met de commissie in gesprek gingen, suggereren om een nauwere samenwerking met de scholen op te zetten voor wat de formulering van de opdrachten betreft. Eventueel zou een samenwerking met verschillende scholen zelfs een ruimer actieveld kunnen creëren.

In de opleidingsonderdelen ‘Casuïstiek’ werken studenten in kleine heterogene groepjes onder begeleiding van een intervisiebegeleider rond een bepaalde casus, die een student vanuit de eigen werkplek kan aanbrenge. De commissie drukt haar waardering uit voor het feit dat de vele intervisiegesprekken begeleid worden door experts uit het werkveld. Het is volgens de commissie het bewijs van de nauwe betrokkenheid van de opleiding met het BuO.

De studenten dienen volgens de opleiding ofwel voldoende praktijkervaring te hebben in het BuO of moeten deze in voldoende mate kunnen verwerven tijdens hun opleiding. De praktijkvorming wordt voor elke student anders ingevuld. Dit heeft te maken met de werkervaring van de student, het behaalde diploma en de lesbevoegdheid die met de BNB BuO verworven wordt, en met het type van werksituatie van de student, bijvoorbeeld BuLO, BuSO, type 1- en type 2-onderwijs. De student in het werkveld verwerft deze ervaring via de eigen werksituatie. Wie niet werkt in het BuO moet deze praktijkervaring opdoen via de geïntegreerde praktijkvorming of stage, die 75 praktijkdagen omvat en waarbij de student voltijds op een school aanwezig is. De opleiding stelt een lijst met stagescholen ter beschikking, maar de studenten kunnen ook zelf een voorstel doen. De commissie heeft geen criteria voor de selectie van een stageschool aangetroffen. Aangeraden wordt om de stage in twee blokken op te delen, zodat een ruime ervaring kan opgedaan worden in twee verschillende types BuO. Verschillende niveaus mogen gekozen worden, voor zover de functie werkelijk kan opgenomen worden binnen het voorheen behaalde bachelorniveau. De commissie wil dat plan ondersteunen; twee verschillende stageplaatsen zou de regel mogen zijn. De student kan zelf de school kiezen waar hij stage wil lopen, en de precieze duur van een blok kan aangepast worden aan de mogelijkheden en behoeften van zowel de stagiair als de school. Een blok bedraagt wel minimaal 25 en maximaal 50 dagen. De studenten die de commissie kon spreken, waarderen de mogelijkheid tot flexibele invulling van de stage. Ook indien de cursist niet tevreden is over de gekozen stageschool kan hij dit melden, en wordt gezocht naar een alternatief of wordt het probleem opgelost via overleg met de stageschool.

Twee opleidingsonderdelen (telkens drie studiepunten) zijn ook expliciet gericht op de praktijkvorming. De opdrachten binnen deze opleidingsonderdelen bestaan telkens uit 30 lesmomenten, gekoppeld aan drie opdrachten. In 'Praktijkvorming 1' ligt de klemtoon op gedifferentieerd lesgeven in het BuO; de student geeft les in een klas of pedagogische eenheid van het BuO. In 'Praktijkvorming 2' ligt de klemtoon op de systematische opvolging van leerlingen; de student focust op de ondersteuningsbehoeften van individuele leerlingen en op het realiseren van een passend onderwijs- en begeleidingsaanbod voor die leerlingen op lange termijn. Dit omvat het verzamelen van informatie, vaststellen van ondersteuningsbehoeften, uitwerken van doelstellingen en een bijhorende planning, realiseren van een passend aanbod (in combinatie met de klaswerking), tussentijdse evaluatie en bijsturing, of verdere opvolging van leerlingen. Binnen dit opleidingsonderdeel kan eveneens een stage binnen inclusief onderwijs (ION) of geïntegreerd onderwijs (GON) in het gewoon onderwijs worden gevolgd. Gezien de maatschappelijke tendens naar meer inclusie en integratie van kinderen met een handicap in een gewone school, wil de opleiding deze mogelijkheid aanbieden aan de studenten, en het OP doet grote inspanningen om de studenten warm te maken voor een inclusiestage, waarvoor in het werkveld overigens veel interesse bestaat. Hiervoor werkt de hogeschool samen met Start West-Vlaanderen, de Universiteit Gent en andere begeleidingsdiensten. Aan elke student die een inclusiestage wil volgen, wijst de verantwoordelijke docent een kind in een ION- of GON-statuuut toe. Tijdens de stage neemt de student de begeleiding van dit kind op zich gedurende één of twee halve dagen (afhankelijk van de noden van het kind en de school).

De commissie heeft uit de verschillende gesprekken kunnen opmaken dat de stagescholen een grote verantwoordelijkheid krijgen voor de begeleiding van de stage van de student. De mentoren krijgen een infobundel met het concept van de stage, het evaluatieformulier en de omschrijving van de verantwoordelijkheid van de stageschool. In de adviesraad wordt overigens de zorg voor een voldoende niveau van de stagementoren of stagecoach geformuleerd. Volgens de opleiding is de stage bedoeld als professionalisering en coaching, om te zien waar de student staat. Het grootste deel van de cursisten is trouwens leerkracht, en zij kunnen hoe dan ook in het werkveld starten. De opleiding acht het daarom niet haar taak om de studenten te controleren. Volgens de commissie is de stagebegeleiding vanuit de opleiding eerder matig te noemen; het nakijken van de lesvoorbereidingen en het bezoeken van de stageschool gebeuren niet systematisch. De

interne stagebegeleider neemt wel telefonisch contact op met de (stage)school na ongeveer twee weken. Slechts indien problemen gemeld worden, gaat iemand van de hogeschool op stagebezoek, zodat de begeleiding intensiever kan gebeuren. De studenten van het tweejarige traject en de afstandsstudenten vinden het wel wat vervelend dat ze hun begeleider eigenlijk niet kennen. De studenten geven ook aan dat ze nood hebben aan een tussentijds gesprek over hun stage. Nu gebeurt dit alleen op het einde. De commissie suggereert om de kwaliteit van de praktijkvorming vanuit de hogeschool beter te bewaken en zich niet enkel te beroepen op de mensen op de werkvloer, omdat praktijkvorming één van de hoekstenen van de opleiding vormt. Zo zou kunnen gedacht worden aan een bezoek aan de stageplaats en aan het steekproefsgewijze nakijken van lesvoorbereidingen, om na te gaan of de student voldoende de vertaalslag maakt van wat aan bod komt in de opleiding naar de concrete klaspraktijk. Dit zal ook de communicatie tussen de opleiding en de praktijkschool ten goede komen. In elk geval geldt hieromtrent bezorgdheid van de commissie, in het bijzonder voor de studenten afstandsonderwijs.

De opleiding sluit volgens de commissie aan bij recente ontwikkelingen in het werkveld. Zo worden workshops rond actuele thema's, bijvoorbeeld rond kansarmoede en agressieproblematiek, georganiseerd. In de opleidingsonderdelen 'Casuïstiek' en 'Specifiek orthodidactische thema's' worden keuzemodules aangeboden. Volgens de commissie mag er in de opleiding nog meer aandacht gaan naar het BuSO, en voornamelijk naar de opleidingsvorm III en IV. Ook mag GON een prominentere plaats krijgen in het curriculum; veel afgestudeerden starten namelijk later als GON-begeleider. Uit de onderwijsvisie van KATHO blijkt dat de hogeschool het als één van haar belangrijke taken beschouwt om naast onderwijs ook werk te maken van kennisvalorisatie. Kennisvalorisatie is het vertalen van kennis in praktische vorming en praktische innovatie, maar ook uitwisseling van expertise binnen de verschillende departementen van de hogeschool en aan externen is er een component van. Vanuit die visie worden opleidingsonderdelen uit de BNB (bijvoorbeeld specifiek orthodidactische thema's) opgesteld voor het werkveld. De directies van scholen voor BuO ontvangen namelijk een uitgebreide studiewijzer, waarin alle informatie over modules en opleidingsonderdelen opgenomen is. Zij kunnen op die manier nagaan welk opleidingsonderdeel specifiek voor sommige eigen personeelsleden nuttig zou kunnen zijn als praktijkgerichte bijscholing. Anderzijds waakt de opleiding erover dat de groepscohesie niet wordt geschaad; de toevoeging van tien tot vijftien externen bij de kerngroep vormt geen probleem. Het is wel zo dat het effect van ervaring in het werkveld bij deze externen door de studenten BNB sterk aanvoeld wordt, en dat ze er zelf ook heel veel van leren.

De geïntegreerde eindproef (12 studiepunten) is een belangrijk onderdeel van de opleiding. In deze eindproef werkt de student verder aan zijn professionalisering door op zelfstandige basis bepaalde aspecten uit het BuO te analyseren en te vertalen naar de praktijk. De student bestudeert met andere woorden een thema uit de (eigen) praktijk, en werkt hiervoor een theoretisch en een praktisch luik uit. De opleiding stimuleert de student om de opdracht voor het eindwerk zo te kiezen dat het resultaat nadien echt bruikbaar is in de eigen situatie. De commissie apprecieert de opvatting dat het geïntegreerde eindwerk onmiddellijk een meerwaarde kan betekenen voor het werkveld.

De eindproef vertrekt vanuit een concrete beschrijving van een praktijksituatie. Vervolgens stelt de student een duidelijk geformuleerde vraag op. Deze vraag of doelstelling neemt de student doorheen het hele proces mee. De eindproef wordt afgesloten met een mondelinge presentatie voor een jury van experts, bestaande uit de promotor van KATHO en een extern persoon uit het werkveld, bij voorkeur werkvelddirecties of mensen met een beleidsfunctie die een grote expertise over het behandelde thema bezitten. Bij het begin van het academiejaar ontvangt elke student een duidelijke planning waarop de verschillende fases van de eindproef aangegeven staan, met vermelding van de te respecteren deadlines. De begeleiding van de eindproef gebeurt enerzijds door een docent van de hogeschool en anderzijds door een mentor uit het werkveld. De student

wordt aangespoord om zelf op zoek te gaan naar iemand uit het werkveld om hem te begeleiden. De docent van de hogeschool kan altijd aangesproken worden om feedback te geven op de vorderingen die de student maakt. Er zijn ook twee formele feedbackmomenten ingebouwd om een zekere opvolging te verzekeren, namelijk op het moment dat de student zijn voorstel van eindproef indient en vervolgens tussentijds om de voortgang van zaken te bewaken.

Van enkele oud-studenten verneemt de commissie dat zij de eindproef heel waardevol vinden, omdat zij de kans kregen om een onderwerp goed uit te werken. De behaalde punten zijn niet zo belangrijk, wel het feit dat de resultaten nadien konden gebruikt worden in de eigen school.

Voortgaande op de eindproeven die de commissie kon inkijken, is de commissie van mening dat de kwaliteit van de eindwerken sterk uiteenlopend is. Sommige eindwerken zijn niet volledig afgewerkt, bevatten geen bibliografie of een bibliografie die uitsluitend een opsomming is van websites. Ze bevatten soms heel veel taalfouten, wat toch enigszins zorgwekkend is voor cursisten die vaak al een pedagogisch diploma hebben. Bijlagen zijn soms niet genummerd, en dat maakt raadpleging ervan moeilijk. De commissie vraagt de opleiding ook om erover te waken dat ook in bijlagen geen privégegevens over kinderen en leerkrachten voorkomen. In andere eindwerken wordt daarentegen wel duidelijk de link naar de theorie uit verschillende opleidingsonderdelen gelegd en wordt verwezen naar actuele bronnen.

De oud-studenten die met de commissie in gesprek gingen, geven aan dat het contactonderwijs voor cursisten die nog geen leerkracht zijn, heel interessant is omdat ze in contact komen met medestudenten die wel leerkracht zijn. De stage en de intensieve campusweken waren volgens de oud-studenten bijzonder leerrijk.

De commissie vraagt aandacht voor het feit dat afgestudeerden in elk geval de vaardigheid moeten verworven hebben dat ze een verslag kunnen maken voor ouders en voor derden. Via het eindwerk kan nagegaan worden of ze daartoe in staat zijn. Daarbij wil de commissie nuanceren dat het voor het beoordelen van de schriftelijke communicatieve vaardigheden belangrijk is om voor ogen te houden of de cursist een leerkracht algemene vakken (AV), dan wel een leerkracht beroepsgerichte vorming (BGV) is. De norm mag in geen geval voor iedereen naar omlaag gehaald worden, maar er kan enigszins compenserend gewerkt worden voor sommige leerkrachten. De opleiding voorziet overigens in de mogelijkheid om een geïntegreerde eindproef onder de vorm van een workshop te geven, in plaats van een document te produceren voor cursisten die er omwille van een functiebeperking, zoals dyslexie, veel moeite mee zouden hebben. De commissie kreeg ook hier een mooi voorbeeld van te zien.

De internationale dimensie wordt verankerd in het programma via buitenlandse gastdocenten. Alle studenten kunnen voor een Intensive Program (IP) ook naar het buitenland via Erasmus of in het kader van ontwikkelingssamenwerking (UOS). Een verblijf in het buitenland spreekt weinig BNB-studenten aan, omdat ze vaak al zicht hebben op hun tewerkstelling het jaar nadien. KATHO werkt ook intensief aan internationalisation@home, door bijvoorbeeld vanuit het netwerk SNEPS het thema 'inclusie' met situaties over onderwijssystemen in het buitenland aan bod te laten komen. De docenten worden aangespoord om internationale literatuur te verwerken in de cursussen. Ze gaan ook soms mee met een IP en leggen op die manier internationale contacten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om de professionele gerichtheid nog te versterken door meer aandacht te besteden aan de opleidingsvormen III en IV van het BuSO.
- De commissie beveelt de opleiding aan om GON expliciet in het programma op te nemen, vermits veel afgestudeerden later als GON-leerkracht tewerkgesteld worden.
- De commissie geeft de opleiding de raad om erover te waken dat voldoende wetenschappelijk onderbouwde kennisontwikkeling in de verschillende opleidingsonderdelen voorkomt.

- De commissie raadt de opleiding aan om de kwaliteit van de praktijkvorming ook vanuit de hogeschool goed te bewaken.
- De commissie raadt de opleiding aan om de studenten aan te moedigen hun taalgebruik in taken en eindproeven te verbeteren.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding wordt binnen contactonderwijs aangeboden via een normtraject waarin de verschillende opleidingsonderdelen elkaar in welbepaalde volgorde over het academiejaar heen opvolgen. De student ontvangt bij het begin van het academiejaar een individuele planningskalender waarop de data van de lessen zijn aangegeven. De planningskalender geldt voor studenten die de opleiding in één jaar of in twee jaar voltooien. Aangezien de opleiding bestaat uit 60 studiepunten, kan de student de opleiding in één academiejaar voltooien, maar de meeste studenten kiezen voor het tweejarige traject. De opleidingsonderdelen 'Handelingsplanning' en 'Werken met ontwikkelingsdoelen' worden elk academiejaar georganiseerd. Andere opleidingsonderdelen worden om de twee jaar geprogrammeerd. Binnen het afstandsonderwijs wordt eveneens een planningskalender voorgesteld bij het begin van het academiejaar. Sommige opleidingsonderdelen staan onafhankelijk en zijn dus flexibel te plaatsen in het programma van de afstandsstudent, maar voor andere opleidingsonderdelen wordt een welbepaalde sequentie aangeraden, al naargelang de vooropleiding van de student. De student krijgt een voorstel wanneer welke module tijdens het jaar kan gevolgd worden, afhankelijk van zijn specifieke individuele studietraject. Voor het afstandsonderwijs is er geen volgtijdelijkheid; de studenten kunnen de opleidingsonderdelen ook in een andere dan in de voorgestelde volgorde volgen. Het afwijken van het voorgestelde traject gebeurt in samenspraak met de studietrajectbegeleider. Op die manier worden flexibiliteit en volgtijdelijkheid maximaal verzoend. De gastdocenten worden gecoacht door een docent van KATHO. Op die manier wordt ook bewaakt dat geen hiaten of overlappingen in het programma ontstaan en dat de samenhang gewaarborgd blijft.

Elke student is verplicht alle opleidingsonderdelen van het opleidingsprogramma te volgen, maar toch zijn er verschillende keuzemogelijkheden. Zo zijn er keuzes bij bepaalde opdrachten, keuze-inhouden bij bepaalde opleidingsonderdelen of de keuze voor het volgen van een internationaal traject, bijvoorbeeld deelname aan een Intensive Program (IP). De opleiding biedt een programma op maat aan indien de student dat wil. De opleiding wordt ook in twee leerroutes aangeboden: contact- en afstandsonderwijs. Voor elk opleidingsonderdeel kan de student een leerroute kiezen, en die leerroute kan zelfs wijzigen in de loop van de opleiding. Een student die om een grondige reden afwezig is bij de opdracht in een les, kan toestemming krijgen om deze opdracht via afstand te maken. De samenhang van het programma wordt bewaakt via de SID's. Als docenten grote wijzigingen aan een SID willen aanbrengen, moeten ze dat melden aan de opleidingscoördinator, zodat de samenhang van het programma kan geborgd worden. Het programma van de BNB BuO is volgens de opleiding duidelijk afgestemd op de samenwerking met externe organisaties en met de eigen initiële lerarenopleidingen.

De commissie raadt de opleiding aan om de cursisten zonder pedagogisch diploma bij hun instap in de BNB goed te begeleiden, omdat deze BNB soms hun eerste kennismaking met het onderwijs betekent. De didactische basiskennis wordt niet in het begin van het academiejaar gegeven, maar loopt samen met de initiële lerarenopleiding voor kleuter- of lager onderwijs. Daardoor duurt het enige tijd vooraleer de studenten die nog geen ervaring hebben als leerkracht volledig mee zijn. De commissie adviseert de opleiding om na te gaan op welke wijze de instap in de BNB voor die studenten nog wat kan vergemakkelijkt worden.

'Persoonlijke ontwikkelingsplanning' (POP) is een afzonderlijk opleidingsonderdeel, dat over het hele eerste jaar van de tweejarige cyclus loopt. Voor hun POP situeren de cursisten zichzelf in de competentiematrix, en daar halen ze hun werkpunten uit. De commissie stelt vast dat, zoals de POP nu opgevat is, de cursisten heel veel schrijfwerk hebben met de beschrijving van de beginsituatie, de werkpunten en de zelfevaluatie. De opleiding zegt dat ze de mogelijkheden onderzoekt om de POP te verbinden met andere onderwijsactiviteiten, waardoor het opleidingsonderdeel zinnvoller kan ingevuld worden. Dan zou het namelijk niet alleen een reflectie-instrument voor individuele werkpunten van de student zijn, maar ook een meetinstrument voor bepaalde competenties. De commissie suggereert ook om te onderzoeken of er voor de POP een terugkoppeling zou kunnen gebeuren naar de directie van de BuO-school: op die manier zou de directie enige inspraak kunnen hebben in wat de eigen leerkracht die een BNB volgt, specifiek zou kunnen meenemen naar de eigen school. In de POP zit een leerlijn; het proces is het belangrijkste.

De opleiding is zich bewust van het feit dat de studenten die rechtstreeks vanuit de initiële lerarenopleiding instromen en als stagiair in het BuO starten, het moeilijk hebben met hun POP, omdat ze de ervaring vanuit het BuO missen. Studenten die de opleiding via contactonderwijs kiezen, krijgen halverwege het traject een tussentijds feedbackgesprek.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om te onderzoeken hoe het POP verbonden kan worden met andere onderwijsactiviteiten.
- De commissie geeft de opleiding het advies om de instap voor niet-leerkrachten nog wat te vereenvoudigen, door de didactische basis vroeger te programmeren.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het BNB-programma omvat 60 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van de BNB.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Studeerbaarheid is voor de opleiding het resultaat van een evenwichtig, goed uitgebalanceerd programma, dat qua studieomvang haalbaar en realistisch is. Een eerste belangrijk element in de realisatie van een haalbare studieomvang is volgens de opleiding een goede informatiedoorstroming. Een duidelijke structuur van het digitale leerplatform Toledo en van de cursussen, tijdig vragen van studenten beantwoorden en het opstellen van een duidelijke planning zijn elementen die bijdragen tot een betere studeerbaarheid. In die zin werkte de BNB BuO een reeks documenten uit ter ondersteuning van de student. Het betreft bijvoorbeeld de planningskalender, de studiewijzer, de EVC/EVK-brochure en de SID's.

Naast een goede informatiedoorstroming is een goede begeleiding volgens de opleiding ook erg belangrijk. Deze begeleiding is in handen van elke docent, die de student bijstaat waar het nodig is. Daarnaast zijn de ingebouwde studiebegeleiding en de studietrajectbegeleiding onontbeerlijk, want daardoor kan de student zo opgevolgd en begeleid worden dat een optimale studievoortgang plaats vindt.

De studielast van de opleiding in kaart brengen, gebeurt via kwalitatieve bevragingen en kwantitatieve studietijdmetingen. De meest recente kwantitatieve meting gebeurde in het academiejaar 2009–2010 aan de hand van het programma METIS, ontwikkeld binnen de associatie KU Leuven. In de BNB BuO wordt een kwantitatieve meting als een uitdaging beschouwd. Omwille van de praktijkverankering van de opleiding en de werksituatie van de student is het immers niet evident om de studielast per opleidingsonderdeel nauwkeurig in kaart te brengen. Het in rekening brengen van een praktijkervaring is ook vrij subjectief. Een student met een praktijkervaring van meer dan tien jaar is bijvoorbeeld automatisch meer vertrouwd met begrippen en structuren uit het BuO dan een pas afgestudeerde bachelorstudent. Daardoor is het moeilijker om het profiel van de normstudent in de BNB te schetsen. Er zijn volgens de opleiding bijgevolg nog te weinig objectieve criteria om de studietijd correct in te schatten. De opleiding wil aan de slag gaan om de resultaten van de studietijdmetingen te analyseren. Uit de eerste bevindingen blijkt dat de studietijd doorgaans minder dan 1500 uren omvat, en dat de relatie tussen studiepunten en studietijd voor bijna geen enkel opleidingsonderdeel opgaat. De resultaten qua studietijdmeting zijn voor de studenten die het traject in één of in twee jaar afleggen, gelijklopend. De praktijkvorming (stage) scoort beduidend hoger dan wat begroot is, wellicht omdat de praktijkgerelateerde opdrachten binnen de verschillende opleidingsonderdelen voor de studenten niet bij de opleidingsonderdelen zelf maar bij de stage werden gerekend. Voor het opleidingsonderdeel 'Handelingsplanning' rekenen de studenten de uren om de lessen te volgen en de opdracht concreet uit te schrijven, maar al het voorbereidende werk dat ze doen, rekenen ze wellicht bij de praktijkvorming. De opleiding is van mening dat dankzij kwantitatieve metingen meer systematiek in de bevragingen kan gebracht worden, maar hecht ook veel belang aan focusgesprekken met een vertegenwoordiging van de studenten om de studielast nog beter in kaart te brengen. Momenteel bevinden die gesprekken zich in een opstartfase. De leerroute via afstandsonderwijs

bestaat nog maar twee jaar en is gestart met vijf studenten. Er zijn dus nog te weinig studenten om de gegevens op een betrouwbare manier te analyseren. De studenten die met de commissie in gesprek gingen, geven aan dat de opleiding vrij zwaar is omwille van de vele opdrachten die ze in het kader van de verschillende opleidingsonderdelen moeten afwerken, en die ze niet altijd goed van tevoren kunnen inplannen.

De cursist die niet tewerkgesteld is in een school, moet 75 dagen voltijds in een school aanwezig zijn. De in een school tewerkgestelde student kan zijn praktijkopdrachten uitvoeren terwijl hij werkt, tenminste indien dat in een BuO-school is. Anders komt het ook extra bij zijn werktijd. De studenten en de oud-studenten voelen deze regeling als rechtvaardig en juist aan. Het grote belang van werkervaring is niet alleen te zien in de stage, maar ook in de vele opdrachten die bij elk opleidingsonderdeel gegeven worden, waarbij de feedback van een relevante werkervaring steeds van pas komt. Bovendien krijgen studenten al naargelang hun vooropleiding vrijstelling voor sommige opleidingsonderdelen, wat dus ook de werkdruk vermindert.

De studenten en de afgestudeerden met wie de commissie in gesprek ging, signaleren dat taken of opdrachten, die doorgaans op het einde van een les toegelicht worden, voor veel studielast zorgen indien die opgave vrij laat in het academiejaar (zelfs na Pasen) wordt gegeven. De eerste deadline voor het indienen van een taak ligt pas begin februari, en dat is volgens de studenten vrij laat. Het OP geeft in het gesprek met de commissie aan dat de planning van de taken nog niet helemaal op punt staat, en maakt hier een werkpunt van voor de toekomst. Het derde trimester is zwaar, onder meer omdat de opleidingsonderdelen 'Referentiekaders voor het BuO' en 'Agogische vaardigheden' na de paasvakantie georganiseerd worden. Het OP denkt aan het inrichten van modules (waaraan telkens een opdracht gekoppeld is), of aan de mogelijkheid om elk academiejaar zowel het eerste als het tweede jaar in te richten. Het OP drukt ook de zorg uit dat taken en opdrachten zo opgevat zijn dat de studenten er echt iets aan hebben. Indien verschillende opdrachten zouden gebundeld worden, kunnen individuele pakketten samengesteld worden op maat van de student, maar zorgt dat wel voor meer taakbelasting van de docenten. De studenten zijn wel vragende partij om nutteloze inspanningen en overlappingsen tussen de opdrachten te vermijden. Nu gebeurt het nog vaak dat ze verschillende keren de situatie in hun eigen school moeten beschrijven. De studenten vragen zich af of een gesprek over hun opdracht niet interessanter zou zijn dan steeds alles volledig te moeten uitschrijven.

Van de oud-studenten verneemt de commissie dat de BNB minder zwaar aangevoeld wordt door wie uit de initiële lerarenopleiding komt, omdat er geen examens meer zijn. De taakbelasting situeert zich vooral in de eindproef, waar intensief voor moet gewerkt worden. De taken en opdrachten bij de verschillende opleidingsonderdelen zijn doorgaans goed uit te voeren als men voeling heeft met het BuO. Bovendien springt de opleiding soepel om met de gestelde deadlines; de studenten kunnen eventuele problemen in de werk- of de privésfeer bespreken, en vaak krijgen ze dan wat uitstel voor wat de datum van indienen van hun taak betreft. De studenten en de oud-studenten waarderen het dat ze een beetje als collega's van de leerkrachten worden beschouwd en gaan hier verantwoordelijk mee om.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de relatie tussen studietijd en studiepunten voor de verschillende opleidingsonderdelen nader te onderzoeken.
- De commissie raadt aan om meer 'geïntegreerde' opdrachten te voorzien, zodat overlappingsen kunnen vermeden worden.
- De commissie moedigt de opleiding aan om de focusgesprekken met de studenten verder te zetten, teneinde objectievere gegevens te kunnen verzamelen over de effectieve studielast.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Om de competentiegerichte opleidingsdoelen te bereiken, maakt de opleiding voor het contactonderwijs doorheen het hele curriculum bewust gebruik van een variatie aan werkvormen. Van elke docent wordt verwacht dat hij nadenkt over zijn didactische aanpak en deze geregeld bijstuurt. Dit wordt gecontroleerd door de opleidingscoördinator. De docent kan hiervoor een beroep doen op de ondersteuning van de onderwijscoach. Bij de keuzevakken komt veel praktisch werk kijken, dat soms verrassend en innovatief overkomt bij de commissie, bijvoorbeeld wanneer de studenten als opdracht binnen een opleidingsonderdeel een quiz moeten organiseren. In het verleden verkende de opleiding al verschillende sporen om de cursusinhouden attractief en interactief te brengen, maar niet alle sporen zijn met name binnen het afstandsonderwijs effectief toe te passen.

De opleiding benut ook het profiel van de instromende studenten; zij brengen soms jarenlange ervaring in het buitengewoon onderwijs mee. Die komt informeel aan bod via onderlinge uitwisseling van opvattingen en ervaringen binnen de eigen klasgroep. Maar ook formeel benut de opleiding de ervaringen en inzichten van de cursisten. Zo werken in de opleidingsonderdelen 'Casuïstiek 1' en 'Casuïstiek 2' de studenten in heterogene groepjes, onder begeleiding van een intervisiebegeleider, rond een bepaalde casus. Deze casus kan de student vanuit de eigen werkplek aan bod brengen. De student werkt de casus uit en stelt hem voor binnen de gespreksgroep. Daarna wordt er onderling over gereflecteerd. De student neemt in een later stadium ook zelf de rol van de intervisiebegeleider over. In het opleidingsonderdeel 'Buitengewoon onderwijs in zijn context' werken studenten in groep een workshop of leidraad uit binnen een zelfgekozen thema uit de maatschappelijke context van de school. De workshop wordt vervolgens gepresenteerd aan medestudenten en leerkrachten. De commissie stelt vast dat het opdrachtgestuurd onderwijs veelvuldig aan bod komt in het curriculum. Omdat in de BNB de structurele intervisiemethodiek wordt gebruikt, kunnen de cursisten die methode nadien gebruiken om met de collega's uit de eigen school in gesprek te gaan. De twee docenten die de intervisie organiseren, staan zelf in de praktijk en spreken dus uit ervaring. De docenten van de opleiding zijn van mening dat casuïstiek een goede vorm is om de actuele problemen van het BuO aan te brengen. Studenten moeten leren rapporteren, en de medestudenten moeten het kunnen begrijpen. De uitkomst kan bovendien van praktisch nut zijn in de eigen school. Voordien werden de studenten per type BuO samengenomen. Sedert een aantal jaren zitten ze samen (niveau-overschrijdend), en dat is volgens de studenten positief omdat ze ook collectief kunnen leren.

Vermits de studenten de opleidingsonderdelen niet allemaal op hetzelfde moment volgen, dienen de studenten intensief gebruik te maken van de elektronische leeromgeving Toledo, waarop ze alle nodige documenten en opdrachten kunnen terugvinden. Voor het afstandsonderwijs zijn het discussieforum op Toledo en de zelfstudie de twee meest gebruikte werkvormen. Bij casuïstiek discussiëren de studenten eveneens in groepen. Omdat de opleiding zich voor deze discussies zo veel mogelijk wil spiegelen aan het contactonderwijs, moeten de studenten hun groepjes zelf samenstellen. De commissie is van mening dat intervisie in de leerroute afstandsonderwijs

volgens de cursisten eerder kunstmatig overkomt, omdat eigenlijk geen echt discussieforum opgezet wordt. De opleiding is zich hiervan bewust, en zoekt naar meer motiverende methodieken en werkvormen die nog beter aanslaan. Live intervisiegesprekken voeren via het pakket Adobe Connect stelt moeilijkheden. Live chat en Skype werden ook al uitgeprobeerd, maar de resultaten zijn niet bevredigend. De opleiding legt de cursisten een korte termijn op waarin ze dienen te antwoorden. De commissie suggereert om te onderzoeken of intervisie via Toledo mogelijk kan gemaakt worden. Ook voor studenten die de tweede examenkans benutten, dient trouwens een oplossing voor het intervisieproces gevonden te worden.

De opleiding organiseert ook diverse schoolbezoeken en tracht de verschillende types BuO aan bod te laten komen. Als een cursist tewerkgesteld is in een school die een samenwerkingsovereenkomst heeft gesloten met een andere school, kunnen de studenten ook in die school gaan werken. Ze vullen dan een aanvraagformulier in. Van de alumni verneemt de commissie dat de gehanteerde werkvormen voor 'Agogische vaardigheden' niet altijd optimaal waren voor de grote studentengroep, maar de opleiding heeft hier kennelijk al aan geredigeerd, want de studenten halen dit niet als pijnpunt aan.

De opleiding doet volgens de commissie grote inspanningen om het cursusmateriaal actueel te houden, en drukt haar waardering uit over de inhoudelijke kwaliteit van het cursusmateriaal. Binnen de hogeschool bewaken de departementshoofden als eindverantwoordelijken de inhoud van het schriftelijk cursusmateriaal. Binnen de coördinatievergaderingen van de BNB BuO gebeurt verdere inhoudelijke afstemming tussen de verschillende opleidingsonderdelen. Ook wordt via de adviesraad de actualiteit van de cursussen inhoudelijk bewaakt, doordat vernieuwingen uit het werkveld via dit kanaal aan bod kunnen komen. De opleiding levert extra inspanningen om digitale cursussen te maken, die bijzonder nuttig en nodig zijn voor het afstandsonderwijs, en aangeboden worden via Toledo. De dienst Onderwijs en kwaliteit van KATHO heeft criteria ontwikkeld waaraan alle in de KATHO gebruikte schriftelijke leermiddelen moeten voldoen. Aan de hand van die criteria worden de bestaande cursussen ter voorbereiding van het academiejaar 2011–2012 gescreend en indien nodig aangepast. KATHO heeft enkele jaren geleden geïnvesteerd in een medewerker die docenten kon begeleiden om de cursussen op niveau te brengen. Bij de start van het academiejaar 2010–2011 heeft het departement bovendien extra geïnvesteerd om voor de BNB rond orthodidactische thema's, rekenproblemen en taalmoeilijkheden bijkomende ondersteuning te verlenen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan voor het afstandsonderwijs te zoeken naar meer activerende werkvormen, die onderling overleg en discussie bij de studenten kunnen bevorderen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In lijn met de visie van KATHO over een integraal toetsbeleid, is de opleiding onder begeleiding van de onderwijscoach tijdens het academiejaar 2009–2010 gestart met het afstemmen van de

evaluatievormen op de competenties uit de competentiematrix van de BNB BuO. Er zijn geen examens in de BNB-opleiding. De evaluatie van alle opleidingsonderdelen gebeurt binnen de BNB BuO aan de hand van opdrachten waarin zichtbaar wordt hoe de theorie naar de eigen praktijk wordt vertaald. Er wordt rekening gehouden met de werksituatie van de student. De evaluatieopdrachten zijn erg praktijkgericht en kunnen in de eigen praktijksituatie worden uitgevoerd. Om te kunnen slagen voor een opleidingsonderdeel moeten alle opdrachten ingediend worden. Wanneer een opdracht niet ingediend wordt, wordt het opleidingsonderdeel als 'niet afgerond' beschouwd en kan het bij de deliberatie niet in aanmerking genomen worden.

De leerdoelen die in het SID van elk opleidingsonderdeel vermeld staan, zijn een stimulans voor de student om de cursus actief te verwerken, omdat hij weet dat hij hierop beoordeeld zal worden. De gedragsindicatoren staan er eveneens opgesomd en verwijzen naar de evaluatieopdracht, waar de indicatoren op toegepast worden. Er wordt bij de evaluatie van een opdracht ook gekeken naar de concrete toepassingen in de eigen klaspraktijk; het reflecteren op zich is zeker niet voldoende. De studenten geven aan dat ze zeer goed weten op welke wijze elk opleidingsonderdeel wordt geëvalueerd, en dat ze de informatie uit de studiewijzer bijzonder verhelderend vinden. De commissie heeft aan de hand van het beschikbare materiaal kunnen vaststellen dat er een goede aanzet is tot competentiegericht evalueren en moedigt de opleiding aan om dit proces verder te zetten. Ze trof goede voorbeelden aan van evaluaties van de POP, van intervisiegesprekken, en van een reeks andere opdrachten, zoals observatieopdrachten, reflectieverslagen en verhandelingen.

Uit de diverse gesprekken die de commissie kon voeren met studenten en alumni, blijkt dat de evaluaties transparant verlopen en dat leerkrachten veel aandacht besteden aan de feedback bij de evaluatie: niet alleen het cijfer is van belang. Het OP is van mening dat de eigen voorbeeldfunctie belangrijk is, omdat de cursisten meestal zelf ook leerkracht zijn. Daarom wil het OP doelbewust inzetten op mensen via grondige feedbackgesprekken. De commissie is van mening dat het zoeken blijft naar voldoende variatie in evaluatievormen om de kwaliteit van de opleiding te kunnen borgen. Een toetsbeleid lijkt in de context van verschillende varianten van flexibele leerroutes een absolute prioriteit.

De studenten met wie de commissie in gesprek ging, geven wel aan dat voor groepswerken vaak hetzelfde cijfer aan elk groepslid wordt gegeven, hoewel het aandeel van elke individuele student in het groepswerk zeker niet gelijk is. Overigens geven de studenten aan dat ze hun POP eerlijk invullen, omdat ze het als een eigen reflectie-instrument beschouwen. De opleiding gebruikt de POP niet om te toetsen of de studenten bepaalde competenties al dan niet bezitten.

De commissie stelt vast dat voor de evaluatie van het eindwerk en de stage duidelijke evaluatiecriteria werden opgesteld. De mondelinge verdediging van de eindwerken voor een jury waarin het werkveld vertegenwoordigd is, vindt de commissie sterk uitgebouwd. Ten behoeve van de externe juryleden is een handleiding opgesteld, waarmee de kwalitatieve beoordeling van de verschillende criteria gelinkt wordt met een cijfer. Het werkveld vindt die tool erg zinvol. Bovendien zitten mentor en docent samen nadat het evaluatiedocument ingevuld is, en komen ze samen tot één quotering.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt aan om de POP ook te gebruiken als toetssteen voor het al dan niet bereiken van de beoogde competenties.
- De commissie raadt de opleiding aan om prioritair werk te maken van een toetsbeleid.
- De commissie vraagt de opleiding om de stage ook op volwaardige wijze in het evaluatieproces te betrekken.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor na bacheloropleiding.

De toelatingsvoorwaarden voor een bachelor-na-bacheloropleiding zijn opgenomen in de infobrochure. De opleiding staat open voor Bachelors in het Onderwijs, bachelors waarvan het buitengewoon onderwijs behoort tot het eigen werkgebied (paramedici, ergotherapeuten, opvoeders, sociaal assistenten enzovoort) en opvoedend of onderwijzend personeel in het buitengewoon onderwijs, dat geen bachelordiploma heeft maar op grond van praktijkervaring of specifieke expertise al werkzaam is in het buitengewoon onderwijs. De commissie drukt haar grote waardering uit voor de bijzonder ruime toelatingsvoorwaarden die KATHO voor haar BNB hanteert.

Tot vóór het academiejaar 2008–2009 hadden de meeste instromers een pedagogisch diploma behaald. Sinds het academiejaar 2008–2009 is de instroom veel diverser. Vooral de grotere instroom van paramedici valt op. In het BuO is een tendens gaande waarbij men de paramedici beter in het klasgebeuren wil betrekken. Het gevolg is dat directies van scholen een aantal van hun personeelsleden aanzetten om de BNB opleiding te komen volgen. De diverse instroom leidde tot het opmaken van een programma voor leerkrachten en een programma voor niet-leerkrachten. Het aandeel van de cursisten met een pedagogisch diploma bedraagt toch nog steeds meer dan 50 procent. Bijna 80 procent van de instromende cursisten is werkzaam in het buitengewoon onderwijs, voor het grootste deel in het BuLO. De commissie heeft kunnen vaststellen dat een beleid is uitgestippeld met betrekking tot het omgaan met een diverse instroom.

Het aantal cursisten dat contactonderwijs volgt, blijft jaar na jaar ongeveer stabiel. De verhoging van het aantal cursisten is te danken aan de grote toename van het aantal cursisten dat kiest voor afstandsonderwijs. Meer dan 80 procent van de cursisten volgt de opleiding over twee of meer jaar. Dit ligt aan het feit dat de meeste instromers werken in het buitengewoon onderwijs en/of de studie met een gezin moeten combineren. Studenten die net hun bachelordiploma behaald hebben en graag nog een jaar verder studeren, volgen les op woensdagnamiddag en krijgen vijf intensieve campusweken (waarin lessen van maandag tot vrijdag ingericht worden). Studenten die al werken in het bijzonder onderwijs en toch de BNB BuO wensen te volgen, kiezen doorgaans voor een tweejarige opleiding en volgen elke woensdagnamiddag les.

Veertig procent van de studenten volgt een van de twee modeltrajecten van de BNB. Een meerderheid van de studenten volgt echter een individueel traject. De flexibiliteit en de inhoud van de opleiding maken het mogelijk om zowel rekening te houden met de vooropleiding van de student als met zijn werksituatie. De student krijgt een programma op maat, rekening houdend met het behaalde diploma of relevante werkervaring, en de opleiding stelt een haalbaar individueel traject voor. Veel cursisten halen via de EVC/EVK-procedure vrijstellingen. Bij inschrijving kunnen ze alle informatie bekomen bij de EVC/EVK-coach of bij de assessor. Gemiddeld nemen de studen-

ten 55 tot 57 studiepunten op als ze één diploma hoger onderwijs als vooropleiding hebben (drie tot vijf studiepunten vrijstelling). Voor niet-leerkrachten wordt het opleidingsonderdeel 'BuO in zijn context' vrijgesteld. Daarin wordt de sociale kaart ingevuld. Heel veel instromers hebben een vooropleiding waarin de sociale kaart al aan bod kwam (psychologie, logopedie), waardoor ze vaak een vrijstelling krijgen. Volgens de oud-studenten gebeurt de informatieverstrekking met betrekking tot het aanvragen van vrijstellingen erg goed, maar zou de EVK-procedure kunnen verfijnd worden. Sommige opleidingsonderdelen moeten gevolgd worden terwijl ze dat eigenlijk niet nuttig vonden (bijvoorbeeld met betrekking tot erfelijkheidsleer); andere opleidingsonderdelen zouden best niet wegvallen (zoals Handelingsplanning) omdat ze heel belangrijk zijn in de opleiding, zelfs voor houders van een pedagogisch diploma. Volgens de opleiding kennen de studenten de beroepsprocedure, maar er is nog nooit een beroep ingesteld. De toekenning van vrijstellingen op basis van het behaalde diploma (EVK) vereist volgens de opleiding voortdurende aandacht en adequate bijsturing, opdat de gevolgde opleidingsonderdelen een meerwaarde zouden kunnen betekenen in het licht van de gevolgde vooropleiding. De commissie heeft grote waardering voor de organisatie van de opleiding, waarbij individuele opleidingstrajecten of onderwijs op maat op grote schaal kunnen worden aangeboden. Uit de gesprekken met personeelsleden, studenten en afgestudeerden krijgt de commissie veelvuldige voorbeelden van de bijzonder grote flexibiliteit die de opleiding hanteert naar cursisten; alle vragen worden ernstig onderzocht. Zelfs een aanvraag door een cursist die enkele jaren in China verblijft, wordt behandeld. De commissie heeft grote waardering voor de inspanningen die de opleiding levert inzake flexibele leertrajecten, waarbij het profiel van de instromende cursisten maximaal gevaloriseerd wordt. Het feit dat de opleiding uitdagingen niet uit de weg gaat om via contact- en afstandsonderwijs of elke combinatie ervan iedere aanvraag te kunnen honoreren, is vermeldenswaard. Het loslaten van plaats en tijd maakt dat de internationale dimensie in de opleiding op een bijzonder originele wijze tot uiting kan komen. Studenten die in het buitenland verblijven, krijgen via afstandsleren de mogelijkheid om deze BNB te volgen.

In lijn met de visie op onderwijs van KATHO doet de opleiding bijzonder grote inspanningen om toekomstige studenten uitvoerig te informeren. Geïnteresseerden worden warm en persoonlijk onthaald op de campus en de contacten worden zorgvuldig opgevolgd, ook al zijn de cursisten nog niet ingeschreven.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 2, programma: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	voldoende
facet 2.3	samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Voor alle aanstellingen hanteert de hogeschool eenzelfde procedure, beschreven in een protocol afgesloten met het hogeschoolonderhandelingscomité (HOC). Vacatures voor het OP worden ingevuld op basis van een gemeenschappelijk profiel en een functie-inhoud. Elementen die in rekening genomen worden bij de aanwerving zijn de vakdeskundigheid, de onderwijsdeskundigheid, het passen in de organisatiecultuur en het engagement voor de hogeschool en de job. Onderwijservaring is altijd een pluspunt maar geen doorslaggevend argument. Praktijkervaring binnen aanverwante sectoren van het onderwijs (vormingswerk, werken met kinderen en adolescenten...) spreekt in het voordeel van de kandidaat.

Functioneringsgesprekken met het departementshoofd worden periodisch gehouden en zijn verankerd in het kwaliteitszorgmodel van de KATHO, waarbij de medewerker voor zichzelf de *Plan-Do-Check-Act*-cirkel (PDCA) doorloopt. Ter ondersteuning van de docent werden zelfevaluatelijsten opgemaakt. De docent kan via de dienst Onderwijs en kwaliteit steeds een zelfevaluatie aanvragen om zichzelf bij te sturen, of als voorbereiding op een decretale evaluatie, die ook door het departementshoofd gebeurt.

In KATHO wordt het grootste deel van de beschikbare financiële middelen voor onderwijzend personeel ingezet. Elk departement kan op basis van de toegekende omkadering en op basis van zelf gestelde prioriteiten bepalen hoe het personeel het beste kan ingezet worden. Bij de opdrachtenverdeling van het OP streeft men naar een globale aanpak (dus geen opdrachten kleiner dan 1 procent) en stabiliteit. Het OP krijgt ook de vrijheid om binnen de gestelde contouren te streven naar een haalbare kwaliteit om de studenten te vormen. Tijdens het academiejaar doen zich twee zware piekperiodes voor, waar de opleiding tot nog toe geen antwoord op gevonden heeft.

Aan de BNB-opleiding zijn geen personeelsleden voltijds verbonden. De expertise wordt dus aangebracht door veel docenten met een eerder kleine opdracht. Vaak starten ze met een heel kleine opdracht, die stilaan kan groeien, zodat de directie en het betrokken personeelslid kunnen ervaren of het werken in de BNB bevredigend verloopt. De meeste personeelsleden combineren hun opdracht binnen de BNB met een opdracht binnen de bacheloropleiding Onderwijs, en dat betekent dat ze soms erg verschillende taken in de hogeschool opnemen. Ook de combinatie van een opdracht in de BNB met een functie in een BuO-school is niet evident. De opleiding werkt ook vaak met gastdocenten. De ervaring heeft evenwel geleerd dat die groep goed gecoacht dient te worden, opdat ze het denkkader van de opleiding – en bij uitbreiding van KATHO – zouden kunnen volgen. Meer dan vijf jaar geleden lag het aantal gastdocenten hoger en was de inbreng van KATHO-personeelsleden in de BNB gering. De opleiding heeft ondervonden dat het niet zo gemakkelijk was om bij alle gastdocenten de visie van het competentiegericht onderwijs ingang te laten vinden. Nu beschikt de opleiding over een kerngroep voor het OP met grote expertise; sommige opleidingsonderdelen worden uitsluitend door KATHO-personeelsleden gegeven en de gastdocenten worden aangetrokken voor de diverse orthodidactische thema's. De gastdocenten

worden gecoacht door een docent van KATHO. Ze legt uit welke lessen juist moeten gegeven worden en waarom. De opleiding krijgt nieuwe gastsprekers of gastdocenten in het vizier via de deelname van het OP aan studiedagen. Een docent van KATHO woont ook vaak de eerste les van de gastdocent bij en geeft achteraf feedback. Op het einde van een college van een gastspreker vullen de studenten een evaluatieformulier in. Als de evaluatie niet gunstig is, wordt de gastdocent het jaar nadien niet meer gevraagd.

De opleiding is gestart met het werken in vakgroepen, waardoor de betrokkenheid van het OP en de communicatie met het OP onderling nog kan verhogen.

Elk personeelslid van KATHO staat in voor zijn eigen professionalisering. In functie van zelfsturing wordt gevraagd dat hij een professionaliseringsdossier bijhoudt. Naast het externe aanbod moedigt KATHO elk personeelslid om in te gaan op het ruime aanbod van de interne werkgroep Vorming, training en opleiding (VTO), die een intern vormingsaanbod realiseert. De commissie heeft kunnen vaststellen dat de navorming van personeelsleden, zowel OP als ATP, deskundig wordt georganiseerd en gestimuleerd. In KATHO is ook een coach ELO aangetrokken, die de docenten ondersteunt om de juiste tool te kiezen voor het geven van afstandsonderwijs. Het OP geeft aan dat aanvragen voor professionele vorming bijna altijd goedgekeurd worden, maar ze zorgen wel voor werkdruk, omdat ze bijvoorbeeld op zaterdag georganiseerd worden en dan bovenop de taakbelasting komen.

De lectoren verbonden aan de BNB-opleiding zijn bijna allemaal in het bezit van een academisch diploma, vaak een master in de Pedagogie. Het team bestaat uit een goede mix van docenten met pedagogische en orthodidactische achtergrond. Bijna alle lectoren beschikken ook over een diploma Geaggregeerde voor het Hoger Secundair onderwijs (GHSO). Het departement heeft ook een eigen administratiestructuur. De BNB BuO heeft een vast personeelslid dat zorgt voor de administratie van de opleiding.

De commissie heeft een hechte en kwaliteitsvolle personeelsgroep ontmoet met grote dynamiek, enthousiasme en inzet, en dit zowel bij het onderwijzend korps als bij het administratief personeel. Ondanks het feit dat de lectoren een eerder kleine opdracht hebben in de opleiding, is de warme collegialiteit van het OP bij de commissie opgevallen. Ook voor gastdocenten legt de opleiding een grote zorg aan de dag. De commissie verneemt dat het onthaal van nieuwe medewerkers prima verloopt, en dat ze zich heel snel thuis voelen. Het ATP-personeel van de opleiding en het departement voelt zich erkend en gewaardeerd, omdat naar hen geluisterd wordt, bijvoorbeeld naar aanleiding van de aanpassingen aan de inschrijvingsprocedure. De betrokkenheid en de professionaliteit van de verantwoordelijke voor de bibliotheek, de trajectbegeleider en de ombuds zijn de commissie niet ontgaan. De bezieling die uitgaat van de opleidingscoördinator werkt inspirerend. De cursisten en de afgestudeerden hebben grote waardering voor de laagdrempeligheid en de bereikbaarheid van de KATHO-medewerkers, zelfs in het afstandsonderwijs. De communicatie met de docenten gebeurt meestal erg vlot; soms krijgen studenten binnen het uur een reactie op hun vraag die ze via mail sturen. Ook studenten die afstandsonderwijs volgen, zijn tevreden over de bereikbaarheid van hun docenten. Meestal krijgen ze binnen de drie dagen antwoord. Omgekeerd worden de cursisten van de BNB-opleiding, omwille van hun specifieke profiel, ook niet als studenten maar werkelijk als volwassenen benaderd.

De grote flexibiliteit die de opleiding aan de dag legt om een adequaat antwoord te geven op de diverse instroom, zorgt uiteraard voor een grote werkdruk bij het OP. Toch is de laatste jaren een verbetering in de taakbelasting waar te nemen, omdat de docenten zich hebben kunnen specialiseren en hun opdracht niet meer voortdurend wijzigt. In het departementaal onderhandelingscomité (DOC) kan over de taakbelasting worden gepraat. Het OP krijgt ook inspraak in de verdeling van de opdrachten. De BNB-opleiding groeit jaar na jaar, en daarom kwam er een herverdeling van taken, waarbij het OP ondersteuning krijgt voor allerhande multimediataken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt aan om alle gastdocenten nog meer te informeren en te betrekken bij de visie van het competentiegericht onderwijs.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Aangezien de BNB BuO heel wat studenten telt die werkzaam zijn in het BuO, is de beroepspraktijk als het ware in de klasgroep aanwezig. Dit betekent dat de docent vanzelf met een uitgebreide waaier aan functies, types en reële praktijksituaties wordt geconfronteerd. Op die manier blijft de docent goed op de hoogte van de beroepspraktijk. Bovendien wordt de aanwezige beroepspraktijk 'in huis' aangevuld met werkveldbezoeken 'uit huis' door de lectoren, in het kader van een project of praktijkbegeleiding. De professionele ervaring en kennis van de beroepspraktijk van het personeel worden verder aangevuld met externe expertise vanuit het beroepenveld via de intervisiebegeleiders, gastdocenten en gastsprekers. Gastsprekers worden uitgenodigd om een bepaald specifiek item toe te lichten binnen een opleidingsonderdeel. Van jaar tot jaar kan dit verschillen. De commissie heeft tijdens de gesprekken vastgesteld dat de lectoren en de opleidingscoördinator een grondig inzicht hebben in het BuO. Ze staan trouwens meestal zelf in het werkveld of zijn verbonden aan de lerarenopleiding.

De BNB BuO heeft contacten met internationale netwerken, zoals het Erasmus Intensive Program 'SNEPS' en het ETEN-netwerk. SNEPS staat voor Special Needs Education: Participation in Society. In dit IP bestuderen de studenten en docenten op welke manier mensen met specifieke behoeftes deelnemen aan het maatschappelijke leven. Deze integratie wordt breed bekeken. Zowel de omkadering binnen het gezin van het kind, de schoolloopbaan als de sociale integratie als volwassene komt aan bod. Het IP wil de aanpak van de verschillende deelnemende landen in kaart brengen en expertise uitwisselen. Twee lectoren werken mee aan dit IP en geven in het academiejaar 2010–2011 een sessie in Zweden. Docenten van KATHO maken ook deel uit van de kerngroep van SNEPS.

Binnen het ETEN-netwerk (European Teacher Education Network) verzamelt zich via TIG (Thematic Interested Groups) Special Needs een internationale groep docenten die ervaringen uitwisselen omtrent inclusie en diversiteit, en hoe de lerarenopleidingen hier aandacht voor hebben. Docenten van de BNB-opleiding maken er deel van uit.

Ten slotte heeft een aantal docenten individuele internationale contacten buiten de voornoemde netwerken. De commissie is van mening dat het OP met een open blik de ontwikkelingen in het buitenland opvolgt.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het aantal VTE in de BNB BuO is sinds 2008–2009 gestaag gestegen. Dit betekent dat in de BNB steeds meer eigen expertise wordt ingebracht. Dit is een bewuste keuze van de opleiding. In 2010–2011 staan zeven lectoren in voor 1,8 VTE. Eén praktijklector (bachelor Orthopedagogie) heeft 0,25 VTE opdracht. Het betreft bijgevolg lectoren die allemaal een vrij kleine opdracht hebben in het BuO en soms alleen maar voor de begeleiding van het eindwerk moeten instaan. De student/VTE-ratio bedraagt 58,5. Het personeel is bijna uitsluitend vrouwelijk, en tussen 30 en 40 jaar oud. Dit team wordt versterkt met zeven intervisiebegeleiders en elf gastdocenten. De student-docentratio is 57, maar dit getal moet worden bijgesteld, omdat een student bijna nooit een voltijds programma van 60 studiepunten opneemt. Rekening houdend met de opgenomen studiepunten wordt de student-docentratio ongeveer 30. De student/VTE-ratio is het laatste jaar sterk verhoogd wegens de grotere instroom, als gevolg van het succes van het afstandsleren als leerroute. Daardoor stijgt de werkdruk voor het OP bijzonder sterk. De commissie drukt hier haar bezorgdheid over uit, en vreest dat het handhaven van het zware en omvangrijke takenpakket voor het OP op termijn moeilijk houdbaar zal zijn. De financiering van de BNB en het eigen allocatiemodel van KATHO voor verdeling van de beschikbare VTE, zouden volgens de commissie onder de loep moeten genomen worden.

De opleiding heeft ook één ATP-personeelslid ter beschikking. Een tweede ATP-personeelslid werd ingeruild om meer multimediaondersteuning aan het OP en de studenten te kunnen bieden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om te onderzoeken op welke wijze het aantal OP-leden kan worden verhoogd.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Studenten van de BNB BuO zijn beperkt aanwezig op de campus, namelijk bij de start van het academiejaar, op woensdagnamiddag en gedurende vijf intensieve campusweken (enkel voor de studenten die het eenjarige traject volgen). Zij komen dus niet frequent in contact met de infrastructuur van KATHO, die erop gericht is om een boeiende leefomgeving en een uitdagende leeromgeving te creëren, geheel passend in het concept van een warme hogeschool. De campus, het secretariaat, de ombudsdienst en de bibliotheek hebben ruime openingsuren. Zelfs tijdens de vakantieperiodes is een aantal faciliteiten beschikbaar. De campus in Tielt komt op de commissie als studentvriendelijk, aangenaam en net over. De educatieve en ecologische binnentuin (Kriebelhof) doet dienst als openluchtlabo voor studenten uit de lerarenopleiding, maar is volgens de commissie ook een plek waar het aangenaam vertoeven is op vrije momenten. Dit bevestigen studenten en oud-studenten die met de commissie in gesprek gingen. Alle voorzieningen zijn volgens de commissie op de campus aanwezig om kwalitatief hoogstaand onderwijs te kunnen verstrekken. Bijna alle klaslokalen zijn uitgerust met pc, beamer en internetaansluiting. De laatste jaren gebeurden praktische aanpassingen aan het gebouw. Zo werd voor de studenten een surflokaal voorzien en werd de turnzaal omgevormd tot een lokaal voor muzische vorming. De investeringen in ICT-ondersteuning en het landschapsbureau voor personeelsleden passen binnen de prominente rol die de hogeschool inzake afstandsonderwijs speelt. Sommige burelen voor personeelsleden zijn volgens de commissie wel bijzonder klein. De bibliotheek is zeer goed uitgerust voor de studenten Lerarenopleiding, ook voor de BNB-cursisten. Bij het samenstellen van de collectie is er veel aandacht voor handboeken, leermiddelen en didactisch materiaal in functie van de praktijkvorming. De verantwoordelijke voor de bibliotheek levert grote inspanningen om in samenspraak met het OP de collectie actueel te houden en uit te breiden. De open politiek van de hogeschool naar alle leerkrachten met betrekking tot de toegang tot materiaal en informatie, is een indicatie van de intentie van de hogeschool om een expertisecentrum te worden op het vlak van leerzorg. Speciaal voor de BNB-cursisten is er op sommige dagen een verlengde opening. De commissie verneemt dat nog in de loop van 2011 gestart wordt met een nieuwbouw, die bijkomende lokalen en een uitbreiding van de bibliotheek zal opleveren.

De campus beschikt over verschillende computerlokalen. Een interne logistieke dienst ontvangt opduikende computerproblemen, en ondersteunt de studenten en de docenten. De multimediaceel van KATHO en de interne multimediaceel van de campus ondersteunen de docenten bij het ontwikkelen van didactische materialen en de communicatie met de student, bijvoorbeeld een digitaal cursusonderdeel, het bijhouden van de website of het filmen van goede praktijkvoorbeelden.

Op de campus is er een bistro waar belegde broodjes, koffiekoeken, drank, snoep en warme snacks kunnen aangekocht worden.

Een performant informaticapakket voor de studentenadministratie zorgt voor de broodnodige administratieve ondersteuning van de vele individuele trajecten waarvoor studenten kiezen. Elke docent kan vanuit het studentenadministratiepakket Bamaflex lijsten afprinten met de studenten die voor zijn opleidingsonderdeel ingeschreven zijn. Docenten kunnen van thuis uit ook hun evaluatieresultaten invoeren. Binnen Bamaflex worden ook wijzigingen van afstandsonderwijs naar contactonderwijs of omgekeerd doorgevoerd.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Voor studiebegeleiding kan de student rekenen op ondersteuning vanuit verschillende invalshoeken. Allereerst kan hij terecht bij zijn docent, die vaak een rol van coach in het leerproces van de student opneemt. De studenten waarderen de ondersteuning die ze van hun docenten krijgen, onder meer doordat zij doorgaans vlot via mail antwoord geven op alle vragen. De commissie vernemt van de oud-studenten dat de ondersteuning en de begeleiding tijdens de contactweken erg intens verliepen. Ze hebben de indruk dat iedereen altijd ter beschikking stond. De student kan zich ook richten tot de docent Studie- en studentenbegeleiding (SSB) en Studietrajectbegeleiding (STB), die op de campus Tielt in handen is van dezelfde persoon. Wanneer studenten problemen ondervinden met hun studiemethode, of met de combinatie werk of gezin met de studie kunnen zij zich richten tot de studietrajectbegeleider. Dit geldt zowel voor de studenten die contactonderwijs volgen als voor zij die voor afstandsonderwijs gekozen hebben. Ook voor afstandsstudenten is het volgens de opleiding belangrijk dat de studenten voelen dat ze gevolgd worden, en dat gebeurt door structuur te geven aan de leeromgeving. De afstandsstudenten hebben overigens ook wel contact met elkaar, en dat is voor veel studenten een steun. Elke discussiegroep voor afstandsstudenten krijgt ook nog ondersteuning van een tweedejaarsstudent. Zij doorloopt de verschillende stappen van een opdracht, en de studenten krijgen de gelegenheid om gedurende enkele dagen bijkomende vragen te stellen. Binnen KATHO is de begeleiding van de studenten in een procedure beschreven. Daarin staat vermeld hoe snel docenten best feedback op mail geven of op een opdracht die ingediend wordt. In de procedure staat ook wat de studenten moeten hebben qua computerinfrastructuur. Soms zijn er ook wel eens netwerkproblemen in KATHO zelf.

Studiebegeleiding als dusdanig komt in de BNB weinig voor, maar studenten kunnen bij de STB terecht voor het herbekijken van hun planningskalender. Bij de STB komen ook de gemotiveerde aanvragen binnen voor uitstel bij het indienen van opdrachten voor een bepaald opleidingsonderdeel. Door deze aanvragen te centraliseren, kunnen alle aanvragen gelijkwaardig worden bekeken en zijn ze niet afhankelijk van het oordeel van een individuele docent. Er is ook een ombudsdienst en een dienst STUVO, maar de BNB-studenten maken daar weinig gebruik van. Doordat er in de BNB geen examens zijn, valt een aantal moeilijkheden weg waar de ombuds doorgaans mee te maken krijgt. Studenten die kiezen voor een internationale uitwisseling worden op KATHO ook begeleid, maar BNB-studenten gaan zelden naar het buitenland voor een

langere periode. De studietrajectbegeleiding is structureel uitgebouwd, en daardoor kunnen gemakkelijk alle individuele vragen van studenten beantwoord worden. Op de website van KATHO staan alle faciliteiten vermeld waarvoor studenten in aanmerking kunnen komen. De studenten BNB ontvangen bijvoorbeeld een gratis kopiekaart.

De commissie heeft vastgesteld dat de trajectbegeleiding professioneel uitgebouwd is en dat de opleiding veel aandacht besteedt aan studenten met een functieontwikkeling. De sterke oriëntatie naar het BuO met een uitgesproken individuele benadering van de student is hier wellicht niet vreemd aan.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	goed
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Binnen KATHO is de dienst Onderwijs en kwaliteit verantwoordelijk voor het kwaliteitsbeleid, dat onlosmakelijk verbonden is met de onderwijsvisie waarbij 'warme hogeschool' en 'aangename leefomgeving' sleutelbegrippen zijn, en met de strategische doelen van de hogeschool. Geheel in de filosofie van de lerende organisatie is het kwaliteitsbeleid gericht op:

- dynamiek en innovatie;
- de appreciatie van de studenten en de personeelsleden, en hun realisaties om zo het welbevinden te versterken en een open geest te creëren;
- kwaliteit met aandacht voor wat niet meetbaar maar soms des te belangrijker is;
- integratie.

De zorg voor kwaliteit is zo sterk mogelijk ingebed in de dagdagelijkse werking van de hogeschool en ligt in handen van elke medewerker. Engagement en zelfbeheer zijn bijgevolg kernwoorden in het kwaliteitsbeleid. De hogeschool investeert sterk in het opzetten, opvolgen, aanpassen en inpassen van initiatieven en evoluties. Dit kan door een goed communicatienetwerk, een specifieke managementaanpak en het cultuurbeleid van de hogeschool. De hogeschool onderkent ook het belang van het opvolgen van de effectiviteit en efficiëntie van de jaarlijks opgezette

acties en plannen, en daarmee wordt de PDCA-cyclus gerealiseerd. Via diverse goed werkende overlegstructuren en allerhande bevragingen, de opvolging van de curriculumkwaliteit en de individuele kwaliteitsbeoordelingen (via functie- en functioneringsgesprekken naar de evaluatie van het personeel) wil de hogeschool nagaan of de genomen acties het gewenste effect opleveren. De verantwoordelijke voor KZ van de BNB-opleiding is bij de besluitvorming van de coördinatorenraad (CORA) aanwezig.

Net zoals de onderwijsvisie en de strategische doelen van KATHO haar kwaliteitsbeleid bepalen, wordt de kwaliteitszorg van de BNB BuO aangestuurd door haar onderwijsvisie en strategische doelen. Deze zijn vanzelfsprekend coherent met de KATHO-visie. Het realiseren van de doelstellingen is in handen van de opleidingscoördinator en de betrokken docenten. Het bewaken van het realiseren van de doelstellingen is in het algemeen in handen van de CORA, in het bijzonder in handen van het departementshoofd, bijgestaan door de coördinator Kwaliteitszorg en de coördinator Onderwijsvernieuwing. De opleidingscoördinator legt op regelmatige basis verantwoording af aan het departementshoofd of in de CORA. Eventueel worden bepaalde doelstellingen opgenomen in het algemeen departementaal onderwijs- en kwaliteitsplan van de campus om de realisatie ervan voldoende te bewaken. Dit plan bevat alle departementale verbeteringspunten, opgesomd binnen het geldende visitatiekader met een fasering van de realisatie per academiejaar. Sommige doelstellingen zijn bedoeld voor alle opleidingen binnen KATHO Campus Tielt, en zijn dus eveneens van toepassing op de BNB BuO. Het invoeren en opvolgen van afstandsonderwijs of het uitwerken van een EVC/EVK-beleid zijn hiervan voorbeelden. Binnen dit gebeuren treedt de adviesraad op als reflectieorgaan.

De commissie is van mening dat de hogeschool een duidelijk kader voor kwaliteitszorg en onderwijsvernieuwing heeft gecreëerd, waarbij de opleidingen en de departementen uitgenodigd worden om hier een eigen invulling aan te geven. De commissie heeft vastgesteld aan de hand van de aanwezige documenten dat een hogeschoolbreed systeem voor periodieke bevragingen is uitgewerkt. In functie van het programma werden bevragingen uitgevoerd over studietijd bij het werkveld, de alumni en de studenten. KATHO heeft ook een draaiboek voor tevredenheidsmetingen opgesteld. De BNB-opleiding past zich in dit systeem in, en de commissie heeft hier waardering voor. In 2009–2010 namen 27 BNB-studenten deel aan de vierjaarlijkse KATHO-studententevredenheidsenquête. De commissie heeft de resultaten van alle bevragingen kunnen inkijken. Doordat de opleiding eerder klein is, kan ook informeel gewerkt worden en kan zij spontaan inspelen op vragen of problemen. Binnen het departement worden focusgroepen nog verder ontwikkeld, zodat de studenten ook in gesprekken feedback kunnen geven.

In het kader van de nieuwe accreditatieregels kwam in oktober 2010 een externe commissie (HOBEON uit Nederland) de interne kwaliteitszorg van de hogeschool beoordelen. De resultaten van deze audit zijn op het ogenblik van de visitatie bekend, maar worden nog verder geanalyseerd. Alleszins wil KATHO haar innovatiegerichtheid, het welbevinden en haar engagement naar leezorg toe blijven uitdragen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In januari 2007 werd onder impuls van de opleidingscoördinator een SWOT-analyse van de opleiding uitgevoerd. Deze analyse had tot doel de toenmalige situatie in kaart te brengen en meteen de toekomst van de BNB BuO uit te tekenen. Hierin werden de verwachtingen van de studenten, de adviesraad, KATHO en de Associatie KU Leuven meegenomen. De analyse maakte duidelijk dat de opleiding nood had aan een grondige facelift om beter in te spelen op nieuwe tendensen binnen het hoger onderwijs. De analyse leidde meteen tot het formuleren van een zestal strategische opleidingsdoelen, die systematisch zouden worden uitgewerkt:

- expliciteren van de samenhang tussen de verschillende opleidingsonderdelen;
- centraal opnemen van meer praktijkverankering in de opleiding;
- ontwikkelen van een flexibel programma dat inspeelt op nieuwe tendensen en noden;
- ontwikkelen van meer zelfsturing en zelfstudie;
- inschakelen van meer eigen personeel in de opleiding en een kwalitatieve inbreng van het werkveld;
- ontwikkelen van een systematiek in overlegmomenten en uitschrijven van procedures.

De SWOT-analyse gaf aanleiding tot een hele dynamiek binnen de opleiding, die zorgde voor een grondige hertekening van de BNB BuO. Er werd eerst een aantal prioriteiten gesteld: invulling van het programma, manier van begeleiden en evalueren en modulaire werking. Op langere termijn zouden de flexibilisering, het vergroten van de praktijkverankering en de leerroutes aan bod komen.

De commissie heeft vastgesteld dat voor elk van de strategische doelen diverse acties werden opgezet, en dat resultaten werden geboekt. De reflex tot verbeteren is volgens de commissie structureel aanwezig, en dient niet louter als voorbereiding op het schrijven van het zelfevaluatie-rapport. Volgens de opleiding zal op het einde van het academiejaar 2010–2011 een grondige evaluatie gebeuren, die aanleiding zal geven tot het uittekenen van het beleid voor de komende vier jaar (2011–2015). De PDCA-cyclus wordt volgens de commissie bijgevolg doorlopen, maar is nog niet helemaal voltooid.

De oud-studenten signaleren dat zij als student het gevoel hadden dat de opleiding in voortdurende beweging was en steeds zoekend naar verbetering was. De studenten hebben een inbreng kunnen doen voor wat het gebruik van Toledo betreft. De opleiding luisterde echt naar de studenten toen de haalbaarheid van een BNB op één jaar besproken werd. Het introduceren van keuzevakken en de vermindering van drie naar twee stageplaatsen zijn er gekomen mede op vraag van de vorige promoties.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In KATHO wordt volgens de directie een open communicatiecultuur ontwikkeld zonder taboes. Omdat iedereen zijn mening kan zeggen, is het risico klein dat het er blinde vlekken blijven. De hogeschool beschikt over een uitgebreid netwerk van overleg- en inspraakorganen waarin de problemen aan bod mogen komen. Op verschillende wijzen wordt tegelijkertijd de betrokkenheid van studenten, docenten, werkveld en alumni gegarandeerd. De studentenparticipatie is voorzien via de studentenraad en via de departementale raad, die als reflectieorgaan en als denktank fungeert. Beleidsbeslissingen worden er afgetoetst. Voor de BNB BuO is er geen studentenvertegenwoordiging in de studentenraad, noch in de departementale raad. Ad hoc worden studenten wel betrokken in bijvoorbeeld de evaluatie van de organisatie of van het curriculum. In de lijn van het concept van een 'warme hogeschool' doet de opleiding inspanningen om ook de afstandsstudenten bij de opleiding te betrekken. Zo wordt elk semester een introductiesessie gegeven, opdat zij de medewerkers ook effectief zouden kunnen leren kennen.

De betrokkenheid van het personeel bij de interne kwaliteitszorg gebeurt enerzijds tijdens de functioneringsgesprekken, waarin suggesties tot kwaliteitsverbetering worden gevraagd. Anderzijds worden de strategische doelstellingen elk jaar bevraagd bij het personeel. Dit gebeurt enerzijds via een e-mail van het departementshoofd naar alle personeelsleden, en anderzijds via een oproep op de personeelsvergadering.

Voor de BNB BuO spelen de coördinatievergaderingen een belangrijke rol in het opvolgen en bewaken van de interne kwaliteitszorg. In een geest van grote openheid moedigt de opleiding de medewerkers aan om moeilijke punten ter sprake te brengen. De commissie is van mening dat de betrokkenheid van het OP nog kan verhoogd worden door professionaliseringsmogelijkheden voor studenten, alumni en beroepenveld ook bij het OP bekend te maken. De commissie verneemt dat de opleidingscoördinator van de BNB BuO geen vast lid is van de CORA, maar dat die wel wordt uitgenodigd voor bepaalde agendapunten. De commissie suggereert om de opleidingscoördinator in de CORA op te nemen, teneinde de betrokkenheid van de BNB-opleiding te versterken.

De betrokkenheid van het werkveld en de alumni bij de interne kwaliteitszorg situeert zich om te beginnen op het niveau van de adviesraad, waarin het werkveld is vertegenwoordigd. Onderwerpen als de opbouw van het programma, de inhoud van de opleidingsonderdelen en het garanderen van kwaliteit komen er regelmatig aan bod. De DPB vervult een brugfunctie tussen de hogeschool en de directies van vele scholen, en zorgt voor een brede informatieverspreiding. Verder wordt via een bevraging bij de alumni en het werkveld afgetoetst in welke mate de kwaliteit van de opleiding voldoende is gegarandeerd. Deze bevraging zit formeel ingebouwd via een tevredenheidsmeting, en informeel via de contacten met alumni en het werkveld. De betrokkenheid van het werkveld wordt verder aangescherpt doordat elk jaar de studiewijzer wordt bezorgd, alsook de uitgebreide infobundel over de stage. De commissie raadt de opleiding aan om de kwaliteit van het eindwerk bij het werkveld te bevragen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om de opleidingscoördinator van de BNB BuO in de CORA op te nemen.
- De commissie suggereert om de kwaliteit van het eindwerk bij het werkveld te bevragen.
- De commissie raadt de opleiding aan om de professionaliseringsmogelijkheden voor studenten, alumni en beroepenveld ook bij het OP bekend te maken.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	goed
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	goed
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft bewondering voor de bijzonder grote flexibiliteit die de BNB-opleiding aan de dag legt om alle individuele vragen van cursisten maximaal te kunnen beantwoorden. Hun gevoeligheid en de bezorgdheid voor de opvoedings- en onderwijsnoden van kinderen in het BuO worden volgens de commissie via deze BNB aangescherpt. Cursisten zonder pedagogisch diploma of met weinig ervaring in het BuO hebben het soms wel moeilijk bij de start van de opleiding.

Het werkveld drukt haar waardering uit voor de BNB-opleiding, omdat de afgestudeerden blijvend gesensibiliseerd blijken voor de eigenheid van de kinderen en jongeren van het buitengewoon onderwijs. In het BuO wordt een verhaal gemaakt met verschillende disciplines. Bijgevolg is het belangrijk dat de studenten een houding ontwikkelen om later in een team samen te werken. De schooldirecties vinden het belangrijk dat de teamleden dezelfde taal spreken en dezelfde visie kunnen ontwikkelen, niet alleen in het BuO maar ook in het kader van het multidisciplinair overleg (MDO) en de klassenraden in het gewone onderwijs. Ook het rapporteren aan collega's en ouders is heel belangrijk. De vertegenwoordigers van het werkveld zijn van mening dat studenten die een diploma van een initiële lerarenopleiding behaald hebben en nadien een BNB volgen, over een beduidend grotere bagage beschikken. Werken met ontwikkelingsdoelen en handelingsgericht werken, hebben de afgestudeerden doorgaans goed onder de knie, dus beschikken ze over

een aantal kapstokken waar ze in hun school kunnen op terugvallen. De BNB-opleiding leert de studenten om te gaan met verschillen, benadrukt het klasmanagement en stimuleert de competentie om te kunnen reflecteren naar de eigen collega's. Dat is een grote opgave, zowel voor beginnelingen als voor ervaren leerkrachten. De vele intervisiegroepen zijn voor het werkveld zeer belangrijk. Dat dagdagelijkse leerkrachten uit het werkveld hier ook mogen bij aansluiten, wordt door het werkveld sterk gewaardeerd. Het werkveld drukt de bezorgdheid uit dat de hoge kwaliteit van de BNB met zich kan meebrengen dat in de PBA Onderwijs de specifieke aandacht voor het BuO verslapt. De commissie is evenwel van mening dat dankzij de BNB BuO in deze hogeschool meer aandacht ontwikkeld wordt voor deze problematiek in de initiële lerarenopleidingen.

Het werkveld is zich bewust van de grote verantwoordelijkheid die mentoren krijgen bij de beoordeling van de praktijkvorming of de stage, maar er is sprake van een win-winsituatie omdat de mentor zelf feedback krijgt, doordat de BNB-studenten nieuwe methodieken meebrengen.

Het werkveld is ook tevreden over de studenten die naar de scholen uitgestuurd worden voor een eindproef, omdat ze een extra hulp vormen in de BuO-scholen. De eindwerken zijn volgens het werkveld doorgaans behoorlijk van kwaliteit, omwille van de competentiegerichtheid en de praktische vertaling naar de eigen werksituatie. De commissie bevestigt dit. De commissie raadt de opleiding wel aan om de praktijkvorming ook vanuit de hogeschool voldoende op te volgen, de studenten aan te moedigen hun taalgebruik te verbeteren en het niveau van alle eindproeven te bewaken.

Ook de afgestudeerden zijn tevreden over hun opleiding en voelen zich gewapend om hun functie in het BuO op te nemen. Een diploma van de BNB-opleiding blijkt een troef te zijn om in BuO met zelfvertrouwen aan het werk te gaan. De studenten leren veel over de zorg die in het kleuter- en het lager onderwijs aan de dag gelegd wordt. Het feit dat de cursisten ook klaargestoomd kunnen worden voor het BuSO (zeker voor de opleidingsvormen OV1 en OV2) vinden de oudstudenten positief, en dat aspect mag volgens hen nog meer nadruk krijgen en uitgebreid worden naar OV3 en OV4. Volgens de commissie zou de student ook moeten kunnen kiezen – naast de keuze voor de didactiek van het lager onderwijs of van het kleuteronderwijs – voor een meer specifieke BuSO-gerichte module.

De commissie is overtuigd van de kwaliteit van de BNB BuO en heeft er vertrouwen in dat de opleidingsverantwoordelijken hun plannen om de BNB nog verder uit te bouwen, zullen waarmaken. Omdat de meeste afgestudeerden tewerkgesteld zijn in het BuO, heeft de opleiding geen verder onderzoek naar de tewerkstelling van haar afgestudeerden uitgevoerd.

De BNB toont realisaties op het vlak van internationalisering. Ondanks de grote inspanningen die de opleiding levert, is een buitenlands engagement voor de BNB-studenten niet evident, omwille van de combinatie met werk en gezin. Drie tot vier docenten zijn de laatste vier jaren vertegenwoordigd in verschillende educatieve netwerken, zoals ETEN en het IP SNEPS. De opleiding neemt zich voor om het netwerk van de internationale contacten nog verder uit te bouwen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding voert onderstaand beleid met betrekking tot onderwijsrendement:

- vooraf potentiële studenten ruim en objectief informeren over de opleiding;
- aanbieden van studie- en studietrajectbegeleiding om studenten te ondersteunen;
- de relatie tussen student en docent optimaal verzorgen;
- evalueren via praktijkgerichte opdrachten;
- uitbouwen van flexibele leertrajecten.

Voor de BNB-opleiding worden geen streefcijfers gehanteerd. Wie kan bewijzen over de nodige competenties te beschikken, mag en moet slagen. De slaagcijfers voor de BNB opleiding zijn hoog; de commissie stelt vast dat bijna alle studenten die de studie voortzetten, ook slagen. Het aantal afhakers stijgt wel met de grotere instroom van het aantal studenten, en die trend is algemeen in KATHO. De afhakers komen in de BNB het vaakst voor bij de studenten die gekozen hebben voor afstandsonderwijs, en zij worden in de loop van het academiejaar 2010–2011 bevestigd. De belangrijkste reden voor het niet verderzetten van de studies ligt bij de persoonlijke situatie van de individuele student, en de moeilijkheid om het gezin of de privésituatie met de studie te combineren. De opleiding besteedt veel zorg aan een correcte feedback aan de studenten, zodat zij voor zichzelf kunnen uitmaken of ze eventueel de norm niet halen of karakterieel niet geschikt zijn voor de BNB-opleiding. Soms wordt de studietrajectbegeleider ingeschakeld om met een student die moeilijkheden heeft met de opleiding een gesprek te hebben.

Door de groei van de BNB BuO merkt de opleiding dat het aantal studenten dat niet slaagt in juni groter wordt. Dit heeft onder meer te maken met het spreiden van de verschillende evaluatieopdrachten over twee zittijden.

De overgrote meerderheid van de studenten behaalt het diploma na twee jaar. Dit is binnen de vooropgestelde termijn. De gemiddelde studieduur is hiermee onder controle.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om streefcijfers te hanteren.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	goed
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

Globaal oordeel

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Het ZER is vlot geschreven en erg goed verzorgd; de stijl is vloeiend en aangenaam. De aandacht van de lezer wordt geprikkeld doordat de toelichting bij sommige uitspraken soms pas op de volgende pagina te vinden is. Het vakjargon wordt op BUSO-niveau gebruikt, en volgens de commissie wijst dit op voeling met het werkveld.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	G
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	G
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

KATHO: Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs:buitengewoon onderwijs

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

DE ONDERWIJSVISITATIE

Cluster bachelors-na-bachelors in het Onderwijs (boek 2)

Een onderzoek naar de kwaliteit van de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs:
buitengewoon onderwijs en bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs:
zorgverbreding en remediërend leren aan de Vlaamse hogescholen

www.vluhr.be Brussel - 4 december 2012

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
CLUSTER BACHELORS-NA-BACHELORS IN HET ONDERWIJS (BOEK 2)**

Ravensteingalerij 27, bus 3 & 6
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
info@vluhr.be

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling verkregen worden
op het VLUHR-secretariaat.

Het rapport is ook elektronisch beschikbaar op
www.vluhr.be > kwaliteitszorg > rapporten

Wettelijk depot: D/2012/12.784/7

Boek 1

Voorwoord	3
DEEL 1 ALGEMEEN DEEL	
hoofdstuk I De onderwijsvisitatie cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs	9
1.1 Inleiding	9
1.2 De betrokken opleidingen	9
1.3 De visitatiecommissie	10
1.3.1 Samenstelling	10
1.3.2 Taakomschrijving	12
1.3.3 Werkwijze	12
1.3.4 Oordeelsvorming	14
1.4 Indeling van het rapport	14
hoofdstuk II Domeinspecifiek referentiekader	15
2.1 Decretale bepalingen	15
2.2 Gehanteerde input	15
2.3 Gemeenschappelijke domeinspecifieke competenties	
Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en	
remediërend leren	16
2.3.1 Inleiding	16
2.3.2 Eindcompetenties	16
2.3.3 Besluit	18
hoofdstuk III De cluster bachelors-na-bachelors Onderwijs	
in vergelijkend perspectief	19
hoofdstuk IV Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten cluster	
bachelors-na-bachelors Onderwijs	31
DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN ONDERWIJS:	
BUITENGEWOON ONDERWIJS	
Artesis Hogeschool Antwerpen	39
Arteveldehogeschool	71
Hogeschool West-Vlaanderen	107
Karel de Grote-Hogeschool	141
Katholieke Hogeschool Leuven	179
Bijzonder kwaliteitskenmerk: innovatie	214
Katholieke Hogeschool Limburg	221
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	253

Boek 2

DEEL 3 OPLEIDINGSRAPPORTEN ONDERWIJS:	
ZORGVERBREDING EN REMEDIËREND LEREN	
Arteveldehogeschool	7
Karel de Grote-Hogeschool	43
Katholieke Hogeschool Limburg	81
Lessius Mechelen	115
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	141
Katholieke Hogeschool Kempen	177
BIJLAGEN	
Bijlage 1 Curriculum Vitae van de commissieleden	213
Bijlage 2 Erkenningscommissie	219
Bijlage 3 Onafhankelijkheidsverklaringen	251
Bijlage 4 Bezoekschema's	287
Bijlage 5 Lijst van afkortingen en letterwoorden	291

DEEL 3

Opleidingsrapporten Onderwijs:
zorgverbreding en
remediërend leren

ARTEVELDEHOGESCHOOL

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

De organisatie van cursussen voor leerkrachten voor het buitengewoon onderwijs in Gent kent een lange traditie, die teruggaat tot de eerste helft van vorige eeuw. In de jaren 1960 kende het buitengewoon onderwijs een explosie en werden de toelatingsvoorwaarden voor de opleiding buitengewoon onderwijs (BO-cursus genoemd) versoepeld. Sinds 1999 organiseert één van de rechtsvoorgangers van de Arteveldehogeschool de 'Voortgezette Lerarenopleiding Zorgverbreding en Remediërend Leren' of VOZO, parallel aan de voortgezette lerarenopleiding Buitengewoon onderwijs (VOBO). Dit gebeurt in overleg met de Diocesane Pedagogische Begeleidingsdienst en het Vlaams Verbond voor Katholiek Basisonderwijs (VVKBaO), onder het voorzitterschap van het Vlaams Verbond voor Katholiek Hoger onderwijs (VVKHO). VOZO werkt voor, met en in het gewoon onderwijs, volgens de principes van volwassenenvorming.

De Arteveldehogeschool is ontstaan op 31 december 2000 uit de fusie van vier Gentse katholieke hogescholen. Sinds 2003 maakt de hogeschool deel uit van de Associatie Universiteit Gent, samen met de Universiteit Gent, de Hogeschool Gent en de Hogeschool West-Vlaanderen. De Arteveldehogeschool is met bijna 11.000 studenten en 1080 personeelsleden de grootste katholieke hogeschool, de tweede grootste hogeschool en de vierde grootste instelling voor hoger onderwijs in Vlaanderen. In het academiejaar 2010–2011 richt de Arteveldehogeschool veertien professionele bacheloropleidingen in, drie bachelor-na-bacheloropleidingen (BNB) en dertien postgraduaatsopleidingen, verspreid over negen campussen.

Op de campus Kattenberg worden de initiële lerarenopleiding Lager en Secundair onderwijs ingericht, alsook drie bachelor-na-bacheloropleidingen (BNB) in het Onderwijs: Buitengewoon onderwijs, Zorgverbreding en remediërend leren en vanaf september 2011 ook nog Schoolontwikkeling. De campus telt ongeveer 2000 studenten, van wie er 250 in de twee BNB-opleidingen in het Onderwijs zijn ingeschreven. Honderd studenten volgen in 2009–2010 de BNB Zorgverbreding en remediërend leren.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De Arteveldehogeschool wil met haar twee BNB-opleidingen, Buitengewoon onderwijs (BuO) en Zorgverbreding en remediërend leren (ZRL), een bijkomende professionele bacheloropleiding aanbieden aan wie meer of beter zorg wil dragen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in het gewoon of het buitengewoon basis- of secundair onderwijs. Daarbij wil ze zowel de gemeenschappelijkheid als de eigenheid van het gewoon en het buitengewoon onderwijs beklemtonen.

De missie en het nieuwe algemene onderwijsconcept dat hogeschoolbreed in 2009 werd opgesteld, is vertaald in een opleidingsconcept voor de BNB Zorgverbreding en remediërend leren (ZRL), dat richtinggevende beleidsdoelen formuleert op basis van zeven krachtlijnen:

- het opleidingsprogramma is studentgericht en gericht op individuele leerbehoeften;
- het opleidingsprogramma stimuleert de student tot actief, zelfstandig en samenwerkend leren;
- het opleidingsprogramma is gericht op maatschappelijke ontwikkelingen en op de behoeften van het werkveld;
- het opleidingsprogramma is doorzichtig en evenwichtig, het onderwijs is didactisch kwalitatief van hoog niveau;
- het opleidingsprogramma heeft een wetenschappelijke en innovatieve onderbouw;
- het opleidingsprogramma is gericht op flexibiliteit, internationale samenwerking en uitwisselbaarheid;
- het opleidingsprogramma is waardegeoriënteerd en persoonsgericht; de persoonlijke en professionele groei van de student staan centraal.

Naar buiten profileert de hogeschool zich duidelijk met de slagzin: 'Denk, doe, word'. Ze appelleert hiermee expliciet aan het competentieprofiel, waarin kennis, vaardigheden en attitudes in het vizier komen. De zes kernprincipes, waarop ook al de VOZO-opleiding gebaseerd was, blijven gelden voor de BNB ZRL. Zo kiest de opleiding voor verdieping van kennis en vaardigheden, niet voor een cursorische benadering van leer- of andere problemen/stoornissen en hun behandeling. De opleiding richt zich tot een brede doelgroep. Naast de stilaan verdwijnende taakleraar en de nieuwere functie van zorgcoördinator richt de opleiding zich ook tot de gewone klasleraar die zich extra in zorg wil bekwamen, op de leerlingenbegeleiders, groene leerkrachten en GOK-leerkrachten. De inhoud van de opleidingsonderdelen richten zich op de (interne) zorgbegeleiding

in brede zin, waarbij aandacht voor didactische en pedagogische vaardigheden hand in hand gaan met dienstbare inzichten uit psychologische en medische kaders. In de schoot van het VVK-HO en samen met alle hogescholen van het katholieke onderwijsnet werden de beroepsspecifieke competenties voor de leraar buitengewoon onderwijs en zorgverbreding bepaald. De Arteveldehogeschool stemde deze beroepsspecifieke competenties verder af met de medewerkers van de hogescholen van het gemeenschaps- en provinciaal onderwijs, waardoor het mogelijk werd om tot vijf beroepsspecifieke competenties te komen die in alle Vlaamse hogescholen gelden. Het doel van elke BNB-opleiding in het Onderwijs is dat alle studenten de volgende erkende competenties verwerven:

- werken volgens plan: planmatig handelen ten opzichte van specifieke onderwijsbehoeften op individueel niveau, groeps- en schoolniveau, in duurzame interactie met alle betrokkenen, daarbij zorgvragen formuleren en permanent bijstellen met de nadruk op observatie, assessment en handelingsgerichte diagnostiek;
- omgaan met diversiteit en achterstelling: positief en deskundig omgaan met elke vorm van diversiteit door het onderwijsaanbod, de leerlijnen en de inhouden uit de diverse leerdomeinen functioneel af te stemmen op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen;
- samenwerken met gezinnen en netwerken: vanuit een gedeelde zorg constructief en emancipatorisch samenwerken met de leerlingen, de gezinnen en alle betrokkenen in het team en uit de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsbehoeften;
- teamwerk en coördinatie van onderwijs en zorg: het proces van handelingsplanning implementeren door collegiale consultatie, coaching van collega's, beleidsondersteuning en coördinatie op schoolniveau;
- professionaliseren via reflectie en leren van elkaar: gestructureerd leren uit eigen en anderen ervaringen via een cyclisch proces, en daarbij het eigen handelen dynamisch en creatief bijsturen.

Om de vijf competentiedomeinen die in heel Vlaanderen worden erkend, verder te concretiseren, formuleert de opleiding voor elk van de vijf competentievelden een aantal onderliggende competenties. Op die manier ontstaat een lijst van zestien competenties. De opleiding toetste deze competenties af aan het Structuurdecreet en aan de niveaudeSCRIPTORen van niveau 6, beschreven in het Vlaamse decreet betreffende de kwalificatiestructuur. Curricula en referentiekaders van andere Vlaamse en Nederlandse hogescholen, en van de Europese partners met wie de opleiding samenwerkt voor de module *'Inclusive education'* werden vergeleken. Alle medewerkers, van wie een groot deel uit het beroepenveld komen, werden in diverse overlegvergaderingen geconsulteerd over de competenties. In het academiejaar 2009–2010 werden de competenties ook afgetoetst aan het domeinspecifieke referentiekader, opgesteld door de BNB-opleidingen binnen de Associatie Universiteit Gent. De opbouw van elke competentie wordt geconcretiseerd in een aantal bouwstenen in de vorm van kennis, vaardigheden en attitudes. Aan elke competentie wordt binnen meerdere opleidingsonderdelen gewerkt, en er wordt aangegeven welk competentieniveau (in eenvoudige afgebakende situatie, eenvoudige reële situatie, complexe situatie) nagestreefd wordt. De commissie is van mening dat de opleidingsdoelstellingen voldoen aan de beoordelingscriteria die gelden voor een bacheloropleiding, en dat het beroepenveld intens bij het overleg betrokken werd. In de competentiegids wordt voor de vijf competentievelden, elk met hun onderliggende competenties en competentieniveaus, uitgewerkt via welke bouwstenen de student ze ontwikkelt. Op de jaarlijkse teamdagen bespreekt het opleidingsteam voorstellen tot bijsturing van de competentiegids.

De commissie heeft waardering voor de doelstellingen en het onderwijsconcept van de BNB ZRL. De BNB slaagt erin aansluiting te vinden bij actuele en internationale tendensen, onder meer wat inclusie betreft. De commissie is van mening dat er een grote mate van consistentie bestaat in de mate waarin de vertaling gebeurd is naar de beroepsprofielen. Het concept van de BNB ZRL is

volgens de opleiding gericht op het aankweken van duurzame competenties en op de verruiming van het blikveld. De opleiding wil geen recepten aanreiken voor mogelijke problemen. Het onderwijs is georganiseerd volgens de principes van volwassenenvorming, maar is ingebed in de bama-structuur. Inzichten worden voortdurend getoetst aan de praktijk.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De BNB-opleidingen in het Onderwijs, namelijk Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en remediërend leren, zijn via verschillende decreten op een specifieke manier ingebed in de bama-structuur van het hoger onderwijs. Binnen de decretale basis voor de erkenning als bachelor-na-bachelor baseert de opleiding de inhoud onder meer op de wet op het buitengewoon en geïntegreerd onderwijs (1970). Het voorontwerp van decreet betreffende leerzorg en de bijhorende memorie van toelichting bieden een belangrijk kader voor de toekomst van het buitengewoon onderwijs en de zorgbegeleiding in het gewoon onderwijs, zoals aan bod komt in het geïntegreerd onderwijs (GON) en inclusief onderwijs (ION). Beide onderwijssystemen worden in de leerzorgmatrix, beschreven in het ontwerpdecreet op leerzorg, in één kader samengebracht, waarbij aan elke leerling de leerzorg die hij nodig heeft, wordt aangeboden. Aan dit referentiekader refereert de opleiding expliciet. Het leerzorgkader is gelinkt aan wat de huidige en vorige Vlaamse onderwijsministers naar voor schuiven en aan de politieke onderhandelingen met de onderwijskoepels, de onderwijsvakbonden, de ouderverenigingen en het brede werkveld. De opleiding hanteert dit kader echter ook breder dan vanuit de politieke inkleuring. Het copromotorschap van Arteveldehogeschool, samen met de Universiteit Antwerpen, in het onderzoek 'Praktijktest leerzorg' is daarbij cruciaal. De BNB-opleiding maakt ook gebruik van diverse internationale referentiekaders, zoals het inclusief onderwijs, en vergelijkt zich met verschillende Europese initiële bacheloropleidingen in het Onderwijs en vervolgoopleidingen, zoals een professionele masteropleiding in Special education en/of in *Special educational needs*, waar de specialisatie voor kinderen en jongeren met specifieke onderwijsbehoeften deel van uitmaakt.

Het was een bewuste keuze om voor de BNB ZRL en BuO een gezamenlijk competentieprofiel te ontwikkelen, met het VVKHO-profiel van de interne zorgbegeleider en het VVKHO-VVKBuO-competentieprofiel van de leraar buitengewoon onderwijs als vertrekpunt, aangezien de noden van afgestudeerden van de beide opleidingen gelijklopend zijn, ondanks de toepassing in twee diverse contexten (respectievelijk het buitengewoon en het gewoon onderwijs). De onderwijskoepel VVKHO vertegenwoordigt het beroepenveld. De Arteveldehogeschool heeft er bovendien voor gekozen om voor de BNB BuO en de BNB ZRL één opleidingsteam te vormen, dat instaat voor de gezamenlijke competentieontwikkeling en de omzetting naar een opleidingsprogramma van de beide BNB's in het onderwijs. De opleiding kiest resoluut voor een concept dat vroeger

al in het ingediende omvormingsdossier naar de BNB verdedigd werd naar de overheid, namelijk één BNB met twee verschillende afstudeerrichtingen. De opleiding vertrekt van de visie van een grote samenwerking tussen het gewoon en het buitengewoon onderwijs, met leerzorg als langetermijnperspectief en met sleutelbegrippen als 'werken in team' en 'samenwerken met gezin en netwerken'. Handelingsgericht werken is de vertrekbasis en vindt toepassingen in de geëigende context van de beide soorten onderwijs. Het realiseren van een synthese in leerzorgtrajecten in het gewoon onderwijs en het reflectief ervaringsleren, waarbij de praktijk ingebed is in een school, zijn wezenlijk voor de BNB ZRL. Qua methodiek wordt voor de BNB ZRL de nadruk gelegd op:

- handelingsgericht omgaan met verschillen in het gewoon onderwijs;
- coachen en coördineren van zorg;
- planmatig zorg ontwikkelen.

De commissie heeft waardering voor de duidelijke profilering van de BNB ZRL, die tot stand gekomen is in nauw overleg met het werkveld, namelijk een gemeenschappelijk denkkader, één continuüm van zorg voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en vanuit een visie die schoolontwikkeling in de brede zin nastreeft. De opleiding is er zich goed van bewust dat het leerzorgkader nog officieel moet worden ingevuld, en dat de invulling van het profiel van zorgcoördinator en leerlingenbegeleider in het werkveld nog volop in evolutie is. Om die reden is een constante afstemming tussen de opleidingsdoelstellingen en de realiteit in het werkveld nodig. Het motief en de kracht van de gemeenschappelijke stam van twee BNB-opleidingen met twee verschillende beroepsprofielen liggen volgens de opleiding bij het onderwijsveld zelf, waarvan de toekomst ligt in synergie tussen het gewoon onderwijs en het BuO. Mensen zullen dus de brug moeten kunnen slaan tussen beide werkvelden. De Arteveldehogeschool wil bijgevolg anticiperen op een toekomst die er nu nog niet is. Bovendien zijn de opleidingsverantwoordelijken van mening dat de verschillende contexten voor beide BNB-opleidingen gevormd wordt door de differentiatie waarmee kinderen zorg nodig hebben. In de kern is er veel gelijkheid tussen beide opleidingen, zeker op het niveau van de competentie om gedrag te vertonen dat aangepast is aan de context die zich zal aandienen. Ten slotte is het rechtenperspectief van het kind zoals dat in het VN-verdrag opgenomen is, in dit verband heel belangrijk.

De medewerking van het werkveld aan het curriculum van de BNB ZRL is ontstaan vanuit de vroegere VOZO-cursus en het profiel van de interne zorgbegeleider. De werking van de hogeschool heeft zich toegespitst op het reflecteren over wat men in het werkveld doet, samen met de lesgevers. De opleiding sluit zich aan bij de visie op een continuüm van zorg, zoals voorgesteld in het VLOR-advies over zorgcoördinatie in het basisonderwijs van 2003. In de Gentse regio kon de opleiding via de 'Proeftuin Gemotiveerd' in de periode 2007-2010 meewerken aan het ontwikkelen van een zorgkader voor het secundair onderwijs. Ook de verbreding van de doelgroepen werd gestimuleerd door het werkveld, en werd doorgesproken op de opleidingsadviesraad (OAR). Dat wordt gefaciliteerd door een goede aanvangsbegeleiding onder de vorm van het mentoraat. De Associatie Universiteit Gent (AUGent) zorgt voor expertisedeling en mentorenvorming via onder meer enkele associatieonderzoeksgroepen. Binnen de AUGent is ook het gemeenschappelijke referentiekader aan bod gekomen. De commissie heeft vastgesteld dat dit referentiekader voldoet aan het domeinspecifieke referentiekader van VLHORA, dat hetzelfde is voor de BNB BuO en de BNB ZRL.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding ondersteunt de studenten in het ontwikkelen van de erkende eindcompetenties in de vijf competentievelden, zoals vermeld in facet 1.1. Om te groeien in deze competenties biedt de opleiding vijf leerlijnen aan (één voor elke competentie), die elk bestaan uit één of meerdere opleidingsonderdelen. Het betreft:

- de leerlinggerichte lijn;
- de planlijn of planmatige lijn;
- de teamlijn;
- de gezinslijn of gezinsgerichte lijn;
- de reflectielijn.

De manier waarop aan elk van de competenties gewerkt wordt in bepaalde opleidingsonderdelen, gaf aanleiding tot het opstellen van een competentiematrix, waarin de leerlijnen en de vooropgestelde competentiegroei duidelijk worden. In die competentiematrix wordt ook bepaald tot op welk niveau de aan elk opleidingsonderdeel (OLOD) gerelateerde competenties worden verworven, en wordt de relatie tussen de opleidingsonderdelen en de competenties zichtbaar. In de competentiegids wordt voor de vijf competentievelden, elk met hun onderliggende competenties en competentieniveaus, uitgewerkt via welke bouwstenen de student ze ontwikkelt. De ECTS-fiches bevatten per opleidingsonderdeel de competentiegerichte doelstellingen op het vlak van kennis, vaardigheden en attitudes, en de bijhorende competenties en competentieniveaus. Vanaf 2005 kreeg het curriculum vorm, vertrekkend van wat de maatschappij nodig heeft. Begrippen als inclusie en ouderparticipatie werden geconcretiseerd en uitgewerkt, en hierrond worden ervaringsdeskundigen uitgenodigd om een inbreng te komen doen.

De opleiding wordt aangeboden in een modeltraject dat loopt over vier semesters (avondonderwijs op woensdag en donderdag, en praktijk op de eigen school voor gewoon onderwijs of in een school die de student zelf zoekt). De visie achter deze opleiding is dat de beste manier om de job te leren, erin bestaat om ondergedompeld te worden in de realiteit, waarbij de mentor de coach en de begeleider is.

In het modeltraject wordt gestart met de inleidende, gemeenschappelijke opleidingsonderdelen 'Leerzorg', 'Werken volgens plan' en 'Werken in team'. Leerzorg en handelingsgericht werken worden daarin aangeboden als basiskaders voor het omgaan met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Deze opleidingsonderdelen worden gemeenschappelijk georganiseerd voor alle studenten van de beide BNB's in het Onderwijs, en ze vormen de start van de leerlinggerichte lijn, de planlijn en de teamlijn. Vertrekkend van de leerzorgvisie in een continuüm van zorg gaan de studenten van de BNB BuO en van de BNB ZRL 'samenwerkend' van elkaar leren in het omgaan met kinderen met specifieke onderwijsbehoeften en hun omgeving. In de tweede helft van de opleiding situeert zich nog het gemeenschappelijke opleidingsonderdeel 'Samenwerken met gezin en netwerken', waarmee de gezinslijn vorm krijgt. Vanuit de drie gemeenschappelijke inleidende opleidingsonderdelen verdiept de student zich in drie specifieke opleidingsonderdelen, in lijn met de gekozen BNB. Die sluiten dus nauw aan bij de praktijk in de werkcontext van het gewoon onderwijs. Het betreft de opleidingsonderdelen 'Handelingsgericht omgaan met verschillen in het gewoon onderwijs', 'Planmatig zorg ontwikkelen' en 'Coachen en coördineren van zorg'. In de voornoemde vier leerlijnen krijgen studenten inhoudelijke input, die ze telkens toetsen aan eigen praktijkvoorbeelden in een school in het werkveld. Elk opleidingsonderdeel omvat immers praktijkopdrachten.

De vijfde leerlijn, de reflectielijn, voegt inhoudelijk gezien geen nieuwe denkkaders toe. Wel bouwt deze leerlijn verder op kaders rond reflecteren uit de initiële bacheloropleidingen, met name de reflectiecirkel van Korthagen en de leerstijlen van Kolb. In de supervisie brengen studenten hun persoonlijke werkzorgen naar voor in een kleine supervisiegroep. Onder begeleiding van een daarvoor opgeleide supervisor leren ze systematisch en diepgaand reflecteren over eigen leervragen en die van hun medestudenten in het opleidingsonderdeel 'Supervisie'. In de avondtrajecten maken studenten vanuit hun supervisiegroep de overgang naar reflectief ervaringsleren via intervisie.

De vijf leerlijnen van het modeltraject ondersteunen de competentiegroei met expliciete kansen voor toepassing in complexe, reële praktijksituaties. Het groeiproces mondt uit in het opleidingsonderdeel 'Leerzorgtrajecten realiseren', waarin de student alle verworven kennis, vaardigheden en attitudes integreert in een leerzorgtraject met één kind of een groep leerlingen in de eigen school. In dit opleidingsonderdeel, dat als bachelorproef wordt opgevat, kan ook op schoolniveau aan schoolontwikkeling worden gewerkt.

De inhouden van de opleidingsonderdelen richten zich op de (interne) zorgbegeleiding in brede zin, waarbij aandacht voor didactische en pedagogische vaardigheden hand in hand gaan met dienstbare inzichten uit psychologische en medische kaders. In lijn met de uitgeschreven onderwijsvisie voor de BNB streeft het opleidingsteam ernaar om de kennis in te brengen die op dat moment relevant is in de context waarin de student zich bevindt, omdat dan veel betere resultaten geboekt worden. Een student is dan immers in staat om de probleemstelling te analyseren en zichzelf te sturen. De supervisor helpt de studenten om de aangereikte kennis te kunnen benutten, en aan hem worden dus heel hoge eisen qua expertiseniveau gesteld.

Hoewel de Arteveldehogeschool twee BNB-opleidingen in het Onderwijs aanbiedt, namelijk de BNB BuO en de BNB ZRL, blijven de opleidingsverantwoordelijken voorstander van één BNB met

twee afstudeerrichtingen, zoals ze dat ook steeds in alle officiële communicatie onderbouwd hebben. De opleiding wil steeds kunnen refereren naar de praktijksituatie, waarbij ze veel waarde hecht aan reflectie en actie in alle opleidingsonderdelen. In de gemeenschappelijke opleidingsonderdelen worden referentiekaders aangereikt die gelden voor de twee BNB-opleidingen. Het opleidingsteam verdedigt sterk de gemeenschappelijke stam van de beide BNB-opleidingen, en stelt de supervisiegroepen gemengd samen met studenten uit het gewoon en het buitengewoon onderwijs, zodat ze maximaal van elkaar kunnen leren. Keuzeopleidingsonderdelen laten de studenten kiezen voor een aanpak vanuit verschillende denkkaders. De opleiding vertrekt van de beginsituatie van de student: studenten moeten voedsel kunnen vinden in de referentiekaders die worden aangeboden. Supervisie en intervisie worden gehanteerd als specifieke methodieken van de praktijkbegeleiding in de verschillende opleidingsonderdelen. De leerbehoeften moeten gerealiseerd worden, vandaar dat wordt gewerkt met leergroepen. De evaluatie wordt gezien als formatief. Samen met de individuele feedback betekent die evaluatie een verder leermoment. Ten slotte is de individuele feedback van de studenten altijd heel belangrijk als element van interne kwaliteitszorg.

In 2008–2009 ontwikkelde de opleiding in overleg met de opleidingsraad en de OAR een specifiek traject voor studenten zonder lerarendiploma die in het gewoon onderwijs werken. In die scholen worden nu functies opgenomen die vroeger door het Psycho-Medisch-Sociaal Centrum (PMS, nu CLB) werden verzorgd (bijvoorbeeld langdurige individuele leerlingbegeleiding en ouderbegeleiding). Studenten met een sociaal-agogisch, psychologisch of (ortho)pedagogisch diploma en praktijkleerkrachten krijgen via een extra opleidingsonderdeel van vier studiepunten de basis mee van didactiek en klasmanagement. Zelfs als de afgestudeerden later aan de slag gaan als bijvoorbeeld logopedist en niet in het onderwijs terechtkomen, is de opleiding nog zinvol, omdat ze beter met de collega's in de school kunnen communiceren rond ontwikkelingsdoelen of het werken met groepen. De opleiding spreekt enthousiast over de verbreding van de instroom, waardoor andere dan pedagogische diploma's toegelaten worden. De commissie drukt de zorg uit dat de verbreding (door de diverse instroom) niet ten koste mag gaan van de verdieping in de opleiding.

De commissie stelt een grote dynamiek vast bij het opleidingsteam om het curriculum bij te sturen, door heroriëntering van opleidingsonderdelen en door wijziging van bepaalde accenten, met de bedoeling voortdurend in te spelen op de behoeften die geformuleerd worden vanuit het beroepenveld. Alle ingrepen aan het curriculum worden op voorhand getoetst op de opleidingsraad en de OAR. De noden tot bijsturing worden geïnventariseerd in de wekelijkse vergaderingen van het opleidingsteam. Het opleidingsteam houdt bij dit alles rekening met de evaluaties van de opleidingsonderdelen door de studenten, zowel op papier als digitaal, als in de opleidingsraad. Het clusteroverleg biedt de opleidingsonderdeelverantwoordelijken kansen om curriculumwijzigingen voor te bereiden, en om samen na te denken over mogelijke concretisering en gevolgen. Per opleidingsonderdeel wordt een opleidingsonderdeelteam (OLOD-team) gevormd, bestaande uit één of meer leden van het opleidingsteam (waaronder de opleidingsonderdeelverantwoordelijke) en uit gastsprekers (externe medewerkers). Dit team staat in voor de realisatie van het opleidingsonderdeel.

De komende academiejaren wil de opleiding de competentiegerichte doelstellingen als bouwstenen van de diverse opleidingsonderdelen actualiseren. In het opleidingsplan en de bijhorende kwaliteitsplannen wordt een fasering uitgetekend voor het actualiseren van de opleidingsonderdelen per leerlijn.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding werkt met een kleine kern van vaste personeelsleden, aangevuld met een groot aantal externe medewerkers (ongeveer 150 voor de twee BNB's samen). De studenten en de oud-studenten geven aan dat de vele gastsprekers die uitgenodigd worden om een specifiek onderwerp nader toe te lichten, een sterk punt van hun opleiding zijn, omdat de lessen vaak heel inspirerend werken, bijvoorbeeld de lessen over leerstoornissen.

De beroepspraktijk neemt in het opleidingsprogramma een centrale plaats in. Praktijk is het geheel van activiteiten die een student vervult binnen de context van zijn school, gericht op de doelen van het opleidingsonderdeel waarvoor de student is ingeschreven. De activiteiten betreffen het observeren, het actief participeren en het realiseren van initiatieven in de praktijk. De praktijkschool is ofwel de eigen school – indien de student, ingeschreven in het avondtraject, tewerkgesteld is in een school – ofwel is het een school waar de student als vrijwilliger praktijk mag lopen in functie van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Een volume van (minimum) zeven uur praktijk per week op een school geldt voor alle studenten die het avondtraject volgen en die niet in het gewoon onderwijs werken, ongeacht of ze al dan niet eerder een pedagogisch diploma behaald hebben. De student vraagt aan de directie wie als mentor kan fungeren. Het kiezen van een mentor gebeurt in overleg met de student en de directie, en desgevallend de verantwoordelijke voor mentoraat in de school (soms trajectmentor genoemd). Naargelang de praktijkopdrachten kan de student zich richten tot de verantwoordelijke voor mentoraat in de school of tot een andere collega, bijvoorbeeld een klasmentor, een interne en/of externe medewerker in de scholengemeenschap of in het CLB, die hem kan coachen bij bepaalde praktijkopdrachten. Dit gebeurt liefst in overleg met de directie en de trajectmentor, aan de hand van het profiel van de mentor (de praktijkgids bevat een bijlage rond de rol van directie en mentor in de praktijk). De mentor neemt de rol op van een deskundige collega, die de student begeleiding en ondersteuning biedt bij de realisatie van zijn leerdoelen in de praktijk. De mentor helpt een leeromgeving voor de opleidingsdoelen te creëren, geeft waar nodig aanvangsbegeleiding en informatie over de school, voorziet coaching en geeft de student de nodige (begeleidings)feedback.

De opleiding voorziet geen afzonderlijke stageperiode. Voor elk opleidingsonderdeel worden de duale principes (een combinatie van theorie en praktijk) toegepast en krijgt de student praktijkopdrachten, die worden uitgevoerd in de praktijkschool. De opleiding waarborgt, onder meer dankzij de selectie van haar opleidingsscholen, een krachtige leeromgeving van de student. De verschillende praktijkopdrachten zijn breed gesteld, omdat de invulling heel verschillend kan zijn, maar ze zijn volgens de commissie en de studenten duidelijk uitgeschreven in een praktijkgids. Begeleiding gebeurt door de mentor op de (praktijk)school en door een trajectcoach van de opleiding. Ook de verantwoordelijke voor elk opleidingsonderdeel en de supervisor ondersteu-

nen de student. De scholen waar de praktijk plaatsvindt, kennen de beoordelingscriteria voor de praktijkopdrachten maar moeten zelf geen beoordeling uitspreken. De mate waarin de student competenties verworven heeft in de praktijk en de mate waarin hij in de praktijk bepaalde activiteiten gerealiseerd heeft, spelen bij de beoordeling een belangrijke rol.

Op basis van hun praktijkervaring geven studenten elkaar feedback tijdens intervisiegesprekken. De student kan in de keuzesessies en de keuzeopleidingsonderdelen opteren voor onderwerpen die aansluiten bij zijn beroepspraktijk, of kennisnemen van nieuwe ontwikkelingen in het beroepenveld. In het opleidingsteam zit een groot aantal medewerkers die deeltijds in het werkveld staan. Op die manier ontstaat een expertise-inbreng in de opleiding en kan het curriculum op het werkveld worden afgestemd. De studenten en de oud-studenten die met de commissie in gesprek gingen, geven aan dat de beoordelingscriteria op competentieniveau geformuleerd worden. Ze vinden die duidelijk terug in de competentiegids, en beschouwen die als een uitstekend instrument bij hun competentieontwikkeling tijdens hun hele studietraject.

Het programma van de BNB is afgestemd op de internationale ontwikkelingen. Tussen 2001 en 2004 realiseerde de opleiding twee *European Intensive programs* (IP's). De inhoud van het IP '*Inclusive education: a long and winding road*', gericht op nieuwere rollen van onderwijsmedewerkers in het inclusief onderwijs, waren een belangrijk aandachtspunt bij de curriculumontwikkeling in de periode 2005–2010. Onder meer de opleidingsonderdelen 'Leerzorg' en 'Samenwerken met gezin en netwerken' hebben specifiek aandacht voor inclusief onderwijs en de rol die diverse onderwijsmedewerkers daarin kunnen vervullen ten aanzien van de leerling en zijn gezin. Gerelateerd aan de inhoud van het IP '*Social skills*' gaven twee medewerkers van de opleiding jarenlang bijscholing aan een vormingsinstituut van de universiteit van Lyon en in een scholengroep rond sociale en communicatievaardigheden. De axenroos werd zo in vele Franse scholen geïmplementeerd, en er werden trainers gevormd. De opleiding nam in 2004–2005 ook deel aan het Interreg-project 'Linker'. Het project legde linken tussen ouders en school, en tussen school en andere welzijns- en gezondheidsvoorzieningen. Via dit project leerde de opleiding het kader van Handelingsgerichte diagnostiek (HGD) en Handelingsgericht werken (HGW) kennen. Samen met de CLB-partners blijft de opleiding ook nu nog een belangrijke rol spelen in de Vlaamse netoverschrijdende stuurgroep HGD/HGW om de denkkaders van internationale Nederlandse experts om te zetten naar de Vlaamse onderwijssituatie. Sinds 2005 is de module rond *Inclusive education* ingebed in het programma '*Bridges in education*', georganiseerd door de BNB en de initiële lerarenopleidingen van de hogeschool. De BNB ZRL is voortdurend bezig met de implementatie van wat in Europa beweegt rond inclusie via de Europese partners van dit programma. De ngo EASPD (*European Association of Service providers for Persons with Disabilities*) is in dit verband een belangrijke stakeholder.

Een medewerker van de opleiding nam tussen 2008 en 2010 deel aan een IP waarvan de inhoud aansluit bij het opleidingsonderdeel 'Handelingsgericht omgaan met verschillen'. Er waren geen studenten van de BNB ZRL bij betrokken. Op het moment van de visitatie loopt een kortdurend opleidingsinitiatief (KOI) over *Quality in education*. Studenten van de opleiding kregen in 2009–2010 ook de kans om deel te nemen aan een Grundtvig-project SWANN van de bachelor in het Onderwijs: Secundair onderwijs. Ondanks al deze voorbeelden stelt de opleiding dat het moeilijk is om studenten BNB aan internationale projecten te laten deelnemen, omwille van de vaak zware combinatie van studie met werk en/of gezin. Het opleidingsteam wil aan studenten veel kansen geven, en onderzoekt de mogelijkheid om *Intensive programs* (IP) aan te bieden. De opleiding weet dat Comenius-projecten door de schooldirecties weinig bekend worden gemaakt aan hun medewerkers, en wil daar in de toekomst extra aandacht aan besteden. De commissie heeft waardering voor de internationale oriëntering van de BNB ZRL en moedigt de opleiding aan om kansen te blijven geven aan de mobiliteit van studenten en medewerkers.

De opleiding neemt deel aan verschillende projecten van toegepast onderzoek, waarvan de resultaten ingebed werden in de inhoud van de opleidingsonderdelen uit het programma van de BNB ZRL. De commissie heeft waardering voor de visie van de dienst Onderzoek en dienstverlening, waar de opleiding zich ook bij aansluit, en die ook naar de toekomst mogelijkheden biedt voor intense samenwerking tussen de scholen en de (initiële) lerarenopleidingen, zoals dat gebeurt in het project rond draagkracht. Daarnaast worden studenten aangemoedigd om zelf toegepast onderzoek te doen dat bijdraagt aan de schoolontwikkeling in hun praktijkschool. Dit gebeurt het meest expliciet in het opleidingsonderdeel 'Leerzorgtrajecten realiseren gewoon onderwijs', waarin de student zijn bachelorproef realiseert. In dit opleidingsonderdeel van zeven studiepunten krijgen studenten de kans om alle bouwstenen van de opleiding te integreren in een praktijkrealisatie in de school. De studenten ontwikkelen en realiseren immers een kwaliteitsvol leerzorgtraject voor één kind/jongere met specifieke onderwijsbehoeften, een groep kinderen/jongeren of de school en ondersteunen daarmee extra hun verbondenheid met het werkveld. Ze kiezen het onderwerp van hun bachelorproef op basis van de noden van de school, liefst in samenspraak met de directie. Wanneer de studenten een onderwerp indienen bij de BNB-opleiding wordt nagegaan of dit haalbaar is binnen de rol die de student in de school heeft. De studenten worden verdeeld op basis van de praktijkcontext, en de coaches worden toegewezen op basis van die praktijkcontext. De rol van de coach is niet zo erg gebonden aan de inhoudelijke kennis, maar hij heeft wel kennis over processen. De studenten ondernemen in hun praktijk doelgerichte acties en interventies vanuit een verruimde visie en theoretische achtergrond, zoals ze die hebben opgebouwd in de eerdere opleidingsonderdelen (aangetoond in eerdere beoordelingstaken). Dit sluit qua concept aan bij de ideeën van een ontwikkelingsportfolio, waarin de student getuigt van zijn ontwikkelingsproces in het komen tot een integratie van opgedane inzichten in een praktijkrealisatie. Het wetenschappelijk onderbouwen vormt daarbij volgens de begeleiders van de bachelorproeven een uitdaging.

Sinds 2009–2010 werd het eindwerk omgevormd naar een bachelorproef. Dat omvormingsproces is volgens de commissie nog niet helemaal voltooid. Het niveau van de bachelorproeven kan nog verhogen, en onder meer de probleemstelling, de bronvermelding en de lay-out kunnen nog verbeterd worden. De commissie raadt de opleiding aan om het concept van de bachelorproef nog beter uit te schrijven. De alumni die met de commissie in gesprek gingen, benadrukken dat het belangrijk is dat hun bachelorproef een praktische waarde heeft en later nuttig kan gebruikt worden in een school. Als voorbeeld wordt het gemotiveerd verslag over de proeftuinwerking (tijdelijke projecten ondersteund door de overheid, in het kader van onderwijsinnovatie) aangehaald, die ontwikkeld werd voor het secundair onderwijs.

Studenten die bij de instap geen lerarendiploma hebben, volgen tijdens hun hele opleiding het specifieke opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs' (vier studiepunten). In dit opleidingsonderdeel staan klasmanagement en didactiek als basiscompetenties van de leraar centraal. Het jargon uit de onderwijswereld wordt aangereikt, zodat alle medewerkers uit het gewoon onderwijs goed met elkaar zouden kunnen communiceren. Anders dan bij de meeste andere opleidingsonderdelen maakt, naast een bachelorproef en een mondelinge presentatie, ook 'feedback op de praktijk' rechtstreeks deel uit van de beoordeling van dit opleidingsonderdeel.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om het concept van de bachelorproef nog beter uit te schrijven.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De sequentiële opbouw in de competenties die binnen elk van de vijf leerlijnen (zoals vermeld in facet 2.1) wordt aangegeven, is zichtbaar in de competentiematrix en de competentiegids. Daarin staat voor elke competentie immers aangeduid in welke opeenvolgende opleidingsonderdelen ze wordt gerealiseerd, inclusief het competentieniveau waarop dit gebeurt.

Studenten en lesgevers krijgen zo zicht op de kennis, vaardigheden en attitudes die aan het eind van elk opleidingsonderdeel verwacht worden. Dit geeft de samenhang aan tussen de opleidingsonderdelen, alsook hoe opleidingsonderdelen verder bouwen op elders in het opleidingstraject aangeboden bouwstenen. Studenten krijgen de competentiegids tijdens de introductielessen om hun competenties in te schatten, en kunnen hem doorheen hun verdere traject gebruiken om stil te staan bij hun competentieontwikkeling. De commissie stelt vast dat de theorie en de praktijk voor elk opleidingsonderdeel goed met elkaar in overeenstemming zijn.

Om de kansen op flexibilisering te optimaliseren, heeft de opleiding ervoor gekozen om slechts minimaal volgtijdelijkheid tussen opleidingsonderdelen in te bouwen. Volgtijdelijkheid betekent dat een student zich pas kan inschrijven voor een opleidingsonderdeel als hij een ander opleidingsonderdeel gevolgd heeft of ervoor geslaagd is. De opleiding heeft enkel volgtijdelijkheid ingebouwd voor het opleidingsonderdeel 'Leerzorgtrajecten realiseren'. De student kan zich pas inschrijven voor dit opleidingsonderdeel als hij ook het opleidingsonderdeel 'Planmatig zorg ontwikkelen' gevolgd heeft. Om een leezorgtraject te kunnen realiseren in een bachelorproef, heeft de student immers de inhouden rond planmatig werken nodig.

De commissie is van mening dat het programma logisch opgebouwd is. De opleidingsonderdeelverantwoordelijken bewaken overigens de samenhang van het programma via het regelmatig gehouden clusteroverleg. Differentiatie in het programma gebeurt aan de hand van een aantal keuzemodules voor verschillende opleidingsonderdelen. Die modules kunnen per academiejaar aangepast worden aan de instroom, en zijn bijgevolg afgestemd op de praktijk van de studenten, maar de samenhang komt er niet door in het gedrang. De studenten kunnen hun keuze steeds met hun trajectcoach bespreken, zodat die het beste aansluit bij zijn interesses, praktijk of eerdere ervaringen. De studenten en de oud-studenten die met de commissie in gesprek gingen, vragen dat de verschillende keuzemogelijkheden nog duidelijker worden toegelicht via een korte beschrijving, zodat ze nog beter hun keuze kunnen maken. Doordat studenten niet alleen in september maar ook bij de start van het tweede semester kunnen instappen, wordt de volgorde van sommige opleidingsonderdelen wel gewijzigd.

Specifiek voor de studenten zonder lerarendiploma heeft de opleiding een gedifferentieerd traject uitgewerkt. De studenten volgen niet alleen in semester 1 een extra opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs', dat hen helpt te compenseren voor het feit dat zij de basiscompetenties van de leraar niet hebben verworven, in de keuzesessies is er ook specifieke aandacht voor de eerder verworven competenties van deze doelgroep.

Een aantal studenten die de opleiding hebben afgerond, is geïnteresseerd om nog een tweede bachelor-na-bachelor in het Onderwijs te volgen. Gezien de vele gemeenschappelijke opleidingsonderdelen met vrijstelling kunnen studenten na de BNB BuO de BNB ZRL volgen in een traject van twee semesters. Ook tijdens het traject is overstappen van de ene BNB naar de andere relatief soepel mogelijk, zeker na semester één. Dit is vooral interessant voor studenten die tijdens hun traject van werk veranderen, en voor studenten die een functie uitoefenen waarvoor zij zich zowel willen professionaliseren voor het gewoon en het buitengewoon onderwijs, bijvoorbeeld GON- en ION-begeleiders.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.4 Studietoegang

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoegang, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het BNB-programma omvat 60 studiepunten en wordt aangeboden in een deeltijds traject, gespreid over twee academiejaren. De eerste schijf (eerste academiejaar) omvat 33 studiepunten, de tweede schijf (tweede academiejaar) omvat 27 studiepunten). De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoegang van de BNB.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studietoegang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Sinds 2008–2009 laat de opleiding de studenten hun studielast inschatten via de onlinestudietijdmeting. De handleiding die centraal voor de hele hogeschool opgesteld werd, laat de opleiding toe om de studietijdmeting zelf te organiseren, met de steun van de dienst Onderwijsontwikkeling en internationalisering. In 2009–2010 werd voor alle opleidingsonderdelen een meting uitgevoerd. De resultaten van het eerste semester 2009–2010 werden besproken in de opleidingsraad (met de studenten en de lesgevers) en de opleidingsadviesraad (met studenten, lesgevers, oud-studenten, vertegenwoordigers van mentoren, directies en het bredere werkveld). In semester één was het algemene besluit dat de gemeten studielast per opleidingsonderdeel ongeveer één studiepunten lager ligt dan de begrote studielast. In het tweede semester 2009–2010 bleek de gemeten studie-

tijd voor de meeste onderdelen vrij gelijkaardig aan de begrote studielast. De opleiding geeft aan dat de studietijdmetingen op het ogenblik van de visitatie nog in de beginfase staan, maar toch werden in 2009–2010 al acties ondernomen toen bleek dat de studenten het onderscheid tussen uren 'stage', uren 'taken in zelfstudie' en uren 'zelfstudie' moeilijk konden maken. De opleiding ontwikkelde daarom een praktijkgids en praktijkopdrachten per opleidingsonderdeel om de verwachtingen voor de voorziene uren praktijk te verhelderen. Na de eerste meetresultaten gebeurden in 2010–2011 enkele bijstellingen, bijvoorbeeld een verhoging van de taken voor de praktijkopdrachten en een wijziging in de studiepunten. Zo werden de studiepunten voor 'Supervisie' verhoogd van drie naar vijf studiepunten, en werden die voor het opleidingsonderdeel 'Coachen en coördineren van zorg' verminderd. De commissie verneemt van de studenten dat ze er niet van op de hoogte zijn dat ze het jaar nadien hun tijdsbesteding voor hun studie zullen moeten opgeven. De commissie raadt de opleiding daarom aan om, in samenwerking met de dienst Kwaliteitszorg en de dienst Onderwijsontwikkeling en Internationalisering, meer transparantie bij de metingen te voorzien, teneinde het belang van studietijdmetingen in relatie met studeerbaarheid van het programma te beklemtonen.

Studeerbaarheid hangt echter niet alleen af van het aantal uren dat de student aan onderwijs en studie besteedt, maar ook van de opeenvolging van opleidingsonderdelen, het uurrooster, het studiemateriaal, de onderwijskwaliteit en de onderwijsorganisatie. Mogelijke studiebelemmerende factoren, die soms zorgen voor een bijkomende studielast, zijn het aantal opdrachten of piekmomenten door onvoldoende spreiding van de studielast. De studenten in de BNB combineren studeren met werken, of met een intensieve vorm van vrijwillige praktijk in een school en daarnaast ook vaak met een gezin. Dat maakt het afwerken van alle lessen en beoordelingstaken binnen het modeltraject soms minder vanzelfsprekend. De opleiding tracht daarom de opdrachten en taken voor de opleidingsonderdelen al aan de studenten te bezorgen bij de start van een opleidingsonderdeel, zodat zij het verwerken ervan kunnen spreiden over het semester.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan het belang van studiemetingen bij de studenten te beklemtonen als een van de instrumenten om de studeerbaarheid van het programma in kaart te brengen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals al in facet 1.1 vermeld, heeft de commissie vastgesteld dat het didactische concept van de BNB- opleiding in lijn is met de geformuleerde doelstellingen. De ontwikkeling van een competentiegericht curriculum houdt volgens de opleiding ook de afstemming in van de onderwijswerkvormen en de leermiddelen. De dienst Onderwijsontwikkeling en internationalisering van de hogeschool zorgt voor de procesbegeleiding van de opleidingen en ontwikkelde het instrument 'CoWeB' (Competentiegerichte Onderwijswerkvormen en Beoordelingsvormen), dat de opleiding en de lesgever kan ondersteunen bij het selecteren van de meest geschikte werkvormen en evaluatievormen in de context van de opleiding.

De commissie stelt vast dat de opleiding gebruikmaakt van een uitgebreide mix van didactische werkvormen. Daarbij worden aspecten van interactief samenwerkend leren, kennisonderwijs, probleemgestuurd onderwijs, duaal onderwijs en werkplekleren gecombineerd. De BNB ZRL wordt gekenmerkt door een sterke interactieve inslag met relatief weinig hoorcolleges. Wel wordt om organisatorische redenen de eerste les van elk opleidingsonderdeel aan de volledige groep gegeven. De opleiding maakt gebruik van verschillende groepeeringsvormen, zoals leergroepen en supervisie- en intervisiesessies. In leergroepen reflecteren de studenten over hun leerproces en hun leertraject, gelinkt aan de eigen praktijk. Dit wordt gecoacht door de trajectcoach. De leergroepfunctie heeft tot doel:

- de leerinhouden te verwerken, met vertaalslag naar de eigen praktijk;
- een reflectie mogelijk te maken over het persoonlijke leerproces;
- het eigen leren in handen te nemen;
- bevordering van een ‘nestgevoel’ in een herkenbare, vertrouwde groep.

Leergroepen zijn soms homogeen, soms gedifferentieerd samengesteld, afhankelijk van het opleidingsonderdeel. Zo wordt voor ‘Handelingsgericht omgaan met verschillen in het gewoon onderwijs’ een verschillend aanbod gecreëerd, naargelang de vooropleiding van de studenten. Supervisie- en intervisiesessies zijn gericht op reflectief ervaringsleren in een kleine groep, met een achttal studenten BNB BuO of ZRL met diverse achtergronden (lerarenopleiding Kleuter-, Lager en Secundair onderwijs) en van verschillend niveau, onder begeleiding van een daarvoor speciaal opgeleide supervisor. De diversiteit van de instroom wordt maximaal benut als mogelijkheid om de leerkansen voor de studenten te kunnen verhogen. Door studenten samen te zetten, kunnen ze referentiekaders samen delen en leren ze effectief ook samenwerken. De opleiding verwoordt het als: ‘de kracht van structuur is groter dan de kracht van cultuur’.

De commissie heeft vastgesteld dat supervisie en intervisie sterk uitgebouwd zijn. Bovendien worden de supervisoren bijna altijd uit het werkveld zelf gerekruteerd. Het gaat om contractuele personeelsleden met een eerder kleine opdracht in de opleiding, die voornamelijk in het gewoon onderwijs werken en de supervisorenopleiding aan de hogeschool hebben gevolgd.

Er zijn weinig hoorcolleges waar de studenten uit de BNB BuO en ZRL samenzitten. Het gebeurt wel dat toelichting gegeven wordt over de keuzesessies bij een bepaald opleidingsonderdeel, maar de studenten vinden het les volgen in grote groepen niet zo goed, ook al omdat studenten uit de BNB ZRL de studie volgen uit eigen interesse. Studenten die de BNB BuO volgen, worden hier door hun directie uit het BuO soms toe verplicht. Dat is te merken tijdens sommige hoorcolleges, en het werkt erg storend.

De opleiding geeft de studenten onmiddellijk na hun inschrijving toegang tot de elektronische leeromgeving DiLeAhs (Digitale Leeromgeving van de Arteveldehogeschool), waar ze de overkoepelende digitale cursus ‘opleidingsinformatie’ vinden. Daarin kunnen studenten onder meer hun praktijkgegevens aan de opleiding bezorgen, het keuzeaanbod raadplegen, keuzes doorgeven aan de opleiding, aankondigingen terugvinden, de lokalenplanning raadplegen, de diverse gidsen consulteren en formele documenten downloaden. Voor elk van de opleidingsonderdelen biedt de opleiding ook een digitale cursus aan. Bij het begin van het academiejaar geeft de opdrachtgever Digitaal leren en ICT een introductie, zodat de studenten zich op alle nodige digitale cursussen inschrijven. Het digitale onderwijsmateriaal wordt intensief en divers gebruikt, en het ondersteunt zowel het beperkte aantal uren contactonderwijs als het praktijkleren van de student. De student kan van op afstand zelf met de leerinhouden aan de slag.

De opleiding verkiest het gebruik van digitaal onderwijsmateriaal ook om praktische redenen. Cursusteksten die gedrukt dienen te worden, moeten immers maanden vooraf klaar zijn, wanneer de opleiding nog geen zicht heeft op de praktijknoden van de instromende studenten en het specifieke engagement van de externe lesgevers. De opleiding wil alle lesgevers de kans geven

hun studiemateriaal af te stemmen op recente ontwikkelingen. Digitaal studiemateriaal kan tot vlak voor de start van de lessen online geplaatst worden en ook na de lessen nog aangevuld worden. Om de gebruiksvriendelijkheid te verhogen, hanteren alle opleidingsonderdeelverantwoordelijken een eenvormige structuur in de verschillende cursussen. Elke digitale cursus bevat informatie over het opleidingsonderdeel (met de ECTS-fiche), het eigenlijke studiemateriaal, informatie over de praktijk, alsook over de evaluatie. De commissie heeft het digitale cursusmateriaal kunnen raadplegen en stelt vast dat er kwaliteitsverschillen zijn voor wat de vorm van het studiemateriaal betreft. Soms beperkt de cursus zich tot hand-outs of slides van een PowerPoint-presentatie. De commissie is van mening dat inhoudelijk de cursussen voldoen: ze zijn erg actueel en bevatten vele verwijzingen naar relevant bronmateriaal. Tijdens de lesgeversvergaderingen zorgen de opleidingsonderdeelverantwoordelijken ervoor dat de lesgevers leren werken met de digitale leeromgeving, eventueel met ondersteuning van de opdrachtgever Digitaal leren en ICT. Op die manier kan het digitaal leren geoptimaliseerd worden en kan de leeromgeving worden uitgebreid. In de opleiding wordt ook een beperkt aantal handboeken gebruikt. De studenten vragen wel dat de handboeken vroeger op het jaar ter beschikking zouden worden gesteld.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om de handboeken vroeger op het jaar ter beschikking te stellen van de studenten.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het beoordelen van competenties bij studenten stelt nieuwe en andere eisen aan evalueren, namelijk minder gericht op memoriseren en reproduceren, en meer op het redeneren en het correcte gebruik van kennis, vaardigheden en attitudes om veelzijdige en complexe problemen te behandelen. Het gaat bij assessment over een voortdurende dialoog tussen de lesgever en de student tijdens het hele leerproces, in plaats van enkel bij de uiteindelijke resultaatcontrole. In de wijze waarop studenten worden beoordeeld, zit een aspect van kwaliteitsborging. Die beoordeling gebeurt volgens de principes van het volwassenenonderwijs. Het beoordelen van de praktijk gebeurt door de opleiding en niet door de mentor in kwestie. De mentor in de school waar de praktijk plaatsvindt, is geen beoordelaar maar een begeleider in het leerproces. De mentor dient wel twee keer per jaar feedback over de leerwinst van de student in, die de student digitaal aan de opleiding bezorgt. Voor de drie opleidingsonderdelen bij het begin van het modeltraject kiest de opleiding beoordelaars onder de medewerkers van het opleidingsteam, of ex-medewerkers die het gehele opleidingsprogramma goed kennen. Ze kennen de studenten niet omdat ze noch lesgever, noch trajectcoach zijn. De opleiding zorgt er op die manier voor dat de beoordeling zo objectief mogelijk kan gebeuren. De student moet kunnen aantonen dat hij bepaalde dingen heeft uitprobeerde. Voor alle andere opleidingsonderdelen wordt een lesgever als beoordelaar ingeschakeld die de student kent van tijdens het leerproces.

In de BNB-opleiding zijn er geen eigenlijke examens. Voor elk opleidingsonderdeel (OLOD) worden een beoordelingstaak en een praktijktaak voorzien. Een beoordelingstaak is een schriftelijk ingediend rapport of bachelorproef, waarin de student de opgedane kennis, vaardigheden en attitudes en/of de bereikte competenties demonstreert. Per OLOD zijn de competenties opgelijst die aan bod kunnen komen. De student kan zelf kiezen aan welke competentie hij specifiek wil werken. Hij dient dus vaak persoonlijke leerdoelen te formuleren voor zijn verdere opleidingstraject en ontwikkeling. Dit gebeurt vanuit een visie die aansluit bij persoonlijke ontwikkelingsplanning. Studenten mogen ook kleine groepen maken (leergroepen) om samen aan een project te werken. Op het einde van de opleiding moeten uiteraard wel alle beoogde competenties verworven zijn. Het opleidingsteam stelt duidelijk dat niet iedereen slaagt; de student moet namelijk voldoende scores op de vijf basiscompetenties.

De opleiding heeft een systeem (stappenplan) ontwikkeld om taken door verschillende mensen te laten beoordelen en de gegeven quoterings te delen met de studenten en de medebeoordelaars. Doorgaans gebeurt de beoordeling van een bachelorproef door drie mensen: het teamlid, de beoordelaar van het bachelorproef en de coach (met een adviserende stem). De criteria omvatten dat de kennis niet alleen verworven moet zijn maar ook effectief gebruikt wordt in de praktijkcontext. Het 'ECTS grading system' geldt als leidraad voor het beoordelen van de student en wordt omgezet in een numerieke quoterings op twintig. Op die manier wordt de correlatie tussen een cijfer en de beoordelingscriteria zichtbaar en wordt die effectief toegepast.

De beoordelaar schrijft ten aanzien van elke student ook een individueel feedbackverslag bij de quoterings van de praktijkopdrachten, waarin hij aangeeft waarom hij welke quoterings krijgt, met oog voor sterktes en leerpunten. Indien de quoterings en/of feedback verdere toelichting vraagt, richt de student zich rechtstreeks tot de opleidingsonderdeelverantwoordelijke en/of de trajectcoach. De commissie is van mening dat de evaluatie van taken en praktijkopdrachten degelijk verloopt.

Het draaiboek 'Leerzorgtrajecten realiseren' fungeert als bachelorproefgids, en bevat de beoordelingscriteria en quoteringsregels voor de bachelorproef en de presentatie ervan. De commissie heeft hier waardering voor.

Op de vraag aan de gespreksgroep Kwaliteitszorg en onderwijsontwikkeling hoe de verhouding tussen kennis en praktijkervaring bewaakt wordt, en of dan gekozen wordt voor proces- of productevaluatie, verneemt de commissie dat door de aanwezige mix van beoordelingsvormen de onderliggende kennis moet kunnen worden onderzocht, aansluitend bij het onderwijsconcept. Binnen de Arteveldehogeschool wordt gewerkt aan een toetsbeleid in het kader van onderwijskwaliteitszorg, en in oktober 2011 wordt er zelfs een studiedag aan gewijd, waarbij de rol van kenniselementen in het curriculum zal worden onderzocht. De beoordelingstaken worden momenteel gescreend. De opleiding vindt het alleszins belangrijk dat de resultaatsevaluatie doelgericht moet zijn en geïnterpreteerd moet worden vanuit de referentiekaders. De commissie pleit voor een kritische analyse en reflectie op het huidige evaluatiebeleid/toetsbeleid en beveelt – waar mogelijk en wenselijk – een grotere balans tussen proces- en productevaluatie/toetsing aan, zodat een grotere objectivering kan worden bekomen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt – waar mogelijk en wenselijk – een grotere balans tussen proces- en productevaluatie en toetsing aan, zodat een grotere objectivering kan worden gerealiseerd.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriterium:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bacheloropleiding.

BNB-opleidingen zijn in de regel slechts toegankelijk voor houders van een bachelordiploma. Voor de BNB's in het Onderwijs kunnen daarnaast ook alle personeelsleden in het onderwijs zich inschrijven, ook als zij geen eerste bachelordiploma hebben. Dat is bijvoorbeeld belangrijk voor de personeelsleden die binnen de bekwaamheidsbewijzen op basis van een aantal jaren nuttige ervaring in het onderwijs aangesteld worden in het ambt van praktijkleraar. Om tegemoet te komen aan de grote vraag naar flexibilisering vanwege afgestudeerden in de gezondheidszorg (logopedisten, ergotherapeuten, kinesisten) en het sociaal-agogisch werk (maatschappelijk werkers, bachelors en masters in de orthopedagogiek en psychologie), versoepelde de Arteveldehogeschool de toelatingsvoorwaarden vanaf het academiejaar 2008–2009, toen dit decretaal mogelijk werd gemaakt. Sindsdien kan iedereen zich inschrijven die houder is van een bachelor- of masterdiploma en/of die ingeschreven is als personeelslid van een school (tewerkstelling bij het departement Onderwijs voor minstens één uur). De opleiding vindt het een meerwaarde dat er sinds enkele jaren andere diploma's instromen, hoewel in de scholen soms vooroordelen bestaan rond iemand geen pedagogisch diploma heeft. De opleiding hoopt dat via de BNB een betere communicatie en een vlottere samenwerking tussen alle personeelsleden van een school kan tot stand komen.

Studenten met een diploma van Bachelor in het Onderwijs: Kleuter-, Lager, Secundair onderwijs of een specifieke lerarenopleiding hebben bij instroom al een vereist of voldoende geacht bekwaamheidsbewijs om te beginnen werken als zorg- of GOK-leerkracht, zorgcoördinator of leerlingenbegeleider in het basis en/of secundair onderwijs. Studenten met een ander bachelordiploma hebben ook al het voldoende geachte bekwaamheidsbewijs om als zorgcoördinator aan de slag te gaan. Maar het diploma van de BNB wordt door veel hogeschoolbesturen als een bewuste keuze voor interne zorgbegeleiding beschouwd, soms ook als voorwaarde tot een vaste benoeming in het ambt van zorgcoördinator. Voor studenten zonder lerarendiploma van een geïntegreerde of een specifieke lerarenopleiding wordt het diploma van de BNB in het Onderwijs gelijkgesteld met een bewijs pedagogische bekwaamheid (BPB). Dat geeft hen na het afstuderen een voldoende geacht bekwaamheidsbewijs met lesbevoegdheid in de vakken in het secundair onderwijs waarvoor zij de vakbekwaamheid verkrijgen via hun eerste bachelor- of masterdiploma, of via hun erkende nuttige ervaring. Net om die reden dienen deze studenten een extra opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs' te volgen. De studenten signaleren ook dat bij inschrijving niet voldoende werd benadrukt dat een BNB niet volstaat voor een benoeming in het buitengewoon kleuter- of lager onderwijs indien de student niet beschikt over een pedagogisch bachelordiploma.

Diverse initiatieven van de hogeschool en de opleiding hebben de bedoeling uitgebreide informatie te verschaffen aan mogelijke kandidaat-studenten. Voorafgaand aan de inschrijving geeft de opleiding zowel via de website, via mail als persoonlijk tijdens de infodagen heel veel uitleg over de effecten van het diploma BNB Buitengewoon onderwijs. Voor de opleiding zijn de belangrijkste stakeholders voor het informeren van kandidaat-studenten die al in het onderwijs werken de directies, mentoren, pedagogisch begeleiders, oud-studenten en de externe lesgevers in het brede werkveld. Voor de kandidaat-studenten die pas afstuderen, informeren vooral de verantwoordelijken voor uitstroom, trajectbeheer en trajectcoaching in de initiële bacheloropleidingen hun afstuderenden over de mogelijkheden om verder te studeren in de BNB. De opleiding mailt al deze stakeholders daarom jaarlijks enkele specifieke berichten die verwijzen naar de onlinefolders op de website. Via de maandelijkse digitale nieuwsbrief krijgen ook meer dan 4000 van deze stakeholders informatie over de infodagen, nieuwe folders, nieuwe trajecten of opleidingsonderdelen.

De opleiding vindt het noodzakelijk om goed in te spelen op doelgroepen die flexibele leerwegen nodig hebben. Via de EVK-procedure kunnen studenten die al een bachelor- of een masterdiploma behaald hebben, vrijstellingen aanvragen, en zij volgen dan een geïndividualiseerd studietraject. Toekenning van vrijstellingen op basis van EVC/EVK gebeurt via de trajectbeheerder. De opleiding kent geen typevrijstellingen: elk dossier wordt afzonderlijk bekeken. Drie instromende studenten behaalden vrijstellingen via een EVK-aanvraag. De EVC-procedure is omslachtig en werd nog maar één keer doorlopen.

In het academiejaar 2009–2010 schreven zich 100 studenten in voor de BNB ZRL. Het gaat om 63 instromers en 37 doorstromers. 44 instromers stapten in de eerste schijf van het modeltraject in, en zeventien studenten volgden een persoonlijk deeltraject. De grootste groep instromers hebben als vooropleiding een Bachelor in het Onderwijs of een initiële lerarenopleiding, namelijk 39 studenten. Verder stroomt een beperkt aantal studenten in met een diploma in het studiegebied Gezondheidszorg of Sociaal-agogisch werk. Vijf studenten hebben geen vooropleiding hoger onderwijs. De hogeschool wil ze terdege voorbereiden op werken in het onderwijs door ze een traject van 64 studiepunten te laten volgen. Het BNB-traject wordt in feite opgevat als een equivalent voor een specifieke lerarenopleiding. Veertig van de 250 studenten uit de beide BNB-opleidingen zijn niet in het bezit van een lerarendiploma. De hogeschool denkt aan de invoering van een performant digitaal studentvolgsysteem om gemakkelijker allerlei indicatoren te kunnen aanleveren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan het digitale studentvolgsysteem te ontwikkelen.

Oordeel over onderwerp 2, programma: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	goed
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3	samenhang van het programma	goed
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Anders dan de meeste hogescholen, kent de Arteveldehogeschool geen departementen, maar is ze gestructureerd in opleidingen (of clusters van opleidingen) en diensten. Aan het hoofd staat een opleidingsdirecteur, die samen met de opleidingscoördinator het opleidingsmanagementteam (OMT) vormt. Voor de gezamenlijke competentieontwikkeling in de beide BNB's in het Onderwijs staat één opleidingsteam (OT) in, bestaande uit het onderwijzend personeel (OP) en het administratief-technisch personeel (ATP) van de opleiding. Een belangrijke functie van het OT is informatiedoorstroming, zowel van informatie uit beleids-, participatie- en overlegorganen van de opleiding en de hogeschool, als van praktische informatie met betrekking tot de opleidingsorganisatie. Het opleidingsteam biedt tevens een reflectiekamer en een denktank voor het opleidingsbeleid. Gezien het relatief kleine OT (ongeveer 10 personeelsleden), de gevarieerde verantwoordelijkheden van de medewerkers en de nood aan onderlinge afstemming vergadert het opleidingsteam wekelijks. Daarnaast werkt een ruime groep van externe medewerkers mee om de BNB verder vorm te geven.

Per opleidingsonderdeel wordt een opleidingsonderdeelteam (OLOD-team) gevormd, bestaande uit één of meer leden van het opleidingsteam en uit de hierbij betrokken gastsprekers (externe medewerkers). Eén van de leden functioneert als opleidingsonderdeelverantwoordelijke (OLOD-verantwoordelijke). Dit OLOD-team staat in voor de realisatie van het opleidingsonderdeel. De OLOD-verantwoordelijke staat in voor de coaching en de evaluatie van de externe medewerkers. Het personeel van de Arteveldehogeschool wordt ondersteund via opleidingsteambijeenkomsten, clusteroverleg en verschillende fora, die over de opleidingen heen en in samenwerking met de centrale diensten tot stand komen.

De commissie heeft waardering voor de gekozen besturingsfilosofie van de hogeschool, die ertoe leidt dat medewerkers zich betrokken voelen bij het beleid van de hogeschool, initiatief nemen, zich verantwoordelijk voelen en serieus genomen worden. De gedragen communicatie met korte lijnen valt op. De organisatiestructuur heeft een positieve invloed op de organisatiecultuur, die zorgt voor een stimulerende omgeving. In alle opleidingen van de hogeschool werd een raamwerk met functies en takenprofielen uitgewerkt. Mensen met dezelfde functie, tewerkgesteld in verschillende opleidingen, overleggen op gestructureerde wijze met elkaar in diverse fora.

Uit de gesprekken met het personeel krijgt de commissie een indruk van grote verbondenheid, niet alleen in de opleiding, maar ook met de andere diensten en opleidingen in de hogeschool. Er is sprake van een sterk Artevelde-gevoel. De commissie heeft loyale, betrokken en deskundige medewerkers ontmoet, die elkaar benaderen vanuit een groot mutueel respect. Het OT luistert naar elkaar en naar de studenten. De BNB ZRL is een zorgopleiding, en de gerichtheid naar zorg passen de medewerkers ook toe in hun onderling functioneren (teach what you preach). De BNB's in het Onderwijs hebben de ambitie om iets te betekenen in het onderwijs, en ze willen werken vanuit de feedback van de scholen.

De hogeschool heeft een procedure voor werving en selectie voor statutaire medewerkers opgesteld. Contractuele medewerkers worden op dezelfde manier geworven. Bij aanwerving van nieuwe medewerkers (en vervangende medewerkers) streeft de opleiding naar een complementariteit aan profielen binnen het opleidingsteam. Het is van belang dat de teamleden een achtergrond hebben met betrekking tot gewoon en buitengewoon basis- en secundair onderwijs vanuit verschillende invalshoeken (functies). De commissie heeft waardering voor de manier waarop de hogeschool omgaat met diversiteit bij de rekrutering van haar medewerkers. Interdisciplinair werken is belangrijk voor de BNB's in het Onderwijs. Mensen die aangeworven worden, kijken niet alleen door de bril van onderwijs, maar zijn bijvoorbeeld vertrouwd met thuisbegeleiding en zitten als het ware rond de onderwijsschil. De commissie vraagt wel aandacht voor meerdere facetten van diversiteit (naast functionele beperkingen) van de hogeschool, wat tot uiting zou kunnen komen bij de werving van nieuwe medewerkers en bij de ontwikkeling van het programma.

De opleiding heeft een lijst met profielkenmerken voor medewerkers vooropgesteld. Zo omvat het profiel voor de mentor de criteria deskundigheid, een degelijke persoonsgerichte begeleiding geven en brugfiguur zijn in het team, om de rol van de student te kunnen duiden. Nieuwe medewerkers volgen een specifiek professionaliseringstraject, georganiseerd door de hogeschool. Ze krijgen ook een peter of meter in de opleiding toegewezen. De hogeschool heeft ook een loopbaanbeleid uitgewerkt, dat waarborgt dat iedere medewerker structureel gevolgd wordt in zijn ontwikkelingsproces. Het functioneringsgesprek tussen medewerker en opleidingsdirecteur neemt een prominente plaats in de ontwikkelingscyclus in. Er is ruimte voor de medewerker om desiderata kenbaar te maken. De OLOD-verantwoordelijken zijn beschikbaar voor de externe medewerkers, omdat de opleiding de sturing van deze grote groep belangrijk vindt. Anders bestaat het gevaar dat iedereen uitsluitend op de hogeschool komt tonen waarin hij expert is.

De jaarlijkse evaluatie door de studenten komt als feedback ook terug naar de lesgevers. Het OP wordt deskundig ondersteund, bijvoorbeeld voor het maken van videofilms die tijdens de lessen moeten gebruikt worden. In het forum Digitaal leren zitten overigens lectoren en ATP samen, waardoor de dienstverlening naar het lesgeven optimaal vorm krijgt. Het ATP dat met de commissie in gesprek ging, waardeert de zelfstandigheid, de autonomie en de flexibiliteit waarmee het werk kan georganiseerd worden, niet alleen vanwege de opleidingsverantwoordelijken maar ook vanwege de centrale diensten. Er wordt zorgzaam omgesprongen met feedback door de opleidingsdirecteur, de opleidingscoördinator en de OLOD-verantwoordelijken, en het ATP heeft veel aan mekaar.

Een taakinvullingsmodel zorgt ervoor dat alle opdrachten evenwichtig gespreid worden over alle medewerkers en volgens hun competenties, en maakt ieders engagement zichtbaar. De taakinvulling resulteert in een taakfiche waarin de verschillende taken en verantwoordelijkheden van de medewerkers worden opgelijst. Bij het verdelen van de taken streven de opleidingscoördinator en de opleidingsdirecteur ernaar de medewerkers zo veel mogelijk in te zetten op hun kernkwaliteiten. Het takenpalet van de interne medewerkers is zeer uitgebreid. Het gaat niet alleen om de taak als lesgever, tutor of coach, maar ook om OLOD-verantwoordelijke, beoordelaar, trajectcoach, supervisor, intervisor en/of opdrachthouder. De commissie stelt vast dat de taken duidelijk omschreven zijn, maar ze drukt haar bezorgdheid uit over de werkdruk van de interne medewerkers. De medewerkers beamen die hoge werkdruk, maar geven aan dat die besproken kan worden met het management, waardoor de last draaglijker wordt.

Participeren is geen dode letter, zelfs niet voor externe medewerkers. Op regelmatige basis zijn er reflectiemomenten (intervisie) waarin over de opleiding gepraat wordt. Als ploeg hebben ze een inbreng om leraren nog professioneler te maken voor kinderen met specifieke onderwijsbehoeften. Goed zorgzaam kwaliteitsvol onderwijs in elke klasgroep aanbieden, drijft de groep. In de dagelijkse realiteit is een aantal externe medewerkers geconfronteerd met de praktijk van het

gewoon onderwijs, en ze vinden in de BNB kracht en bemoediging om er te werken, bijvoorbeeld als zorgcoördinator. Volgens hun eigen zeggen maakt dit van hen betere mensen, en dat is bevorderlijk voor de kwaliteit van de externe medewerkers.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding voert een dynamisch personeelsbeleid van gerichte diversiteit bij medewerkers, waarbij de expertise en ervaring actief uitgewisseld worden met het brede werkveld, zowel nationaal als internationaal. Die expertise situeert zich hoofdzakelijk bij de volgende domeinen: expertise met betrekking tot de doelcompetenties en inhouden van de opleiding, met betrekking tot het opleiden in het kader van BNB-opleiding, met betrekking tot onderzoek en met maatschappelijke dienstverlening. Behalve de opleiding en de beroepservaring van de medewerkers is de regelmatige professionalisering (via literatuurstudie, deelname aan congressen en studiedagen) en de netwerking via deelname aan projecten onderzoek en ontwikkeling relevant. De opleiding kiest bewust voor een grote groep externe medewerkers (meer dan 100), die erg actief zijn in het werkveld en veel expertise binnenbrengen in de opleiding. De kost voor die professionalisering betaalt de opleiding niet, want die wordt betaald door de organisatie waarin de externe medewerker tewerkgesteld is. De expertise van al deze externe medewerkers wordt gemanaged door de opleidingsonderdeelverantwoordelijken, die altijd deel uitmaken van het kleine onderwijsteam. De interne medewerkers houden contact met het werkveld via de contacten met scholen in het kader van de praktijk van studenten. Naar aanleiding van de feedback die de mentoren geven over de leerwinst van de student voor wat de praktijk in de school betreft, is er een gesprek tussen de mentor en een interne medewerker, waar de opleiding heel veel belang aan hecht. De medewerkers kunnen hun ervaring met betrekking tot het omgaan met specifieke onderwijsbehoeften ook uitwisselen met studenten tijdens leergroepbijeenkomsten, en tijdens 'Supervisie' en 'Reflectief ervaringsleren'. De medewerkers zijn tevens betrokken bij de bijeenkomsten van mentoren en bij de mentorenvorming, die niet alleen veel kans bieden tot uitwisseling van expertise, maar ook kwaliteitsverhogend werken voor de begeleiding van de studenten op de school waar de praktijk plaatsvindt. Aan de mentoren biedt de opleiding een mentorenvorming aan, die het eerste jaar gratis is, met een aanbod van begeleidings- en coachingstechnieken. De mentorenopleiding werd ontwikkeld door de hogeschool in samenspraak met het werkveld (de begeleiders van de praktijk), en wordt gefinancierd door het expertisenetwerk Lerarenopleiding van de Associatie Universiteit Gent (AUGent). De opleiding organiseert ook een tweejarige opleiding voor supervisors. Eigen medewerkers krijgen de kans om die opleiding te mogen volgen en dus supervisor te kunnen worden. Ook via de AUGent is expertisedeling mogelijk.

De hogeschool heeft een duidelijke visie op professionalisering van het personeel, die onderscheiden wordt van navorming. Professionalisering blijft niet beperkt tot het volgen van vorming, training en opleiding. Ook interne netwerking (clusterwerking, deelname aan werkgroepen, fora en projecten, de jaarlijkse 'Onderwijsdag'), externe netwerking, zelfstudie, *e-learning*, intervisie, coaching, schoolbezoeken en werkplekleren dragen bij tot de professionalisering van medewerkers. De medewerkers kunnen colloquia van directies bijwonen, georganiseerd door de onderwijskoepel VVKBaO. Op de campus is een schat van een mediatheek gevestigd, die ook bereikbaar is voor de BNB-studenten. De professionele expertise die in de hogeschool aanwezig is, kan op elk moment geraadpleegd worden via de cv's van de medewerkers, die een bruikbare en zeer interessante database vormen, bijvoorbeeld bij de zoektocht naar eigen personeelsleden die mogelijk in andere opleidingen kunnen worden ingezet. Sommige personeelsleden werken mee aan internationale projecten (stafmobiliteit), en die mobiliteit wil de opleiding nog verhogen. In het academiejaar 2010–2011 zijn zes lesgevers naar het buitenland geweest om er colleges te verzorgen. Deelname aan projecten levert overigens niet alleen professionalisering op maar ook waardevolle externe financiering. Het OP drukt zich lovend uit over de grote leerkansen in de hogeschool en over de mogelijkheid om zich te kunnen professionaliseren.

De begeleiders van bachelorproeven komen zelf uit het werkveld. Het betreft vaak oud-studenten met een aantal jaren ervaring in het BuO. Van die mensen wordt een natuurlijke realiteitszin verwacht, en de mogelijkheid om een brug te maken tussen het werkveld en alle ideeën die er ontstaan enerzijds en de opleiding anderzijds. Teneinde bij de bachelorproeven de verschillende taken goed te kunnen scheiden, laten de OLOD-verantwoordelijken zich door externe begeleiders assisteren.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het team van interne medewerkers kent een mix van personeelsleden die voltijds of deeltijds aan de hogeschool verbonden zijn, en bestaat uit tien OP-leden (negen lectoren en één praktijklector) en twee ATP-leden. De ongeveer 100 externe medewerkers of gastsprekers (samen ongeveer 0,5 VTE) zijn per definitie voor een beperkt volume verbonden aan de opleiding. In totaal gaat het om 2,35 VTE, waarvan 2,10 VTE aan OP-leden. Acht van de twaalf interne personeelsleden zijn vrouwen. De leeftijdsgroep 50-59 jaar is het sterkste vertegenwoordigd. De opleiding is zich bewust van het feit dat deze medewerkers de opleiding kunnen verlaten, en wil ervoor zorgen dat de expertise van de opleiding op peil blijft. Bij het OP is er een gelijke verdeling van personeelsleden met een tijdelijke aanstelling en een vaste benoeming. De student/VTE-ratio bedraagt 47,6.

De commissie heeft waardering voor het transparante interne allocatiemodel dat in de Arteveldehogeschool wordt gebruikt voor verdeling van de VTE's aan elke opleiding. Daarmee tracht ze onder meer de gevolgen van de ondermaatse basisfinanciering van de BNB's te milderen. Volgens de commissie is dit de voornaamste oorzaak van de hoge werkdruk bij het personeel. De opleiding is zich terdege van de situatie bewust, maar kan daar vooralsnog geen afdoend antwoord op geven. De commissie raadt de opleiding aan de hoge werkdruk van het personeel te blijven bewaken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de hoge werkdruk van het personeel te blijven bewaken.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De BNB ZRL wordt georganiseerd op de campus Kattenberg, die bij de commissie studentvriendelijk overkomt, ook ten behoeve van de BNB-studenten, en vlot met het openbaar vervoer te bereiken is. Alle leslokalen zijn uitgerust met een krijt- en/of wit bord en een overheadprojector. Bijna alle leslokalen beschikken over een audio-installatie en grootbeeldprojectie. Op de campus zijn tevens twee lectorenruimten met landschapskantoren, een vergaderzaal, een studentencafetaria – die ook 's avonds geopend is – en twee overlegruimten voor gesprekken gevestigd. De opleiding zegt creatief te moeten zoeken naar oplossingen om de vele gesprekken tussen een medewerker en een student te kunnen organiseren, want er is een acuut plaatsgebrek. Er zijn verder zes computerlokalen en een mediatheek met een uitgebreide collectie in functie van de initiële lerarenopleidingen Lager en Secundair onderwijs, alsook voor de BNB's in het Onderwijs. De commissie is van mening dat het aanbod aan boeken en tijdschriften kwalitatief in orde is. In samenspraak met de verschillende opleidingen wordt de collectie steeds verder uitgebreid, rekening houdend met een verdeelsleutel voor investeringen per opleiding. Op de digitale leeromgeving kunnen de studenten ook suggesties doen voor de aankoop van boeken. De mediatheek heeft ruime openingsuren, ook 's avonds, en uitzonderlijk wordt de mediatheek voor een lesgroep van de BNB na 18 uur opengesteld. De opleiding wil de markt volgen, en tracht digitale tijdschriften en databanken te verwerven, die soms gratis en soms betalend zijn. Ze worden ter beschikking gesteld van studenten en personeel, die hiervoor niet ter plaatse hoeven te komen, want er is een thuisverbinding via de pc mogelijk. In 2010 waren er voor de lerarenopleidingen op campus Kattenberg meer dan 26.000 uitleningen. Externe gebruikers betalen een bescheiden toegangsbedrag, behalve de partners van de opleiding, zoals mentoren, externe medewerkers, directies en opleidingsadviesraden. Zij worden door de opleidingsdirecteur, in samenspraak met

de opleiding, bepaald en kunnen de mediatheek gratis gebruiken. In de mediatheek kunnen de studenten gebruikmaken van 72 pc's en andere voorzieningen. Voor de studenten zijn binnen en ook buiten diverse plekken voorzien waar ze kunnen samenzitten. Alle voorzieningen zijn getroffen om de toegang tot de campus voor andersvaliden mogelijk te maken. Er is zelfs een evacuatieplan voor rolstoelgebruikers uitgewerkt.

De commissie oordeelt dat de onderwijslokalen behoorlijk uitgerust zijn, maar dat de werkomgeving voor de medewerkers zou kunnen verbeteren. De investeringen voor ICT zijn groot en houden een groeiperspectief in. De Arteveldehogeschool zorgt voor centrale ondersteuning wat betreft ICT en digitaal leren. De medewerkers Digitaal leren zijn verantwoordelijk voor de inhoudelijke ondersteuning van de educatieve software en voor de digitale leeromgeving DiLeAhs. Zij organiseren regelmatig vorming en bijscholing voor de medewerkers. Voor onderwijsondersteunende software (leer- en instructiepakketten) is er centrale ondersteuning vanuit de dienst Onderwijsontwikkeling en internationalisering. De commissie is van mening dat de huidige financiering van de BNB-opleidingen in het Onderwijs het principe van de 'redelijkheid en billijkheid' tart, en in het geheel niet in overeenstemming is met het maatschappelijke en onderwijskundige belang van deze opleidingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om aanpassingen te doen aan sommige werkruimten met het oog op een aangename werkomgeving.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de Arteveldehogeschool worden de termen trajectbeheer, trajectcoaching en zorgcoaching gehanteerd in plaats van studiebegeleiding. Gezien de grote impact op de slaagkansen van de studenten wordt aan deze begeleiding grote aandacht besteed.

De trajectcoach staat in voor eerstelijnsbegeleiding van de student en is standaard voor elke student. Bedoeling is dat de studenten hun talenten kunnen ontwikkelen en persoonlijke groei kunnen realiseren. De contacten tussen trajectcoach en student worden ingebouwd in het curriculum en omvatten:

- Begeleiding in trajectkeuzes.
- Reflecteren met studenten over het leerproces en de competentieontwikkeling.
- Ondersteuning van de verstaatslag tussen aangeboden inhouden van opleidingsonderdelen en de praktijk van de student. De trajectcoach zorgt voor inhoudelijke bijsturing, voorbereiding en/of toelichting, zodat de informatie die aangereikt wordt door (vaak) externe medewerkers kan omgezet worden in 'werkbaar kennis' voor studenten.
- Vast vertrouwenspersoon en aanspreekpunt op psychosociaal vlak.

De trajectcoach reikt dus mogelijkheden aan om het studietraject aan te passen indien dat nodig is, bijvoorbeeld als het traject te zwaar blijkt te zijn om werk en privéleven met elkaar te combineren. De opleiding is van mening dat zonder trajectbegeleiding deze studenten misschien zouden afhaken. De trajectcoach wil de student ook voortdurend de link laten leggen met de eigen praktijk, en zorgt dus voor de transfermogelijkheden naar hun individuele werksituatie. Trajectcoaches begeleiden tot 40 studenten per academiejaar. Elke week is er een persoonlijk contact met de student via een gesprek of via mail. Door deze manier van werken heeft de trajectcoach een goed overzicht over de opleiding en is hij het eerste aanspreekpunt voor de klasgroep. De studenten en de oud-studenten hebben ten aanzien van de commissie de goede en efficiënte werking van de trajectbegeleiding bevestigd.

De student die ingeschreven is voor een persoonlijk deeltraject (PDT) kan ook contact opnemen met de trajectbeheerder. Die geeft ondersteuning rond volgende items:

- Het samenstellen en beheren van persoonlijke deeltrajecten; de trajectbeheerder fungeert als contactpersoon tussen de student en het opleidingsteam in het kader van de EVK/EVC-procedure.
- Toepassen van het beleid en het opvolgen van vrijstellingen.
- Samenwerking met het opleidingsteam vanuit de dossierkennis van de PDT-student.
- Raadgeven bij de deliberatie van PDT-studenten.

De student kan ten slotte het initiatief nemen om de zorgcoach aan te spreken. Zijn taken zijn:

- De zorgvraag van de student verkennen en de gevolgen voor de opleiding inschatten.
- Overleggen over bijzondere statuten en aanvraag van faciliteiten.
- De toegekende faciliteiten effectief mogelijk maken en het opleidingsteam ondersteunen rond redelijke aanpassingen.
- De student aanzetten tot verdere begeleiding indien dit noodzakelijk zou blijken.

De zorgcoach vangt dus mensen op met vragen die buiten de verantwoordelijkheid van de trajectcoach liggen, zoals functiebeperkingen of een tijdelijke problematische leefsituatie. De studenten kunnen faciliteiten krijgen, eventueel zelfs een trajectspreiding. Een zorgcoach is zeer beschikbaar en kan de privacy van studenten respecteren. Hij of zij is uiteraard op de hoogte van de mogelijke faciliteiten. Daarom is het belangrijk om over voorbeelden te beschikken. Die krijgt de zorgcoach aangereikt op een forum, waar collega's van elkaar kunnen leren.

De commissie is van mening dat de begeleiding van de studenten sterk uitgebouwd is, en dat de opleiding beschikt over gekwalificeerde en betrokken begeleiders. De begeleiding op het niveau van de BNB's is herkenbaar ingebed in het beleid van de hogeschool. De opleiding is van mening dat het rendement van de studies behoorlijk is, maar dat studieadvies ook nodig is om het welbevinden te bevorderen, bijvoorbeeld door studiefaciliteiten te voorzien.

Als voorbeeld van instroombegeleiding zijn de instapcursussen en taalcoaching vermeldenswaard. De hogeschool wil een bijdrage leveren aan de toegankelijkheid van haar opleidingen, door te zorgen voor gelijke startkansen voor alle studenten. Daartoe worden algemene en opleidingsspecifieke instapcursussen georganiseerd in de week voor het academiejaar aanvangt. Studenten kunnen zich hiervoor inschrijven na hun officiële inschrijving. Er wordt een beperkte financiële bijdrage gevraagd. Voorbeelden van instapcursussen voor de BNB-studenten zijn onder andere expressie, mondelinge presentatie, zakelijk schrijven, studievaardigheden en MS Windows. Jaarlijks worden deze instapcursussen door de deelnemers geëvalueerd en bijgestuurd. Uit ervaring van lesgevers blijkt dat bepaalde studenten hun taalvaardigheid niet altijd kunnen inschatten, met name de studenten zonder voorafgaand bachelordiploma. De opleiding wil ervoor zorgen dat deze taalzwakke studenten optimaal en zo vroeg mogelijk tijdens hun leertraject

gebruikmaken van taalondersteuning. De begeleidingsmogelijkheden kunnen deze studenten met de trajectcoach overlopen. In dit verband zal de opleiding onderzoeken of voor deze instrumende studenten de taalscreening 'Test je taal' van de Arteveldehogeschool zinvol is. Binnen het extra opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs' van het gedifferentieerde traject voor studenten zonder lerarendiploma wordt ook bekeken welk vakjargon in het onderwijs deze studenten soms missen.

Hogeschoolbreed zijn procedures uitgewerkt voor studenten die zich tijdens de studie wensen te heroriënteren. Daaronder wordt het wijzigen van het gekozen leertraject maar ook het stopzetten van de gekozen opleiding verstaan. Een student die een heroriëntering wenst te doen, moet altijd eerst een gesprek hebben met de trajectcoach. Dit gesprek kan resulteren in het wijzigen van het type of de inhoud van het contract. De trajectcoach stuurt de student dan door naar de trajectbegeleider om een nieuw leertraject uit te tekenen, dat na goedkeuring door de opleidingsdirecteur resulteert in een nieuw diplomacontract. De student die beslist om zijn opleiding te beëindigen, heeft een exitgesprek met de trajectcoach, die de trajectbeheerder en de opleidingscoördinator verwittigt. Er wordt ook een formulier ingevuld waarin gepeild wordt naar de motieven om af te haken.

BNB-studenten kunnen in de Arteveldehogeschool een beroep doen op de diensten van SOVOArte, maar doorgaans maken zij daar geen gebruik van. Campus Kattenberg met 2000 studenten voorziet hiervoor twee tot drie VTE's.

Omdat in de BNB geen examens georganiseerd worden, is de ombudswerking voor de BNB ook niet intensief (één tot twee studenten per jaar). Studenten krijgen via de trajectbegeleider informatie over het bestaan van de ombudsmedewerker, bij wie ze terecht komen als ze bedenkingen, vragen of klachten hebben, of als ze denken aan een beroepsprocedure. De ombudsmedewerker begeleidt de studenten in dat geval tot aan de interne beroepsprocedure inzake examencijfers. De ombudsmedewerkers van de hogeschool overleggen ook onderling en krijgen bijkomende vorming tijdens het 'Forum van de Ombudsmedewerkers'. Tijdens dit forum worden onder meer de gebeurtenissen in de verschillende opleidingen tijdens de voorbije examenperiode besproken, en wordt geanticipeerd op de volgende examenperiodes, met bijvoorbeeld informatie over het nieuwe studiecontract.

Tot op heden gebeurt geen registratie van het aantal studenten dat een beroep doet op een of andere vorm van studiebegeleiding, maar er wordt gewerkt aan een digitaal studentvolgsysteem, waarmee alles in de toekomst zal kunnen geregistreerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Ordeel over onderwerp 4, voorzieningen: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	voldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De Arteveldehogeschool heeft een intern kwaliteitszorgsysteem uitgerold, zowel in de kernprocessen als in de ondersteunende processen, zowel in de centrale diensten als in de opleidingen. De hogeschool hanteert hiervoor het PROSE/Improve-instrument, gebaseerd op het EFQM-model, waarbij de belanghebbenden een actieve en bijzondere plaats hebben in de uitbouw van de kwaliteitszorg (KZ). Het kwaliteitsmodel steunt op het uitgangspunt dat alleen excellente resultaten kunnen geboekt worden indien een organisatie voortreffelijk beheerd wordt. Daarvoor is sterk leiderschap nodig, dat het beleid en de strategie stuurt, medewerkers begeleidt, partnerschappen afsluit, en middelen en processen vakkundig beheert. Dit uit zich in een tastbare kwaliteitscultuur en een verbeteringscyclus op alle echelons van de organisatie, reden waarom kwaliteitszorg structureel ingebed is in de hele organisatie. De commissie heeft kunnen vaststellen dat het doorlopen van de PDCA-cirkel in alle processen en op alle niveaus aanleiding geeft tot voortdurend verbeteren. Kwaliteitszorg wordt als één van de strategische doelen vooropgesteld, en de opleidingen krijgen de ruimte voor initiatief om de kwaliteitszorg zelf vorm te geven. De hogeschool heeft een strategisch plan opgesteld met kritische succesfactoren en streefgetallen. Dat proces doen starten, ging volgens de gespreksgroep Onderwijsontwikkeling en kwaliteitszorg haast zonder moeite; er dienden zich zo veel vrijwilligers aan om mee na te denken dat kandidaten moesten geweigerd worden. De hogeschool maakt ook een groot verschil tussen interne en externe KZ. Bevestigingen uitvoeren is een voorbeeld van interne KZ, de accreditatiescan in voorbereiding van een ZER staat in functie van externe KZ.

Op basis van de beschikbare documentatie en aan de hand van de diverse gesprekken stelt de commissie vast dat het besturingssysteem van de hogeschool performant is, en dat vanuit het beleid de klemtoon gelegd wordt op zelf verantwoordelijkheid nemen en zelf kunnen organiseren. Diensten werken ondersteunend voor de diverse initiatieven in de opleidingen, en de betrokkenen ervaren dat ook zo.

De BNB ZRL sluit zich aan bij het kwaliteitsstreven van de hogeschool. De opdrachthouder KZ van de opleiding ontmoet de medewerkers van de dienst KZ en de opdrachthouders KZ van de andere opleidingen in het forum Integrale kwaliteitszorg. De bestaande structurele taakgroepen staan rechtstreeks in voor de realisatie van de hen toegewezen verbeteringsdoelen. Voor die verbeteringsdoelen waarvoor geen taakgroep actief is, wordt een kwaliteitsverbeteringsteam (KVT) opgestart, dat ad hoc bestaat tot wanneer het verbeteringsdoel gerealiseerd is. De opleiding neemt deel aan hogeschoolbrede kwaliteitsverbeteringsteams (KVT) en is betrokken bij het overleg in verschillende fora, waarbij collega's uit andere opleidingen en diensten samenwerken. Studenten, medewerkers, werkveld en afgestudeerden worden op regelmatige wijze bevestigd. De bevestiging van deze belanghebbenden wordt gestroomlijnd, niet alleen qua organisatie, maar ook qua timing en ritme van bevestigingen. Diverse bevestigingen worden vanuit de dienst KZ georganiseerd, en voor de BNB worden specifieke vragenlijsten voor de stakeholders ontwikkeld. De commissie heeft de resultaten en de analyses van deze bevestigingen kunnen inkijken, en heeft grote

waardering voor het werk dat gepresteerd is en voor de wijze waarop kwaliteitszorg integrerend deel uitmaakt van het handelen binnen de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Binnen de hogeschool en ook binnen de opleiding leeft een cultuur van voortdurende verbetering. De commissie heeft aan de hand van de beschikbare documenten vastgesteld dat de PDCA-cyclus spontaan wordt doorlopen. Dat kwaliteitszorg de basis vormt van het strategische en operationele management van de hogeschool en de opleiding, en een effectief verbeteringsbeleid op alle niveaus realiseert, wordt volgens de commissie aangetoond door de centrale plaats die het opleidingsplan en het kwaliteitsplan innemen in de dynamiek van de opleiding. Dit opleidingsplan omvat alle strategische beleidsdomeinen die in de opleiding aan bod komen. De langetermijndoelen zijn geordend volgens het beleidsdomein. Per academiejaar zijn er twee evaluatiemomenten (in januari en juni) waarop de verbeteringsacties in het opleidingsplan onder de loep genomen worden.

Het kwaliteitsplan wordt jaarlijks opgesteld, is afgeleid uit het opleidingsplan en is een verzamelaar van de operationele doelen, zowel uit de top-down- als de bottom-up-beweging, die in één academiejaar worden opgezet. Voor elk doel is de proceseigenaar een bestaande taakgroep of een kwaliteitsverbeteringsteam (KVT). Per verbeteringsdoel wordt tevens bepaald welk resultaat men beoogt tegen een bepaalde streefdatum. Het kwaliteitsplan zal digitaal ter beschikking gesteld worden van alle medewerkers en studenten als SharePoint ingevoerd is. Op het einde van elk academiejaar worden de realisaties van het kwaliteitsplan geëvalueerd en wordt een nieuw kwaliteitsplan opgesteld.

De commissie krijgt diverse kwaliteitsvolle voorbeelden van gerealiseerde verbeteringsdoelen, onder meer de informatieverstrekking aan kandidaat-studenten, de bijsturing van de ECTS-fiches op basis van uitgevoerde studietijdmetingen, de inrichting van het opleidingsonderdeel 'Initiatie onderwijs' als antwoord op de instroom van niet-leraren en de verschillende verbeteringsacties aan het curriculum van de BNB. De commissie doet de suggestie om voor SOVOArte en de ombudswerking indicatoren te voorzien, zodat de werking met relevant cijfermateriaal kan onderbouwd worden. De commissie is van mening dat de interne en de externe communicatie (onder meer met betrekking tot internationalisering) nog kunnen verbeterd worden. De studenten en de oud-studenten geven aan dat ze vrij laat geïnformeerd worden over internationalisering, en dat de communicatie vanuit de hogeschool nog zou kunnen verbeterd worden. Verbeteringsacties worden geïnitieerd door de opleiding; zij houden het roer in handen en kiezen de nieuwe accenten. Meestal zijn studenten, oud-studenten of het werkveld de aanleiding voor verandering. Op een forum kan de opleidingscoördinator voor de BNB-opleiding verdere ondersteuning vragen.

Als voorbeeld van een recent verbeteringstraject wordt het borgen van de procedures voor de praktijk in de school aangehaald; praktijkopdrachten worden meer in lijn gezet en op elkaar afgestemd.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om voor SOVOArte en de ombudswerking indicatoren te voorzien, zodat de werking met relevant cijfermateriaal kan onderbouwd worden.
- De commissie raadt de opleiding aan om de interne en de externe communicatie nog te verbeteren.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken met de studenten verneemt de commissie dat zij van mening zijn dat zij een stem hebben in de opleiding. Er wordt naar hen geluisterd, zowel op informele wijze als op formele wijze in de opleidingsraad. Ze kunnen daar bijvoorbeeld melden dat lessen soms minder goed lopen. Ze zien het effect, omdat wijzigingen voor een aantal opleidingsonderdelen doorgevoerd worden. De studenten maken deel uit van de consensusgroepen bij de PROSE-evaluaties van verschillende aandachtsgebieden. Studenten worden betrokken bij de beoordeling van hun mentor (die betrokken is bij de beoordeling van de praktijkcomponent), en de evaluatie van opleidingsonderdelen.

De medewerkers worden sterk betrokken bij het opleidingsmanagement. De interne medewerkers vergaderen bijna wekelijks met de opleidingscoördinator en de opleidingsdirecteur. Medewerkers kunnen zelf agendapunten aanreiken, en bereiden vaak mee visieteksten of verbeteringsacties voor. Via de bijeenkomsten van de OLOD-teams krijgen ook externe medewerkers kansen om rechtstreeks feedback te geven aan de interne medewerkers. De nieuwsbrief voor Artevelde-medewerkers verhoogt ook het groepsgevoelen.

Het werkveld wordt prominent betrokken bij de opleiding door het overleg met de scholen waar de studenten hun praktijk uitvoeren. Schooldirecties en de mentoren worden drie keer per jaar op de hogeschool uitgenodigd. Ze worden dan onder meer bevraagd over de haalbaarheid van de leerstof en de taken die de studenten krijgen. Dit is misschien de verklaring voor het feit dat de responsgraad op bevestigingen van het werkveld eerder laag is. De vertegenwoordigers van het werkveld hebben in het gesprek met de commissie het grote belang onderstreept dat zij aan die contacten hechten. Vandaar het engagement dat ze willen tonen en het belang dat ze hechten om als partnerschool te mogen worden aanzien. De inbreng van het werkveld krijgt structureel gestalte via de OAR. Het werkveld (met name de mentoren) wordt ook uitgenodigd op het overleg met de OLOD-teams. Anderzijds wonen de interne medewerkers van de opleiding de colloquia bij voor directies, georganiseerd door de onderwijskoepel VVKBaO. Mentoren krijgen ook een mentorenopleiding aangeboden, wat ongeveer tien contactmomenten met de hogeschool inhoudt. Ze worden begeleid in de 'Wegwijs van de BNB', en het begeleiden van studenten en beginnende leraren. De mentor verbetert zelf qua kwaliteit, waardoor de mentorenvorming ook een meerwaarde biedt voor de (praktijk)school en voor de student.

De opleiding heeft regelmatige contacten met de pedagogische begeleidingsdiensten en de centra voor leerlingenbegeleiding van de verschillende netten, en is ook vertegenwoordigd in de adviesraad van het bisdom. Die begeleidingsdiensten van de verschillende netten worden ook betrokken bij het onderzoek en de dienstverlening, en leveren een aantal gastsprekers voor de opleiding. Vaak is er een probleemstelling die leeft in het werkveld, en daar speelt de opleiding graag op in.

Een echte alumniwerking is er nog niet; de alumniwerking is pas in het academiejaar 2010–2011 opgestart. Kleine groepjes oud-studenten werken bijvoorbeeld wel samen als lerarenopleiders Secundair onderwijs. De opleiding denkt er ook aan om oud-studenten van vorig jaar hun werk te laten presenteren voor een groep van oud-studenten als voorbeeld van navorming. Via de alumniwerking zullen de oud-studenten zich kunnen inschrijven voor één enkel opleidingsonderdeel (via een creditcontract), of ze zullen zich kunnen inschrijven voor de BNB Schoolontwikkeling, die vanaf 2011–2012 start. Ze zullen ook uitgenodigd worden op de mondelinge verdediging van de bachelorproeven. Alumni komen ook in contact met de opleiding als mentor of als gastspreker (externe medewerker). Enkele alumni werken mee aan PWO-projecten, waarbij ze in hun eigen school onderzoek uitvoeren. Het nieuwe PWO-project rond het gemotiveerd verslag wekt overigens veel interesse bij het werkveld. Er is een nieuwsbrief voor alumni, alsook een vacature-databank. De commissie besluit dat er een begin van alumnibeleid is, dat stilaan vorm krijgt en dat gefaciliteerd door de hogeschool.

De commissie is van mening dat onderzoek, opleiding en werkveld met elkaar verbonden worden in tijd en ruimte, en drukt hiervoor haar waardering uit. De commissie heeft uit de verschillende gesprekken kunnen opmaken dat de opleiding beschikt over loyale en betrokken 'supporters': studenten, oud-studenten en vertegenwoordigers van het werkveld.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	goed
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De vertegenwoordigers van het werkveld die met de commissie in gesprek gingen, drukken hun waardering uit voor het niveau van deze BNB ZRL. De afgestudeerden halen volgens de commissie de eindkwalificaties, en ze weten wat een school met een zorgvraag verwacht. Volgens enkele schooldirecties maken afgestudeerden van de BNB-opleiding in scholen soms het verschil, onder meer door de inbreng van reflectievaardigheden. De kwaliteit van de leerlingenbegeleiding in het gewoon onderwijs kan globaal gezien in een school verhoogd worden dankzij de inbreng van inzichten van afgestudeerden uit deze BnB-opleiding. De meerwaarde van de opleiding ligt volgens het werkveld in de wijze waarop het beroep van zorgcoördinator zal uitgewerkt worden. Het gaat dan niet zozeer om louter individuele begeleiding van de leerling, maar om begeleiding van klasgroepen en om de coaching van collega's. Individuele handelingsplanning en groepswerking blijken in het gewoon onderwijs heel belangrijk, en die kennis en vaardigheden hebben de studenten specifiek leren toepassen. Het werkveld is van mening dat elke zorgcoördinator de BNB ZRL zou moeten volgen. Via Smartschool werd in één school op succesvolle wijze een leerlingvolgsysteem opgezet, met de inbreng van de studenten BNB.

Het werkveld schetst het beeld van de Arteveldehogeschool via de contacten met de BNB-opleiding: een omgeving met groot engagement, gedrevenheid, motivatie en betrokkenheid. Het is een hogeschool 'in beweging' en vol dynamiek, heel open en toegankelijk. Het werkveld voelt zich 'thuis' en wil de contacten met de opleiding blijven koesteren, omdat men als mens rijker wordt in een warme, respectvolle en inspirerende omgeving. De BNB-opleiding is volgens het werkveld ook vernieuwend te noemen: bij nieuwe projecten is de opleiding bijna steeds één van de partners. De commissie onderschrijft volmondig de mening van de vertegenwoordigers van het werkveld. De commissie heeft ook grote waardering voor het opleidingsprogramma en voor het niveau van de beoordelingstaken die een verwerking van de praktijk bevatten. Hoewel het niveau van de bachelorproeven doorgaans behoorlijk is, moedigt ze de opleiding aan om het concept van de bachelorproeven verder uit te schrijven, waardoor het niveau nog kan verhogen. De begeleiding en de beoordeling van de praktijk en de bachelorproef zijn volgens de commissie vermeldenswaard.

De opleiding heeft in de loop van de afgelopen jaren een grote netwerking opgebouwd. De opleiding neemt deel aan verschillende projectgroepen, is betrokken in het overleg met andere BNB-opleidingen en is ook internationaal actief, zeker op het vlak van docentenmobiliteit en wat onderzoeksprojecten betreft. De BNB-opleiding staat vooraan op het vlak van handelingsgericht werken en is vertegenwoordigd in orthowerkgroepen van verschillende scholen of van scholengemeenschappen. Het onderzoek en de dienstverlening verbonden met de BNB-opleiding zorgen voor een sterke output en een significante derde geldstroom. Door de ondermaatse financiering van de BNB-opleidingen door de Vlaamse overheid is solidariteit in de hogeschool absoluut noodzakelijk om de BNB-opleidingen overeind te houden. De BNB-opleidingen in het onderwijs werken voor projecten ook intens samen met de initiële lerarenopleidingen van de hogeschool.

De afgestudeerden zijn zeer tevreden over hun opleiding, zowel over het programma als over de lesgevers. Dit blijkt uit de gesprekken met de commissie, maar ook uit de resultaten van de bevestigingen. De commissie verneemt in verschillende gespreksgroepen dat de combinatie van werken en leren heel hard is, maar dat de opleiding heel veel energie teruggeeft. In elk opleidingsonderdeel is overleg met de medestudenten mogelijk. Intervisie en supervisie worden bijzonder gewaardeerd. De vele uitwisselingen van ervaringen maken de mensen rijker. De studenten geven aan dat internationalisering niet heel sterk aangemoedigd wordt. De commissie raadt de opleiding aan om internationaliseringsmogelijkheden voor de studenten beter bekend te maken. Het aantal afgestudeerden van de BNB BuO is de laatste jaren sterk toegenomen. Hogeschoolbreed werd een quick scan uitgevoerd om te weten waar de afgestudeerden tewerkgesteld worden. Op het ogenblik van de visitatie is voor de BNB's nog niet in kaart gebracht waar de afgestudeerden na hun studies juist terecht komen. Wel is het zo dat ongeveer 97 procent van de studenten werkt. Vermits de meeste studenten al werkten in het onderwijs bij hun inschrijving, gaat de opleiding ervan uit dat de meesten in het onderwijs werken, zij het in verschillende functies.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om internationaliseringsmogelijkheden voor de studenten beter bekend te maken.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Uit ervaring blijkt dat de globale slaagcijfers voor generatiestudenten op Vlaams niveau tussen de 45 en de 50 procent liggen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding zegt – in navolging van de hogeschool – geen streefcijfers voor de BNB te formuleren, omdat dit weinig zinvol is. De hogeschool wil eerst een grondige doorstrooianalyse uitvoeren en de leerpunten die hieruit voortvloeien, omzetten in het beleid. In het licht van het Flexibiliseringsdecreet zal het beleid zich vooral focussen op de slaagcijfers van de eerste schijf en op de gemiddelde studieduur van het modeltraject. De hogeschool wil bij het definiëren van het beleid ook de studieuitval als een belangrijke indicator in haar beleid opnemen.

De slaagcijfers voor de BNB ZRL zijn hoog. Er zijn geen studenten die meer dan 53 studiepunten opgenomen hebben in 2008–2009. 92 procent van hen haalt minstens 75 procent van de opgenomen studiepunten. De uitval bedraagt ongeveer 5 procent en is duidelijk lager dan het hogeschoolgemiddelde. Globaal gezien slaagt meer dan 90 procent van de studenten voor de BNB ZRL. Voor meer dan 250 inschrijvingen voor beide opleidingen samen in het academiejaar 2009–2010 werden 21 uitstroomgesprekken gevoerd met studenten die vroegtijdig willen uitschrijven. Als belangrijkste redenen worden gezondheid, gezinslast en heroriëntatie aangehaald. De commissie pleit voor het formuleren van streefcijfers en streefdoelen, en het gebruikmaken van benchmarkgegevens. De opleiding geeft aan om in de toekomst cijfers en gegevens omtrent de tewerkstelling van haar afgestudeerden te verzamelen.

In het academiejaar 2008–2009 blijkt dat 80 procent van de studenten die afstuderen, een diploma behaalt na twee jaar. Dat is de voorziene tijd voor het avondtraject. Elf procent behaalt het diploma in 1 jaar. Het gaat om studenten die de opleiding in één jaar volgen na een BNB BuO. Negen procent heeft meer dan twee jaar nodig om het diploma te halen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de BNB ZRL aan om streefcijfers en streefdoelen te formuleren, en gebruik te maken van benchmarkgegevens.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	goed
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Het ZER is zeer helder geschreven, heeft een zorgvuldige lay-out en is uitvoerig gedocumenteerd. Andere documentatie werd overvloedig en transparant ter beschikking gesteld tijdens de visitatie.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	G
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 2.3 Samenhang	G
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	V
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	G
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

Ahs: Arteveldehogeschool

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KAREL DE GROTE-HOGESCHOOL

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren wordt aangeboden aan de Karel de Grote-Hogeschool. Deze hogeschool biedt opleidingen aan in zes departementen: Audiovisuele en beeldende kunst (Sint Lucas Antwerpen), Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Industriële wetenschappen en technologie, Lerarenopleiding en Sociaalagogisch werk. De hogeschool biedt zowel bachelor- als masteropleidingen aan. De hogeschool telt meer dan 9000 studenten en 1000 medewerkers, en ligt verspreid over dertien campussen in Antwerpen.

De hogeschool behoort sinds 2003 tot de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA).

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren ontstond midden de jaren 1980 als cursus *Remedial teaching* op initiatief van vzw's, meestal geassocieerd met diocesane centra. Sinds de omvormingen naar aanleiding van het Hogescholendecreet (1994) ontwikkelde deze cursus zich tot de Voortgezette Opleiding Zorgverbreding (VOZO) aan de pas gefusioneerde Karel de Grote-Hogeschool. Na de hervormingen met betrekking tot de bachelor-masterstructuur werd de opleiding in 2007 omgedoopt tot de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren (BAZO).

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren maakt deel uit van het departement Lerarenopleiding, dat drie campussen ter beschikking heeft. De bachelor-na-bacheloropleiding werd op het moment van het visitatiebezoek ingericht op de campus Noord 1 – Pothoekstraat. Het departement biedt naast de bacheloropleidingen in Kleuteronderwijs, Lager onderwijs en Secundair onderwijs ook het postgraduaat Verantwoordelijke in de kinderopvang en het getuigschrift Mentorenvormingen voor leraren aan. Sinds dit jaar kunnen studenten ook de professionele bacheloropleiding Pedagogie van het jonge kind volgen. Verder biedt het departement de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren aan, samen met haar zusteropleiding, de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs (BABO). Beide opleidingen worden vanuit een op elkaar afgestemd en miniem van elkaar verschillend competentieprofiel georganiseerd.

In de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren zijn in 2009–2010 42 studenten aanwezig, die de opleiding zowel voltijds als deeltijds kunnen volgen in een modeltraject van respectievelijk één of twee jaar.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft bij het inkijken van de ter beschikking gestelde documenten kunnen vaststellen dat de opleiding de decretaal vooropgestelde algemene en algemene beroepsgerichte competenties, samen met de beroepsspecifieke competenties vertaald heeft en op een geïntegreerde manier voorgesteld heeft in een competentieprofiel, dat uit vijf functionele gehelen bestaat. Deze gehelen zijn:

- 1 planmatig handelen ten aanzien van specifieke onderwijsbehoeften op individueel, groeps- en schoolniveau, in duurzame interactie met alle betrokkenen, en daarbij zorgvragen formuleren en permanent bijstellen met nadruk op observatie, assessment en handelingsgerichte diagnostiek;
- 2 positief en deskundig omgaan met elke vorm van diversiteit door het onderwijsaanbod, de leerlijnen en de inhoud uit de diverse leerdomeinen functioneel af te stemmen op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen;
- 3 vanuit een gedeelde zorg constructief en emancipatorisch samenwerken met de leerlingen, de ouders/gezinnen en met alle betrokkenen in het team/de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsbehoeften;
- 4 het proces van handelingsplanning implementeren door collegiale consultatie, coaching van collega's, beleidsondersteuning en coördinatie op schoolniveau;
- 5 gestructureerd leren uit eigen en andermans ervaringen via een cyclisch proces, en het eigen handelen dynamisch en creatief bijsturen.

Vanuit deze functionele gehelen stelde de opleiding een competentiematrix op met zeventien beroepsspecifieke kerncompetenties, die een specificatie vormen van de bovenstaande rollen waaraan een leerkracht, zorgbegeleider of zorgcoördinator voldoet. Bij elke competentie groepeerde de opleiding enkele prestatie-indicatoren, die kunnen gerealiseerd worden op drie niveaus: startniveau, integratieniveau en het expertniveau. De opleiding beoogt de verwerving van de competenties op integratieniveau. De commissie apprecieert het dat de BAZO-competenties zich van een initiële (leraren)opleiding onderscheiden door ze in te zetten op een hoger beheersingsniveau dan de competenties van de initiële opleidingen en/of door verbreding of verdieping.

De commissie kon met tevredenheid constateren dat de opleiding bij het opstellen van haar competentieprofiel inspiratie heeft gehaald uit verscheidene bronnen, waaronder het decreet, de Dublin-descriptoren, het Vlaamse Kwalificatieraamwerk, het besluit van de Vlaamse regering met betrekking tot de beroepsprofielen van de leraren (B.S. 29/11/2007) en de onderwijsvisie van de hogeschool. De opleiding vulde deze basisbronnen aan met andere beroepsspecifieke bronnen en profielen, en informatie gedistilleerd uit contacten met de onderwijswereld en gelijkaardige opleidingen in Vlaanderen en het buitenland.

De commissie stelt dat de internationale component in de doelstellingen, die tot op heden niet expliciet aanwezig is, versterkt kan worden. Het over de grenzen heen kijken, is nochtans een belangrijk aspect in de opleiding. In de opleidingsvisie zit de uitwisseling met het buitenland vervat als een mogelijkheid voor de studenten en docenten om hun visie en praktijk te verrijken. Bovendien heeft de opleiding een 'Internationaal programma' als alternatief keuzetraject in het opleidingsprogramma verwerkt, waar de commissie waardering voor heeft. In die zin vindt de commissie het een meerwaarde als de opleiding deze internationale component ook expliciet in de doelstellingen zou vermelden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt aandacht voor het versterken van de internationale component in de doelstellingen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is tevreden over de uitgebreide internationale bronnenlijst die de opleiding hanteerde. Uit beschikbare informatie heeft de commissie namelijk vastgesteld dat de opleiding haar competentieprofiel schetste vanuit een competentiematrix die opgesteld werd in het kader van een samenwerking van bachelor-na-bacheloropleidingen van acht Vlaamse hogescholen in het Expertisenetwerk (ENW) 'School of Education Associatie KU Leuven'. Verder gebruikte de opleiding andere kaders en profielen als basis voor het opstellen van hun competentiematrix, waaronder teksten van vakverenigingen zoals VVKBaO (Vlaams Verbond Katholiek Basisonderwijs), met functiebeschrijvingen over het ambt van zorgcoördinator, en het Nederlandse 'Beroepsprofiel en Opleidingsprofiel HBO voor Interne Begeleider en Remedial Teacher'. Bovendien worden de competenties afgestemd tijdens informele contacten en structurele vergaderingen met de lesgevers en het werkveld. De commissie vindt het positief dat de opleiding eveneens de pedagogische begeleidingsdiensten, de centra voor leerlingenbegeleiding en vrijwilligersorganisaties betreft bij het opstellen van het competentieprofiel.

De opleiding heeft bij de uitwerking van haar competentieprofiel meerdere stakeholders betrokken. De eindverantwoordelijkheid bij het opstellen van de competentiematrix ligt bij het kernteam van de opleiding. De lectoren met wie de commissie in gesprek ging, lieten weten dat dit kernteam hen had uitgenodigd om na te gaan in hoeverre het competentieprofiel terug te vinden is bij de studenten, en of het voldoende herkenbaar was. De docenten gaven aan dat het competentiegericht leren een grote aanpassing betekende. Toch herkennen zij de competenties en vinden ze competentiegericht leren een interessant proces. Ook heeft de opleiding het competentieprofiel besproken met de begeleiders van de portfolio's en de mentoren, en heeft ze de competentiematrix naar voor gebracht op de stuurgroep (resonantiegroep), waarin onder andere vertegenwoordigers van het werkveld zitting hebben. De stakeholders lieten de commissie weten tevreden te zijn over de mate van betrokkenheid bij het uitwerken van het competentieprofiel. Dit profiel was voor hen erg herkenbaar.

Bij het vergelijken van haar eigen domeinspecifieke referentiekader met dat van de opleiding stelt de commissie dat het omgaan met diversiteit (in brede zin) – de eerste eindcompetentie in het domeinspecifieke referentiekader van de commissie – beperkt wordt ingevuld. Volgens de commissie is aandacht voor diversiteit geen rode draad doorheen het programma, maar zijn wel losstaande sporen terug te vinden. Zowel de hogeschool, het departement als de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren belijdt de diversiteitsgedachte, doch dit is beperkt tot aandacht voor functiebeperkingen en tot informatie over kansarmoede, aangebracht door externe gespecialiseerde diensten. Nochtans zit de aandacht voor diversiteit ongetwijfeld in de competentie 'diversiteit breed observeren en in kaart brengen' vervat. Noch in het programma, noch in de instroom van studenten of in de samenstelling van het personeelskader is sprake van diversiteit. De commissie stelt dat een uitbreiding van de uitvoering van het diversiteitsbeleid van de opleiding een meerwaarde biedt.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek gemerkt dat de competentiematrix bekend is bij het werkveld, de docenten en de studenten. De opleiding heeft de doelstellingen en competenties gecommuniceerd naar het werkveld via de stuurgroep. Ook hanteert de opleiding de competentiematrix als basis van de mentorenopleiding. Wanneer studenten hun stage-ervaring in het werkveld opdoen, gaan ook zij uit van de competentiematrix, zodat de opzet ervan nogmaals bekendgemaakt wordt in de betrokken school. Tweemaal per jaar geeft de opleiding infosessies over de competentiematrix aan de mentoren en de andere betrokkenen bij de stagebegeleiding. Het werkveld gaf aan dat, als er bezorgdheden of opmerkingen over het competentieprofiel zouden zijn, zij de mogelijkheid hebben om dit naar de opleiding te communiceren via de stuurgroep. Ook de gastdocenten zijn op de hoogte van de competentiematrix. Het kernteam licht de opleidingsdoelstellingen en de competentiematrix voor hen toe. De gastdocenten van de keuzeopleidingsonderdelen zijn hier volgens de opleiding eerder sporadisch bij betrokken. De commissie vindt dat ook zij beter op de hoogte zouden kunnen zijn van de opleidingsdoelen en de competentiematrix.

De competentiematrix is eveneens bekend bij de studenten. Studenten worden door de opleiding op de hoogte gebracht van de competentiematrix, de doelstellingen en de opleidingsvisie door de informatie hieromtrent aangebracht in de studiegids, die tevens online beschikbaar is. Verder bieden ook de digitale leeromgeving Blackboard en de ECTS-fiches meer informatie over de doelstellingen. Per opleidingsonderdeel vinden de studenten de te verwerven competenties terug. De docenten zetten bij het begin van hun lessenspakket en tijdens de POP-sessies (Professioneel ontwikkelingsplan) de doelstellingen uiteen. Tijdens het gesprek met de studenten is het de commissie opgevallen dat zij goed op de hoogte waren van de competentiematrix, maar dat sommige studenten deze matrix beschreven als een complexe puzzel. De opleiding moet er dus over waken dat ze bij het opstellen van de matrix niet vervalt in ellenlange opsommingen van competenties en prestatie-indicatoren, waarbij de betrokkenen het bos door de bomen niet meer zien.

De opleiding wordt georganiseerd in samenwerking met haar zusteropleiding, de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs (BABO). De competentiematrices van BAZO en BABO lopen op vele punten gelijk (BAZO heeft zeventien kerncompetenties, BABO heeft er zestien). De commissie, net zoals de andere stakeholders, vindt het gemeenschappelijke deel van de opleiding een meerwaarde, omdat kennis delen op deze manier mogelijk wordt. Toch is de profilering van de beide opleidingen volgens de commissie niet scherp. Ook maatschappelijke evoluties, zoals inclusief onderwijs, doen volgens de commissie beide programma's en profielen steeds dichter naar elkaar groeien. De commissie vraagt zich af of de opleiding niet kan nadenken over het al dan niet wenselijk zijn van de inrichting van twee bachelor-na-bacheloropleidingen. De vertegenwoordigers van het werkveld meldden immers dat zij niet afwijzend staan tegenover het aanbieden van slechts één bachelor-na-bacheloropleiding, indien dit kan opgevangen worden door het aanbieden van keuzetrajecten, met een focus op buitengewoon onderwijs enerzijds en zorg anderzijds. De commissie houdt een pleidooi voor het maken van een duidelijke keuze: ofwel voor de inrichting van één opleiding met een breder profiel, ofwel de beide opleidingen maar met een helder profiel en heldere doelstellingen.

De BAZO-opleiding focust zich op de doelgroepen kleuteronderwijs en vooral lager onderwijs, maar wordt niet aangeboden voor het secundair onderwijs. De studenten ervaren dit als een gemis.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding moet meer stakeholders meer structureel betrekken bij het overleg met betrekking tot het competentieprofiel.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: [voldoende](#)

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat de opleiding zowel van de competentiematrix als van de wensen van het werkveld uitgaat om haar curriculum vast te leggen.

Volgens de commissie is kennis beperkt aanwezig in het programma. De focus ligt overwegend op vaardigheden en attitudes. Hierdoor komen de kennisinhouden in de verdrukking. De commissie vindt dat de opleiding een betere balans in de verhouding tussen kennisvaardigheden en attitudes kan bewerkstelligen.

De commissie heeft de opbouw van het programma bij het inkijken van de ter beschikking gestelde documenten grondig bestudeerd. De meeste opleidingsonderdelen zijn samengestelde opleidingsonderdelen, en bestaan uit een aantal deelopleidingsonderdelen die inhoudelijk samenhangen. In de startfase van de opleiding kan de student kennismaken met basiskaders en -begrippen in het opleidingsonderdeel Referentiekaders. Verder maken de studenten kennis met enkele orthodidactische thema's, zoals Handelingsplanning en persoonlijke toekomstplanning, en Psychodiagnostiek. Ook orthopedagogische thema's komen aan bod. In het opleidingsonderdeel Communicatie leidt de opleiding de student op in de samenwerking en communicatie met ouders en alle betrokkenen in het team en/of de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsbehoeften. Zicht krijgen op zijn profiel en de competenties waaraan hij beantwoordt, doet de student via het opleidingsonderdeel POP (Professioneel ontwikkelingsplan). Daarvoor werkt de student een portfolio uit, waarin hij zijn leerproces documenteert. Ten slotte doet de student aan 'Actieonderzoek' in het kader van zijn eindwerk. Ook hierin krijgt competentieontwikkeling een grote plaats. Vakoverschrijdende elementen komen volgens de commissie vooral voor in de onderdelen Actieonderzoek en 'Professioneel ontwikkelingsplan' door het gebruik van een portfolio.

Er is geen afzonderlijk onderdeel Stage/werkervaring. De stage-ervaring wordt immers geïntegreerd opgenomen in alle opleidingsonderdelen: studenten gaan met de aangeboden en gekozen leerstof aan de slag in hun praktijk, en brengen hierover verslag uit in hun leerportfolio. De studenten worden hierbij begeleid tijdens de POP-sessies.

De commissie stelt dat zij in het programma thema's rond diversiteit mist. Volgens de commissie representeert noch het programma noch de samenstelling van de studenten en het personeel op dit moment de multiculturaliteit en de grootstedelijke context (zie ook *facet 1.2*). Het is de commissie bijvoorbeeld opgevallen dat de opleiding thema's als kansarmoede uitbesteedt aan externe gespecialiseerde diensten. De commissie beveelt de opleiding aldus aan om dergelijke thema's dominantier, ruimer en meer geïntegreerd in het programma op te nemen.

In de opleiding zijn er twee keuzetrajecten van samen 20 studiepunten (voltijdse opleiding) of 21 studiepunten (deeltijdse opleiding). Op basis van de gesprekken met onder andere de studenten en afgestudeerden concludeert de commissie dat het inrichten van keuzepakketten een sterk gegeven is. Studenten kunnen namelijk, in het kader van flexibele leertrajecten, zelf hun keuzepakket samenstellen naargelang hun vooropleiding, hun interesses of de noden en vragen waar ze in hun praktijk mee geconfronteerd worden. De studenten en alumni waren tijdens de gesprekken met de commissie vooral enthousiast over de brede waaier en het grote aanbod (een vijftigtal keuzetrajecten) aan keuzeopleidingsonderdelen. De alumni vertelden de commissie dat zij informatie en leerstof uit de keuzetrajecten nog steeds in hun praktijk toepassen. De commissie vindt dat de opleiding bij het grote aanbod aan keuzemogelijkheden de balans moet bewaken in relatie tot de doelstellingen. De opleiding moet er met andere woorden over waken dat het enorme aanbod aan keuzemogelijkheden niet versnipperend werkt, en de aandacht afleidt van de algemene en specifieke onderwijs- en opvoedingsnoden van alle leerlingen. Bovendien leidde

de commissie uit het gesprek met de studenten af dat sommige keuzemogelijkheden als té specifiek naar een bepaalde doelgroep/type uit het (buitengewoon) onderwijs gericht zijn, en andere dan weer te algemeen gevonden worden. De opleiding zou de samenhang en eventuele overlap tussen de keuzemogelijkheden beter kunnen opvolgen.

De internationale dimensie in het programma is volgens de commissie duidelijk zichtbaar. Vooreerst tracht de opleiding buitenlandse ervaring in de lessen te integreren door bijvoorbeeld andere (buitenlandse) onderwijsmodellen en -methodieken aan te duiden. De opleiding streeft naar een door de departementale dienst Internationalisering vooropgestelde 10 procent docentenmobiliteit. Verder krijgen de studenten de kans om een alternatief internationaal keuzeprogramma op te stellen met een maximum van twintig studiepunten. Dit kan door middel van een lange uitwisseling, bijvoorbeeld via de programma's van Erasmus, Comenius, VLIR-UOS..., maar ook korte verkenningen en uitwisselingen met een maximum van zes studiepunten per project zijn mogelijk. De opleiding werkt voor deze uitwisselingen het nauwste samen met de preferentiële partners van het departement, maar studenten kunnen zelf ook een studie- of stageplaats zoeken. De studenten maken naar aanleiding van hun buitenlandervaringen een aantal specifieke opdrachten, en tonen in hun portfolio aan hoe ze aan hun competentieverwerving hebben gewerkt. De studenten met wie de commissie sprak, waren positief over deze mogelijkheid om buitenlandse ervaring te verwerven. De commissie merkt ook op dat de studenten voldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheden tot internationalisering. Via de dienst Internationalisering worden zij geïnformeerd. Ook de studenten die vanuit het buitenland terugkomen en hun ervaringen delen, spelen een grote ambassadeursrol. Voor de deeltijdse studenten, die moeilijker tot internationale mobiliteit komen, zoekt de opleiding alternatieve oplossingen. De commissie onderschrijft de visie van de opleiding om de internationale oriëntatie verder te verdiepen, zowel voor studenten als docenten.

De commissie is tevreden vast te stellen dat curriculumherziening en -innovatie gebeuren op basis van regelmatige overlegmomenten van het kernteam en de docenten. Het kernteam, dat wekelijks vergadert, organiseert eveneens enkele keren per jaar een 'Denkdag' om zich te bezinnen over onder andere het programma. De docenten die in gesprek gingen met de commissie deelden mee dat de opleiding regelmatig overleg pleegt met hen inzake het curriculum, en inhoudelijke afstemming zoekt. De docenten hebben het gevoel dat die afstemming er wel degelijk is, en zij weten tot wie van het kernteam ze zich moeten richten indien ze wijzigingen aan het programma wensen door te voeren. Ook de studenten nemen deel aan de procedures voor curriculuminnovatie. Via de jaarlijkse WOPST-bevragingen (Waardering Onderwijsprocessen door Studenten) geven zij feedback over de opleidingsonderdelen. De resultaten daarvan bespreekt de opleiding in focusgesprekken. In navolging daarvan kan de opleiding gerichte verbeteringsacties voorstellen. Studenten kunnen eveneens deel uitmaken van de stuurgroep, waarin ook de opleidingscoördinator, het kernteam, docenten, pedagogische begeleiders, directies van partnerscholen en een CLB-begeleider functioneren en reflecteren over curriculumvernieuwing. Ten slotte is er sinds het academiejaar 2008–2009 een nauwe samenwerking met een vaste groep van partnerscholen, de POLS-werking (Professioneel Ontwikkelende Leerschool). Ook dit overleg maakt het mogelijk nieuwe evoluties en initiatieven in het curriculum te bespreken. De commissie vindt dit een positieve evolutie, en wil de opleiding aanmoedigen het werkveld en de andere stakeholders de kans te geven om een nog grotere invloed op het opleidingsprogramma uit te oefenen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om thema's rond diversiteit dominanter, ruimer en meer geïntegreerd in het programma op te nemen.
- De opleiding moet de samenhang van de keuzemogelijkheden blijvend bewaken.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de studenten vooral kennisnemen van de actuele beroepspraktijk door de stage die zij lopen. Voltijdse studenten gaan vier dagdelen per week naar een werkplek. Deeltijdse studenten werken eenzelfde aantal uren in hun eigen tewerkstellingsplaats, gespreid over twee jaar. De commissie is positief over de integratie van de stage in alle opleidingsonderdelen, waardoor de student met de aangeboden leerstof aan de slag gaat in de lespraktijk of schoolcontext, en hierover verslag uitbrengt in zijn leerportfolio. Volgens de studenten en de afgestudeerden met wie de commissie sprak, is het een meerwaarde dat zij zelf hun stageplaats kunnen kiezen, afhankelijk van hun interesses of de competenties waaraan zij dienen te werken. Volgens de commissie kan het kiezen door studenten van hun stageplaats nog meer legitiem worden, indien de opleiding werk maakt van de ontwikkeling van kwaliteitscriteria voor de stagescholen in relatie met het opleidingsprogramma en in samenwerking met de beroepspraktijk. De commissie kon afleiden uit de gesprekken en de ingekeken documenten dat de competentiematrix het uitgangspunt vormt van de stage-ervaring. Studenten geven in het begin van de opleiding hun beginsituatie inzake competenties aan en duiden de competenties waaraan zij zullen werken. Op die manier verloopt hun leer- en groeiproces van praktijk, theorie en persoonlijke reflectie op een cyclische wijze.

De studenten lieten de commissie weten dat zij het appreciëren dat de opleiding de stage op zich niet beoordeelt en zij zo 'fouten kunnen maken'. Gezien de studenten al een diploma verworven hebben voor zij deze opleiding startten, heeft het werkveld ook niet de indruk dat de stage op zich beoordeeld moet worden. De stage vormt echter een onderdeel van het opleidingsonderdeel 'Professioneel ontwikkelingsplan' (POP). Via tussentijdse evaluaties van de portfolio, het volgen van de POP-sessies en de regelmatige gesprekken met de leertrajectbegeleider, de mentor en de klasleraar werkt de student aan het updaten van zijn persoonlijke competentieprofiel. Op het einde van de opleiding stelt de student zijn portfolio mondeling voor aan de trajectbegeleider, de mentor (voor de voltijdse opleiding) en een docent. De studenten vinden de portfolio een goed werkinstrument. Vooral de zelfreflectie die daarbij aan bod komt, vinden de studenten een inspirerend gegeven.

De commissie heeft kunnen concluderen dat de begeleiding van de stage zich voornamelijk situeert bij de mentor in de werkplek, die de student via tussentijdse gesprekken en een exitgesprek opvolgt en bijstuurt (een mentor is enkel voorzien voor de voltijdse opleiding). De vertegenwoordigers van het werkveld meldden de commissie tevreden te zijn over de (gratis) mentorenopleiding die de opleiding voorziet. Ook vanuit de opleiding zelf krijgt de student (vooral de studenten van de deeltijdse opleiding) een degelijke begeleiding in de POP-sessies en door de trajectbegeleider. Tijdens het werkplekleren krijgt de student een bezoek van de trajectbegelei-

der. De studenten en afgestudeerden kunnen deze vorm van begeleiding ten zeerste appreciëren. De commissie merkte op dat de band tussen het onderwijzend personeel en de studenten inzake begeleiding gebaseerd is op vertrouwen. Beide groepen zijn hier positief over. Ook de bereikbaarheid van de begeleiders ervaren de studenten als een sterk punt. De commissie vraagt zich wel af of en in welke mate deze begeleiding eerder toevallig en informeel is. Een meer gestructureerde aanpak inzake begeleiding is volgens de commissie wenselijk. De commissie heeft eveneens gemerkt dat de opleiding verschillende manieren om studenten te begeleiden voorziet (POP-sessies, supervisiegroepen, leergroepen...). Er is een veelheid aan initiatieven waarvan de samenhang en de toegevoegde waarde niet altijd even duidelijk zijn voor de commissie. Deze organisatie kan volgens de commissie efficiënter en systematischer ingericht worden. De opleiding realiseert zich dat de begeleiding van de deeltijdse studenten niet eenvoudig is en een specifieke aanpak vergt, omdat zij al tewerkgesteld zijn. De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om via een project 'Begeleiding van deeltijdse studenten' zicht te krijgen op methodieken en denkpijlers om aan dit probleem te verhelpen.

De studenten schrijven een eindwerk met als doel hun eigen ervaringen in de praktijk te koppelen aan theorie (literatuur). Dit eindwerk vat de opleiding op als een actieonderzoek, waarbij de student uitgaat van reële noden en vragen uit zijn praktijk. Hierbij beschrijft de student een probleem, voert hij onderzoek uit en reflecteert hij op het eigen pedagogisch-didactische handelen. Als hulp in het begeleidingsproces houden de studenten een onderzoeksdagboek bij en zoeken zij een 'kritische vriend', die hen in vertrouwen kritische reflectie en ondersteuning biedt. De begeleider beoordeelt het actieonderzoek via een aantal vastgelegde evaluatiecriteria en beoordelingsdocumenten. De student stelt zijn actieonderzoek voor aan medestudenten en de begeleider. De commissie is het eens met de vertegenwoordigers van het werkveld die stellen dat het een meerwaarde zou betekenen indien de studenten het actieonderzoek ook aan het team in de stageschool zouden voorstellen, en zo de resultaten kunnen terugkoppelen.

Volgens de commissie is de door de opleiding gebruikte vakliteratuur een goede mix tussen actualiteit en recente literatuur, en kwalitatieve standaardliteratuur.

De commissie heeft kunnen vaststellen dat de opleiding inspanningen levert om actief deel te nemen aan onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Zo werkte de opleiding op vraag van de Universiteit Antwerpen en de KU Leuven mee aan een OBPWO-project (Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek) dat de implementatie van het zorgbeleid in Vlaamse gewone basis- en secundaire scholen in kaart moet brengen. Wat maatschappelijke dienstverlening betreft, is het mogelijk dat personen uit de partnerscholen van het POLS-kader, mits betaling, enkele keuzetrajecten kunnen volgen als bijscholing. De opleiding voorziet een gratis mentorenopleiding van vier dagen voor deze partnerscholen. De opleiding geeft ook aan dat men werkt aan het uitwerken van een concept van medewerking aan een hogeschoolbrede maatschappelijke dienstverlening. De commissie ondersteunt deze intentie. De commissie stelt wel dat de opleiding niet te veel hooi op haar vork mag nemen, en aandacht moet blijven hebben voor de impact op de werking en de belasting van de opleiding. Met het oog op de efficiënte aanwending van tijd en personele/financiële middelen is het volgens de commissie aangewezen om na te gaan in hoeverre bepaalde opdrachten behoren tot de corebusiness van de opleiding/departement/hogeschool horen, en of het al dan niet aangewezen is deze in samenwerking te doen met andere organisaties uit het werkveld die in deze ook een opdracht hebben of de opdracht als corebusiness hebben.

De commissie heeft geconstateerd dat de opleiding kwaliteitseisen aan de stage- en partnerscholen stelt. Dit vertaalt zich in een sneuveltekst van kwaliteitsstandaarden voor de POLS-partnerschappen. De commissie is positief over dit initiatief, maar stelt dat dit document

zich nog in een premature fase bevindt. De uitwerking ervan moet volgens de commissie nog tot stand komen. De commissie hoopt dat de opleiding snel aan de slag zal gaan en dit document tot een volwaardig kwaliteitsinstrument kan hanteren en implementeren. De commissie pleit in deze ook voor een zorgvuldige innovatie- en implementatiestrategie, die samen met alle betrokken actoren wordt ontwikkeld. Het POLS-project kan in deze een belangrijke rol spelen.

De commissie merkte op dat studenten voldoende worden gestimuleerd om internationale ervaring op te doen, middels het internationale programma dat daarvoor is uitgewerkt. Ook integreren docenten internationale methodieken en vakliteratuur in hun lessen. Wel hoorde de commissie tijdens het visitatiebezoek dat studenten niet altijd op de hoogte zijn van beurzen of andere internationale uitwisselingsmogelijkheden in hun vakgebied. De communicatie die de opleiding met haar studenten daarrond voert, moet volgens de commissie geoptimaliseerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan een gestructureerde aanpak voorop te stellen wat de organisatie van de begeleiding van de stages en actie-onderzoeken betreft.
- De commissie vindt het een meerwaarde indien de resultaten van de actieonderzoeken van de studenten teruggekoppeld worden naar de stagescholen en het brede werkveld.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek weinig klachten gehoord van de verschillende stakeholders wat de samenhang van het programma betreft. De commissie heeft uit de ingekeken documenten geconcludeerd dat er een logische opbouw in het programma zit. Volgens de commissie heeft het programma een sterke gemeenschappelijke vorming van 40 studiepunten, die goed wordt aangevuld met keuzetrajecten voor 20 studiepunten. De opleiding voorziet samenhang in haar programma door middel van vijf principes:

- 1** De student moet verbonden zijn aan het onderwijs door werk of stage, en werkt met kinderen met specifieke noden en mogelijkheden in een pedagogisch-didactische context. Bovendien geldt het principe dat de student ingeschreven moet zijn voor het opleidingsonderdeel 'Professioneel ontwikkelingsplan', of dat hij dat met succes heeft afgerond. Een verdieping of verbreding is mogelijk door het aanbod van keuzetrajecten en het actieonderzoek.
- 2** Het programma is coherent en bouwt verder op kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes.
- 3** Handelingsgericht denken is het centrale uitgangspunt van de opleiding en het programma.
- 4** Vaardigheden en attitudes evolueren in de loop van het academiejaar. Vooral de opleidingsonderdelen Communicatie en Professioneel ontwikkelingsplan richten zich op een doorgedreven integratie van alle competenties.
- 5** De nadruk ligt in het programma op het sturen naar zelfstandigheid en het inzetten van talenten. Studenten kunnen daarbij rekenen op begeleiding in de vorm van leertrajectbegeleiding, (consulterende) supervisie en de portfolio. Het programma wordt daarbij gekenmerkt door een afwisseling van onderwijsactiviteiten en stage tijdens het academiejaar, en door de samenstelling van de keuzetrajecten.

Volgens de commissie wordt de samenhang van het programma enigszins bemoeilijkt door de hoeveelheid van de keuzetrajecten en de uitvoering ervan, met name door het grote aantal gastdocenten. Hoewel het binnenhalen van gastdocenten met hun expertise een sterk punt is, vraagt de coördinatie van het grote aantal gastdocenten een aanzienlijke tijdsinvestering van onder andere de opleidingscoördinator. De commissie vraagt de opleiding de balans van het programma en de afstemming ervan met de gastdocenten te bewaken.

In de opleiding zijn flexibele leertrajecten en werken op maat mogelijk door de keuzetrajecten, het internationale programma, en de eigen accenten in het professionele ontwikkelingsplan en de stage. De opleiding past het studieprogramma aan de individuele noden van de student aan. De commissie heeft gemerkt dat een aantal varianten mogelijk is: een modeltraject, een persoonlijk deeltraject, deeltijds traject, diplomacontract, studenten met een bijzonder statuut, en (in mindere mate) met vrijstellingen op basis van EVC en EVK. Volgens de opleiding leiden het Flexibiliseringsdecreet en deze variatie aan leerroutes ertoe dat bijna de helft van de studenten een van het modeltraject afwijkend opleidingsprogramma volgt. De commissie wil de opleiding erop wijzen oog te hebben voor de grenzen van de flexibilisering, en na te gaan wat voor de opleiding draagbaar en wenselijk is. Bij een dergelijke aanpak is de kans op versnippering van inhoud/kennis immers groot.

De opleiding tracht volgens de commissie eveneens de samenhang in het programma te bewaken door erop te letten dat onbewuste overlap in het programma geminimaliseerd wordt. In de WOPST-bevraging krijgen de studenten de mogelijkheid overlap aan te geven. Ook in de evaluaties die de gastdocenten opvragen, geven studenten overlappingsen in de keuzetrajecten aan. Bewuste overlap komt eveneens voor, maar dit vinden de studenten niet storend. De docenten gaven in het gesprek met de commissie aan dat ze graag meer overleg zouden plegen met gastprofessoren om de samenhang in het programma te bewaken. De commissie was tevreden te vernemen dat de opleiding een 'Denkdag' met gastprofessoren heeft opgestart om meer gemeenschappelijk te werken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan de samenhang van het programma te bewaken in het licht van het grote aanbod van keuzetrajecten en de afstemming met de vele gastdocenten.
- De opleiding moet oog hebben voor de grenzen van de flexibilisering, teneinde te veel versnippering te voorkomen en het geheel draagbaar te houden voor de opleiding(scoördinator).

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De voltijdse bachelor-na-bacheloropleiding bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten. De deeltijdse opleiding bestaat uit 2 studiejaar van elk 30 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 180 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een bachelor-na-bacheloropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In het verleden waren er op hogeschoolniveau studietijdmetingen gebaseerd op de techniek van paarsgewijze vergelijking, maar de resultaten stonden niet in verhouding tot de geleverde inspanningen en de doorlooptijd van dit proces. Daarom organiseert de hogeschool nu beperkte studietijdmetingen als onderdeel van de WOPST-bevraging. Per opleidingsonderdeel worden de studenten bevraagd over de bestede studietijd, het aantal toegekende studiepunten en de studiebelasting. In het academiejaar 2009–2010 heeft één student van de opleiding gedurende een bepaalde periode via tijdschrijven een verslag gemaakt van zijn studieactiviteiten.

Uit de ingekeken documenten heeft de commissie afgeleid dat het curriculum van de opleiding zo is opgebouwd dat de studielast van de normstudent op 1500 uren in 40 lesweken ligt. Dit getal ligt net binnen de decretaal vooropgestelde limieten (tussen 1500 en 1800 uur op jaarbasis), en is volgens de commissie erg voorzichtig gekozen. Verder wijst de opleiding erop dat na bevragingen is gebleken dat 40 procent van de studenten (vooral voltijdse studenten) aangeeft dat de bestede studietijd lager ligt dan de begrote studietijd. De commissie kan zich bijgevolg zeker vinden in de stelling van de opleiding dat gericht onderzoek naar studiebelasting nodig is. De commissie kijkt uit naar de concretisering en timing van dit onderzoek.

Wat studiebelemmerende factoren betreft, heeft de opleiding hier informeel zicht op via gesprekken met studenten. Deeltijdse studenten ervaren vaak wel een hoge studielast in combinatie met hun werk en gezin. Piekbelastingen komen voor, zoals bij het afwerken van de portfolio en de optie voor bepaalde keuzetrajecten. De commissie vindt het positief dat de opleiding inspanningen levert om de studietijd te spreiden. Zo houdt de opleiding rekening met individuele problematieken van studenten, wordt een gesprek gevoerd met de trajectbegeleider, gebruikt de opleiding permanente evaluatie om piekmomenten te vermijden, en zoekt men naar mogelijkheden om de *work-life balance* te optimaliseren. Hierbij is het de commissie opgevallen dat de opleiding het idee van afstandslernen opperde. De commissie vraagt zich af of de opleiding achter het principe van afstandslernen staat en of dit kan samengaan met het principe van kennisdeling. Volgens de commissie staat de uitwerking van de ideeën die de opleiding naar voor brengt, nog in haar kinderschoenen en is verder overleg hierover nodig.

De studenten en afgestudeerden met wie de commissie sprak, bevestigden de resultaten van de studietijdmetingen. Deeltijdse studenten ervaren een grotere studiebelasting in combinatie met werk en gezin dan voltijdse studenten. Alle studenten ervaren piekmomenten wanneer zij aan hun actieonderzoek moeten werken. Anderzijds hebben de meeste studenten voldoende motivatie om zich in te spannen voor hun studie. Bovendien meldden zij dat het feit dat de lessenroosters lang op voorhand bekend zijn, een pluspunt is. Zo kunnen zij de keuzetrajecten deels kiezen in functie van hun beschikbaarheid. Ook de optie om de opleiding te spreiden over maximaal vijf jaar vinden de studenten positief. De kwaliteitsverantwoordelijken die een gesprek

met de commissie aanging, meldden dat studenten de studietijd vaak onderschatten omdat zij werkervaring, studiereizen... niet meerekenen. De commissie vindt het positief dat de communicatie daaromtrent al werd verbeterd door het invullen van de WOPST-bevragingen onder toezicht van een begeleider, die de student hierop wijst.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om gericht onderzoek te voeren naar studietijd en studiebelasting.
- De commissie adviseert de opleiding te onderzoeken in hoeverre afstandsleren een bijdrage levert aan een meer effectieve organisatie van de opleiding, en in hoeverre het samengaat met kennisdeling.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding beoogt studenten af te leveren die zelfstandig problemen kunnen oplossen in hun werksituatie. Dit verwezenlijken de studenten via een open leerhouding, waarin ze mogelijkheden leren zien, initiatieven leren bedenken en mechanismen leren onderkennen. Het didactische concept dat de opleiding daarvoor bedacht heeft, past volgens de commissie volledig in het volwassenenonderwijs. Hiervoor heeft de opleiding een aantal principes waaraan haar volwassenenonderwijs moet voldoen, geformuleerd:

- 1 een begeleidingsmodel waarbij de student leer- en werkdoelen vooropstelt die hij onder begeleiding en feedback realiseert;
- 2 een duale visie op leren, waarin theorie en praktijk in een voortdurende wisselwerking staan;
- 3 kennisdeling: lectoren en studenten delen onderling ervaringen en expertise;
- 4 zelfstandigheid en zelfsturing gelden voor de samenstelling van het keuzetraject, de keuze in het werkplekleren en de verwerking van opleidingsonderdelen.

De commissie is positief over de bovenstaande principes. Wel pleit de commissie ervoor om deze balans tussen zelfsturing, opleiden en begeleiding te bewaken. Ook heeft de commissie van de opleidingscoördinator en de studenten vernomen dat de opleiding van haar studenten zo goed als 100 procent aanwezigheid vereist in de lessen. De commissie vraagt de opleiding na te denken of en hoe dit samengaat met de principes van volwassenenonderwijs en afstandsonderwijs. De commissie is van mening dat het didactische concept van de opleiding tot zijn recht komt doordat de opleiding zelfsturing kan toepassen.

De commissie is eveneens tevreden over de variëteit aan werkvormen die de opleiding hanteert. Van de veertien werkvormen die op hogeschoolniveau gehanteerd worden, past de opleiding er twaalf toe. De opleiding legt hierbij de nadruk op vernieuwende werk- en onderwijsvormen in het volwassenenonderwijs. De commissie heeft vastgesteld dat bij kennisoverdracht het hoorcollege/onderwijsleercollege de meest gebruikte werkvorm is. De studenten lieten weten dat zij veel voldoening halen uit het gebruik van de portfolio (bij werkplekleren en POP-sessies) en het leer-

logboek (bij het opleidingsonderdeel Communicatie). Verder zijn ook de stage zelf, waaruit cases worden aangebracht in de opleidingsonderdelen, en het actieonderzoek volgens de commissie sterke werkvormen, die aansluiten bij het didactische concept en de doelstellingen van de opleiding. De commissie is ook positief verrast te vernemen dat voor de lectoren een vormingsdag werd georganiseerd waarop ook werkvormen en hoe die aan te passen aan volwassenenonderwijs als thema aan bod kwam. Volgens het onderwijzend personeel was het een tijd geleden dat deze dag had plaatsgevonden. De commissie vindt dit een uiterst interessant initiatief en wil de opleiding aanmoedigen verder te investeren in dergelijke initiatieven.

Wat de werkmiddelen betreft, kon de commissie zien dat de opleiding de studeerbaarheid van de cursussen verhoogt door eenvormigheid in het cursusmateriaal na te streven. Hiervoor maakt de opleiding gebruik van een handleiding met kwaliteitscriteria voor syllabi die ontwikkeld werd door de dienst Onderwijs van de hogeschool. De commissie is tevreden over de zorg voor de kwaliteit van de onderwijs- en leermiddelen. De opleiding wordt immers gestimuleerd om het kwaliteitskeurmerk voor onderwijsmiddelen te halen.

Het cursusmateriaal is voorzien van verwijzingen naar referentieboeken, artikelen en websites over het desbetreffende vakgebied. De opleiding maakt er werk van om de lesgevers erop te wijzen ook verplichte literatuur op te nemen in de cursus, en deze duidelijk te omschrijven voor de studenten. Over het cursusmateriaal heeft de commissie van de studenten en afgestudeerden geen klachten gehoord.

Tijdens de gesprekken met de studenten en de lectoren heeft de commissie kunnen vernemen dat na elke sessie studenten onderworpen worden aan een korte (mondelinge) bevraging. Hier kunnen zij problemen met de werkvormen, leermiddelen en aanpak van de lector melden. De opleidingscoördinator gaat hierover in gesprek en stelt verbeteringsacties voor. Ook in de WOPST-bevragingen kan de student zijn opinie over de werkmiddelen en -vormen aangeven. De commissie kon uit de ingekeken documenten opmaken dat de opleiding werkt aan verbeteringsmaatregelen inzake *blended learning* en het gebruik van ICT in de opleiding. De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om het gebruik van laptops in het onderwijs in het jaar 2011–2012 door te voeren.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit de gesprekken en de ingekeken documenten kunnen afleiden dat de opleiding een gevarieerd toetsbeleid hanteert. Volgens de opleidingscoördinator met wie de commissie sprak, maakt de opleiding gebruik van tien van de dertien mogelijke evaluatievormen die de hogeschool vooropstelt. De opleiding zou daarbij de kwaliteit van en het evenwicht tussen de verschillende soorten evaluaties nog meer gestructureerd kunnen bewaken. In het kader van kwaliteitsbewaking is het volgens de commissie immers noodzakelijk om tot een voortdurende herijking te komen van de evaluatievormen die toegepast worden.

Taken, toetsen, leerlogboek, portfolio en actieonderzoek zijn de belangrijkste toetsvormen van de opleiding. De opleidingsonderdelen waarin kennis vervat zit, worden meestal aan de hand van taken getoetst. Volgens de studenten is er niet echt sprake van reguliere examens. De commissie vindt het opvallend dat er weinig vormen van kennistoetsen zijn in de opleiding. Ook in de portfolio, het belangrijkste evaluatie-instrument van de opleiding, is het kennisgedeelte eerder beperkt. De opleiding stelt immers persoonlijke ontwikkeling (kwaliteit en authenticiteit) centraal. Volgens de commissie is een balans tussen proces- en productontwikkeling eerder aangewezen. De commissie vernam tijdens de gesprekken wel dat de opleiding naar een ander evaluatiebeleid is overgestapt, nadat aan de stuurgroep de vraag was voorgelegd of kennistoetsen noodzakelijk waren. Het idee van de opleiding om kennis te evalueren via openboekexamens kan de commissie onderschrijven.

Het belangrijkste evaluatie-instrument van de opleiding is de portfolio, waarin theorie en praktijk met elkaar worden verbonden. Studenten brengen hun leerproces in kaart via de portfolio. Ook de vormelijke aspecten van de portfolio worden beoordeeld. Op het einde van de opleiding stelt de student zijn portfolio mondeling voor met het oog op kennisdeling. Daarbij zijn de leertrajectbegeleider en een andere docent verbonden aan de opleiding aanwezig. Voor de voltijdse studenten is ook hun mentor aanwezig. Ook voor het leerlogboek heeft de opleiding evaluatiecriteria uitgewerkt, die rekening houden met inhoudelijke en vormelijke aspecten, zoals het bepalen van de beginsituatie van de student, de kansen die hij aangrijpt, zijn vorderingen, de mate van reflectie en het eindgesprek. Portfolio en leerlogboek zijn volgens de opleiding voorbeelden van permanente evaluatie waarbij de opleiding de mate waarin studenten initiatieven bedenken, deze initiatieven opvolgen en erover reflecteren toetst.

De studenten zijn op de hoogte van de evaluatiecriteria via een 'Evaluatiewijzer' die de opleiding uitgewerkt heeft en aan alle studenten bezorgt. Ook via de ECTS-fiches komen studenten te weten wat van hen verwacht wordt. De docenten ontvangen concordantietabellen waarin per opleidingsonderdeel zichtbaar is welke kerncompetenties moeten getoetst worden. De commissie deelt de bezorgdheid van de opleiding over de vraag of het behalen van (eind)competenties voldoende kan getoetst worden. Positief is dat de hogeschooldienst Onderwijs een brochure 'Oneindig getoetst' heeft uitgegeven om het competentiegericht toetsen te optimaliseren. De commissieleden hebben tijdens het visitatiebezoek weinig negatieve opinies gehoord over de transparantie van de evaluatiecriteria. De studenten vinden de portfolio een goede manier van evalueren, aangezien zij aangespoord worden tot reflectie over het eigen handelen. De oudstudenten waren vooral tevreden over het feit dat ze bij het afleveren van taken onmiddellijk feedback konden verwachten, en niet hoefden te wachten op het proces van de portfolio.

De commissie heeft opgemerkt dat het werkveld de handen af houdt van evaluatie. De stage op zich wordt niet beoordeeld. Stage-ervaringen worden wel mee opgenomen in de portfolio. Het werkveld deelde de commissie mee dat het, gezien het feit dat het om een bachelor-na-bachelor-opleiding gaat en het erop vertrouwt dat deze studenten al stagecompetenties verworven hebben, niet de indruk kreeg dat de studenten door hen beoordeeld hoefden te worden. Bovendien zou dat betekenen dat de studenten van de deeltijdse opleiding beoordeeld zouden worden door collega's. De commissie stelt dat de opleiding mogelijke pistes om het werkveld te betrekken bij de evaluatie van studenten moet onderzoeken. De commissie vindt het positief dat een mentor betrokken wordt bij de mondelinge presentatie van de portfolio van de voltijdse studenten.

De opleiding evalueert jaarlijks de kwaliteit van het toetsgebeuren. De studenten kunnen hun waardering over de toetsing in hun opleiding uiten in de WOPST-bevraging. Docenten kunnen dit in vergaderingen met het kernteam en vergaderingen met het brede docentencorps. Daaruit heeft de opleiding de concordantietabellen die per opleidingsonderdeel aangeven welke com-

petenties getoetst worden, gedistilleerd. In het academiejaar 2009–2010 heeft het kernteam van de opleiding het toetsingsbeleid via een SWOT-analyse ontleed. Aandachtspunten, zoals de eenvormigheid van evaluatiecriteria en het geven van een overzicht van taken, werkt de opleiding in het academiejaar 2011–2012 uit in verbeteringstrajecten. De commissie kon bijvoorbeeld een document inkijken dat de betekenis van quoteringen vastlegt, wat de eenvormigheid van de evaluatiecriteria ten goede komt. De commissie kijkt uit naar een snelle uitvoering van de verbeteringstrajecten inzake het evaluatiebeleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan de balans tussen het toetsen van procesontwikkeling en het toetsen van productontwikkeling te bewaken.
- De commissie adviseert de opleiding mogelijke pistes om het werkveld bij het evaluatiegebeuren te betrekken, te onderzoeken.
- De commissie vraagt de opleiding de verbeteringstrajecten inzake het evaluatiebeleid snel tot uitvoering te brengen.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriterium:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bacheloropleiding.

Dit betekent dat alle houders van een bachelor- of masterdiploma zich kunnen inschrijven voor de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren. Wel volgen studenten die geen initieel lerarendiploma, aggregaat of GPB-getuigschrift hebben een 'Vorbereidingsprogramma BO en ZO Didactiek'. Ook personeelsleden die al werken in het (buiten)gewoon onderwijs, al dan niet met een pedagogisch bekwaamheidsbewijs, worden toegelaten, mits voorlegging van een attest afgeleverd door de instelling waar zij werken. De commissie drukt haar bezorgdheid uit over het verwerven van de juiste competenties in het 'Vorbereidingsprogramma Didactiek' dat zes studiepunten telt. De vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie in gesprek was, waren eveneens gereserveerd over dit voorbereidingsprogramma en over het aannemen van studenten met een afwijkend instroomprofiel om voor de klas te staan. Volgens hen moeten dergelijke studenten deze opleiding niet volgen indien zij zich daadwerkelijk willen profileren als leerkracht, maar bij voorkeur een (verkorte) lerarenopleiding volgen. Volgens de commissie

verdient het voorbereidingsprogramma van zes studiepunten dus een heroverweging. Ondanks de wettelijke mogelijkheid daartoe is het voorbereidingsprogramma voor de opleiding en de beroepspraktijk mogelijk niet wenselijk.

De commissie heeft positief gereageerd toen ze vernam dat de opleiding bij een afwijkend instroomprofiel sterk investeert in een intakegesprek, waarbij de opleiding peilt naar de motivatie van de studenten en daarbij afwegingen maakt naar opportuniteiten van studenten. De opleiding raadt niet-onderwijsinstromers in sommige gevallen aan om een verkorte lerarenopleiding, die de hogeschool recent begon aan te bieden, te volgen in plaats van het 'Vorbereidingsprogramma Didactiek'.

De commissie heeft uit de ingekeken documenten kunnen opmaken dat de opleiding haar studenten heeft ingedeeld naar geslacht, leeftijd, diploma secundair onderwijs en diploma hoger onderwijs, om een zicht te krijgen op de verschillende instroomprofielen. Het is de commissie opgevallen dat er bijna geen sprake is van socioculturele diversiteit in het studentenpubliek van deze opleiding: allochtone en kansarme studenten stromen niet door. De opleiding merkt op dat, daar al weinig allochtone studenten de initiële opleiding volgen, de instroom van allochtone studenten in de bachelor-na-bacheloropleiding niet voor de hand ligt. De opleiding heeft al gesprekken gevoerd met het onderwijsbeleid van de stad Antwerpen. De commissie hoopt dat de opleiding haar inspanningen verderzet om de diversiteit in het studentenpubliek te stimuleren. Het stimuleren van diversiteit dient volgens de commissie eveneens een hogeschoolbreed actiepunt te zijn. Ook kan de opleiding meer inspanningen doen om mannelijke studenten te rekruteren, aangezien zij in de absolute minderheid zijn: maar liefst 100 procent van de studentenpopulatie in het academiejaar 2009–2010 bestaat uit vrouwen.

De commissie is tot de vaststelling gekomen dat het EVC- en EVK-beleid vanuit de hogeschool in de opleiding ontwikkeld en geïmplementeerd is. De opleiding merkt wel op dat, aangezien het EVC-beleid vrij omslachtig is, studenten deze procedure liever vermijden. De commissie is het eens met de stelling van de opleiding dat, in samenwerking met de hogeschool, kan gezocht worden naar een meer toegankelijke vrijstellingsprocedure. In samenwerking met het expertisenetwerk 'School of Education Associatie KU Leuven' heeft de opleiding het project 'Instroombeleid: vrijstellingen op basis van EVK in de bachelor-na-bacheloropleidingen en aanzet tot aangepaste studietrajecten' uitgewerkt. Hiertoe ontwikkelde de opleiding een transparante vrijstellingenwijzer met vrijstellingen van bepaalde opleidingsonderdelen, afhankelijk van de instroomkarakteristieken van haar studenten.

Gezien de overgrote meerderheid van de instromers in de opleiding een initieel lerarendiploma op zak heeft, is het volgens de commissie belangrijk dat de opleiding de afstemming met de initiële lerarenopleiding blijft bewaken. Uit het gesprek met de opleidingscoördinator kon de commissie afleiden dat de opleiding coördinatie en aansluiting met de initiële opleidingen zoekt. De opleiding is van mening dat sommige denkkaders die nu in de bachelor-na-bacheloropleiding zitten, naar de basisopleidingen verplaatst zouden moeten worden. Dan kan de bachelor-na-bacheloropleiding gespecialiseerder en meer verdiepend gaan werken. Volgens de opleiding is hetzelfde discours bezig in het expertisenetwerk. Ook overlegt de opleidingscoördinator jaarlijks met de docenten die in de basisopleiding zorg opnemen in hun programma. De opleiding wil dit in de toekomst als systematisch agendapunt op de departementsvergaderingen meenemen. De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om verder onderzoek te voeren naar de afstemming met de initiële opleidingen.

Wat de afstemming met de instromende studenten betreft, heeft de commissie vastgesteld dat de studiebegeleiding van de opleiding onder andere vervat zit in het intakegesprek dat de opleiding met haar startende studenten voert. Zoals vermeld peilt de opleiding naar de motivatie van de studenten, en stuurt ze studenten met een afwijkend instroomprofiel indien nodig door naar de verkorte lerarenopleiding. Ook bevindt de student zich in de mogelijkheid om, afhankelijk van zijn instroomprofiel en zijn specifieke noden, gedifferentieerde leertrajecten op te stellen vanuit zijn professionele ontwikkelingsplan (onder begeleiding van de leertrajectbegeleider). Wanneer een student niet slaagt voor het programma waarvoor hij is ingeschreven of indien zich een onevenwichtige spreiding van zijn studie voordoet, kan hij de opleiding vervolgen via een persoonlijk deeltraject (PDT). Ook hierin wordt de student volgens de commissie degelijk begeleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan het 'Vorbereidingsprogramma Didactiek' opnieuw te overwegen.
- De opleiding kan meer inspanningen doen om een divers en multicultureel studentenpubliek aan te trekken.
- De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om verder onderzoek te voeren naar de afstemming met de initiële opleidingen.

Oordeel over onderwerp 2, programma: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	voldoende
facet 2.3	samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft op basis van de gevoerde gesprekken en de ingekeken documenten kunnen vaststellen dat het personeelsbeleid van de hogeschool goed uitgewerkt is. Er lopen op hogeschoolniveau verschillende projecten van de directie HR die het wervingsbeleid ondersteunen. De commissie kan zich vinden in deze projecten, die met de borging van aanwervingscriteria te maken hebben. Zo maakte de hogeschool een competentiewoordenboek, dat dient als leidraad voor het bespreken, beoordelen en ontwikkelen van competenties bij het personeel. Ook is onder andere een project gericht op het professionaliseren van de HR-evaluatiecyclus, en het voeren van op strategie en resultaten afgestemde functionerings- en beoordelingsgesprekken.

Wat het personeelsbeleid op het niveau van de opleiding betreft, legt de opleiding bij het aanwerven van haar personeelsleden nadruk op onderwijskundige en vakinhoudelijke expertise. Ook belangrijk zijn verschillende algemene attitudes en vaardigheden, zoals studentgerichtheid, resultaatgerichtheid, innoverend vermogen, de capaciteit om gemakkelijk bij te leren en de houding om zich permanent bij te scholen. Gespecialiseerde competenties op het vlak van communicatie, zowel vergadertechnisch als relationeel, op alle niveaus (leerlingen, leraren, directies en beleids mensen) zijn essentieel. Ook moet volgens de opleiding een nieuw personeelslid aandacht schenken aan het lesgeven aan studenten met hoge verwachtingen tegenover hun specialisatiejaar, en moet hij oog hebben voor het persoonlijke leertraject van de student. Een ruime interesse in vakinhoudelijke materie, zoals netwerking, internationalisering, onderzoek en evoluties in het werkveld, de onderwijskunde en in het beleid, zijn eveneens aangewezen.

De commissie kon uit de beschikbare documenten afleiden dat de taakstelling van de personeelsleden bestaat uit 85 procent onderwijsactiviteiten (voorbereiding, contacturen, vakbegeleiding, bijscholing, vakoverleg, evaluatie- en examenactiviteiten). Tien procent van de taken van het kernteam (bestaande uit vier lectoren en drie ondersteuners van het ATP) gaat naar onderwijs- en organisatieondersteunende activiteiten, zoals deelname aan teamvergaderingen, de stuurgroep en aan infodagen, verzorging van contacten met de scholen, de opname van deeltaken met betrekking tot internationalisering, ombuds en studieloopbaancoördinatie, deelname aan werkgroepen (zoals *blended learning*) enzovoort. De externe lesgevers besteden deze 10 procent van hun taakstelling aan deelname in het POLS-overleg of aan de stuurgroep. De resterende 5 procent ten slotte is bestemd voor persoonlijke vorming en professionalisering.

De begeleiding van de nieuwe personeelsleden verloopt volgens de commissie goed. De hogeschool richt een ontmoetingsmoment in, waarop het personeelslid geïnformeerd wordt over de missie, het strategische plan, de overlegorganen en de organisatiestructuur van de hogeschool. De hogeschool biedt professionalisering op maat aan met afzonderlijke trajecten voor onderwijzend en ondersteunend personeel. De nieuwe personeelsleden ontvangen eveneens een informatie-

map. In het departement en de opleiding maken de nieuwkomers kennis met de werkomgeving en de digitale leeromgeving. Zij ontvangen ook een nieuwsbrief, waarmee ze op de hoogte worden gesteld van de belangrijkste activiteiten van het departement. De opleidingscoördinator volgt en begeleidt de nieuwe personeelsleden. Het departementshoofd nodigt hen uit voor een gesprek, enkele weken na de aanvang van het dienstverband. Coaching van de nieuwe personeelsleden gebeurt door de opleidingscoördinator en -ondersteuner, en de leden van het kernteam.

De commissie heeft vastgesteld dat er een cyclus van functioneringsgesprekken in de opleiding loopt. De leden van het kernteam en het administratief-technisch personeel worden aan de hand van deze gesprekken geëvalueerd en bijgestuurd. Gezien het grote aantal gastdocenten en het kleine aantal contacturen dat elk van hen doceert in de opleiding, voert de opleiding geen geformaliseerde functionerings- en evaluatiegesprekken met hen. De commissie heeft wel opgemerkt dat de opleidingscoördinator op regelmatige tijdstippen gesprekken voert en overleg pleegt met deze groep docenten. Ook worden zij aan de hand van korte studentenbevragingen geëvalueerd en waar nodig bijgestuurd. De commissie is positief over deze manier van werken, maar is wel voorstander van het formaliseren van deze procedure. De opleiding kan nadenken over een formele procedure van functioneringsgesprekken, ook voor de externe gastdocenten.

De commissie beoordeelt het professionaliseringsbeleid van de opleiding als goed. Volgens de commissie krijgen de personeelsleden voldoende kansen om zich te vormen en bij te scholen. De hogeschool organiseert jaarlijks een hogeschoolcongres voor personeelsleden met betrekking tot een onderwerp aangaande het onderwijs. Docenten kunnen eveneens studiesessies volgen aan het Expertisecentrum Hoger Onderwijs (ECHO), opgericht door de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen. Het departementsbestuur organiseert jaarlijks een 'Departementsdag' met opleidingsoverstijgende onderwerpen zoals leertrajectbegeleiding, gebruik van portfolio, peer assessment, werken met Blackboard enzovoort. In het academiejaar 2010-2011 staat het thema *blended learning* centraal. In de opleiding nemen docenten zelf het initiatief om hun professionalisering uit te werken, onder stimulans van de opleidingscoördinator. De commissie heeft de cv's van de docenten ingekeken en reageerde positief op de professionaliseringsactiviteiten, opgenomen door de verschillende docenten. De commissie was in het bijzonder onder de indruk van de trainingen in coaching en supervisie die de docenten van het kernteam hadden genoten, waardoor de begeleiding en coaching van studenten positief beïnvloed worden.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- Het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- Bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie kon tijdens het visitatiebezoek concluderen dat (gast)docenten in de opleiding worden gekozen omwille van hun expertise. De gastdocenten hebben ervaring in en/of zijn actief in het werkveld als directie, pedagogische begeleider, CLB-medewerker, zorgcoördinator,

klasleraar enzovoort. Deze band met de praktijk vinden de studenten en afgestudeerden eveneens een meerwaarde. De commissie merkt wel op dat de opleiding het personeelsbeleid inzake de externe gastdocenten dient te bewaken. In het kader van een kwalitatief personeelsbeleid kan de opleiding investeren in meer overlegmomenten tussen en een betere communicatie met de gastdocenten, wat de samenhang in het opleidingsprogramma ten goede kan komen.

Wat het vakinhoudelijke professionaliseringsbeleid betreft, heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding zich bewust is geworden van de noodzaak aan een degelijke nascholing en vorming voor haar (gast)docenten. De commissie heeft gemerkt dat een begin van systematiek in het professionaliseringsbeleid van de opleiding is terug te vinden. Het kernteam van de opleiding geeft aan dat het, waar mogelijk, de 5 procent taakinvulling die voorzien is voor professionalisering, nog verder aanvult. In teamvergaderingen zit bijvoorbeeld een vaste rubriek 'professionalisering'. Het kernteam en het team van gastdocenten houden jaarlijks een gezamenlijke studiedag. De opleidingscoördinatoren volgen af en toe ook sessies van de gastsprekers. De cv's van de gastdocenten die de commissie heeft ingekeken, vertoonden een verscheidenheid aan mogelijke navormingsworkshops en -congressen. De commissie is hierover tevreden. Ook heeft de commissie gezien dat internationale uitwisselingen op het programma van de meeste gastdocenten stonden. Deze internationalisering draagt volgens de commissie bij tot de professionele gerichtheid van het team en de individuele docent. De gastdocenten zijn met andere woorden in staat de verbinding te leggen tussen de opleiding en de beroepspraktijk. Bovendien was de commissie tevreden te lezen dat sommige externe gastdocenten in hun vakgebied onderzoek uitvoeren en de resultaten publiceren.

Uit het gesprek met de leden van het administratief-technisch personeel heeft de commissie onthouden dat de opleiding veel ondersteuning ondervindt vanuit het ATP. Bovendien zijn het ATP-personeel en het kernteam zeer sterk betrokken bij het dagelijkse beleid van de opleiding. De commissie vindt dit een gunstige ontwikkeling, en hoopt dat de opleiding deze manier van werken zal verderzetten naar de toekomst toe.

Tijdens het gesprek met het werkveld viel het de commissie op dat de mentoren enthousiast reageerden indien een mogelijkheid tot gemeenschappelijke vorming (opleiding en werkveld) zou bestaan. Hoewel de eerste stappen al zijn gezet – vertegenwoordigers van het werkveld mogen vanuit de partnerscholen in het POLS-project meestappen, cursussen volgen in de opleiding en samen met opleiding andere scholen (bijvoorbeeld in Nederland) bezoeken – zou de commissie dit graag geïntensifieerd willen zien. Het verderzetten en optimaliseren van het gemeenschappelijke navormingsbeleid is volgens de commissie dan ook een meerwaarde.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het (voor het grootste deel gemeenschappelijk) onderwijzend personeel van de opleidingen BAZO en BABO samen telt 63 leden. Vier lectoren vormen het kernteam van beide opleidingen en zijn

enkel tewerkgesteld in de hogeschool. Dit kernteam wordt aangevuld door 59 lectoren, van wie zeven als contractueel bediende verbonden zijn aan de hogeschool, en de overige 52 als expert via een dienstverleningsovereenkomst of via een organisatie meewerken in de opleiding. Deze 59 personeelsleden bestaan uit tien lectoren en 49 praktijklectoren, die voornamelijk lesgevers in de keuzetrajecten zijn. Sommigen verzorgen ook het verplichte programma mee en kunnen onder meer supervisor zijn, lid van de stuurgroep of begeleider bij het actieonderzoek. Het ATP dat de opleiding ondersteunt, telt drie leden. De commissie heeft in de ter beschikking gestelde documenten kunnen lezen dat enkel de opleidingscoördinator voltijds is aangenomen op de hogeschool en alle andere personeelsleden deeltijds werken. In combinatie met het grote aantal gastlectoren, die elk slechts een klein aandeel onderwijsactiviteiten op zich nemen, wekt deze vaststelling de bezorgdheid van de commissie. Volgens de commissie is er momenteel sprake van een scheve verhouding tussen het hogeschoolpersoneel en de gastlectoren. Deze scheve verhouding hypothekeert de kwaliteit en de efficiëntie van de opleiding. De commissie vindt dat de regie over de inhoud van het programma, alsook de kwaliteitsbewaking van beoordeling en toetsing op die manier gevaar kan lopen. Een piste die de commissie oppert, is een reflectie over de afbouw van de hoeveelheid gastdocenten in de opleiding, en de evolutie naar meer hogeschoolgebonden en voltijdse VTE in het personeelsbestand.

De commissie heeft de leeftijdsstructuur van het personeel kunnen inkijken. Vijf personeelsleden vallen in de leeftijdscategorie 20-29, vijftien in de leeftijdscategorie 30-39, negentien in de categorie 40-49, 23 in de categorie 50-59 en drie in de leeftijdscategorie 60-69. Hierbij is het de commissie opgevallen dat iets meer dan 40 procent van de personeelsleden 50 jaar en meer is. De commissie meent dat deze scheve curve naar de toekomst toe nieuwe perspectieven kan openen: de opleiding kan erover nadenken om jonge medewerkers aan te trekken, teneinde de leeftijdsstructuur alsook het statuut van het personeel in balans te brengen.

De student-lectorratio bedraagt 25,25. Hierbij wordt enkel rekening gehouden met het kernteam en de praktijklectoren die contractueel verbonden zijn aan de hogeschool.

De commissie is van oordeel dat de taakbelasting van vooral het kernteam hoog is, gezien het grote aantal gastlectoren die slechts een kleine opdracht in de opleiding verzorgen. Het kernteam neemt bijgevolg een grote coördinatieopdracht op zich, terwijl het kernteam slechts 2,95 VTE beslaat. De commissie heeft evenwel kunnen vaststellen dat het kernteam erg gemotiveerd is om opdrachten op zich te nemen, in die mate dat de opleiding haar prioritaire doelen en opdrachten als bakens ter afweging naar voren heeft geschoven. Toch pleit de commissie voor de uitbouw van het kernteam, waardoor de draagkracht groter wordt. Volgens de commissie zou dit tot gevolg hebben dat er meer kansen tot vernieuwing mogelijk worden, en de prioritaire acties sneller en systematischer zouden kunnen worden aangepakt.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan na te denken over de verhouding tussen het aantal gastdocenten en het aantal hogeschooldocenten.
- De commissie pleit ervoor om het kernteam van de opleiding uit te breiden om de hoge taakbelasting te spreiden.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **onvoldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren was tijdens het visitatiebezoek gehuisvest in de campus Noord Pothoek van de Karel de Grote-Hogeschool. De opleiding deelde deze campus met de professionele bacheloropleiding Secundair onderwijs en met de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs. Op de campus is eveneens een lagere en secundaire school gehuisvest. Volgens de opleiding werkt deze samenwerking goed maar is wekelijks overleg vereist. Globaal gezien is de commissie van mening dat de huidige accommodatie niet meer voldoet aan de moderne eisen van hoger onderwijs voor studenten anno 2011. Ondanks dit gegeven heeft de commissie tijdens de rondleiding in de infrastructuur gemerkt dat het departement en de opleiding inspanningen leveren om het verouderde gebouw toch zo functioneel en adequaat mogelijk te maken voor het onderwijsgebeuren. De opleiding roeit met andere woorden met de riemen die ze heeft. De commissie vernam dat de hogeschool plannen heeft voor een nieuwe campus, die vanaf het jaar 2015 zal gebruikt worden. Vanaf september 2011 tot die tijd zal de opleiding tijdelijk op nog een andere campus gehuisvest worden.

De campus die de commissie bezocht, ligt op het vlak van bereikbaarheid niet ongunstig. Zo is de campus vlot bereikbaar met het openbaar vervoer. Ook studenten en docenten die per fiets naar de campus komen, kunnen hun fiets gratis in de (afgesloten) stallingen plaatsen, mits betaling van een waarborg. Wel heeft de commissie geluiden opgevangen over een mogelijk onveiligheidsgevoel in de buurt van de campus. De commissie heeft eveneens opgemerkt dat er veel trappen in de gebouwen zijn, wat de bereikbaarheid voor mindervalide studenten bemoeilijkt. De opleiding probeert deze studenten zo veel mogelijk in flexibele lokalen onder te brengen die te bereiken zijn via liften. De commissie hoopt dat voldoende rekening wordt gehouden met mindervalide studenten in de plannen van de nieuwe campus.

De infrastructuur van de campus Noord Pothoek waarvan de opleiding gebruikmaakt, omvat gewone leslokalen, een polyvalent lokaal, acht aula's, computerlokalen en een cafetaria. De commissie kon tijdens het bezoek zien dat de leslokalen en aula's voorzien zijn van televisieschermen, beamers, dvd-spelers en draadloos internet. Enkele lokalen zijn uitgerust met een smartboard, zoals de kleinere aula's. Sommige docenten spreken hun zorg uit over het niet aangepast zijn van de lokalen aan hun opdracht. De bachelor-na-bacheloropleiding heeft niet het gevoel dat zij een 'eigen' lokaal ter beschikking heeft, maar eerder dat zij meegezogen worden in het 'schoolse' van de initiële opleiding en de lagere en secundaire school die zich op dezelfde campus bevinden.

De opleiding heeft eveneens enkele computerlokalen ter beschikking. In de gangen staan pc's, waarop studenten de elektronische leeromgeving Blackboard of de uurroosters kunnen raadplegen. Alle gebouwen voldoen aan de veiligheidsnormen en jaarlijks zijn er evacuatieoefeningen. De commissie kon wel afleiden dat deze oefeningen niet 's avonds plaatsvinden, waardoor de studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding uit de boot vallen. Externe lesgevers staan afwijzend tegenover evacuatieoefeningen omwille van het grote tijdverlies.

Studenten kunnen voor het nuttigen van een maaltijd terecht in de cafetaria op de campus, waar zowel broodjes als warme snacks verkregen kunnen worden. De commissie betreurt het dat de cafetaria enkel overdag geopend is, waardoor deze openingsuren niet afgestemd zijn op de bachelor-na-bachelorstudenten, die voornamelijk 's avonds de lessen volgen. Voor de avondstudenten is er volgens de commissie slechts een minimum aan voorzieningen (microgolfoven, automaten...) voor eten en drinken.

De lectoren kunnen gebruikmaken van een lectorenruimte, waar zij kunnen werken en een maaltijd eten. Er zijn vaste pc's en draadloos internet voor laptops beschikbaar.

De studenten worden 's avonds ontvangen door een onthaalmedewerker, die dan tevens de rol van contactpersoon voor de (gast)docenten op zich neemt. Volgens de commissie is het 's avonds niet bereikbaar zijn van de dienst Studentensecretariaat een minpunt.

De bibliotheek van het departement Lerarenopleiding ligt verspreid over twee campussen. De bibliotheek die de commissie bezocht, bevat vooral werken die handelen over het secundair onderwijs. De opleiding heeft aangegeven over een tweede bibliotheek te beschikken waar ook standaardwerken voor de professionele bacheloropleidingen kleuter- en lager onderwijs aanwezig zijn. Ook heeft de bibliotheek werken over orthopedagogie in haar bezit. Volgens de commissie draagt deze verspreiding van de bibliotheek over twee campussen niet toe tot de bereikbaarheid voor de studenten. De commissie heeft ook vastgesteld dat de bibliotheek dagelijks om 17 uur sluit. Hierdoor is de bibliotheek niet afgestemd op de studenten van de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren die 's avonds les volgen. Ondanks het feit dat de bibliotheek is ondergebracht in twee verouderde gebouwen heeft de commissie gezien dat deze nieuwe aanwinsten herbergt en ze op de website van de bibliotheek aankondigt. Ook werkt de bibliotheek samen met andere hogescholen en universiteiten, waardoor uitwisseling mogelijk is en een ruimer aanbod voorhanden is voor de student in kwestie. Desondanks staan er volgens de commissie ook een pak verouderde en dus achterhaalde werken in de bibliotheek. Deze dienen geactualiseerd te worden. Deze zijn momenteel volgens de commissie te beperkt aanwezig. De commissie miste ook enkele pedagogische tijdschriften in het bibliotheekmateriaal.

Dit alles doet de commissie besluiten dat de plannen die de hogeschool heeft voor een nieuwe campus uitermate wenselijk zijn. In de nieuwe campusplanning zullen de initiële opleidingen en de bachelor-na-bacheloropleidingen samen met de opleidingen van Gezondheidszorg en Sociaalagogisch werk worden ingericht. Dit kan volgens de commissie de afstemming van de opleiding

Zorgverbreding en remediërend leren op de initiële lerarenopleidingen en andere opleidingen bevorderen. Ook met betrekking tot de tussentijdse fase tussen 2011 en de nieuwe campus in 2015 dienen maatregelen getroffen te worden om de boogde afstemming tussen de initiële opleidingen en de bachelor-na-bacheloropleiding te garanderen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan aandacht te hebben voor het actualiseren van materiaal uit de bibliotheek.
- De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om met het departementsbestuur mogelijkheden te onderzoeken om de bibliotheek, de cafetaria en het studentensecretariaat ook 's avonds voor de bachelor-na-bachelorstudenten open te houden.
- De commissie vraagt de opleiding maatregelen te treffen om, met het oog op de vernieuwde campus en de tussentijdse fase tussen 2011–2015, de beoogde afstemming tussen de initiële lerarenopleidingen en de bachelor-na-bacheloropleiding blijvend te garanderen.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek opgemerkt dat binnen de Karel de Grote-Hogeschool een groot aantal faciliteiten in verband met studiebegeleiding aanwezig zijn. Deze faciliteiten staan volgens de commissie op punt en zijn toegankelijk voor de studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding. Op hogeschoolniveau staat STUVO-KdG in voor studentenvoorzieningen en psychosociale studentenbegeleiding. Tijdens de gesprekken met de stakeholders is het de commissie opgevallen dat studenten wegens een zeer degelijke individuele (leertraject) begeleiding vanuit de opleiding nauwelijks of geen beroep doen op begeleidingsvoorzieningen van de hogeschool. Wel doet de opleiding een beroep op de sociale diensten van de hogeschool voor studenten die om psychosociale begeleiding verzoeken. De hogeschooldienst koppelt daarover terug naar de opleiding. De commissie was bovendien erg tevreden over de sterke website, die de student van informatie voorziet in verband met de instroom- en doorstroombegeleiding.

De opleiding peilt naar de motivatie van inkomende studenten via e-mailverkeer en een persoonlijk gesprek. Bij niet-onderwijsinstromers kan de opleiding hen alsnog aanraden eerst een verkorte lerarenopleiding te volgen. De startende studenten worden verder op de hoogte gebracht van de begeleidingsmogelijkheden via infosessies in het begin van het academiejaar. Indien een student afwijkt van een modeltraject, ontvangt hij studietrajectbegeleiding bij het uitwerken van zijn studietraject.

Tijdens de opleiding zelf is de begeleiding van de student vooral de verantwoordelijkheid van de leertrajectbegeleider tijdens de POP-sessies (facet 2.2) en van de individuele docenten van de afzonderlijke opleidingsonderdelen. De leertrajectbegeleider coacht de student individueel en in groep, helpt hem bij het maken van keuzes in de opleidingsonderdelen en volgt hem doorheen zijn hele studietraject op. De begeleiders krijgen tijdens de POP-sessies informeel zicht op de

reden van afhaken en uitstelgedrag. Deze vorm van begeleiding is volgens de commissie doeltreffend. De studenten waarderen de hechte band die zij met hun leertrajectbegeleiders opbouwen. De opleiding zou het onderzoek naar uitstelgedrag en afhakers volgens de commissie kunnen systematiseren.

Op hogeschoolniveau is een ombudsdienst aanwezig, maar de studenten maken nauwelijks gebruik van deze dienst. De commissie heeft tijdens het bezoek opgevangen dat docenten uit het kernteam ook ombudsfuncties opnemen. Volgens de commissie heeft dit ogenschijnlijk positief gegeven gevolgen voor de taakbelasting van de docenten, alsook voor het onafhankelijk optreden dat vereist is voor een ombudsman. Volgens de commissie dienen zowel taakbelasting als onafhankelijk optreden te worden gewaarborgd. Een deontologische code kan in deze houvast bieden.

Studenten die overwegen om in het buitenland te studeren of in het buitenland stage te lopen, worden daarover geïnformeerd via informatieavonden. De departementale dienst Internationalisering zorgt voor de registratie van de student in de partnerinstelling. Het anker Internationalisering kijkt na of de voorbereiding van de reis goed verloopt en onderhoudt de contacten met de partnerinstelling. Een student die in het buitenland verblijft, kan voor begeleiding terecht bij zijn leertrajectbegeleider. De studenten nemen hun ervaringen in het buitenland ook op in hun portfolio. Ook op de bestemming is er een contactpersoon, die begeleiding en opvolging kan bieden. Nu en dan reist een docent uit de opleiding naar de partnerinstelling in het buitenland om de kwaliteit van de studeer- en/of stageplaatsen na te gaan.

Ook voor inkomende studenten worden soortgelijke regelingen getroffen. De hogeschool werkt samen met de partnerinstellingen van de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen, en brengt onder andere informatiebrochures voor inkomende buitenlandse studenten uit. De commissie hoorde dat de opleiding de laatste jaren geen buitenlandse studenten had ontvangen en hoopt dat daar de komende jaren verandering in kan komen. De hogeschool gaf aan pistes te onderzoeken met betrekking tot het uitwerken van een programma in het Engels, al dan niet in samenwerking met buitenlandse instellingen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	onvoldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen.

De commissie heeft vastgesteld dat de tekortkomingen voor het onderwerp 'voorzieningen' zich voornamelijk situeren in het feit dat de opleiding op het moment van de visitatie georganiseerd werd op een campus die niet meer voldeed aan de moderne eisen van het hoger onderwijs en studenten anno 2011. Verder zijn het actualiseren van het materiaal in de bibliotheek en de openingsuren van de bibliotheek, cafetaria en studentensecretariaat voor de bachelor-na-bachelor-

studenten aandachtspunten. De commissie heeft tijdens het bezoek vernomen dat de opleiding vanaf het academiejaar 2011–2012 zou verhuizen en dat de hogeschool plannen heeft voor een nieuwe campus, die vanaf het jaar 2015 zal gebruikt worden. Indien de opleiding maatregelen kan treffen om de afstemming tussen de initiële lerarenopleiding en de bachelor-na-bachelor-opleiding blijvend te garanderen, uit de commissie haar vertrouwen dat de opleiding de vastgestelde tekortkomingen zal wegwerken.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat het kwaliteitszorgsysteem van de hogeschool transparant is en doelmatig is georganiseerd. De hogeschooldienst Kwaliteitszorg bereidt het beleid voor, en bepaalt speerpunten en meetinstrumenten die in het kwaliteitszorgsysteem worden aangewend. Bovendien is deze hogeschooldienst verantwoordelijk voor een aantal metingen op hogeschoolniveau, met name een driejaarlijkse studententevredenheidsenquête, een personeelstevredenheidsenquête en instroom- en uitstroombevragingen. De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat hogeschoolbreed kwaliteitszorgprojecten worden uitgeschreven. Deze tekenen een kader uit waarbinnen de departementen volgens de commissie voldoende autonomie krijgen om een eigen concretisering uit te werken. Zo heeft de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren de autonomie gekregen om binnen het thema 'internationalisering' zelf het beleid uit te werken. In de verschillende departementen opereert een coördinator Kwaliteitszorg, die het kwaliteitszorgsysteem en zijn processen en instrumenten communiceert naar de opleidingen.

Op opleidingsniveau neemt een ankerpersoon Kwaliteitszorg (in de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren is dit dezelfde persoon als de opleidingscoördinator) deel aan het departementale overleg inzake kwaliteitszorg. De ankerpersoon Kwaliteitszorg volgt de projecten op, organiseert metingen en bespreekt de opvolging van verbeteringstrajecten met het kernteam. Dit kernteam vergadert wekelijks; in elke vergadering wordt een hoofdthema uitgewerkt. In die zin zorgt het kernteam voor permanente kwaliteitsbewaking binnen de opleiding. De leden van het kernteam zijn jaarlijks aanwezig op twee 'Denkdagen' rond een bepaald thema, waaruit een actieplan ontstaat. In 2009 voerde het kernteam een volledige SWOT-analyse uit over de opleiding om tot een sterkte-zwakteanalyse te komen. De opleiding heeft hierna verbeteringstrajecten uitgestippeld (zie facet 5.2).

De commissie heeft uit de gesprekken en de ingekeken documenten vastgesteld dat de opleiding haar stakeholders bevaart om de kwaliteit van de opleiding te meten.

Studenten worden bevaart over de inhoud van de verschillende opleidingsonderdelen in een WOPST-bevraging (Waardering Onderwijsprocessen door Studenten). Deze studentenbevraging loopt volgens een driejarige cyclus. Inhoud, leermiddelen, begeleiding en toetsing zijn facetten die in deze bevraging geëvalueerd worden. Ook kunnen studenten hun mening geven over de studielast, en krijgen ze de kans een sterk punt en een verbeteringspunt voor de opleiding aan

te geven. De commissie is positief over het feit dat de opleiding ondersteund wordt door een begeleider op hogeschoolniveau, die naast algemene vragen ook opleidingsspecifieke vragen in de metingen voorziet. Verder was de commissie tevreden over de inspanningen die de opleiding geleverd heeft om de responsgraad van de studentenbevragingen te verhogen. Waar vroeger de enquête digitaal via het elektronische leerplatform werd afgenomen, neemt de opleiding de WOPST-bevraging nu in een laatste les van een opleidingsonderdeel schriftelijk af en verwerkt deze via de software QMP (QuestionMark Perception).

Studenten geven ook feedback over de opleidingsonderdelen die gastdocenten doceren. Hierna kan een gastdocent zijn of haar cursus aanpassen aan de opmerkingen die de studenten aanleverden. De commissie heeft vastgesteld dat zowel de gastdocenten zelf als de studenten tevreden zijn over deze manier van werken.

In het jaar 2010 werd hogeschoolbreed een enquête 'Barometer' van de studenten afgenomen. Deze bevraging richtte zich op vragen over de opleidingen, de hogeschooldiensten en de studentenvoorzieningen. Achteraf werden via een focusgesprek met studenten de resultaten en de verbeteringstrajecten besproken. De commissie heeft kunnen lezen dat de responsgraad van deze bevraging slechts 19 procent bedroeg. Volgens de commissie zou de opleiding meer inspanningen kunnen leveren om de studenten te stimuleren aan deze bevraging deel te nemen.

Het personeel wordt bevraagd via een hogeschoolbrede personeelstevredenheidsenquête 'Werk en welbevinden'. Zoals de commissie heeft kunnen lezen, kunnen de personeelsleden over een tiental facetten (onder andere werkdruk, taakinhoud, professionalisering en betrokkenheid bij het beleid) hun mening geven.

De opleiding heeft de afgestudeerden in 2009 bevraagd over de opleiding als geheel, het curriculum, de competenties, stagemogelijkheden en de alumniwerking. Het is de commissie tijdens het visitatiebezoek niet geheel duidelijk geworden wat de opleiding met de resultaten van deze bevraging heeft aangevangen. De commissie vraagt dan ook aandacht voor het verwerken van deze informatie met het oog op verbeteringstrajecten.

De opleiding stuurt de leden van het werkveld, en dan met name de directies van het (gewoon) onderwijs in het kader van zorgverbreding, een aangepaste enquête toe met vragen over de personeelsleden – afgestudeerden van de opleiding – die de directieleden in dienst hebben. Ook de competenties en hun belang in de opleiding worden bevraagd. De commissie betreurt het dat bij het inkijken van de bevraging bleek dat maar zeven personen de enquête hadden ingevuld. Ook hier kan de opleiding een tandje bijsteken om de responsgraad te verhogen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding inspanningen te leveren om een valide responsgraad op haar bevragingen te realiseren.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding veel verbeteringstrajecten geformuleerd heeft. De commissie stelt dat de opleiding veel 'WOPST' (met andere woorden veel bevragingen) inricht) en dat uit deze bevragingen veel cijfermateriaal naar voren

komt, maar dat het niet altijd even duidelijk is hoe deze resultaten precies worden vertaald naar verbeteringsacties. De commissie vraagt aandacht voor het inventariseren en analyseren van de resultaten van de bevragingen, met het oog op het opzetten van verbeteringsprojecten. Met andere woorden, de commissie vindt dat de verbeteringsacties beter gestoeld kunnen worden op kritisch geanalyseerd cijfermateriaal.

Verbeteringsacties worden geconcretiseerd door het gebruik van PDCA-formulieren. De commissie onderschrijft de dynamiek die in deze werkwijze wordt gevolgd. Wel vraagt de commissie erop te letten dat het gebruik van de PDCA-cyclus niet te beperkt blijft. De commissie stelt vast dat er sprake is van het inzetten van verbeteringsprojecten, maar pleit toch voor een duidelijke prioritering van de verbeteringsprojecten en het afwerken van de PDCA-cyclus, zodat de resultaten beter geïnterpreteerd kunnen worden.

De verbeteringsacties die de opleiding momenteel vooropgesteld heeft, betreffen zaken als het explicieter communiceren van lesmomenten, de afstemming met de initiële opleidingen, de transparantie van de evaluatie van enkele opleidingsonderdelen, de optimalisering van de openingsuren van cafetaria en bibliotheek enzovoort. Enkele maatregelen (*work-life balance*, *afstandleren*...) zijn prioritair behandeld. In opvolging van de SWOT-analyse die het kernteam op een 'Denkdag' maakte (facet 5.1), bracht de opleiding vijf strategische vragen naar voor, waarvan drie vragen (in verband met de interne en externe positionering, de rode draad in het opleidingsprogramma en de transparantie van het opleidingsprofiel) als prioritaire verbeteringstrajecten gemarkeerd worden. De commissie vraagt de opleiding erover te waken dat ze dit ambitieuze project voldoende kan bolwerken en de verbeteringsprojecten kan verankeren.

De commissie voelt aldus een duidelijke nood aan prioritering en matiging van de verbeteringsprojecten. Er lopen namelijk op diverse niveaus (hogeschool, departement, opleiding) gelijktijdig verschillende verbeteringsacties, die volgens de commissie onvoldoende in een gestructureerd en getimed geheel zijn geplaatst. Bij sommige verbeteringsacties heerst immers onduidelijkheid over de wijze waarop ze worden aangepakt. De commissie is van oordeel dat het efficiënter en effectiever is zich te beperken tot slechts enkele projecten en pas na afwerking nieuwe projecten aan te vatten. Ook de operationalisering en integratie van hogeschoolbrede verbeteringstrajecten vraagt aandacht. De commissie merkte in de gesprekken die zij voerde met de opleidingscoördinatoren op dat de stand van zaken en de resultaten van het in de hogeschool aangewende managementinstrument *Balanced Scorecard* (BSC) te weinig gekend zijn bij de bachelor-na-bacheloropleiding. De commissie vraagt zich bijgevolg af of de hogeschoolbrede vernieuwingen op die manier niet teveel top-down verlopen. Het veralgemeend gebruik van de *Balanced Scorecard* kan volgens de commissie voor de opleiding van belang zijn voor de structurele inbedding van vernieuwingen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding moet erover waken het gebruik van de PDCA-cyclus bij het opstellen van haar verbeteringsacties te verhogen.
- De commissie beveelt de opleiding aan om een prioritering en matiging van de verbeteringsprojecten voorop te stellen, zodat de effecten van verbeteringsacties duidelijk zichtbaar worden.
- De commissie vraagt de opleiding de inventaris en de kritische analyse van de resultaten van de bevragingen te gebruiken voor het opzetten en het uitvoeren van verbeteringsprojecten.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van oordeel dat de opleiding meerdere initiatieven heeft genomen om haar stakeholders te betrekken bij de opleiding en de kwaliteitszorg ervan. Zo kon de commissie vaststellen dat de studenten, naast het geven van feedback en het invullen van enquêtes, bij de opleiding worden betrokken doordat zij zitting kunnen hebben in de stuurgroep van de opleiding. Ook kunnen zij betrokken worden in verschillende ad-hocwerkgroepen en focusgesprekken. Voor hun deelname en inbreng kunnen zij twee studiepunten verdienen (de opleiding brengt dit in als keuzetraject). De opleiding dient erover te waken dat deze deelname niet enkel gebeurt op basis van de te verdienen studiepunten, maar dat studenten ook geëngageerd zijn. De commissie betreurt het te vernemen dat studenten wegens hun statuut als bachelor-na-bachelor niet deelnemen aan de departementale (studenten)raad. De commissie vindt het een meerwaarde indien dit wel het geval zou zijn.

De commissie heeft uit de gesprekken met de docenten kunnen afleiden dat (gast)docenten zich betrokken voelen bij de opleiding en zich eveneens zelf voor de opleiding engageren. Zij ervaren voldoende openheid om te kunnen communiceren met het kernteam en de opleidingscoördinator. Zij hebben volgens de commissie voldoende mogelijkheden om verbeteringspunten aan te geven. Ook nemen de docenten deel aan verschillende departementale en opleidingsgebonden werkgroepen.

De opleiding betreft het werkveld in de stuurgroep. De commissie heeft uit de gesprekken onthouden dat de opleiding het belang inziet van het betrekken van het advies van het werkveld in haar werking. Volgens de opleiding waren de contacten met de stuurgroep en de frequentie van de contactmomenten intensief. De commissie merkt op dat de opleiding inspanningen kan leveren om de vertegenwoordiging van het werkveld in de stuurgroep te optimaliseren. Naast studenten, directies van afnemende scholen, personeel van de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) en pedagogische begeleiders zouden volgens de commissie ook andere externe hulpverleners, ouderverenigingen, zelfhulpgroepen en oud-studenten deel kunnen uitmaken van de stuurgroep. De commissie vraagt op die manier aandacht voor het betrekken van verschillende (onderwijs) netten waarin de (oud-)studenten tewerkgesteld zijn of een stageplaats vinden.

Het werkveld ervaart eveneens een sterke betrokkenheid in de opleiding via de mentorenopleiding en het POLS-overleg (Professioneel Ontwikkelende Leerschool). Dit regelmatige overleg maakt het mogelijk dat de opleiding het werkveld op de hoogte houdt van recente evoluties in onder andere het programma en het beleid van de opleiding. Het werkveld kan eveneens haar noden, vragen en adviezen aan de opleiding doorgeven. De commissie is tevreden over de POLS-werking. De vertegenwoordigers van het werkveld voelen zich gehoord in de opleiding. In de enquête gericht aan de directies van de scholen waar afgestudeerden tewerkgesteld zijn, las de commissie dat zij sterk de nood voelen om dicht bij de opleiding betrokken te zijn en dan vooral in de vorm van lidmaatschap van de stuurgroep of POLS-overleg. De commissie wil de opleiding aanmoedigen een voldoende representatieve groep zitting te laten hebben in de beide overlegorganen.

De commissie heeft uit het gesprek met de afgestudeerden kunnen afleiden dat de opleiding weinig of niet in een alumniwerking investeert. De commissie betreurt het dat afgestudeerden na hun afstuderen de binding met de opleiding verliezen. De afgestudeerden gaven tijdens hun gesprek van de commissie aan dat zij het eveneens een spijtige zaak vinden dat er geen alumni-vereniging en dus geen verdere betrokkenheid bij de opleiding is. Het is ook niet vanzelfsprekend om op die manier terugkoppeling te krijgen van de resultaten van de alumni-enquêtes die de opleiding uitstuurt. Volgens de commissie zouden afgestudeerden een plaats moeten krijgen in de stuurgroep van de opleiding. Ook de responsgraad van de digitale bevestigingen zou verhoogd kunnen worden.

De commissie stelt vast dat de terugkoppeling van verbeteringsacties naar de stakeholders voor verbetering vatbaar is.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan de samenstelling van de stuurgroep te verbreden.
- De commissie adviseert de opleiding een alumninetwerk uit te bouwen en na te denken over initiatieven die de blijvende betrokkenheid van de afgestudeerden bij de opleiding garanderen.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In de ter beschikking gestelde documenten heeft de commissie kunnen lezen dat de opleiding zich tot doel stelt ruim inzetbare en gespecialiseerde zorgcoördinatoren te vormen. De commissie meent dat dit een contradictio in terminis is.

De commissie heeft uit de reacties van studenten en afgestudeerden met wie zij gesprekken voerde, kunnen afleiden dat onder deze stakeholders een vrij grote mate van tevredenheid heerst over de kwaliteit van de opleiding. Beide groepen vinden dat de opleiding een verdieping vormt op wat zij al kenden uit hun initiële opleidingen. Een van de grootste troeven van de opleiding is volgens de alumni dat zij de kans krijgen hun eigen leertraject en leerproces in handen te houden. De afgestudeerden gaven verder aan dat zij zaken die de opleiding hen bijbracht, meenamen naar en nog steeds toepassen in hun beroepspraktijk. Vooral het bewuster worden van zichzelf, de reflectie over problematieken die zij in de praktijk ervaren en de praktijkervaring die men opbouwt tijdens de stage zijn volgens hen sterke punten van de opleiding. Ook de studenten vinden het een pluspunt om tot zelfreflectie uitgedaagd te worden. De commissie heeft in de enquête bestemd voor de afgestudeerden gelezen dat de meesten onder hen als klasleraar werken en slechts 12 procent als zorgcoördinator. De commissie is van mening dat de opleiding over deze vaststelling dient te reflecteren. Men kan zich afvragen in hoeverre deze vaststelling overeenkomt met de oorspronkelijke doelstelling van de bachelor-na-bacheloropleiding.

De vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie sprak, delen vrijwel dezelfde mening. Ook zij zijn positief over de kwaliteit van de studenten die de opleiding aflevert. De opleiding levert volgens het werkveld mensen af die aansluiten bij wat het werkveld verwacht. Bovendien nemen leden van directies liever mensen die de opleiding gevolgd hebben aan voor bepaalde functies. Ook voor benoeming is het volgen van de opleiding vaak een vereiste. De sterke punten van de opleiding zijn volgens het werkveld het feit dat (oud-)studenten professioneel en didactisch steviger in hun schoenen staan en dat ze handelingsgericht werken beter kunnen aanpakken. Ook de koppeling van de opleidingsonderdelen en het actieonderzoek met de competentiematrix vindt het werkveld positief.

Bij het lezen van de actieonderzoeken heeft de commissie haar bedenkingen in verband met de wisselende kwaliteit ervan geformuleerd. De commissie kon zien dat sommige actieonderzoeken wel degelijk gestoeld zijn op en vertrekken vanuit de competentiematrix, maar dat was niet bij alle actieonderzoeken die de commissie heeft ingekeken het geval. De commissie vraagt verder met betrekking tot het actieonderzoek meer aandacht voor het evenwicht tussen het product en het proces. Zo moet er volgens de commissie in de actieonderzoeken meer aandacht zijn voor een degelijke theoretische onderbouwing.

De commissie heeft tijdens het bezoek vernomen dat de opleiding dit jaar gestart is met stagebezoeken. Dit initiatief beoordeelt de commissie als positief. Volgens de commissie leidt het gebrek aan evaluatie van de stage en het gebrek aan transparante evaluatiecriteria evenwel tot onduidelijkheid over hoe de stagekwaliteit bewaakt en begeleid wordt.

Wat internationalisering betreft, heeft de commissie uit de ingekeken documenten kunnen vernemen dat studenten vooral korte stages/workshops doen in het buitenland, zoals een tweedaagse uitwisseling in Nederland. Slechts een klein aantal studenten gaat op uitwisseling of stage voor langere tijd. Hierbij is het de commissie opgevallen dat het vooral om studenten van de voltijdse opleiding gaat. Voor studenten van de deeltijdse opleiding die in hun praktijk werken, is het immers niet vanzelfsprekend om zich voor langere tijd naar het buitenland te begeven. Zowel de commissie als de opleiding zelf stelt dat internationale ervaring blijvend gestimuleerd moeten worden bij de studenten.

Wat docentmobilititeit betreft, heeft de opleiding streefdoelen geformuleerd, maar dit slechts op 3 VTE (het kernteam). De commissie vraagt zich af of dit streefdoel wel representatief is. Men kan zich afvragen hoe de gastdocenten opgevolgd en gestimuleerd worden om deel te nemen aan internationale uitwisselingen of workshops.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan aandacht te schenken aan het evenwicht tussen het proces en het product wat de afwerking van de actieonderzoeken en de portfolio betreft.
- De opleiding moet er volgens de commissie over waken dat gastdocenten en deeltijdse studenten voldoende worden gestimuleerd voor internationale mobiliteit.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De opleiding heeft in het kader van kwaliteitszorg verschillende metingen en bevestigingen bij haar stakeholders georganiseerd. Het resulterende cijfermateriaal en de analyse ervan veronderstellen het formuleren van streefcijfers. De commissie is tijdens het visitatiebezoek echter tot de vaststelling gekomen dat de opleiding geen systematisch onderzoek naar het onderwijsrendement voert, en ook geen streefcijfers inzake het rendement formuleert. De opleiding meldde dat op departementsniveau benchmarkgegevens inzake de slaagpercentages van de studenten voorhanden waren. De opleiding heeft deze cijfers echter nog niet aangewend of besproken. Ten aanzien van het rendement pleit de commissie voor het formuleren van streefdoelen en streefcijfers, en voor het gebruikmaken van de benchmarkgegevens.

De commissie kon uit de gelezen documenten opmaken dat de opleiding het belang van contacten met andere opleidingen inziet om het beleid inzake onderwijsrendement uit te stippelen. Hiervoor werd al nagedacht over een mogelijkheid tot samenwerking met het Expertisenetwerk *School of Education*, om met verschillende opleidingen een meetinstrument te ontwikkelen en een gemeenschappelijke databank op te richten om het uitstroomprofiel van de studenten in kaart te brengen. De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om op eigen houtje en met eigen middelen – het projectvoorstel werd immers verworpen – oplossingen te zoeken voor deze problematiek.

Het slaagpercentage van de opleiding ligt vrij hoog. In het academiejaar 2009–2010 slaagde 83 procent van het studentenpubliek erin het volledige deeltraject af te werken. De gemiddelde studieduur van de opleiding beslaat één jaar en zes maanden, wat volgens de opleiding volledig in de lijn van haar verwachtingen ligt. Studenten die twee academiejaren of meer nodig hebben, volgen het deeltijdse traject of een flexibel studietraject.

De opleiding voert geen formeel onderzoek uit naar niet-slagen of drop-out in de opleiding. Wel heeft de opleiding hier informeel zicht op. Studenten worden immers uitgenodigd tot een exitgesprek met de leertrajectbegeleider. De meest voorkomende redenen tot studie-uitval zijn onderschatting van de studielast, en de combinatie van het aanvatten van de studie met werk en gezin.

Bij het exitgesprek probeert de opleiding indien nodig het leertraject van de student in de mate van het mogelijke aan te passen, om hem alsnog de opleiding te kunnen laten verderzetten. De commissie waardeert het dat een student die afhaakt, persoonlijk wordt benaderd via deze werkwijze. Bovendien geeft het exitgesprek ook nuttige informatie, zodat verbeteringstrajecten kunnen worden opgesteld. De rapporten van de gesprekken worden na het gesprek ook doorgestuurd naar de studieloopbaancoördinator en ombudspersoon van de lerarenopleiding en de hogeschool. De commissie kon echter niet vaststellen of deze personen ook met deze informatie nog aan de slag gaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding streefcijfers voor het rendement ontwikkelt.
- De commissie beveelt de opleiding aan formeel onderzoek naar afhaken, drop-out en niet-slagen te voeren.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	voldoende
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLOBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie beoordeelt het ZER van de opleiding als een lijk en verzorgd document, dat professioneel oogt en vlot leesbaar is. De kritische reflecties bij elk onderdeel bezorgden de commissie stof tot discussie. Wel kwamen soms vage en algemene beschrijvingen voor, waardoor het voor de commissie niet altijd duidelijk was of de beschreven feiten golden voor de hogeschool in haar geheel of de bachelor-na-bacheloropleiding in het bijzonder.

Na het bezoek rapporteerde de opleiding volgende verbeteracties reeds te hebben ondernomen: Graag willen volgende elementen toevoegen aan deze opmerking:

- Tot academiejaar 11–12 legden we vanuit de keuzetrajecten internationalisering de link met de competentiematrix. Vanaf academiejaar 12–13 worden de internationaliseringscompetenties, bepaald door de hogeschool, geïntegreerd in de ECTS-fiches voor 10 procent van het curriculum.
Tot op heden heeft de Expertisenetwerkgroep die bestaat uit een samenwerking van 8 bachelor-na-bacheloropleidingen binnen de *School of Education* van de associatie KU Leuven er bewust voor gekozen om de expliciete verwijzing naar 'internationalisering' niet op te nemen in de competentiematrix. De aanbeveling om dit expliciet op te nemen bij functioneel geheel 5.1. ('bereid zijn zich voortdurend informeren en bij te scholen mbt het begeleiden van leerlingen met specifieke onderwijsnoden') zal aan de ENW-werkgroep dan ook worden voorgelegd.
- Bij aanvang van het academiejaar 2011–2012 zijn alle lesgevers van alle vakken uitgenodigd op een informatieve startvergadering waarbij alle aspecten, in het bijzonder de doelstellingen van de opleiding, expliciet werden toegelicht. Dit initiatief zal jaarlijks hernomen worden.
- In academiejaar 12–13 wordt vanuit de kwaliteitsstandaarden een gevalideerde vragenlijst ontwikkeld i.s.m de UA. Het POLS-project zal hierin inderdaad een belangrijke rol spelen.
- Sinds het academiejaar 11–12 werd van start gegaan met een competentiegroei-verslaggeving die in dialoog met de praktijk, de student en de leertrajectbegeleider tot stand komt en voortdurend wordt opgevolgd en bijgestuurd.
- De opleiding heeft in het academiejaar 2012–2013 als prioritair actiepunten: een kritische herziening van het evaluatiebeleid.
- Het nieuwe infrastructuurplan komt tegemoet aan de vragen van de commissie: 1 bibliotheek en een verruiming van de openingsuren. In afwachting daarvan is sinds maart 2012 gratis interbibliothecair verkeer op aanvraag van de studenten. De digitale catalogus geeft studenten de kans om vanop afstand werken te bestellen.
- Binnen de hogeschool wordt hier een project rond opgezet in het kader van instroom-doorstroom- en uitstroombeleid.
- De responsgraad van de wopsten (waardering onderwijsprocessen door studenten) is sinds 2010–2011 maximaal (98 procent) gezien deze worden voorgelegd aan de studenten op het einde van de laatste les van een opleidingsonderdeel.
- Vanaf het academiejaar 12–13 is de alumniwerking een prioritair actiepunten van de hogeschool.
- De hogeschool heeft in het academiejaar 11–12 het project streefcijfers voorbereid door de diensten onderwijs en kwaliteitszorg. Vanaf 12–13 wordt dit project uitgerold binnen de opleidingen.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	O
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

KdG: Karel de Grote-Hogeschool

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: Zorgverbreding en remediërend leren

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL LIMBURG

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren wordt aangeboden aan de Katholieke Hogeschool Limburg (KHLim). Deze hogeschool biedt opleidingen aan in zes departementen: Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en bedrijfskunde, Industriële wetenschappen en technologie, Lerarenopleiding, Audiovisuele en beeldende kunsten, en Sociaal agogisch werk. De hogeschool biedt zowel bachelor- als masteropleidingen aan, en dit in meer dan 70 afstudeerrichtingen. De hogeschool telt meer dan 6500 studenten en 800 medewerkers, en ligt verspreid over vijf campussen.

De hogeschool behoort sinds 2002 tot de Associatie Katholieke Universiteit Leuven (AKUL).

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren maakt deel uit van het departement Lerarenopleiding. Het departement heeft twee campussen ter beschikking. De meeste studenten van het departement, ook die van de bachelor-na-bachelor Zorgverbreding en remediërend leren, volgen les op de campus Hemelrijk in Hasselt. De studenten van de initiële lerarenopleiding Secundair onderwijs volgen les op de campus in Diepenbeek. In het departement Lerarenopleiding van de campus Hemelrijk worden onder andere de bachelor Kleuteronderwijs, de bachelor Lager onderwijs, de bijzondere trajecten voor kleuter-, lager en secundair onderwijs onder de koepel van het avondonderwijs, en ten slotte de bachelor-na-bacheloropleidingen Zorgverbreding en remediërend leren en Buitengewoon onderwijs georganiseerd.

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren was al vanaf 1974 aanwezig in Limburg, en kwam in 1994 als officieel erkende opleiding Voortgezette opleiding Zorgverbreding en *remedial teaching* (VOZO) onder de vlag van de in hetzelfde jaar gekoepelde Katholieke Hogeschool Limburg. Na de hervormingen met betrekking tot de bachelor-masterstructuur werd de opleiding in 2006 omgedoopt in de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren (BAZO).

Het departement Lerarenopleiding biedt de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren aan samen met haar zusteropleiding, de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs (BABO). Beide opleidingen worden ingericht vanuit een zeer miniem van elkaar verschillend competentieprofiel, en studenten uit beide opleidingen krijgen voor 28 studiepunten een gemeenschappelijk programma aangereikt.

In de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren zijn in het academiejaar 2010-2011 82 studenten ingeschreven, die de opleiding voltijds of deeltijds kunnen volgen in één, twee of drie jaar.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De centrale focus van de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren ligt op de functie van zorgcoördinator in het gewone basisonderwijs/leerlingenbegeleider in het gewone secundair onderwijs.

Zorg betekent hier: het geïntegreerd kunnen werken op kind-, klas- en schoolniveau. De zorgcoördinator is verantwoordelijk voor de begeleiding van kinderen met specifieke hulpvragen op individueel en klasniveau, maar heeft ook een coördinerende en beleidsvoorbereidende functie op schoolniveau. Studenten die deze opleiding volgen, kunnen ook betere klasleraren worden, die de noodzaak hebben ervaren om met een schoolteam planmatig aan onderwijsvernieuwing te werken.

Om deze visie vorm te geven, hanteert de opleiding het PAUZE-model, dat het departement Lerarenopleiding van de hogeschool als kwaliteitskader aanvaardt. Dit PAUZE-model staat voor 'Persoonsgericht en gepersonaliseerd leren, voor AUTHentiek leren dat gericht is op het verwerven van steeds meer Zelfstandigheid en Emancipatie'. Met andere woorden: gebruikmakend van dit PAUZE-model leert de student zich bewust worden van zijn eigen waarden en normen, en de eventuele verschillen van zijn eigen referentiekader met dat van de opleiding, krijgt de student de mogelijkheid een eigen leertraject uit te werken en krijgt hij de kans om de te verwerven competenties te oefenen in authentieke leersituaties. Bovendien richt de begeleiding van de opleiding zich op het ontwikkelen van de eigen professionaliteit van de student. De student leert verder kritisch te reflecteren op het eigen handelen en bouwt een instelling tot levenslang leren op. Uit de gesprekken met de studenten kon de commissie afleiden dat studenten dit PAUZE-model (her) kennen en waarderen. Ook de commissie heeft waardering voor het PAUZE-model en beoordeelt het als een sterk gegeven, dat de professionaliteit van de studenten bevordert.

De opleiding geeft haar visie verder vorm in een opleidingsprofiel dat uitgaat van vijf functionele gehelen of rollen die aan een zorgcoördinator of leerlingenbegeleider worden toegeschreven.

Deze functionele gehelen zijn:

- 1 planmatig handelen ten aanzien van specifieke onderwijsbehoeften op individueel, groeps- en schoolniveau, in duurzame interactie met alle betrokkenen, en daarbij zorgvragen formuleren en permanent bijstellen met nadruk op observatie, assessment en handelingsgerichte diagnostiek;
- 2 positief en deskundig omgaan met elke vorm van diversiteit door het onderwijsaanbod, de leerlijnen en de inhoud uit de diverse leerdomeinen functioneel af te stemmen op de specifieke onderwijsbehoeften van de leerlingen;
- 3 vanuit een gedeelde zorg constructief en emancipatorisch samenwerken met de leerlingen, de ouders/gezinnen en met alle betrokkenen in het team/de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsbehoeften;
- 4 het proces van handelingsplanning implementeren door collegiale consultatie, coaching van collega's, beleidsondersteuning en coördinatie op schoolniveau;
- 5 gestructureerd leren uit eigen en andermans ervaringen via een cyclisch proces, en het eigen handelen dynamisch en creatief bijsturen.

Vanuit deze functionele gehelen stelde de opleiding een competentiematrix op met zeventien beroepsspecifieke kerncompetenties, die een specificatie vormen van de bovenstaande rollen waaraan een zorgcoördinator moet voldoen.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding de algemene en algemene beroepsgerichte competenties van de professioneel gerichte bachelor die decretaal vooropgesteld zijn, heeft gecombineerd met deze functionele gehelen, en dus met ook de beroepsspecifieke competenties, en ze heeft geïntegreerd in de competentiematrix. De algemene competenties en algemene beroepsgerichte competenties van de opleiding omvatten de volgende: verwerven en verwerken van informatie, denk- en redeneervaardigheid, oplossingsgericht kunnen werken, creativiteit, vermogen tot communicatie van ideeën, problemen en oplossingen, besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid, teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht en planmatig werken, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, vermogen tot kritische reflectie en een ingesteldheid tot levenslang leren. Bij het kennis nemen van de BAZO-competentiematrix viel het de commissie op dat het PAUZE-model de integratie van de algemene, algemene beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties in het opleidingsprofiel versterkt. De competentiematrix die de opleiding hanteert, is met andere woorden volledig verzoend met het PAUZE-model.

De commissie heeft vastgesteld dat de BAZO-competenties geen andere basiscompetenties van een leraar omvatten dan diegene die de initiële bacheloropleidingen poneren, maar dat het in deze bachelor-na-bacheloropleiding om een niveauverschil gaat. De opleiding kiest voor een gradatie in drie niveaus: ten eerste een startniveau of instapniveau, dat een basisnotie van de competenties vereist. Deze basisnotie werd al verworven in de bacheloropleiding. Ten tweede een integratieniveau, waarop beheersing van de competenties in een vertrouwde praktijkcontext plaatsvindt. Ten derde staat een uitstekende, professionele beheersing van de competenties in meerdere contexten centraal op het expertniveau. De opleiding verwacht van haar studenten dat zij de competenties kunnen beheersen op integratieniveau. In een bijkomend jaar Meesterschap in leerzorg hebben de studenten de mogelijkheid om zich de bachelor-na-bachelorcompetenties op expertniveau eigen te maken.

De commissie stelt vast dat de BAZO-competenties zich van een initiële lerarenopleiding onderscheiden door ze in te zetten op een hoger beheersingsniveau dan de competenties van de initiële opleidingen en/of door verbreding of verdieping. Voor de instroomgroep van niet-leerkrachten heeft de opleiding haar opleidingsdoelen verruimd met de decretale basiscompetenties op startniveau voor leerkrachten.

De commissie vraagt enige aandacht voor het versterken van de internationale component in de doelstellingen, die tot op heden niet expliciet aanwezig is. Zo worden studenten bij het inzetten van de doelstellingen en de competenties in de praktijk gestimuleerd om onder andere creatief op zoek te gaan naar informatie die de basis vormt voor beeldvorming over een leerling, om diversiteit zo breed mogelijk in kaart te brengen en kennis te hebben van meerdere referentiekaders rond de begeleiding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. De commissie stelt dat een internationale dimensie in deze doelstellingen een meerwaarde kan vormen voor de opleiding in haar geheel.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het versterken van de internationale component in de doelstellingen wenselijk.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit beschikbare informatie heeft de commissie vastgesteld dat de opleiding haar competentieprofiel schetste vanuit een competentiematrix die in samenwerking met andere bachelor-na-bacheloropleidingen in Vlaanderen opgesteld werd, in het kader van een Expertisenetwerk *School of Education*-project (ENW) uit 2007. Voor het tot stand komen van haar visie en de competentiematrix verwijst de opleiding naar het competentieprofiel dat al door de Katholieke Hogeschool Leuven werd toegepast en werd afgetoetst door het werkveld. Ook geeft de opleiding aan contacten te hebben gelegd met de Fontys Hogescholen uit Nederland om na te gaan op welke manier zij gestalte gaven aan de visie op zorg in het onderwijs. Het is voor de commissie nog niet helemaal duidelijk op welke manier dit competentieprofiel afgetoetst werd door het werkveld. Op basis van het gesprek met het werkveld stelt de commissie dat meer aandacht voor het meer en systematischer betrekken van het werkveld bij het opstellen van de doelstellingen raadzaam is. De commissie vindt het wenselijk dat meer verbanden met beroepsprofielen en kaders uit het beroepenveld gelegd worden. Samenzitten met het werkveld in een resonantiegroep om te reflecteren over de opleiding en haar doelstellingen, zou volgens de commissie een meerwaarde bieden voor de opleiding.

In de ter beschikking gestelde documenten duidt de opleiding aan dat haar competenties overeenstemmen met die van een leraar 'special needs', zoals gekend in het buitenland. Het is de commissie tijdens het visitatiebezoek niet helemaal duidelijk geworden waarop deze uitspraak gebaseerd is. De commissie is dan ook van mening dat een nog extensievere vergelijking van het eigen competentiekader met dat van buitenlandse instellingen en vakgenoten het domeinspecifieke karakter van het competentieprofiel van de opleiding kan versterken.

De commissie beoordeelt de wijze van bekendmaking van de doelstellingen bij studenten en het werkveld als positief. Studenten worden door de opleiding op de hoogte gebracht van de competentiematrix, de doelstellingen en de opleidingsvisie door de informatie hieromtrent aangebracht in de studiegids, die tevens online beschikbaar is. Verdere inlichtingen vinden de studenten terug in het cursusmateriaal en op de digitale leeromgeving, Toledo. Op de ECTS-fiches worden de competenties vermeld die per opleidingsonderdeel nagestreefd worden en de manier waarop deze competenties getoetst worden. De commissie heeft tijdens de gesprekken vernomen dat ook bij aanvang van elk opleidingsonderdeel de doelstellingen worden gecommuniceerd naar de studenten. De competentiematrix wordt eveneens met de studenten besproken tijdens de WAP-sessies (Werken Aan Professionalisering) van de opleiding.

De vertegenwoordigers van het werkveld gaven tijdens het gesprek met de commissie te kennen dat zij door de opleiding op de hoogte worden gebracht van de competenties die een student geacht wordt te verwerven. Dit geschiedt enerzijds via een werkplekbrochure die de opleiding ontworpen heeft, en anderzijds tijdens info- en feedbackmomenten, waarop de opleiding mentoren uit het werkveld uitnodigt om ervaringen uit te wisselen. Het werkveld en de commissie appreciëren de bereidwilligheid van de opleiding om het onderwijskundige jargon van de matrix tijdens deze infomomenten te expliciteren. Het werkveld liet verder aan de commissie weten dat het tevreden is over het actualiteitsgehalte van de doelstellingen, en dat de doelstellingen stroken met de noden van het werkveld. De commissie steunt de intentie van de opleiding om het werkveld in de toekomst meer bij het bepalen en actualiseren van de domeinspecifieke doelstellingen te betrekken, door formele samenwerkingsverbanden aan te gaan in een resonantiegroep.

Er zijn bij de commissieleden enkele vragen gerezen over de profilering van de opleiding Zorgverbreiding en remediërend leren ten opzichte van haar zusteropleiding, de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs. De bewuste keuze van de opleidingen om met een minimaal van elkaar verschillende competentiematrix te werken en voor 28 studiepunten gemeenschappelijke opleidingsonderdelen aan te bieden, maakt het mogelijk om de verschillen tussen de twee opleidingen te verkleinen, waardoor de studenten ervaren dat er een nauwe samenhang, samenwerking en afstemming is tussen het buitengewoon en het gewoon onderwijs. Een overstap tussen de beide opleidingen kan hierdoor eveneens gefaciliteerd worden. De commissie ondersteunt deze coöperatie. Met betrekking tot de profilering van beide opleidingen verwees de opleiding in een gesprek met de commissie naar de plaats van tewerkstelling van haar afgestudeerden (BABO-alumni in het buitengewoon onderwijs, BAZO-alumni in het gewoon onderwijs). De commissie merkt echter op dat deze profilering niet voldoende uitgesproken is. In haar domeinspecifieke referentiekader verwijst de commissie naar de gewenste gemeenschappelijkheid van de competentieprofielen van beide opleidingen, maar benadrukt ze dat de toepassingscomponent van de doelstellingen in beide opleidingen verschillend dient te zijn. De commissie vindt het belangrijk dat wanneer twee opleidingen ingericht worden, elk van deze opleidingen een eigen profiel behoudt, waarbij beide opleidingen elkaar kunnen versterken en inspireren. Een verheldering van de profilering van beide opleidingen ten opzichte van elkaar, waarbij de synergie tussen BAZO en BABO evenwel behouden blijft, is volgens de commissie wenselijk.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt aan het werkveld systematischer te betrekken bij het opstellen en het actualiseren van de opleidingsdoelstellingen.
- De commissie acht een extensievere (internationale) benchmarking wenselijk.
- De commissie raadt aan de profilering van de BAZO-en BABO-opleidingen te verduidelijken, rekening houdend met de synergie tussen beide zusteropleidingen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het programma van de opleiding is voornamelijk gebaseerd op recente hervormingen en belangrijke onderwijskundige ontwikkelingen, zoals persoonsgericht en competentiegericht leren. Deze nieuwe visie op leren is in de opleiding gerealiseerd in het PAUZE-model, dat ook richting heeft gegeven bij de invulling van de programma-inhoud. De opleiding heeft bij het hervormen en opstellen van het huidige curriculum dan ook vooral rekening gehouden met persoonsgericht, gepersonaliseerd en authentiek leren. De competenties die de studenten dienen te verwerven, nemen hierbij de belangrijkste plaats in en vormen het uitgangspunt van het hele curriculum. De commissie is tevreden met de concentrische of cyclische opbouw van het opleidingsprogramma, die de integratie van de opleidingsdoelen in het programma bevestigt. Het is op die manier mogelijk dat binnen verschillende opleidingsonderdelen cumulatief gewerkt wordt aan het verwerven van de competenties, doordat onderwerpen en begrippen op een steeds hoger beheersingsniveau terugkeren. De commissie is bovendien van mening dat de doelstellingen op een evenwichtige manier aan bod komen in de verschillende opleidingsonderdelen, en dat het programma de studenten in staat stelt om de beoogde eindcompetenties te realiseren.

Bij het inrichten van het opleidingsprogramma heeft de BAZO-opleiding ervoor gekozen om een basismodule aan te reiken in gemeenschappelijkheid met de BABO-opleiding. Deze basismodule is erop gericht de studenten te brengen tot algemene inzichten in verband met het brede onderwijsveld en tot een verdieping in diagnostiek van de leerlingen. Ook de opleidingsonderdelen Orthodidactiek en Handelingsplanning, waarin studenten inzicht krijgen in respectievelijk ontwikkelingsdomeinen van het kind en het algemene kader van handelsgericht werken, worden gezamenlijk met de BABO-opleiding georganiseerd. De studenten lieten aan de commissie weten dat zij deze gemeenschappelijkheid van beide opleidingen in het programma kunnen waarderen.

Hierdoor is het immers mogelijk ook opleidingsoverschrijdend van elkaar te leren en om te gaan met diversiteit. Ook de commissie vindt het aanbieden van enkele gemeenschappelijke opleidingsonderdelen in de beide opleidingen een meerwaarde bij het competentiegericht leren.

De spil van het programma is het geheel van werkpleklers, de portfolio die de student opmaakt om zijn leerproces in kaart te brengen, en de leergroepen en -sessies waarin de opleiding het werkpleklers begeleidt onder de noemer WAP (Werken Aan Professionalisering). Studenten, docenten, alumni en opleidingsverantwoordelijken halen dit gegeven aan als de sterkte van de opleiding. De commissie beoordeelt het opleidingsonderdeel WAP ook als een goede vertaling van een geïntegreerd geheel van doelstellingen, waarin vakoverschrijdend en zelfs niveauoverschrijdend gewerkt wordt.

In het opleidingsprogramma is ook het opleidingsonderdeel 'Beeldvorming en werkplan' aanwezig. Dit opleidingsonderdeel is de scharnier van de opleiding, waarbij studenten leren om handelingsgericht te werken. In concentrische cycli worden er eerst fundamenten opgebouwd van sensibilisering, kennis en inzicht. Binnen beeldvorming en werkplan passen de studenten deze fundamenten toe in de gesimuleerde realiteit van casussen. Tijdens hun werk in hun school, ondersteund door de aangereikte kaders en begeleiding binnen werken aan eigen professionalisering (WAP), leren zij meer handelingsgericht te werken in de complexe realiteit van hun eigen werkcontext. Hierin verschilt de BAZO-opleiding duidelijk van de BABO-opleiding.

Het opleidingsprogramma voorziet een ruim aanbod aan keuzepakketten, die eveneens gemeenschappelijk worden georganiseerd met de BABO-opleiding. De opleiding duidt aan dat deze keuzepakketten zo gekozen zijn dat ze goed aansluiten bij de te verwerven competenties. Op basis van de gesprekken met onder andere de studenten en afgestudeerden concludeert de commissie dat het inrichten van keuzepakketten een sterk gegeven is. Studenten kunnen namelijk, in het kader van flexibele leertrajecten, zelf hun eigen keuzepakket samenstellen naargelang hun vooropleiding, interesses of de noden en vragen waar ze bij het werkpleklers (voltijdse opleiding) of in hun eigen werkpraktijk (deeltijdse opleiding) mee geconfronteerd worden. Dit vormt een grote meerwaarde voor de eigen professionalisering van de student. Ook de mogelijkheid tot keuze voor een traject met een focus op autisme waardeert de commissie.

In de BAZO-opleiding zijn verschillende modeltrajecten mogelijk. De modeltrajecten verschillen van elkaar in de focus die de student wil leggen, namelijk op kleuter-, lager of secundair onderwijs, en de spreiding van het aantal opleidingsjaren (één jaar in de voltijdse opleiding, twee jaar in de deeltijdse opleiding en een spreiding van drie jaar indien de combinatie van werk, opleiding en gezin moeilijk wordt voor de student).

Voor de studenten die zonder lerarendiploma instromen, wordt een pedagogische module van 12 studiepunten ingericht, die vervat zit binnen het reguliere opleidingsprogramma van 60 studiepunten. Deze module bevat een theoretisch en praktisch luik, en richt zich op het verwerven van de decretale basiscompetenties voor leerkrachten. Uit de gesprekken met het werkveld en de opleidingsverantwoordelijken kon de commissie afleiden dat een module van 12 studiepunten om deze basiscompetenties te verwerven, evenwel niet in verhouding staat tot het programma van de initiële lerarenopleiding. De commissie is in het kader van kwaliteitseisen enigszins bezorgd over het behalen van een pedagogisch bekwaamheidsbewijs en het verwerven van lesbevoegdheid binnen een beperkt aantal studiepunten. De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding deze pedagogische module kritisch onderzoekt, en stuurt aan op het voorzien van expliciete oplossingen voor deze problematiek.

De internationale dimensie in het programma vindt de commissie terug in het feit dat de opleiding een inspanning doet om haar studenten de mogelijkheid te bieden om binnen een

uitwisselingsproject 'Teachwise – Teacher Education for Working with Inclusive Education in School' internationale ervaring op te doen met betrekking tot inclusief onderwijs. De studenten die hieraan hadden deelgenomen, lieten aan de commissieleden weten dat ook zij dit een goed initiatief vinden.

Binnen het departement Lerarenopleiding is sinds 2005 een domeinverantwoordelijke Internationalisering aangesteld, die verantwoordelijk is voor het verankeren van het internationaliseringsbeleid in de verschillende opleidingen. De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren betreft het dat zij niet werd meegenomen in het gevoerde beleid, en dit tot het academiejaar 2009–2010. De commissie steunt de intentie van de opleiding om, nu de organisatie van het departement hertekend is en de bachelor-na-bachelorbelangen inzake internationalisering wel behartigd worden, nieuwe initiatieven uit te werken om uitwisselingscontacten met andere internationale scholen aan te gaan. Ook de uitdaging die de opleiding wil aangaan om enkele opleidingsonderdelen in het Engels aan te bieden voor anderstalige studenten, vindt de commissie bemoedigend.

De commissie is tevreden vast te stellen dat curriculumherziening en -innovatie gebeuren op basis van evaluaties door studenten en docenten, zowel binnen de WAP-leergroepen als via jaarlijkse enquêtes. Beide groepen worden bevraagd over de inhoud en aanpak van het programma, en het studiemateriaal dat aangewend wordt. De bemerkingen die uit deze evaluaties voortvloeien, worden in het kernteam van de opleiding besproken, en op basis daarvan worden wijzigingen in het programma geïmplementeerd. Studenten gaven tijdens het gesprek met de commissie aan dat met hun bemerkingen rekening wordt gehouden wanneer het programma bijgestuurd wordt. Zo werd beslist van start te gaan met gemengde WAP-groepen (zowel met een focus op kleuter-lager-secundair onderwijs als studenten uit de BAZO- en BABO-opleidingen) om het leren van elkaar te stimuleren en maximaliseren, en kwam er meer inhoudelijke afstemming tussen de voltijdse en deeltijdse opleiding. De commissie vindt dit een goede procedure van curriculumherziening, en hoopt dat het kernteam de adequate vertaling van de doelstellingen naar het programma nog verder systematisch zal screenen.

De commissie heeft uit de gesprekken kunnen afleiden dat het werkveld veeleer op een informele manier bij de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren betrokken wordt. De opleiding denkt na over het inrichten van een formele resonantiegroep met het werkveld. Ook de commissie is van mening dat een dergelijke resonantiegroep een sterk instrument zou zijn wat betreft de wisselwerking tussen de actuele tendensen in het werkveld en de afstemming daarvan in de opleiding. Via een dergelijke resonantiegroep zou de inspraak van het werkveld over het opleidingsprogramma kunnen versterkt worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de waarde van de pedagogische module kritisch te onderzoeken.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken met de studenten en de afgestudeerden heeft de commissie geconstateerd dat de studenten al van in het begin van hun opleiding geconfronteerd worden met de actuele beroepspraktijk. De meeste docenten, in het bijzonder de lesgevers van de keuzepakketten, staan immers zelf ook (deeltijds) in het (buitengewoon) onderwijs, en nemen die ervaring mee bij het onderwijzen en begeleiden van studenten in de opleiding. Studenten geven aan tevreden te zijn met de actualiteit van de informatie die hen op deze manier aangereikt wordt. Ook docenten vinden het positief dat ze op die manier accenten kunnen leggen in de opleiding. De commissie is tevreden over de wijze waarop deze manier van werken de professionele gerichtheid van het programma bevordert.

De commissie heeft het studiemateriaal en de vakliteratuur ingekeken, en is van mening dat deze up-to-date zijn en worden aangepast bij nieuwe ontwikkelingen. Voor cursusmateriaal zijn de docenten van de desbetreffende opleidingsonderdelen verantwoordelijk. De kwaliteit van het cursusmateriaal wordt jaarlijks bevraagd in een enquête die studenten invullen. Studenten en alumni gaven ook aan tevreden te zijn over de inhoud van de vakliteratuur, zelfs in die mate dat alumni na hun afstuderen nog steeds een beroep doen op het materiaal in de mediatheek. Bovendien vinden studenten in het cursusmateriaal verwijzingen terug naar wetenschappelijke artikelen over de beroepspraktijk. De opleiding werkt eveneens met gastsprekers die vanuit het eigen wetenschappelijk onderzoek inhoud aanbieden.

De nieuwe visie op competentiegericht leren binnen de opleiding heeft ervoor gezorgd dat de opleiding is gaan nadenken over het transferprobleem van theoretische kennis naar de praktijk van de student. De opleiding investeert daarom in een concept van werkplekleren waarbij theorie en ervaringsgericht leren als het ware parallel met elkaar verbonden zijn. De commissie heeft uit de gesprekken de indruk gekregen dat studenten snel en veel verbanden leren leggen tussen theorie en beroepspraktijk, maar dat omgekeerd ook ervaringen uit de praktijk meegenomen worden en besproken worden in verschillende opleidingsonderdelen. Voor de voltijdse studenten geldt dat zij twee dagen per week naar hun werkplek gaan. Studenten van de deeltijdse opleiding werken in hun eigen beroepspraktijk een equivalent aantal uren aan zorg, en werken dus aan een complexe opdracht op individueel, klas- en schoolniveau. In hun gesprek met de commissie reageerden de voltijdse studenten positief over het werkplekleren dat, weliswaar in twee periodes, gespreid is over het hele academiejaar. Zij gaven zelfs aan dat ze ervoor zouden opteren om vier halve dagen per week naar hun werkplek te gaan, zodat ze belangrijke leermomenten en informatie, bijvoorbeeld uit klassenraden, niet zouden missen.

De voltijdse student wordt op de werkplek begeleid door een mentor, die via infomomenten, een werkplekbrochure en een mentorenopleiding door de opleiding op de hoogte wordt gebracht van de inhoud van het werkplekleren en de competenties die de student daar dient te verwerven. De opleiding vraagt ook mentoren voor de studenten van de deeltijdse opleiding, ook al is dit niet evident, omdat deeltijdse studenten ook als collega van de mentor binnen de school functioneren. De opleiding vraagt voor zowel voltijdse als deeltijdse studenten een paar keer per jaar feedback aan de mentor via e-mail en gesprekken. Na het einde van elke werkplekperiode gaat een docent bij de voltijdse studenten op werkplekbezoek en vraagt hij om feedback van de mentoren. Tijdens de WAP-sessies zelf gebeurt ook verdere begeleiding en coaching, zowel door de begeleiders als door de medestudenten. Deze WAP-sessies zijn themagecentreerd en geven de studenten de mogelijkheid de ervaringen uit te wisselen over hun werkplekleren en om de kaders die ze in de WAP-sessies aangereikt krijgen, ook terug mee te nemen naar de praktijk. Na elke WAP-sessie schrijven de studenten leerverslagen.

Van de studenten wordt niet verwacht dat zij een eindwerk afleveren. Wel maken de studenten in het kader van hun werkpleklers een portfolio, waarmee de studenten aan de hand van de competentiematrix hun beginsituatie, hun leervragen en individuele leertrajecten in kaart brengen. Deze portfolio bevat bewijsstukken over de professionalisering van de student, bijvoorbeeld leerverslagen en syntheseverslagen met reflectie op het eigen leerproces. Op het einde van de opleiding wordt de studenten gevraagd dat zij hun portfolio mondeling toelichten. De commissie is van mening dat het maken van een portfolio in plaats van een eindwerk goed aansluit bij het concept dat de opleiding koos voor haar programma.

De commissie heeft van alle actoren positieve geluiden gehoord over het concept van en de begeleiding tijdens het werkpleklers, de portfolio en de WAP-sessies. De studenten zijn erg tevreden over het WAP-concept, en halen de manier waarop ze aan zelfreflectie kunnen doen en de vertrouwensband die ze opbouwen met hun WAP-begeleider als sterktes van de opleiding aan. Alumni nemen datgene wat ze geleerd en ervaren hebben uit de leerverslagen nog steeds mee naar hun eigen praktijk. De commissie kon dus met voldoening vaststellen dat het volledige WAP-concept, inclusief werkpleklers en portfolio, daadwerkelijk goed functioneert, en een sterke werkvorm is om zowel vraag- als aanbodgestuurd de doelstellingen te bereiken en de transfer naar de beroepspraktijk te bevorderen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het programma is cyclisch of concentrisch geconstrueerd, uitgaande van de competenties die een BAZO-student dient te verwerven. Onderwerpen en begrippen komen op die manier op verschillende hogere niveaus terug. Uit de ter beschikking gestelde documenten heeft de commissie afgeleid dat het programma zo is opgebouwd dat de verschillende opleidingsonderdelen elkaar logisch opvolgen, en dit op vier niveaus. Zo komen de basismodule en het onderdeel Orthodidactiek op het niveau van kennisverwerving en het niveau van inzicht terug. De opleidingsonderdelen 'Beeldvorming en werkplan' en Handelingsplanning vereisen een niveau van toepassing. Het werkpleklers en het opleidingsonderdeel WAP komen dan ten slotte op een integratieniveau terug. Het concentrische programma heeft tot gevolg dat de studenten bewuste overlap van enkele onderwerpen of begrippen ervaren in verschillende opleidingsonderdelen. Zo gaven de deeltijdse studenten en alumni aan dat ze inhouden uit het opleidingsonderdeel Handelingsplanning wel vaak zien terugkomen. Dit hangt echter ook samen met hun vooropleiding en het feit dat ze op het moment dat ze de opleiding volgen, meestal al enige tijd in de praktijk gewerkt hebben. De commissie steunt de opleiding in haar keuze van cyclisch leren en de concentrische opbouw van het programma, maar acht het wenselijk dat deze keuze en de gevolgen ervan geëxpliciteerd worden naar de studenten.

De opleidingsverantwoordelijken gaven in hun gesprek met de commissieleden aan dat het de verantwoordelijkheid van docenten is om in hun sessies binnen een bepaalde module een logische volgorde te respecteren. Tijdens de gesprekken met de studenten kon de commissie ook ver-

nemen dat zich soms onbewuste overlap van inhoud in enkele opleidingsonderdelen voordoet. Deze overlap ontstaat vooral in de keuzepakketten. De commissie stelt vast dat gastdocenten soms onvoldoende zicht hebben op de cursusinhouden van hun collega's, waardoor deze overlap ontstaat. De commissie raadt de opleiding aan na te denken over de wijze waarop de onbewuste overlap in het programma kan worden geminimaliseerd. Een opname van de cursusinhouden in het takenpakket van de gastdocenten en het verspreiden van deze informatie in een systematisch overleg met de gastdocenten, kan volgens de commissie een oplossing zijn.

Om de samenhang en de volgtijdelijkheid in het programma te optimaliseren en te bewaken, maakt de opleiding gebruik van de resultaten van de studentenbevraging na het afwerken van de opleiding. De alumni gaven tijdens hun gesprek met de commissieleden aan dat zij zich hierbij voldoende gehoord voelen, en dat zij de indruk kregen dat de opleiding met hun opmerkingen rekening houdt. De opleiding bespreekt de resultaten van de studentenbevraging ook met een resonantiegroep van de alumni.

Studenten die bepaalde opleidingsonderdelen volgen met een creditcontract moeten het volgtijdelijkheidsprincipe zeker in acht nemen. Zij kunnen in bepaalde gevallen geen credit verwerven voor een bepaald onderdeel zonder eerst een credit te hebben behaald voor een ander onderdeel. De commissie kon evenwel vaststellen dat een student flexibele en gedifferentieerde leerwegen kan bewandelen door de keuze van keuzepakketten, en de spreiding van de opleiding van meerdere jaren bij deeltijdse studenten. Het invullen van een individueel opleidingsprogramma wordt begeleid door de opleidingscoördinator en/of de WAP-begeleider.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan om haar keuze voor een concentrisch opgebouwd programma te expliciteren naar studenten wanneer bewuste overlap optreedt.
- De commissie vraagt de opleiding om erover te waken dat onbewuste overlap geminimaliseerd wordt. Dit kan door systematisch overleg over de cursusinhouden met de (gast)docenten.

Facet 2.4 Studietoestand

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren bestaat uit 1 studiejaar van 60 studiepunten of bij deeltijdse studenten uit meerdere jaren die samen 60 studiepunten behelzen. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een bachelor-na-bacheloropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij de bevraging van de studenten en alumni van de opleiding tijdens de gesprekken kon de commissie vaststellen dat zij over het algemeen niet ontevreden zijn over de studielast van de opleiding. De opleiding heeft volgens hen inspanningen geleverd om piekbelastingen te minimaliseren. Gezien de grote praktijkgerichtheid van de opleiding blijft het programma zeker studeerbaar voor de student. De voltijdse studenten ervaren vooral het eerste semester als intensief. Bij de deeltijdse studenten is dan weer het tweede semester van het tweede jaar arbeidsintensief. Veel studietijd besteden ze ook aan het maken van taken waarvan de efficiëntie niet altijd wordt ervaren. Bij deeltijdse studenten speelt de combinatie van werk, gezin en studie een grote rol in het ervaren van de studielast. De studenten ervaren bovendien ook verschillen in studielast met betrekking tot de keuze van kleuter-, lager en secundair onderwijs in de opleiding.

De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding geen systematische kwantitatieve studielast- en studietijdmetingen verricht. Aangezien deeltijdse studenten hun opdrachten tijdens de uren uitvoeren, is het voor deze studenten moeilijk om een exacte studiebelasting of studietijdmeting te registreren. Wel bevroegde de opleiding de studenten over de ervaren studiebelasting in de jaarlijkse kwaliteitsbevraging. De opleiding heeft verder zicht op de studielast van haar studenten door informele gesprekken met de studenten in de WAP-sessies, en gesprekken met de focusgroep van afgestudeerden en studenten. De commissie is tevreden over de geluiden die ze over deze werkwijze hoort bij de studenten en alumni. Zij merken op dat met hun opmerkingen rekening wordt gehouden en dat de opleiding inspanningen doet om de studielast te verminderen. Toch vindt de commissie het wenselijk dat zowel kwantitatieve als kwalitatieve metingen van studietijd en studielast op een systematische en geformaliseerde manier plaatsvinden.

Ook op het vlak van studiebelemmerende en -bevorderende factoren geschiedt geen onderzoek door de opleiding. De opleiding heeft wel enigszins zicht op deze factoren via de informele begeleidingsgesprekken met studenten van de leergroepen in het opleidingsonderdeel WAP. Om studiebelemmerende factoren weg te werken, heeft de opleiding de spreiding van het programma over verschillende academiejaren voor de deeltijdse studenten mogelijk gemaakt. Bovendien is volgens de studenten het zelf kunnen samenstellen en plannen van de keuzepakketten een sterk punt van de opleiding. De student ontvangt bij de aanvang van het academiejaar ook een overzichtelijke jaarplanning, zodat hij op voorhand heel wat kan inplannen. Ook hier onderschrijft de commissie deze werkwijze, maar vindt ze dat een systematisch onderzoek van studiebelemmerende en -bevorderende factoren wenselijk en noodzakelijk is in het kader van kwaliteitszorg.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan werk te maken van systematische en formele studietijd- en studielastmetingen.
- De commissie vraagt de opleiding om eveneens systematisch onderzoek naar studiebevorderende en -belemmerende factoren te voeren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Gekoppeld aan de vernieuwde visie op competentiegericht leren en in het bijzonder het PAUZE-model van het departement, heeft de opleiding volgens de commissie goede inspanningen geleverd om een vrij uitgebreid aanbod aan werkvormen die aansluiten bij het didactische concept te ontwikkelen. De opleiding wil haar studenten een krachtige leeromgeving bieden, waarbinnen zij zich kunnen ontplooiën tot professionals die op het einde van de opleiding de competenties van een professionele zorgbegeleider verworven hebben. De commissie heeft uit de beschikbare documenten kunnen vaststellen dat de opleiding enkele belangrijke voorwaarden vooropstelt om haar didactische concept te verwezenlijken, en daar ook gepaste werkvormen aan koppelt. Zo wil de opleiding rekening houden met de voorkennis en het peil van praktijkervaring van de student. Hiertoe werkt de opleiding met casussen, projectwerk en praktijkopdrachten, geeft ze feedback op leerverslagen en voert ze individuele coachinggesprekken. Om de studenten te stimuleren zelf actief bezig te zijn met de aangereikte thema's en inhoud voorziet de opleiding in groepsbesprekingen, leerverslagen en reflectie- en praktijkopdrachten. De praktijk wordt nog verder in de opleiding binnengebracht door het werken met casusmateriaal en uiteraard het werkplekleren. De opleiding biedt de student de mogelijkheid om zelf initiatief te nemen en keuzes te maken door het aanbieden van keuzepakketten, en het werken met praktijkopdrachten en portfolio. Ten slotte wil de opleiding aandacht vestigen op het welbevinden van de persoon en relaties binnen de groep. Tijdens de WAP-sessies wordt daarom naast het thema of de inhoud van de sessie voldoende aandacht besteed aan de persoon en zijn interactie met anderen. Groepswerken en kringgesprekken versterken verder deze interactie tussen de soms heterogene groep van studenten. Hoorcolleges zijn beperkt in deze opleiding, maar dit wordt volgens de studenten en alumni niet als een gemis ervaren. De commissie apprecieert het, net zoals studenten en alumni, dat de onderwijsvisie als een rode draad doorheen het hele onderwijsgebeuren loopt en is tevreden over de variëteit in werkvormen. De commissie evalueert het didactische concept van de opleiding als sterk, omdat het aanzet tot actief werken, zelfsturing en coaching. Het wordt volgens de commissie consistent toegepast van de opleidingscoördinatoren naar de docenten, onder de docenten en WAP-begeleiders onderling, en van docenten en begeleiders naar studenten.

De commissie kon waardering van alle actoren vaststellen wat betreft het hele WAP-gebeuren en de werkvormen die erin vervat zitten. De opleiding hecht duidelijk veel belang aan het werkplekleren, wat de studenten, alumni en het werkveld eveneens als een positief gegeven aanduiden. WAP is zo als het ware de basis van de hele opleiding. De commissie is van oordeel dat WAP in zijn geheel een sterke en uitdagende werkvorm voor studenten is. De commissie hoopt dat de opleiding kan waken over de kwaliteit van het WAP-gebeuren in het kader van het groeiende aantal studenten en dus ook de grootte van de leergroepen binnen de WAP-sessies. Bovendien hangt het succes van het werkplekleren volgens de commissie deels af van de beschikbaarheid en kwaliteit van de mentoren in het werkveld, en van de WAP-begeleiders. Bijgevolg dient er voldoende aandacht te blijven voor de professionele ondersteuning van de mentoren.

Om het leerproces van de studenten te optimaliseren binnen een beperkt aantal contacturen zoekt de opleiding naar de juiste leermiddelen die aansluiten bij het didactische concept en de te verwerven competenties. Binnen de verschillende sessies wordt vooral gewerkt met zo veel mogelijk authentiek materiaal, zoals het uitwisselen van eigen ervaringen uit de praktijk door onder andere te werken met gastdocenten en gastsprekers, casusbeschrijvingen van kinderen, videocassussen uit de praktijk en materialen uit scholen. Ook worden vakliteratuur, basishandboeken uit het beroepenveld en nuttige internetadressen gehanteerd. Docenten zijn verantwoordelijk voor het uitwerken van hun eigen cursusmateriaal.

Naar de kwaliteit van het cursusmateriaal wordt gepeild in studentenbevragingen. Het kernteam van de opleiding bewaakt in overleg de kwaliteit van enkele leidraden (jaarplanning, studiegids, werkplekbrochure). De kwaliteitscriteria daarvoor omvatten onder andere het actualiteitsgehalte, de inzetbaarheid voor alle betrokkenen, de vormgeving, inhoud en de relevantie voor volwassenenonderwijs. Indien dergelijke kwaliteitscriteria zouden ontbreken, wordt het (cursus) materiaal herwerkt. De commissie kan deze aanpak waarderen. De opleiding gaat ook gesprekken aan met de docenten na het afwerken van een opleidingsonderdeel om de inhoud en de werkvormen na te kijken. Wanneer er te veel overlap zou zijn, geven studenten dit aan.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De concentrisch opgebouwde opleiding werkt met kerncompetenties die in elkaar opvolgende beheersingsniveaus verworven worden. Dit systeem is ook de basis van het toetsingsbeleid van de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren. Bij de evaluatie richt de opleiding zich op het toetsen van competenties op integratieniveau, maar ook op inzichts- en toepassingsniveau. Voor elk beheersingsniveau werkte de opleiding haar toetsvormen uit. Zo wordt gebruikgemaakt van een schriftelijk openboekexamen en een geïntegreerde opdracht op inzichtsniveau. Het uitwerken van een casus op papier (met schriftelijke en mondeling toelichting) en het maken van een leerverslag toetsen de competenties op toepassingsniveau. Ten slotte toetsen de bewijsstukken in de portfolio en de presentatie ervan, samen met het werkplekleren op zich (dit laatste enkel voor voltijdse studenten), de kerncompetenties op integratieniveau. Na elk opleidingsonderdeel volgt in principe een toetsingsmoment om na te gaan of de student de vooropgestelde doelen heeft behaald. De commissie vindt dat deze permanente evaluatie goed aansluit bij de visie van de opleiding en het studentenpubliek. Wel vindt de commissie dat de opleiding meer aandacht zou mogen besteden aan het behouden van een goede balans tussen product- en procesevaluatie.

De student wordt op de hoogte gebracht van het evaluatiebeleid van de opleiding via de studiegids en de ECTS-fiches. Voor elk opleidingsonderdeel wordt beschreven wat getoetst wordt en hoe dat zal gebeuren. De commissie waardeert deze transparante en gedetailleerde evaluatiecriteria. Bij de start van elk opleidingsonderdeel brengt de opleiding de studenten van de

beoordelingscriteria op de hoogte. De gesprekken met de studenten en alumni toonden voor de commissie aan dat zij tevreden waren over de wijze waarop de opleiding deze criteria aan hen bekendmaakt.

De opleiding heeft sinds het academiejaar 2007–2008 geïnvesteerd in het vastleggen van kwaliteitscriteria en krachtlijnen voor goed evalueren. Deze kwaliteitscriteria worden besproken tijdens overlegmomenten en staan ter beschikking van alle docenten in een afzonderlijk document. Tijdens haar gesprek met de alumni vernam de commissie dat niet iedere docent het systeem van permanente evaluatie en de daaraan gekoppelde feedback respecteerde. De commissie moedigt de opleiding aan om hierin verder te investeren en een krachtig kwaliteitsbeleid uit te bouwen dat door het hele docententeam wordt gedragen. De commissie kijkt hierbij uit naar de implementatie van een recent hogeschoolbreed toetsbeleidsplan. Dit plan wordt bewaakt door een toetscommissie, die de kwaliteit van de toetsen en de professionaliteit van docenten in deze zal bewaken.

De studenten en alumni appreciëren het systeem van permanente evaluatie en feedback. De commissie betreurt het dat de opleiding over de mogelijkheid tot feedback niet altijd even duidelijk gecommuniceerd heeft, zodat sommige studenten niet altijd op de hoogte waren dat ze feedback over en reflectie op hun resultaten konden krijgen. Dit punt haalt de opleiding zelf als aandachtspunt aan. De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding hierover verder overleg pleegt en een verbeteringstraject uitwerkt. De opleiding probeert de kwaliteit van de toetsing ook te waarborgen door waar mogelijk te werken met meerdere beoordelaars. Dit is door het praktische aspect niet aan de orde voor alle afzonderlijke praktijkopdrachten, maar waar mogelijk wordt dit opgevangen door de beoordeling en de toepassing van de evaluatiecriteria in groep te bespreken. De opleiding werkt bij de portfoliopresentatie wel met meerdere beoordelaars. Ook betreft de opleiding studenten bij het toetsgebeuren door het organiseren van peer feedback.

De beoordeling van het werkplekleren zit vervat in het opleidingsonderdeel Werken aan professionalisering (WAP). Voltijdse studenten krijgen een mentor toegewezen, die een begeleidende rol heeft en gevraagd wordt een feedbackformulier in te vullen (maar geen verantwoordelijkheid heeft in de eindbeoordeling). Deeltijdse studenten worden vaak ook door een mentor/collega begeleid. Het cijfer dat de student krijgt, is gebaseerd op verschillende bewijsmaterialen, zoals onder andere de portfolio, leerverslagen, feedbackformulier van de werkplek en presentatie van de portfolio. Bovendien drukt dit cijfer uit in hoeverre de student de vooropgesteld competenties beheerst. De commissie is dan ook van mening dat ook het onderdeel WAP over duidelijk geformuleerde en transparante evaluatiecriteria beschikt.

Wanneer een student problemen ervaart bij het afleggen van examens, is op het niveau van de hogeschool een ombudsdienst aanwezig, bij wie klachten terechtkomen en die kan optreden als bemiddelaar tussen student en docent.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie dringt erop aan een krachtig evaluatiebeleid uit te bouwen dat door het gehele docententeam gedragen wordt.
- De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om het verbeteringstraject inzake evaluatie en feedback uit te voeren.
- De commissie raadt de opleiding aan aandacht te hebben voor een goede balans tussen product- en procesevaluatie.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriterium:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bacheloropleiding.

Dit betekent dat niet enkel studenten met een bachelordiploma van leerkracht kunnen instromen, maar ook studenten die een ander bachelor- of masterdiploma bezitten. Het overgrote merendeel van de studenten (94 procent) stroomt in met een leerkrachtendiploma. De overige studenten komen vooral uit de richtingen Pedagogische wetenschappen, Psychologie, Taal- en letterkunde, Logopedie en Audiologie, Motorische revalidatie en Kinesitherapie, Ergotherapie, Orthopedagogie en Sociaal werk. Sommige opleidingsonderdelen zijn gemeenschappelijk voor alle instromers. De commissie waardeert het dat studenten hierdoor leren omgaan met diversiteit en van elkaar kunnen leren. Ook de keuzetrajecten en de begeleiding daarin maken volgens de commissie de afstemming op het instroomprofiel mogelijk. De commissie heeft gemerkt dat de keuzetrajecten de studenten zelfs aantrekken om precies voor deze opleiding te kiezen. Wel is het de commissie tijdens de gesprekken met de studenten en afgestudeerden ter ore gekomen dat studenten die instromen vanuit een andere instelling dan de Katholieke Hogeschool Limburg soms de specifieke KHLim-accenten missen. De commissie raadt de opleiding aan om meer aandacht te schenken aan de aansluiting van niet-KHLim-studenten. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door het organiseren van een infomoment om de studenten wegwijs te maken in de werking van de hogeschool en de specifieke kenmerken van de lerarenopleiding aan de KHLim, bijvoorbeeld het ervaringsgericht leren.

Zoals de opleiding zelf aangeeft, hebben ook studenten met een andere vooropleiding dan die van leerkrachten het soms moeilijk om de juiste aansluiting te vinden met de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren. De commissie hoorde deze geluiden ook in het gesprek met de studenten en alumni. Om de niet-leerkrachten de kans te geven hun hiaat met betrekking tot startcompetenties van een beginnende leerkracht weg te werken, volgen zij verplicht het opleidingsonderdeel Pedagogische module van 12 studiepunten, dat vervat zit in het reguliere studieprogramma van 60 studiepunten. Zij verkrijgen na afloop van deze module lesbevoegdheid in het secundair onderwijs. De commissie heeft van verschillende stakeholders, zoals het werkveld en de hogeschooldirectie, bedenkingen gehoord in verband met de meerwaarde van deze beperkte module. Het werkveld staat soms huiverig tegenover het aannemen van niet-leerkrachten die deze bachelor-na-bacheloropleiding gevolgd hebben. Ook vraagt men zich af of een programma van 12 studiepunten voldoende is om dezelfde competenties te bereiken dan dewelke een leerkracht na een programma van drie jaar dient te verwerven. De commissie is het eens met deze bezwaren, en vraagt de opleiding na te denken over de plaats en de meerwaarde van de pedagogische module binnen de opleiding.

Uit de gesprekken met docenten en het werkveld heeft de commissie kunnen afleiden dat er verder nood is aan verduidelijking wat betreft de afstemming van de eindcompetenties uit de initiële lerarenopleiding met de startcompetenties van de bachelor-na-bacheloropleiding. De opleiding heeft hiertoe al een eerste aanzet gegeven, doordat enkele docenten zowel in de initiële lerarenopleiding als in de bachelor-na-bacheloropleiding lesgeven, en zij zicht hebben op de kennis en competenties die studenten in de initiële opleiding en de bachelor-na-bacheloropleiding dienen te verwerven. Het intensifiëren van de zoektocht naar opportuniteiten om aansluiting te vinden met de kennis die al in de initiële opleiding aanwezig is en verdiepend te werken, kan volgens de commissie ongetwijfeld een meerwaarde bieden.

Studenten die binnen de KHLim al de BABO-opleiding volgden en de BAZO-opleiding aanvat-ten, kunnen via het EVK-beleid (elders verworven kwalificaties) vrijstelling krijgen voor het gemeenschappelijke programma van beide opleidingen, oftewel 28 studiepunten. Ook houders van andere diploma's kunnen via EVK bepaalde vrijstellingen verkrijgen, hoewel dit niet altijd even evident is. De opleidingsverantwoordelijken gaven in het gesprek met de commissie aan er in de toekomst de voorkeur aan te geven te werken met vrijstellingen op basis van eerder verworven competenties (EVC). De commissie kan deze wens stellig onderschrijven en hoopt dat de bachelor-na-bacheloropleidingen snel zullen instappen in het al bestaande EVC-beleid, dat uitgewerkt is op het niveau van de hogeschool en het departement. Tot op heden is dit immers nog niet het geval.

De commissie heeft vastgesteld dat het diversiteitsbeleid van de opleiding nog niet op hetzelfde niveau staat als dat van de initiële opleidingen binnen het departement. De opleiding wijst erop dat zij weinig of niet met mensen met een functiebeperking, kansarmen of anderstaligen in aanraking komt. Ook allochtonen stromen te weinig door naar de bachelor-na-bacheloropleiding. De commissie apprecieert het dat de opleiding inspanningen wil doen om ook een dergelijk divers studentenpubliek aan te trekken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- Aandacht schenken aan de aansluiting van instromers vanuit een andere instelling is volgens de commissie wenselijk.
- De commissie vraagt de opleiding om ook blijvend met de initiële opleidingen in overleg te gaan om tot een betere afstemming van de start- en eindcompetenties te komen.
- De commissie vraagt de opleiding om zich te bezinnen over bijkomende toelatingsvoorwaarden met betrekking tot de instroom van andere bachelors of masters dan die van leerkrachten, en daarbij het EVC-beleid niet uit het oog te verliezen.
- De commissie onderschrijft de intentie van de opleiding om het departementale diversiteitsbeleid te vertalen naar de bachelor-na-bacheloropleiding.

Oordeel over onderwerp 2, programma: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	goed
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3	samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende

facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek op basis van de gesprekken en de ingekeken documenten kunnen vaststellen dat de rekrutering van nieuwe medewerkers gebeurt door een procedure waarbij het departementshoofd en de opleidingscoördinator betrokken zijn. De opleiding houdt bij het aanwerven van haar medewerkers onder andere rekening met vakdeskundigheid, teamwerk, passie voor het leerproces van kinderen met specifieke onderwijsnoden en -behoeften, bereidheid tot het ontwikkelen van een eigen kijk op 'leerkracht' zijn, flexibiliteit en inzetbaarheid binnen verschillende domeinen van de lerarenopleiding. In de taakfiche van de personeelsleden staan rubrieken als WAP-begeleider, docent-/leerprocesbegeleider, taken zoals verantwoordelijke werkplekleren of verantwoordelijke keuzepakketten, professionalisering en coördinatie-taken.

Volgens de commissie telt de opleiding een zeer enthousiast personeelsteam dat de vooropgestelde flexibiliteit en passie voor het vak zeker bezit. De opleiding beschikt over docenten die voldoende ruimte krijgen om een eigen invulling te geven aan de opleidingsonderdelen waarvoor zij verantwoordelijk zijn, maar de onderwijsvisie van de opleiding onderschrijven en uitdragen. De commissie is positief over hoe deze manier van werken – het consistent en consequent doortrekken van de rode draad van de opleiding – implementatie en integratie van deze visie in het dagelijks handelen garandeert. De studenten spreken dan ook lovende woorden over hun docenten, die bereikbaar zijn – zelfs nog steeds voor afgestudeerden – en rekening houden met het welbevinden van de student.

Op basis van de gesprekken die zij gevoerd heeft tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie geconstateerd dat het beleid van de opleiding inzake functionerings- en evaluatiegesprekken nadrukkelijke verbetering behoeft. Hoewel op hogeschoolniveau een beleid is uitgewerkt met betrekking tot functioneringsgesprekken en evaluatie van docenten met een SWOP-procedure (Systeem voor Waardering en Ontwikkeling van Personeel), is dit beleid nog niet tot op het niveau van de bachelor-na-bacheloropleiding doorgedrongen. Pas vanaf het academiejaar 2010–2011

werd beslist om de SWOP-procedure op alle medewerkers (uitgezonderd de gastsprekers) toe te passen in plaats van enkel op de statutaire medewerkers. Op het moment van de visitatie was er voor de medewerkers van de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren nog geen cyclus van functioneringsgesprekken geweest. Er was een evaluatie van docenten door studenten, maar formele evaluatiegesprekken gebeurden niet. De commissie hoopt dan ook stellig dat de SWOP-procedure in de toekomst systematisch zal worden toegepast binnen de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren.

De begeleiding van nieuwe medewerkers verloopt volgens de commissie goed. Nieuwe personeelsleden worden op de hoogte gebracht van de werking van de verschillende hogeschooldiensten via twee infomomenten. In de opleiding zelf krijgen zij een onthaalgesprek met het departementshoofd en de opleidingscoördinatoren. Een collega begeleidt hen in de ingroeifase.

De medewerkers van de opleiding ervaren een aanzienlijke nood aan professionalisering. Hoewel 10 procent van de taakbelasting van een medewerker voorzien is voor professionaliseringsactiviteiten, is dit in de praktijk niet altijd haalbaar. Volgens de commissie worden personeelsleden tot op heden onvoldoende gestimuleerd om aan professionaliseringsactiviteiten deel te nemen. Zo lieten de medewerkers van het administratief-technisch personeel aan de commissie weten dat leidinggevend die deelnemen aan professionaliseringsactiviteiten de informatie die ze daar verkrijgen, doorgeven aan hen, maar dat zij zelf weinig of niet participeren aan nascholingsactiviteiten. Op het vlak van didactiek is bijscholing door het onderwijzend personeel geen evidentie, gezien er geen geëigende vorming voor onderwijsgevend beschikbaar is, hoewel de opleiding de overlegmomenten tussen de docenten ook als een onderwijsvernieuwend professionaliseringsactiviteit beschouwt. De commissie is van oordeel dat een voldoende structureel professionaliseringsbeleid voorwaardelijk is voor het in stand houden van een kwalitatieve opleiding. De commissie spreekt wel haar waardering uit over de professionalisering van de begeleiders van het opleidingsonderdeel Werken aan professionalisering (WAP). Aan hen worden immers hoge eisen gesteld. Zij genieten volgens de commissie voldoende bijscholing (bijvoorbeeld over themagecentreerde interactie) met betrekking tot de begeleiding binnen deze leergroepen, en hebben hierbij zelf externe begeleiding genoten. Bovendien slagen zij er eveneens in hun professionaliteit op dit vlak door te geven in het docententeam door het werken met een structureel systeem van intervisie, teamgesprekken en het schrijven van eigen leerverslagen. De commissie hoopt dan ook dat er in het takenpakket van de WAP-begeleiders voldoende ruimte overblijft voor hun verdere professionalisering met betrekking tot studiebegeleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie dringt aan op een systematisch en structureel professionaliseringsbeleid voor het onderwijskundig en administratief-technisch personeel.
- De commissie pleit voor de effectieve bewaking en implementatie in de organisatie van de afspraken die gemaakt worden tijdens de functionerings- en evaluatiegesprekken.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- Het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- Bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek geconstateerd dat de medewerkers die in de opleiding het onderwijs verzorgen, stevast de verbinding leggen met de beroepspraktijk in hun sessies door het systematisch gebruik van casussen en voorbeelden uit de praktijk. Bovendien zorgt de opleiding ervoor dat haar personeel bovenop de pedagogisch-didactische bekwaamheid ook vakexpertise op verschillende relevante domeinen in huis heeft. De opleiding streeft daarvoor naar een samenstelling van een team van medewerkers die binnen eenzelfde basisdiploma verschillende specialisaties hebben ontwikkeld. De opleiding kan dan ook beschikken over een achttal gastprofessoren en een groot aantal externe gastsprekers, die hun onderwijsopdracht in de opleiding combineren met een opdracht in het beroepenveld als leerkracht, directie of zorgcoördinator, en zo voeling behouden met de actuele noden en tendensen in het werkveld. De commissie waardeert het feit dat naast de docenten verbonden aan de KHLim externe gastdocenten en -sprekers worden aangetrokken, die een specifieke inhoudelijke inbreng en praktijkgerichtheid in de opleiding brengen. Bovendien zijn ook de studenten en afgestudeerden zeer tevreden over de inhoudelijke expertise van hun (gast)docenten.

Wat docentenuitwisseling en -mobiliteit betreft, kon de commissie uit de ingekeken documenten afleiden dat de opleiding goede inspanningen levert om bezoeken in andere scholen, docentenuitwisseling, en deelname aan internationale seminaries en conferenties mogelijk te maken. De commissie moedigt de opleiding aan om deze (internationale) activiteiten verder te zetten en uit te breiden. Niettegenstaande lieten de docenten aan de commissie weten dat er enige nood is aan langdurige professionele trajecten in het kader van hun vakinhoudelijke professionalisering. De professionalisering die ze op dit moment ervaren, gebeurt vooral door de combinatie van de onderwijsopdracht binnen de opleiding en de andere job die ze in het beroepenveld uitoefenen. Volgens hen erkent de opleiding wel deze noodzaak aan een uitgewerkt professionaliseringsbeleid.

De commissie had opnieuw veel waardering voor het feit dat een gastdocent die deeltijds actief in het beroepenveld werkt, eveneens WAP-begeleider in de opleiding is. Op die manier slaagt hij erin om de actuele noden en evoluties van het werkveld te vertalen in zijn begeleiding naar de studenten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding bepleit een versterking van het vakinhoudelijke professionaliseringsbeleid.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het onderwijzend personeelsbestand van de opleiding, zowel de docenten verbonden aan de hogeschool als de gastdocenten, telt 27 leden. Zij worden bijgestaan door tien leden die deel uitmaken van het administratief-technisch personeel. Ook is in de opleiding een groot aantal gastsprekers ingeschakeld.

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren beschikt over 11 VTE. Vijftien van de 27 docenten van de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren zijn tussen 40 en 65 jaar oud. De commissie is het eens met de stelling van de opleiding dat, gezien elf docenten tussen 50 en 65 jaar zijn, er in de toekomst mogelijkheid moet zijn om jonge nieuwe medewerkers aan te trekken.

In het academiejaar 2010–2011 is slechts één personeelslid van de 27 leden van het onderwijzend personeel (lectoren, praktijklectoren en gastprofessoren) voltijds. De overige docenten zijn betrokken in andere opleidingen binnen en buiten de KHLim. Ook bij het administratief-technisch personeel is één medewerker voltijds. Daarnaast is er een groot aantal gastsprekers die elk een klein aandeel lesbevoegdheid in de opleiding hebben.

De student-lectorratio bedraagt 22,64. De personeelsleden zijn gedreven en enthousiast, op zo'n manier dat de commissie tijdens het visitatiebezoek weinig tot geen klachten heeft gehoord over een al te belastende werkdruk. Niettemin wijst de commissie erop dat de opleiding erover dient te waken dat, in het kader van de verhogende studentenaantallen, de taakbelasting ook niet te gevoelig toeneemt en draaglijk blijft voor alle personeelsleden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan waakzaam te blijven wat de werkdruk van de personeelsleden betreft.

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	voldoende
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **[onvoldoende](#)**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren wordt samen met haar zusteropleiding Buitengewoon onderwijs ingericht op de campus Hemelrijk in het centrum van Hasselt. Deze campus omvat vier gebouwen of blokken, die gegroepeerd zijn rond een gemeenschappelijke

'speelplaats'. De commissie werd rondgeleid in elk van deze gebouwen. Globaal genomen is de commissie, net zoals de opleiding en al haar stakeholders, van mening dat de huidige campus van de lerarenopleiding niet aan de hedendaagse verwachtingen ten aanzien van het hoger onderwijs beantwoordt. De meeste gebouwen op de campus zijn verouderd en soms zelfs in slechte staat. De opleiding roeit met andere woorden met de riemen die zij heeft om met de beperkte materiële infrastructuur haar onderwijs vorm te geven. De hogeschool heeft plannen voor een grondige hervorming van de campus, die evenwel pas ten vroegste vanaf 2015 van start kan gaan. De commissie hoopt dat bij de realisatie van een nieuwe campus voor de lerarenopleiding rekening wordt gehouden met de specifieke noden van de bachelor-na-bacheloropleidingen.

De huidige campus beschikt over 46 werkruimtes voor onderwijsactiviteiten. In blok A kan de opleiding gebruikmaken van enkele polyvalente leslokalen, drie auditoria (twee auditoria met plaats voor een 100-tal studenten en een groter auditorium met ruimte voor 180 studenten) en enkele vaklokalen. Deze lokalen zijn onder andere voorzien van een beamer, en andere technologische en digitale hulpmiddelen. Ook in blok D beschikt de opleiding over enkele leslokalen, waaronder een expressielokaal dat wordt gebruikt voor onder andere expressievakken en rollenspellen, en een teamlokaal waar leergroepen vaak samen les krijgen. Ook de kapel op de campus wordt gebruikt als expressieruimte. De lokalen in blok A en D worden vaak 's avonds in gebruik genomen. Deze blokken zijn gemakkelijk toegankelijk, ook voor studenten met een lichamelijke functiebeperking, via liften en hellende vlakken.

In blok C is een studentencafetaria gehuisvest. Deze is volgens de commissie vrij klein. De commissie betreurt het ook dat de cafetaria niet geopend is in de avonduren, zodat een groot deel van de studenten van de opleiding die 's avonds les volgen, de maaltijden die hier worden aangeboden niet kan nuttigen.

In blok D bevinden zich naast een computerlokaal voor docenten eveneens een tweetal computerlokalen met elke 20 pc's, die ter beschikking staan van de studenten. Er is permanent een personeelslid aanwezig wanneer het lokaal vrij is, zodat studenten ononderbroken in het computerlokaal kunnen werken. Wanneer een computerlokaal bezet is voor ICT-lessen of andere opleidingsonderdelen wordt dit op voorhand gemeld. Met de studenten- of docentenkaart kan gebruikgemaakt worden van negen copier-printers.

Er zijn voor de opleiding ook enkele docenten- en studentenruimtes ter beschikking. In één docentenruimte kan gewerkt worden, en studenten kunnen hier 's avonds eveneens terecht in bepaalde sessies. In een andere docentenruimte hebben de docenten de mogelijkheid om een maaltijd te nuttigen. In de studentenruimte krijgen de studenten informatie over examens en internationalisering via ad-valvasuithangborden. De studentenruimte is bovendien ook 's avonds geopend, zodat ook de studenten van de avondopleidingen hier terecht kunnen.

De commissie heeft enkele positieve geluiden gehoord over de in blok A ondergebrachte mediatheek. De studenten en afgestudeerden lieten in hun gesprek met de commissieleden lovende woorden vallen over de voorzieningen in de mediatheek. Dat de alumni blijvend gebruikmaken van de bibliotheek is volgens de commissie illustratief voor de kwalitatieve werking ervan. De studenten en vooral de docenten hebben inspraak in de nieuwe aankopen voor de mediatheek. Bovendien worden studenten op verschillende manieren wegwijs gemaakt in de mediatheek: de mediatheek heeft een Facebookpagina met een nieuwsgids en heeft ook een eigen webstek, die regelmatig geüpdatet wordt wanneer nieuwe werken beschikbaar zijn. Er is ook via de digitale leeromgeving Toledo toegang tot een bibliotheektab, waarop studenten en personeel de communicatie van de mediatheek kunnen raadplegen en opvolgen. Tijdens de gesprekken met de studenten heeft de commissie vernomen dat een rondleiding in de mediatheek in het begin van

het academiejaar wel voor de studenten van de initiële opleiding georganiseerd wordt en voor de voltijdse studenten van de bachelor-na-bacheloropleidingen, maar niet zozeer voor de deeltijdse studenten. Dit ervaren de deeltijdse studenten als een gemis. De commissie pleit er dan ook voor om ook voor deze studenten een rondleiding in de mediatheek te voorzien. De commissie waardeert het wel dat de mediatheek één avond per week langer open blijft. Ook wordt soms op vraag een extra avondsessie ingelast om de studenten van de bachelor-na-bacheloropleidingen de kans te geven de mediatheek te bezoeken.

Zoals eerder aangehaald, geven de studenten en vooral het personeel aan dat er dringend nood is aan vernieuwingen wat betreft de gebouwen en de ICT-mogelijkheden op de campus. De commissie neemt kennis van de frustraties van het campuspersoneel op dit vlak, en kijkt samen met de opleiding uit naar de snelle realisatie en ingebruikname van een vernieuwde campus.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om rondleidingen in de mediatheek te voorzien voor haar studenten, ook de deeltijdse.
- De commissie onderschrijft de plannen van de hogeschool en de opleiding om een vernieuwde campus te realiseren en in gebruik te nemen.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat de communicatie naar studenten met betrekking tot de studiebegeleiding heel vlot en duidelijk verloopt. Potentiële studenten worden aangetrokken door vier infodagen tussen februari en september van het departement, een voorstelling van de bachelor-na-bacheloropleiding al in de initiële lerarenopleiding van de hogeschool, een vertegenwoordiging op een jobinspiratiebeurs voor afstuderende studenten van het departement, en door de hogeschool gevoerde campagnes op de website en in de media.

De opleiding voorziet ook instroombegeleiding, en dan vooral wanneer studenten twijfelen of zij de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren, dan wel de opleiding Buitengewoon onderwijs zullen volgen. Vooraleer een student zich inschrijft, vindt een intakegesprek plaats, waarin gepeild wordt naar de vooropleiding, de motivatie en verwachtingen van de student in kwestie. Ook bij de keuze van de keuzepakketten wordt begeleiding voorzien voor de student.

De vakgeïntegreerde studiebegeleiding tijdens de opleiding wordt deels door de docenten van de afzonderlijke opleidingsonderdelen op zich genomen, maar situeert zich hoofdzakelijk binnen de WAP-groepen. De commissie kon nogmaals vaststellen dat het WAP-concept zich goed leent tot de inbedding van een structurele studiebegeleiding en de opvolging van het leerproces van de student. De studenten haalden tijdens het visitatiebezoek de inhoudelijke begeleiding en sterke vertrouwensband met hun WAP-begeleider eveneens meermaals aan als een sterk punt. Studenten zetten in de opleiding hun eigen leersporen uit en de WAP-begeleiders volgen deze op een

bevredigende manier op, rekening houdend met de vooropleiding en de interesses van de individuele student. Studiebegeleiding is binnen de opleiding op die manier sterk persoonlijk gericht. De commissie merkt daarbij op dat een goede communicatie van deze manier van werken (met name procesbegeleiding) naar potentiële studenten aan te raden is, omdat wellicht niet iedereen hiermee vertrouwd is. De commissie wil hierbij nogmaals haar appreciatie voor de inzet van de WAP-begeleiders beklemtonen, en stelt voor dat de opleiding erop toeziet dat studiebegeleiding expliciet wordt opgenomen in het takenpakket van de WAP-begeleiders.

De commissie stelt vast dat de begeleiding binnen de WAP-groepen, zoals vermeld, zeer persoonlijk en diepgaand is. Wanneer de WAP-begeleiders gewaarworden dat intensief en gespecialiseerd therapeutisch werken nodig is, sturen zij de studenten door naar de sociale dienst van het departement/hogeschool of verwijzen ze door naar externe diensten. De sociale dienst kan psychosociale begeleiding bieden, maar vangt ook studenten op in andere probleemsituaties, zoals financiële problemen.

De commissie bracht tijdens het visitatiebezoek eveneens een bezoek aan het lokaal waar medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de dienst internationalisering van het departement werken. Hier hoorde de commissie dat internationale studenten die het departement binnenkomen of studenten van de hogeschool die naar het buitenland vertrekken bij hen kunnen langsgaan indien er zich problemen voordoen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om de grootte en de efficiënte aanwending van de tijdsbesteding van het opleidingsteam te bewaken.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	onvoldoende
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De commissie heeft tijdens het bezoek vastgesteld dat de voorzieningen op de campus Hemelrijk soms ontoereikend zijn en niet meer beantwoorden aan de hedendaagse verwachtingen ten aanzien van het hoger onderwijs. Wel kon de commissie afleiden dat de opleiding met een beperkte materiële structuur haar onderwijs zo goed mogelijk vorm probeert te geven. De commissie neemt nota van de plannen van de hogeschool om de campus te hervormen vanaf 2015. Een hervormde campus zal volgens de commissie de tekortkomingen verhelpen. De commissie hoopt dat bij de realisatie van een nieuwe campus rekening wordt gehouden met de specifieke noden van de bachelor-na-bacheloropleidingen.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de beschikbare documenten en de gevoerde gesprekken heeft de commissie kunnen afleiden dat binnen de hogeschool een beleidsvisie rond kwaliteitszorg is ontwikkeld, die toelaat enkele uitgangspunten voor het beleid inzake kwaliteitszorg te formuleren. Door middel van een matrixstructuur waarin alle departementen vertegenwoordigd zijn, verankert de hogeschool deze visie in haar organisatie. De commissie merkte tijdens de gesprekken op dat de bachelor-na-bacheloropleidingen Zorgverbreding en remediërend leren en Buitengewoon onderwijs tot voor het academiejaar 2010–2011 niet waren opgenomen in deze matrixstructuur, zodat zij geen structurele plaats hadden binnen het departementale beleid. Hierdoor hebben zij tot nu toe een informeel, zij het niet systematisch kwaliteitsbeleid kunnen voeren. Toch wil de opleiding vertrekken vanuit de visie op kwaliteitszorg op centraal niveau en wil ze haar eigen kwaliteitsbeleid daarmee linken. Met de opname in de kwaliteitszorgmatrix van de hogeschool heeft het departement Lerarenopleiding een anker Kwaliteitszorg gekregen dat informatie uitwisselt, advies verleent en fungeert als klankbord voor initiatieven. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding, en dan met name het kernteam dat kwaliteitszorg waarborgt in de opleiding, hiermee haar ideeën en ambities naar het centrale beleid toe kan stuwen. De opleiding haalde deze nood aan betrokkenheid bij het centrale beleid zelf als aandachtspunt aan. De commissie hoopt dat met de toevoeging van de bachelor-na-bacheloropleidingen in de centrale matrixstructuur de opleiding een balans vindt tussen de top-down- en bottom-up uitwerking van haar kwaliteitsbeleid.

De hogeschool heeft binnen haar kwaliteitszorgsysteem een instrumentarium uitgebouwd waar ook de opleiding gebruik van maakt om haar kwaliteitsbeleid te realiseren. Zo heeft de opleiding PDCA-sjablonen (*Plan-Do-Check-Act*) ter beschikking bij de uitwerking van haar verbeteringstrajecten, alsook kwaliteitspagina's binnen het intranet en voorbeelden van bevragingen. Het kernteam van de opleiding, bestaande uit een achttal personen, werkt aan het planmatig uitbouwen van kwaliteitszorg door het opstellen van PRIAC's (prioritaire actieplannen) aan de hand van de PDCA-cyclus. Het team vergadert maandelijks en zet kwaliteitszorg bij deze teambijeenkomsten op de agenda. Verder bevraagt de opleiding systematisch een aantal doelgroepen.

- De belangrijkste bevraging wordt gericht aan de studenten. De opleiding vraagt de studenten tussentijdse feedback over de opleiding te geven tijdens de WAP-sessies. De studenten worden eveneens bevraagd na afloop van de opleiding, de zogenaamde jaarlijkse 'Q-controle'. Daarbij kunnen de studenten hun globale waardering per opleidingsonderdeel of voor de opleiding in haar geheel geven, en aangeven wat behouden dient te worden en wat voor verbetering vatbaar is. Studenten vullen deze vragenlijst eerst individueel in, waarna hierover een groeps-gesprek plaatsvindt. Alle studenten dienen deze Q-controle in te vullen tijdens de laatste WAP-sessie (na de deliberatie). Hiermee waarborgt de opleiding de validiteit en haalt zij een maximale responsgraad.
- Naar aanleiding van het schrijven van het zelfevaluatie-rapport heeft de opleiding een alumni-bevraging en een interview met een focusgroep van alumni georganiseerd. Voordien werd een

dergelijke bevraging niet structureel uitgevoerd binnen de opleiding. De commissie vindt het positief dat een alumnibevraging al een standaardprocedure was binnen de hogeschool, en dat de opleiding dankzij haar recent verworven plaats binnen het departement een alumni-bevraging nu ook tot de norm zal maken.

- Het werkveld wordt bevraagd op het moment dat docenten op werkplekbezoek gaan. Mentoren, die vaak ook oud-studenten van de opleiding zijn, geven feedback over de opleiding. De commissie heeft vastgesteld dat de opleiding de nood voelt om een formeel communicatieforum op te richten met het werkveld. De commissie spoort de opleiding aan om, naar analogie met haar zusteropleiding, een formele resonantiegroep met het werkveld te installeren.

Verder kon de commissie uit de ingekeken documenten en de gesprekken afleiden dat de opleiding, naast het bevragen van haar stakeholders, ook zelfevaluaties realiseert. Dit gebeurt binnen het kernteam aan de hand van het PDCA-model op organisatieniveau. Ook vinden in de opleiding een zelfevaluatie en kritische reflectie plaats aan de hand van een ontwikkelde veranderingstool binnen het ENW-project (Expertisenetwerk). Verder werd in 2010 een quick scan uitgevoerd naar aanleiding van het zelfevaluatie-rapport. Ten slotte levert een meta-evaluatie van de examenresultaten de opleiding ook een kritische kijk op haar functioneren. Vanaf het academiejaar 2010–2011 zal deze meta-analyse van toetsresultaten ook op centraal niveau van de hogeschool aangestuurd worden. De commissie onderschrijft deze metingen, maar merkt op dat veel metingen en bevragingen georganiseerd werden in de voorbereidende fase van het schrijven van het zelfevaluatie-rapport. De commissie stelt de opleiding dan ook voor om erop toe te zien deze bevragingen en metingen te continueren met het zicht op een naar de toekomst gericht kwaliteitszorgbeleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding moet erover waken dat een voldoende hoge en valide responsgraad gegarandeerd is wanneer zij haar stakeholders bevraagt.
- De commissie stelt de opleiding voor bevragingen naar haar stakeholders systematisch en formeel uit te voeren.
- De commissie bepleit de oprichting van een breed samengestelde resonantiegroep.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit de ingekeken documenten kunnen afleiden dat de opleiding in het verleden uit de evaluaties van verschillende stakeholders gegevens heeft gebruikt om verbeteringsacties met betrekking tot kwaliteitszorg te realiseren. De terreinen waarop deze acties betrekking hadden, waren onder andere de concentrische opbouw van het curriculum, de vormgeving van het WAP-concept, de overschakeling naar competentiegericht leren, het werken met gemengde leergroepen, een meer evenwichtige spreiding van de taakbelasting van studenten en het streven naar een krachtige samenwerking met de opleiding Buitengewoon onderwijs.

De opleiding heeft ook enkele verbeteringstrajecten voor de toekomst geformuleerd waaraan ze prioritair wil werken. Deze betreffen voornamelijk de efficiënte organisatie van kernteamvergaderingen, het versterken van de samenwerking met het werkveld door de oprichting van een resonantiegroep, een sterkere uitwisseling tussen en communicatie met de docenten over elkaars inhouden, de uitbouw van een gemeenschappelijke visie met de opleiding Buitengewoon onderwijs, de ontwikkeling van de elektronische leeromgeving en de uitbouw van de internationale dimensie in de opleiding. Vanuit het KHLim-beleid werkt men met prioritaire actieplannen (PRIAC's), die concrete acties formuleren bij een verbeteringstraject. De commissie vindt het positief dat de opleiding aangaf met deze PRIAC's te werken. Het anker IKZ van het departement ondersteunt de opleiding om de gewenste verbeteringstrajecten in PRIAC-vorm uit te werken. De commissie onderschrijft deze consolidatie van de verbeteringstrajecten. Momenteel heeft de opleiding plannen voor verbeteringsacties, maar de commissie heeft nog vragen in verband met de realiseerbaarheid van deze acties, rekening houdend met de werkdruk. Ook vraagt de commissie zich af of prioritering en voortgang binnen de verbeteringsprojecten zichtbaar zijn, en of binnen het kernteam van de opleiding eensgezindheid heerst over de voorrang en de timing van aanpak. Deze informatie heeft de commissie uit de gesprekken en de ingekeken documenten niet kunnen destilleren. De commissie heeft begrip voor het feit dat het kwaliteitszorgbeleid van de hogeschool volop in ontwikkeling is en dat de opleiding bijgevolg in een lopend proces is terechtgekomen, waardoor het formuleren van klare PRIAC's bemoeilijkt. De commissie stuurt aan op een duidelijke opvolging van de verbeteringstrajecten. Het formaliseren van kwaliteitszorg is volgens de commissie nodig, maar mag niet remmend werken op de gedrevenheid en betrokkenheid van de opleidingscoördinatoren. De commissie stelt dat blijvende aandacht voor de balans tussen het top-downkwaliteitsbeleid en de gedragenheid van dit beleid door het volledige kernteam wenselijk is.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding blijvende aandacht te schenken aan de realiseerbaarheid en de prioritering van haar verbeteringsacties.
- De commissie beveelt de opleiding aan aandacht te hebben voor de balans tussen het top-down- en bottom-upbeleid inzake kwaliteitszorg.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek geconstateerd dat de opleiding alle doelgroepen – docenten, studenten, alumni en het werkveld – bevraagt en betreft bij de kwaliteitszorg binnen de opleiding.

Docenten gaven tijdens de gesprekken met de commissie aan in open dialoog te kunnen staan met het kernteam van de opleiding. Zo krijgen ze de kans om eigen accenten in de opleiding te leggen. De docenten waarderen dit ten zeerste. Wat de commissie wel meermaals heeft gehoord tijdens het gesprek met de docenten is dat het onderwijzend personeel niet het gevoel krijgt dat de bachelor-na-bacheloropleiding wordt gehoord in de gehele organisatiestructuur van de

hogeschool. De bachelor-na-bacheloropleidingen van het departement Lerarenopleiding werden niet structureel bij het hogeschoolbeleid betrokken. De commissie meent dat het opnemen van de bachelor-na-bacheloropleidingen in het departementale beleid sinds het academiejaar 2010–2011 al een eerste aanzet heeft gegeven om dit probleem van erkenning op te lossen. De commissie waardeert het dat het de opleiding zelf is die hierop aangedrongen heeft.

Studenten worden bevroegd over de opleiding in het algemeen tijdens de WAP-sessies en in de jaarlijkse 'Q-controle'. Vanaf dit jaar krijgen studenten ook de mogelijkheid om op hogeschoolniveau inspraak te verwerven in het beleid via een formele afvaardiging in de departementale studentenraad. De commissie heeft niet kunnen achterhalen of studenten uit de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren in het bijzonder gedelegeerd zijn in deze studentenraad. Volgens de opleiding werkt deze raad wel goed en willen studenten op die manier ook ingeschakeld worden in thema's als onderwijsontwikkeling. De commissie moedigt de opleiding aan om haar studenten blijvend te motiveren om zitting te hebben in deze pas gevormde departementale raad.

Het werkveld en in het bijzonder de mentoren worden op een vrij informele manier betrokken bij de opleiding tijdens het werkplekbezoek van de opleiding in het kader van de beoordeling van het opleidingsonderdeel WAP. De commissie betreurt het dat deze betrokkenheid niet geformaliseerd wordt met bijvoorbeeld feedbackformulieren of vragenlijsten. Ook mist de commissie de inspraak die het werkveld in de opleiding zou verwerven indien er een formele resonantiegroep zou zijn.

Het administratief-technisch personeel meldde de commissie dat naar zijn mening werd gevraagd, maar dat het niet actief betrokken wordt wat beleidsbeslissingen betreft. Volgens de commissie overkomt het beleid hen. De commissie stelt de opleiding voor om ook rekening te houden met de noden en wensen van het administratief-technisch personeel inzake verbeteringstrajecten.

De oud-studenten van de opleiding worden sinds kort in een alumnibevraging betrokken bij de opleiding. Hiervoor was dit niet het geval. Zoals eerder vermeld, zal een alumnibevraging vanaf nu wel standaard gebeuren op aansturen van het hogeschoolbeleid. De afgestudeerden ontvangen nog regelmatig informatie- en promotiemateriaal over de hogeschool of de opleiding. Ook als ze vragen hebben, weten ze nog steeds de opleidingscoördinatoren te bereiken. De alumni haalden tijdens het gesprek met de commissie aan dat zij het jammer vinden dat ze niet meer formeel bij de opleiding worden betrokken eens zij afgestudeerd zijn. De commissie heeft met andere woorden tijdens de gesprekken de nood aan een alumniwerking duidelijk gevoeld. Door een alumnibeleid uit te bouwen, zouden de contacten met de oud-studenten volgens de commissie zeker kunnen verbeteren en zou de opleiding kunnen putten uit de kennis, ervaring en ambitie van de alumni als ambassadeurs van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om de alumniwerking verder uit te bouwen om op de hoogte te blijven van de noden en realisaties van alumni.
- De commissie beveelt een vertegenwoordiging van studenten van de opleiding in de departementale studentenraad aan.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie spreekt zich net zoals de andere stakeholders over het algemeen positief uit over het niveau van de opleiding. De opleiding toetst de mate van realisatie van haar doelstellingen aan de hand van (praktijk)opdrachten en werkstukken die de afzonderlijke docenten evalueren. Vooral tijdens het opleidingsonderdeel WAP wordt via de portfolio een bewijs geleverd van het inzetten van verschillende competenties.

De studenten lieten de commissie weten dat zij zeer tevreden zijn over de kwaliteit van de opleiding en het WAP-concept. Ook al is het WAP-gegeven confronterend, toch halen zij hier een grote voldoening uit.

Ook de oud-studenten zijn heel tevreden over de fundamentele opties van de opleiding, met name het PAUZE-model, waardoor de student zelfstandig met situaties waar het kan mislopen, leert om te gaan. Zij waarderen het dat ze een grote mate van zelfreflectie, probleemoplossend vermogen en zelfstandigheid opbouwen, die zij in hun professionele leven verder inzetten. De meeste van de studenten die deze opleiding volgden, waren gekomen met de verwachting sterker te worden als zorgcoördinator of leraar, zowel in de klas maar ook in de school. Zij voelen zich goed voorbereid op de instap in het werkveld na het volgen van de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren.

Ook de vertegenwoordigers van het werkveld met wie de commissie sprak, toonden zich tevreden met het bereikte niveau van de opleiding. Zij verklaarden dat de bachelor-na-bacheloropleiding een meerwaarde en een verdieping vormt ten aanzien van de initiële lerarenopleiding. Volgens hen levert de opleiding mensen af die een verschil kunnen maken binnen de school. Ook zij halen de zelfreflectie, het probleemoplossend vermogen en de brede kijk van de studenten aan als sterk punten.

Wat internationalisering betreft, wordt geen streefcijfer vooropgesteld aangaande de mobiliteit van de studenten. Tot voor kort werd de opleiding ook niet meegenomen in het internationaliseringsbeleid van het departement. De commissie kijkt uit naar een uitbreiding van de internationaliseringsmogelijkheden nu de opleiding mee opgenomen zal worden in het beleid daaromtrent. De opleiding heeft zelf initiatieven gezocht om internationalisering mogelijk te maken, onder de vorm van een werkplekbezoek in een buitenlandse school binnen een keuzepakket en het Erasmusproject *Teachwise*. De voorbije jaren lag het gemiddelde aantal studenten dat op buitenlands werkplekbezoek ging rond twaalf. Twee tot drie studenten volgden het *Teachwise*-programma. De commissie spoort de opleiding aan de mogelijkheid tot internationalisering en mobiliteit te promoten bij de studenten, ook bij de deeltijdse. Studenten die al naar het buitenland zijn gegaan, kunnen daarbij hun ervaringen delen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt aan dat de opleiding, nu zij deel uitmaakt van het departementale beleid inzake internationalisering, haar studenten aanmoedigt om deel te nemen aan internationaliseringsinitiatieven.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren stelt geen streefcijfers in verband met de totale studieduur op. In afwachting van streefcijfers op Vlaams niveau geeft de opleiding wel aan dat hieraan binnen het departement gewerkt zal worden. De commissie wil dit initiatief om streefcijfers te formuleren, ten zeerste aanmoedigen. Volgens de commissie zijn streefcijfers en streefdoelen immers aanbevelenswaardige instrumenten in het kader van een doelmatig richtingsgevend kwaliteitsbeleid.

De commissie kon vaststellen dat de WAP-begeleiders en het kernteam van de opleiding de slaagpercentages in de gaten houden en het onderwijsrendement trachten te maximaliseren. In het academiejaar 2008–2009 is het slaagpercentage van de voltijdse opleiding 100 procent en dat van de deeltijdse opleiding 93 procent. Bij deze berekening werd geen rekening gehouden met een aantal studenten dat het diploma niet haalt binnen de voorziene studietijd (één jaar voor de voltijdse opleiding, twee jaar voor de deeltijdse). Ook berekent de opleiding het percentage van studenten die alle credits behalen waarvoor ze ingeschreven zijn. In 2009–2010 behaalde 85 procent van de deeltijds ingeschreven studenten alle credits, bij de voltijdse studenten is dit 79 procent. Deze resultaten blijven volgens de opleiding vrij constant.

Uit de ingekeken documenten kon de commissie afleiden dat de gemiddelde studieduur voor de voltijdse opleiding werkelijk één jaar beslaat. De gemiddelde studieduur voor de deeltijdse opleiding is twee jaar en één maand. Vijf procent van de deeltijdse studenten doet er een jaar langer over.

Volgens de commissie voert de opleiding geen formeel onderzoek naar het niet-slagen of afhaken van studenten. Wanneer studenten niet slagen, kijkt de opleiding samen met de student op welke manier hij of zij de opleiding zinvol kan afmaken, teneinde het diploma alsnog te behalen. De WAP-begeleider voert met de student een exitgesprek wanneer hij of zij overweegt zich uit de opleiding uit te schrijven en heeft zo zicht op de redenen van drop-out. De meest voorkomende oorzaken van stopzetten van de studies zijn een foutief ingeschatte belasting wat werkplekieren betreft, een verkeerde studiekeuze of een te hoog ervaren studielast, gecombineerd met werken en gezin. De commissie waardeert het dat een student die afhaakt, persoonlijk wordt benaderd met deze werkwijze. Bovendien geeft het exitgesprek ook nuttige informatie, zodat verbeterings-trajecten kunnen worden opgesteld.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding streefcijfers voor het rendement ontwikkelt.
- De commissie beveelt de opleiding aan onderzoek naar niet-slagen en afhaken verder door te zetten.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	goed
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatie-rapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Het zelfevaluatie-rapport van de opleiding was volgens de commissie duidelijk en volledig. Het gaf een goed beeld van de opleiding. De vragen die eruit voortvloeiden, gaven de commissie stof tot waardevolle discussie.

Na het bezoek rapporteerde de opleiding volgende verbeteracties reeds te hebben ondernomen:

- Begin dit academiejaar werden alle avondopleidingen binnen de KHLim gecentraliseerd op één campus in Diepenbeek. Op deze campus is er een studentencafetaria gevestigd die geopend is in de avonduren. Deze campus beantwoordt tevens meer aan de hedendaagse verwachtingen ten aanzien van het hoger onderwijs: nieuwbouw, ruime lokalen met beamer, verschillende auditoria...
- We zijn dit academiejaar van start gegaan met een formele resonantiegroep voor de BAZO-opleiding. We nodigden ruim uit, met als bedoeling één vertegenwoordiger per scholengemeenschap tot bij ons te krijgen. Zevenentwintig deelnemers zowel uit basis- als secundair onderwijs en van de verschillende netten waren aanwezig. Doelen van deze eerste vergadering waren algemeen: op zoek naar een win-winsituatie tussen werkveld en opleiding. Meer specifiek: huidige samenwerking voorstellen en kritisch bekijken; verkennen van vragen, noden en wensen van en over mekaar; aflijnen van mogelijke topics voor de vier vergaderingen van volgend academiejaar.
- In februari 2012 werd er op departementaal niveau een denkcel toetsing in het leven geroepen, waarbinnen de banaba-opleidingen zorgverbreding en buitengewoon onderwijs vertegenwoordigd zijn. Deze denkcel heeft de taak om:
  - criteria van evaluatie op te stellen om te kijken naar good practices (kijkwijzer),
  - good practices in kaart te brengen, zowel intern (binnen LER KHLim), als extern,
  - een SWOT-analyse te maken van de huidige toetsingspraktijk binnen LER KHLim die resulteert in een prioritair actieplan.
- Vanaf dit academiejaar is de SWOP-procedure zowel binnen de banaba-opleiding zorgverbreding als buitengewoon onderwijs opgestart en werden er functioneringsgesprekken gevoerd met alle medewerkers.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	G
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	V
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	G
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	O
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	G
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

KHLim: Katholieke Hogeschool Limburg

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: Zorgverbreding en remediërend leren

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

LESSIUS MECHELEN

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

De opleiding wordt aangeboden door Lessius Mechelen. De hogeschool biedt vijftien professioneel gerichte bacheloropleidingen, vier academisch gerichte bacheloropleidingen, zeven masteropleidingen en vijf bachelor-na-bacheloropleidingen aan op twee campussen: Mechelen en Sint-Katelijne-Waver. De hogeschool maakt deel uit van de Associatie KU Leuven.

De opleiding kent een lange historiek, en het statuut van de opleiding wijzigde in de loop van de jaren. Opgericht in de jaren 1970 als Leergangen *Remedial teaching* om taakleraars op te leiden, evolueerden deze leergangen ten gevolge van het Hogescholendecreet van 1994 naar Voortgezette Opleidingen voor Zorgverbreding en remediërend leren (VOZO). Vanaf dan konden officieel erkende diploma's uitgereikt worden, maar van subsidiëring was nog geen sprake. In 1999 werd deze opleiding decretaal verankerd als Voortgezette Opleiding voor Zorgverbreding en remediërend leren, en kreeg ze subsidies in de vorm van een outputfinanciering. De opleiding werd erkend als een opleiding die een leraar opleidt om een specifieke functie te vervullen. Wettelijk diende de opleiding slechts 30 studiepunten te omvatten, maar de hogeschool koos resoluut voor een opleiding van 60 studiepunten.

In 2000 werd de minimale studieomvang van een voortgezette opleiding opgewaardeerd van 30 naar 60 studiepunten, en in 2003 werden de toelatingsvoorwaarden verruimd tot alle personeelsleden binnen het onderwijs. In 2005 werd de voortgezette opleiding omgevormd tot een bachelor-na-bacheloropleiding.

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren aan de Lessius Mechelen kent drie keuzetrajecten, namelijk een traject voor de kleuterschool, voor de lagere school en sinds 2008 voor het secundair onderwijs. De opleiding telde in het academiejaar 2009-2010 95 studenten.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het competentieprofiel van de opleiding is gebaseerd op de vijf functionele gehelen die de opleidingscoördinatoren van de toenmalige voortgezette opleidingen Zorgverbreding en remediërend leren, Buitengewoon onderwijs en Intercultureel onderwijs in Vlaanderen bepaalden. Deze gehelen stemmen overeen met de vijf beroepsrollen van de zorgcoördinator en leerlingenbegeleider, en zijn:

- planmatig begeleider van leerlingen met specifieke onderwijsnoden;
- vertaler van het onderwijsaanbod, de leerlijnen en inhouden uit diverse leerdomeinen, rekening houdend met de specifieke onderwijsnoden van de leerlingen;
- partner van ouders, leerlingen en een ruim team van betrokkenen uit de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsnoden, vanuit een maatschappelijke verbondenheid;
- coach van collega's en coördinator van beleidsondersteunende maatregelen bij de implementatie van het planmatig handelen op klas- en schoolniveau;
- een zichzelf sturende en geëngageerde persoon die voortdurend leert uit eigen en andermans ervaringen, en uit meerdere bronnen.

De opleiding werkte deze functionele gehelen verder uit in zeventien kerncompetenties. Aan elke kerncompetenties werden gedragsindicatoren gekoppeld, die kunnen gerealiseerd worden op drie niveaus: startniveau, integratieniveau en expertniveau.

De commissie vindt dat het competentieprofiel van de opleiding helder en duidelijk aangeeft wat de opleiding nastreeft. De opleiding kiest bewust voor twee doelgroepen, namelijk de zorgcoördinator en de klasleraar. Ze biedt een allround opleiding aan, waarin de student naast een gemeenschappelijk gedeelte de keuze heeft uit drie trajecten: kleuterschool, lagere school en secundair onderwijs. Verder kiest ze bewust voor een deeltijdse opleiding voor studenten met tewerkstelling in het onderwijs, waarbij een deel van de opleiding op de werkplek plaatsvindt. In de gesprekken kon de opleiding haar keuzes duidelijk motiveren, wat de commissie waardeert. De studenten onderschrijven in de gesprekken met de commissie de keuzes van de opleiding. Ze vinden dat de competenties goed geduid worden.

De commissie vindt verder dat de decretale algemene en algemeen beroepsgerichte competenties adequaat vertaald zijn in de kerncompetenties, die overeenstemmen met de beroepsspecifieke competenties. De samenhang tussen algemene, algemene beroepsgerichte en beroepsspecifieke competenties, én tussen de kerncompetenties en de gedragsindicatoren wordt door de opleiding duidelijk beschreven. De commissie apprecieert het dat de competenties zich van een initiële (leraren)opleiding onderscheiden door ze in te zetten op een hoger beheersingsniveau dan de competenties van de initiële opleidingen, door verbreding en/of verdieping.

Aangezien de opleiding openstaat voor alle personeelsleden binnen het onderwijs die niet noodzakelijkerwijs een initieel lerarendiploma hebben, heeft de opleiding samen met het expertisenetwerk van de associatie onderzocht in hoeverre de professionele Bachelors in Logopedie, Orthopedagogie en Sociaal werk over de kerncompetenties op startniveau beschikken. Daaruit bleek dat zij niet beschikten over de startcompetenties van functioneel geheel 2. De commissie waardeert het dat de opleiding op basis hiervan een specifiek leertraject heeft opgesteld.

De commissie vraagt aandacht voor het versterken van de internationale component in het competentieprofiel, die momenteel nog niet expliciet aanwezig is in de kerncompetenties.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert om de internationale component expliciet in de doelstellingen op te nemen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat de opleiding een uitgebreide bronnenlijst hanteerde om het competentieprofiel op te stellen. Zoals vermeld vertrok de opleiding van de functionele gehelen en de kerncompetenties die werden opgesteld in het kader van een samenwerking van bachelor-na-bacheloropleidingen van de Vlaamse hogescholen in het Expertisenetwerk (ENW) 'School of Education Associatie KU Leuven'. Verder gebruikte de opleiding andere kaders en profielen als basis voor het opstellen van haar competentieprofiel, waaronder teksten van vakverenigingen zoals VVKBaO (Vlaams Verbond Katholiek Basisonderwijs), VVKSO (Vlaams Verbond van het Katholiek Secundair Onderwijs) en VVKO (Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs), met de visie op zorg en met functiebeschrijvingen over het ambt van zorgcoördinator en zorgbegeleider. Internationale referentiekaders kwamen niet voor op de bronnenlijst, maar de commissie stelde wel vast dat de opleiding haar competentieprofiel heeft afgetoetst met dat van de opleidingen Speciale onderwijszorg van de Christelijke Hogeschool Windesheim, wat de commissie een positief initiatief vindt. Uit de beschikbare vergelijking blijkt dat de beide referentiekaders grotendeels overeenstemmen. De commissie vernam ook dat de opleiding de internationale toetsing verder wil zetten door contacten te leggen met gelijkaardige opleidingen in andere landen. Zo neemt de opleiding deel aan een Europees project over diversiteit. De commissie moedigt deze aanpak aan.

De commissie vernam dat de opleiding het competentieprofiel tijdens een teamdag in 2008 voorgelegd heeft aan alle (gast)lectoren, om na te gaan in hoeverre de competenties herkenbaar waren in de beroepspraktijk. Uit die toetsing bleek dat alle competenties die een zorgcoördinator nodig heeft, wel degelijk aanwezig waren. Verdere feedback van het werkveld verzamelt de opleiding via de contacten over de stages en via de adviesraad, die jaarlijks enkele malen samenkomt. Zowel de lectoren als de vertegenwoordigers van het werkveld bevestigen dat zij tevreden zijn over de mate van betrokkenheid bij het uitwerken van het competentieprofiel. Dit profiel is voor hen herkenbaar. Niettegenstaande deze vaststelling is de commissie van mening dat de opleiding de betrokkenheid van het werkveld bij de competentieontwikkeling moet vergroten. Ze vindt dat de betrokkenheid nu vooral gericht is op het informeren over de competenties en de onderliggende gedachten die aan de oorsprong liggen. Op zich vindt de commissie die stap belangrijk om tot een gemeenschappelijk en gedragen begrip te komen, maar het moet volgens haar uitgebreid worden tot een echte wisselwerking met het werkveld. Deze wisselwerking kan worden gestimuleerd in de adviesraad waarin vertegenwoordigers uit het brede werkveld zetelen.

Bij het vergelijken van haar eigen domeinspecifieke referentiekader met dat van de opleiding stelt de commissie dat de ordening in functionele gehelen verschillend is, maar dat het inhoudelijk overeenstemt met het referentiekader van de commissie. Ze stelt vast dat de aandacht voor diversiteit in het competentieprofiel terug te vinden is in het eerste en derde functionele geheel. De commissie vindt dit belangrijk in de functie van zorgcoördinator.

Tijdens het visitatiebezoek bleek dat de competentiematrix bekend is bij het werkveld, de lesgevers en de studenten. De studenten krijgen de gehele matrix toegelicht bij de start van de opleiding binnen het opleidingsonderdeel 'Algemene zorgbrede onderwijscompetenties'. Bovendien wordt de informatie herhaald bij de start van ieder opleidingsonderdeel. De studenten getuigden dat de competenties telkens terugkomen bij de taken. De feedback van de lectoren gaat ook over de manier waarop de studenten de competenties bereiken, waardoor ze zich steeds meer gaan richten op de competentiematrix. Het werkveld werd geïnformeerd via de adviesraden, maar ook via de contacten in het kader van praktijkverslagen en stages. Het werkveld dat de commissie gesproken heeft, is positief over het competentieprofiel, maar het is de commissie niet duidelijk geworden in hoeverre het werkveld effectief inspraak had. De commissie is ook van mening dat de opleiding de aanwezige expertise van de beroepspraktijk optimaal tracht te benutten, maar dat het werkveld ruimer is dan de stagescholen en de gastlectoren. De commissie stelde vast dat heel wat gastlectoren werkzaam zijn. Ze waardeert de inspanningen om de gastlectoren zo goed mogelijk te informeren, zodat ook hun lessen passen in het geheel van eindcompetenties van de opleiding. De gedragsindicatoren spelen hierbij een belangrijke rol, omdat ze worden gehanteerd als evaluatiecriteria. Door elke gastlector te informeren welke opdrachten de student na een reeks lessen moet kunnen uitvoeren en met welke criteria de opdrachten worden geëvalueerd, kan de gastlector zijn lessen voorbereiden in het licht van de opdrachten en evaluatiecriteria.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert om de inspraak van het werkveld bij de curriculumontwikkeling te stimuleren. Dit kan ondermeer in de adviesraad waarin vertegenwoordigers uit het brede werkveld zetelen.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft aan de hand van de competentiematrix kunnen vaststellen dat het programma een adequate vertaling is van kerncompetenties. De competentiematrix geeft een goed inzicht in de wijze waarop de doelen inhoudelijk vertaald zijn in de verschillende opleidingsonderdelen. De matrix toont ook aan dat de kerncompetenties doorheen de verschillende opleidingsonderdelen aan bod komen. Dat bevordert een brede toepassing van de competenties. De gedragsindicatoren fungeren als leerdoelen van de opleidingsonderdelen. Dat kon de commissie vaststellen in de studiegids.

De commissie stelde vast dat het programma bestaat uit een gemeenschappelijk traject en een keuzetraject.

Het gemeenschappelijke traject telt 32 studiepunten. Het gemeenschappelijke traject start met het opleidingsonderdeel 'Algemene zorgbrede onderwijscompetenties', waarin vooral gefocust wordt op het leerling- en klasniveau. In het opleidingsonderdeel 'Kijk op zorgbeleid' komt het schoolniveau op de voorgrond. De commissie onderschrijft dat de communicatievaardigheden belangrijk zijn voor de goede werking. De commissie waardeert het dat de opleiding het belang van communicatie voor de zorgcoördinator heeft opgewaardeerd. Uit de alumnibevraging was immers gebleken dat de afgestudeerden meer informatie wensten. Het opleidingsteam en de gastlectoren werkten twee nieuwe opleidingsonderdelen uit, die vanaf het academiejaar 2010–2011 worden georganiseerd. De opleidingsonderdelen zullen ook door statutair personeel worden verzorgd.

Naast het gemeenschappelijke traject hebben de studenten de keuze tussen drie trajecten: kleuterschool, lagere school en secundair onderwijs. Het aanbod van de keuzetrajecten vindt de commissie positief. De keuzetrajecten kleuterschool en lagere school bestaan al langer en zijn

degelijk uitgebouwd. Dat kon de commissie vaststellen aan de hand van de beschikbare documenten, en dat werd ook bevestigd in de gesprekken. Het traject secundair onderwijs is nog maar pas opgestart en vraagt nog aandacht, zo leidde de commissie af uit de gesprekken.

Aan de hand van de beschikbare informatie concludeerde de commissie dat het programma de studenten de mogelijkheid geeft om de vooropgezette competenties te bereiken. De alumni appreciëren de kennis en inzichten, zo bevestigden ze in de gesprekken.

De commissie heeft met tevredenheid vastgesteld dat de opleiding belang hecht aan de samenhang met de initiële lerarenopleidingen. Uit de gesprekken bleek dat de reflectie hierover gebeurt, maar dat ze momenteel nog eerder occasioneel is. Zo werd naar aanleiding van de opstart van het keuzetraject secundair onderwijs contact gezocht met de lectoren van de initiële lerarenopleiding Secundair onderwijs. Maar de opleiding ziet die samenhang als een continue wisselwerking tussen de opleidingen. De commissie onderschrijft dat de samenwerking structureel en wederzijds moet worden. De keuze om statutair personeel uit de initiële lerarenopleidingen in te zetten, vindt de commissie een stap in de goede richting. De commissie vernam dat de opleiding met het onderzoek dat zal opgestart worden binnen de basisopleidingen de wisselwerking nog wil verstevigen. De commissie moedigt de opleiding aan om van de structurele samenwerking en afstemming tussen de initiële opleidingen en de banaba een prioriteit te maken in het beleid.

De opleiding richt zich tot studenten die werkzaam zijn in het onderwijs en op die manier een verbinding met de onderwijspraktijk maken. De studenten bevestigden dat de kennistransfer direct gebeurt, omdat iedereen in de praktijk staat. Er is een onmiddellijke toepassing van de opgedane theoretische kennis. Het praktijkgerichte karakter wordt ondersteund met intervisiesessies, waarin een specifiek onderwerp of probleem in een beperkte groep grondig besproken wordt. De commissie vindt intervisie een nuttige werkvorm maar de voorziene intervisiesessies wat beperkt. Ook bij de organisatie, waarbij de groep op het moment zelf het onderwerp kiest dat te gronde wordt besproken, plaatst de commissie een kanttekening.

De internationalisering is eerder beperkt aanwezig, stelde de commissie vast. In de gesprekken hoorde ze wel dat buitenlandse ervaringen van lesgevers en/of studenten gebruikt worden ter stoffering van de lessen, maar die ervaringen zijn eerder beperkt. De opleiding geeft als reden aan dat een buitenlandse opdracht moeilijk te combineren is met de onderwijsopdracht van zowel de gastlectoren als de studenten. Tijdens de gesprekken hoorde de commissie echter andere geluiden. Zowel gastlectoren als studenten vinden dat internationalisering moet kunnen. Ze vinden dat het een kwestie van organiseren is. Hier liggen dus nog kansen voor de opleiding.

De commissie is tevreden vast te stellen dat curriculumherziening en -innovatie gebeuren op basis van input van studenten, werkveld en alumni. De commissie kreeg tijdens de gesprekken hiervan verschillende voorbeelden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie moedigt de opleiding aan om van de structurele samenwerking en afstemming tussen de initiële opleidingen en de banaba een prioriteit te maken in het beleid.
- De commissie bepleit een verdieping en verdere systematisering van de intervisiebijeenkomsten.
- De opleiding moet de internationaliseringskansen voor het curriculum, de studenten en de lectoren nader verkennen.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie herkent de praktijkgerichtheid van de opleiding. In de lessen krijgen de studenten de theoretische kaders aangereikt. Doordat de studenten zelf werkzaam zijn in het onderwijs kunnen zij zelf vanuit hun eigen ervaring de verbinding leggen met de onderwijspraktijk. Maar ook in de opdrachten die de studenten moeten uitvoeren, leggen ze de relatie met de praktijk. De opdrachten zorgen ook voor verdieping van de kennis. Verder brengen de gastlectoren hun eigen praktijkexpertise in de opleiding.

De cursussen en de handboeken ondersteunen de kennisontwikkeling. De commissie vond die actueel, en ze bevatten recent materiaal.

De relatie met het werkveld blijkt verder uit twee initiatieven die de commissie kan waarderen. Ten eerste hebben studenten de mogelijkheid om een collega uit te nodigen voor specifieke opleidingssessies. Samen met een collega les volgen, maakt de uitwisseling op de werkvloer achteraf concreter. Ten tweede organiseert de opleiding jaarlijks een 'Vlaamse Impulsdag' voor onderwijsbetrokkenen. Naast de voordrachten en workshops omvat de studiedag ook een beurs over zorgbrede materialen en publicaties. De commissie heeft waardering voor de bijdrage in de maatschappelijke dienstverlening van de opleiding door middel van de jaarlijkse 'Impulsdag'. De commissie bepleit uitbreiding van activiteiten in deze.

De commissie waardeert de aandacht van de opleiding voor nieuwe ontwikkelingen. De gastlectoren die de commissie gesproken heeft, zagen het als hun taak om de nieuwe ontwikkelingen vanuit de praktijk in de opleiding te brengen. Uit de gesprekken bleek ook dat er in de opleidingsvergaderingen ruimte is om nieuwe inzichten en inhoud uit nascholingen, literatuur, onderzoeken... te bespreken, waarbij wordt nagegaan hoe en waar deze ontwikkelingen een plaats krijgen binnen het curriculum.

De commissie vindt het concept van het eindwerk doordacht. Het praktijkverslag telt tien studiepunten en wordt in het tweede deel van de opleiding gemaakt. Het geldt als toetssteen van de opleiding, en de student bewijst hierin dat hij de competenties geïntegreerd kan toepassen in de praktijk. De inhoud van de cursussen maar ook de competentiematrix met de basisdoelen per niveau (leerling, klas, school) vormen de leidraad van het praktijkverslag. De voorbereiding van het praktijkverslag start al in het eerste gedeelte van de opleiding. De student moet nadenken over een eventueel onderwerp. De onderwerpen zijn steeds gebaseerd op een concrete nood op de werkvloer. Vooraleer zijn onderwerp aan de opleiding voor te stellen, moet de student overleggen met zijn werkgever of hij zijn onderwerp binnen de werkplek kan uitwerken. Het praktijkverslag bundelt immers de ervaringen van een praktijkbegeleiding van minimaal drie maanden, en de werkgever moet akkoord gaan om de praktijkbegeleiding uit te voeren.

In de maand mei van het eerste gedeelte van de opleiding krijgt de student toelichting bij het doel, de structuur en de inhoud van het praktijkverslag. De schriftelijke informatie hierover is volgens de commissie duidelijk.

In september worden de coaches voor de begeleiding van het praktijkverslag aangeduid. De coaches kunnen zowel (gast)lectoren als mensen uit het werkveld zijn. De opleiding organiseert een 'praatcafé' om studenten en coaches met elkaar te laten kennismaken. De begeleiding gebeurt in kleine groepjes via een viertal coachingsessies in de loop van het tweede opleidingsjaar.

De commissie vindt dat de coaches een belangrijke factor zijn in het proces. Ze vernam dat er geen specifieke training is om als coach te kunnen fungeren, maar dat wel opleidingsvergaderingen met de coaches worden georganiseerd. De coaches kunnen ook terugvallen op een uitgewerkte leidraad. Uit de gesprekken bleek verder dat er een goede wisselwerking is tussen de coaches en het opleidingsteam.

Dat de opleiding kritisch staat ten opzichte van het eindwerk en jaarlijks nagaat of het eindwerk de meest efficiënte toetswijze is, vindt de commissie ook positief. De afgestudeerden en de studenten die de commissie gesproken heeft, hechten belang aan het eindwerk. Vooral de relatie met concrete problemen op de werkvloer en het individuele leertraject vinden de studenten positief. De commissie bevestigt dat ze de praktijkgerichte invalshoek van het eindwerk goed vindt, maar ze is van mening dat de aandacht voor de kwaliteit van het eindproduct niet uit het oog mag verloren worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt om binnen de begeleiding van het eindwerk de kwaliteit van het product niet uit het oog te verliezen.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is gecharmeerd door de eenvoud van het programma, dat een consistente lijn van denken weerspiegelt. Het programma is opgesplitst in gemeenschappelijke (32 studiepunten) en trajectspecifieke (28 studiepunten) opleidingsonderdelen, die duidelijk samenhangen. De gemeenschappelijke stam wordt jaarlijks ingericht, de trajectspecifieke opleidingsonderdelen worden tweejaarlijks geprogrammeerd, maar er is wel een volgtijdelijkheid ingebouwd voor bepaalde opleidingsonderdelen. De opleiding neemt volgens de commissie duidelijke opties en voorziet weinig keuzemogelijkheden binnen de drie trajecten, en dit vanuit de optie 'studenten op te leiden tot allround zorgcoördinator/leerlingenbegeleider'. De relatie tussen theorie en praktijk komt duidelijk naar voor, en wordt ook bevestigd tijdens de gesprekken. Verder zorgen de drie beheersingsniveaus (startend, integrerend en expert) voor een graduele opbouw van de competenties doorheen het programma.

Binnen het gemeenschappelijke traject worden de opleidingsonderdelen sinds enkele jaren geclusterd, zodat de studenten zich bij de aanvang van de opleiding kunnen focussen op één opleidingsonderdeel, namelijk 'Algemene zorgbrede onderwijscompetenties'. De clustering werd dit academiejaar ook in de drie deeltrajecten ingevoerd. In de gesprekken met de studenten en de alumni bleek dat zij deze aanpak appreciëren. Ook de commissie vindt dat op die manier de samenhang wordt bevorderd.

De commissie is positief over de plaats van de gastlectoren binnen de opleiding. De gastlectoren bevestigden tijdens de gesprekken dat ze zich een deel van de opleiding voelen. Ze hebben niet de indruk dat ze alleen verantwoordelijk zijn voor een opleidingsonderdeel. Ze worden ook gecoacht door het opleidingsteam. Ze krijgen feedback na elke sessie aan de hand van de evaluaties en reflecties van de studenten. Verdere afstemming tussen de opleidingsonderdelen en de rest van het programma gebeurt via de takenbundels die zowel de studenten als de gastlectoren ontvangen. Via die takenbundels kennen de gastlectoren die doelstellingen en kunnen ze de inhoud van hun opleidingsonderdelen daarop afstemmen.

De commissie vernam verder dat de opleiding haar programma deels afgestemd heeft op het postgraduaat Diversiteit en intercultureel onderwijs van de Hogeschool-Universiteit Brussel. Studenten die meer willen weten over intercultureel onderwijs kunnen het opleidingsonderdeel 'Kijk op zorgbeleid' volgen. Ook de samenwerking met het expertisecentrum CODE van Lessius Antwerpen weet de commissie te waarderen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bachelor-na-bacheloropleiding telt 60 studiepunten en wordt aangeboden in een deeltijds traject, gespreid over twee academiejaren. Elk deeltraject telt 30 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een bachelor-na-bacheloropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding heeft een eerste meting van de studietijd uitgevoerd. Ze gebruikte daarvoor de webapplicatie Metis, ontwikkeld binnen de associatie en gebaseerd op de methode van absoluut schatten achteraf. Bij die meting scoorden alle opleidingsonderdelen beduidend onder de

begrote studietijd. Deze resultaten staan in schril contrast met de ervaren studielast van de studenten, zoals ook bleek uit de gesprekken met alumni en studenten. Uit de gesprekken leerde de commissie verder dat de metingen volgens de studenten onvoldoende aangepast waren aan hun specifieke situatie. Werken en leren loopt immers bij hen door elkaar, en ze kunnen de studietijd daardoor niet goed afbakenen. Binnen de associatie heeft men inmiddels het probleem onderkend en de methode verder verfijnd. De eerste resultaten van de aangepaste meting zijn bevredigend en geven een correctere (en dus hogere) studiebelasting, zo meldde de opleiding. De commissie vraagt om de metingen met de aangepaste methode verder te zetten, zodat de opleiding over objectieve resultaten kan beschikken.

Uit dit alles concludeert de commissie dat het probleem zich situeert op het niveau van de gebruikte methode, maar dat er geen probleem is met de studeerbaarheid van het programma. De studenten beamen dat het programma zwaar maar haalbaar is. Ze waarderen het dat de opleiding via informele en formele gesprekken, en via de bevestigingen probeert om te verhelpen aan studiebelemmerende factoren. De mogelijkheid tot spreiding van de opleiding over drie tot vier jaar vinden de studenten positief.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt om de studietijdmetingen verder te zetten, zodat de opleiding over objectieve resultaten kan beschikken. De commissie vraagt ook om de resultaten nauwkeurig op te volgen en op zoek te gaan naar de oorzaken van geringe studielast.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

In haar onderwijsvisie stelt de hogeschool de beroepsrelevantie en de competentiegerichtheid centraal. De commissie is van mening dat de opleiding in lijn met de onderwijsvisie een bewuste keuze heeft gemaakt voor een beroepsrelevant onderwijsconcept, dat consistent de verbinding theorie/praktijk nastreeft. De beslissing om de opleiding deeltijds te organiseren, ondersteunt deze keuze, gezien de noodzakelijke verbinding tussen theorie en praktijk vanuit de ervaring van de student. In lijn met haar onderwijsconcept gebruikt de opleiding een combinatie van hoorcolleges en interactieve werkvormen zoals duo- of groepsdiscussies, hoekenwerk, casussen, rollenspel, presentaties en intervisie. Als zorgcoördinator is coaching een belangrijke vaardigheid. In de wijze van begeleiding van de studenten staan de lectoren model voor de coaching die de studenten later als zorgcoördinator zullen opnemen. Ook van de gastlectoren wordt verwacht dat ze coaching meenemen in hun lessen. Het eindwerk is op dezelfde leest geschoeid: een opdracht uit de praktijk, met een coach als begeleider. De commissie vindt de principes van coaching goed, maar door de gesprekken kreeg ze wat twijfels over de kwaliteit ervan (zie ook facet 2.2). Ze pleit voor professionalisering van de coaching.

De commissie vernam dat de studenten sinds kort een procesmap samenstellen. In de procesmap verzamelt de student – op eigen initiatief maar ook in opdracht – materialen uit de eigen onderwijspraktijk, gerelateerd aan specifieke opleidingsonderdelen. Op afgesproken momenten

wisselen de studenten de materialen uit. De commissie vindt de procesmap een goed instrument om het leerproces zelf in handen te nemen, maar uit de gesprekken bleken de doelstelling en het gebruik niet voor iedereen duidelijk.

Zoals vermeld vindt de commissie de cursussen actueel van inhoud. Ze zijn meestal opgebouwd rond de theoretische kaders en worden aangevuld met praktijkvoorbeelden. Wel is de commissie van mening dat de opleiding meer naar vakliteratuur zou mogen verwijzen en het gebruik van de bibliotheek zou moeten stimuleren.

De commissie vernam dat het elektronische leerplatform vooral gebruikt wordt als communicatiemiddel, maar de studenten vinden er ook extra materiaal bij de lessen en opdrachten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om meer aandacht te hebben voor vakliteratuur.
- De commissie pleit voor professionalisering van de coaching.
- De commissie vraagt om het gebruik van de procesmap verder te integreren in de opleiding.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde vast dat de opleiding geen echte examentijd heeft. De opleidingsonderdelen wordt immers geëvalueerd op basis van opdrachten die gespreid zijn doorheen het academiejaar. De data van opgave en inlevering van de evaluatieopdrachten zijn gekend bij de start van het academiejaar. Inhoudelijk worden de evaluatieopdrachten aan de studenten meegedeeld bij de aanvang van het opleidingsonderdeel.

De commissie vernam dat naast de evaluatieopdrachten ook de reflectieverslagen worden meegenomen in de evaluatie door de lector. De gedragsindicatoren op integratieniveau vormen de beoordelingscriteria. De studenten bevestigen tijdens de gesprekken dat ze goed op de hoogte zijn van wat van hen verwacht wordt. De opdrachten die de commissie ingekeken heeft, stemmen volgens haar overeen met wat van een banaba-opleiding mag verwachten.

Bij de beoordeling wordt verwacht dat de lector niet enkel een kwantitatieve beoordeling geeft, maar de student ook een kwalitatieve feedback geeft. De commissie vindt de combinatie positief. Het geeft de student een duidelijk beeld van zijn leerproces.

De commissie vernam dat de evaluaties van studenten in de regel in handen zijn van de statutaire personeelsleden. Vermits deze kern heel beperkt is, vraagt de commissie zich af of dit haalbaar blijft. Het legt sowieso een grote druk op de betrokken personeelsleden.

Gezien de bewuste keuze voor een combinatie van studeren en werken, ziet de commissie een probleem bij de evaluatie van het werkplekleren. De papers van de student geven maar een gedeeltelijk inzicht in de vorderingen. Observatie tijdens en feedback van de eigen werkplek van de student liggen echter deontologisch moeilijk. De opleiding probeert dit op te vangen via obser-

vaties tijdens de interviews. De commissie vernam dat de opleiding op zoek is naar alternatieve, deontologisch verantwoorde evaluatievormen, zodat op een meer diverse wijze kan geëvalueerd worden. Objectivering van de begeleiding en de beoordeling is volgens de commissie noodzakelijk. De commissie moedigt de opleiding aan hier verder aan te werken.

De coach beoordeelt het eindwerk, en hij steunt zich op het product en op het groeiproces dat de student heeft doorgemaakt. Voor de beoordeling van het inhoudelijke gedeelte wordt het advies van een co-lector gevraagd. Uit de gesprekken meent de commissie te mogen besluiten dat het proces toch iets meer impact heeft op de beoordeling. Ook de studenten plaatsten tijdens de gesprekken vraagtekens bij het nut van het eindwerk als afsluitende toets. De commissie vindt dat de opleiding hierin niet duidelijk is. In het kader van kwaliteitsbewaking van de opleiding is de commissie van mening dat gestreefd moet worden naar een goede balans tussen product- en procesevaluatie. Meetbaarheid en objectiveerbaarheid van de evaluatie verhogen de status van de opleiding en van de bachelor.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie ondersteunt de opleiding om te zoeken naar alternatieve, deontologisch verantwoorde evaluatievormen, zodat op een meer diverse wijze kan geëvalueerd worden.
- De commissie vraagt de opleiding om bij de beoordeling van het eindwerk te zoeken naar een goede balans tussen product- en procesevaluatie.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriterium:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de volgende toelatingsvoorwaarden:

- studenten met een diploma van leraar kleuter-, lager of secundair onderwijs;
- studenten die werkzaam zijn in het onderwijs.

Een groot aantal studenten (87 procent) genoot een lerarenopleiding.

Zoals vermeld maakt de opleiding een duidelijke keuze om zich te richten naar studenten met een lerarendiploma die in de onderwijspraktijk staan. Het programma is aangepast voor die doelgroep. Er is echter nog geen specifiek leertraject voor niet-leraars die tewerkgesteld zijn in onderwijs. De commissie vindt echter dat de opleiding haar eigen keuze wat ondermijnt door ook studenten die werkzaam zijn buiten het onderwijs en studenten zonder pedagogisch diploma

toe te laten, zonder dat voor deze doelgroep een specifiek leertraject voorhanden is. De opleiding beseft – net als de andere banaba-opleidingen – deze tekortkoming. Daarom werd binnen de associatie een project ‘instroombeleid’ opgestart om de eindcompetenties van de bacheloropleidingen Logopedie, Orthopedagogie en Sociaal werk te vergelijken met de startcompetenties van de opleiding. De resultaten vormden de aanzet om specifieke leertrajecten uit te tekenen voor andere instromers. De commissie vraagt om die specifieke trajecten zo snel mogelijk in te voeren.

De commissie vernam dat studenten die al een diploma Buitengewoon onderwijs hebben, standaard een aantal vrijstellingen krijgen. Aanvragen voor vrijstellingen op basis van andere credits worden gemotiveerd voorgelegd aan de opleidingsverantwoordelijke. Aanvragen voor vrijstellingen op basis van EVC zijn nog niet voorgelegd.

Uit de gesprekken met de studenten en alumni blijkt dat de opleiding niet goed gekend is in onderwijsmiddens. De opleiding telt ook maar een beperkt aantal studenten. Nochtans getuigen zowel studenten, alumni als het werkveld over de kwaliteit en het nut van de opleiding. De commissie vindt dat een pr-campagne in onderwijsmiddens wenselijk en noodzakelijk is.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt om de specifieke trajecten voor studenten zonder pedagogisch diploma zo snel mogelijk in te voeren.

Oordeel over onderwerp 2, programma: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	goed
facet 2.3	samenhang van het programma	goed
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	voldoende
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie vernam dat het personeelsbeleid van de opleiding past binnen het globale beleid van de hogeschool. Persoonlijk initiatief, persoonlijke waardenbeleving, creativiteit en zorg om de student zijn accenten die het personeelsbeleid onderbouwen en die ook terug te vinden zijn in het personeelsbeleid van de opleiding.

Aan de hand van de documenten maar ook uit de gesprekken is de commissie van mening dat de opleiding over inhoudelijk gekwalificeerde medewerkers beschikt. De opleiding beschikt over een beperkt vastbenoemd kader (het opleidingsteam dat vier personen telt) en heel wat gastlectoren, die hun lesopdracht combineren met de praktijk. Meer dan 90 procent van de (gast)lectoren heeft een lerarendiploma. Daarnaast hebben verschillende (gast)lectoren een bijkomend bachelor- of masterdiploma behaald, of hebben ze zich in het buitenland bijgeschoold. In de gesprekken kwamen de lectoren als loyale, betrokken en deskundige medewerkers naar voren. De meeste lectoren geven dan ook al meerdere jaren les aan de hogeschool. Ook de studenten en de afgestudeerden waren allemaal zeer waardierend over de deskundigheid en bereikbaarheid van de lectoren.

Werving en selectie lijken volgens de commissie zorgvuldig te gebeuren. Vakinhoudelijke scholing, didactische vaardigheid, bekendheid met de onderwijssector, praktijkgerichte competenties en onderwijskundige interesse die aansluit bij het specifieke referentiekader en de onderwijsvisie van de opleiding, zijn de criteria bij nieuwe wervingen. Dat er bij aanwervingen ook aandacht is voor de expertise die op langere termijn binnen de opleiding nodig is en dat het opleidingsteam betrokken wordt, vindt de commissie belangrijk.

De commissie vernam dat een programma van begeleiding en nascholing uitgewerkt is voor nieuwe medewerkers met een opdracht van minimaal 40 procent. Aangezien de opleiding heel wat gastlectoren telt, vinden het onthaal en de inwerking van nieuwe medewerkers vooral plaats binnen de opleiding. Het onthaal gebeurt door het opleidingsteam, en de verdere inwerking verloopt in overleg met de collega's. Uit de gesprekken bleek dat de inwerking vlot verloopt.

Voor de statutaire personeelsleden zijn functionerings- en evaluatieprocedures afgesproken, maar die zijn niet van toepassing op de gastlectoren. Hun functioneren wordt opgevolgd binnen het opleidingsteam. Via de studentenbevragingen krijgt het opleidingsteam zicht op hun didactische en inhoudelijke kwaliteiten. Positief is dat een onderscheid gemaakt wordt tussen 'vaste' gastlectoren (die al langere tijd in de opleiding lesgeven) en 'losse' gastlectoren. Vaste gastlectoren worden gecoacht door een statutair personeelslid. In de gesprekken gaven de gastlectoren aan dat ze zich goed gecoacht voelden.

Voor het opleidingsteam is professionalisering verankerd in de taakopdracht. Naast het aanbod vanuit de hogeschool en de associatie kunnen de lectoren ook zelf voorstellen indienen. Het beschikbare budget vindt de commissie niet zo groot. Er wordt ook ingezet op een actieve samenwerking met de bibliotheek, zodat alle lectoren steeds op de hoogte worden gehouden van de recente vakliteratuur. De lectoren getuigden dat er ruimte is tijdens de opleidingsvergaderingen om bevindingen en ervaringen uit te wisselen. Voor gastlectoren is geen navorming voorzien, omdat zij juist geselecteerd worden voor hun expertise.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De professionele gerichtheid van het personeel is volgens de commissie duidelijk. Uit de beschikbare documenten blijkt dat de opleiding een vijftigtal gastlectoren telt, die de onderwijsopdracht combineren met een functie binnen het basis- of secundair onderwijs, centra voor leerlingenbegeleiding, pedagogische begeleidingsdiensten of buitengewoon onderwijs. Het merendeel van de gastlectoren heeft ook meer dan tien jaar werkervaring in de sector waarvoor opgeleid wordt. De commissie vernam verder dat verschillende (gast)lectoren naast onderwijservaring ook deskundigheid in andere relevante contexten hebben opgebouwd, zoals hulpverlening, toegepast wetenschappelijk onderzoek en studiebezoeken wat betreft special educational needs. De expertise voor de keuzetrajecten kleuter- en lager onderwijs is volgens de commissie duidelijk aanwezig, maar dat geldt nog niet voor het pas opgestarte keuzetraject secundair onderwijs. De commissie is van mening dat de opleiding hiervoor best samenwerking kan zoeken binnen het expertisenetwerk van de associatie.

De verbinding met de praktijk is volgens de commissie inherent in de opleiding ingebed door de keuze van de opleiding voor studenten met tewerkstelling in het onderwijs. Uit de gesprekken kwam de voortdurende interactie tussen al de betrokkenen duidelijk naar voor, en dat werd ook sterk gewaardeerd door iedereen die de commissie gesproken heeft.

De commissie is, zoals eerder gesteld, positief over het werken met coaches die gastlectoren begeleiden. Niettegenstaande deze positieve instelling vindt de commissie een specifieke training over coaching wel nodig, zeker gezien de plaats van deze coaches in het proces.

De commissie vermeldde al eerder dat de docentenmobiliteit (net zoals de studentenmobiliteit) gering is. De opleiding geeft als reden aan dat een buitenlandse opdracht moeilijk te combineren is met de onderwijsopdracht van zowel de gastlectoren als de studenten. Tijdens de gesprekken hoorde de commissie echter andere geluiden. Zowel gastlectoren als studenten vinden dat internationalisering moet kunnen. Ze vinden dat het een kwestie van organiseren is. Hier liggen dus nog kansen voor de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie herhaalt haar advies om de internationaliseringskansen voor de lectoren nader te verkennen.
- De commissie adviseert om een specifieke training voor de coaches te voorzien.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de beschikbare documenten blijkt dat de opleiding beschikt over vier statutaire personeelsleden, die 1,95 VTE vertegenwoordigen. Daarnaast doet de opleiding een beroep op een vijftigtal gastlectoren, van wie een groot deel al verschillende jaren lesgeeft in de opleiding (de zogenaamde vaste gastlectoren).

De keuze voor een beperkt statutair personeelskader is enerzijds een gevolg van de financiering van een bachelor-na-bacheloropleiding. Niettegenstaande de kosten voor de organisatie van een banaba vergelijkbaar zijn met een basisopleiding bedraagt de financiering maar de helft, en dat beperkt de uitbouw van een volwaardig kader. Anderzijds kunnen de personen met de noodzakelijke praktijkinzichten en -ervaringen zich maar beperkt vrijmaken voor een lesopdracht. De commissie heeft begrip voor de financiële redenen. Ze ziet zeker de meerwaarde in van de inzet van gastlectoren, maar daardoor wordt de opleiding ook afhankelijk van de beschikbaarheid van de gastlectoren. Ze vindt dat de verhouding tussen statutaire personeelsleden en gastlectoren uit balans is, en dat maakt de opleiding kwetsbaar. De commissie stelt uitdrukkelijk dat ze het sterke engagement van de statutaire personeelsleden waardeert. Deze personeelsleden zorgen er ook voor dat de gastlectoren goed gecoacht worden, en bewaken de inhoudelijke samenhang en afstemming van het programma. De personeelsleden realiseren zeker de gewenste kwaliteit. De commissie nodigt de opleiding wel uit om te kijken naar een meer structureel personeelskader (ook in het licht van de relatie met de initiële opleiding).

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om na te gaan hoe een meer structureel personeelskader kan gerealiseerd worden (ook in het licht van de relatie met de initiële opleiding).

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	goed
facet 3.3	kwantiteit personeel	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding is gevestigd op campus De Vest. De campus is vlot bereikbaar met het openbaar vervoer, en er is ook voldoende parking voor auto's en fietsen. De commissie vindt de toegankelijkheid van de gebouwen voor studenten met beperkingen ook goed.

De commissie stelde vast dat de opleiding geen specifieke lokalen heeft. De opleiding vindt in het weekend plaats, en de lokalen worden in de week door andere opleidingen gebruikt. Daardoor hebben de lokalen geen specifieke opleidingseigen accenten. Alle lokalen zijn wel voorzien van een (digitaal) bord, computers en projectiefaciliteiten, en een internetaansluiting.

De computerinfrastructuur vindt de commissie adequaat. Studenten en lectoren krijgen toegang via een individuele gebruikersnaam en login. Ze kunnen ook van thuis op het informaticanetwerk van de hogeschool. De commissie waardeert het dat ze kosteloos laptops en audiovisueel materiaal kunnen ontlenen.

De commissie bezocht de centrale bibliotheek van de campus, en vond er een uitgebreide collectie boeken en tijdschriften. Op de Toledo-website van de bibliotheek worden wegwijzers aangeboden naar de meest relevante informatiebronnen voor de opleiding. De commissie waardeert het ook dat op de website informatie is terug te vinden over informatievaardigheden, auteursrechten en het gebruik van referenties.

Aangezien de opleiding op zaterdag plaatsvindt, vroeg de commissie expliciet wat de openingsuren van de bibliotheek zijn. De bibliotheek blijkt zaterdagvoormiddag en ook dinsdagavond open te zijn. Ook tijdens de vakanties is de bibliotheek tijdens een aantal – vooraf meegedeelde – dagen open. Desondanks zijn de studenten vragende partij voor ruimere openingsuren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt aandacht voor de wensen van de studenten in verband met de openingsuren van de bibliotheek.

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde vast dat de studie- en trajectbegeleiding op hogeschoolniveau werd uitgetekend. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen begeleiding bij instroom, doorstroom en uitstroom. Het zelfevaluatie-rapport geeft aan wat de belangrijkste taken binnen studie- en trajectbegeleiding zijn:

- nieuwe kandidaten informeren en begeleiden;
- studenten begeleiden in een optimale studieloopbaan;
- afstuderende studenten begeleiden naar hun beroepsloopbaan, verdere studies en levenslang leren.

De studiebegeleiding binnen de opleiding wordt door het opleidingsteam opgenomen.

De informatievoorziening gebeurt volgens de commissie ruimschoots op voldoende wijze. Zo communiceert de opleiding de algemene informatie via de website van de hogeschool. Er is de opleidingsfolder, met daarin de belangrijkste informatie. Die wordt gebruikt voor beurzen, infodagen en mailings. Het werkveld van de toekomstige studenten (scholen en begeleidingsdiensten) krijgt jaarlijks een opleidingsfolder. Jaarlijks organiseert de opleiding een infosessie voor derdejaarsstudenten uit de opleidingen Kleuter-, Lager- en Secundair onderwijs. De opleiding neemt ook deel aan de infodagen van de hogeschool en de 'Wanaba'-beurs (wat na een bachelor?) binnen de associatie. Het inschrijvingstraject, met onder meer een intakegesprek, is volgens de commissie goed uitgewerkt.

De commissie vernam dat voor nieuwe studenten de opleiding een onthaalmoment en een algemene welkomstsessie met rondleiding voorziet. Vragen die op deze sessies nog niet beantwoord worden, komen aan bod in de teambuildingsactiviteit, die half oktober plaatsvindt. Voor informatie over het curriculum worden de studenten doorverwezen naar de ECTS-fiches op de website. Hetzelfde geldt voor het onderwijs- en examenreglement.

De studiebegeleiding tijdens de opleiding wordt verzorgd door het opleidingsteam. Doordat het opleidingsteam steeds aanwezig is voor en na de lessen, en ook tijdens de pauzes is de drempel voor de studenten laag om hen aan te spreken. Studenten bevestigden in de gesprekken dat ze dit waarderen. Studenten die faciliteiten of psychosociale ondersteuning wensen, kunnen terecht bij de hogeschooldienst Studentenvoorzieningen. Studenten die een vertrouwelijk gesprek wensen, kunnen altijd aankloppen bij de ombudsdienst. De studenten gaven in de gesprekken aan dat zij hiervan op de hoogte zijn, maar er zijn weinig concrete vragen. Zij kunnen met hun vragen steeds terecht bij het opleidingsteam. De commissie is van mening dat de opleiding de studiebegeleiding goed organiseert en waardeert het engagement van het opleidingsteam. Ook de studenten weten dit te waarderen. De groep studenten van de opleiding is klein. De studenten gaven in de gesprekken met de commissie te kennen dat de begeleiding vaak op maat en individueel geschiedt. De communicatie met het opleidingsteam gebeurt via mail. De studenten gaven aan dat ze altijd erg snel antwoord krijgen op hun vragen.

Langs de andere kant vraagt de commissie toch aandacht voor die vrijwillige en persoonsgebonden inzet van het opleidingsteam. Ze is van mening dat die vrijwillige inzet in de toekomst toch minimaal moet geformaliseerd worden. Het opleidingsteam is zich hiervan bewust, maar stelt dat het zijn taak afstemt op de noden binnen de eigen grenzen van tijdsinvestering en vrije tijd, en dat het hiermee het voorbeeld geeft aan de studenten. Ook als zorgcoördinator moet men dit delicate evenwicht bewaken. De commissie is van mening dat een nauwere samenwerking met de algemene diensten inzake studiebegeleiding op dit vlak aangewezen is.

Wat betreft uitstroombegeleiding hoorde de commissie dat de opleiding gesprekken voert met studenten die de opleiding wensen te verlaten, om de redenen van afhaken te achterhalen. Verder nodigt de opleiding de afgestudeerden enkele maanden na het afstuderen uit voor een terugkomdag. Naast het informele gedeelte is er ruimte om terug te blikken op de opleidingsonderdelen en om werkervaringen uit te wisselen. De commissie vernam dat de afgestudeerden die uitwisselingsmomenten erg op prijs stelden. De alumnibijeenkomsten die de opleiding sinds enkele jaren organiseert, vindt de commissie een goed initiatief. Voor het traject lager onderwijs worden die al langer georganiseerd, in 2008–2009 startte de alumnigroep van het traject kleuteronderwijs, en het is de bedoeling om ook een groep voor het traject secundair onderwijs op te starten. Het initiatief ligt bij de alumni, maar de opleiding verleent logistieke steun. Ook de ‘Vlaamse Impulsdagen’ die de banaba-opleidingen organiseren voor mensen uit het onderwijsveld vindt de commissie een goed initiatief.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan om de hoeveelheid en de efficiënte aanwending van de tijdsbesteding van het opleidingsteam te bewaken.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	goed
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: goed

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De kwaliteitsverantwoordelijken van de opleiding vertelden in de gesprekken dat het globale kader van het kwaliteitsbeleid op hogeschoolniveau is uitgetekend. De hogeschool werkt met vijfjaarlijkse onderwijsontwikkelingsplannen, die de strategische keuzen en bijbehorende actieplannen vastleggen. De realisatie van de actieplannen wordt opgevolgd door de stuurgroep Kwaliteitszorg en verschillende werkgroepen, waar onder meer vertegenwoordigers van opleidingen deel van uitmaken. De commissie vernam verder dat op hogeschoolniveau verschillende metingen en een meetplan werden uitgewerkt. Ze waardeert het dat men richtcijfers hanteert voor de analyses van de resultaten.

Het hogeschoolontwikkelingsplan wordt verder geconcretiseerd in het opleidingsplan, zo vernam de commissie. Het opleidingsplan is richtinggevend voor het kwaliteitsbeleid van de opleiding, waarin prioriteiten worden geformuleerd op basis van een sterkte-zwakteanalyse. Zowel het personeel, het werkveld als de studenten worden hierbij betrokken. De prioriteiten worden vertaald in actieplannen en uitgezet in een tijdspad. Jaarlijks wordt de tussenstand in het jaarverslag gerapporteerd. Momenteel werkt de opleiding het OOP 2007–2011 af. In de gesprekken vermeldde de opleiding dat het zelfevaluatierapport maar ook de bevindingen van de visitatie input zullen zijn voor het nieuwe opleidingsplan. De opleiding vermeldde ook dat de afstemming tussen hogeschoolniveau en opleidingsniveau nu nog niet zo duidelijk is, ten gevolge van de fusie met Lessius Antwerpen.

De commissie nam kennis van de verschillende metingen die uitgevoerd worden:

- Tevredenheidsenquête bij de studenten over de diverse aspecten van de opleiding (inhoud opleidingsonderdelen, praktijkgerichtheid, verwachtingen, toelatingsvoorwaarden, materiële voorzieningen ...), die voor het eerst in 2008 werd afgenomen.
- Studietijdmeting.
- Perceptiemeting over de studeerbaarheid (vragenlijst studeerbaarheid).
- Evaluatie van de opleidingsonderdelen die in 2009–2010 voor het eerst werd uitgevoerd. De individuele resultaten zijn beschikbaar voor de berokken lectoren, en een algemeen geanonimiseerd rapport wordt nog opgesteld.
- Alumnibevraging die in 2009–2010 voor de eerste keer werd uitgevoerd.

De commissie kon tijdens het bezoek, uit de documenten en de gesprekken vaststellen dat geen formele bevragingen van het werkveld worden georganiseerd. Er vinden wel informele gesprekken plaats.

Uit dit alles besluit de commissie dat er zeker sprake is van een structurele evaluatie van de opleiding, gebaseerd op streefdoelen en richtcijfers. De commissie vindt ook dat er een goede balans is tussen centrale en decentrale verantwoordelijkheden inzake kwaliteitszorg. De impact van de fusie is in dit opzicht nog een onduidelijke factor, en de commissie vraagt om tijdig aandacht te geven aan de verschillende emoties die bij de verschillende medewerkers leven. Tot slot viel het de commissie op dat door de kleinschaligheid van de opleiding veel informeel gebeurt. Er is veel contact tussen de verschillende lectoren onderling, maar ook tussen lectoren en studenten. Het opleidingshoofd is bovendien erg aanwezig en bereikbaar voor iedereen, waardoor aandachtspunten snel opgepikt worden.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie vernam dat de maatregelen ter verbetering besproken worden met de adviesraad en het opleidingsteam. De bevragingen die de opleiding organiseert, worden volgens de

commissie in een aantal gevallen gebruikt om iets te veranderen aan de opzet van de opleiding. In het ZER werden illustraties gegeven van genomen verbeteringsmaatregelen. Zo werden de resultaten en de methodiek van de studietijdmeting – die een lagere bestede studietijd aangaf – besproken met de studenten en de adviesraad. Dit resulteerde in aanpassingen van de methodiek van de meting, waarbij meer rekening wordt gehouden met het werkplekleren van de studenten. Naar aanleiding van de opmerkingen uit de bevraging van de studeerbaarheid voorziet de opleiding nu de mogelijkheid om de studieduur flexibel te spreiden. De opwaardering van het opleidingsonderdeel Communicatie is een gevolg van de alumnibevraging. De invoering van het traject secundair onderwijs is een antwoord op de vraag van het werkveld.

Niettegenstaande het ZER gewag maakt van een aantal verbeteringsmaatregelen, leerde de commissie uit de gesprekken dat de grotere verbeteringsprojecten (zoals de evaluatie werkplekleren of het aangepaste traject voor studenten zonder pedagogisch diploma) eerder nog in de planings- dan in de realisatiefase verkeren. De commissie stelt dat de opleiding veel goede intenties heeft, zaak is deze nu te realiseren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie bepleit een meer structureel beleid inzake verbeteringsmaatregelen.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde vast dat de opleiding veel aandacht heeft voor studenten en alumni. De studenten en alumni vertegenwoordigen immers het werkveld. Op formele en informele manieren tracht de opleiding het contact laagdrempelig te houden. De eerder al vermelde alumniraden en de 'Vlaamse Impulsdagen' vindt de commissie interessante initiatieven om de band met het werkveld aan te halen. Die initiatieven krijgen vorm met de inbreng van de alumni en het werkveld.

Daarnaast is de adviesraad voor de opleiding een forum om werkveld, alumni en studenten bij de opleiding te betrekken. De adviesraad bestaat uit vertegenwoordigers van de relevante beroepssectoren en komt drie keer per jaar samen om het curriculum te bespreken. In de adviesraad worden één of twee studenten per opleidingstraject afgevaardigd. Deze studenten bereiden de adviesraad voor door vooraf met de studenten te overleggen over eventuele vragen, bedenkingen... bij het curriculum en/of de organisatie ervan. De studentenaafgevaardigden nemen de punten mee naar de adviesraad, die een gepast antwoord op de opmerkingen onderzoekt.

De opleiding merkte in de gesprekken op dat het bredere werkveld via de begeleiding van het praktijkverslag op een directe manier betrokken wordt bij de opleiding, maar de commissie is van mening dat dit nog te vrijblijvend is. De opleiding moet volgens haar meer stimulansen geven om de structurele betrokkenheid van het bredere werkveld te vergroten.

Het personeel, zo stelde de commissie al eerder vast, vormt een hecht team. Het opleidingsteam is de spil van de opleiding, en bestaat uit de drie vaste praktijklectoren en de opleidingsverantwoordelijke. Zij vergaderen maandelijks, maar ze hebben ook veel informeel contact, omdat ze ook aanwezig zijn tijdens de lessen. Tweemaal per jaar komt de voltallige groep van de coaches samen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt meer stimulans om de structurele betrokkenheid van het bredere werkveld te vergroten.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	goed
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is tevreden over het gerealiseerde niveau van de opleiding. Dat concludeert ze op basis van de reacties die ze gehoord heeft tijdens de gesprekken. Ze hoorde oprecht enthousiaste reacties van de studenten en de alumni over de opleiding. Ook de vertegenwoordiging van het werkveld was zeer waardeerend voor de opleiding. Het werkveld vindt de opleiding een meerwaarde, niet enkel voor de functie van zorgcoördinator maar ook voor de taken van de klasleraar. De bevestigingen van de opleiding bevestigen het beeld. Uit de bevestigingen blijkt dat het programma voldoet aan de verwachtingen van de studenten. Ze vinden dat de opdrachten aansluiten bij de noden die ze ervaren in hun dagelijkse praktijk. Ze zijn ook tevreden over de kwaliteit van de cursussen en de manier waarop de (gast)lectoren de inhoud en opdrachten aanbrenge. De studenten van het keuzetraject secundair onderwijs zijn van mening dat het curriculum nog wat bijsturing nodig heeft.

De commissie is tevreden over de kwaliteit van de eindwerken. Ze vond de taal van de gelezen eindwerken wat pover, en de literatuurstudie zou wel wat uitgebreider kunnen. Maar de quoting vond de commissie realistisch, en gelezen eindwerken halen volgens haar de basiskwaliteit. De commissie is tevens van mening dat een beter evenwicht moet gevonden worden tussen de product- en procesevaluatie.

De resultaten van de bevestiging van de alumni over hun tewerkstelling bevestigen dat de opleiding haar ambities waarmaakt. Uit de documenten blijkt dat 13 procent van de studenten voor

de start van de opleiding werkte als zorgcoördinator. Na de opleiding stijgt dat tot 30 procent. Maar uit de bevraging blijkt ook dat heel wat studenten de opleiding gebruiken om een zorgbreder aanbod te kunnen realiseren binnen de klasgroep. 41 procent van de afgestudeerden blijft (deeltijds) klasleraar.

Wat volgens de commissie wel nog een punt van verbetering is voor de opleiding is de internationale dimensie. Zoals eerder vermeld, is er wel interesse voor een buitenlandervaring, zowel bij de studenten als de (gast)lectoren. De commissie moedigt de opleiding aan om deze interesse om te zetten in een relevant aanbod op maat van de opleiding.

De commissie is van mening dat de opleiding meer aandacht dient te hebben voor het diversiteitsbeleid met betrekking tot studenten en personeel.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie herhaalt haar vraag om de internationale lectoren- en studentenuitwisselingen te versterken.
- De commissie vraagt aandacht voor het keuzetraject secundair onderwijs.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. De evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie stelde vast dat de opleiding haar rendement opvolgt, maar dat ze nog geen streefcijfers heeft geformuleerd. De opleiding wil namelijk maximale slaagkansen geven aan elke student en wil dit bereiken door een optimale leeromgeving te creëren.

De commissie concludeerde uit de beschikbare cijfers dat het slaagpercentage van de opleiding vrij hoog ligt. Over de laatste vijf jaar behaalt 91 procent van de studenten meer dan 75 procent van de ingeschreven credits. Bijna alle studenten (99 procent) behalen het diploma in de voorziene twee academiejaren. De opleiding verwacht dat de gemiddelde studieduur wel zal stijgen doordat het opleidingstraject op vraag van de studenten nu gespreid kan worden over drie of vier academiejaren.

De opleiding volgt ook nauwgezet de drop-out op. Uit de opvolging stelt de commissie vast dat maar een beperkt aantal studenten afhaakt. Het gemiddelde percentage over de laatste vijf jaar bedraagt 3 procent. Dit is merkkelijk beter dan het richtcijfer dat op hogeschoolniveau wordt gehanteerd (10 procent). Het intakegesprek, waarin ook gepeild wordt naar de motivatie van de studenten, zal hierin een rol spelen. Ook mag niet vergeten worden dat deze studenten zich al bewezen hebben in een vorige bachelor- of masteropleiding. De commissie waardeert de

persoonlijke benadering van studenten die toch afhaken. Studenten worden immers uitgenodigd voor een exitgesprek met de opleidingsverantwoordelijke, waarin gepeild wordt naar de redenen om de opleiding te stoppen. De meest voorkomende redenen voor studie-uitval zijn een gebrek aan voldoende onderwijservaring om de opleidingsinhouden op te enten en de combinatie van studie, werk en gezin. De commissie waardeert het dat de opleiding proactief probeert te werken. Als de lectoren vaststellen dat het leerproces niet vlot, nemen de leden van het opleidingsteam contact op met de student en proberen ze na te gaan hoe het leerproces terug op de sporen kan gezet worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding om streefcijfers te formuleren.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	voldoende
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

Na het bezoek rapporteerde de opleiding volgende verbeteracties reeds te hebben ondernomen:

- BAZO nam het initiatief tot een werkgroep met docenten uit de drie initiële opleidingen en BAZO. Deze werkgroep behandelde oa. zorgthema's en hoe deze zich verhouden tussen de basisopleidingen en de banaba en gemeenschappelijke leerinhouden 'algemene didactiek' & 'functioneren in een schoolteam' ifv van een leertraject voor niet-leraars in de banaba. Momenteel worden in de verschillende opleidingen verdere samenwerkingspistes verkend:
  - Ontwikkeling van een (digitaal) zelfstudiepakket rond schoolorganisatie (opleidingsoverstijgend).
  - Uitwerking van een leerlijn onderzoeksvaardigheden in het curriculum (per opleiding).
  - Opleiding en uitwisseling over begeleiden van reflecties en intervisies (opleidingsoverstijgend).
  - Samenwerking met LannooCampus (per opleiding).
  - Leerlijn zorg (per opleiding, in samenwerking met BAZO).
- Sinds het academiejaar 2011–2012 presenteren studenten hun eindwerk (praktijkverslag). Doelstelling is hun product motiverend voor te stellen aan medestudenten. Een docent beoordeelt deze presentatie. Deze beoordeling wordt meegenomen in de eindbeoordeling van het eindwerk.
- Sinds het academiejaar 2011–2012 presenteren studenten het resultaat van hun opdracht 'communicatievaardigheden: team'.
- Vanaf het academiejaar 2012–2013 is er een voorbereidingsprogramma voor niet-leraars ter waarde van 14 studiepunten. Dit voorbereidingsprogramma wordt georganiseerd in samenwerking met de avond- en weekendopleiding tot leraar lager onderwijs van Lessius Mechelen.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	G
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 2.3 Samenhang	G
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	G
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	V
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	G
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

Lessius M: Lessius Mechelen

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: Zorgverbreding en remediërend leren

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL BRUGGE-OOSTENDE

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren wordt aangeboden aan de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende (KHBO). De hogeschool biedt opleidingen aan in vier departementen: het departement Gezondheidszorg, het departement Handelswetenschappen en bedrijfskunde, het departement Lerarenopleiding en het departement Industriële wetenschappen en technologie. De hogeschool biedt zowel professionele als academische opleidingen aan. De departementen Gezondheidszorg, Handelswetenschappen en bedrijfskunde en Lerarenopleiding zijn gegroepeerd op de vernieuwde campus in Brugge. De opleidingen van het departement Industriële wetenschappen en technologie kan men volgen in Oostende.

Samen met elf andere Vlaamse hogescholen en de Katholieke Universiteit Leuven maakt de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende deel uit van de Associatie KU Leuven.

De bachelor-na-bachelor Zorgverbreding en remediërend leren wordt ingericht door het departement Lerarenopleiding op de campus in Brugge. In het departement worden eveneens de bacheloropleidingen in het Onderwijs: Kleuteronderwijs, Lager onderwijs en Secundair onderwijs aangeboden.

Vanaf 1974 werd de leergang Remedial teaching georganiseerd, die door het Hogescholendecreet van 1994 omgevormd werd tot de Voortgezette Opleiding voor Zorgverbreding en *remedial teaching* (VOZO). Door de hervormingen ten gevolge van de bamastructuur werd deze voortgezette lerarenopleiding vanaf het academiejaar 2005–2006 op de KHBO aangeboden als bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren.

In oktober 2011 zijn in de bachelor-na-bacheloropleiding 39 studenten ingeschreven. Zij volgen de opleiding deeltijds via een modeltraject van twee opleidingsjaren met elk 30 studiepunten.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingsstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek vastgesteld dat de opleiding de decretaal vooropgestelde algemene en algemene beroepsgerichte competenties, samen met de beroepsspecifieke competenties geïntegreerd heeft in een competentiematrix. De uitgangspunten van de competentiematrix zijn vijf functionele gehelen of rollen waaraan een zorgcoördinator voldoet. Deze functionele gehelen zijn:

- 1 planmatig begeleider van leerlingen met specifieke onderwijsnoden;
- 2 vertaler van het onderwijsaanbod, de leerlijnen en inhoud en uit diverse leerdomeinen, rekening houdend met de specifieke onderwijsnoden van de leerlingen;
- 3 partner van ouders, leerlingen en een ruim team van betrokkenen uit de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsnoden, vanuit een maatschappelijke verbondenheid;
- 4 coach van collega's en coördinator van beleidsondersteunende maatregelen bij de implementatie van het planmatig handelen op klas- en schoolniveau;
- 5 een zichzelf sturende en geëngageerde persoon die voortdurend leert uit eigen en anderen ervaringen, en uit meerdere bronnen.

De opleiding heeft vanuit deze vijf functionele gehelen een competentiematrix opgesteld die bestaat uit zeventien beroepsspecifieke kerncompetenties. De commissie waardeert de gedragsindicatoren die de opleiding aan elke kerncompetentie gekoppeld heeft en die gerealiseerd kunnen worden op drie niveaus, namelijk startniveau, integratieniveau en expertniveau. De opleiding ambiëert het bereiken van het integratieniveau door elke afstuderende student, maar sluit niet uit dat ervaren zorgcoördinatoren ook op expertniveau de competenties kunnen halen. De commissie apprecieert het dat de competenties zich van een initiële lerarenopleiding onderscheiden door ze in te zetten op een hoger beheersingsniveau dan de competenties van de initiële opleidingen en/of door verbreding of verdieping. De commissie meent dat het soms niet duidelijk is wat de verdieping precies inhoudt. De doorgaande lijn van initiatie naar verdieping kan dus ook explicieter vermeld worden.

De commissie kon met tevredenheid constateren dat het competentieprofiel van de opleiding is afgetoetst aan het decreet en dat de competenties beantwoorden aan de decretale eisen van een professionele bachelor. Verder heeft de opleiding bij het opstellen van de competentiematrix inspiratie gevonden bij het Expertisenetwerk *School of Education* en voornamelijk het competentieprofiel van de KHLeuven, de bamaprofielen van de Associatie KU Leuven, het opleidingsprofiel van de voortgezette lerarenopleiding voor zorgverbreding en remediërend leren van het Vlaams Verbond van Katholieke Hogescholen en een beroepsprofiel van een interne zorgbegeleider. De commissie merkt op dat de opleiding weinig tot geen bijkomende internationale bronnen heeft geraadpleegd om haar competentieprofiel op te stellen.

De commissie vestigt de aandacht op de internationale component in de doelstellingen, die tot op heden niet expliciet aanwezig is. Nochtans kan het integreren van internationale aspecten, zoals omgaan met buitenlandse bronnen en modellen, volgens de commissie een meerwaarde betekenen in de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt aandacht voor het versterken van de internationale component in de doelstellingen.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft vastgesteld dat de competentiematrix van de opleiding het resultaat is van een samenwerkingsverband met andere kaders en hogescholen. De opleiding heeft haar beroepsspecifieke competentieprofiel geschetst vanuit het decreet en vanuit het Expertisenetwerk *School of Education*. Voornamelijk werd het competentieprofiel gehanteerd vanuit de Katholieke Hogeschool Leuven. Andere documenten die de opleiding aangewend heeft om de beroepsspecifieke competenties te integreren in haar competentieprofiel zijn een opleidingsprofiel van de voortgezette lerarenopleiding voor zorgverbreding en remediërend leren van het Vlaams Verbond van Katholieke Hogescholen en van het Vlaams Verbond van Katholiek Basisonderwijs. Verder hanteerde de opleiding een beroepsprofiel en functiebeschrijving van een interne zorgbegeleider. Zoals eerder vermeld (facet 1.1), wil de commissie benadrukken dat ook een aftoetsing van het competentieprofiel met buitenlandse bronnen en kaders een onmisbaar aspect is, waar de opleiding nog een tandje kan bijsteken. De opleiding ziet kansen in een samenwerkingsvorm met Nederlandse opleidingen. De commissie hoopt dat deze samenwerking snel kan plaatsvinden.

Bij het vergelijken van het competentieprofiel van de opleiding met het domeinspecifieke referentiekader van de commissie is de commissie van mening dat in de competentiematrix een evenwicht is gevonden tussen de vijf centrale 'taken' van een zorgcoördinator. Inclusie is

volgens de commissie goed zichtbaar in het competentieprofiel. Wel benadrukt de commissie dat de didactische competenties te weinig beklemtoond worden in het competentieprofiel van de opleiding.

De commissie is positief over de aftoetsing van de competentiematrix in de adviesraad van de opleiding en op docentenvergaderingen. Tijdens het gesprek met de commissie lieten de gastdocenten weten dat zij vanuit de opleiding gestimuleerd worden om binnen het kader van de competentiematrix en het competentiegericht opleiden te denken. Met de opleidingsverantwoordelijke kan ook altijd gecommuniceerd worden, en via mail worden de (gast)docenten voorzien van feedback over de competenties en de modules waarvoor zij verantwoordelijk zijn. Alle docenten dienen bij het opstellen van hun vakfiche uit de opleidingsgids en de opdrachtenbundel aan te geven welke competenties zij zullen evalueren. De commissie waardeert het dat daarvoor richtlijnen voorhanden zijn in een gids en bundel voor docenten. De communicatie met de gastdocenten kan volgens de commissie nog verbeterd worden, zodat het competentieprofiel ook bij hen ten volle leeft.

Volgens de commissie doet de opleiding inspanningen om de studenten bekend te maken met de competentiematrix. Zo kunnen de studenten in de opleidingsgids, die onder andere op Toledo – de digitale leeromgeving – beschikbaar wordt gesteld, de volledige competentiematrix terugvinden. In de vakfiches en de opdrachtenbundel worden de doelstellingen per opleidingsonderdeel verduidelijkt. Ook heeft de opleiding een gids voor studenten uitgewerkt waarin de doelstellingen aan bod komen. Vanaf het academiejaar 2010–2011 komt de competentiematrix expliciet aan bod in de module 'Naar een zorgbrede visie'. Kandidaat-studenten ontvangen als eerste kennisgeving een informatiebrochure, waarin de vijf functionele competentiegehele genoemd worden. De studenten moeten zich tijdens supervisiesessies en het uitwerken van hun portfolio situeren in de competentiematrix. Ondanks deze inspanningen heeft de commissie vastgesteld dat de competentiematrix bij de studenten nog steeds vragen oproept. De studenten leggen zelf nog geen link tussen de competenties en het programma dat ze volgen. Een nog grotere nadruk leggen op de competentiematrix bij de studenten, bijvoorbeeld bij de module 'Naar een zorgbrede visie', is volgens de commissie aangewezen. Ook kan de competentiematrix eerder in de sessies aan bod komen, zodat studenten van in het begin wegwijs worden gemaakt in het competentiegericht opleiden.

De commissie heeft tijdens de gesprekken afgeleid dat de opleiding, ondanks het feit dat ze werk heeft gemaakt van een aangepaste competentiematrix, soms nog in de oude structuur blijft steken, waarin competentiegericht onderwijs nog geen prominente plaats had. Het model van competentiegericht onderwijs is voor de opleiding nieuw en is op dit moment nog niet de motor om vernieuwingen te realiseren. Er is alvast een goede stap gezet in de richting van competentiegericht onderwijs, maar ook de gastdocenten kunnen meer betrokken worden bij de competentiegerichte uitbouw van de opleiding. De commissie kon het wel waarderen dat de hogeschoolgebonden docenten nascholing hadden genoten over competentiegericht onderwijs.

Ook het werkveld kan nog meer betrokken worden bij het competentieprofiel van de opleiding. Volgens de commissie kan het vragen van terugkoppeling aan het werkveld over de competentieopbouw van de studenten een meerwaarde betekenen. Het werkveld heeft volgens de commissie weinig weet van het competentieprofiel, wat ook voor de opleiding een gemiste kans is, gezien op de praktijkplaats bijvoorbeeld een competentie-evolutie zichtbaar kan worden. Ook tijdens de portfoliovoorstelling kunnen de externe juryleden beter op de hoogte gebracht worden van het werken met de competentiematrix.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan haar stakeholders, in het bijzonder de gastdocenten, te betrekken bij de competentiegerichte uitbouw van de opleiding.
- De opleiding moet aandacht schenken aan de didactische competenties, die nog te weinig tot uiting komen in het competentieprofiel.
- De commissie beveelt de opleiding aan de doelstellingen bekender te maken bij de studenten en het werkveld.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	voldoende
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA

Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft uit de gesprekken en de ingekeken documenten vernomen dat de opleiding bij de ommezwaai naar competentiegericht onderwijs ook haar programma heeft hervormd. Bij de nieuwe curriculumontwikkeling is de opleiding georganiseerd rond de vijf functionele competentiegehele en geconcretiseerd in elf modules. In het eerste en tweede competentiegeheel staan het kind en zijn zorgvraag centraal, wat zich uit in opleidingsonderdelen zoals 'Handelingsgericht werken en handelingsgerichte diagnostiek', 'Het kind met zorgvragen', 'Actuele thema's uit het zorgbeleid' en 'Kleuters en zorgverbreding'. Om te leren omgaan met collega's en andere betrokkenen (competentiecluster drie en vier) volgen de studenten opleidingsonderdelen als 'Omgaan met het team', 'Naar een zorgbrede visie', 'Omgaan met ouders' en 'Coachen van collega's'. Bij het uitwerken van het vijfde functionele geheel zijn 'Supervisie en portfolio' belangrijk.

Daarbij is de commissie van mening dat de competenties zijn verdeeld over de onderwijseenheden, zoals zij heeft kunnen opmaken uit een concordantiematrix van competenties en modules, die de opleiding ter beschikking heeft gesteld. Wel heeft de commissie bij het bekijken van het programma opgemerkt dat vooral de competentieclusters drie en vijf consequent en doelgericht

worden vormgegeven. Zo is het handelingsgericht werken recent sterker vertegenwoordigd in het curriculum, maar zou het volgens de commissie nog verstevigd kunnen op het vlak van beleidsvoorbereiding en -ondersteuning op schoolniveau. Ook de modules rond het socio-emotionele zijn sterk uitgewerkt. In de module 'Naar een zorgbrede visie' wordt rekening gehouden met de voortdurende ontwikkelingen in het veld. De opleiding investeert ook sterk in het werken aan de eigen professionalisering van de student door de combinatie supervisie en portfolio. Anderzijds is de commissie van mening dat de tweede competentiecluster (vertaler van het onderwijsaanbod, leerlijnen en inhouden uit diverse leerdomeinen) te weinig aan bod komt in het programma. Er is volgens de commissie nauwelijks aandacht voor differentiatie van de leerlingen en het ontwerpen van een krachtige leeromgeving om de taalvaardigheid, communicatie- en interactiemogelijkheden van de leerling te bevorderen. Enkele onderdelen vertrekken nog te veel vanuit het 'deficitmodel', dat de focus legt op het individuele kind, waardoor competenties die meer op klas- en schoolontwikkeling gericht zijn, in het gedrang komen. Dit werd ook tijdens het gesprek van de commissie met de studenten geëchoed.

Tijdens de supervisie en de portfolio kunnen studenten zich situeren binnen het competentieprofiel, en hebben ze de mogelijkheid om doorheen het traject van de opleiding hun eigen en persoonlijke leerweg te volgen vanuit hun eigen interpretatie van de opdrachten. Met andere woorden: binnen de opdrachten kunnen studenten hun eigen praktijkervaringen benutten om de opdrachten tot een goed einde te brengen en hun competentieontwikkeling aan te tonen. De portfolio, de portfolio begeleiding en de supervisiesessies vormen volgens de commissie dan ook de momenten bij uitstek waarin discipline- en vakoverschrijdende elementen in de verf worden gezet.

Tijdens het visitatiebezoek gaf de opleiding aan dat niet prioritair werk wordt gemaakt van het binnenbrengen van internationale elementen in het programma. Toch meent de commissie dat initiatieven zoals korte buitenlandse schoolbezoeken, het werken met buitenlandse bronnen en *internationalisation@home* een meerwaarde betekenen voor de opleiding. De opleiding geeft aan dat ze toenadering zoekt tot scholen in Nederland en Zweden om studiebezoeken te kunnen organiseren, wetende dat de studenten meestal werk- en gezinsgebonden zijn. Ook is er interesse voor contacten met scholen in Denemarken. De commissie hoopt dat deze samenwerking snel kan plaatsvinden. Ook is aandacht voor internationalisering bij de docenten wenselijk.

De opleiding heeft bij het opstellen van het curriculum rekening gehouden met de bemerkingen die de adviesraad heeft geformuleerd. Tijdens de gesprekken met de commissie gaven de opleidingsverantwoordelijken aan dat het werkveld input heeft gegeven rond handelingsgericht werken en handelingsgerichte diagnostiek. Volgens hen heeft het werkveld ook de klemtoon rond sommige modules gelegd. De commissie pleit ervoor om de curriculumherziening binnen de adviesraad nog meer te formaliseren. De adviesraad vaker laten samenkomen dan tweemaal per academiejaar kan hiervoor een oplossing bieden. De docenten zijn vanuit het competentieprofiel vertrokken en hebben in overleg met de opleidingscoördinator bepaald wat in de opleiding nog ontbrak aan inhouden of toepassingen van de competentiematrix. Ook de studenten kunnen aangeven waar wijzigingen of verbeteringen moeten worden aangebracht in het curriculum. Zo heeft de commissie vernomen dat de opleiding de module 'Kleuters en zorgverbreding' op vraag van de studenten in het curriculum ingebracht heeft. Anderzijds moet de opleiding opletten dat de modules voldoende relevant blijven voor alle studenten, ook diegene die niet in het kleuteronderwijs staan. Ook de alumni gaven in hun gesprek met de commissie aan dat zij feedback hadden gegeven over bepaalde modules, en ze merkten dat rekening werd gehouden met hun bemerkingen en de inhoud van de modules kon aangepast worden.

De opleiding wil aan de studenten een brede basis meegeven en heeft geen keuzeopleidingsonderdelen ingebouwd. De commissie heeft van de studenten vernomen dat dit zowel voor- als nadelen biedt voor de opleiding. Te veel keuze kan volgens de studenten leiden tot het eenzijdig invullen van de eigen opleiding. Hun eigen praktijksituatie kunnen ze aan bod laten komen bij het uitwerken van de praktijkopdrachten. Anderzijds merken studenten op dat weinig gedifferentieerd wordt in het programma. Studenten die niet in het kleuteronderwijs staan, geven bijvoorbeeld aan dat de module 'Kleuters en zorgverbreding' weinig nut had voor hen. Een gezonde mix voorzien van verplichte modules en keuzeopleidingsonderdelen is volgens de commissie dan ook geschikt bij het invullen van het programma.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om erop te letten dat alle competentieclusters worden vertaald naar programma-inhouden.
- De opleiding moet erover waken dat differentiatie meer in het programma zichtbaar wordt. Een reflectie over het al dan niet invoeren van een aantal keuzeopleidingsonderdelen is aangewezen.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek aan de hand van de gesprekken en de ter beschikking gestelde documenten kunnen afleiden dat de opleiding streeft naar onderwijs waarin kennisoverdracht gecombineerd wordt met het inbrengen van de eigen werkervaringen van de student. Niet alleen komen de studenten in contact met de praktijk via hun eigen werksituatie, maar zij kunnen ook de inbreng van de gastdocenten, die vaak zelf werkzaam zijn als zorgcoördinator of in een gelijkaardige functie, waarderen. Zo kon de commissie ook concluderen dat, mede door de inbreng van de gastdocenten, het programma aantoonbare verbanden heeft met actuele ontwikkelingen. Zo volgen de studenten van de tweede opleidingsfase de module 'Actuele thema's uit het zorgbeleid', waarin zaken als kansarmoede aan bod komen. Wel mist de commissie de link naar GON, inclusie en buitengewoon onderwijs in deze opleiding en haar programma. De studenten een initiatie in deze materie verschaffen, is volgens de commissie een meerwaarde. Ook vond de commissie weinig of geen verwijzingen naar verschillende visies op leerstoornissen. Volgens de commissie ligt de nadruk van de opleiding op remediëren maar te weinig op preventie. Volgens de commissie moet er ook aandacht zijn voor zorg in het secundair onderwijs. Hoewel de commissie het waardeert dat de opleiding aandacht trachtte te schenken aan zorg in het secundair onderwijs, betreurt de commissie het stopzetten van het traject gericht op zorg voor het secundair onderwijs.

De opleiding spreekt niet over stage maar over praktijkervaring. Er is aan deze praktijkervaring geen afzonderlijk opleidingsonderdeel gekoppeld. De opleiding gaat ervan uit dat de praktijkervaring een integraal onderdeel van de opleiding vormt, dat eveneens ondersteunend is voor de taken en opdrachten die de studenten uitvoeren. Uit de ter beschikking gestelde informatie heeft de commissie afgeleid dat voor studenten die al werkzaam zijn binnen een school deze tewerkstelling geldt als praktijkervaring. Zij voeren opdrachten in de school uit die met zorg te maken hebben. Studenten die niet in een school werken, doen praktijkervaring op in een zorgfunctie. De studenten met wie de commissie sprak, gaven aan dat zij konden 'meelopen' met een ervaren zorgcoördinator. Ook de studenten die geen initieel lerarendiploma bezitten, wezen erop dat zij zo ook ervaring in de klas konden opdoen. De praktijkervaring beslaat één dag per studiepoint, dat wil zeggen ongeveer 30 dagen praktijkervaring per academiejaar. Voor studenten die al in een school werken, komt dit neer op het uitvoeren van opdrachten gedurende 210 uren per academiejaar. Aangezien de opleiding ervan uitgaat dat de praktijkervaring onderwijsgerelateerd moet zijn, kan een student geen praktijkervaring opdoen in een instelling.

De commissie heeft tijdens de gesprekken vernomen dat de student de stageschool zoekt en dat de opleidingscoördinator deze stagescholen aanschrijft. De commissie is van mening dat de begeleiding van de studenten in de stageschool met het oog op evaluatie verbeterd kan worden. Zo is het voor de contactpersoon of verantwoordelijke binnen de stageschool enkel nodig dat die de agenda van de student opvolgt en de uitgevoerde taken bevestigt. De commissie vraagt zich af hoe de opleiding op deze manier zicht kan krijgen op de competentieontwikkeling van de student. In de ter beschikking gestelde documenten kon de commissie lezen dat de stagescholen op aanvraag de competentiematrix van de opleiding kunnen ontvangen. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek echter niet de indruk gekregen dat de competentiematrix goed gekend is door de stageschool bij het begeleiden van de student. Een docent die een student bezoekt tijdens zijn praktijkervaring of bijvoorbeeld het schrijven van een stageverslag door de student en begeleider, kan volgens de commissie de praktijkervaring optimaliseren.

Verder komen studenten in contact met de werkveldpraktijk aan de hand van de praktijkgerichte opdrachten die ze voor de verschillende modules uitwerken in hun eigen klaspraktijk. De commissie heeft verder duidelijk opgemerkt dat de opleiding ervoor gekozen heeft niet te werken met het concept van een eindwerk, maar de studenten te laten werken aan een portfolio, die volgens de commissie de studenten stimuleert om te werken aan hun professionele ontwikkeling en zelfbegrip. De student kiest voor de portfolio enkele van zijn praktijkopdrachten die zijn persoonlijke groei en de groei van zijn zorgcompetenties illustreren. Door middel van de portfolio wil de opleiding nagaan wat de student kent, hoe hij het toepast, en of hij op dit geheel van kennis en praktijkervaring kan reflecteren. De commissie is van mening dat de opleiding de studenten met het werken aan een portfolio aanzet tot (zelf)reflectie maar in mindere mate tot het opdoen, verstaan, verwerken en betekenis geven van kennis. Het feit dat de opleiding niet werkt met een eindwerk betekent volgens de commissie dat er minder kans is om de opgedane kennis te integreren. De integratie van kennis ook benadrukken in de portfolio en de praktijkgerichte opdrachten vindt de commissie dan ook aangewezen. Verder kon de commissie in een enquête lezen dat feedback van sommige taken op zich liet wachten en dat taken ook te laat werden teruggegeven, zodat studenten het werken aan hun portfolio eveneens moesten uitstellen. De commissie stelt dat hiermee rekening houden, een noodzaak is.

De studenten met wie de commissie sprak, waren over het algemeen tevreden over het maken van een portfolio. Ze ervaren een dergelijke portfolio als een reflectie op wat ze tijdens het academiejaar geleerd hebben. Positief vindt de commissie het dat studenten zich in de competentiematrix moeten situeren en hun werkpunten aangeven. Het maken van een portfolio wordt in de opleiding gecombineerd met supervisiesessies van zeven à acht studenten per supervisiegroep. De gemengde supervisiegroepen zijn positief, omdat studenten van elkaar kunnen leren.

De studenten konden bevestigen dat er een grote openheid heerst in de supervisiesessies. Ook de alumni meldden dat zij veel waarde hechtten aan de supervisiesessies.

De alumni van de opleiding gaven in hun gesprek aan dat zij weinig begeleiding hadden ontvangen bij het uitwerken van hun portfolio. De commissie is daarom tevreden te vernemen dat de opleiding daarmee rekening heeft gehouden, en dat studenten recent naast de supervisie ook drie afzonderlijke portfoliobegeleidingssessies genieten waar het doel, de werkwijze en de evaluatie van de portfolio worden besproken. Ook ontvangen de studenten een portfoliohandleiding. De supervisie- en portfoliobegeleiders die de commissie tijdens het visitatiebezoek gezien heeft, waren enthousiast over het werken met een portfolio. Zij gaven aan dat ze veranderingen opmerken bij de studenten, en dat studenten door de reflectie een sterkere en meer professionele houding aannemen. Ook ervaren de begeleiders het coachen van de studenten als verrijkend voor zichzelf.

De commissie is tevreden over het studiemateriaal, dat over het algemeen verzorgd en up-to-date is. Positief is de commissie over het feit dat in sommige colleges getuigenissen uit het werkveld binnengebracht worden. Ook de studenten konden dit waarderen. Wel meent de commissie dat de PowerPoint-presentaties en de inhoud van de hoorcolleges verbeterd kunnen worden indien meer verwijzingen naar bronnen en vakliteratuur voorzien worden. Ook zag de commissie dat de bibliotheekcollectie over zorg in het onderwijs niet erg groot was en dat er voornamelijk verouderd materiaal te vinden is. De studenten maakten eveneens de opmerking dat zij een meer uitgebreide collectie zouden appreciëren. Het up-to-date houden van de bibliotheekcollectie is volgens de commissie een noodzaak. Het uitgebreide spellenarchief van de hogeschool dat de commissie tijdens de rondleiding heeft bezocht, is volgens de commissie grensverleggend. Daar liggen ook voor de bachelor-na-bacheloropleiding veel kansen.

De commissie waardeert het initiatief van de opleiding om samen met de studenten deel te nemen aan de 'Dag van de Zorgverbreding', georganiseerd door het Eekhoutcentrum, dat in West-Vlaanderen het nascholingsaanbod verzorgt.

Als maatschappelijke dienstverlening haalt de opleiding de praktijkgerichte opdrachten aan die de studenten in een school uitvoeren. De commissie vindt ook het openstellen van een onderdeel van een module als nascholing aan alumni en het hele werkveld een goed initiatief. Een uitbreiding van het nascholingsaanbod zou volgens de commissie een meerwaarde betekenen voor de opleiding. Dit kan gebeuren in complementaire samenwerking en overleg met externe vormingscentra.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie moedigt de opleiding aan om te reflecteren over de competentieontwikkeling van de student bij de praktijkervaring en hoe de opleiding hier zicht op kan krijgen.
- De opleiding moet erover waken dat de kennisconstructie bij de opdrachten en de portfolio een belangrijke plaats inneemt.
- De commissie raadt de opleiding aan de doorgaande lijn in zorg in het gewone onderwijs, gaande van preventie, remediëring, GON en inclusie naar buitengewoon onderwijs te bewaken in alle modules. Ook de doorstroming van zorg naar het secundair onderwijs is een belangrijk aspect.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op basis van de ter beschikking gestelde documenten en de gevoerde gesprekken oordeelt de commissie dat er voldoende samenhang in het programma te vinden is. Deze samenhang kwam er mede door de recente curriculumherziening. In het oude programma kwam de samenhang namelijk in het gedrang door het inspelen op de recente ontwikkelingen en de wensen van de studenten.

In het huidige programma is de samenhang tussen de modules duidelijker. De opleiding heeft een schema uitgewerkt, waardoor men volgens de commissie een goed zicht krijgt op hoe de onderdelen in het programma zich tot elkaar verhouden. De modules zijn ingericht op basis van de competentiematrix (vijf functionele gehelen), en ook het aantal studiepunten wordt ongeveer evenredig verdeeld over de vijf functionele gehelen. De studenten die met de commissie spraken, vermeldden dat zij de indruk kregen dat de sessies rond agogische vaardigheden (zoals Omgaan met ouders en Coachen van collega's) de rode draad vormden doorheen de hele opleiding. Gezien de sessies van de verschillende modules verspreid worden over het academiejaar is voor de studenten de doorgaande lijn in het programma (met de competentiematrix als model) nog niet helemaal helder. De commissie kon de kalender die de studenten ontvangen met vermelding van de modules en de data van de verschillende sessies per module waarderen. Wel is het soms onduidelijk voor de studenten wanneer een module precies is afgerond, gezien sessies van verschillende modules op elkaar kunnen volgen. Ook meent de commissie dat module 4 Naar een zorgbrede visie eerder in het academiejaar aan bod zou kunnen komen.

Studenten ronden de opleiding af via een modeltraject van twee jaar. Eveneens kan, in het kader van de flexibilisering en dankzij de naast elkaar staande modules, de opleiding afgerond worden in vier jaar. De opleiding stelt een strenge volgtijdelijkheid voorop voor de modules Het kind met zorgvragen 1 en 2, en Supervisie en portfolio 1 en 2. Deze modules kunnen niet in hetzelfde academiejaar worden gevolgd. De commissie vindt het een meerwaarde dat de opleiding de studenten in een flexibel traject ook aanspoort om de modules 'Supervisie en portfolio' in twee opeenvolgende academiejaren te volgen, zodat de studenten in dezelfde supervisiegroep terechtkomen. Wel blijft de commissie het jammer vinden dat de studenten niet verder de regie van hun eigen studieprogramma in handen kan hebben door het gebrek aan keuzeopleidingsonderdelen. Ook de studenten zelf zijn niet gekant tegen een programma met keuzeopleidingsonderdelen om verder te diversifiëren.

Ondanks het feit dat alumni in de alumni-enquête aangaven dat nogal wat overlap in het (oude) programma voorkwam, ervaren de huidige studenten weinig overlap in het programma. Bij de module Het kind met zorgvragen kwamen zaken aan bod die sommige studenten al in de initiële opleiding gevolgd hadden, maar studenten mochten een casus uitwerken om deze overlapping te minimaliseren, wat zij konden waarderen. Wanneer elders in het programma overlappingen voorkomen (bijvoorbeeld wanneer bij de tweede opleidingsfase iets uit het eerste academiejaar wordt opgefrist), ervaren de studenten dit niet als storend.

De commissie kon op basis van de gevoerde gesprekken vaststellen dat de opleidingscoördinator de samenhang in het programma bewaakt. Zij is de spilfiguur tussen de verschillende docenten. Volgens de commissie weten (gast)docenten dan ook van elkaar welk materiaal bij de verschillende sessies aan bod komt. Indien toch overlappings worden vastgesteld, kunnen docenten elkaar ontmoeten om dit probleem op te lossen. In een studeerbaarheidsenquête kunnen studenten aangeven of het programma al dan niet een logisch geheel vormt of er nodeloze overlapping in het curriculum voorkomt, en daarbij hun kritische bemerkingen formuleren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan de samenhang in het programma naar de studenten verder te verduidelijken.

Facet 2.4 Studieomvang

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoestand, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studiepunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **oké**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren bestaat uit 2 studiejaar van elk 30 studiepunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studiepunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoestand van een bachelor-na-bacheloropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studietoestand belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de gesprekken die de commissie tijdens het visitatiebezoek heeft gevoerd, heeft de commissie opgemaakt dat de studenten en de alumni de opleiding als combinatie met voltijds werken en eventueel een gezin zwaar vinden. Wel geven deze stakeholders aan dat ze op voorhand op de hoogte waren van de extra studielast die de opleiding met zich mee zou brengen. Toch overschatten de studenten zich soms en houden ze onvoldoende rekening met de werklast die het maken van de taken, naast het opvolgen van het aantal contacturen, met zich meebrengt. De commissie stelt dat de opleiding de potentiële studenten nog beter op de hoogte kan brengen van de studietijd en -last.

De commissie heeft vernomen dat de opleiding tot voor vorig academiejaar geen studietijdmetingen uitvoerde. Er is pas in het academiejaar 2011–2012 een studietijdmeting geweest. Tijdens het gesprek met de kwaliteitszorgmedewerkers vernam de commissie dat het gaat om een onlinebevragingssysteem van tijdschrijven dat door de Associatie KU Leuven aangewend wordt. Gezien de specificiteit van een bachelor-na-bacheloropleiding werd dit systeem op maat gemaakt voor de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren. Ook in de bevragingen per opleidingsonderdeel en in de studeerbaarheidsenquête zijn vragen opgenomen die met studietijd en studielast te maken hebben. Wanneer de studietijd per opleidingsonderdeel wordt opgemeten, vinden de studenten hem niet te zwaar, omdat het voor hen moeilijk is om de exacte bestede tijd weer te geven. De opleiding in haar geheel beoordelen ze wel als zwaar door de combinatie studie-werk/gezin. Ook de tijd die men spendeert aan het maken van taken is hoog. De opleiding heeft in de opleidingsgids een verdeling van de studiepunten en het aantal studie-uren dat daarmee correspondeert, opgenomen. De opleiding komt volgens deze verdeling aan 1530 studie-uren voor 60 studiepunten. De commissie is van oordeel dat de recente metingen al houvast bieden naar de toekomst, maar stelt dat veel grondigere en meer systematische metingen een noodzaak zijn. De opleiding is zich volgens de commissie bewust van de potentie die ligt in het voortbouwen op studietijdmetingen en is bezig met een inhaalbeweging. Zo gaf de opleiding aan om bij het uitvoeren van het nieuwe curriculum ook nieuwe studietijdmetingen te organiseren.

De opleiding heeft via de studeerbaarheidsenquête die ze van de studenten in juni 2010 afnam, zicht op de studiebelemmerende en -bevorderende factoren. Studiebevorderende factoren die de studenten aanhalen, zijn bijvoorbeeld de inhoud van de modules, de werkmiddelen en het studiemateriaal, de communicatie over de modules en module-inhouden, en de goede relatie met de docenten. Studiebelemmerende factoren waarop de opleiding niet zo positief scoort, zijn onder andere de laattijdige levering van feedback, het onduidelijk zijn van sommige evaluatiecriteria, piekbelasting en de verspreiding van indiendata van praktijktaken. De commissie vindt het positief dat de opleiding in het nieuwe curriculum rekening houdt met de bemerkingen van de studenten. Zo is de opleiding van plan om in het nieuwe curriculum een spreiding van de taaklast te voorzien, en zo de door de alumni aangehaalde piekbelasting op het einde van het academiejaar beter in de tijd te spreiden. Ook krijgen de studenten een kalender aangereikt, zodat ze op voorhand kunnen plannen. In de opdrachtenbundel vinden studenten een oplijsting van feedbackdata en indiendata terug.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om de inspanningen die recent geleverd zijn om zicht te krijgen op de studietijd en studielast, systematisch verder te zetten binnen het vernieuwde curriculum.
- De commissie moedigt de opleiding aan om (potentiële) studenten voldoende op de hoogte te brengen van studiebelemmerende factoren en verdere inspanningen te leveren om deze factoren te minimaliseren.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van mening dat het didactische concept van de opleiding is afgestemd op het leren met volwassenen. De opleiding gaat uit van de sociaal-constructivistische leertheorie, waarbij getracht wordt een krachtige leeromgeving te scheppen. De opleiding houdt daarom rekening met kenmerken als:

- Actief en zelfsturend leren: de student kan zelf de werkstukken selecteren waarbij ze een belangrijke leerervaring hadden en die koppelen aan de zorgcompetenties.
- Construerend leren: aan de studenten wordt gevraagd dat ze hun ervaringen in de mate van het mogelijke integreren in de lessen en deze als uitgangspunt nemen voor de praktijkopdrachten.
- Reflectief leren: in supervisie en in andere praktijkgerichte opdrachten reflecteert de student kritisch.
- Authentiek leren: de opleiding streeft naar een integratie en wisselwerking tussen theorie en praktijk.
- Samenwerkend leren: in kleine, gemengde supervisiegroepen worden supervisieverslagen van studenten diepgaand besproken.

De opleiding gaf tijdens het gesprek met de commissieleden aan dat hun visie op leren er één is van het aanbrengen van theorie, de theorie inoefenen, theorie en praktijk integreren in opdrachten, en op dit geheel individueel maar ook in groepjes reflecteren. Volgens de commissie kunnen de studenten in de bachelor-na-bacheloropleiding al heel wat eigen ervaring binnenbrengen in de opleiding. Het integreren van kennisoverdracht en praktijkervaring van bij de start zou volgens de commissie een meerwaarde vormen.

De commissie is van mening dat de opleiding slaagt in haar visie om studenten als persoon sterker te maken, en dit vooral met de nadruk op reflectie en supervisie. De commissie vindt supervisie dan ook een sterke werkvorm, die voluit tot zijn recht komt in deze opleiding. De opleiding geeft ook aan meer geïnvesteerd te hebben in de portfolio als werkvorm. De commissie merkt op dat de grote nadruk die gelegd wordt op supervisie, reflectie en portfolio echter niet ten koste mag gaan van het vergroten en leren toepassen van specialistische kennis. Andere werkvormen die in de opleiding aan bod komen, zijn hoorcolleges, onderwijsleergesprekken, werkcollege, individuele opdrachten, groepsopdrachten en spelvorm. De studenten en de alumni lieten de commissie weten tevreden te zijn over de variëteit aan werkvormen. De commissie hoorde vooral geluiden over supervisie als sterke werkvorm, en ook poppenkastspellen in sessies over sociaal-affectief-dynamische onderwijsnoden binnen de module 'Het kind met zorgvragen' werden enthousiast onthaald door de studenten en alumni. De commissie kon ook vaststellen dat de getuigenissen van ervaringsdeskundigen in sommige modules, en de rollenspellen en onderwijsleergesprekken bij de agogische modules aansluiten bij het didactische concept en zo hun doel bereiken. Het is volgens de opleiding niet gemakkelijk om gastdocenten mee te nemen in het verhaal van competentiegericht opleiden en het gebruik van competentiegerichte werkvormen, waardoor werkvormen soms te weinig zijn afgestemd op het concept van competentiegericht onderwijs dat de

opleiding aanhangt. De commissie is positief over het feit dat de opleidingscoördinator overleg pleegt met de (gast)docenten, en hen stimuleert om de werkvormen af te wisselen en af te stemmen op het didactische concept. De commissie stelt dat er nog een weg af te leggen is om de afstemming van de werkvormen met het didactische concept te optimaliseren. De gastdocenten blijvend stimuleren om competentiegerichte werkvormen in hun sessies te integreren en het gewicht van de traditionele hoorcolleges te reduceren, is hierbij een noodzaak.

De commissie heeft tijdens het bezoek het gebruikte leer materiaal kunnen inkijken. Naast syllabi, didactisch materiaal (boeken en materiaal dat aansluit bij de lesinhoud), materiaal beschikbaar op het digitale leerplatform Toledo en audiovisueel materiaal wordt volgens de commissie in de opleiding opvallend veel gewerkt met hand-outs van PowerPoint-presentaties als syllabus. De opleiding geeft zelf aan dat er nog te weinig volledig volgens de cursussjabloon uitgewerkte syllabi voorhanden zijn. Volgens de studenten is het gebruik van PowerPoint-presentaties geen storend gegeven, aangezien het hen aanzet tot het nemen van notities, waardoor ze geconcentreerder met de aangebrachte materie aan de slag gaan. Toch is de commissie van mening dat de opleiding aandacht moet hebben voor het doorgeven van informatie, en het geven van PowerPoint-presentaties is in deze niet voldoende. Ook het doorverwijzen naar literatuur en andere bronnen verdient maximale aandacht. Dit gebeurt volgens de commissie nu nog te weinig in het cursusmateriaal. In het licht van kennisoverdracht en levenslang leren is het uitbouwen van een wisselend bronnenbestand volgens de commissie immers belangrijk. Ook meent de commissie dat de sociaal-constructivistische aanpak slechts sporadisch terug te vinden is in de syllabi.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan het gebruik van competentiegerichte werkvormen blijvend te stimuleren, vooral bij de (gast)docenten.
- De opleiding moet inspanningen doen om het cursusmateriaal te optimaliseren en er literatuurverwijzingen en bronnenvermeldingen in op te nemen.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: onvoldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij het inkijken van de door de opleiding ter beschikking gestelde documenten en op basis van de gesprekken die de commissie tijdens het visitatiebezoek heeft gevoerd, heeft de commissie vastgesteld dat de toetsing binnen de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren vooral gericht is op de praktijkopdrachten die de studenten binnen elke module, met uitzondering van de module 'Portfolio en supervisie', uitwerken. In de agogische modules wordt ook gewerkt met permanente evaluatie, waarbij de aanwezigheid van de studenten in rekening wordt gebracht. De commissie is van oordeel dat de toetsing op basis van de praktijkgerichte opdrachten binnen de opleiding onduidelijk en eenzijdig is, waardoor studenten soms het gevoel krijgen dat niet elke opdracht een bijdrage levert tot de eigen competentieontwikkeling. Het zou volgens de commissie nuttig zijn een onderscheid te maken tussen assessments vanuit bijvoorbeeld probleemtaken, papers, proceduretaken, discussietaken of strategietaken (bijvoorbeeld een handelingsplan uitwerken). Wanneer verschillende competenties dienen te worden getoetst, is het wenselijk dat de opleiding

kritisch nadenkt over een toetsvorm die correspondeert met de te evalueren competentie. Zo mist de commissie verder opdrachten met peer-evaluatie, zelfbeoordeling of kennistoetsen. Ook zou de commissie het appreciëren dat opdrachten zoals het laten zien van video's over het eigen handelen van de student en reflectie daarop, in het toetsbeleid worden opgenomen. Het uitwerken van een toetsmatrix die de variëteit en bewaking van deze toetsvormen laat zien en borgt, zou volgens de commissie een meerwaarde zijn.

Bovendien stelt de commissie haar vragen bij de competentiegerichtheid van het evalueren binnen deze opleiding. Zoals de commissie heeft kunnen afleiden, wordt de uiteindelijke beoordeling van het behaalde niveau van de student gerealiseerd door de beoordeling van de portfolio en de presentatie ervan, waarin de student een reflectie geeft op de bereikte inzichten bij de supervisie in combinatie met een nadere reflectie op een twee- of drietal praktijkopdrachten. Hoewel studenten, alumni en werkveld 'supervisie en portfolio' als een sterk evaluatie-instrument ervaren, vraagt de commissie zich hierbij af of een student met een portfolio kan laten zien in staat te zijn alle competenties te integreren op het vereiste niveau. Er wordt volgens de commissie binnen de opleiding vooral gereflecteerd over de te behalen competenties, maar of de competenties ook bereikt zijn, wordt – behalve in de vijfde competentiecluster (leren uit eigen en andermans ervaringen) – niet afgetoetst. Ook is het voor de commissie niet duidelijk hoe de student hierbij kan laten zien of en welke kennis hij tijdens de opleiding heeft verworven, en hoe hij hieraan betekenis weet te geven in zijn handelen. Ook in de praktijkopdrachten gekoppeld aan de opleidingsonderdelen tonen de studenten volgens de commissie onvoldoende aan dat ze kennis uit de opleidingsonderdelen geïntegreerd hebben tot een geheel.

De commissie heeft vastgesteld dat de student zijn portfolio verdedigt, en dat de portfolio en de verdediging ervan beoordeeld worden door een intern en een extern jurylid. De supervisor van de portfolio is ook de beoordelaar. De commissie heeft gemerkt dat de opleiding nog zoekende is naar een scheiding van de twee. Het evaluatieverslag van de portfolio wordt door beide evaluatoren gezamenlijk opgemaakt. De commissie stelt dat de externe beoordelaar nog explicieter op de hoogte kan worden gebracht van de evaluatiecriteria en de competenties die beoogd worden. De commissie betreurt het dat de praktijkervaring binnen de eigen school of stageschool niet wordt geëvalueerd. Hierbij geldt enkel een bevestiging van de globale inzet van de student als evaluatie. De commissie is echter van mening dat net tijdens de praktijkervaring de competentieontwikkeling van de student zichtbaar kan worden en vindt het jammer dat de opleiding deze kans niet aangrijpt binnen het toetsgebeuren.

De alumni melden dat zij niet altijd feedback kregen over hun opdrachten, of soms niet wisten wanneer een bepaalde taak ingediend moest worden. Hiermee heeft de opleiding volgens de commissie rekening gehouden. De commissie waardeert het initiatief van de opleiding om een opdrachtenbundel aan haar studenten te bezorgen, waarin de doelen, de technische vereisten, de evaluatiecriteria, de indiendata en feedbackdata en een globale omschrijving van de opdracht vermeld staan. De studenten hebben de commissie laten weten dat zij bij sommige praktijkopdrachten een duidelijkere omschrijving wensen van de inhoud van een taak en wat precies van hen wordt verwacht, aangezien sommige taken vrij kunnen worden ingevuld naargelang de praktijksituatie van de student.

In relatie met het bovenstaande mist de commissie ook de koppeling van de evaluatie met het niveau waarop een student de studie dient af te ronden. De opleiding streeft naar het integratieniveau voor elke student, ongeacht zijn vooropleiding. Studenten met jarenlange ervaring kunnen doorgroeien naar het expertniveau. Deze doelstelling wordt volgens de commissie bemoeilijkt door de diversiteit in instroom en het ontbreken van transparante criteria die nagaan op welke manier studenten, ook diegenen die geen vooropleiding in het onderwijs genoten hebben, het integratieniveau bereiken. De commissie is met andere woorden van mening dat een expli-

ciete koppeling tussen de gedragsindicatoren en de evaluatiecriteria moet gemaakt worden. De docenten vermeldden in hun gesprek met de commissie dat bijvoorbeeld bij de evaluatie van de portfolio een evolutie dient waargenomen te worden bij de desbetreffende student, maar de opleiding doet geen uitspraak over de graad van evolutie. Op die manier is het volgens de commissie niet waarneembaar hoe studenten het integratieniveau bereiken.

Het is de commissie verder opgevallen dat de opleiding werkt met geslaagd/niet geslaagd als cesuur voor de evaluatie, en geen cijfer aan de student meedeelt. Sommige docenten en de studenten deelden de commissie de wens mee om alsnog een cijfer te krijgen. Het is voor de studenten immers niet altijd duidelijk wanneer een taak voldoende of onvoldoende is. Ook hier ontbreken transparante criteria. Ook de commissie stelt bij een dergelijke werkwijze de vraag hoe docenten deze norm objectief kunnen bekijken indien er geen indicatoren aanwezig zijn per cijfer.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie beveelt de opleiding aan een uitdrukkelijke koppeling te maken tussen de toetsing, de competentiematrix en de gedragsindicatoren.
- De commissie vraagt uitdrukkelijke aandacht voor het uitbouwen van een gevarieerd en transparant toetsysteem binnen de opleiding en een doorgevoerde competentiegerichte toetsing van de verschillende competentiedomeinen uit de competentiematrix.
- De commissie adviseert de opleiding kritisch te reflecteren over de aangewende cesuur.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriterium:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bacheloropleiding.

De commissie heeft uit de ingekeken documenten afgeleid dat de opleiding nagegaan heeft hoe haar instromersbestand eruitziet, rekening houdend met de vooropleiding in het secundair en hoger onderwijs, geslacht en nationaliteit. Volgens de commissie zijn de toelatingsvoorwaarden van de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren aan de KHBO helder geformuleerd: enkel studenten die al een bachelordiploma in het onderwijs bezitten, of studenten die werkzaam zijn binnen het onderwijs (al dan niet met een lerarendiploma) kunnen

instromen. Gezien de opleiding zich voornamelijk richt op werkende studenten hebben veel studenten al een aantal jaar geleden hun initiële (leraren)diploma behaald en hebben ze al een aantal jaar werkervaring opgebouwd. Toch stelde de opleiding vast dat het aantal jonge starters die nog maar net hun initieel lerarendiploma behaald hebben, stijgt, alsook het aantal niet-onderwijsinstromers. Bij deze laatste optie maakt de commissie haar bedenkingen. De bachelor-na-bacheloropleiding geeft aan verder te bouwen op de competenties van de initiële lerarenopleiding. De commissie vraagt zich af hoe de niet-onderwijsinstromers, zoals logopedisten, kunnen inspikken op deze competenties, en dan voornamelijk didactische competenties, aangezien zij de lerarenopleiding niet hebben gevolgd. Ook is geen afzonderlijke didactische module voorzien binnen het programma van de opleiding om die studenten met een afwijkend diploma op te vangen. Wel meent de commissie dat het een positieve zaak is dat dergelijke studenten praktijkervaring in een school dienen op te doen. De commissie heeft bij deze groep van instromers duidelijk de nood gehoord aan differentiatie in het programma en bij het uitwerken van de praktijkgerichte opdrachten. Ook houders van een lerarendiploma lager onderwijs bijvoorbeeld zien niet altijd het nut in van de module 'Kleuters en zorgverbreding', die de opleiding verplicht inricht. Ook geven de studenten aan dat het niet altijd even gemakkelijk is om in gemengde groepen van leraren en (ervaren) zorgcoördinatoren les of supervisie te volgen en alle materie in deze context even relevant te vinden.

De commissie heeft vernomen dat tot voor kort een traject gericht op zorg in het secundair onderwijs in de bachelor-na-bacheloropleiding werd ingericht. Wegens het lage aantal ingeschreven studenten met een bachelordiploma in het secundair onderwijs en de aanwezigheid van het postgraduaat 'Postgraduaat schoolinterne leerlingbegeleiding' aan de Katholieke Hogeschool West-Vlaanderen (KATHO), is dit traject (tijdelijk) stopgezet. De commissie vindt dit een gemiste kans. Er moet ook in deze opleiding aandacht zijn voor hoe zorg in het secundair onderwijs verder moet worden opgevolgd.

Iets minder dan de helft van de studenten die ingeschreven zijn in de opleiding volgt een geïndividualiseerd traject en wijkt dus af van het modeltraject. De commissie concludeert dat de opleiding voldoende gewapend is om deze geïndividualiseerde trajecten aan te kunnen. De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek kunnen zien dat het EVK- en EVC-beleid binnen de hogeschool op punt staat. De opleiding heeft enkele vrijstellingenwijzers opgesteld voor afwijkende instromers of bijvoorbeeld houders van een bachelordiploma in het Sociaal werk, Logopedie en Audiologie, en Orthopedagogie. Ook studenten die al de bachelor-na-bacheloropleiding Buitengewoon onderwijs volgden, kunnen vrijstellingen bekomen. De commissie vindt het positief dat de opleiding ook heeft meegewerkt aan een project 'Instroombeleid' van de *School of Education* binnen de Associatie KU Leuven, waarbij richtlijnen werden opgesteld waaraan de bachelor-na-bachelor Zorgverbreding en remediërend leren zich kan spiegelen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding de mogelijkheid te onderzoeken om een didactische module voor niet-onderwijsinstromers te introduceren.
- De commissie vraagt uitdrukkelijke aandacht voor de diversiteit binnen de instromers en de vertaling daarvan in het programma.

Oordeel over onderwerp 2, programma: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	voldoende
facet 2.3	samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	voldoende
facet 2.7	beoordeling en toetsing	onvoldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

De visitatiecommissie maakt een positieve afweging en stelt dat de opleiding voldoende potentieel heeft om de vastgestelde tekortkomingen te verhelpen. De tekortkomingen voor de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren situeren zich vooral op het niveau van de beoordeling en toetsing, die nog te weinig competentiegericht is. De commissie meent dat de beoordeling van het portfolio eerder procesgericht is, en dat het integreren van kennis in het portfolio te vaag is. De commissie heeft echter gemerkt dat het competentiedenken in de opleiding begint door te dringen. De consequenties van het competentiedenken op de evaluatie zijn nog niet helemaal doorgedrongen, maar de opleiding is zich bewust van de noodzaak hier meer aandacht aan te besteden. Bij een aantal facetten en bij het uitwerken van bepaalde opdrachten lukt het de opleiding al het competentiegerichte aspect te integreren, maar de evaluatie is nog niet volledig dekkend. Volgens de commissie zijn de docenten nauw betrokken bij de opleiding en tonen zij zich bezorgd. De commissie wil met de beoordeling voldoende op onderwerpniveau haar overtuiging uiten dat de opleiding in samenspraak met de docenten werk zal maken van de aanbevelingen van de commissie om portfolio en supervisie meer competentiegericht te maken, en ook andere competentiegerichte toetsvormen zal aanwenden bij het toetsen van de behaalde competenties van de studenten.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek inzicht gekregen in het personeelsbeleid van de hogeschool en de opleiding. Volgens de commissie slaagt de opleiding in haar opzet om een gezonde mix van hogeschoolgebonden docenten en gastdocenten in de opleiding te laten functioneren. De commissie is er eveneens van overtuigd dat de docenten voldoende gedreven zijn om de kwaliteit van de opleiding hoog te houden. Dit kon de commissie opmaken uit het verhaal van de docenten met wie de commissie in gesprek ging. Ook uit het gesprek met het administratief-technisch personeel kon de commissie afleiden dat zij nauw betrokken zijn bij de opleiding en de opleiding een warm hart toedragen. Ook draagt volgens de commissie de zelfevaluatie van de docenten die zij uitvoerden ter voorbereiding van het schrijven van het zelfevaluatie-rapport van de opleiding bij tot de kwaliteit van het personeel.

De docenten die verbonden zijn aan de KHBO en soms ook in de initiële lerarenopleiding doceren, volgen het hogeschoolgebonden personeelsbeleid met aanstelling, functioneringsgesprekken, evaluatiegesprekken en dergelijke. De personeelsleden worden aangeworven op basis van hun deskundigheid (eventueel vanuit de initiële lerarenopleidingen) en met het oogmerk om de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren en de basisopleidingen zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Dit vormt dan ook het merendeel van hun opdracht binnen de bachelor-na-bacheloropleiding. De commissie kan het inschakelen van de docenten uit de initiële lerarenopleidingen, die vaak de dragende krachten achter de belangrijkste modules van de opleiding zijn, waarderen. Om verdieping en overlap te bewaken, zouden de lectoren uit de initiële opleidingen nog meer betrokken kunnen worden. De commissie vindt het jammer dat de opleidingscoördinator vooral op organisatorisch vlak bij de opleiding betrokken is en slechts in mindere mate op inhoudelijk vlak.

De formele procedure van functioneringsgesprekken en evaluatiegesprekken is niet van toepassing op gastdocenten. Wel worden de gastdocenten expliciet omwille van hun professionaliteit en expertise aangetrokken. De commissie heeft met tevredenheid vernomen dat de gastdocenten geëvalueerd worden door de studenten en dat ze indien nodig door de opleidingscoördinator worden opgevolgd met een gesprek. Volgens de commissie kan een meer formele aanpak in deze materie de kwaliteit van het personeel nog verbeteren.

De aanwerving van gastdocenten gebeurt binnen de opleiding vaak via de expertise die duidelijk gemaakt wordt in publicaties van de docenten, of via een netwerk dat potentiële docenten kan aandragen. De commissie kon in de ter beschikking gestelde documenten lezen dat de hogeschool werkt aan een competentiedocument voor docenten, om scherper te stellen welke competenties de hogeschool van docenten verwacht. Dit document zou dan als inspiratie dienen voor vacatureberichten, functionerings- en evaluatiegesprekken en navorming. De commissie staat achter dit initiatief, en stelt dat ook het aanwerven en evalueren van gastdocenten er baat bij zouden hebben indien met een dergelijk competentiedocument gewerkt wordt. Volgens de commissie worden nieuwe personeelsleden goed begeleid, en dit is vooral bij de gastdocenten zichtbaar. De commissie is tevreden over de stappen die de opleiding heeft gezet om de gastdocenten, die soms te veel op een eiland werkten, dichter bij de opleidingsvisie van competentiegericht onderwijs en evaluatie te brengen. Tijdens de gesprekken heeft de commissie vernomen dat de opleiding een gids voor (gast)docenten heeft uitgewerkt. Hierin staan praktische afspraken vermeld, alsook verwachtingen van de opleiding naar de docent in verband met de module die de docent doceert. Hierbij kan de opleiding volgens de commissie nog meer de nadruk leggen op de link tussen het aanbod van de lesgever en de plaats in de competentiematrix. De gastdocenten gaven ook aan dat zij feedback over hun functioneren in de opleiding hebben ontvangen en evaluatiegesprekken met de opleidingscoördinator kunnen voeren. Hogeschoolgebonden docenten krijgen bij hun

aanstelling in de lerarenopleidingen een peter of meter toegewezen. De gastdocenten worden door de opleidingscoördinator begeleid, bijvoorbeeld via de docentenvergadering of via gesprekken in de loop van het academiejaar.

Het is voor de commissie nog enigszins onduidelijk of gewaakt wordt over de professionalisering van de docenten. De hogeschool organiseert enkele interne nascholingen rond algemeen onderwijskundige thema's. De docenten met wie de commissie in gesprek ging, gaven aan dat zij niet zozeer door de opleiding gestimuleerd worden om zich bij te scholen maar vaak uit eigen beweging nascholing volgen. Zo waren de supervisors enthousiast om zich in deze materie bij te scholen. De gastdocenten hebben vanuit de hogeschool geen eigen professionaliseringstraject. De opleiding gaat ervan uit dat zij beschikken over specifieke en actuele kennis. Enige regie en systematiek in het didactisch gerichte professionaliseringsbeleid van de docenten kan volgens de commissie een meerwaarde zijn voor de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de hogeschool aan de evaluatie van de (gast)docenten nog te systematiseren.
- De opleiding moet erover waken dat een professionaliseringsbeleid zowel voor hogeschoolgebonden docenten als voor gastdocenten systematisch ingang vindt binnen de opleiding.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek gezien dat, gezien de recente curriculumwijziging, de opleiding de nood voelde aan vernieuwing op verschillende vlakken. De opleiding heeft hierop ingespeeld en de opleidingscoördinator is op zoek gegaan naar nieuwe gastdocenten, die zo goed mogelijk worden meegenomen in de opleidingsvisie van competentiegericht opleiden en evalueren. Gastdocenten worden in de opleiding aangetrokken specifiek omwille van hun expertise en deskundigheid. Dit bleek uit de curriculum vitae van de docenten, die de commissie kon inkijken. Zij staan dan ook zelf als ervaringsdeskundigen in het werkveld, bijvoorbeeld in de onderwijsinspectie, Centra voor Leerlingenbegeleiding, (hoge)scholen of andere organisaties met specifieke deskundigheid op bepaalde domeinen. De studenten lieten de commissie weten dat zij deze deskundigheid weten te appreciëren. Zij halen veel informatie uit de materie die deze experts tijdens de lessessies aanhalen.

De opleiding haalde aan dat ook docenten uit de initiële lerarenopleidingen vaak de nodige expertise over bepaalde zaken in huis hebben. De opleiding vindt het zinvol dat ook lectoren uit de basisopleidingen zouden kunnen doorstromen naar de bachelor-na-bacheloropleiding. Ook de commissie kan zich in dit initiatief vinden. Ook een uitbreiding van het contact tussen de verschillende gastdocenten kan volgens de commissie een meerwaarde betekenen, bijvoorbeeld voor de samenhang in het programma of voor het uitwisselen van informatie. Gastdocenten hebben nu nog te weinig contact met elkaar.

Wat het vakinhoudelijke professionaliseringsbeleid betreft, is ook hier de commissie van mening dat dit niet gestimuleerd lijkt te zijn vanuit te de hogeschool. (Gast)Docenten zijn zelf verantwoordelijk voor hun professionalisering, maar ook hier blijft het onduidelijk of en hoe de opleiding zicht houdt op de manier waarop de docenten hun professionalisering bijhouden. Ook meent de commissie dat de internationale docentenmobiliteit verbeterd kan worden. Deelname aan internationale uitwisselingen of congressen is volgens de commissie van grote waarde voor de professionalisering van de docenten en voor de kwaliteit van de opleiding.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vraagt de opleiding het contact tussen de (gast)docenten te verhogen.
- De opleiding moet over het professionaliseringsbeleid van haar medewerkers waken.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Uit de ter beschikking gestelde documenten heeft de commissie kunnen opmaken dat het personeelskorps van de opleiding bestaat uit 24 leden. Dit getal omhelst de opleidingscoördinator, zes andere hogeschoolgebonden docenten, veertien gastdocenten en drie leden van het administratief-technisch personeel. Het merendeel van de hogeschoolgebonden docenten werkt deeltijds voor de opleiding, en ook de gastdocenten staan slechts voor een deel van hun opdracht binnen de bachelor-na-bacheloropleiding. In totaal is iets meer dan één VTE onderwijspersoneel ingeschakeld in de opleiding. De commissie is van mening dat dit niet veel is om de opleiding te blijven dragen.

De commissie is van mening dat de balans tussen de eigen docenten van de hogeschool en de externe gastdocenten in orde is. De hogeschoolgebonden docenten zijn meestal de drijvende kracht achter de belangrijkste modules in het programma. Voor de verdere invulling van het programma is een voldoende aantal gastdocenten met specifieke kennis van zaken aangetrokken.

De commissie waardeert de inspanningen die de opleiding levert om de opleiding voldoende draagkracht te geven, zoals extra werkuren die bewust zijn ingezet voor de ondersteuning van de bachelor-na-bacheloropleiding ten gevolge van de recente curriculumontwikkelingen en -herzieningen. Deze investering rond 'zorg' beïnvloedt volgens de opleiding immers ook de initiële lerarenopleidingen.

De commissie heeft geen gegevens over de student-lectorratio gekregen, maar stelt dat ze de indruk heeft gekregen dat er op dat vlak geen problemen zijn. De studenten gaven aan dat zij een goede band hadden met hun docenten. Bij de supervisie worden de studenten in groepen van zeven tot acht verdeeld per supervisor, wat volgens de alumni een goede balans is. Ook in de agogische modules wordt het aantal studenten per groep bewust beperkt gehouden om het leren te optimaliseren.

De docenten met wie de commissie sprak, gaven aan dat de werkdruk vrij hoog ligt. Gezien zij deeltijds voor andere opleidingen instaan of andere taken uitvoeren, moeten docenten

hun aandeel binnen de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren grondig bewaken. De commissie kon wel opmaken uit de gesprekken met de docenten dat hun enthousiasme voor de opleiding de hoge werkdruk draaglijk maakt.

Na het bekijken van de leeftijdsstructuur van de docenten binnen de opleiding is de commissie van mening dat de leeftijdscurve in orde is. Alle leeftijdscategorieën, behalve die van 20-29 jaar, komen gelijkmatig aan bod. Volgens de opleiding is dit het gevolg van de wens van de opleiding om docenten aan te trekken met een relatief goede ervaring, op basis waarvan verdiepende kennis kan worden aangereikt, waardoor jonge starters niet meteen in de opleiding binnenstromen.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	voldoende
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	voldoende
facet 3.3	kwantiteit personeel	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Bij de rondleiding in de gebouwen van de nieuwe campus in de Xaverianenstraat in Brugge was de commissie onder de indruk van de faciliteiten die de campus biedt voor de studenten. De nieuwe campus werd in gebruik genomen in september 2008, en is volgens de commissie flexibel en zeer studentgericht. Er is een voldoende aantal leslokalen om 3800 studenten onderwijs te bieden, en ook het studielandschap met de bibliotheek kon de commissie bekoren. Alle lokalen en de liften (met uitzondering van de goederenlift) zijn toegankelijk voor studenten met een functiebeperking. De campus is eveneens vlot toegankelijk met het openbaar vervoer, en voor wagengebruikers zijn 450 parkeerplaatsen beschikbaar.

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren maakt geen gebruik van een vast leslokaal. Volgens de opleiding wisselen de lokalen waarin de studenten les hebben, en is deze wissel afhankelijk van de werkvorm en het aantal studenten per groep. De supervisiesessies vinden bijvoorbeeld plaats in kleinere lokalen, waar slechts een achttal zitplaatsen nodig is.

Alle leslokalen zijn voorzien van een beamer en een pc. In een twintigtal lokalen zijn er digitale schrijfborden. De commissie heeft vernomen dat een project loopt om de krijtborden te vervangen door witte borden. De akoestiek in de wandelgangen is niet optimaal, maar is volgens de opleiding beter in de leslokalen. In de campusgebouwen zijn er drie auditoria die plaats bieden aan tweemaal 150 en één keer 350 studenten. De wanden tussen de auditoria kunnen weggeschoven worden, zodat een groot auditorium ter beschikking is voor 650 studenten.

De hogeschool heeft een viertal klassieke pc-klassen ter beschikking en een vijfde dat als taallabodient. Volgens de hogeschool zijn dit minder pc's dan vroeger op de andere campussen beschikbaar waren maar nog steeds ruim voldoende, aangezien veel studenten hun laptop meebrengen. In enkele departementen is laptopgebruik verplicht. De hele hogeschool is dan ook voorzien van een draadloos netwerk. De commissie heeft tijdens de rondleiding gehoord dat er gesprekken zijn om laptopgebruik ook binnen de lerarenopleiding te verhogen of zelfs te verplichten. Kansarmen kunnen voor ondersteuning in deze bij de sociale voorzieningen van de hogeschool terecht.

Studenten hebben enkele werkruimtes ter beschikking, die verspreid zijn over de verschillende verdiepingen. Daar zijn stroomvoorzieningen voor laptops aanwezig. In het atrium zijn projectieschermen en mededelingsborden voorhanden waarop studenten de regelingen betreffende lokalen en lessentabellen kunnen vinden. Ook printen en kopiëren is daar mogelijk.

De studenten en het personeel van de hogeschool kunnen voor warme en koude maaltijden terecht in een cafetaria met 400 zitplaatsen. Ook ontbijt kan genuttigd worden in deze cafetaria. Daarnaast zijn er ook automaten aanwezig met drank en versnaperingen. Tijdens de pauze van de lessessies in de bachelor-na-bacheloropleiding kunnen de studenten in de cafetaria iets drinken. Dit moment is eveneens een informeel contactmoment van de studenten met de opleidingscoördinator.

Ook de docenten kunnen gebruikmaken van een koffie- en werkkamer. Alle docenten hebben een eigen ruimte op de server van de hogeschool. Zij kunnen ook inloggen op het digitale leerplatform Toledo. Studenten krijgen overigens een informatiesessie over het gebruik van webmail en Toledo, en een uitleg over het posten en indienen van opdrachten via het digitale leerplatform.

De commissie was bij haar bezoek aan het studielandschap en de bibliotheek zeer onder de indruk van het uitgebreide spellenarchief dat de KHBO huisvest. Studenten en externen kunnen deze spellen ontlenen. Ook het studielandschap met 350 werkplekken, lokalen voor groepswork en een vijftigtal pc's konden op instemming van de commissie rekenen. De commissie was positief over de uitleenmogelijkheden in de bibliotheek, bijvoorbeeld interbibliothecair lenen, gezien de bibliotheek deel uitmaakt van Libisnet, met als belangrijkste partner de KU Leuven. Ook kon de commissie zien dat de website van de bibliotheek de gebruikers praktische informatie biedt, alsook toegang tot de catalogus, databanken en elektronische bronnen, en handleidingen voor het gebruik van de catalogus en de databanken. De commissie was tevreden over de ruime openingstijden, zodat ook studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding de nodige tijd hebben om werken uit de bibliotheek te consulteren. Hierover heeft de commissie tijdens de gesprekken met de studenten en alumni dan ook geen klachten gehoord. De bibliotheek kan volgens de commissie nog meer recente materialen en literatuur aanwerven.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Binnen de hogeschool is STUVO-KHBO, de studentenvoorzieningsdienst van de hogeschool, werkzaam. Studenten kunnen er terecht met allerlei vragen over onder andere studiefinanciering en studieleningen, statuten, vakantiejob, kinderbijslag, alsook vragen over studiekeuze, uitstelgedrag, faalangst en/of andere psychologische problemen. Volgens de commissie zijn de voorzieningen van de hogeschool in orde en heerst er, zoals de opleiding aangaf, een cultuur van zorgzaam begeleiden van studenten binnen de hogeschool. De studentenvoorzieningen zijn niet specifiek op de bachelor-na-bacheloropleiding gericht, wel eerder op beginnende studenten. Aangezien de studenten van de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren al een diploma op zak hebben, komen vragen over studievaardigheden bij deze doelgroep bijna niet voor. De studiebegeleidingsmedewerkers die een gesprek voerden met de commissie, konden dit bevestigen.

Volgens de commissie hebben ook de supervisiesessies een sterk ondersteunende rol binnen de studiebegeleiding. De studenten gaven in bevestigingen en in hun gesprek met de commissie aan dat de supervisie vaak het element bij uitstek is dat hen is bijgebleven van de opleiding en waaruit ze het meeste gehaald hebben voor hun verdere professionele loopbaan. In de supervisiesessies kunnen de supervisors zowel de persoonlijke ontwikkeling van de student als hun studietraject opvolgen. De kleine supervisiegroepen en de vertrouwensband met de supervisor zijn volgens de studenten die de commissie gehoord heeft, een meerwaarde binnen het gegeven van supervisie.

De studenten met wie de commissie in gesprek ging, gaven aan dat zij weten waar ze terecht kunnen bij eventuele problemen. Dit blijkt ook uit de studeerbaarheidsenquête die de opleiding bij de studenten afnam. Volgens de studenten en de personeelsleden van de studiebegeleidingsdienst is de opleidingscoördinator van de opleiding het eerste aanspreekpunt en vangt zij de eerstelijnsbegeleiding op. Zij kent de werking van STUVO goed, en weet goed wanneer en naar wie ze studenten kan doorverwijzen bij problemen. De studenten zijn vooral bekend met de werking van studietrajectbegeleiding, aangezien bijna de helft van de studenten afwijkt van het modeltraject.

De commissie beoordeelt de informatievoorziening binnen de opleiding als goed. De opleiding stuurt een informatiebrochure over de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren naar scholen en de Centra voor Leerlingenbegeleiding. Op de campus worden vier infodagen georganiseerd. Ook op de website kunnen potentiële studenten terecht voor informatie over de opleiding. Zij kunnen ook de opleiding vragen mailen, en er staat een gratis telefoonnummer ter beschikking om inlichtingen te vragen.

Studenten die aan de opleiding zijn begonnen, krijgen aan het begin van het academiejaar een introductionamiddag, waarin ze wegwijs gemaakt worden in de hogeschool en de praktische informatie betreffende de opleiding, zoals de indeling van het academiejaar, de organisatie van de lessen en de evaluatie. Ook de studie- en studietrajectbegeleiders zijn aanwezig. De studiegids

is eveneens een bruikbaar instrument, en biedt de studenten uitleg en informatie over de opleidingsonderdelen die zij zullen volgen in de opleiding. Verder is de commissie positief over de gids voor studenten die de opleiding heeft uitgewerkt, alsook de opdrachtenbundel die alle studenten ontvangen.

De commissie heeft uit de gesprekken en de ingekeken documenten afgeleid dat de opleiding via de studentenbegeleidingsdienst zicht krijgt op de redenen naar afhaken. Wanneer studenten twifelen en denken aan afhaken, kunnen ze terecht bij de opleidingscoördinator, de docenten of de studie- en studietrajectbegeleider voor een gesprek. Ze hebben eveneens de mogelijkheid om een vragenlijst in te vullen. Bij effectief afhaken, dienen de studenten een bevraging in te vullen over de redenen waarom ze hun studies willen stopzetten. Deze gegevens dienen als basis voor het verzamelen van cijfermateriaal door de verantwoordelijke van de onderwijssteuning. Volgens de geluiden die de commissie heeft gehoord, is de oorzaak van afhaken voor de studenten uit de opleiding vaak de combinatie van de studie met voltijds werk en/of een gezin.

De opleiding geeft aan dat het niet evident is dat studenten naar het buitenland gaan voor hun studies. Op hogeschoolniveau zijn begeleidingsmogelijkheden aanwezig. In 2009–2010 waren er in samenwerking met de initiële lerarenopleiding Lager onderwijs twee Nederlandse studenten die enkele sessies van modules uit de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren opnamen in hun studieprogramma. Volgens de commissie kan een dergelijk initiatief nog meer gestimuleerd worden. Ook las de commissie in de ter beschikking gestelde documenten dat gedacht wordt aan het samenwerken met buitenlandse docenten voor een gastcollege. De commissie stelt dat een dergelijk initiatief de internationale invalshoek in de opleiding zou kunnen verbeteren.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	goed
facet 4.2	studiebegeleiding	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Door de informatie uit de gesprekken en uit de ingekeken documenten heeft de commissie inzicht

gekregen in het kwaliteitszorgbeleid van de hogeschool en de vertaling daarvan in de opleiding. Op hogeschoolniveau is een coördinator Kwaliteitszorg werkzaam, die verantwoordelijk is voor de uitwerking en opvolging van het kwaliteitsbeleid. Vertegenwoordigers uit de departementen vormen de expertisegroep Kwaliteitszorg. Zij ontwikkelen procedures, instructies en werkwijzen voor kwaliteitszorg, en verzamelen deze in een kwaliteitshandboek, dat voor iedereen raadpleegbaar is op het intranet van de hogeschool. Het departementshoofd is op departementsniveau verantwoordelijk voor het bewaken van de kwaliteit. Op opleidingsniveau is dit de taak van de opleidingscoördinator. Uit de gesprekken die de commissie heeft gevoerd, kon ze opmaken dat de rol van de opleidingscoördinator in deze gewaardeerd wordt. De vertegenwoordigers van het administratief-technisch personeel meldden immers dat de opleidingscoördinator van de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren stappen heeft gezet om de kwaliteitsprocedures inzichtelijk te maken en deze ook te handhaven.

Binnen de hogeschool worden tien basisprincipes gehanteerd voor kwaliteitszorg, gaande van zorgen voor betrokkenheid en overleg met alle belanghebbenden, relevante informatie beschikbaar stellen voor alle belanghebbenden en deze informatie doelgericht communiceren, tot werken aan een continue verbetering door remediëren en optimaliseren, innoveren en verankeren. De commissie is van mening dat de werking van deze tien basisprincipes van de hogeschool nog niet helemaal is doorgedrongen en uitgewerkt bij de opleiding. Wel kreeg de commissie de indruk dat de hogeschool begonnen is met de bachelor-na-bacheloropleidingen binnen de reguliere werking van de hogeschool een eigen plaats te geven. De hogeschool ondersteunt de evaluatie van de resultaten bij de bachelor-na-bacheloropleiding, en zoekt naar een systematische en aangepaste opvolging. In het gesprek met de kwaliteitszorgmedewerkers heeft de commissie immers vernomen dat zij graag aan de slag zouden gaan met nog meer systematische bevragingen, teneinde de problemen die men signaleert, nog meer te objectiveren in metingen. De commissie kon deze nood aan meer gerichte bevragingen zeker onderschrijven.

Wel is de commissie van mening dat de bevragingen die nu in de opleiding gebeuren, betrouwbare, valide en erg bruikbare informatie bieden. De commissie heeft kunnen zien dat de opleiding openstaat voor feedback en dat de resultaten van de bevragingen aanleiding zijn voor de opleiding om veranderingen door te voeren.

De studenten worden vooreerst aan het einde van elk semester elektronisch bevraagd over verschillende aspecten van de opleidingsonderdelen die ze hebben gevolgd. Daarbij kunnen ze ook bemerkingen formuleren over de docent die verantwoordelijk is voor het opleidingsonderdeel. Daarom worden voor opleidingsonderdelen die door meerdere docenten worden verzorgd, ook afzonderlijke vragenlijsten opgesteld. De resultaten van deze bevragingen worden meegedeeld aan de betrokken docenten, op basis waarvan inhoudelijke veranderingen kunnen gebeuren. De docenten die in gesprek gingen met de commissie konden deze aanpak bevestigen.

De commissie beoordeelt de studeerbaarheidsenquête die in juni 2010 voor het eerst werd georganiseerd bij de studenten als positief. In de enquête geven de studenten via 38 vragen hun mening over onder andere de studielast, de samenhang van de modules, het studiemateriaal, communicatie over de doelstellingen, evaluatie van de opdrachten, feedbackmogelijkheden, relatie met de medestudenten en de docenten, voorzieningen en studiebegeleiding. De commissie heeft deze enquête kunnen inkijken en meent dat de studenten voldoende de mogelijkheid hebben om eveneens kritische opmerkingen te plaatsen bij de bevraagde aspecten.

Ook worden de studenten eerder informeel betrokken bij de kwaliteitszorg door informele gesprekken met de opleidingscoördinator, die bij de aanvang, het einde en de pauze tussen de lessen aanwezig is. De commissie is tevreden over deze aanpak maar stelt dat enige systematisering hierin, bijvoorbeeld door focusgesprekken met studenten, de kwaliteit nog zou kunnen verbeteren.

Sinds kort nemen ook de afgestudeerden deel aan een alumnibevinging. De enquête peilt naar de huidige bezigheden van de afgestudeerden en in welke mate het volgen van de opleiding een wending heeft betekend voor hun professionele carrière. Een groot deel van de bevraging handelt ook over de mate waarin zij de verschillende competenties hebben verworven binnen de opleiding. Ook kunnen de studenten aangeven of zij nog verder betrokken wensen te zijn bij de opleiding en in welke hoedanigheid. Er is ook ruimte voor het neerschrijven van de zwakke en sterke punten van de opleiding. De commissie merkt op dat het verhogen van de responsgraad van deze bevraging de validiteit nog zou verhogen.

De docenten worden betrokken bij de kwaliteitsbewaking in de opleiding, enerzijds door mondelinge en informele contacten met de opleidingscoördinator en anderzijds door een zelfevaluatie van de opleidingsonderdelen, die zij in een docentenvergadering ter voorbereiding van het schrijven van het zelfevaluatierapport voor de visitatie uitvoerden. Hierbij werden ze gevraagd om plus- en minpunten te noteren bij een *mindmap* opleidingsonderdelen en een *mindmap* curriculumhervorming. De commissie vindt deze zelfevaluatie een goed initiatief en hoopt dat de opleiding dit in de toekomst verder kan zetten.

De commissie mist een gerichte en systematische bevraging van het werkveld. Het werkveld is bij de opleiding betrokken via de adviesraad en informele contactmomenten. Toch gaven de vertegenwoordigers van het werkveld die de commissie hebben gesproken tijdens het visitatiebezoek aan dat zij graag een systematische bevraging wensen, of een focusgesprek om enkele opleidingsmateries te behandelen. Ook de commissie is ervan overtuigd dat het organiseren van een dergelijke bevraging de kwaliteitsmeting ten goede zou komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie onderschrijft de nood van de opleiding aan meer gerichte en gesystematiseerde bevragingen en metingen.
- De commissie spoort de opleiding aan een (schriftelijke) bevraging specifiek te richten aan het werkveld.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek inzage gekregen in de verbeteringsplannen van de opleiding. Voor het academiejaar 2010–2011 kon de commissie zien dat de opleiding verbeteringsacties plande over zaken als meer systematische bevragingen plannen (onder andere over de studietijd en alumnibevinging), verdere aanpassing en afstemming van het curriculum, het consolideren van contacten met nieuwe (gast)docenten en het formaliseren van werkveldcontacten. Volgens de commissie werkte de opleiding met jaarwerkplannen, wat het zicht op prioritering in de verbeteringsacties enigszins bemoeilijkt.

De commissie merkt tevreden op dat de verbeteringsacties die de opleiding formuleert, hun in-

spiratie vinden in de resultaten en bemerkingen uit de metingen en bevestigingen die de opleiding organiseert, en die tot doel hebben bij te dragen aan de realisatie van de opleidingsdoelstellingen en het wegwerken van studiebelemmerende factoren voor de studenten. De commissie is van mening dat al goede stappen zijn gezet, maar ze mist nog enkele verbeteringstrajecten in de opleiding. Het betreft hier verbeteringsplannen om de bekendheid van de competenties te vergroten, om internationalisering in de opleiding in te plannen, of om concrete actieplannen in verband met het competentiegericht evalueren.

De commissie apprecieert het dat de opleiding zich ervan bewust is dat kwaliteitszorg een grote zorg is voor de goede werking van de opleiding, en inspanningen doet om het kwaliteitszorgbeleid te verbeteren. Zo heeft de opleiding volgens de commissie beseft dat ze in gang moet schieten wat verbeteringsacties betreft. De commissie kon zien dat de opleiding bij het plannen van verbeteringstrajecten in nieuwe ontwikkelingen is terecht gekomen, waarbij de PDCA-cyclus (*Plan-Do-Check-Act*) een steeds grotere plaats inneemt. Er zijn volgens de commissie goede aanzetten gegeven om de verbeteringsplannen binnen de opleiding aan te pakken en vorm te geven, maar de commissie heeft eveneens kunnen vaststellen dat verschillende verbeteringsacties nog in de denkfase zitten en nog niet zijn uitgewerkt in de doefase van de PDCA-cyclus. De commissie heeft, mede dankzij de inspanningen die de opleiding al heeft geleverd, vertrouwen dat de opleiding de PDCA-cyclus snel en systematisch kan toepassen binnen haar verbeteringsbeleid.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om verbeteringsplannen in verband met de bekendheid van de competenties, internationalisering en competentiegericht evalueren te starten en te implementeren.
- De opleiding moet erover waken dat sommige verbeteringsacties niet in de denkfase van de PDCA-cyclus blijven steken, maar systematisch kunnen worden uitgewerkt.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is van oordeel dat de opleiding haar stakeholders bij de opleiding en haar kwaliteitsbeleid betreft.

De studenten die met de commissie in gesprek gingen, hebben verschillende malen aan de commissie gemeld dat zij het gevoel kregen gehoord te worden binnen de opleiding, en deze vrij grote mate van inspraak kunnen appreciëren. Niet alleen betreft de opleiding hen via bevestigingen (zoals de bevestiging per opleidingsonderdeel of de studeerbaarheidsenquête), maar studenten kunnen ook bij het begin van het academiejaar hun vragen en verwachtingen ten aanzien van de opleiding noteren. Ook hier zijn er bepaalde zaken waarmee de opleiding volgens de commissie rekening heeft gehouden. Verder staan informele contacten voor, tijdens en na de lessessies garant voor een informatie-uitwisseling.

De medewerkers van het onderwijzend personeel van de opleiding hebben de commissie mee-

gedeeld dat de opleiding openstaat voor kritiek en bepaalde zaken waar nodig aanpast. Ook zij voelen zich voldoende gehoord. Via docentenvergaderingen en eveneens informele contacten worden ze betrokken bij de opleiding. De commissie merkt op dat de opleiding inspanningen doet om ook de gastdocenten te betrekken bij de visie van de opleiding en hen te stimuleren om hierin actief een bijdrage te leveren. Zo heeft de commissie tijdens het gesprek met de docenten vernomen dat de opleiding de docenten aanspreekt op het gebruik van de competentiematrix in de lessessies, en gaven de docenten aan dat zij via mailverkeer feedback kunnen verwachten over hun inzet binnen de opleiding. Volgens de commissie kan het verder verstevigen van de communicatie met de gastdocenten de betrokkenheid van deze stakeholders bij de opleiding nog vergroten.

Volgens de commissie is in de opleiding sprake van een vrij beperkte alumniwerking. De opleiding heeft recent inspanningen geleverd om de alumni te betrekken bij de opleiding, wat voordien niet het geval was. De opleiding stuurt een alumni-enquête uit, die peilt naar onder andere de nood tot verdere alumniwerking. Volgens de resultaten van de bevraging en de geluiden die de commissie tijdens het gesprek met de afgestudeerden van de opleiding heeft opgevangen, is er wel degelijk een nood daaraan. De opleiding nodigt de alumni uit bij het openstellen van de sessie 'Visie op zorg' binnen een module uit het programma. Enkele alumni gaven aan dat zij nog met de andere leden uit hun supervisiegroep contact hadden en regelmatig afspraken. Dit is echter niet door de opleiding aangestuurd. De alumni vertelden de commissie dat zij dergelijke bijeenkomsten, of het organiseren van een symposium of een netwerkplatform om informatie uit te wisselen, zouden appreciëren. Volgens de commissie zou de opleiding er ook voor kunnen opteren om studenten die het expertniveau hebben bereikt, te vragen om als gastdocent te functioneren binnen de opleiding. Positief vindt de commissie het dat ook de alumni tijdens het gesprek aangaven dat zij de indruk kregen dat met hun opmerkingen rekening werd gehouden, en dat de opleiding op basis van hun bemerkingen wijzigingen had doorgevoerd.

De commissie is tevreden te vernemen dat de opleiding recent inspanningen heeft geleverd om de adviesraad (resonantieraad) van het werkveld opnieuw meer te betrekken bij de opleiding. Voordien was de werking van de adviesraad volgens de opleiding immers niet optimaal. De vertegenwoordigers van het werkveld die in de adviesraad zitting hadden en in gesprek gingen met de commissie, meldden dat zij feedback hadden kunnen geven en voorstellen hadden kunnen formuleren over de competentiematrix, het curriculum en het zelfevaluatierapport van de opleiding. Volgens de commissie kan de opleiding ervoor opteren om meer samen te komen met de adviesraad dan de nu gangbare twee keer per academiejaar. De opleiding gaf tijdens het visitatiebezoek aan dat er nog werk te doen is in verband met het betrekken van de leden van het werkveld die geen zitting hebben in de adviesraad. Externen worden bij de opleiding wel enigszins betrokken, bijvoorbeeld bij de evaluatie van de portfolio en de verdediging daarvan, maar de betrokkenheid van het werkveld kan volgens de commissie nog meer uitgebreid worden. Zo kan de bekendmaking van de competentiematrix naar het werkveld vergroot worden. Het werkveld gaf tijdens de gesprekken aan dat het nood heeft aan het geven van inbreng rond vernieuwingen of noden die bij het werkveld spelen. Ook heeft de commissie vernomen dat de docenten van de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren die ook lesgeven in de initiële lerarenopleidingen op stagebezoek gaan voor deze studenten, en dat de uitwisseling van informatie en de feedback op deze stagebezoeken essentieel zijn. De commissie vraagt zich af of bezoeken tijdens de praktijkervaring van de student binnen de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren ook niet aangewezen zijn om de afstemming met en de betrokkenheid van het werkveld te verbeteren. De vertegenwoordigers van het werkveld die de commissie tijdens het visitatiegesprek gehoord heeft, waren eveneens voorstander van het inrichten van een formele bevraging gericht aan het werkveld of van focusgesprekken om met de opleiding van gedachten te wisselen.

Verder is de commissie van mening dat de opleiding meer inspanningen kan leveren om de resultaten van de bevestigingen en metingen formeel terug te koppelen aan de stakeholders. Hoewel alle stakeholders aangaven dat zij zich gehoord voelen binnen de opleiding, heeft de commissie begrepen dat dit vooral ad hoc is gebeurd maar dat weinig systematische terugkoppeling en opvolging zijn gebeurd. Focusgesprekken kunnen een oplossing bieden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie adviseert de opleiding om de betrokkenheid van de alumni en het werkveld te verhogen.
- De commissie spoort de opleiding aan om voor een expliciete terugkoppeling van de resultaten van de bevestigingen en de verbeteringsacties te zorgen aan alle stakeholders.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	voldoende
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Tijdens het visitatiebezoek heeft de commissie van de verschillende stakeholders vernomen dat ze tevreden zijn over de opleiding.

De studenten waarderen vooral de supervisie en de agogische modules in de opleiding, die ervoor zorgen dat ze met een ruimere visie op zorg in hun (klas)praktijk kunnen functioneren. De materie die is aangebracht binnen de agogische modules is vaak onmiddellijk bruikbaar in de praktijk, en doet de studenten op een andere manier naar zichzelf en naar de anderen kijken. Wel heeft de commissie opgemaakt uit enkele bevestigingen dat studenten een nog meer praktijkgerichte aanpak in de lessessies zouden waarderen. De studenten voelen zich echter voldoende voorbereid om een zorgfunctie aan te kunnen. Studenten zonder voorafgaand lerarendiploma appreciëren de praktijkervaring, die hen op het vlak van didactiek een aantal zaken bijbrengt.

Ook de alumni gaven tijdens hun gesprek met de commissie aan dat het volgen van de opleiding hen professioneel sterker en meer zelfzeker heeft gemaakt. Zij haalden als sterke punten van de opleiding de supervisie en reflectie, de vaardigheden aangeleerd in de agogische modules en de verdieping die de opleiding bijbrengt, aan. Ook voelden ze zich sterker bij het schrijven van bijvoorbeeld handelingsplannen en zorgvisies binnen hun school van tewerkstelling. De afgestudeerden zouden de opleiding aanraden aan hun collega's die de opleiding nog niet volgden.

Het werkveld is eveneens tevreden over de kwaliteit van de studenten die de opleiding aflevert. Enkele vertegenwoordigers van het werkveld die afgestudeerden van de opleiding in dienst hadden, getuigden dat de supervisie en de portfolio, en de reflectie die daarmee gepaard ging, een meerwaarde waren voor de student. Bovendien konden ze zien dat studenten ook sterker worden in het coachen van een team van collega's. Ook haalden zij een bredere visie, meer handelingsgericht werken, durven communiceren met ouders en het denken op schoolniveau in plaats van op kindniveau aan als sterke punten, in vergelijking met die personeelsleden die de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren niet hadden gevolgd.

De commissie betreurt het dat de opleiding de praktijkervaring niet als dusdanig evalueert of begeleidt. Ook voert de opleiding geen stagebezoeken uit. Nochtans worden volgens de commissie op deze manier kansen gemist, zoals een beter zicht op de competentieontwikkeling van de student in de praktijkcontext, alsook wederzijds contact, informatie-uitwisseling en mogelijkheden tot feedback tussen de opleiding en de scholen.

De commissie is van oordeel dat de portfolio een goede werkvorm is en grote kansen biedt binnen het competentiegericht onderwijs. De manier waarop binnen de opleiding geëvalueerd wordt, geeft de commissie een onduidelijk zicht op hoe en of alle competenties van de competentiematrix worden afgetoetst. Er is bij de commissie geen twijfel over het aftoetsen van de competenties van de vijfde competentiecluster (leren uit eigen en andermans ervaringen, reflectie), maar de commissie is bezorgd over de integratie van de competenties uit de andere competentieclusters/functionele gehelen met de kennis die de studenten aangebracht werd. De losse evaluaties van de verschillende praktijkopdrachten en de twee of drie taken die opgenomen zijn in de portfolio, laten het overzicht en het geheel van deze integratie niet helemaal zien. Een sterkere nadruk leggen op de integratie van alle competenties uit de competentiematrix en de integratie van kennis binnen de portfolio, kan volgens de commissie de afwezigheid van een eindwerk beter verantwoorden. De commissie heeft er echter vertrouwen in dat er, mede door het enthousiasme van de stakeholders ten aanzien van de opleiding, voldoende aanwijzingen zijn om te zeggen dat de opleiding het bachelorniveau bewaakt.

Zoals eerder vermeld, is er binnen de opleiding nauwelijks sprake van internationalisering en dit mede door het afwijkende instroomprofiel van de studenten, van wie de grote meerderheid zelf voltijds werkzaam is. Deze resultaten kunnen volgens de commissie verhoogd worden indien de opleiding initiatieven zoals het introduceren van buitenlandse bronnen of het afleggen van korte internationale schoolbezoeken in de opleiding zou doorvoeren.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie pleit ervoor om meer nadruk te leggen op de integratie van alle competenties uit de competentiematrix en de integratie van kennis in de portfolio.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

De commissie heeft tijdens het visitatiebezoek de indruk gekregen dat de opleiding, ondanks het ontbreken van objectieve rendementsgegevens, bezig is met het onderwijsrendement. Dat blijkt uit inspanningen die de opleiding doet om de studiebelemmerende factoren weg te werken, bijvoorbeeld door het uitvoeren van een studeerbaarheidsenquête, en een betere planning en spreiding van de indientdata van de praktijkopdrachten.

De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren stelt geen streefcijfers in verband met de totale studieduur en het onderwijsrendement op. In afwachting van streefcijfers op Vlaams niveau wil de commissie het formuleren van streefcijfers ten zeerste aanmoedigen. Volgens de commissie zijn streefcijfers en streefdoelen immers aanbevelenswaardige instrumenten in het kader van een doelmatig richtinggevend kwaliteitsbeleid.

De opleiding geeft aan dat zij geen formeel onderzoek uitvoert naar studie-uitval en niet-slagen. De opleiding heeft volgens de commissie echter wel zicht op de redenen van afhaken van de studenten door de gesprekken met de studietrajectbegeleider of de opleidingscoördinator, gecombineerd met de formele exitenquête die de student bij uitschrijven dient in te vullen. Bij de studenten van de bachelor-na-bacheloropleiding is de combinatie van voltijds werken of het hebben van een gezin met een halftijdse opleiding geen sinecure. De commissie waardeert het dat een student die afhaakt, met deze werkwijze persoonlijk wordt benaderd. Bovendien geeft het exitgesprek ook nuttige informatie, zodat verbeteringstrajecten kunnen worden opgesteld.

De commissie kon uit de ter beschikking gestelde documenten afleiden dat de gemiddelde studieduur van de opleiding van twee jaar tot twee jaar en één maand duurt. Over de voorbije vijf academiejaren werkte 95 procent van de studenten de opleiding binnen de vooropgestelde twee jaar af. Vier procent van de studenten deed er drie jaar over, en 1 procent haalde het diploma na een verspreide studieduur van vier jaar.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie vindt het wenselijk dat de opleiding streefcijfers voor het rendement ontwikkelt.
- De commissie beveelt de opleiding aan onderzoek naar niet-slagen en afhaken verder door te zetten.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1   gerealiseerd niveau   voldoende

facet 6.2   onderwijsrendement   voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen,
- de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatierapport een goed geschreven en goed gestructureerd document is. Samen met de lijvige bundel met bijlagen geeft het een duidelijk beeld van de opleiding. De commissie kon afleiden dat kort voor en na het schrijven van het zelfevaluatierapport de hogeschool en de opleiding veel inspanningen leverden om het programma grondig te herwerken vanuit de beroepsgerichte competenties. Deze hervormingen moeten volgens de commissie nog verdergezet worden. Wel was het voor de commissie niet altijd duidelijk of een beschrijving in het zelfevaluatierapport gold voor de hogeschool of voor de opleiding in het bijzonder.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	V
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	V
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	O
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	V
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	G
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	G
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	V
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

KHBO: Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: Zorgverbreding en remediërend leren

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

KATHOLIEKE HOGESCHOOL KEMPEN

Algemene toelichting bij de bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

De opleiding Bachelor in het Onderwijs: Zorgverbreding en remediërend leren wordt ingericht door de Katholieke Hogeschool Kempen (K.H.Kempen), die lid is van de Associatie KU Leuven. De hogeschool biedt in totaal 61 professioneel en academisch gerichte opleidingen aan binnen zes verschillende studiegebieden, namelijk Biotechniek, Gezondheidszorg, Handelswetenschappen, Industriële wetenschappen en technologie, Onderwijs en Sociaal-agogisch werk.

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren wordt ingericht op de campus in Turnhout, één van de vier vestigingsplaatsen die de hogeschool telt. De andere vestigingsplaatsen bevinden zich in Lier, Geel en Vorselaar. De K.H.Kempen huisvest elf departementen die gegroepeerd zijn binnen drie clusters. De bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren wordt georganiseerd aan het departement Lerarenopleiding Turnhout van de K.H.Kempen en behoort tot de cluster 'Mens en maatschappij'. De cluster bevat verder nog het codepartement Lerarenopleiding op de campus Vorselaar, het departement Handelswetenschappen en bedrijfskunde op de campus Turnhout en de departementen Handelswetenschappen en bedrijfskunde en Sociaal werk op de campus Geel.

Het departement Lerarenopleiding in Turnhout en het codepartement in Vorselaar richten verschillende professioneel gerichte bachelors in. Op de campus Turnhout gaat het om de initiële opleidingen Bachelor in het Onderwijs: Lager onderwijs, Bachelor in het Onderwijs: Secundair onderwijs (met onderwijsopleidingsonderdelen Bewegingsrecreatie, Lichamelijke opvoeding, Plastische opvoeding en Project kunstvakken) en om de vervolgoopleidingen Bachelor in het Onderwijs: Zorgverbreding en remediërend leren en de postgraduatenaanpak 'Omgaan met kinderen en jongeren met autismespectrumstoornis', 'Bewegingsopvoeding bij kleuters' en 'Sport-, recreatie- en cultuurmanagement'. Het codepartement op de campus Vorselaar richt daarnaast de initiële opleidingen Bachelor in het Onderwijs: Kleuteronderwijs, Bachelor in het Onderwijs: Lager onderwijs, Bachelor in het Onderwijs: Secundair onderwijs en de postgraduaatopleiding Mentor in de stage- en aanvangsbegeleiding in.

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren kent een historiek in Turnhout. In het begin van de jaren 1970 richtte het Pedagogisch Vormingsinstituut voor de Kempen (PVK) de cursus Remedial teaching in. Vervolgens maakte een wijziging in de wetgeving een omvorming naar een 'voortgezette opleiding' Zorgverbreding en remediërend leren noodzakelijk. Vanaf 1 september 1999 organiseerden de Katholieke Hogeschool Kempen, departement Lerarenopleiding Turnhout, en het PVK samen deze voortgezette opleiding. Op 1 september 2004 werd de voortgezette opleiding Zorgverbreding en remediërend leren uiteindelijk een bachelor-na-bacheloropleiding

van de K.H.Kempen. Niettemin is er nog steeds een intense inhoudelijke en structurele samenwerking met het PVK. Dit instituut vormt de onderwijskundige tak binnen de Intercommunale Ontwikkelingsmaatschappij voor de Kempen (IOK), een structureel samenwerkingsverband tussen Kempense gemeenten dat tot doel heeft een fundamentele bijdrage te leveren aan de economische, sociale en culturele uitbouw van de Kempen.

Het aantal studenten tijdens het academiejaar 2010–2011 voor de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren bedroeg 39. In 2008–2009 en 2009–2010 waren respectievelijk 24 en 52 studenten ingeschreven. De opleiding biedt geen afstudeerrichtingen aan maar wel differentiatietrajecten. Binnen de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren gaat het om het traject Kleuteronderwijs, Lager onderwijs en Secundair onderwijs.

ONDERWERP 1 DOELSTELLINGEN VAN DE OPLEIDING

Facet 1.1 Niveau en oriëntatie van de professioneel gerichte bachelor

Beoordelingscriteria:

De opleidingsdoelstellingen zijn er op gericht de student te brengen tot:

- het beheersen van algemene competenties als denk- en redeneervaardigheid, het verwerven en verwerken van informatie, het vermogen tot kritische reflectie en projectmatig werken, creativiteit, het kunnen uitvoeren van eenvoudige leidinggevende taken, het vermogen tot communiceren van informatie, ideeën, problemen en oplossingen, zowel aan specialisten als aan leken en een ingesteldheid tot levenslang leren;
- het beheersen van algemene beroepsgerichte competenties als teamgericht kunnen werken, oplossingsgericht kunnen werken in de zin van het zelfstandig kunnen definiëren en analyseren van complexe probleemsituaties in de beroepspraktijk en het kunnen ontwikkelen en toepassen van zinvolle oplossingsstrategieën, en het besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid samenhangend met de beroepspraktijk;
- het beheersen van beroepsspecifieke competenties op het niveau van een beginnend beroepsbeoefenaar.

Het oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde vast dat de opleiding beschikt over duidelijke doelstellingen. Deze voldoen aan de decretale vereisten van de algemene competenties op bachelorniveau en bouwen verder op de door het decreet van 15 december 2006 onderschreven basiscompetenties van de leraar en het door het decreet van 27 november 2007 onderschreven beroepsprofiel van de leraar. De opleiding wil specifiek aandacht besteden aan de algemene competenties 'teamgericht werken', 'oplossingsgericht werken' en 'besef hebben van maatschappelijke verantwoordelijkheid', binnen de zorgdimensies die aan bod komen in het programma.

De competenties die de opleiding vooropstelt, zijn duidelijk omschreven en bevatten volgens de commissie de decretaal vereiste niveaus van competenties, domeinspecifieke competenties en eigen accenten.

De opleiding Zorgverbreding en remediërend leren bouwt verder op het initiële diploma van leraar, en kiest daarom voor het verder verbreden en verdiepen van de volgende competentieclusters of functionele gehelen:

- begeleider van leer- en ontwikkelingsprocessen,
- opvoeder,
- innovator-onderzoeker,
- partner van ouders/verzorgers,
- partner van externen,
- lid van een schoolteam.

De domeinspecifieke competenties omvatten:

- Planmatig begeleider van leerlingen met specifieke onderwijsnoden.
- Vertaler van het onderwijsaanbod, de leerlijnen en inhouden uit diverse leerdomeinen, rekening houdend met de specifieke onderwijsnoden van de leerlingen.
- Partner van ouders, leerlingen en een ruim team van betrokkenen uit de omgeving van de leerling met specifieke onderwijsnoden, vanuit een maatschappelijke verbondenheid.

- Coach van collega's en coördinator van beleidsondersteunende maatregelen bij de implementatie van planmatig handelen op klas- en schoolniveau.
- Zichzelf sturende en geëngageerde persoon die voortdurend leert uit eigen en andermans ervaringen, en uit meerdere bronnen.

De commissie waardeert het dat de opleiding vanuit een eigen visie bepaalde competenties vooropstelt. Zij stelde ook vast dat deze visie, op basis van de onderwijsvisie van de hogeschool, gedragen wordt en doorleefd is binnen de hele opleiding, zowel bij het eigen personeel als bij de gastdocenten. De onderwijsvisie van de lerarenopleiding legt de nadruk op de vijf fundamenteën uit de onderwijsvisie van de instelling:

- 1 een dynamisch onderwijs dat studenten voorbereidt op een maatschappij die voortdurend evolueert,
- 2 een krachtige leeromgeving,
- 3 interactief en kritisch onderwijs,
- 4 een degelijke begeleiding van de student in zijn studie en zijn studietraject,
- 5 sociale betrokkenheid.

Toch meent de commissie dat de keuzes in vooropgestelde competenties en focus nog meer kunnen worden verantwoord. Het is haar bijvoorbeeld minder duidelijk waarom bepaalde functionele gehelen minder worden uitgediept in de competenties.

In de praktijk groepeerde de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren de opleidingsdoelen in drie zorgdimensies, gebaseerd op de drie niveaus die een zorgbeleid binnen een school moet bevatten:

- Zorgdimensie 1: een handelingsgerichte kijk op specifieke onderwijsbehoeften (leerlingniveau).
- Zorgdimensie 2: ontwikkelen van een zorgbrede leeromgeving (klasniveau).
- Zorgdimensie 3: kwaliteitszorg op school (schoolniveau).

De opleiding werkt daarnaast ook met drie niveaus van competentiebeheersing, namelijk het start-, integratie- en expertniveau.

De commissie meent tot slot dat de internationale component in de doelstellingen te weinig expliciet en ondervertegenwoordigd is. Zij stelt dat binnen de bachelor-na-bacheloropleiding ook kan gewerkt worden aan meer internationaal gerichte competenties, en dat de opleiding ondanks de beperkte mogelijkheden meer ambities mag hebben binnen dit domein.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de internationale component in de doelstellingen beter en meer expliciet uit te werken.

Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen

Beoordelingscriteria:

- De doelstellingen van de opleiding (uitgedrukt in eindkwalificaties van de student) sluiten aan bij de eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en het relevante beroepenveld gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk of kunstpraktijk). Ze zijn, ingeval van gereglementeerde beroepen, in overeenstemming met de reglementering of regelgeving ter zake.
- Voor professioneel gerichte bacheloropleidingen zijn de eindkwalificaties getoetst bij het relevante beroepenveld.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Zoals eerder besproken, baseerde de opleiding zich voor haar doelstellingen op de wettelijke kaders en bestaande beroepsprofielen. De totstandkoming van de domeinspecifieke competenties verliep daarnaast via een Vlaams project tussen de aanverwante opleidingen van de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërende leren. De banaba-opleiding werkte haar competenties immers uit aan de hand van een gezamenlijk ontwikkeld competentiekader. Tijdens het academiejaar 2007–2008 werd met het *School of Education*-project 'Afstemming van de banaba-opleidingen op de implementatie van het leerzorgkader' gestart. Hiervoor werd samengewerkt met de andere Vlaamse banaba-opleidingen Zorgverbreding en remediërend leren en Buitengewoon onderwijs van de KHLeuven, Lessius Mechelen, de KHLim, de KHBO, de KATHO en de Karel de Grote-Hogeschool. Het doel was accentverschuivingen in de competenties van leerkrachten en paramedici uit het buitengewoon onderwijs, en zorg- en GOK-coördinatoren uit het gewoon onderwijs te omschrijven ten gevolge van de invoering van het leerzorgkader. De projectgroep heeft hiervoor een ruim bronnenonderzoek uitgevoerd, met inbegrip van internationale documenten, op het vlak van 1) gewoon en buitengewoon onderwijs en 2) competentiegericht opleiden. De commissie beschouwt de deelname aan dit project in het kader van het opstellen van de domeinspecifieke doelstellingen als een pluspunt. Zij stelde wel vast dat niet alle beroepsspecifieke competenties uit het project werden meegenomen in de eigen doelstellingen.

De verdere explicitering van het competentiekader gebeurde met de participatie van het opleidingsteam en de resonansgroep met vertegenwoordigers uit het werkveld. Ook voor de actualisatie van de opleidingsdoelen wordt een beroep gedaan op het werkveld. De profilering die hiervan het gevolg is, uit zich in de verschillende accenten die de opleiding legt, zoals de eerder vermelde clustering van de competenties in drie zorgdimensies en de daaraan gekoppelde accentuering van de opleidingsdoelen op schoolniveau. Hiermee speelt de opleiding in op de ontwikkeling in het werkveld waarbij sprake is van een grotere participatie van de zorgcoördinator in het reguliere onderwijs ten aanzien van het buitengewoon onderwijs. Ondanks deze participatie bleken niet alle vertegenwoordigers van het werkveld goed op de hoogte van de eigenlijke competenties die de opleiding vooropstelt. De commissie meent dan ook dat een betere communicatie van de competenties, zowel ten aanzien van het werkveld als ten aanzien van studenten en gast-docenten, moet worden verwezenlijkt.

Bij het opstellen van de doelstellingen hield de opleiding rekening met enkele relevante ontwikkelingen in het werkveld. Zo werd, zoals eerder vermeld, via de samenwerking met *School of Education* het leerzorgkader in rekening gebracht, en weerspiegelt het werken met de drie dimensies (leerling-, klas- en schoolniveau) een brede zorgbenadering. De commissie stelde vast dat de visie op zorg binnen de opleiding sterk geëvolueerd is ten aanzien van het verleden, waarin nog te eng werd gefocust op de curatieve benadering. Toch meent zij dat een vierde zorgdimensie binnen de opleiding nog wat onderbelicht blijft. In het domeinspecifieke referentiekader van de commissie wordt immers verwezen naar het metaniveau, waarin het maatschappelijke beeld en onderwerpen als GON, GOK en inclusie aan bod komen. De commissie meent dat deze benadering in de opleidingsdoelstellingen nog niet expliciet genoeg aanwezig is, ondanks de aanzetten hiertoe in de beroepsspecifieke zorgdimensie 3. Zij waardeert het wel dat de opleiding steeds meer aandacht besteedt aan de preventieve insteek van zorg, en niet louter de curatieve benadering aan bod brengt.

De opleiding vergelijkt zich in eerste instantie met aanverwante opleidingen in Vlaanderen aan de hand van het ontwikkelde competentiekader, waarvan de functionele gehelen direct gerelateerd worden aan het vastgestelde beroepsprofiel van de leraar. De competenties worden gedragen door het werkveld, het onderzoek en de verschillende aanverwante opleidingen in Vlaanderen. De opleiding kan volgens de commissie wel meer investeren in nationale en internationale benchmarking.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de vooropgestelde competenties beter te communiceren naar het werkveld, de studenten en de gastdocenten.
- De commissie beveelt aan in de doelstellingen meer aandacht te besteden aan veranderende brede maatschappelijke contexten en de invloed op zorg.

Oordeel over onderwerp 1, doelstellingen van de opleiding: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 1.1	niveau en oriëntatie	goed
facet 1.2	domeinspecifieke eisen	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 2 PROGRAMMA**Facet 2.1 Relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma**

Beoordelingscriteria:

- Het programma is een adequate concretisering van de eindkwalificaties van de opleiding qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.
- De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma.
- De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de geformuleerde eindkwalificaties te bereiken.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende**De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:**

Concrete curricula worden aan de K.H. Kempen uitgewerkt op basis van het opleidingsconcept van de hogeschool en in functie van de opleidingsdoelen. De competentiematrix die de opleiding hanteert, zorgt voor de relatie tussen de opleidingsdoelstellingen en bachelorcompetenties enerzijds en de opleidingsonderdelen anderzijds, wat de commissie waardeert. Hierin wordt weergegeven welke competenties in welke opleidingsonderdelen worden aangeleerd en geëvalueerd. De commissie waardeert het dat op basis van deze transparante matrix ook wordt gewerkt met gedragsindicatoren. Het competentiekader zelf bevat de zes functionele gehelen, die de opleiding verder concretiseert. De opleidingsonderdelen in het programma behoren telkens toe aan één van de drie competentiegehelen of zorgdimensies waarin de opleidingsdoelstellingen zijn geordend. Het programma kent geen eindwerk of bachelorpaper, maar binnen elke zorgdimensie is er een geïntegreerde opdracht. De omvang van een opleidingsonderdeel (en een competentiegeheel) is uitgedrukt in studiepunten, en wordt vastgesteld op basis van het belang in het curriculum en de tijd die de student nodig heeft om de competenties te verwerven. Per zorgdimensie bestaan drie differentiatietrajecten: het traject Kleuteronderwijs, Lager onderwijs en Secundair onderwijs. Binnen deze trajecten zijn steeds een gemeenschappelijk deel en een differentiatiegedeelte in het programma aanwezig. Daarnaast is binnen elk traject minstens één keuzeopleidingsonderdeel opgenomen. De commissie waardeert de aanwezige keuzemogelijkheden en de programmadifferentiatie volgens

onderwijsniveau. Omdat het opleidingsprogramma is opgebouwd op basis van een modulesysteem en niet alle modules jaarlijks worden ingericht, beginnen sommige studenten met zorgdimensie 1 en 2, en anderen met zorgdimensie 3. De commissie stelt zich hier vragen bij, omdat zij de aanvang van het programma met focus op het schoolniveau minder evident vindt voor studenten die rechte reeks instromen vanuit een eerdere opleiding en weinig werkervaring hebben.

De commissie stelde vast dat de vooropgestelde competenties op deze manier voldoende werden vertaald naar het programma en apprecieert het dat deze duidelijk vertrekken vanuit het opleidingsconcept. De wijzigende visie op zorg, die evolueert van de individuele en curatieve naar een meer brede en ook preventieve benadering, krijgt volgens de commissie al een eerste uitwerking in het programma. De studenten bevestigden dit. Toch meent de commissie dat deze visie en gewijzigde doelstellingen nog beter moeten vertaald worden in het programma, zodat ook gastdocenten de inhoud van de opleidingsonderdelen laten vertrekken vanuit deze bredere visie op zorg. Daarnaast zijn nog enkele competenties in het programma onderbelicht, zoals het omgaan met leerlingen met functiebeperkingen, het contact met externe zorgpartners en het kritisch reflecteren vanuit een brede visie op zorg. In bepaalde opleidingsonderdelen wordt nog te eenzijdig gefocust op de individueel handelingsgerichte benadering, waardoor de competentie 'vertaler van het onderwijsaanbod, de leerlijnen en inhoud uit diverse leerdomeinen, rekening houdend met de specifieke onderwijsnoden van de leerlingen' volgens de commissie een te grote orthodidactische invulling krijgt. Ook het selecteren van doelen voor de klasgroep en het werken met groepsplannen kan meer aandacht krijgen. Daarnaast meent de commissie dat zorgverbreding kan worden opengetrokken naar andere aspecten dan het puur orthodidactische in de leerdomeinen taal en wiskunde. De commissie waardeert het dat in het programma onderdeel 'Talenten aanspreken door projectmatig werken' het accent ligt op muzische vorming. Ze raadt aan om ook aandacht te besteden aan andere leerdomeinen, zoals taalvaardigheid en wereldoriëntatie.

In de K.H.Kempen wordt internationalisering aangestuurd vanuit de raad Internationalisering, waarin alle departementen vertegenwoordigd zijn. Er zijn geen structurele internationaal gerichte activiteiten ingebouwd in het opleidingsprogramma van Zorgverbreding en remediërend leren. De actieve participatie van studenten uit de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren in internationalisering is afwezig. Tot nog toe nam geen enkele student deel aan een internationaal uitwisselingsprogramma. Ook de doelstelling om in te zetten op *internationalisation@home* wordt volgens de commissie nog te weinig vertaald naar het opleidingsprogramma.

Onderwijsinnovatie wordt zowel op departementaal als hogeschoolniveau aangestuurd, maar de procedures voor curriculumherziening bevinden zich voornamelijk op departementaal niveau. Het beleidsteam formuleert adviezen en implementeert beleidsbeslissingen met betrekking tot onderwijsinnovatie (interne en externe onderwijskundige evoluties), curriculumhervorming (opbouw en leerlijnen) en de realisatie van het opleidingsconcept en de onderwijsvisie. Ten aanzien van de optimalisering van het curriculum worden daarnaast ook de studenten bevroegd (vanaf 2010-2011 via IMPROVE-bevragingen). Ook het opleidingsteam en de opleidingsvergadering bekommeren zich om de inhoudelijke en onderwijskundige evaluatie van de opleiding. Daarnaast vindt de commissie het sterk dat ook het werkveld input levert voor curriculumaanpassing via de resonansgroep.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan kritisch te blijven kijken naar de gehanteerde kaders bij het begeleiden van kinderen met zorgvragen en zich niet te beperken tot één (veel gehanteerd) model.
- De opleiding dient nog meer te werken aan de concrete vertaling van een brede en holistische visie op zorg in het programma.
- De commissie beveelt aan mogelijkheden om meer internationale gerichte activiteiten in het programma in te bouwen, te onderzoeken.

Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid van het programma

Beoordelingscriteria:

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats via vakliteratuur, aan de beroeps- of kunstpraktijk ontleend studiemateriaal en via interactie met de beroepspraktijk, de kunstpraktijk en/of (toegepast) onderzoek.
- Het programma heeft aantoonbare verbanden met actuele ontwikkelingen in het vakgebied/de discipline.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van beroeps- of artistieke vaardigheden en heeft aantoonbare verbanden met de actuele beroepspraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie waardeert het dat de opleiding gebruikmaakt van de praktijkervaring van de studenten als input tijdens de lessen, en zo de praktijkgerichtheid van de opleiding vergroot. Veel studenten hebben naast hun studie immers een job in het onderwijs. Studenten die geen leraarsdiploma hebben en niet in het onderwijsveld zijn tewerkgesteld, dienen minstens één dag per week beroepservaring op te doen in een schoolse omgeving onder de vorm van stage. De commissie meent wel dat dit beperkt is, aangezien de studenten binnen het programma niet frequenter in contact komen met de eigenlijke onderwijspraktijk. De opleiding bezoekt deze stageplaatsen niet en stelt geen criteria voorop waaraan deze moeten voldoen.

Daarnaast versterkt de opleiding de professionele gerichtheid van het programma door de inzet van gastdocenten en gastsprekers, die actuele inhoud uit de eigen beroepspraktijk aan bod brengen. Ook van de eigen docenten wordt verwacht dat ze op de hoogte zijn van actuele ontwikkelingen in het werkveld. Dit wordt bewaakt via hun persoonlijk professioneel ontwikkelingsplan met betrekking tot hun opdracht in de opleiding. Toch kunnen actuele ontwikkelingen uit het werkveld volgens de commissie nog beter geïntegreerd worden in het programma. Zij stelden vast dat thema's als GON, GOK en inclusie zelden en te beperkt worden behandeld, hoewel deze in het werkveld aan belang winnen. Daarnaast wordt ook de brede zorgverlening, in de vorm van contact tussen scholen en externe zorgpartners en -instanties, volgens de commissie te beperkt behandeld.

Tot slot wordt het werkveld betrokken bij de opleiding via de begeleiding en evaluatie van opdrachten. De geïntegreerde opdracht (cf. facet 2.7) die elke student moet voltooien voor elke zorgdimensie heeft dan ook een duidelijke voet in de beroepspraktijk. De evaluatie ervan gebeurt door een jury, die bestaat uit minstens één supervisor, één medewerker van het departement en één inhoudelijke expert uit het vakdomein. De studenten worden voor de geïntegreerde opdracht, die verbonden is aan elke zorgdimensie, individueel gecoacht door een supervisor. Deze laatste leidt ook de praktijkgroep waarin de studenten ervaringen uitwisselen.

ONDANKS deze initiatieven meent de commissie dat het contact tussen de opleiding en het werkveld kan worden verbeterd. De studenten lieten de commissie weten dat zij de opleiding en het werkveld nog te vaak als twee verschillende werelden ervaren. De commissie stelt dan ook dat de verbindingen en de communicatie met het werkveld meer structureel moeten ingebouwd worden en voor studenten voelbaar moeten zijn binnen het opleidingsprogramma. Het programma kent momenteel bijvoorbeeld geen schoolbezoeken, of duidelijke gestuurde en begeleide opdrachten in het werkveld. De geïntegreerde opdrachten sluiten volgens de commissie goed aan bij de praktijk, maar worden nog niet voldoende aangestuurd en begeleid vanuit de opleiding. Er wordt ook

slechts zelden vraaggestuurd gewerkt, wat de opdrachten tevens zinvol zou kunnen maken voor de betrokken school waarin de student werkt of stage loopt. De commissie is wel positief over de aandacht voor reflectie in de geïntegreerde opdrachten, waarbij studenten ondersteund worden in de begeleidingsgroep en er verslag over uitbrengen in het logboek. De commissie stelt wel vast dat de verwijzing naar literatuur in deze opdrachten nog te vaak ontbreekt.

Het cursusmateriaal is volgens de commissie kwalitatief voldoende, maar dient wel te worden uitgediept aan de hand van vakliteratuur. Voor veel opleidingsonderdelen moeten studenten terugvallen op PowerPoint-presentaties, en zijn te weinig aanvullende achtergrondteksten beschikbaar die verwijzingen bevatten naar wetenschappelijke literatuur en het actualiteitsgehalte waarborgen. Ook alumni lieten de commissie weten dat zij graag meer achtergrondliteratuur hadden om later op te kunnen terugvallen. De opleiding is zich bewust van dit verbeteringspunt en werkte al een procedure uit om de kwaliteit van het cursusmateriaal beter te bewaken.

De studenten lieten de commissie weten dat meer internationaal gerichte activiteiten in het opleidingsprogramma een meerwaarde zouden kunnen betekenen. Ook de commissie meent dat dergelijke activiteiten of internationale inhouden in modules de actuele ontwikkelingen in het internationale vakgebied beter aan bod kunnen laten komen.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie dringt erop aan dat het actiepoint om het cursusmateriaal te verbeteren en uit te breiden met meer vakliteratuur spoedig in praktijk wordt gebracht.
- De opleiding dient het contact met het beroepenveld in het programma en de begeleiding bij praktijkopdrachten te versterken om de professionele gerichtheid ervan te vergroten.
- De integratie van internationale inhouden en literatuur in het programma kan de blik van studenten verruimen en hen meer in contact brengen met actuele ontwikkelingen in het werkveld.

Facet 2.3 Samenhang van het programma

Beoordelingscriterium:

- Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend opleidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het opleidingsprogramma is opgebouwd volgens de drie zorgdimensies. De verticale samenhang van het programma kan gepercipieerd worden als een sequentieel traject van die genummerde zorgdimensies. In de praktijk is het echter zo dat studenten kunnen instappen in eender welke dimensie (1+2 of 3). De verticale samenhang van het programma wordt volgens de commissie echter enkel gegarandeerd wanneer de student alle dimensies doorloopt in opbouwende volgorde. De commissie meent dat de samenhang van het gehele programma voor studenten die instappen in de derde zorgdimensie beter kan worden bewaakt. Vooral voor studenten zonder werkveldervaring op mesoniveau in het onderwijs is zij van mening dat deze instap niet leidt tot een coherent opleidingsprogramma.

De samenhang van het programma binnen elke module is volgens de commissie beter gegarandeerd. Binnen elke zorgdimensie is dezelfde horizontale structuur op te merken op het vlak van competentieverwerving. Eerst gebeurt een verkenning vanuit authentieke situaties en praktijkvoorbeelden, dan past de student in een volgende stap de competenties toe in opdrachten die

in relatie staan met de realiteit, en ten slotte worden de competenties geïntegreerd in een reële beroepscontext in een overkoepelende opdracht, die inhoudelijk gelinkt is aan de zorgdimensie waarin ze gegeven is. De geïntegreerde opdracht draagt volgens de commissie zeker bij tot de horizontale samenhang tussen de verschillende inhouden van een module.

De commissie is van mening dat de samenhang van het gehele programma duidelijker kan gemaakt worden naar studenten, bijvoorbeeld via een overkoepelende portfolio, waarin zowel de verticale als horizontale samenhang en verbanden tussen opleidingsonderdelen aan bod komen. Vooral met betrekking tot de inhouden die gastdocenten geven, lieten de studenten de commissie weten dat de samenhang met de andere inhouden niet altijd duidelijk is. Dit is volgens de commissie een belangrijk werkpunt.

Voor studenten die zich inschrijven met een diplomatraject is de samenhang van het programma gegarandeerd in een modeltraject, waarbij vrijstellingen mogelijk zijn via EVC- en EVK-procedures. Vervolgens is er een garantie voor samenhang via het leertraject dat de student kiest; dit is toegespitst op het kleuter-, lager of secundair onderwijs.

Wanneer er afgeweken wordt van de vooropgestelde toelatingsvoorwaarden kan het departementshoofd alsnog beslissen een student toe te laten tot de opleiding volgens de bepalingen van het onderwijsreglement. De betreffende toelatingsvoorwaarden zijn eveneens terug te vinden in de programmagids.

De opleiding tracht de samenhang van het programma te bewaken en te evalueren via de aanwezige organisatie- en overlegstructuur, met name in het beleidsteam en via de opleidingscoördinator, die instaat voor de communicatie tussen dit beleidsteam en het personeel van de opleiding. Ook de coördinatoren van de opleidingsonderdelen zijn verantwoordelijk voor het bewaken van de samenhang van het programma. De commissie is wel van mening dat deze actoren de overlap tussen de opleidingsonderdelen beter kunnen bewaken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de samenhang van het programma voor studenten meer inzichtelijk te maken.
- De opleiding dient zich te bezinnen over de samenhang van het opleidingsprogramma bij de instap in zorgdimensie 3.

Facet 2.4 Studietoets

Beoordelingscriterium:

- De opleiding voldoet aan de formele eisen met betrekking tot de studietoets, bachelor-na-bachelor: tenminste 60 studietoetspunten.

Oordeel van de visitatiecommissie: *oké*

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De bachelor-na-bacheloropleiding bestaat uit 2 studiejaar van elk 30 studietoetspunten. In totaal wordt dus een opleidingsprogramma georganiseerd van 60 studietoetspunten. De opleiding voldoet hiermee aan de formele eisen met betrekking tot de minimale studietoetsomvang van een bachelor-na-bacheloropleiding.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 2.5 Studielast

Beoordelingscriteria:

- De werkelijke studietijd wordt getoetst en sluit aan bij de normen vastgesteld krachtens decreet.
- Het programma is studeerbaar doordat factoren, die betrekking hebben op dat programma en die de studievoortgang belemmeren zoveel mogelijk worden weggenomen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De studietijd in de opleiding wordt verdeeld over twee academiejaren van 30 studiepunten, waardoor de studeerbaarheid voor werkenden/de hoofddoelgroep verhoogd wordt. De studiebelastingstijd wordt zo per jaar begrensd op maximaal 900 uur. De studenten lieten de commissie weten dat de studiebelasting evenwichtig is over de verschillende onderdelen van het opleidingsprogramma.

Metingen naar de studielast gebeuren met behulp van de webapplicatie Metis. De K.H.Kempen controleert de studielast door te werken met waarschuwings- en probleemzones voor opleidingsonderdelen die bij metingen vijf uur minder of meer presteren dan de vooropgestelde studietijd via de studiepunten. Deze methode is volgens de commissie niet helemaal toereikend, omdat de objectiviteit van de meting niet kan waarborgen. Momenteel is de relatie tussen de vooropgestelde studietijd en de reële studietijd voor de commissie niet helder. Uit de meting van het academiejaar 2009–2010 bleek dat zorgdimensie 3 een te lage studielast had met 15,1 uur per studiepoint, terwijl de norm op 25 uur per studiepoint ligt. Uit informele contacten bleek echter dat de studenten een hoge studiedruk ervaren, wat aanleiding gaf tot een focusgesprek met alumni aan de hand van de IMPROVE-methodiek. Daaruit bleek dat veel werkenden de verwerkingstijd vaak niet doorrekenen door de verwevenheid tussen de studie en hun professionele bezigheid. De commissie vindt dit echter geen afdoende verklaring en meent dat betaalde arbeid niet kan gerekend worden als studietijd, omdat deze 'praktijkervaring' noch begeleid, noch gecontroleerd wordt vanuit de opleiding. Zij maakt zich dan ook grote zorgen over het aantal uren studietijd dat wordt toegekend aan praktijkopdrachten. De commissie is van mening dat meer zinvolle opdrachten de investering in studietijd binnen vooral zorgdimensie 3, bijvoorbeeld met betrekking tot hulpverleningsnetwerken, meer controleerbaar kunnen maken.

Als reactie op studiebelemmerende factoren treft de opleiding maatregelen. Het grootste probleem bleek de combinatie met de werksituatie van de studenten. Hiervoor werden de volgende maatregelen getroffen: de spreiding van evaluatiemomenten, het verdelen van de 60 studiepunten over twee academiejaren, keuze in evaluatievormen, groepsvorming en het stimuleren van sociaal leren, en creatie van laagdrempeligheid door de bereikbaarheid van het beleid. Het viel de commissie op dat vooral de sociale dimensie in de groepen en de intervisies op een positieve manier bijdragen aan de studeerbaarheid van het programma en het afhaken tegengaan.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding dient te investeren in zinvolle opdrachten die een hogere studiebelasting binnen zorgdimensie 3 beter garanderen.
- De commissie raadt de opleiding aan werk te maken van meer objectieve studietijdmetingen om de reële studietijd in kaart te kunnen brengen.

Facet 2.6 Afstemming tussen vormgeving en inhoud

Beoordelingscriteria:

- Het didactisch concept is in lijn met de doelstellingen.
- De werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Het opleidingsconcept van de opleiding is bepalend voor het didactische concept en de leermiddelen, en focust op 'leren als sociaal gebeuren', waarbij contactonderwijs en groepsbegeleiding vooropstaan en een combinatie van verschillende werkvormen, naar analogie van de verschillende leerstijlen, die de diversiteit van de instroom met zich meebrengt.

De commissie stelde vast dat de opleiding beschikt over een helder didactisch concept dat aansluit op deze visie en op het eerder toegelichte opleidingsconcept van de hogeschool. De kernbegrippen in het didactische concept van de lerarenopleiding zijn:

- activerend leren: leren is een actief en cumulatief proces, dat gericht is op de persoonlijke constructie van competenties;
- studentgestuurd en reflectief leren: het leerproces mondt uit in studentgestuurd leren, aan de hand van een persoonlijk ontwikkelingsplan en actieonderzoek;
- leren in en vanuit authentieke situaties: de praktijk is zowel de toetssteen als het doel van de opleiding;
- sociaal en interactief leren: docenten en studenten leren van en met elkaar.

In samenhang hiermee creëert de opleiding krachtige leeromgevingen waarbij ingezet wordt op diverse werkvormen die de confrontatie met authentieke taken, doelgericht werken, leren via digitale leerplatformen, en groepswork en -activiteiten behelzen.

De commissie is van mening dat de opleiding voldoende variatie in gehanteerde werkvormen aan de dag legt en dat deze ook afgestemd zijn op het studentenpubliek. Zij waardeert de aanwezigheid van vernieuwende en activerende werkvormen, zoals het rollenspel. Daarnaast stelde zij vast dat via intervisie ook werkvormen worden gehanteerd die zelfreflectie mogelijk maken. Studenten en alumni lieten de commissie dan ook weten dat zij erg tevreden zijn over deze werkvormen. De commissie is vooral tevreden over de aanwezige geïntegreerde opdrachten, die heel wat competenties aan bod laten komen. In het kader van het verbeteringsperspectief kan de opleiding nog nadenken over een geïntegreerde opdracht over de modules heen en dit bij voorkeur, zoals eerder vermeld, ook vraaggestuurd vanuit de stageschool. Daarnaast is de commissie van mening dat een uitbreiding van het logboek naar een volwaardige portfolio een meerwaarde kan betekenen voor de competentieopvolging van de studenten.

De opleiding groepeerde de studenten, afhankelijk van het opleidingsonderdeel, in heterogene groepen of homogene groepen per traject (kleuter, lager en secundair). De studenten waarderen deze combinatie, en ook de commissie erkent de meerwaarde van een overdachte mix in groepeeringsvormen.

Qua leermiddelen zet de opleiding zo veel mogelijk in op het digitaal aanbieden ervan. De meest gebruikte leermiddelen zijn cursussen, handboeken, handleidingen, het elektronische leerplat-

form Toledo, PowerPoint-presentaties en videobeelden. Ook het gebruik van laptops wordt bij zowel studenten als docenten aangemoedigd. Voor docenten wordt het gebruik ervan verondersteld en bestaat een financiële tegemoetkoming. De klaslokalen zijn ook optimaal ingericht voor dit gebruik met een draadloos netwerk en beamer. De commissie waardeert de toegankelijkheid van het cursusmateriaal, maar betreurt wel dat studenten veel cursusmateriaal zelf moeten afdrukken. De studenten lieten de commissie weten dat zij niet helemaal tevreden zijn over de vorm van het aanwezige cursusmateriaal, dat vooral PowerPoint-presentaties bevat.

Vanaf 2010–2011 worden criteria voor kwaliteitsvol studiemateriaal geïmplementeerd, onder toezicht van de coördinator Onderwijsontwikkeling en aangestuurd door het departementaal operationeel jaaractieplan. Op deze manier wordt getracht het opleidingsconcept en het inhoudelijk corresponderende didactische concept te waarborgen in het studiemateriaal, door in te zetten op juist en actueel studiemateriaal, competentiegericht studiemateriaal, authentieke vraagstukken als deel van het studiemateriaal, studiemateriaal dat het leerproces daadwerkelijk ondersteunt, en toegankelijk en begrijpelijk studiemateriaal. De opvolging van de implementatie van deze criteria gebeurt via de functioneringsgesprekken. De commissie waardeert het dat de opleiding hierbij ook rekening houdt met de resultaten van bevragingen en waar nodig verbeteringsplannen omzet om de didactische werkvormen te optimaliseren, zoals al gebeurde met betrekking tot de elektronische leeromgeving.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding kan het aanwezige cursusmateriaal nog uitbreiden met aanvullende teksten ter aanvulling op PowerPoint-presentaties.

Facet 2.7 Beoordeling en toetsing

Beoordelingscriterium:

- Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat en voor studenten inzichtelijk getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding kiest voor een gespreide evaluatie die in samenspraak met de opleidingsvergadering wordt vastgelegd, met zowel examens en opdrachten als permanente evaluatie. De evaluatievormen worden gekozen in functie van de toepassing in de praktijk en de reflectie op het eigen functioneren. Het gaat om toepassingstaken, self en peer assessment, groepsopdrachten, portfolio's en casusstudies. De commissie is positief over de aanwezige variatie. Daarnaast maakt elke student per zorgdimensie een geïntegreerde opdracht waarbij de kennis, inzichten, vaardigheden en attitudes uit de verschillende opleidingsonderdelen worden geïntegreerd. De opdracht vormt het sluitstuk van de zorgdimensie, en slagen is een *conditio sine qua non* om te kunnen slagen voor de dimensie. De evaluatie zelf gebeurt door een jury, die bestaat uit minstens één supervisor (cf. infra), één medewerker van het departement en één inhoudelijke expert. De commissie waardeert het sterk dat drie actoren deze opdracht beoordelen.

De commissie stelde vast dat de opleiding al een aanzet kent tot competentiegericht evalueren. Zij apprecieert het dat bij de beoordeling niet enkel naar het product wordt gekeken, maar ook het proces en de mate van reflectie in rekening worden gebracht. Zij is tevreden over het niveau van de examens, maar stelde wel een variatie aan kwaliteit in opdrachten vast. Sommige

opdrachten beperken zich te veel tot het beschrijvende niveau waarbij studenten aanwezige praktijken in kaart moeten brengen, en behalen niet het gewenste niveau van diepgang van een bachelor-na-bacheloropleiding. Het vooropgestelde integratieniveau komt te weinig aan de orde in de opdrachten, wat niet weerspiegeld wordt in de evaluatie.

De kennisname over de toetsingsvormen en de daaraan gerelateerde regelgeving gebeurt via verschillende kanalen. Het onderwijs- en examenreglement van de K.H.Kempen, dat aangevuld kan worden met specificaties door het departement, is voor de studenten raadpleegbaar via het leerplatform Toledo. Voor elke evaluatieopdracht wordt verder een takenblad voorzien in de studiewijzer met daarop de deadline, het gewicht van de opdracht in de evaluatie, de evaluatiecriteria en een gedetailleerde beschrijving van de opdracht. De evaluatievormen keren ook terug in de syllabus bij het opleidingsonderdeel. De coördinator van een opleidingsonderdeel geeft daarnaast toelichting bij de evaluatiewijze en -criteria. De commissie waardeert het sterk dat de opleiding voor de opdrachten werkt met eenzelfde evaluatiefiche, die de transparantie en objectiviteit van de beoordeling vergroot. Ondanks deze inspanningen stelde de commissie vast dat evaluatiecriteria die docenten gebruiken, niet allemaal op eenzelfde lijn liggen en niet altijd transparant zijn voor studenten. De gemaakte afspraken in verband met toelichting over deze criteria worden niet altijd opgevolgd. De commissie stelt dat de opleiding nood heeft aan een meer systematisch toetsbeleid, dat de uitvoering van afspraken opvolgt. Zo gaf de opleiding aan dat bij opdrachten het proces deels kan compenseren voor een minder geslaagd product van de student, maar de commissie vond hierover geen richtlijnen terug bij de evaluatiecriteria. De commissie besluit dat de eenvormigheid in evaluatiecriteria nog te veel ontbreekt.

Na elke examenperiode kunnen studenten bij de opleidingscoördinator of de titularis van een vak terecht voor een bespreking. De studenten krijgen daarnaast rapporten met de behaalde cijfers per opleidingsonderdeel en de vermelding van behaalde credits, inclusief schriftelijke feedback per opleidingsonderdeel. Ook hierbij lieten studenten de commissie weten dat niet alle docenten feedbackafspraken bij opdrachten opvolgen, en dat de kwaliteit en bruikbaarheid van de feedback soms goed zijn maar soms ook niet volstaan.

De kwaliteit van de toetsing wordt in zekere zin gewaarborgd door de samenspraak die bestaat tussen de coördinator/titularis van het opleidingsonderdeel en de opleidingsvergadering. Voor het academiejaar 2010–2011 besliste de K.H.Kempen 'kwaliteitsvol toetsen' op te nemen als actiepunt in het actieplan. Hierrond worden ook vormingen georganiseerd. Het departement Lerarenopleiding op de campus Turnhout heeft dit punt overgenomen in zijn operationeel jaaractieplan 2010–11. De coördinator Onderwijsontwikkeling stuurt, samen met de werkgroep Onderwijsontwikkeling, de evaluatieoptimalisatie aan.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan te investeren in een meer systematisch toetsbeleid met duidelijke procedures en transparante criteria.
- De opleiding dient de opvolging van de geformuleerde evaluatiecriteria beter te bewaken.
- De commissie adviseert om overal te werken met beoordelingsformulieren voor eindwerken.

Facet 2.8 Masterproef

Dit facet is niet van toepassing voor een bachelor-na-bacheloropleiding.

Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden

Beoordelingscriterium:

Het programma sluit qua vorm en inhoud aan bij de kwalificaties van de instromende studenten bachelor-na-bachelor:

- bachelorgraad met (een) door het instellingsbestuur nader bepaalde kwalificatie(s), eventueel aangevuld met een onderzoek naar geschiktheid of bekwaamheid of een voorbereidingsprogramma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding hanteert de decretaal voorziene toelatingsvoorwaarden voor de bachelor-na-bachelor-opleiding.

Zo worden enkel studenten toegelaten die voldoen aan de decretale voorwaarden en de voorwaarden zoals ze zijn opgenomen in het onderwijs- en examenreglement. Dat voorziet enkel de toelating voor studenten die in hetzelfde studiegebied al een diploma Bachelor in het Onderwijs: Kleuteronderwijs, Lager onderwijs of Secundair onderwijs hebben behaald, of in een ander studiegebied een diploma Bachelor in de Ergotherapie, Sociaal werk, Kinesitherapie, Logopedie & audiologie of Orthopedagogie hebben verworven. Enkele jaren werkervaring strekken daarnaast enkel tot aanbeveling. Voor de studenten die echter niet zijn tewerkgesteld in het onderwijs wordt ondersteuning van de opleidingscoördinator voorzien met betrekking tot de gedifferentieerde leerroute (i.e. de ervaring die ze verplicht één dag per week opdoen in een authentieke schoolse context).

De specifieke doelgroep van de opleiding bestaat uit studenten die al te maken krijgen met zorg(beleid) in scholen (zorgcoördinatoren). Toch richt de opleiding zich ook op een breder publiek en trekt zij in realiteit een erg divers publiek aan, wat leidt tot heterogene studentengroepen waarin verschillende achtergronden, werksettings en ervaringen verzameld zijn. De opleiding wil die diversiteit ook aangrijpen om ze in te zetten in het didactische proces. De commissie stelde vast dat de opleiding voldoende rekening houdt met de achtergrond, vooropleiding en persoonlijke situatie van studenten. Zo biedt de opleiding verschillende trajecten aan, afhankelijk van het onderwijsniveau waarin de student bevoegdheid heeft verworven via het basisdiploma. Ook de groeperingsvormen worden voor sommige opleidingsonderdelen samengesteld op basis van de vooropleiding, en zijn soms bewust heterogeen samengesteld om uitwisseling tussen studenten aan te moedigen.

Voor studenten die vrijstellingen willen ontvangen, is een EVK- of EVC-procedure voorzien, die in het onderwijs- en examenreglement staat beschreven. Bij de eigenlijke samenstelling van hun individueel studieprogramma (ISP) kunnen de studenten worden bijgestaan door de ISP-verantwoordelijke. Er worden ook enkele standaardtrajecten voorzien voor studenten met EVK's. Meer specifiek gaat het hier om een traject voor houders van een diploma van de banaba-opleiding Buitengewoon onderwijs maar ook van Logopedie, Orthopedagogie en Sociaal werk.

Omdat de opleiding zich in eerste instantie richt op studenten die ingeschakeld zijn in het zorgbeleid van een school komen zij per definitie voortdurend in aanraking met de beroepspraktijk. Omdat het werken in de zorgsector echter geen noodzakelijke voorwaarde is om deel te nemen aan de opleiding wordt van studenten zonder vaste betrekking in het onderwijs verwacht dat ze één dag per week in een school praktijkervaring opdoen. Ook studenten en alumni lieten de commissie weten dat zij de opleiding pas relevant vinden als zij voldoende werkveldervaring hebben opgedaan. De commissie meent dat de opleiding de toelatingsvoorwaarden kan verstrengen voor de opleiding in avond- en weekendonderwijs. Aanvullend dient zij volgens de commissie na te denken over een dagopleiding voor studenten die geen werkveldervaring hebben, waarin meer ruimte is voor contact met de zorgpraktijk onder begeleiding. Op die manier kan men ook voorkomen dat studenten instromen in zorgdimensie 3 zonder relevante didactische kennis van de leerdoelgebieden en praktijkervaring op schoolniveau. Studenten en alumni die de opleiding gestart hadden voor ze in de zorgpraktijk stonden, lieten de commissie weten dat ze liever eerst bijvoorbeeld de functie van zorgcoördinator gehad hadden eer ze met deze opleiding waren gestart.

Tot slot stelt de commissie zich vragen bij het toelaten van studenten die via het initiële diploma nog geen bewijs van pedagogische bekwaamheid hebben, maar dit via deze bachelor-na-bacheloropleiding wel kunnen behalen. Zij meent dat het voorziene extra opleidingsonderdeel van 6 studiepunten rond didactische vaardigheden deze studenten onvoldoende competenties kan verschaffen om dit bewijs te verwerven. De opleiding erkent dat zij met dit extra opleidingsonderdeel geen volledige lerarenopleiding kan vervangen. Ook de studenten met wie de commissie sprak, voelden zich onzeker om enkel op basis van het diploma van deze opleiding les te geven.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan de toelatingsvoorwaarden te verstrengen ten aanzien van relevante praktijkervaring, en aanvullend een dagopleiding te organiseren om het programma beter te laten aansluiten bij de instroomkenmerken van andere studenten.
- De opleiding dient na te denken over de toegang van studenten zonder onderwijsbevoegdheid, die deze wel verwerven via het diploma van de bachelor-na-bacheloropleiding.

Oordeel over onderwerp 2, programma: [oordeel 2](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 2.1	relatie tussen doelstellingen en inhoud van het programma	voldoende
facet 2.2	eisen academische gerichtheid van het programma	voldoende
facet 2.3	samenhang van het programma	voldoende
facet 2.4	studieomvang	oké
facet 2.5	studielast	voldoende
facet 2.6	afstemming tussen vormgeving en inhoud	goed
facet 2.7	beoordeling en toetsing	voldoende
facet 2.8	masterproef	niet van toepassing
facet 2.9	toelatingsvoorwaarden	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 3 INZET VAN HET PERSONEEL

Facet 3.1 Kwaliteit van het personeel

Beoordelingscriterium:

- Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie is overtuigd van de kwaliteit van het opleidingspersoneel, dat volgens haar enthousiast, bekwaam en intrinsiek gemotiveerd is om de opleiding kwalitatief vorm te geven. De commissie waardeert het dat de opleiding recent besloot om de coördinatie van de opleiding in handen te geven van een team en niet van één coördinator, wat de gedragenheid kan vergroten. Zij maakte ook kennis met een goed uitgewerkt personeelsbeleid op hogeschoolniveau, dat de volgende strategische doelstellingen omvat:

- het voeren van een integraal personeelsbeleid;
- een efficiënt competentie management;
- het werken met heldere taakomschrijvingen;
- het voeren van een sociaal personeelsbeleid, met aandacht voor erkenning en waardering.

De eindverantwoordelijkheid voor dit beleid ligt bij de algemene directie. Het departement Lerarenopleiding Turnhout heeft binnen dat kader zelf operationele doelen gesteld op het vlak van personeelsbeleid voor diezelfde periode. De neerslag daarvan is terug te vinden in het operationeel jaaractieplan 2010–2011. Ook op opleidingsniveau is de commissie van mening dat een degelijk personeelsbeleid wordt gevoerd.

De commissie waardeert het dat er voor alle functies die binnen de organisatiestructuur van de K.H.Kempen bestaan, functiebeschrijvingen zijn (departementshoofd, adjunct-departementshoofd, hoofden van algemene diensten, kwaliteitscoördinator, studentencoach, docent...). Op het niveau van het departement zijn er aanvullende taak- en functiebeschrijvingen (beleidsteam, opleidingsteam, departementale werkgroepen, coördinatoren). Deze functiebeschrijvingen bevatten ook het voor alle medewerkers geldende profiel, dat de nadruk legt op ondernemerschap via het persoonlijk ontwikkelingsplan, motivatie en creativiteit, vernieuwingsgezindheid, werkveldgerichtheid, zelfstandig en teamwerk en bereidheid om mee te werken aan de realisatie van de missie en het beleidsplan van de hogeschool. Dit profiel maakt ook deel uit van het aanwervingsbeleid, gezien het opgenomen wordt in de vacatures. Dit aanwervingsbeleid is volgens de commissie sterk uitgewerkt. Het aanwervingsbeleid van de opleiding is afhankelijk van de jaarlijkse personeelscontingentering, waarvoor de algemeen directeur verantwoordelijk is. Anderzijds is er de taakbegroting van de departementsdirectie, die bepaald wordt door de geraamde studenten-aantallen, onderwijsactiviteiten en begeleiding, de organisatorische en beleidsondersteunende taken en de vooropgestelde doelen in het jaaractieplan en beleidsplan. De taakbegroting wordt dan getoetst aan de aanwezige competenties in het departement. Ontbrekende competenties leiden tot het opmaken van een functieprofiel door de departementsdirectie in functie van een aanwerving. Op basis van de taakbegroting worden ook gastsprekers vastgelegd, die een stabiele groep vormen binnen het departement. Bij de taakverdeling wordt dan gestreefd naar een optimale afstemming tussen de competenties en de interesses van medewerkers, in combinatie met

de resultaten van de taakbegroting. De prestatieregeling volgt pas in september en bevat het normatief toegekende aantal uren voor de 'geschatte onderwijstaken', de 'onderwijsgebonden taken', 'forfaits', 'organiseren, vertegenwoordigen en coördineren', 'professionalisering' en 'maatschappelijke dienstverlening'.

De begeleiding van nieuwe statutaire medewerkers is uitgewerkt op hogeschoolniveau. De commissie is erg tevreden over de aanwezige aanvangsbegeleiding. In oktober is er jaarlijks een onthaalavond voor alle nieuwe medewerkers aan de K.H.Kempen, waarop het algemene beleid, personeelsbeleid, medezeggenschap en preventiebeleid worden besproken. Daarenboven wordt gedurende de eerste twee dienstjaren een begeleidingstraject voorzien dat onder meer een intakegesprek met de departementsdirectie, begeleiding bij de inhoudelijke aspecten van de opdracht, feedback bij onderwijsactiviteiten, een opvolgingsgesprek, een functionerings- en evaluatiegesprek bevat. De hogeschool hanteert een bevorderingsbeleid dat personeelsleden wil erkennen en belonen voor hun prestaties in het verleden, hen motiveren voor de toekomst, en hun competenties en inzet wil verankeren in de organisatie. De K.H.Kempen kent ook een benoemingsprocedure, waarbij in eerste instantie naar de diensttijd van de medewerker wordt gekeken. Personeelsleden worden door de personeelsdienst steeds begeleid bij uitstapregelingen of pensioen. Ook het aanvragen van verlofstelsels is via die weg mogelijk.

De commissie waardeert het dat de opleiding voor elk opleidingsonderdeel een coördinator heeft aangesteld. Dit bevordert het overleg tussen personeelsleden en de inhoudelijke afstemming met gastdocenten. Daarnaast wordt overlegd in reflectiegroepen met docenten, die drie tot vier keer per jaar samenkomen. Coördinatoren worden aan het begin van een academiejaar door de departementsdirectie uitgenodigd voor een startgesprek, waarin de wederzijdse verwachtingen worden geëxpliciteerd. Het startmoment vormt een leidraad voor de docenten, omdat de opleidingsstructuur, het opleidingsconcept, de visie op zorg en de werking van het departement worden toegelicht. De commissie betreurt het dat deze opvolging niet in die mate is uitgewerkt voor gastdocenten.

Met alle medewerkers, zowel docenten als administratief-technisch personeel, worden zo goed als jaarlijks functioneringsgesprekken gehouden en om de vijf jaar vindt een evaluatiegesprek plaats. Het verslag van de functioneringsgesprekken vormt een belangrijke input voor de personeelsbegeleiding, daar het de medewerker ontwikkelingsobjectieven biedt voor zijn professioneel ontwikkelingsplan. Elke statutaire medewerker dient een dergelijk professioneel ontwikkelingsplan op te stellen. Dit plan is volgens de commissie een belangrijk instrument ten aanzien van de professionalisering van het personeel en de opvolging ervan. Het omvat drie tot vijf ontwikkelingsdoelen, en de medewerker legt de voortgang van deze doelen vast in een portfolio. Op basis van het professioneel ontwikkelingsplan motiveren medewerkers ook hun aanvragen voor deelname aan studiedagen en navorming bij de departementsdirectie. Daarnaast organiseren de K.H.Kempen en het departement ook zelf navorming, en organiseert de onderwijsraad van de hogeschool een tweejaarlijkse onderwijstdag. Jaarlijks wordt de vormingsbehoefte voor het hele korps bekeken door de departementsdirectie, die actiepunten die hierbij aansluiten opneemt in het departementaal jaaractieplan. Docenten lieten de commissie weten dat zij erg tevreden zijn over de professionaliseringsmogelijkheden en zich gestimuleerd voelen om hieraan deel te nemen. De commissie is erg positief over de wijze waarop personeel wordt opgevolgd en begeleid in zijn professionele ontwikkeling, maar meent wel dat deze lijn nog niet wordt doorgetrokken naar gastdocenten. Gastdocenten worden momenteel enkel structureel geëvalueerd via de studentenbevragingen. Dit is volgens de commissie te beperkt. De opleiding formuleerde de opvolging en evaluatie van gastdocenten zelf als een werkpunt. De commissie meent dat dit dringend in uitvoering moet worden gebracht om de kwaliteit van het hele personeelsteam te garanderen, en meent dat ook bij de selectie van gastdocenten strengere procedures mogen gehanteerd worden.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding dient werk te maken van een betere opvolging en evaluatie van gastdocenten.

Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid

Beoordelingscriterium:

- het onderwijs wordt voor een belangrijk deel verzorgd door personeel dat een verbinding legt tussen de opleiding en de beroeps- of kunstpraktijk.
- bij de daartoe in aanmerking komende opleidingen dient daarenboven voldoende personeel te beschikken over kennis en inzicht in de desbetreffende beroeps- of kunstpraktijk.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende**De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:**

Nauwe samenwerking met het werkveld van zorgverbreding en remediërend leren is een voorwaarde die de banaba-opleiding zichzelf stelt, omdat de opleiding zich richt op het opleiden van studenten die een specifieke betrekking in het onderwijs, zoals die van zorgcoördinator, kunnen invullen. De praktijkgerichtheid van het personeel is hiertoe een belangrijke pijler. Alle statutaire medewerkers hebben een pedagogisch diploma. Onder hen bevinden zich dertien masters en twee bachelors. Eén medewerker is effectief werkzaam in de eerste graad van het secundair onderwijs. In het opleidingsteam van de banaba is daarnaast ook nog een medewerker van het VCLB als vast lid opgenomen. Op die manier wil de opleiding een structurele input vanuit het werkveld garanderen. De verwevenheid met het werkveld wordt ook getoond in het uitnodigen van gastsprekers voor opleidingsonderdelen en de input die gegeven wordt door de resonansgroep. De commissie meent dat deze banden met het relevante werkveld volstaan maar kunnen vergroot worden. Zij waardeert het bijvoorbeeld dat de opleiding steeds meer docenten uit de initiële opleiding inzet met relevante expertise met betrekking tot zorgverbreding en remediërend leren. Dit kan de tevens de samenwerking tussen de opleidingen vergroten.

De commissie waardeert de inzet van gastdocenten, die zorgen voor complementaire vakdeskundigheid ten aanzien van het vaste personeelsteam. Toch is de commissie van mening dat nog niet alle noodzakelijke vakinhoudelijke deskundigheid in voldoende mate aanwezig is binnen de opleiding. Zij stelt dat de opleiding nog meer gespecialiseerde profielen kan aantrekken om de aanwezige hiaten op te vullen. Daarnaast kunnen ook de kennis van het werkveld en de actuele beroepservaring van docenten vergroot worden via professionaliseringsactiviteiten, en opgevolgd worden via het persoonlijk ontwikkelingsplan. Zoals eerder aangehaald, is deze opvolging ook een groot werkpunt ten aanzien van gastdocenten. Studenten lieten de commissie weten dat de vakinhoudelijke kwaliteit van deze gastdocenten en de mate waarin zij relevante praktijkervaring hebben, variëren van erg goed naar te weinig. Meer kwaliteitscontrole dient dit niveau te garanderen bij alle docenten. De commissie is van mening dat de opleiding nog meer kan gebruikmaken van alumni die een relevante functie vervullen in het werkveld en een rol als gastdocent kunnen opnemen.

Enkele docenten die actief zijn in de opleiding, zijn betrokken bij projecten met het werkveld of internationale projecten. De commissie waardeert dit sterk en meent dat dit de professionele gerichtheid van het personeel kan vergroten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding dient blijvend te waken over een voldoende breed spectrum van expertise via vast personeel en gastdocenten.

Facet 3.3 Kwantiteit personeel

Beoordelingscriterium:

- Er wordt voldoende personeel ingezet om de opleiding met de gewenste kwaliteit te verzorgen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Voor de administratieve en technische diensten (ATP) is op hogeschoolniveau voor het academiejaar 2010–2011 een contingent van 14,25 VTE toegekend. Een aantal diensten heeft medewerkers op de campus Turnhout met een equivalentie van 10,1 VTE, goed voor ongeveer twaalf medewerkers. Wat het onderwijzend personeel (OP) betreft, zijn er 53 medewerkers, wat overeenkomt met 34,85 VTE, verbonden aan het departement Lerarenopleiding Turnhout, van wie vijftien medewerkers actief zijn in de banaba-opleiding Zorgverbreding en remediërend leren. In totaal gaat het om een opdracht van 1,16 VTE. Het departement telt 35 vrouwen en 15 mannen. De opleiding zelf zet 15 personen (statutair personeel) in. Wat de leeftijdsstructuur betreft, kan gezegd worden dat 7 onder hen tussen 30 en 39 jaar oud zijn, en 5 tussen 40 en 49 jaar.

De meeste personeelsleden van het departement zijn voltijds tewerkgesteld. Er zijn 32 medewerkers voltijds aangesteld tegenover 21 deeltijds. Vaak worden de personeelsleden in meerdere departementen ingezet. Binnen de opleiding bezetten veel docenten slechts een kleine opdracht, die zij combineren met andere lesopdrachten, bijvoorbeeld binnen de initiële lerarenopleiding. De opleiding kiest er bewust voor om de inzet van eigen personeel aan te vullen met gastdocenten, om specifieke expertise uit het werkveld binnen te halen. De commissie waardeert deze complementariteit, maar vraagt de opleiding toch het evenwicht tussen eigen docenten en gastdocenten blijvend te bewaken. De commissie stelde ook vast dat, ondanks de kleine opdrachten, personeelsleden erg gemotiveerd zijn om zich in te zetten binnen de banaba-opleiding en erg betrokken zijn. Zij apprecieert het ook dat men steeds meer personeelsleden van de initiële lerarenopleiding inzet in de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren en omgekeerd, om de band tussen beide opleidingen te versterken. Het aandeel voltijdse eenheden dat wordt ingezet voor coördinatie is groot in vergelijking met het aantal voltijdse eenheden dat beschikbaar is voor onderwijsopdrachten. De commissie waardeert het wel dat de opleiding ervoor koos de coördinatie van de opleiding niet meer in handen te laten van één persoon maar van een klein team, om de gedragenheid te versterken. Ondanks de grote taakbelasting ervaren de personeelsleden de werkdruk binnen de opleiding als haalbaar, onder meer dankzij de goede samenwerking en het vlotte contact tussen collega's en studenten.

De opleiding heeft momenteel te maken met een dalend contingent op departementaal niveau. Ondanks die daling is de eigen personeelsinzet in de banaba-opleiding nog verhoogd, door te streven naar een maximaal rendement van de aanwezige competenties en een maximale competentieontwikkeling, gekoppeld aan een efficiënte verdeling van het contingent.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Oordeel over onderwerp 3, inzet van het personeel: **voldoende**

Op basis van de oordelen over:

facet 3.1	kwaliteit personeel	goed
facet 3.2	eisen professionele gerichtheid	voldoende
facet 3.3	kwantiteit personeel	goed

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 4 VOORZIENINGEN

Facet 4.1 Materiële voorzieningen

Beoordelingscriterium:

- De huisvesting en materiële voorzieningen zijn toereikend om het programma te realiseren.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op basis van de rondleiding in de gebouwen en de gevoerde gesprekken kan de commissie besluiten dat de opleiding beschikt over een goede infrastructuur om het programma te verwezenlijken, en aan de noden van personeel en studenten te voldoen. Het departement Lerarenopleiding Turnhout is vanaf het academiejaar 2010–2011 gehuisvest op een nieuwe campus aan de stadsrand van Turnhout. Deze biedt volgens de commissie veel mogelijkheden om het onderwijs te versterken. Zij is in het bijzonder tevreden over de grote toegankelijkheid van het gebouw en de transparante, ruime en voldoende verlichte lokalen die het welzijn van studenten en personeelsleden ten goede komen. Daarnaast waardeert zij het dat de openingsuren van de diensten zo veel mogelijk zijn afgestemd op de studenten van de avondopleiding. De bibliotheek is open tijdens schoolvakanties maar blijft wel gesloten in het weekend. Studenten en personeelsleden zijn tevreden over de beschikbare infrastructuur.

De campus zelf is verdeeld in vijf blokken (A tot E) en vier inhoudelijke domeinen, waaraan een kleur is gelinkt: ontspanningsruimtes (magenta), bibliotheek (geel), leslokalen (blauw) en administratie, docenten en directie (zwart). De ontspanningsruimten bevatten een agora (ontvangst- en ontmoetingsruimte), een restaurant voor warme en koude maaltijden, een biblounge, sportfaciliteiten en een health and leisure centre. Tot de leslokalen behoren twee auditoria (met een capaciteit van 215 en 140 zitplaatsen), sportinfrastructuur (sporthal, polyvalente zaal, kleedkamers en sanitaire voorzieningen), drie ateliers (voor plastische opvoeding) en andere lokalen waar flexibele opstellingen mogelijk zijn, en audiovisuele apparatuur en draadloos internet beschikbaar zijn.

Enkele leslokalen beschikken over een smartboard. In het kader van het verbeteringsperspectief kan het aanbod hierin volgens de commissie worden uitgebreid. Het docentenlokaal is verdeeld in functionele gehelen, met een werk- en ontmoetingsruimte voor docenten en een werkruimte voor coördinatoren. Daarnaast beschikt het lokaal over ICT-randapparatuur. Er zijn tevens drie

vergaderlokalen op de campus. De docenten- en studentenvoorzieningen omvatten een onthaal, dat de voorpost van de studentenadministratie vormt en waar vakkenkasten van de medewerkers staan voor de studenten. De commissie is wel van mening dat de accommodatie voor de dienst Stuvo kan worden verbeterd, omdat de zichtbaarheid ervan de drempel naar studenten kan verhogen. Daarnaast is er ook een dienst Bookshop, die zorgt voor kopieerwerk voor zowel medewerkers, docenten als studenten in samenwerking met een extern bedrijf. De commissie beschouwt de ICT-omgeving als een sterk punt van de opleiding. De ICT-infrastructuur is ook afgestemd op het laptopbeleid dat de school voert. Zo is overal draadloos netwerk beschikbaar. De vaklokalen zijn daarnaast uitgerust met de nodige ICT-infrastructuur. De laptops van personeelsleden worden deels vergoed door de opleiding.

De bibliotheekruimte op de campus is uitgerust met individuele en groepsworkplaatsen, leeshoeken, een instructielokaal en relevante randapparatuur (printers, scanners, kopieerapparaten en audiovisuele apparatuur). Ze ontleent verder ook andere audiovisuele apparatuur (cd-spelers, videocamera's, laptops, beamers en digitale foto toestellen) aan studenten en medewerkers. De hoofdbibliothecaris voorziet de aanschaf van nieuwe leermiddelen op vraag van docenten of op eigen initiatief. Hij beschikt daarvoor over een eigen budget en hij voorziet de begroting. De bibliotheek beschikt tevens over een website waarop het materiaal en de bibliotheekwerking gecommuniceerd worden. De collectie van de bibliotheek omvat boeken, eindwerken (recente eindwerken zijn digitaal raadpleegbaar via DoKS.be), leerplannen, vertelprenten, cd's, dvd's en educatieve software, een tijdschriftencatalogus en toegang tot de Elektron-databanken en Mediargus-databank. Hoewel de commissie tevreden is over de aanwezige infrastructuur in de bibliotheek, meent zij wel dat het aanbod aanwezige literatuur voor de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren kan worden uitgebreid, bijvoorbeeld met betrekking tot het traject Kleuteronderwijs. Er zijn wel leerplannen, vertelprenten en educatieve software aanwezig, alsook een tijdschriftencatalogus met 25.000 excerpten uit Nederlandstalige opvoedkundige en onderwijskundige tijdschriften. Deze catalogus ontstaat door een samenwerking tussen een tiental lerarenopleidingen doorheen Vlaanderen en wordt tweemaal per jaar geüpdatet.

Er wordt volop gewerkt aan een mobiliteitsplan dat de vier bestaande campussen van de hogeschool vlot en duurzaam met elkaar moet verbinden. De campus heeft verder een eigen parking voor medewerkers en gastsprekers, maar voorziet een tweede parking voor studenten op wandelafstand van de campus. Daarnaast wil de K.H.Kempen milieusparende vervoersmiddelen promoten door de verhuur van fietsen aan studenten en een overdekte fietsenstalling. Medewerkers kunnen een beroep doen op een fietsvergoeding of terugbetaling van het openbaar vervoer. Ook studenten met financiële problemen kunnen een beroep doen op zulk een terugbetaling via de vzw Stuvo.

Medewerkers en studenten worden betrokken bij het beleid inzake materiële voorzieningen. De medewerkers van de Turnhoutse departementen hebben zo inspraak gehad in de plannen voor de nieuwe campus. Samen met een vertegenwoordiging van directie en studenten werd ook een interdepartementale werkgroep opgericht om de interieurvormgeving op te volgen. Daarnaast wordt een aantal budgetverantwoordelijken aangesteld. Deze medewerkers stellen jaarlijks een begroting op voor hun domein en leggen ze voor aan het departementshoofd. Op het einde van elk boekjaar verantwoorden ze de bestede middelen. De studenten kunnen tevens nog invloed uitoefenen via de studentenraad.

Aanbevelingen ter verbetering: /

Facet 4.2 Studiebegeleiding

Beoordelingscriteria:

- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten zijn adequaat met het oog op de studievoortgang.
- De studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Omdat de banaba-studenten al een bachelordiploma bezitten, kiest de opleiding niet voor studiebegeleiding die focust op 'het leren van studeren' maar voor ondersteuning bij een maximale zelfsturing. Er bestaat zowel studiebegeleiding op hogeschoolniveau als binnen de banaba-opleiding Zorgverbreding en remediërend leren. De werkgroep Studie- en Studentenbegeleiding van de K.H.Kempen heeft een begeleidingsplan opgesteld dat de studentenbegeleiding in vier domeinen opdeelt: studieloopbaanbegeleiding, psychosociale begeleiding, groepsbegeleiding en studiebegeleiding. Binnen de opleiding Zorgverbreding en remediërend leren staat de coördinatie van de studie- en studentenbegeleiding onder de verantwoordelijkheid van een departementale coördinator.

De begeleiding van studenten van de banaba-opleiding start met het verschaffen van correcte informatie over de opleiding en haar profiel, het programma, het didactische concept, de organisatie en begeleidingsactiviteiten aan abiturienten. Dit gebeurt via de website of brochures, via infodagen, opendeurdagen, SID-ins of WANABA-beurzen, of via individuele gesprekken. Bij de aanvang van het academiejaar krijgen studenten begeleiding in de vorm van informatie over de organisatie van het academiejaar, het studiemateriaal, de onderwijs- en examenregeling, de organisatie op de campus, het leerplatform Toledo, e-mailtoepassingen en het opleidingsconcept. Voor de samenstelling van het ISP kan de student steeds begeleiding vragen aan de departementale ISP-verantwoordelijke.

Verder is de inhoudelijke studiebegeleiding ingebed binnen elk opleidingsonderdeel. De coördinator van het vak geeft de studenten bij de start uitleg aan de hand van de studiewijzer. Tijdens de onderwijsactiviteiten is er ook aandacht voor intervisie en supervisie. De docenten zijn ook makkelijk bereikbaar voor de student via telefoon of e-mail. Er wordt steeds feedback gegeven en inzage mogelijk gemaakt bij elke gemaakte opdracht. Verder wil de opleiding door informele contacten met de student de begeleiding vormgeven. De commissie is in het bijzonder tevreden over de inhoudelijke studiebegeleiding via de intervisiegesprekken en frequente begeleidingsmomenten. Zij stelt wel dat de begeleiding vanuit de scholen waarin de studenten praktijkervaring opdoen en opdrachten uitvoeren, wisselvallig en soms onbestaande is. Zij is van mening dat de opleiding deze begeleiding beter dient aan te sturen en het contact met de werkplek of stageplaats van studenten moet verbeteren om de begeleiding te kunnen opvolgen. Op dit moment verliest de opleiding te veel controle en zicht op het deel van het programma dat met praktijkervaring wordt ingevuld. Studenten lieten de commissie weten dat ze graag meer concrete feedback vanuit de opleiding zouden krijgen over de praktijkopdrachten en de wijze waarop ze die uitvoeren op de werkplek. Duidelijkere taakopdrachten met een uniforme formulering kunnen hiertoe tevens bijdragen. Daarnaast gaven zij aan dat de werkplek vaak te weinig voorbereid en geïnformeerd is over de opdrachten die studenten in het kader van de opleiding moeten uitvoeren. Door een gebrekkige kennis over de opleiding staan sommige scholen minder open voor het

uitvoeren van deze opdrachten. Daarnaast vindt de commissie de begeleiding van studenten die nog geen werkveldervaring hebben, een belangrijk aandachtspunt. Deze studenten hebben nood aan meer begeleiding bij het zoeken van een stageplaats en bij het opstarten van de praktijkopdrachten, vooral op schoolniveau, dan momenteel is voorzien.

Voor studenten met een functiebeperking is er bijzondere begeleiding door een departementale coach. Bij het begin van het academiejaar worden de specifieke noden besproken en afspraken in een contract samengevat. De coach informeert in de loop van het jaar de betrokken docenten. De student is daarnaast zelf verantwoordelijk om docenten in te lichten over speciale begeleiding die hij/zij wenst te krijgen. De sociale dienst van de hogeschool heeft tot slot een medewerker op elke campus die instaat voor ondersteuning bij het aanvragen van een studiebeurs, aan studenten met persoonlijke problemen en aan studenten met financiële problemen. Studenten die afhaken, worden hierbij begeleid door de IPS-verantwoordelijke. Er vindt ook een exitgesprek plaats. De studenten evalueren de studiebegeleiding en de informatievoorziening bij de IMPROVE-bevragingen. Met de resultaten wordt rekening gehouden bij het bijsturen van de opleiding.

Op basis van de gevoerde gesprekken kan de commissie besluiten dat zowel alumni als studenten tevreden zijn over de ontvangen studiebegeleiding. Zij lieten de commissie weten goed terecht te kunnen bij docenten, de dienst Studentenvoorzieningen, de ombudsdienst en andere personeelsleden, zowel met praktische als inhoudelijke vragen of problemen. Hoewel de ombudspersoon het hele jaar door beschikbaar is, komen studenten voornamelijk met vragen of problemen in de examenperiode, en is het aantal echte klachten erg klein.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan meer begeleiding te voorzien op de werkplek bij praktijkopdrachten, via meer aansturing en contact met de stage- of werkplaats van de student.
- De opleiding dient studenten zonder praktijkervaring extra te ondersteunen, vooral bij de praktijkopdrachten.

Oordeel over onderwerp 4, voorzieningen: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 4.1	materiële voorzieningen	goed
facet 4.2	studiebegeleiding	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 5 INTERNE KWALITEITSZORG

Facet 5.1 Evaluatie resultaten

Beoordelingscriterium:

- De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Op het niveau van de opleiding wordt het kwaliteitsbeleid, en met name de organisatie van de interne kwaliteitszorg, volledig geënt op het kwaliteitsbeleid en de kwaliteitswerking van de hogeschool. De K.H.Kempen hanteert voor haar kwaliteitszorg en -ontwikkeling het TRIS-instrument, dat gebaseerd is op het EQFM-model. Door een systematisch overlopen van de PDCA-cyclus in alle beslissings- en adviesorganen wil men een blijvende kwaliteitsverbetering waarborgen via de jaaractieplannen. De verwevenheid van het kwaliteitsbeleid met de organisatie wordt zichtbaar in het beleidsplan 2010–2013. Het beleidsplan bevat in eerste instantie de missie van de hogeschool, maar ook de sterke punten en de maatschappelijke opdracht. De strategische doelen die in het beleidsplan zijn opgenomen – naast de visie en de prioriteiten – nemen de vorm aan van de eerste vijf velden van het EQFM-model. Ter controle stelt de dienst Kwaliteit van de hogeschool een 'Rapport kerncijfers' op, met daarin de opvolging van de indicatoren die op hogeschoolniveau zijn opgelegd.

Op departementaal niveau zijn er de kwaliteitscoördinator en de departementale kwaliteitsraad. Zij verzekeren de informatiedoorstroming vanuit en naar de kwaliteitsraad van de K.H.Kempen en de diverse werkgroepen van de kwaliteitsraad, bewaken het gebruik van het kwaliteitshandboek, volgen de realisatie van het departementale meetplan op, analyseren de resultaten van metingen, en formuleren conclusies en aanbevelingen. Voor het departement Lerarenopleiding Turnhout heeft de adjunct-departementshoofd zitting in de kwaliteitsraad van de hogeschool als departementale kwaliteitscoördinator. Zo wordt verzekerd dat de afstemming en implementatie van het kwaliteitsbeleid binnen het departement zijn verzekerd. Op basis van de strategische doelen uit het beleidsplan 2010–2013 van de hogeschool stelde de departementsdirectie een langetermijnactieplan 2010–2013 op. Het operationeel jaaractieplan 2010–2011, dat elk departement dient op te stellen, is uit dat langetermijnactieplan een eerste concretisering. De uiteindelijke operationele doelen en de concretisering ervan die in het plan worden opgenomen, worden vastgelegd door de departementsdirectie in overleg met het beleidsteam en aangevuld door de coördinatoren, die in overleg met hun werkgroep of team de concrete acties voor hun domein aanvullen. Ze sturen zelf de wijze van uitvoering. Op het niveau van de opleiding is de opleidingscoördinator van de banaba-opleiding Zorgverbreding en remediërend leren lid van het beleidsteam en de departementale kwaliteitsraad, wat de informatiedoorstroming en de realisatie van het kwaliteitsbeleid in de opleiding garandeert. De communicatie over de kwaliteitswerking gebeurt enerzijds via het kwaliteitshandboek en anderzijds via Toledo.

De commissie is van mening dat de opleiding voldoende is opgenomen in het beleid en de aanwezige structuur inzake kwaliteitszorg van de hogeschool. Zij stelde vast dat moeite wordt gedaan om de kwaliteitszorgcultuur over te brengen naar het niveau van de opleiding, maar dat de concrete vertaling van de procedures en de uitvoering ervan nog niet helemaal compleet zijn. De effectieve uitvoering van het uitgebreide kwaliteitszorgbeleid staat op opleidingsniveau volgens

de commissie deels in haar kinderschoenen. Zij betreurt het dat effectieve kwaliteitscontrole op bepaalde vlakken nog ontbreekt, en dat de opleiding nog geen volledig zicht heeft op de eigen kwaliteit en de verhouding hiervan met andere opleiding (benchmarking). Er wordt nog te weinig gewerkt met toetsbare streefdoelen om alle ambitieuze doelstellingen inzake kwaliteitszorg, zoals uitgezet op hogeschoolniveau, waar te maken. De commissie stelde wel vast dat de opleiding hiernaar op weg is en de betrokken medewerkers de ambitie vertonen om hier op korte termijn werk van te maken.

Er gebeuren volgens de commissie wel voldoende metingen en evaluaties met betrekking tot de banaba-opleiding Zorgverbreding en remediërend leren bij de verschillende betrokken actoren. Ten eerste gebeuren jaarlijkse bevestigingen bij de studenten, gefocust op één onderwerp. Deze bevestiging wordt soms aangevuld met een focusgesprek. Dit gebeurde in 2010–2011 vanwege het beperkte succes en bruikbaarheid van de onlinebevestigingen. Ten tweede zijn er metingen die gedaan worden met de medewerking van alumni en het werkveld. Het uitstroomonderzoek is in de eerste plaats gericht op de bevestiging van de tewerkstelling van alumni. De bevestiging is eenmaal om de vijf jaar gepland en vond al plaats in 2010, met als bevestigingsgroep de afgestudeerden van 2005–2006 tot 2009–2010. De resultaten hiervan waren niet geschikt voor analyse wegens de erg lage respons. Daarom is men ook hier overgeschakeld op een focusgesprek via de IMPROVE-methodiek. De resultaten van dit eerste gesprek waren positief. De bevestiging van de medewerkers gebeurde in mei 2010. Ze werden bevestigd met betrekking tot hun competenties en bereidheid om ingezet te worden in de banaba.

De evaluaties krijgen vorm door het meetplan, dat jaarlijks voor de opleidingen wordt opgesteld door de kwaliteitscoördinator en dat de strategische doelen waarin de metingen gekaderd zijn, de meetvragen en doelstellingen op korte en lange termijn zijn opgenomen, de uitgangspunten die de opleiding vooropstelt omvat, de concrete toepassing voor het academiejaar bevat en de besluitvorming beschrijft. Voor bevestigingen maakt de opleiding gebruik van 'Online Evaluation' en Metis. Omdat bij vervolgoedingen als Zorgverbreding en remediërend leren, zoals eerder aangegeven, metingen door de kleine respons niet altijd bruikbaar zijn, worden de meetresultaten soms aangevuld met een focusgesprek. Verder wordt ook gerekend op informele feedback van de studenten, die later wordt opgenomen in het overleg van het beleidsteam. De commissie waardeert deze aanvulling via focusgesprekken en informele contacten, maar wil ook het belang van meer objectieerbare metingen bij alle actoren benadrukken. De IMPROVE-bevestigingen en nieuwe instrumenten op basis van TRIS en PROZA vormen hiertoe een goede aanzet. De meetresultaten worden beschreven in meetrapporten, waarvan gedepersonaliseerde versies terug te vinden zijn in het kwaliteitshandboek en die op die manier beschikbaar zijn voor het opleidingsteam. Ten slotte zal de opleidingscoördinator de resultaten met de coördinator van het opleidingsonderdeel bespreken. De meetrapporten komen nog eens terug op de functionerings- en evaluatiegesprekken met de medewerkers. De vervolgcities worden opgenomen in het verslag van die gesprekken en dienen als input voor het ontwikkelingsplan van de medewerker. De communicatie van de resultaten naar studenten en alumni gebeurt via de departementale raad, de resonansgroep of de studentenraad.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie dringt aan op het gebruik van toetsbare streefdoelen.
- De commissie raadt de opleiding aan blijvend te zoeken naar werkbare alternatieven voor systematische en objectieerbare metingen.

Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering

Beoordelingscriterium:

- De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen.

Oordeel van de visitatiecommissie: **goed**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De commissie stelde met tevredenheid vast dat de opvolging van de meetresultaten in de opleiding leiden tot effectieve opvolgingsacties en verbeteringstrajecten. Zo werd na metingen bij studenten in 2008–2010 rond de kerncompetenties met de resultaten aan de slag gegaan voor het bijsturen en uitwerken van het curriculum voor 2011–2013. Ook als reactie op bevragingen rond studiebelemmerende factoren werden maatregelen getroffen, zoals de spreiding van evaluatiemomenten, het verdelen van de 60 studiepunten over twee academiejaren, keuze in evaluatievormen, groepsvorming, stimulatie van sociaal leren en creatie van laagdrempeligheid door de bereikbaarheid van het beleid. Ook de personeelsbevraging leidde al tot verbeteringsmaatregelen, bijvoorbeeld met betrekking tot de inzet van personeel uit de initiële lerarenopleiding in de nabaja-opleiding, een nieuwe takenverdeling en een uitbreiding van het aantal medewerkers. Tot slot wordt ook input van werkveldvertegenwoordigers en alumni zinvol ingezet bij het opstarten van verbeteringstrajecten.

De commissie zag zowel voldoende verbeteringstrajecten die al gerealiseerd werden – bijvoorbeeld met betrekking tot de toegankelijkheid van Toledo, de linken met het competentieprofiel in de vakfiches, de evaluatieformulieren en het uniforme takenblad – als nieuw opgestelde verbeteringsplannen. De commissie waardeert het ten zeerste dat de opleiding hierbij alle negatieve resultaten objectief weergeeft, analyseert en omzet in grondige verbeteringstrajecten. Zij heeft hierbij aandacht voor de eigen werkpunten. In het kader van het verbeteringsperspectief kan de opleiding nog meer borgacties vooropstellen, bijvoorbeeld naar aanleiding van de positieve resultaten van gevoerde focusgesprekken. De opleiding formuleert ook verbeteringsplannen op lange termijn, waarbij de commissie de intentie om deze te realiseren via concrete acties, ook op korte termijn, ondersteunt.

De verbeteringscyclus (plan-do-check-act) is gewaarborgd door een systematisch overlopen van de PDCA-cyclus in alle beslissings- en adviesorganen, waardoor een blijvende kwaliteitsverbetering bestaat via de jaaractieplannen (cf. facet 5.1). Door de systematische opname van de streefdoelen in de (jaar)actieplannen en de bijsturing ervan na elke evaluatie/meting dragen de verbeteringsplannen continu bij aan de realisatie van de streefdoelen (cf. facet 2.5). Elk actieplan is dan ook voorzien van een kolom 'bronnen', waarin 'inspiratie' voor het operationele streefdoel verduidelijkt wordt. Zoals eerder vermeld, kan de opleiding nog meer werken met meetbare streefdoelen, ook bij het opzetten van verbeteringstrajecten. Hiertoe is wel al een aanzet gegeven. De commissie is zeer tevreden met de prioriteiten die op opleidingsniveau al werden bepaald met betrekking tot de verbeteringsplannen. Zij heeft er vertrouwen in dat de geformuleerde verbeteringsplannen zullen bijdragen aan de realisatie van de streefdoelen en de prioriteiten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie ondersteunt de intentie van de opleiding om ook verbeteringsplannen op lange termijn om te zetten naar concrete acties.

Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld

Beoordelingscriterium:

- Bij de interne kwaliteitszorg zijn medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De decretale medezeggenschapsorganen van medewerkers op het niveau van de hogeschool zijn de academische raad en het hogeschoolonderhandelingscomité (HOC). Op het niveau van het departement zijn dit de departementale raad en het departementaal onderhandelingscomité (DOC). Departementale aangelegenheden worden besproken tijdens een departementaal overleg. Onder dat overleg valt ook de jaarlijkse 'Beleidsdag', waarop de evaluatie van het aflopende operationele jaaractieplan en de input voor nieuwe operationele doelen en acties centraal staan. Het opleidingsteam, dat de opleidingscoördinator in de aansturing van de opleiding bijstaat, bestaat uit een groep medewerkers die beleidsvoorbereidend werk doen en een adviserende stem hebben. De terugkoppeling door de opleidingscoördinator naar de medewerkers gebeurt tijdens de opleidingsvergaderingen, die tevens fungeren als interne resonansgroep. Daarnaast worden nog bevragingen georganiseerd om bevindingen mee te delen, adviezen te formuleren en prioriteiten te bepalen. De personeelsleden van de opleiding lieten de commissie weten erg tevreden te zijn met de mate waarin zij inspraak hebben en betrokken worden bij de interne kwaliteitszorg. Daarnaast worden zij geïnformeerd over de resultaten van bevragingen en merken zij dat verbeteringsacties worden ondernomen op basis van hun feedback.

Ook het medezeggenschap van studenten wordt op hogeschoolniveau bewaakt. Zo hebben studenten zitting in de academische raad, de raad van bestuur, de algemene studentenraad en de vzw Stuvo. Eén student van de banaba-opleiding, traject Secundair onderwijs, heeft in 2010–2011 zitting in de Stuvo-vergadering. Op departementaal niveau is er de departementale studentenraad, die zich bekommert om departementale studentenaangelegenheden en een forum is voor een systematische betrokkenheid met het beleid. De studentenraad wordt begeleid door een studentencoach, die de continuïteit van de werking van de studentenraad over de jaren heen verzekert en het proces van studenteninspraak in het departement begeleidt. Vanuit deze raad wordt tevens één lid afgevaardigd naar de algemene studentenraad van de hogeschool. Eén student uit de banaba-opleiding Zorgverbreding en remediërend leren is lid van de departementale studentenraad. Studenten van de opleiding zijn zelf tevreden over de inspraakmogelijkheden die zij hebben op verschillende niveaus. De commissie meent dat het goede contact met de docenten hiertoe bijdraagt.

De commissie is minder tevreden over de betrokkenheid van alumni en het werkveld bij de opleiding. De opleiding kent geen structureel uitgebouwde alumniwerking. De alumni worden al wel, zij het eerder sporadisch, betrokken bij de opleiding via o.a. de Improvebevraging, doch deze georganiseerde bevragingen bleken een erg lage respons te kennen. Het werkveld wordt in eerste instantie bij de opleiding betrokken via de resonansgroep, die de relevantie en actualiteit van de opleiding moet garanderen. De groep komt driemaal per jaar samen en organiseert jaarlijks een 'Beleidsdag' rond een thema, waarop enkel die leden die daarrond ervaring hebben, worden uitgenodigd, eventueel samen met enkele andere experts. De vertegenwoordigers van het werkveld die in deze resonansgroep zitten, zijn erg tevreden over dit inspraakorgaan en merken dat hun feedback in verbeteringsacties wordt omgezet. Het werkveld biedt voor de opleiding ook een bron van gastsprekers, van wie één ook lid is van het opleidingsteam. De commissie waardeert het

initiatief van de resonansgroep en oordeel erg positief over de werking ervan, maar meent dat de betrokkenheid van het brede werkveld, in het bijzonder directies van scholen waar studenten van de banaba-opleiding zijn tewerkgesteld of stage lopen, moet worden vergroot. Zij bleken immers niet goed op de hoogte van de inhoud van de opleiding, en meer specifiek van het doel en de inhoud van de praktijkopdrachten die studenten bij hen uitvoeren. Tot slot stelt de commissie dat de opleiding meer kan investeren in het communiceren van resultaten van bevestigingen en verbeteringsacties die daaruit voortvloeien bij zowel alumni als werkveldvertegenwoordigers.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De commissie raadt de opleiding aan alumni en werkveldvertegenwoordigers systematisch te bevragen.
- De opleiding dient initiatieven te nemen die de betrokkenheid van alumni en betrokken scholen in het werkveld bij de opleiding kunnen formaliseren.
- De commissie adviseert de opleiding de bevrage actoren meer te informeren over de resultaten van bevestigingen en acties die hieruit voortvloeien.

Oordeel over onderwerp 5, interne kwaliteitszorg: voldoende

Op basis van de oordelen over:

facet 5.1	evaluatie resultaten	voldoende
facet 5.2	maatregelen tot verbetering	goed
facet 5.3	betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

ONDERWERP 6 RESULTATEN

Facet 6.1 Gerealiseerd niveau

Beoordelingscriterium:

- De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde competenties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Oordeel van de visitatiecommissie: voldoende

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

De opleiding gaat na of ze haar doelstellingen heeft bereikt door te polsen naar de waardering en ervaringen van alumni, het werkveld en de laatstejaarsstudenten. De commissie waardeert dat hieraan ook verbeteringsacties worden gekoppeld (cf. facet 5.2). Daarnaast is het bijzonder belangrijk concreet na te gaan in welke mate de studenten beantwoorden aan de vooropgestelde competenties. Bij deze evaluatie kan de opleiding wel nog meer terugkoppelen naar de vooropgestelde competenties en staan de beoogde competenties nog te weinig centraal. Ook de ontwikkeling van de studenten ten aanzien van de competenties doorheen de opleiding kan beter gedocumenteerd worden, zodat aan het einde een duidelijk beeld verkregen kan worden over de bereikte competenties.

De geïntegreerde opdrachten die elke zorgdimensie afsluiten, zijn een belangrijke indicatie voor het gerealiseerde niveau van de opleiding. De studenten scoorden tussen 2006–2007 en 2009–2010 gemiddeld 14 op 20 op deze opdrachten, wat kan wijzen op het feit dat de gerealiseerde eindkwalificaties in overeenstemming zijn met de vooropgestelde competenties. Toch stelde de commissie vast dat het niveau van deze geïntegreerde proeven nog te veel varieert. Onder meer bronvermelding en aandacht voor anonimiteit van betrokken leerlingen in verslagen verdienen meer aandacht. Ook tijdens de gesprekken lieten alumni weten tevreden te zijn over het bereikte niveau aan het einde van de opleiding, zowel ten aanzien van specifieke vaardigheden als reflectie, coaching en communicatietechnieken, als ten aanzien van visie en attitudes ten opzichte van zorg. De opleiding bereidde hen voor op het werkveld en kon worden ingezet in de job die ze hadden, of in een nieuwe job die ze mede dankzij de opleiding verkregen. Zij voelen zich gewapend om professionele uitdagingen op het vlak van zorgcoördinatie aan te gaan. De commissie stelde ook vast dat studenten die al de opleiding voor buitengewoon onderwijs volgden, in deze opleiding een meerwaarde zien. Dit wijst volgens hen op een voldoende differentiatie in de bereikte resultaten ten aanzien van deze andere banaba-opleiding. Ook het werkveld is tevreden over de inzetbaarheid van de afgestudeerden die zij van de opleiding ontvangen, vooral op het vlak van intervisie- en coachingvaardigheden en de brede kijk op zorg die zij verwerven. Deze actoren kunnen volgens de commissie nog uitgebreider en meer structureel worden bevraagd naar hun tevredenheid over het gerealiseerde niveau van studenten en alumni die zij in dienst hebben. Daarnaast meent de commissie dat de opleiding meer zicht moet krijgen op de tewerkstelling(skansen) van de afgestudeerden.

Omdat het studentenpubliek van de banaba-opleiding Zorgverbreding en remediërend leren vooral bestaat uit mensen die een professionele activiteit uitoefenen naast hun studie, focust de opleiding zich op *internationalisation@home*, eerder dan op langdurige uitwisselingsinitiatieven. Tot nog toe heeft immers geen enkele student effectief in het buitenland verbleven in het kader van de opleiding en internationalisering. De commissie is van mening dat het gerealiseerde niveau ten aanzien van internationalisering, ook met betrekking tot *internationalisation@home*, momenteel te beperkt is. Zij waardeert het dat enkele docenten wel buitenlandse ervaring hebben via het lesgeven en de participatie in projecten. Daarnaast probeert de opleiding aan internationalisering te doen via buitenlandse gastsprekers. Toch is het integreren van internationale elementen doorheen het curriculum te beperkt om de doelstellingen goed te kunnen bereiken.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding dient duidelijker te documenteren wat het rendement is ten aanzien van de competentieontwikkeling van studenten.
- De commissie raadt de opleiding aan het gerealiseerde niveau ten aanzien van internationalisering te verhogen.

Facet 6.2 Onderwijsrendement

Beoordelingscriteria:

- Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen.
- Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Oordeel van de visitatiecommissie: **voldoende**

De commissie is tot haar oordeel gekomen op basis van de volgende vaststellingen en overwegingen:

Vlaanderen heeft geen traditie in het verzamelen van slaagcijfers per studiegebied en/of opleiding over de jaren heen. Noch de evolutie over de jaren heen, noch de situatie per opleiding of studiegebied wordt opgevolgd. Daardoor kan de opleiding geen streefcijfers formuleren in vergelijking met relevante andere opleidingen.

Het onderzoek dat de bachelor-na-bacheloropleiding Zorgverbreding en remediërend leren voert naar niet slagen, afhaken en drop-outs of de globale studie-uitval wijst op een afhaakpercentage van 18 procent studenten in hun eerste inschrijvingsjaar voor 2009–2010. In het eerste inschrijvingsjaar slaagt gemiddeld 74 procent van de studenten, in het tweede inschrijvingsjaar ligt dat aantal op 100 procent. De 26 procent niet-geslaagden bestaat grotendeels uit afhakers die in de statistieken blijven hangen, omdat ze vaak ingeschreven blijven in het programma maar voor het einde van het studiejaar hebben afgehaakt. Studenten die belangrijke onvoldoendes halen, beslissen daarnaast vaak om de opleiding voor onbepaalde termijn uit te stellen. De redenen voor (definitief) afhaken moeten voor 50 procent gezocht worden in een wens om eerst meer werkervaring op te doen en daarnaast in persoonlijke motivatieredenen.

Als reactie op studiebelemmerende factoren werden maatregelen getroffen in relatie tot de studieduur van de opleiding. Het grootste probleem bleek de combinatie van de studies met de werksituatie van de studenten. Als gevolg daarvan werd een verdeling van de 60 studiepunten doorgevoerd over twee academiejaren, wat leidde tot een verlengde studieduur maar een aanvaardbare studietijd voor de studenten. De doorstroom van studenten die de opleiding realiseert, is zeer efficiënt. De gemiddelde studieduur waarin studenten het programma afronden in de laatste vijf jaar academiejaren is 2,03 jaar. Slechts één student stelde zijn volledige tweede inschrijvingsjaar uit, vijf studenten stelden enkele opleidingsonderdelen uit naar de volgende jaren en één student besliste niet te herkansen voor een geïntegreerde opdracht maar hem uit te stellen naar het volgende academiejaar.

Ondanks de aandacht voor onderzoek naar afhaken en het beperken van studievertraging meent de commissie dat de opleiding te weinig kwaliteitsbewaking uitvoert ten aanzien van het eigen rendement. Vooral het ontbreken van duidelijke streefcijfers en vooropgestelde meetbare doelstellingen ligt hier volgens de commissie aan de basis. Het duidelijker vastleggen van waar men met de opleiding naartoe wil en welk niveau men met studenten wil bereiken, kan het opvolgen van het eigen rendement stimuleren. Ook de vergelijking van rendementgegevens ten aanzien van andere opleidingen, bijvoorbeeld via het netwerk van School of Education, kan inzicht in het eigen rendement vergroten.

Aanbevelingen ter verbetering:

- De opleiding dient streefcijfers te formuleren om het eigen rendement beter te kunnen opvolgen.

Oordeel over onderwerp 6, resultaten: [voldoende](#)

Op basis van de oordelen over:

facet 6.1	gerealiseerd niveau	voldoende
facet 6.2	onderwijsrendement	voldoende

is de visitatiecommissie van mening dat er in de opleiding voor dit onderwerp voldoende generieke kwaliteitswaarborgen aanwezig zijn.

GLBAAL OORDEEL

De visitatiecommissie baseerde haar oordeel en motivering op de volgende bronnen:

- het zelfevaluatierapport van de opleiding en de bijhorende bijlagen, de gevoerde gesprekken met de betrokkenen,
- de documenten ter inzage tijdens het bezoek,
- de opgevraagde documenten,
- de reactie van de opleiding op het opleidingsrapport.

De commissie is van mening dat het zelfevaluatierapport helder geschreven is en de nodige informatie bevat om het visitatiebezoek voor te bereiden. Het rapport bleek over het algemeen een realistische weergave van wat de commissie tijdens het bezoek te zien en te horen kreeg. Toch bevatte de beschikbare informatie enkele hiaten, bijvoorbeeld met betrekking tot de profilering van de opleiding ten aanzien van de curatieve versus de preventieve kijk op zorg, die in het ZER niet duidelijk was maar wel tot uiting kwam in de gesprekken.

Op basis van de oordelen over:

onderwerp 1	niveau en oriëntatie	voldoende
onderwerp 2	programma	voldoende
onderwerp 3	personeel	voldoende
onderwerp 4	voorzieningen	voldoende
onderwerp 5	interne kwaliteitszorg	voldoende
onderwerp 6	resultaten	voldoende

is de commissie van mening dat er voldoende generieke kwaliteitswaarborgen in de opleiding aanwezig zijn.

OVERZICHTSTABEL VAN DE OORDELEN¹

Onderwerp 1 Doelstellingen van de opleiding	V
Facet 1.1 Niveau en oriëntatie	G
Facet 1.2 Domeinspecifieke eisen	V
Onderwerp 2 Programma	V
Facet 2.1 Relatie doelstelling en inhoud	V
Facet 2.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 2.3 Samenhang	V
Facet 2.4 Studieomvang	oké
Facet 2.5 Studietijd	V
Facet 2.6 Afstemming vormgeving en inhoud	G
Facet 2.7 Beoordeling en toetsing	V
Facet 2.8 Masterproef	NVT
Facet 2.9 Toelatingsvoorwaarden	V
Onderwerp 3 Inzet van personeel	V
Facet 3.1 Kwaliteit personeel	G
Facet 3.2 Eisen professionele gerichtheid	V
Facet 3.3 Kwantiteit personeel	G
Onderwerp 4 Voorzieningen	V
Facet 4.1 Materiële voorzieningen	G
Facet 4.2 Studiebegeleiding	V
Onderwerp 5 Interne kwaliteitszorg	V
Facet 5.1 Evaluatie resultaten	V
Facet 5.2 Maatregelen tot verbetering	G
Facet 5.3 Betrekken van medewerkers, studenten, alumni en beroepenveld	V
Onderwerp 6 Resultaten	V
Facet 6.1 Gerealiseerd niveau	V
Facet 6.2 Onderwijsrendement	V

De oordelen zijn van toepassing voor:

KHK: Katholieke Hogeschool Kempen

- bachelor-na-bacheloropleiding Onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren

¹ Indien in de tabel één enkel oordeel vermeld staat, dan geldt dit oordeel voor alle afstudeerrichtingen, locaties en varianten die vermeld staan bij de betreffende opleiding. Indien één of meer afstudeerrichtingen/locaties/varianten een verschillende beoordeling hebben gekregen, dan zijn al deze oordelen opgenomen in de tabel.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Curriculum Vitae van de commissieleden

Kelly Arys

fungeerde als student in de visitatiecommissie. Eerst studeerde ze voor de Bachelor in het Onderwijs: Lager onderwijs in KaHo Sint-Lieven Aalst, maar door aansporing van haar mentoren, docenten en familieleden heeft ze de BaNaBa Buitengewoon Onderwijs gevolgd te Artevelde Gent en was ze daar ook geslaagd. Nu werkt ze ook in het buitengewoon onderwijs (type 1). Zij wou in deze visitatiecommissie zetelen om meer te leren over het onderwijslandschap en over de verschillende facetten waar een (hoge)school allemaal aan moet voldoen.

Maria Beerten

studeerde in 1972 af aan de Katholieke Universiteit Leuven als licentiaat lichamelijke opleiding en in 1973 als licentiaat kinesitherapie. Ze volgde een specialisatie psychomotorische therapie in het UZ Sint-Jozef Kortenberg, en bleef hier tewerkgesteld tot 1978 als psychomotorisch therapeute.

Daarna werkte ze een aantal jaren in de groepspraktijk 'de Brug' in een kansarme buurt in Molenbeek. In 1982 stapte ze over naar het Brusselse onderwijs. De eerste jaren werkte ze als leerkracht, later in de functie van leerlingbegeleider – coördinator.

Sinds 2006 werd zij gedetacheerd naar ProS (problemen op school) – CGG Mechelen waar ze in het team en binnen de Mechelse scholen het herstelgericht werken op school mee uitbouwde. Ze volgde ondertussen een aantal trainingen en vormingen in verband met 'restorative practices' in Engeland en Nederland.

Momenteel werkt zij als vrijwilliger nog mee in Pros (vooral voor het modereren van hergo's en herstelcirkels) en geeft zij vormingen in verband met herstelgericht werken op school.

Bernard Billiet

studeerde regentaat wetenschappen-moraal aan de toenmalige Rijksnormaal te Brugge. Hij volgde daarna een tweejarige opleiding met als specialisatie 'buitengewoon onderwijs' en studeerde vervolgens nog drie jaar aan het Instituut Vercammen, waar hij het diploma 'Hoger opvoedkundige studiën' behaalde. Hij werd in 1991 directeur aan de SBSO 'De Varen's' te Brugge. Als voorzitter van de directievereniging Buitengewoon Onderwijs neemt hij deel aan verschillende adviesgroepen. Hij studeerde onderwijsmanagement aan het Vlerick instituut en de VUB. Hij werd regelmatig als gastdocent uitgenodigd voor de opleiding directies.

Gertjan Boog

is Master in de Pedagogiek en Hogeschooldocent Pedagogiek aan de Hogeschool Utrecht sinds 2002. Naast lesgeven in pedagogiek (oudere kind, speciale kinderen etc.) en ontwikkelingspsychologie, coördineert hij twee minoren. De minor POVO, die zich bezig houdt met de overgang primair onderwijs naar voortgezet onderwijs en de minor Passend Onderwijs. Deze minor sluit aan bij de huidige ontwikkelingen m.b.t. passend onderwijs in Nederland. Samen met collega drs. Judith Kortas, doet hij onderzoek naar leerkrachtencompetenties 10 tot 14 jaar. Dit onderzoek vindt plaats binnen de minor POVO.

Naast bovenstaande werkzaamheden, is hij studiebegeleider van 2e jaars PABO-studenten en van een 3e jaars Alpo-groep (Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs), een samenwerking met de Universiteit Utrecht.

GertJan heeft zitting in het lectoraat Beroepsonderwijs van Prof. Dr. Elly de Bruijn, is lid van de visitatiecommissie van de Banaba (Bachelor na bachelor) remediërend leren en zorg en buitengewoon onderwijs in Vlaanderen. De visitatiecommissie geeft advies aan de NVAO (Nederlands Vlaamse Accreditatie Organisatie) die opleidingen accrediteren.

GertJan heeft 24 jaar ervaring in het primair en speciaal onderwijs. 17 jaar in het LOM als groepsleerkracht en remedial teacher en 7 jaar als Intern Begeleider in het reguliere basisonderwijs. De volledig herziene versie van het boek 'Observeren kun je leren', met de nieuwe titel 'Leren kun je observeren' (Thieme Meulenhoff, 2012) is 15 mei 2012 uitgekomen. Samen met Dolf Janson en Dick Memelink heeft GertJan de content verzorgd. Het boek 'Het oudere kind' (Esstede, 2009) is mede van zijn hand.

Erica de Bruine

studeerde in 1980 af als ontwikkelingspsychologe aan de Rijksuniversiteit van Utrecht. Sinds 2004 is zij geregistreerd supervisor.

Tot 2000 werkte zij werkte met name binnen het volwassenenonderwijs bij (voorlopers van) ROC's in Deventer en Arnhem. Sinds 2000 werkt zij als hogeschool-hoofddocente bij hogeschool Windesheim (Zwolle) binnen het domein Educatie, met passend onderwijs als specifiek aandachtsgebied. Zij is medeontwikkelaar van Bekwaam en Speciaal (2004), het Nederlandse competentieprofiel voor leraren in het speciaal onderwijs, en van Inclusief Bekwaam (2009), competentieprofiel voor leraren in een inclusieve setting. Zij doet onderzoek naar de mate waarin en de manier waarop studenten aan lerarenopleidingen voorbereid worden op de samenwerking en partnerschap met ouders.

Kathleen Deweerdt

verdiepte zich na haar opleiding als logopediste in het domein 'autisme' en werkte mee aan praktijkopleidingen in binnen- en buitenland. Eind jaren 90 stond ze in Vlaanderen mee aan de wieg van het gespecialiseerde onderwijs voor normaal begaafde leerlingen met autisme.

Als medewerker van het Koninklijk Instituut Spermalie in Brugge bouwde ze jarenlange ervaring op in het begeleiden van doven en slechthorenden, personen met een visuele beperking en personen met sensorische meervoudige beperkingen. Sedert september 2007 is Kathleen Deweerdt directeur van de 'Secundaire School Spermalie', een BuSO school OV1-OV2-OV4 binnen vzw De Kade in Brugge. De Secundaire School Spermalie staat ook in voor de GON-begeleiding van ruim 500 leerlingen met Speciale Onderwijsbehoeften in het gewoon onderwijs.

Ludo Govaerts

studeerde af als onderwijzer in de RNS school te Hasselt en werkte daarna enkele jaren als studiemeester-opvoeder in het Sint-Jozefscollege. In 1975 beëindigde hij succesvol de DHOS cursus waarna hij als onderwijzer begon te werken op de nieuw opgerichte afdeling kinderpsychiatrie van het UZ Gasthuisberg te Leuven. Hij volgde de cursus Remedial teaching en werd daarna hierin als lesgever ingeschakeld. Vanaf september 1983 werkt hij als directeur van de ziekenhuis-school, B.O. type 5 in het UZ Gasthuisberg. In 2010 publiceerde hij via het Davidsfonds het boek 'Geef me veerkracht' over onderwijs aan zieke kinderen.

Ludo Heylen

is sinds 1999 bij het CEGO-team. Voordien was hij werkzaam in de lerarenopleiding en was er initiatiefnemer om de opleiding grondig te herdenken vanuit sterk activerende methodieken binnen een modulaire werking. Het is hier dat hij erg veel praktijkkennis en ervaringsdeskundigheid opdeed rond activerende werkvormen en competentiegericht evalueren. Deze kennis heeft hij nadien verder kunnen verdiepen in nationale en internationale projecten. En dit op verschillende niveaus: basisonderwijs, secundair onderwijs en hoger onderwijs.

Hij is ook internationaal actief en heeft als consultant onderwijsprojecten ondersteund in Nicaragua, Suriname, Ecuador, Vietnam, Cuba, Zuid-Afrika en de Nederlandse Antillen. Hij onderhoudt een goede band met het NIVOZ en het expertisecentrum E.G.O. in Nederland.

Hij schrijft en geeft lezingen over thema's zoals 'De school van de Toekomst'; 'Competentie-ontwikkelen evalueren'; 'De leerkracht maakt het verschil'; 'Kansarmoede en onderwijs'. Gelijke onderwijskansen is daarbij een topic die – ook na de sluiting van het steunpunt GOK – zeer sterk zijn engagement bepaalt.

Sinds een aantal jaren is Ludo directeur van Cego Vorming en Consult en stuurt het vormingscentrum aan. Tegelijkertijd blijft hij betrokken als wetenschappelijke medewerker bij diverse projecten van KULeuven. Hij is ook LOP-voorzitter basisonderwijs Aarschot.

Tine Jamaer

startte in 2005 een professionele bachelor in het onderwijs, lager onderwijs aan de KHLeuven en behaalde deze met onderscheiding in 2008. Startte vervolgens het schakelprogramma 'Master Pedagogische Wetenschappen'. Hiervan behaalde zij in 2010 een creditcontract. Tenslotte startte zij de banaba 'Buitengewoon onderwijs' aan de KHLeuven en behaalde dit met onderscheiding in juni 2011. In het schooljaar 2011–2012 werkte zij als klastitularis in het derde leerjaar te Woluwe, in het eerste leerjaar te Erps-Kwerps en als zorgleerkracht te Overijse.

Helga Melis

behaalde de diploma's van 'Master in opleidings- en onderwijswetenschappen' (Universiteit Antwerpen) én 'Onderwijzer' (Pedagogisch Hoger Onderwijs, Pius X-instituut) te Antwerpen. Zij was lerares in het 1ste, 2de en 6de leerjaar van het basisonderwijs. Als verdere professionalisering volgde zij meerdaagse vormingsprogramma's zoals b.v. een mentoropleiding, een opleiding voor schooldirecties basisonderwijs en directie 3-daagsen. Daarnaast volgde zij vormings- en trainingsdagen met thema's als o.m. dyslexie, autisme, zorgbegeleiding, actief leren, cesuurbepaling, moeilijke (ouder)gesprekken, communicatie met collega's, omgaan met weerstanden, functioneel rapporteren. Zij is lid van de stuurgroep Profs en sedert september 2008 directeur van het Virgo Maria-instituut (GVBS) te Antwerpen-Merksem.

Jolien Moorthamer

behaalde in 2009 de professionele Bachelor Orthopedagogie aan de Karel de Grote-Hogeschool te Antwerpen. Hierna studeerde ze één jaar verder en behaalde de bachelor-na-bachelor Buitengewoon Onderwijs, eveneens aan de Karel de Grote-Hogeschool te Antwerpen. Binnen deze studies deed ze ervaring op binnen het buitengewoon onderwijs type 2 en type 7. Sinds 2007 tot 2010 werkte Jolien in de vakanties als begeleidster van een buitenschoolse opvang van het gewoon onderwijs waarbij kampen en vakantieopvang georganiseerd werd. Het kamp was tevens een inclusief kamp waar kinderen die de overstap maakten naar het buitengewoon onderwijs, toch nog mee op kamp konden met de school. Vervolgens werkte ze in juni 2010 kort als vervangend ASV-leerkracht bij dove en slechthorende kinderen. Sinds september 2010 tot op heden werkt ze als opvoedster bij normaal begaafde kinderen/jongeren met een autismespectrumstoornis.

Karen Oeyen

studeerde in 2009 af aan de opleiding 'professionele bachelor Orthopedagogie' aan de Karel de Grote-Hogeschool te Antwerpen. In het academiejaar 2009–2010 volgde ze een opleiding 'Banaba Buitengewoon Onderwijs', tevens aan de Karel de Grote-Hogeschool. Zij zetelt dus als oud-student in de commissie. Vorig schooljaar werkte zij als GOK-juf en zorgcoördinator bij kleuters op Sint-Agnes te Hoboken. Dit schooljaar werkt zij als ASV-leerkracht en is klastitularis van een OV1-klasje in BuSO Zonnebos te 's Gravenwezel.

Els Palmaers

studeerde orthopedagogische wetenschappen aan de KULeuven. Aanvankelijk werkte zij in Nederland als orthopedagoge en lesgeefster aan de toenmalige Opleiding Zwakzinnigenzorg. Jarelang werkte zij als psychopedagogisch consulente op een vrij PMS-centrum te Maaseik en focuste zich op de problematiek van leermoeilijkheden en de begeleiding van leerlingen, leerkrachten en ouders. Via het voorzitterschap van de Provinciale Stuurgroep Taakleraars Limburg stimuleerde zij de samenwerking tussen de PMS-centra en de scholen. Later volgde onderwijsbeleidsvoorbereidend werk op Vlaams niveau en de netoverschrijdende coördinatie van het Project Onderwijsvoorrangsbeleid binnen de Vlaamse Onderwijsraad. Als algemeen directeur van de koepel van de Vrije PMS-Centra en later van de koepel van de Vrije Centra voor Leerlingenbegeleiding engageerde zij zich voor de uitbouw van kwalitatieve externe leerlingenbegeleiding op de centra in afstemming met de interne leerlingenbegeleiding op de scholen en hulpverlening binnen Welzijn. Namens de besturen van de CLB's van alle onderwijsnetten was zij lid van de Algemene Raad van de Vlor betrokken bij de advisering van talloze onderwijsdossiers. Na haar actieve beroepsloopbaan is zij sedert 2011 lokaal betrokken bij diverse maatschappelijk geëngageerde initiatieven.

Katrien Torfs

studeerde de bachelor-na-bachelor opleiding zorgverbreding en remediërend leren aan de Katholieke Hogeschool Lessius te Mechelen. Daarvoor haalde zij een bachelordiploma kleuteronderwijzers bij de Katholieke Hogeschool Kempen. Als GOK-leerkracht is zij reeds 6 jaar werkzaam bij een concentratieschool te Bergerhout in Antwerpen.

Peter Verleg

studeerde Pedagogiek/Onderwijskunde (MO A+MO.B) in Tilburg en Utrecht. Tot voor drie jaar was hij voorzitter van het college van bestuur van de Hogeschool Domstad in Utrecht. Hij was tevens voorzitter raad van bestuur van de Educatieve Federatie Interactum (een vereniging van zeven hogescholen), voorzitter van het Landelijk Overleg Lerarenopleidingen Basisonderwijs en Voorzitter van het Sectoraal Adviescollege Hoger Pedagogisch Onderwijs van de HBO-Raad (vereniging van hogescholen in Nederland). Als voorzitter van Interactum had hij onder meer veelvuldige contacten met Vlaanderen. Hij werkte ook mee aan de previsitatie van een Vlaamse lerarenopleiding en aan de beleidsevaluatie van de universitaire lerarenopleidingen in Vlaanderen. Sinds 2004 is hij gevestigd als zelfstandig adviseur/directeur-eigenaar van PeterVerleg /Consultancy BV.

Karen Van Tichelt

studeerde in 2009 af als logopediste aan de Lessius Hogeschool in Antwerpen. Nadien volgde zij de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs aan de Karel de Grote-Hogeschool. Ze wilde kinderen met taal- en leerstoornissen nog beter kunnen begeleiden en daarom besloot zij vorig schooljaar om zich in te schrijven voor de master 'Special Educational Needs' (SEN). Binnen de master SEN zijn er verschillende leerroutes. Zij koos ervoor om de leerroute taalspecialist/dyslexie aan de Windesheim Hogeschool in Zwolle te volgen. Via e-learning onderhield zij een nauw contact met haar medestudenten en docenten, en slaagde zij erin om haar diploma in slechts één jaar te behalen. In het huidige schooljaar (2011–2012) deed zij een interim als zorgcoördinator bij de basisschool Bloemendaal te Schoten en gaf zij Nederlandse les aan volwassenen bij Open School Antwerpen.

Anita Wuestenberg

studeerde pedagogiek/onderwijskunde aan de KULeuven. Ze was lector pedagogiek, didactiek en agogische vaardigheden en praktijkbegeleider aan het departement lerarenopleiding van de KHLeuven.

Ze volgde de postuniversitaire studie 'Migratie en minderheden' aan de KULeuven.

Bij de VZW Navorming in het Katholiek Onderwijs behaalde ze het getuigschrift van pedagogisch begeleider. Ze begeleidde scholen Buitengewoon onderwijs in het kader van het toenmalige Onderwijsvoorrangsbeleid voor Migranten, OVB.

In diverse nascholingscentra gaf ze sessies over leesonderwijs, wereldoriëntatie, intercultureel onderwijs in het gewoon en buitengewoon basisonderwijs en schoolwerkplanning en groepswerkplanning in het buitengewoon onderwijs.

Voor de Dienst voor Onderwijsontwikkeling maakte ze deel uit van de werkgroep ontwikkelingsdoelen en eindtermen gewoon basisonderwijs en van de werkgroep ontwikkelingsdoelen wereldoriëntatie type 1 en type 8. Ze was lid van de leerplancommissie Leerplan wereldoriëntatie van het VVKBaO en van de werkgroep Curriculum type 1 Buitengewoon onderwijs van het VVKBuO. Ze was redactielid en auteur van bijdragen over leesonderwijs in de Praktijkgids voor de basisschool, Wolters-Plantyn. Ze is recensent van kinder- en jeugdliteratuur in Lees-welp, Lees-wijzer en De Bond.

Ze werkt tot op heden mee aan de selectie en cesuurbepaling van de peilingstoetsen wereldoriëntatie voor het basisonderwijs van het Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Ze schreef als externe deskundige een aantal aanbevelingen in de brochure Conferentie na de peiling Nederlands Lezen en Luisteren.

Ze is lid van het schoolbestuur van de Sint Pietersschool te Korbeek-Lo.

BIJLAGE 2
Erkenningscommissie

Vlaamse overheid

**Erkenningscommissie Hoger
Onderwijs**

Koning Albert II-laan 15 7C 20
1210 BRUSSEL

Tel. 02 553 98 99 - Fax 02 553 98 95

VLUHR
Prof. dr. A. VERSCHOREN
voorzitter
Ravensteingalerij 27/3
1000 BRUSSEL

VLUHR

binnengekomen op	18/02/11
inschrijvingsnummer	001
bestemming	
opvolging	ja / neen

uw bericht van
9 en 14 februari 2011

uw kenmerk
MWA-LS/2011-

ons kenmerk
1F2B8G/JvM/bc

bijlagen
1

vragen naar / e-mail
Beatrijs Craps
Beatrijs.craps@ond.vlaanderen.be

telefoonnummer
02 553 98 99

Datum
14 februari 2011

Betreft: Bekrchtiging samenstelling visitatiecommissie voor de bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs
- zorgverbreding en remediërend leren

Mijnheer de voorzitter,

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs onderzocht de aanvraag tot bekrchtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor de volgende opleidingen:

- bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs
- zorgverbreding en remediërend leren

In bijlage vindt u de beslissing die de Erkenningscommissie terzake trof.

Met de meeste hoogachting,

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs
Prof. dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

www.vlaanderen.be

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren, studiegebied Onderwijs

1. Algemeen

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 9 februari 2011 (elektronisch) vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 9 februari 2011, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en in de zorgverbreding en het remediërend leren, studiegebied Onderwijs.

De Erkenningscommissie dient zich voor dergelijke aanvragen uit te spreken binnen een termijn van 30 dagen na ontvangst ervan. De beoordeling van de aanvraag en de bekrachtiging van de samenstelling betreffen enkel de onafhankelijkheid van de visitatiecommissie.

Het voorgelegde dossier omvat alle nodige informatie.

Bij de visitatie van deze opleidingen zijn de volgende hogescholen betrokken: Arteveldehogeschool, Lessius Mechelen, Katholieke Hogeschool Limburg, Artesis Hogeschool Antwerpen, Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen, Katholieke Hogeschool Leuven, Katholieke Hogeschool Kempen, Erasmushogeschool Brussel, Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, Hogeschool West-Vlaanderen, Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen, Hogeschool Gent.

2. Nazicht van de criteria van onafhankelijkheid, vervat in het besluit van de Erkenningscommissie van 20 oktober 2004.

2.1. Art. 2 – Algemene onafhankelijkheid van de visitatiecommissies

De regels vastgesteld in de “Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA” die geldt als protocol voor de onderwijsvisitaties georganiseerd ten behoeve van universiteiten en hogescholen, garanderen in voldoende mate de onafhankelijkheid van de werking van de visitatiecommissies tegenover de VLHORA en tegenover de betrokken hogescholen en de opleidingsverantwoordelijken in de verschillende stadia van de visitatie en in de redactie van het verslag.

Art. 3 – Procedurele regels voor de samenstelling van de visitatiecommissie

De procedure voor de samenstelling van visitatiecommissies vastgesteld in de vermelde handleiding voldoet aan de voorwaarden gesteld in het vermelde besluit van de Erkenningscommissie.

Uit de meegedeelde documenten met betrekking tot de raadpleging van de opleidingsverantwoordelijken, de samenstelling van de lijsten van kandidaat-voorzitters,

van kandidaat-vakdeskundige leden en van kandidaat-onderwijsdeskundige leden, blijkt dat een ruime raadpleging omtrent mogelijke leden van de visitatiecommissie plaatsvond.

De heer Ludo Heylen vermeldt op het curriculum vitae dat hij als gastspreker en inhoudelijk expert seminars onderwijskunde aan de Hogeschool Gent heeft gegeven.

De Erkenningscommissie heeft hierover bij VLHORA nadere uitleg gevraagd, inzonderheid over de activiteit als inhoudelijk expert.

Het antwoord van betrokkene dd. 14/2/2001 luidt als volgt: "Ik heb de laatste keer op 1/12/2006 een vorming gegeven op de seminariedag van Hogeschool Gent rond peer- en self assessment.

Voordien (mei 2005) heb ik nog een vorming gegeven in hogeschool Gent over kanteling naar competentiegericht opleiding.

Inhoudelijk expert slaat op luik competentiegericht opleiden en evalueren".

De verantwoordelijke van VLHORA verduidelijkt verder: "De zin 'inhoudelijk expert slaat op luik competentiegericht opleiden en evalueren' is gewoon de praktische vertaling van de term 'inhoudelijk expert'.

Het gaat om een tweetal vormingen die Ludo heeft gegeven aan de Hogeschool Gent waarvan de laatste plaats heeft gevonden op 1 december 2006. De vormingen werden georganiseerd aan de Hogeschool Gent, doch werden niet door de bachelor na bacheloropleiding buitengewoon onderwijs ingericht. Het is niet mogelijk om te bepalen of er al dan niet iemand van de opleiding in het publiek aanwezig was. Er is evenwel geen rechtstreekse band met de opleiding en het betroffen steeds gelegenheidsopdrachten. Ludo heeft in 2003 een boek uitgegeven omtrent competentiegericht opleiden en evalueren en werd op die manier als 'inhoudelijk expert' gevraagd als gastspreker."

Gezien de aard en de periode waarin de activiteiten plaatsvonden, is de Erkenningscommissie van oordeel dat de onafhankelijkheid van betrokkene op geen enkele wijze in het gedrang komt.

Mevrouw Annita Wuestenberg vermeldt op het CV bij de Katholieke Hogeschool Leuven: "Lector in het Departement lerarenopleiding en in de voortgezette lerarenopleiding BO, thans BanaBa BO – tot 31 januari 2002".

Deze hogeschool wordt niet door betrokkene gevisited.

Vandaar dat de Erkenningscommissie van oordeel is dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

De heer Bernard Billiet vermeldt op het CV bij de Hogeschool Gent: Cursus buO gevolgd – 1987-1989".

Bij de Hogeschool West-Vlaanderen: "Oud-leerling – 1978-1980; stagegever, lid opleidingscommissie BanaBa BO – van 1991 tot heden.

Bij de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende: stagegever – van 1991 tot heden".

Geen enkele van deze hogescholen wordt door betrokkene gevisited.

Vandaar dat de Erkenningscommissie van oordeel is dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

De heer Ludo Govaerts vermeldt op het CV bij Arteveldehogeschool, EHSAL Europese Hogeschool Brussel, Groep T Hogeschool Leuven, Karel de Grote-Hogeschool en Katholieke Hogeschool Kempen: "Stagebegeleiding in Ziekenhuisschool voor bachelor kleuter-, lager en secundair onderwijs".

Bij de Katholieke Hogeschool Leuven en de Katholieke Hogeschool Limburg: "Stagebegeleiding in Ziekenhuisschool voor bachelor kleuter-, lager en secundair onderwijs en bachelor na bachelor buitengewoon onderwijs".

Bij de toenmalige Katholieke Hogeschool Mechelen: "Spreker op Zorgdag".

Geen enkele van deze hogescholen wordt door betrokkene gevisiteerd.

Vandaar dat de Erkenningscommissie van oordeel is dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

De heer Gerardus Boog vermeldt op het CV bij de Hogeschool West-Vlaanderen:

"Jaarlijks gaan wij met 2^ojaars studenten een week naar Brugge, alwaar wij te gast zijn bij de Hogeschool West-Vlaanderen. Bezoeken scholen etc – 2002 tot heden jaarlijks".

Bij de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen: "Gevraagd om lezing/presentatie te geven bij Inclusie – 2009 eenmalig".

Geen enkele van deze hogescholen wordt door betrokkene gevisiteerd.

Vandaar dat de Erkenningscommissie van oordeel is dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

De heer Peter Verleg vermeldt op het CV bij EHSAL Europese Hogeschool Brussel, Karel de Grote-Hogeschool, Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, Katholieke Hogeschool Kempen en Katholieke Hogeschool Limburg: "Voorzitter Interactum Nederland (bestuurlijke samenwerking met Interactum Vlaanderen); lid cie previsitatie (2004) – 1996-2004".

Enkel de Karel de Grote-Hogeschool en de Katholieke Hogeschool Limburg worden door betrokkene gevisiteerd.

Gezien de aard en de periode waarin de activiteiten plaatsvonden, is de

Erkenningscommissie van oordeel dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

Mevrouw Elza Palmaers vermeldt op de ondertekende onafhankelijkheidsverklaring en op het CV: "Echtgenoot was in de periode 1995-2004 lector aan de KHLim. Sedert 6 jaar is hij niet meer betrokken bij KHLim".

Gezien de periode waarin de echtgenoot van betrokkene deze activiteit uitvoerde, brengt dit haar onafhankelijkheid niet in het gedrang.

Mevrouw Marie Deweerdt vermeldt op het CV bij de Hogeschool West-Vlaanderen, Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende en de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen: "GON-begeleiding van studenten door medewerkers van Secundaire School Spermalie (geen rechtstreekse betrokkenheid)".

Geen enkele van deze hogescholen wordt door betrokkene gevisiteerd.

Vandaar dat de Erkenningscommissie van oordeel is dat de onafhankelijkheid niet in het gedrang komt.

De Erkenningscommissie stelt vast dat er geen kandidaat-studentlid in de visitatiecommissie werd opgenomen.

Het dossier vermeldt dat de VVS nog geen kandidaten heeft voorgedragen.

Wanneer dit gebeurd is, kan de VLHORA een voorstel tot wijziging van de samenstelling van de visitatiecommissie voorleggen.

Aangezien de "Handleiding onderwijsvisitaties VLIR/VLHORA uitdrukkelijk stipuleert: *"Indien om praktische redenen geen student wordt gevonden die voldoet aan de criteria en bereid is deel te nemen aan de visitatie kan de betreffende visitatiecommissie wel functioneren en haar taak uitvoeren."*, meent de Erkenningscommissie het voorliggende voorstel toch te kunnen bekrachtigen.

Wel formuleert de Commissie de aanbeveling ernstige pogingen te ondernemen een studentlid te vinden en op te nemen in de visitatiecommissie.

2.2. Art. 4 – Onverenigbaarheden of andere bindingen met te visiteren opleidingen

Er blijken geen eigenlijke onverenigbaarheden aanwezig te zijn in hoofde van de aangeduide leden van de visitatiecommissie.

2.3. Art. 5 – Onafhankelijkheidsverklaringen

Alle leden hebben de onafhankelijkheidsverklaring ondertekend.

De ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen zijn aan het dossier toegevoegd.

Conclusie

De Erkenningscommissie bekrachtigt de samenstelling van de visitatiecommissie met deelcommissies voor de bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

Deelcommissie 1

- Arteveldehogeschool
- Lessius Mechelen (voorheen Katholieke Hogeschool Mechelen)

Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
Elza Palmaers, domeindeskundige
Maria Beerten, domeindeskundige
Marie Deweerdt, domeindeskundige

Deelcommissie 2

- Katholieke Hogeschool Limburg
- Artesis Hogeschool Antwerpen

Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
Elza Palmaers, domeindeskundige
Marie Deweerdt, domeindeskundige
Helga Melis, domeindeskundige

Deelcommissie 3

- Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen
- Katholieke Hogeschool Leuven

Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
Elza Palmaers, domeindeskundige
Maria Beerten, domeindeskundige
Helga Melis, domeindeskundige

Deelcommissie 4

- Katholieke Hogeschool Kempen
- Erasmushogeschool Brussel

Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
Annita Wuestenberg, domeindeskundige
Gerhardus Boog, domeindeskundige
Bernard Billiet, domeindeskundige

Deelcommissie 5

- Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende
- Hogeschool West-Vlaanderen

Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
Ludo Govaerts, domeindeskundige
Erica de Bruïne, domeindeskundige
Annita Wuestenberg, domeindeskundige

Deelcommissie 6

- Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen

Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
Ludo Govaerts, domeindeskundige
Annita Wuestenberg, domeindeskundige
Bernard Billiet, domeindeskundige

Deelcommissie 7

- Hogeschool Gent

Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
Erica de Bruïne, domeindeskundige
Annita Wuestenberg, domeindeskundige
Gerhardus Boog, domeindeskundige

Brussel, 14 februari 2011

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jaap van Marle', written in a cursive style.

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

**Erkenningscommissie Hoger
Onderwijs**

Koning Albert II-laan 15 7C 20
1210 BRUSSEL
Tel. 02 553 98 99 - Fax 02 553 98 95

VLUHR
Prof. dr. A. VERSCHOREN
voorzitter
Ravensteingalerij 27/3
1000 BRUSSEL

uw bericht van
31 maart 2011

uw kenmerk
MWA-LS/2011-054

ons kenmerk
1F2B8G/JvM/bc

bijlagen
1

vragen naar / e-mail
Beatrijs Craps
Beatrijs.craps@ond.vlaanderen.be

telefoonnummer
02 553 98 99

Datum
6 april 2011

Betreft: Bekrachtiging gewijzigde samenstelling visitatiecommissie voor de BA

BA in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs;
- zorgverbredend en remediërend leren

binnengekomen op	8/4/2011
inschrijvingsnummer	2011-0018
bestemming	
opvolging	ja / neen

Mijnheer de voorzitter,

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs onderzocht de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de volgende opleiding:

BA na BA in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs;
- zorgverbredend en remediërend leren.

In bijlage vindt u de beslissing die de Erkenningscommissie terzake trof.

Met de meeste hoogachting,

E.O. Craps *Beatrijs Craps*

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs
Prof. dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren, studiegebied Onderwijs

1. Situering

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 9 februari 2011 (elektronisch) vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 9 februari 2011, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en in de zorgverbreding en het remediërend leren, studiegebied Onderwijs.

Bij de visitatie van deze opleidingen zijn de volgende hogescholen betrokken: Arteveldehogeschool, Lessius Mechelen, Katholieke Hogeschool Limburg, Artesis Hogeschool Antwerpen, Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen, Katholieke Hogeschool Leuven, Katholieke Hogeschool Kempen, Erasmushogeschool Brussel, Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, Hogeschool West-Vlaanderen, Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen, Hogeschool Gent.

De Erkenningscommissie bekrachtigde de samenstelling van deze visitatiecommissie op 14 februari 2011.

2. Vraag tot wijziging van de samenstelling

Op 31 maart ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname van studentleden in de visitatiecommissie: Karen Van Tichelt, Tine Jamaer, Karen Oeyen, Katrien Torfs en Jolien Moorthamer en een wijziging in bezoek Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen. (RvB VLUHR 24/3/2011)
Enkel voor de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen werd nog geen student gevonden.

De curricula vitae en de ondertekende onafhankelijkheidsverklaringen werden aan het dossier toegevoegd.

3. Bekrachtiging gewijzigde samenstelling

De Erkenningscommissie bekrachtigt de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie met deelcommissies voor de bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

De visitatiecommissie is als volgt samengesteld:

Deelcommissie 1 - Arteveldehogeschool

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 2 - Lessius Mechelen (voorheen Katholieke Hogeschool Mechelen)

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Jolien Moorthamer, student

Deelcommissie 3 - Katholieke Hogeschool Limburg

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Helga Melis, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 4 - Artesis Hogeschool Antwerpen - Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige

- Helga Melis, domeindeskundige

- Tine Jamaer, student

Deelcommissie 5 - Katholieke Hogeschool Leuven

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Elza Palmaers, domeindeskundige

- Maria Beerten, domeindeskundige

- Helga Melis, domeindeskundige

- Karen Van Tichelt, student

Deelcommissie 6 - Erasmushogeschool Brussel

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Annita Wuestenberg, domeindeskundige

- Gerhardus Boog, domeindeskundige

- Bernard Billiet, domeindeskundige

- Karen Van Tichelt, student

Deelcommissie 7 - Katholieke Hogeschool Kempen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Annita Wuestenberg, domeindeskundige

- Gerhardus Boog, domeindeskundige

- Bernard Billiet, domeindeskundige

- Karen Oeyen, student

Deelcommissie 8 - Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Ludo Govaerts, domeindeskundige

- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 9 - Hogeschool West-Vlaanderen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Karen Oeyen, student

Deelcommissie 10 - Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Bernard Billiet, domeindeskundige

Deelcommissie 11 - Hogeschool Gent

Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Gerhardus Boog, domeindeskundige
- Jolien Moorthamer, student

Brussel, 6 april 2011

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Vlaamse overheid

**Erkenningscommissie Hoger
Onderwijs**
Koning Albert II-laan 15 7C 20
1210 BRUSSEL
Tel. 02 553 98 99 - Fax 02 553 98 95

VLUHR
Prof. dr. A. VERSCHOREN
voorzitter
Ravensteingalerij 27/3
1000 BRUSSEL

uw bericht van
18 april 2011

uw kenmerk
MWA-LS/2011-

ons kenmerk
1F2B8G/JvM/bc

bijlagen
1

vragen naar / e-mail
Beatrijs Craps
Beatrijs.craps@ond.vlaanderen.be

telefoonnummer
02 553 98 99

Datum
19 april 2011

Betreft: Bekrachtiging gewijzigde (2°) samenstelling visitatiecommissie voor de
BA na BA in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs;
- zorgverbreding en remediërend leren

Mijnheer de voorzitter,

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs onderzoekt de aanvraag tot
bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de
volgende opleiding:

BA na BA in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs;
- zorgverbreding en remediërend leren.

In bijlage vindt u de beslissing die de Erkenningscommissie terzake trof.

Met de meeste hoogachting,

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs
Prof. dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Vlaamse Hogeschool, Brussel	
afschrijvingsnummer	aanvraagnummer
000609	21.04.2011
bestemd voor	bestemd voor

www.vlaanderen.be

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde (2°) samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren, studiegebied Onderwijs

1. Situering

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 9 februari 2011 (elektronisch) vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 9 februari 2011, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en in de zorgverbreding en het remediërend leren, studiegebied Onderwijs.

Bij de visitatie van deze opleidingen zijn de volgende hogescholen betrokken: Arteveldehogeschool, Lessius Mechelen, Katholieke Hogeschool Limburg, Artesis Hogeschool Antwerpen, Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen, Katholieke Hogeschool Leuven, Katholieke Hogeschool Kempen, Erasmushogeschool Brussel, Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, Hogeschool West-Vlaanderen, Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen, Hogeschool Gent.

De Erkenningscommissie bekrachtigde de samenstelling van deze visitatiecommissie op 14 februari 2011.

Op 31 maart ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname van studentleden in de visitatiecommissie: Karen Van Tichelt, Tine Jamaer, Karen Oeyen, Katrien Torfs en Jolien Moorthamer en een wijziging in bezock Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen. (RvBVLUHR 24/3/2011)
Enkel voor de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen werd nog geen student gevonden.

De Erkenningscommissie bekrachtigde de gewijzigde samenstelling van deze visitatiecommissie op 6 april 2011.

2. Vraag tot wijziging van de samenstelling

Op 18 april 2011 ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een 2° aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname een studentlid: mevrouw Kelly Arys (student Artevelde) voor het bezoek aan de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen (RvB VLUHR 1/4/2011).

Het curriculum vitae en de ondertekende onafhankelijkheidsverklaring werden aan het dossier toegevoegd.

3. Bekrchtiging gewijzigde samenstelling

De Erkenningscommissie bekrchtigt de gewijzigde (2°) samenstelling van de visitatiecommissie met deelcommissies voor de bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

De visitatiecommissie is als volgt samengesteld:

Deelcommissie 1 - Arteveldehogeschool

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 2 - Lessius Mechelen (voorheen Katholieke Hogeschool Mechelen)

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Jolien Moorthamer, student

Deelcommissie 3 - Katholieke Hogeschool Limburg

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Helga Melis, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 4 - Artesis Hogeschool Antwerpen - Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Helga Melis, domeindeskundige
- Tine Jamaer, student

Deelcommissie 5 - Katholieke Hogeschool Leuven

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Helga Melis, domeindeskundige
- Karen Van Tichelt, student

Deelcommissie 6 - Erasmushogeschool Brussel

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Gerhardus Boog, domeindeskundige
- Bernard Billiet, domeindeskundige
- Karen Van Tichelt, student

Deelcommissie 7 - Katholieke Hogeschool Kempen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Gerhardus Boog, domeindeskundige
- Bernard Billiet, domeindeskundige
- Karen Oeyen, student

Deelcommissie 8 - Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 9 - Hogeschool West-Vlaanderen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Karen Oeyen, student

Deelcommissie 10 - Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Bernard Billiet, domeindeskundige
- Kelly Arvs, student

Deelcommissie 11 - Hogeschool Gent

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Erica de Bruïne, domeindeskundige
  - Annita Wuestenberg, domeindeskundige
  - Gerhardus Boog, domeindeskundige

- Jolien Moorthamer, student

Brussel, 19 april 2011

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Jaap van Marle', is written over a faint circular stamp.

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Vlaamse overheid

VLUHR
Prof. dr. A. VERSCHOREN
voorzitter
Ravensteingalerij 27/3
1000 BRUSSEL

**Erkenningscommissie Hoger
Onderwijs**

Koning Albert II-laan 15 7C 20
1210 BRUSSEL

Tel. 02 553 98 99 - Fax 02 553 98 95

Vlaamse Hogeschooleraad

machtingnummer	buitengewoon op
000853	21.06.2011
bekrachtiging	naam

uw bericht van
15 juni 2011

uw kenmerk
MWA-LS/2011-046

ons kenmerk
1F2B8G/JvM/bc

bijlagen
1

vragen naar / e-mail
Beatrijs Craps
Beatrijs.craps@ond.vlaanderen.be

telefoonnummer
02 553 98 99

Datum
16 juni 2011

Betreft: Bekrachtiging gewijzigde (3°) samenstelling visitatiecommissie voor de
BA na BA in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs;
- zorgverbreding en remediërend leren

Mijnheer de voorzitter,

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs onderzocht de aanvraag tot
bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de
volgende opleiding:

BA na BA in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs;
- zorgverbreding en remediërend leren.

In bijlage vindt u de beslissing die de Erkenningscommissie terzake trof.

Met de meeste hoogachting,

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs
Prof. dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

www.vlaanderen.be

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde (3°) samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren, studiegebied Onderwijs

1. Situering

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 9 februari 2011 (elektronisch) vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 9 februari 2011, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en in de zorgverbreding en het remediërend leren, studiegebied Onderwijs.

Bij de visitatie van deze opleidingen zijn de volgende hogescholen betrokken: Arteveldehogeschool, Lessius Mechelen, Katholieke Hogeschool Limburg, Artesis Hogeschool Antwerpen, Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen, Katholieke Hogeschool Leuven, Katholieke Hogeschool Kempen, Erasmushogeschool Brussel, Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, Hogeschool West-Vlaanderen, Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen, Hogeschool Gent.

De Erkenningscommissie bekrachtigde de samenstelling van deze visitatiecommissie op 14 februari 2011.

Op 31 maart ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname van studentleden in de visitatiecommissie: Karen Van Tichelt, Tine Jamaer, Karen Oeyen, Katrien Torfs en Jolien Moorthamer en een wijziging in bezoek Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen. (RvBVLUHR 24/3/2011)

Enkel voor de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen werd nog geen student gevonden.

De Erkenningscommissie bekrachtigde de gewijzigde samenstelling van deze visitatiecommissie op 6 april 2011.

Op 18 april 2011 ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een 2° aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname een studentlid: mevrouw Kelly Arys (student Artevelde) voor het bezoek aan de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen (RvB VLUHR 1/4/2011).

Het curriculum vitae en de ondertekende onafhankelijkheidsverklaring werden aan het dossier toegevoegd.

De Erkenningscommissie bekrachtigde deze gewijzigde samenstelling op 19 april 2011.

2. Vraag tot wijziging van de samenstelling

Op 15 juni 2011 ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een 3° aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de vervanging in deelcommissie 4 (wordt 5, er wordt een deelcommissie toegevoegd) van mevrouw Maria Deweerdt door mevrouw Maria Beerten (zetelt reeds in toenmalige deelcommissie 5) voor de visitatie van de Karel de Grote- Hogeschool. (Raad van Bestuur VLUHR 6 mei 2011)

Mevrouw Beerten is gastdocent geweest aan deze hogeschool gedurende de periode 2008.

Bijkomende uitleg werd aan VLUHR gevraagd over de frequentie van deze activiteit. Gezien de aard (occasioneel: eenmalig) en de periode (2008) waarin deze activiteit plaatsvond is de Erkenningscommissie van oordeel dat de onafhankelijkheid van betrokkene niet in het gedrang komt.

3. Bekrachtiging gewijzigde samenstelling

De Erkenningscommissie bekrachtigt de gewijzigde (3°) samenstelling van de visitatiecommissie met deelcommissies voor de bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

De visitatiecommissie is als volgt samengesteld:

Deelcommissie 1 - Arteveldehogeschool

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 2 - Lessius Mechelen (voorheen Katholieke Hogeschool Mechelen)

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Jolien Moorthamer, student

Deelcommissie 3 - Katholieke Hogeschool Limburg

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige
- Helga Melis, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 4 - Artesis Hogeschool Antwerpen

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Deweerdt, domeindeskundige
- Helga Melis, domeindeskundige
- Tine Jamaer, student

Deelcommissie 5 - Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- **Maria Beerten, domeindeskundige**
- Helga Melis, domeindeskundige
- Tine Jamaer, student

Deelcommissie 6 - Katholieke Hogeschool Leuven

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Helga Melis, domeindeskundige

- Karen Van Tichelt, student

Deelcommissie 7 - Erasmushogeschool Brussel

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Annita Wuestenberg, domeindeskundige

- Gerhardus Boog, domeindeskundige

- Bernard Billiet, domeindeskundige

- Karen Van Tichelt, student

Deelcommissie 8 - Katholieke Hogeschool Kempen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Annita Wuestenberg, domeindeskundige

- Gerhardus Boog, domeindeskundige

- Bernard Billiet, domeindeskundige

- Karen Oeyen, student

Deelcommissie 9 - Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Ludo Govaerts, domeindeskundige

- Erica de Bruïne, domeindeskundige

- Annita Wuestenberg, domeindeskundige

- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 10 - Hogeschool West-Vlaanderen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Ludo Govaerts, domeindeskundige

- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Karen Oeyen, student

Deelcommissie 11 - Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Bernard Billiet, domeindeskundige
- Kelly Arys, student

Deelcommissie 12 - Hogeschool Gent

Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Gerhardus Boog, domeindeskundige
- Jolien Moorthamer, student

Brussel, 16 juni 2011

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

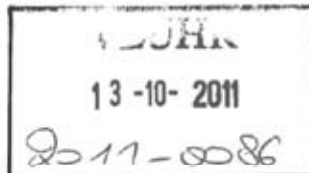
Vlaamse overheid

**Erkenningscommissie Hoger
Onderwijs**

Koning Albert II-laan 15 7C 20
1210 BRUSSEL
Tel. 02 553 98 99 - Fax 02 553 98 95

VLUHR
Prof. dr. A. VERSCHOREN
voorzitter
Ravensteingalerij 27/3
1000 BRUSSEL

uw bericht van
7 oktober 2011

uw kenmerk
MWA-LS/2011-055

ons kenmerk
1F2B8G/JvM/bc

bijlagen
1

vragen naar / e-mail
Beatrijs Craps
Beatrijs.craps@ond.vlaanderen.be

telefoonnummer
02 553 98 99

Datum
11 oktober 2011

Betreft: Bekrachtiging gewijzigde (4°) samenstelling visitatiecommissie voor de
BAAnaBA in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs;
- zorgverbreding en remediërend leren

Mijnheer de voorzitter,

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs onderzocht de aanvraag tot
bekrachtiging van de gewijzigde samenstelling van de visitatiecommissie voor de
volgende opleiding:

BAAna BA in het onderwijs: - buitengewoon onderwijs;
- zorgverbreding en remediërend leren.

In bijlage vindt u de beslissing die de Erkenningscommissie terzake trof.

Met de meeste hoogachting,

Namens de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs
Prof. dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

www.vlaanderen.be

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs

Beslissing van de Erkenningscommissie Hoger Onderwijs n.a.v. de aanvraag tot bekrachtiging van de gewijzigde (3°) samenstelling van de visitatiecommissie voor de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: zorgverbreding en remediërend leren, studiegebied Onderwijs

1. Situering

De Erkenningscommissie Hoger Onderwijs ontving op 9 februari 2011 (elektronisch) vanwege de Vlaamse Hogescholenraad (VLHORA) een aanvraag, gedateerd op 9 februari 2011, tot bekrachtiging van de samenstelling van een visitatiecommissie ter beoordeling van de bachelor-na- bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en in de zorgverbreding en het remediërend leren, studiegebied Onderwijs.

Bij de visitatie van deze opleidingen zijn de volgende hogescholen betrokken: Arteveldehogeschool, Lessius Mechelen, Katholieke Hogeschool Limburg, Artesis Hogeschool Antwerpen, Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen, Katholieke Hogeschool Leuven, Katholieke Hogeschool Kempen, Erasmushogeschool Brussel, Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, Hogeschool West-Vlaanderen, Katholieke Hogeschool Zaid-West-Vlaanderen, Hogeschool Gent.

De Erkenningscommissie bekrachtigde de samenstelling van deze visitatiecommissie op 14 februari 2011.

Op 31 maart ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname van studentleden in de visitatiecommissie: Karen Van Tichelt, Tine Jamaer, Karen Oeyen, Katrien Torfs en Jolien Moorthamer en een wijziging in bezoek Karel de Grote-Hogeschool Antwerpen. (RvBVLUHR 24/3/2011)

Enkel voor de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen werd nog geen student gevonden.

De Erkenningscommissie bekrachtigde de gewijzigde samenstelling van deze visitatiecommissie op 6 april 2011.

Op 18 april 2011 ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een 2° aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname een studentlid: mevrouw Kelly Arys (student Artevelde) voor het bezoek aan de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen (RvB VLUHR 1/4/2011).

Het curriculum vitae en de ondertekende onafhankelijkheidsverklaring werden aan het dossier toegevoegd.

De Erkenningscommissie bekrachtigde deze gewijzigde samenstelling op 19 april 2011.

Op 15 juni 2011 ontving de Erkenningscommissie (elektronisch) een 3° aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de vervanging in deelcommissie 4 (wordt 5, er wordt een deelcommissie toegevoegd) van mevrouw Maria Deweerdt door mevrouw Maria Beerten (zetelt reeds in toenmalige deelcommissie 5) voor de visitatie van de Karel de Grote- Hogeschool. (Raad van Bestuur VLUHR 6 mei 2011)

De Erkenningscommissie bekrachtigde de samenstelling op 16 juni 2011.

2. Vraag tot wijziging van de samenstelling

De Erkenningscommissie ontving op 7 oktober 2011 een vierde aanvraag tot wijziging van de samenstelling.

Het betreft de opname in de visitatiecommissie van mevrouw Helga Melis ter vervanging van mevrouw Maria Deweerdt voor het bezoek van de Arteveldehogeschool (RvB VLUHR 23/9/2011).

Het CV en de ondertekende onafhankelijkheidsverklaring werden aan het dossier toegevoegd.

3. Bekrachtiging gewijzigde samenstelling

De Erkenningscommissie bekrachtigt de gewijzigde (4°) samenstelling van de visitatiecommissie met deelcommissies voor de bachelor-na-bacheloropleiding in het onderwijs: buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

De visitatiecommissie is als volgt samengesteld:

Deelcommissie 1 - Arteveldehogeschool

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- **Helga Melis, domeindeskundige**
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 2 - Lessius Mechelen (voorheen Katholieke Hogeschool Mechelen)

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Elza Palmaers, domeindeskundige
- Maria Beerten, domeindeskundige
- Marie Deweerdt, domeindeskundige

Erkenningscommissie Hoger Onderwijs – 4° WIJZIGING BAnaBA ONDERWIJS:
buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren .10.2011

2

- Jolien Moorthamer, student

Deelcommissie 3 - Katholieke Hogeschool Limburg

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Elza Palmaers, domeindeskundige

- Marie Deweerdt, domeindeskundige

- Helga Melis, domeindeskundige

- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 4 - Artesis Hogeschool Antwerpen

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Elza Palmaers, domeindeskundige

- Maria Deweerdt, domeindeskundige

- Helga Melis, domeindeskundige

- Tine Jamaer, student

Deelcommissie 5 - Karel de Grote- Hogeschool Antwerpen

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Elza Palmaers, domeindeskundige

- Maria Beerten, domeindeskundige

- Helga Melis, domeindeskundige

- Tine Jamaer, student

Deelcommissie 6 - Katholieke Hogeschool Leuven

- Peter Verleg, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Elza Palmaers, domeindeskundige

- Maria Beerten, domeindeskundige

- Helga Melis, domeindeskundige
- Karen Van Tichelt, student

Deelcommissie 7 - Erasmushogeschool Brussel

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Gerhardus Boog, domeindeskundige
- Bernard Billiet, domeindeskundige
- Karen Van Tichelt, student

Deelcommissie 8 - Katholieke Hogeschool Kempen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Gerhardus Boog, domeindeskundige
- Bernard Billiet, domeindeskundige
- Karen Oeyen, student

Deelcommissie 9 - Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Katrien Torfs, student

Deelcommissie 10 - Hogeschool West-Vlaanderen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige

- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Erica de Bruïne, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Karen Oeyen, student

Deelcommissie 11 - Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Ludo Govaerts, domeindeskundige
- Annita Wuestenberg, domeindeskundige
- Bernard Billiet, domeindeskundige
- Kelly Arys, student

Deelcommissie 12 - Hogeschool Gent

- Ludo Heylen, voorzitter en onderwijsdeskundige
- Erica de Bruïne, domeindeskundige
  - Annita Wuestenberg, domeindeskundige
  - Gerhardus Boog, domeindeskundige
  - Jolien Moorthamer, student

Brussel, 11 oktober 2011

Namens de Erkeningscommissie Hoger Onderwijs,
Prof. Dr. Jaap van Marle,
Voorzitter

Erkeningscommissie Hoger Onderwijs – 4° WIJZIGING BAnaBA ONDERWIJS:
buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren .10.2011

5

BIJLAGE 3
Onafhankelijkheidsverklaringen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van de ~~honor~~ mevrouw Kelly Aeyls

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

.....

.....

.....

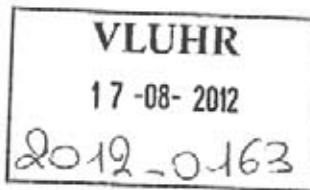
naam: Kelly Aeyls

datum: Do 31 maart 2011

handtekening: .....

Vlaamse Hogescholenraad	
inschrijvingsnummer:	hienengknacnce op
000522	31.03.2011
bestemming:	inschrijving

Aeyls

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs / zorgverbredend en remediërend leren

van de ~~VLIR~~ / mevrouw ..... Kelly Arys .....

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisitteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisitteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zekelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditaren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: ..... Kelly Arys .....

datum: ..... 28.06.2012 .....

handtekening: ..... [Handwritten Signature] .....

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van de heer / mevrouw **Maria Beerten**

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

.....

.....

.....

naam: Maria Beerten
 datum: 20 december 2010

handtekening:

M. BEERTEN

binnengekomen op	21 DEC. 2010
inschrijfingsnummer	001704
bestemming	
opvolging	ja / neen

PC-BGOND - onafhankelijkheidsverklaring (2)

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs / zorgverbredend en remediërend leren

van de heer / mevrouw *..... Maria Beerten*

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de geïnspecteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de geïnspecteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam:

..... Maria Beerten

datum:

.....

handtekening:

.....

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professionele bacheloropleidingen *Rechten, geneeskunde, onderwijs en gezondheidszorg, medicijnen en levenswetenschappen*
 van de heer Bernard Billiet

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLUR hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....
 .....

naam: Bernard Billiet

datum: 30/01/2011

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de opleiding buitengewoon onderwijs / zorgverbreding en remediërend leren

van de heer / mevrouw *Billiet Bernard*

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisitieerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisitieerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: *Billiet Bernard*

datum: *29 juni 2012*

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van de heer GertJan Boog .....

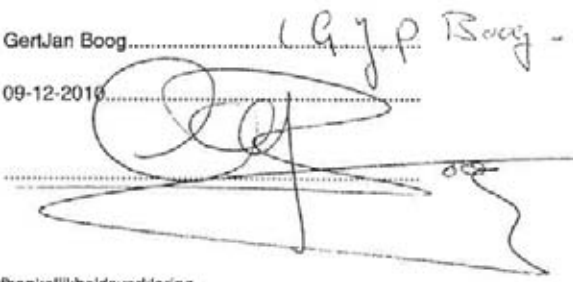
Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

n.v.t. ....
 .....
 .....
 .....

naam: GertJan Boog (G.J.P. Boog - Master)
 datum: 09-12-2019
 handtekening:

PC-BGOND - onafhankelijkheidsverklaring

binnengekomen op	10 DEC 2019
inschrijvingsnummer	001618
bestemming	
opvolging	ja / nee

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de opleiding buitengewoon onderwijs / zorgverbreding en remediërend leren

van de heer / mevrouw

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam:

Geert-Jan Boef

datum:

20-06-2012

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs / zorgverbredend en remediërend leren

van de heer / mevrouw E.J. de Bruijne

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisitieerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisitieerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

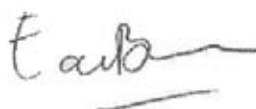
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Erica de Bruijne

datum: 2 juli 2012

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

mevrouw de Bruijne

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

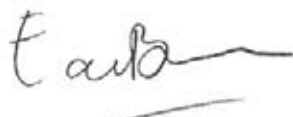
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Er is een samenwerkingsverband tussen mijn hogeschool (Windesheim, Zwolle, Nederland) en de Katholieke Hogeschool Leuven (ba-na-ba Buitengewoon Onderwijs) en Arteveldehogeschool in Gent (lerarenopleiding)

naam: Erica de Bruijne

datum: 7 december 2010

handtekening:

aanvangsteden op	24-01-2011
aanwijfingsnummer	000144
bestemming	
opvolging	ja / nee

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remedieënd lerend.

van de heer / mevrouw M. Kathleen Deweerdt

Ondertekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondertekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

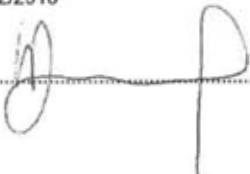
Ondertekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....
 .....

naam: M. Kathleen Deweerdt .....

datum: 06/12/2010

handtekening: .....

PC-BGOND - onafhankelijkheidsverklaring

binnengekomen op	24-01-2011
inschrijvingsnummer	000152
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de Buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren

van mevrouw

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

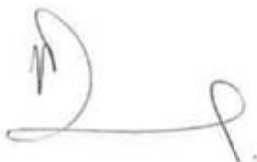
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: MARIE KATHLEEN DEWEEERT

datum: 06/07/2012.

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de professionele bacheloropleidingen *Zuiterzwaai onderwijs x verzorgend onderwijs x remedieerend onderwijs*

van de heer GOVAERTS Ludo

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediten opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLUR hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

.....

.....

.....

naam: Govaerts Ludo

datum: 16/01/2011

handtekening: .....

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de opleiding buitengewoon onderwijs / zorgverbreding en remediërend leren

van de heer / mevrouw

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisitteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisitteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: *GOVAERTS Ando*

datum: *28/06/2012*

handtekening: *[Handwritten signature]*

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van de heer / mevrouw Ludo Heylen.....

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....

.....

.....

.....

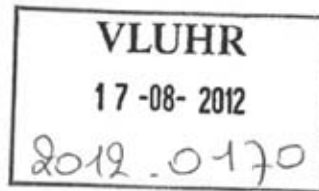
naam: Ludo Heylen.....

datum: 9 november 2010.....

handtekening:

PC-BGOND - onafhankelijkheidsverklaring.doc

binnengekomen op	24-01-2011
inschrijvingsnummer	000147
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de opleiding buitengewoon onderwijs / zorgverbreding en remediërend leren

van de heer / ~~mevrouw~~ *Ludo Heylen*

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: *26/08 2012*

datum: *Ludo Heylen*

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van mevrouw Tine Jamaer

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Ik heb gestudeerd aan de KHLeuven en aan de KULeuven.
De praktische regelingen rond de visitaties zullen uitwijzen aan hoeveel bezoeken ik kan deelnemen. Daarom deel ik momenteel mee dat ik aan maximum 6 bezoeken zal deelnemen, dit aantal kan zeker nog stijgen of dalen, maar dit zal uw billijke verdeling van de bezoeken later uitwijzen.

Hiermee bevestig ik bovenstaande voorwaarden.

naam: Tine Jamaer.....

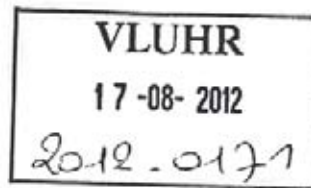
datum: 10/12/2010.....

handtekening:

binnengekomen op	24-01-2011
inschrijvingsnummer	000151
bestemming	
opvoiging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring Tine Jamaer (2)

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelors buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren

van de mevrouw Tine Jamaer

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Tine Jamaer

datum: 16/08/2012

handtekening:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'Tine Jamaer', written over a light grey wavy background.

*fax 02/211.41.99.
t.o.v. Dr. Filip Lammens*

Vlaamse Hogescholenraad

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreiding en
remediërend leren.

van ~~de heer~~ / mevrouw Helga Melis

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....
.....

naam: Helga Melis

datum: 11 januari 2011

handtekening:

PC-BGOND - onafhankelijkheidsverklaring

binnengekomen op	12-01-2011
inschrijvingsnummer	000086
bestemming	
opvoiging	ja / nee

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs / zorgverbredend en remediërend leren

van de heer / mevrouw ..... *Filipa Melis* .....

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: ..... *Filipa Melis* .....

datum: ..... *6 juli 2012* .....

handtekening: ..... *[Handwritten Signature]* .....

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreiding en remediërend leren.

van de heer / mevrouw Jolien Moorhamer

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....

naam: Jolien Moorhamer

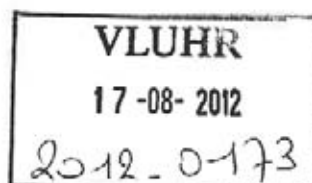
datum: 11/01/2011

handtekening:

Jolien Moorhamer

binnengekomen op	21/01/2011
inschrijvingsnummer	000139
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelors buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren

van de mevrouw Jolien Moorthamer

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Jolien Moorthamer

datum: 6/7/2012

handtekening:

A handwritten signature in black ink that reads 'J. Moorthamer'. The signature is written over a horizontal line.

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van de heer / mevrouw Oeyen Karen

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere orvereenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

/ (Onheil auct student wat de
Kant de Grote - Hogeschool)

naam: Oeyen Karen

datum: 15/12/10

handtekening: [Handwritten Signature]

binnengekomen op	75 DEC 2010
inschrijvingsnummer	001698
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs / zorgverbredend en remediërend leren

van de heer / mevrouw Oeyen Karen

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Oeyen Karen

datum: 28/06/2012

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van de ~~heer~~ mevrouw ELS PALMAERS

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derdan voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Tijdens zijn actieve loopbaan was mijn werkgever de KATHOLIEKE Hogeschool Limburg. Sedert 6 jaar is hij wegen TBS/pensioen niet meer betrokken bij de KHLIM.

naam: ELS PALMAERS

datum: 11-01-11

handtekening:

binnengekomen op	12-01-2011
inschrijvingsnummer	000085
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs / zorgverbredend en remedieënd leren

van de heer / mevrouw Els Palmaers (Els)

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Els Palmaers

datum: 06-07-2012

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreiding en remediërend leren.

van de heer / mevrouw Torfs Katrien.....

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

KHK Vorselaar, KHM Mechelen
 .....
 .....
 .....

naam: Torfs Katrien.....

datum: 17/11/2010.....

handtekening: .....

PC-BGOND - onafhankelijkheidsverklaring[1].doc

binnengekomen op	7-01-2011
inschrijvingsnummer	000065
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs / zorgverbredend en remediërend leren

van de heer / mevrouw Tonfs Katrien

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisitteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisitteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Tonfs Katrien

datum: 28/06/2012 + 06/07/2012

handtekening:

binnengekomen op	14 DEC. 2010
inschrijvingsnummer	001664
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van de heer/ mevrouw Hazen Van Zickelt

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

Jessius Hogeschool, Sanderstraat 45 2018 Antwerpen
Harrel de Grote Hogeschool, Boterhoekstraat 125 2060 Antwerpen
Zakindeschool, Campus 2-6 8017 CA Zwolle (Nederland)

naam: Hazen Van Zickelt

datum: 14/12/2010

handtekening: Zickelt

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelors buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren

van de mevrouw Karen Van Tichelt

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

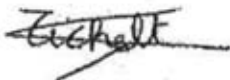
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: Karen Van Tichelt

datum: 16/08/2012

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreding en remediërend leren.

van de heer / mevrouw Peter M. Verbeke

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissielid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissielid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissielid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
 .....
 .....

naam: Peter Verbeke
 datum: 8-11-2010
 handtekening: [Handwritten Signature]

binnengekomen op	24-01-2011
inschrijvingsnummer	000146
bestemming	
opvolging	ja / neen

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor-na-bachelor buitengewoon onderwijs / zorgverbredend en remediërend leren

van de heer P(eter) M.M. Verleg

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisiteerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisiteerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

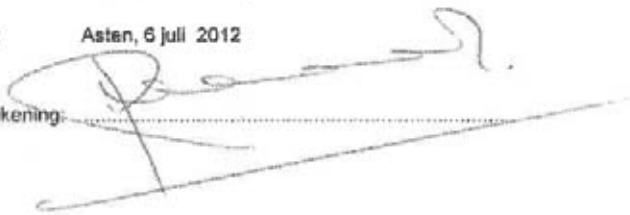
Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: P(eter) M.M. Verleg

datum: Asten, 6 juli 2012

handtekening:

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de bachelor na bachelor opleidingen buitengewoon onderwijs en zorgverbreiding en remedieënd leren.

van de heer / mevrouw Annita Wuestenberg .....

Ondergetekende verbindt zich ertoe een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van de te visiteren opleiding(en) en de visitatie te zullen uitvoeren overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te zullen uitspreken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de te visiteren opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissie lid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accreditere opleiding(en). De deelname van het commissie lid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) wordt niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen. Indien het commissie lid op enige wijze verbonden zou zijn aan een te visiteren opleiding zal zij/hij niet deelnemen aan de beoordeling van en het bezoek aan de betreffende opleiding(en).

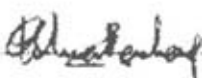
Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie. Indien de positie van een commissie lid in de loop van het visitatieproces wijzigt en dit repercussies heeft naar het onafhankelijk functioneren van het commissie lid toe, is zij/hij verplicht het bestuursorgaan van VLIR en/of VLHORA hiervan op de hoogte te brengen.

Eventuele risico's van belangenvermenging of de schijn daarvan:

.....
.....
.....
.....

naam: Wuestenberg Annita .....

datum: 03/12/2010 .....

handtekening: .....

binngekomen op	24-01-2011
inschrijvingsnummer	000145
bestemming	
opvolging	ja / nee

onafhankelijkheidsverklaring

visitatie van de opleiding buitengewoon onderwijs / zorgverbreding en remediërend leren

van de heer / mevrouw *ANNITA WUESTENBERG*

Ondergetekende verklaart een onafhankelijk, kritisch en gezaghebbend oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van de gevisitieerde opleiding(en) en de visitatie te hebben uitgevoerd overeenkomstig de procedures en instrumenten geformuleerd in de handleiding voor de onderwijsvisitaties van VLIR en VLHORA. Zij/hij verklaart een oordeel te hebben uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs binnen de gevisitieerde opleiding(en) zonder beïnvloeding van de betrokken instelling(en), de opleiding(en) of andere belanghebbenden en zonder vooroordeel, persoonlijke voorkeur of persoonlijk belang.

Ondergetekend commissielid verklaart op geen enkele wijze persoonlijk noch zakelijk direct belang te hebben bij het bestaan van de opleiding(en) en de al dan niet positieve beoordeling door de visitatiecommissie van de te accrediteren opleiding(en). De deelname van het commissielid aan de visitatie van de betrokken opleiding(en) werd niet verhinderd door één of meerdere onverenigbaarheidsgrond(en) die in het visitatieprotocol zijn opgenomen.

Ondergetekende verklaart bovendien geen financiële of andere beloningen te hebben ontvangen of te zullen ontvangen van derden voor haar/zijn deelname aan de visitatie.

naam: *ANNITA WUESTENBERG*

datum: *28/6/2012*

handtekening:

Annita Wuestenberg

BIJLAGE 4

Bezoekschema's

Katholieke Hogeschool Kempen, Lessius Mechelen

Dag 1 - vrijdag

08:30	samenkomst in de hogeschool
08:30 – 12:00	intern werkoverleg en inzage van de bijlagen
12:00 – 13:00	lunch voor de commissie
13:00 – 13:30	kennismaking met de algemeen directeur en het departementshoofd
13:45 – 15:15	opleidingsverantwoordelijken, opstellers ZER en een student betrokken bij het onderwijskundig overleg (bespreking referentiekader)
15:30 – 16:15	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
16:15 – 17:00	bezoek lokalen
17:15 – 17:45	administratief-technisch personeel
18:00 – 18:45	ombudsperso(n)en(en), verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding

Dag 2 - zaterdag

08:30 – 09:30	studenten (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de studenten-vertegenwoordigers)
09:45 – 10:45	docenten (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsoverleg)
10:45 – 11:30	afgestudeerden (max: 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld)
11:30 – 12:00	intern werkoverleg
12:00 – 13:00	lunch voor de commissie
13:00 – 13:45	begeleiders stage- en eindwerken (max. 12 representatief samengesteld)
14:00 – 14:45	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren en die niet ingeschakeld zijn in het programma)
15:00 – 16:00	vrij spreekuur en opleidingsverantwoordelijken
16:00 – 18:00	intern werkoverleg
18:00	mondelijke rapportering

Katholieke Hogeschool Leuven, Artesis Hogeschool Antwerpen, Katholieke Hogeschool Limburg**Dag 1 - dinsdag**

08:30	samenkomst in de hogeschool
08:30 – 12:00	intern werkoverleg en inzage van de bijlagen
12:00 – 13:00	lunch voor de commissie
13:00 – 13:30	kennismaking met de algemeen directeur en het departementshoofd
13:45 – 15:15	opleidingsverantwoordelijken, opstellers ZER en een student betrokken bij het onderwijskundig overleg (bespreking referentiekader)
15:30 – 16:15	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
16:15 – 17:00	intern werkoverleg
17:00 – 18:00	studenten (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de studenten-vertegenwoordigers)
18:15 – 19:15	docenten (max. 12 representatief samengesteld, inclusief de personen betrokken bij onderwijskundig en/of beleidsoverleg)

Dag 2 - woensdag

08:30 – 09:00	administratief-technisch personeel
09:15 – 09:45	ombudsperso(en), verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding
10:00 – 10:45	bezoek lokalen
10:45 – 12:00	intern werkoverleg
12:00 – 13:00	lunch voor de commissie
13:00 – 13:45	begeleiders stage- en eindwerken (max. 12 representatief samengesteld uit de beide opleidingen en afstudeerrichtingen)
14:00 – 14:45	afgestudeerden (max. 12 uit de drie laatste afstudeerjaren, representatief samengesteld uit de opleidingen en afstudeerrichtingen)
15:00 – 15:45	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld volgens de opleidingen en afstudeerrichtingen, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren en die niet ingeschakeld zijn in het programma)
16:00 – 17:00	vrij spreekuur en opleidingsverantwoordelijken
17:00 – 19:00	intern werkoverleg
19:00	mondelijke rapportering

Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende, Hogeschool West-Vlaanderen, Arteveldehogeschool, Karel de Grote-Hogeschool, Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen,

Dag 1 - woensdag

08:30 – 12:00	werkoverleg en inzage van de bijlagen
12:00 – 13:00	lunch voor de commissie
13:30 – 13:30	kennismaking met de algemeen directeur, directeur onderwijsbeleid en het departementshoofd
13:45 – 15:15	opleidingsverantwoordelijken en opstellers ZER
15:30 – 16:15	kwaliteitsverantwoordelijke(n) en verantwoordelijke(n) onderwijsontwikkeling (van de opleiding, het departement en/of de hogeschool)
16:15 – 17:00	intern werkoverleg
17:00 – 18:00	studenten
18:15 – 19:15	docenten

Dag 2 - donderdag

08:30 – 09:00	administratief-technisch personeel
09:15 – 09:45	ombudsperso(n)en(en), verantwoordelijken studieadvies en -begeleiding
10:00 – 10:45	bezoek lokalen
10:45 – 12:00	intern werkoverleg
12:00 – 13:00	lunch voor de commissie
13:00 – 13:45	begeleiders stage- en eindwerken (max. 12 representatief samengesteld uit de beide opleidingen en afstudeerrichtingen)
14:00 – 14:45	afgestudeerden
15:00 – 15:45	vertegenwoordigers werkveld (max. 12, gedifferentieerd samengesteld volgens de afstudeerrichtingen, personen die afgestudeerden in dienst hebben of fungeren als stagementoren en die niet ingeschakeld zijn in het opleidingsprogramma)
16:00 – 17:00	vrij spreekuur en opleidingsverantwoordelijken
17:00 – 19:00	voorbereiding mondelinge rapportering
19:00	mondelinge rapportering

BIJLAGE 5

Lijst van afkortingen en letterwoorden

AHS	Arteveldehogeschool
AISHE	Auditing Instrument for Sustainability in Higher Education
AKUL	Associatie Katholieke Universiteit Leuven
ASS	Autismespectrumstoornissen
ASV	Algemene en sociale vorming
ATP	Administratief en technisch personeel
AUGENT	Associatie Universiteit Gent
AUHA	Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen
AV	Algemene vakken
BaBu	Bachelor buitengewoon onderwijs
BAMA	Bachelor-Master
BGV	Beroepsgerichte Vorming
BNB	Bachelor-na-bacheloropleiding
BO / ZO	Buitengewoon onderwijs en Zorgverbreding en remediërend leren
BSC	Balanced ScoreCard
BuLO	Buitengewoon lager onderwijs
BuO	Buitengewoon onderwijs
BUSO	Buitengewoon secundair onderwijs
BZW	Begeleid Zelfstandig Werk
CLB	Centrum voor leerlingenbegeleiding

CORA	Coördinatorenraad
COV	Christelijk onderwijzersverbond
CoWeB	Competentiegerichte onderwijsvormen en beoordelingsvormen
DiLeAhs	Digitale leeromgeving Arteveldehogeschool
DHO	Duurzaam hoger onderwijs
DLO	Departement lerarenopleiding
DOC	Departementaal onderhandelingscomité
DPB	Diocesane Pedagogische Begeleidingsdienst
DSR	domeinspecifiek referentiekader
DT	Deeltijds traject
EASPD	European Association of Service Providers for Persons with Disabilities
ECHO	Expertisecentrum Hoger onderwijs
ECTS	European Credit Transfer System
EFQM	European Foundation (Framework) for Quality Management
ELO	Elektronische leeromgeving
ENW	Expertisenetwerk lerarenopleidingen
Erasmus	uitwisselingsprogramma voor studenten in het hoger onderwijs, onderdeel van het Project Socrates van de Europese commissie
ESF	Europees Sociaal Fonds
ETEN	European Teacher Education Network
EVC	Elders Verworven Competenties
EVK	Eerder Verworven Kwalificaties
GSHO	Geaggregeerde voor het hoge secundair onderwijs
GO!	Gemeenschapsonderwijs
GOK	Gelijke onderwijskansen
GON	Geïntegreerd onderwijs
GPB	Getuigschrift Pedagogische Bekwaamheid
HBO	Hoger Beroepsonderwijs
HGD	Handelingsgerichte diagnostiek
HGW	Handelingsgericht werken
HOC	Hogeschool onderhandelingscomité

Howest	Hogeschool West-Vlaanderen
HR	Human Resources
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IDW	Interdisciplinair werken
IKZ	Interne of integrale Kwaliteitszorg
ION	Inclusief onderwijs
IP	Intensive program
KATHO	Katholieke Hogeschool Zuid-West Vlaanderen
KdG	Karel de Grote-hogeschool
KHBO	Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende
KHLeuven	Katholieke Hogeschool Leuven
KHLIM	Katholieke Hogeschool Limburg
KOI	Kortdurend opleidingsinitiatief
KVT	Kwaliteitsverbeteringsteam
KZ	kwaliteitszorg
LZK	leerzorgkader
MDO	Multidisciplinair overleg
NVAO	Nederlands-Vlaamse accreditatieorganisatie
OAR	Opleidingsadviesraad
OER	Onderwijs- en examenreglement
OBPWO	Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek
OLOD	opleidingsonderdeel
OMT	Opleidingsmanagement
OO	Onderwijsontwikkeling
OP	Onderwijzend personeel
OT	Opleidingsteam
OV	Opleidingsvorm
PAUZE	Persoonsgericht en Authentiek leren, Zelfstandigheid en Emancipatie
PDCA	Plan Do Check Act
PDCL	Pedagogisch Didactisch Centrum Leuven

PDT	Persoonlijk Deeltraject
PMS	Psycho-Medisch-Sociaal centrum
POLS	Professioneel Ontwikkende Leerschool
POP	Professioneel Ontwikkelingsplan
Priac	Prioritair Actieplan
PTP	Persoonlijke toekomstplanning
PVK	Pedagogisch Vormingsinstituut voor de Kempen
PWO	projectmatig wetenschappelijk onderzoek
QMP	QuestionMark Perception (software om enquêtes te verwerken)
RU	Rijksuniversiteit
SBL	Stichting Beroepskwaliteit Leraren en ander onderwijspersoneel
SEN	Special educational needs
SID	Studie-informatiedocumenten
SID-in	studie-informatiedagen
SNEPS	Special needs in education: participation in society
SSB	Studie- en studentenbegeleiding
STB	Studietrajectbegeleiding
SoE	School of Education
SOVOArte	Sociale voorzieningen Arteveldehogeschool
SWOP	Systeem voor Waardering en Ontwikkeling van Personeel
SWOT	Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats (sterkte-zwakteanalyse)
TA	Technisch adviseur
TIG	Thematic Interested Groups
TQM	Total Quality Management
TRIS	Transnationale Institutionele Samenwerking (een instrument van kwaliteitszorg)
UAB	Universitaire Associatie Brussel
UGent	Universiteit Gent
UOS	Universitaire ontwikkelingssamenwerking
VGC	normaalleergangen Vlaamse Gemeenschapscommissie Brussel
VLHORA	Vlaamse Hogescholenraad

VLIR	Vlaamse Interuniversitaire Raad
VLIR-UOS	Vlaamse Interuniversitaire Raad - Universitaire Ontwikkelingssamenwerking
VLUHR	Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad
VOBO	Voortgezette Opleiding Buitengewoon onderwijs
VOZO	Voortgezette Opleiding Zorgverbreding en remediërend leren
VSPW	Vormingsleergang voor Sociaal en Pedagogisch Werk
VT	Voltijds traject
VTE	voldtjise equivalenten
VTO	Vorming, training en opleiding
ZRL	Zorgverbreding en remediërend leren
VVKBaO	Vlaams Verbond Katholiek Basisonderwijs
VVKBuO	Vlaams Verbond voor Katholiek Buitengewoon onderwijs
VVKO	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs
VVKHO	Vlaams Verbond voor Katholiek Hoger onderwijs
VVKSO	Vlaams Verbond van Katholiek Secundair onderwijs
vzw	vereniging zonder winstoogmerk
WAP	Werken aan Professionalisering
WiO	Wegwijs in Onderwijs
WOPST	Waardering Onderwijsprocessen door Studenten
WOSO	Werkverband Opleidingen Speciaal Onderwijs
ZER	Zelfevaluatierapport
ZETSS	Zelfevaluatietool voor stagescholen

